Valentin COȘEREANU
Christian W. SCHENK

EMINESCU

Afinități lirice de tinerețe

1869 – 1874

JUNIMEA

Valentin COȘEREANU
Christian W. SCHENK
EMINESCU
Afinități lirice de tinerețe
1869 – 1874

Nr. 105

eminesciana

Nr. 105

VALENTIN COȘEREANU
CHRISTIAN W. SCHENK

EMINESCU

AFINITĂȚI LIRICE DE TINEREȚE

1869-1874

Editura Junimea

2022

Niciun exeget al operei eminesciene nu se va putea dispensa de transcrierile făcute de Eminescu pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a creației sale originale.

D. VATAMANIUC

UN ASPECT QUASI-NECUNOSCUT AL MANUSCRISELOR.

ATMOSFERA STUDENȚIEI EMINESCIENE ÎN CAPITALELE IMPERIALE

O antologie din lirica germană a timpului alcătuită de Eminescu în perioada studenției la Viena și Berlin, aspect necercetat în toată amplitudinea lui, este în fapt conținutul volumului de față.

Găsim, așadar, copiate în manuscrisele poetului român un număr impresionant de poezii (câteodată numai fragmente ale acestora sau creații lirice ale altor poeți decât cei ai literaturii germane, dar cu predilecție dintre aceștia) care cuprind o arie geografică imensă: din Norvegia în Italia, din Spania în Persia străveche ori din America, Franța și Anglia până în inima Rusiei. Sunt, în majoritatea lor, creații originale cu epicentrul în limba uzuală a imperiului austro-ungar, producții lirice de structură ori afinitate romantică.

Este vorba de o sumă de poezii deloc neglijabilă, produsă de un număr însemnat de poeți între care unii își dorm somnul veșnic și meritoriu în Panteonul creativității universale, așa cum este cazul unor scriitori precum Goethe sau Heine, Firdusi ori Victor Hugo.

Ceilalți, *Pe cei mijlocii*, cum îi departajează Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *de la August Graf von Platen la Lenau,* [Eminescu n.n.] *îi citea cu toată opera lor lirică; pe dramaturgi, ca Grillparzer sau Raimund, îi putea vedea și la teatru. Pe ceilalți, mai mărunți, ca Ritter Karl Gottfried vin Leitner din Graz (socotit la vremea lui drept Uhland-ul austriac), citat în mss. 2257, f. 88, Caetano Cerri (autorul sonetului „Venedig"), Anastasius Grün și alții, îi putea descoperi în revistele vieneze.*[1]

Oricât de curios ar părea, nici până în prezent, la peste 150 de ani de la primul studiu despre poet și opera lui[2], în ciuda sutelor de volume și miilor de articole/studii referitoare la viața și opera lui Mihai Eminescu, istoria și critica literară nu s-a întâmplat să adune la un loc acest bogat material, ne mai luând în seamă faptul că în perioada de timp care s-a scurs între toamna lui 1869 până în vara anului 1874, acestea au constituit, totuși, imboldul creativității

---

[1] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Anul XXXIII, nr. 1 din ianuarie–martie 1985, Institutul de Istorie și teorie literară *G. Călinescu* al Universității din București, p.17.

[2] Titu Maiorescu, *Eminescu și poeziile lui.* Studiu publicat în anul 1889, anul morții lui Eminescu, prima lucrare de exegeza (analiza/interpretare) a operei eminesciene în care biografia poetului se apropie de cea a geniului romantic: inteligent, visător, însetat de cunoaștere, dar nefericit în plan personal, iar peste toate neînțeles de societate.

tinerești a lui Eminescu. În acest sens, ținem să subliniem că de un real folos a fost Ediția facsimilată a manuscriselor Eminescu, ediție de lucru (și de excepție) coordonată de academicianul Eugen Simion.

Concentrat, așa cum am remarcat dintru început, numai asupra perioadei studenției petrecută de Eminescu în cele două centre de interes ale imperiului habsburgic, volumul de față impune o prealabilă reconstituire a atmosferei acestora, urmărind un răspuns la obiect, concentrat și de atmosferă în ceea ce privește magnetismul interior (și misterios) de care dispuneau cele două orașe imperiale, Viena și Berlinul, încât atrăgeau tinerimea studioasă din toată Europa?

Vom încerca, așadar, să extragem doar amprentele de atmosferă cultural-spirituală ale celor două orașe, dar și reprezentativitatea lor în raport cu trăsăturile esențiale ale Austro-Ungariei, fără a neglija faptul că ele au devenit pe rând capitale imperiale (una a spiritualității, cealaltă a militarismului), a căror țintă politică a fost reînvierea Sfântului Imperiu Roman de națiune germană.

Așadar, *Imperiul Habsburgic a fost prin excelență o patrie a străinilor, locul în care naționalitățile diferite se confruntau și ridicau ștacheta realizărilor. Cehii, nemții și evreii concurau între ei în Boemia; polonezii, nemții rutenii și evreii în Galiția; slovacii, nemții, ungurii și evreii în Slovacia; românii, nemții, ungurii și evreii în Transilvania; croații, sârbii, nemții, ungurii și evreii în Banat, iar la Praga, Budapesta și Viena toți aceștia dădeau frâu liber forțelor creatoare.*[3]

La momentul de referință, părea că Europa o ia înaintea lumii; dispunea de o concentrare mare de gânditori, personalități distincte din domeniul umanist, al artelor ori științelor, precum, filosofi, artiști plastici, arhitecți, etc., provenind din întregul imperiu. Merită să enumerăm doar câțiva dintre ei, pe cei mai cunoscuți, fără să-i amintim pe ceilalți, care-au rămas oarecum în planul ascuns al unor specialități (Karl Lueger, Eugen Ehrlich, Anton Menger, Hans Gross, Otto Bauer, Aurel Popovici, Eduard Hanslick, Otto Neurat, David Rapaport), dar care au contribuit la evidențierea celor pe care-i citează istoria de talie mare, precum: Rudolf Steiner, Edmund Husserl, Viktor Adler, Stefan Zweig, Anton Bruckner, Gustav Mahler, Arnold Schönberg, Gustav Klimt, Oskar Kokoschka, Otto Weininger, Italo Svevo, Arthur Schnitzler, Hugo von Hofmannsthal, Ludwig Boltzmann, Ludwig Wittgenstein, Hermann Broch, Ernst Wilhelm Brücke, Sigmund Freud, Alfred Adler, Johann

---

[3] William M. Johnston, *Spiritul Vienei. O istorie intelectuală și socială 1848-1938*, Traducere de Magda Teodorescu, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 41.

Friedrich Herbart, Carl Gustav Jung.

Încadrați în pleiada aceasta *Profesorii lui Eminescu la Viena și Berlin erau* [...] *personalități de seamă în mișcarea științifică, autori de tratate fundamentale și câțiva creatori de școală în specialitatea lor.*[4] Îi enumerăm doar pe cei cu rol fundamental în formarea poetului român: Robert Zimmermann, Lorenz Jacob von Stein, Rudolf von Ihering, Adolfo Musafia, Franz Xavier von Neumann-Spallart, Eugen Dühring, Hermann Bonitz, Karl Rischard Lepsius, Johann Gustav Droysen, Johann-Christian Poggendorff, Karl Werder, Karl Wilhelm Nitzsch, Heintich Dernburg, Eduard Zeller, F. A. Märcker, Friedrich Theodor Vischer, Hermann-Ludwig-Ferdinad von Helmoltz, Emil Du Bois-Reymond, Hermann Munk, Julius Robert von Mayer.

Trecuse de mult epoca iluminismului francez, iar cea a bonjuriștilor începuse și ea să pâlpâie, așa încât, cum se întâmplă îndeobște în istorie, încet, încet, polul de interes a trecut de la cel al creativității artistice din orașul luminilor de pe Sena, pe rând, la celelalte două, Viena și Berlin, care călcau pedala filosofiei și științei mai abitir decât a decadenței artisticității pariziene. Și asta în primul rând pentru că *După 1850, Imperiul Habsburgic se lăuda cu un excelent sistem de școli și universități.*[5]

Ce coordonate majore dădeau dreptul preluării acestei întâietății? *În vremea lui Metternich, tradițiile vieneze ale teatrului, muzicii și picturii au dat naștere unei culturi cunoscute sub numele de Biedermeier.*[6] [...] *Niciun alt concept nu reflectă mai bine durabilul amestec austriac de resemnare politică, desfătare estetică și pietate catolică*[7], atunci când imperiul și-a întărit existența separat de Germania. *Cultura Biedermeier a încurajat clasele politice de mijloc să emuleze atitudinile estetice care îi atrăseseră odinioară pe aristocrați. Burghezia a abandonat politica în favoarea unor activități artistice de familie, cum erau poeziile improvizate, pictura, muzica de cameră.*[8]

Dar nu numai atât: Franz Schubert practică și prolifică acest soi de coterie și amatorism, cultivând miniaturile muzicale, satisfăcând preferința pentru muzica de cameră în locul celei simfonice. Acum sunt colectate în mod substanțial documente vechi în vederea scrierii unor

---

[4] D. Vatamaniuc, *Eminescu*, *Manuscrisele jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific. Laborator de creație. Instrument de lucru.*, Editura Minerva, București, 1988, p. 12.
[5] William M. Johnston, *op. cit*. p. 78.
[6] Epitetul provine de la personajul satiric Gottlieb Biedermeier, un învățător șvab inventat de umoristul Ludwig Eichrodt în 1850.
[7] William M. Johnston, *op. cit*., p. 31.
[8] *Ibidem*, p. 32.

istorii monumentale (ca cea a turcilor, spre exemplu, care au vrut să cucerească Viena, dar n-au reușit); au fost înființate arhivele și muzeele, unde colecții întregi erau adunate și vizitate/vizionate de public. Ziarele vremii (*Neue Freie Presse*, *Wiener Tagblatt*, *Die Fackel*, dar și multe altele care erau adunate în colecțiile cafenelelor) erau citite cu sârg, așa încât, *Imperiul Habsburgic a fost prin excelență o patrie a străinilor, locul în care naționalitățile diferite se confruntau și ridicau ștacheta realizărilor.*[9]

Vienezii se bucurau realmente de frumosul oraș de pe malul Dunării, căci erau martorii unor facilități nemaiîntâlnite: becul electric, țevile sanitare, telefoanele, bicicletele și toaletele. Nu totul era spre libertatea și desfătarea populației: cenzura presei, ciubucul regăsit în ordinea zilei, dar și faptul că miniștrilor li se interzicea publicarea memoriilor a făcut să înflorească, dând pe dinafară bârfa, cleveteala superfluă, care era omniprezentă și care se depărta din ce în ce mai mult de locul obiectivității atotcuprinzătoare.

Birocrația era mai degrabă la vedere și temută decât admirată, căci *la Viena, douăzeci și șapte de funcționari se ocupau de arhitectura fiecărei taxe*[10], iar mita în închisori (dar nu numai) înflorea. Ea a devenit cu timpul o rutină, iar *Jurnaliștii din „presa-revolver" practicau șantajul persoanelor și companiilor importante, amenințând cu dezvăluiri senzaționale dacă nu primeau compensații.*[11]

În contrapondere, unificarea imperiului prin simboluri majore era dominantă: aceleași uniforme la feroviari, aceleași steme la clădirile poștei, la birjari, comercianți etc. Acum s-a creat primul *cec*, iar ziarele erau distribuite prin poștă și se aflau în colecții complete în cafenelele și restaurantele vremii, ceea ce venea în întâmpinarea cetățenilor obișnuiți, care își omorau timpul liber citind și punându-se la zi cu ultimele noutăți, cu bârfele oficiale, dar și în ajutorul instruirii studenților care nu ajungeau la biblioteci, așa cum de altfel a fost și cazul poetului român, Mihai Eminescu.

Funcționarii rigizi și impenetrabili erau aidoma celor ai prozelor lui Kafka, iar armata, în uniformele ei viu colorate l-a făcut pe Stefan Zweig să spună (sarcastic) că avea șefi de orchestră mai buni ca generalii, iar pe Freud să-i asemene cu papagalii, căci armata era mai degrabă o forță polițienească ce ținea sub control o stare conflictuală a naționalităților din imperiu: polonezi, cehi, evrei, nemți, unguri, români, sârbi etc. amestecați ca într-un cazan (în fierbere de la o vreme), așa încât aceasta era *mai degrabă respectată decât temută, mai curând*

---

[9] *Ibidem*, pp. 40-41.
[10] *Ibidem*, p. 60.
[11] *Ibidem*, p. 61.

populară decât eficientă.[12]

În schimb, nu trebuie neglijat faptul că studenților li se reducea la un an stagiul militar obligatoriu în locul celor trei, cât trebuiau să facă ceilalți, care nu studiau.[13]

Biserica a ajutat și ea la menținerea unității în tot bazinul dunărean, ajungând să dețină cel mai întins teritoriu catolic al Europei. *Dreptatea, Dragostea și Solidaritatea trebuiau să stea la baza ideilor sociale catolice*[14], iar majoritatea credincioșilor era dominată de femei devotate cultului religios al Fecioarei Maria. Nici *Scriitorii austrieci nu au descris clerul cu prea mare simpatie.*[15] În schimb, *catolicismul a încurajat o mare diversitate de direcții ale gândirii sociale.*[16]

Odată cu anul 1850, când Eminescu abia se născuse, Imperiul habsburgic avea o rețea de școli bine pusă la punct, fapt care a dat mai apoi marele avânt celebrelor sale universități. Înaintea acestora stăteau bine structurate școlile elementare, apoi gimnaziul (sau *Oberrealschule*). La sfârșitul gimnaziului se dădea *Matura*, examenul de maturitate (azi bacalaureatul), ceea ce-i dădea dreptul oricărui absolvent să intre la universitate, iar acestea erau la mare căutare, pentru că acolo se învăța carte solidă., lăsând la o parte faptul că ele nu erau deloc puține și nici lipsite de prestigiu, funcționând în Viena, Graz, Innsbruck, Praga, Cracovia, Lemberg, Budapesta, Klausenburg (Clujul de astăzi) și Agram.

La acestea se adăugau colegiile tehnice (*Tehnische Hochschulen*), precum și cele de artă aplicată, agricultură s.a. din Viena, Graz, Praga, Brünn, Budapesta etc. Chiar elevii cu mai puține pretenții nu erau lăsați deoparte, căci urmau școli pentru diferite domenii practice (*Bürgerschulen*).

În universități, critica și disputele erau încurajate, nu pedepsite, iar programul studenților se desfășura în intervalul de timp dintre ora 6,30-7,30 până la 8 seara, fără a mai vorbi despre faptul că din 1850, durata de studiului din cadrul gimnaziilor a fost prelungită de la șase la opt ani, iar profesorii își predau propria disciplină. Vestitul *Theresianum* a fost

---

[12] *Ibidem*, p. 68.

[13] La Viena, Slavici însuși a beneficiat de înlesnirea aceasta, atunci când Eminescu îl însoțea până la poarta cazărmii dezbătând teorii filosofice.

[14] Cf. William M. Johnston, *op. cit.*: *Având treizeci și unu de milioane de catolici și încă cinci milioane de uniți dintr-o populație de patruzeci și șase de milioane la 1905, domeniile habsburgice reprezentau cel mai întins teritoriu catolic din Europa* (p. 68); Concordatul din 1855 *plasase căsătoriile sub jurisdicția dreptului canonic și trecuse învățământul elementar sub controlul bisericii* (p. 68), caeea ce a dus la următoarea situație: *Catolicii care se căsătoreau cu persoane de alte confesiuni se izbeau de atâtea piedici încât în Austro-Ungaria existau, la 1914, un milion de cupluri prin concubinaj.* (p. 71).

[15] *Ibidem*.

[16] *Ibidem*.

fondat de Maria Tereza încă din 1746, la care a absolvit *cum laude* și Titu Maiorescu, iar din 1868, cu un an înainte de a sosi Eminescu la Viena, s-a înființat vestitul *Pedagogium*, destinat pregătirii viitorilor profesori.

Frica de eșec era profundă în gimnaziu; elevii nu se desfătau, nu se relaxau, având un cult al muncii și o conștiință a devenirii lor foarte accentuată și plină de credință în ceea ce vor înfăptui. Limba latină se studia timp de opt ani, șase (opt) ore pe săptămână. La fel greaca, disciplină căreia i se rezerva cinci ore pe săptămână, având drept țintă precisă ca la sfârșitul anilor de studii fiecare elev să poată citi Aristotel în original. *Discursurile politice și prelegerile universitare erau împănate de aluzii la autorii greci și latini, insuflând fiecărui student conștiința faptului că participă la un demers cultural început cu milenii în urmă, de acei înțelepți pe care el nu avea cum să-i egaleze vreodată.*[17]

Profesorii universitari erau extrem de dotați cultural și intelectualicește, extrem de bine pregătiți în domeniul lor și, cum am arătat, nu țineau cursurile ca să treacă timpul. Ei predau ceea ce descoperiseră în ani de studii și cercetări, susținându-și teoriile proprii, fiind nu odată funcționari superiori ori jurnaliști loaiali împăratului.

Medicina, la rândul ei, care în treacăt fie spus plecase de la vișinata atotvindicativă prescrisă în toate spitalele, a trecut la cercetări aprofundate asupra corpului uman, ajungând la disecții și teorii anatomice de pionierat, punând și în acest domeniu bazele unor studii aplicate și bine fundamentate. Universitatea însăși a fost mutată, pentru a-i da importanța cuvenită, lângă Primărie, pe Ringstrasse, în centru orașului. Rokitansky apoi Emil von Skoda pun bazele diagnosticii moderne, căci *Toți acești medici erau cât se poate de devotați științei lor.*[18]

Este perioada în care a fost încurajată natalitatea, protejarea sănătății populației și când s-au introdus tabelele întru standardizarea prescripțiilor pentru dioptriile ochelarilor (un exemplu!), așa încât lui Eminescu i-a trezit curiozitatea de a frecventa disecțiile profesorului Rudolf Virchow, cel care spunea că Viena timpului ajunsese *Mecca medicinei imperiale*[19], unde *Pacienții din toate colțurile imperiului se înghesuiau să fie tratați*[20] și unde *Studenții învățau din examinările post-mortem urmate de dezbateri critice, cunoscute sub numele de epicriză.*[21]

---

[17] *Ibidem*, p. 80.
[18] *Ibidem*, p. 246.
[19] *Ibidem*, p. 249.
[20] *Ibidem*.
[21] *Ibidem*.

Cafeneaua a prosperat continuu, ca o instituție culturală tot prin prisma flecărelii libere și a colecțiilor de ziare și reviste destinate lecturii în acest mediu propice. Tinerii scriitori aici își făceau veacul, iar *intelectualii conversau ore în șir fără să caute să schimbe ceva.*[22] Tot aici se primea corespondența (ori se schimba îmbrăcămintea!). Aici s-a născut foiletonul *vidul valoric*, cum l-a numit Hermann Broch. Opereta și cafeneaua punea *în legătură clasele sociale* și *nivela diferențele de opinie, oferind cuvinte transpuse pe muzică drept cântec de leagăn pentru o populație temătoare în ce privește problemele morale.*[23]

Teatrul, la rândul lui, a fost o adevărată școală a bunelor maniere și atât de iubit, încât *La moartea unui actor celebru, tot orașul a purtat doliu, dispariția lui fiind deplânsă până și de cei care nu-l văzuseră niciodată jucând.*[24] Studenții se adunau la galerie, unde erau locurile mai ieftine, aruncând cu buchete de flori și răsplătindu-și actorii favoriți cu aplauze. Ei așteptau adesea pe diva *Burgtheater*-ului la ieșirea actorilor, unde deshămau caii trăsurii ce urma s-o transporte acasă; era omagiul suprem adus vedetei, întrucât puteau să mai obțină un minim (și decent) timp de a mai sta cu ea.

Valsul provenea din dansul popular și era perceput ca un imn înălțat mișcării, fiind, pe cât de amețitor, pe atât de decent/pudibond, încât perechile săltau majestuos fără să se atingă, chiar dacă partenera trecea adesea de la un cuplu la altul. Câte cincizeci (!!) de baluri aveau loc la Viena în plină noapte, baluri care se încingeau între unu și cinci dimineața, încât s-a dat o lege să fie interzise după ora unsprezece seara. Între acestea, balurile mascate erau și ele în plin avânt.

Așa s-a ajuns la faptul că dragostea pentru artă, în general, a diminuat conflictele sociale, intensificând mândria vienezilor pentru orașul lor. Eduard Hanslick a inaugurat la universitatea vieneză primul curs de muzicologie din lume. Tot în această perioadă s-a înființat în același lăcaș de învățământ, *Școala vieneză de Istoria Artei*.

Toți marii artiști ai vremii se bucurau de distincțiile și privilegiile aristocrației: Anton Bruckner, Hugo Wolf, Gustav Mahler, dar și Klimt, Kokoschka, Kupka, în domeniul artelor vizuale/plastice vor avea o scenă de etalare cum rar s-a mai întâlnit. Nu mai vorbim de arhitectura unor Sitte, Wagner și Loos, cei care *preferau să-i glorifice pe maeștrii trecutului decât să le ia locul*[25] (cum se întâmplă astăzi, din păcate, în societatea modernă).

---

[22] *Ibidem*, p. 131.
[23] *Ibidem*, p. 135.
[24] *Ibidem*, p. 137.
[25] *Ibidem*, p. 160.

Una dintre specificitățile atmosferei vieneze în fața morții era faptul că aceștia o primeau ca pe un dat natural, fără angoase, cu naturalețe, încât un număr impresionant de sinucigași au procedat ca atare. Iată un exemplu ilustrativ de împăcare cu moartea în scrisoarea lui Mozart din 4 aprilie 1787 către tatăl său: *s-au stabilit relații atât de intime în ultimii ani încât imaginea ei* (a morții n.n.) *nu mă mai înspăimântă, ci este liniștitoare și consolatoare! Și îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat cu atâta grație prilejul să învăț că moartea este cheia adevăratei noastre fericiri.*[26]

Hermann Broch susține că *Alături de omul realmente religios și de poet stă de-a pururi moartea, stimulându-i să dea vieții un sens superior și, prin aceasta, să arate că viața nu a fost trăită zadarnic*[27], încât la mijlocul secolului al XIX-lea, *austriecii preferau să intre în comuniune cu morții decât să sară în ajutorul celor vii*[28], privind moartea ca pe o salvare, căci ea era nimic altceva decât *promisiunea eliberării de plictiseală; într-o lume învechită, ea singură rămânea o necunoscută omnipotentă*[29] – ceea ce declanșează în memoria noastră culturală atitudinea și preocupările poetului român, în multe din poeziile sale.

Nu mai departe, întinsul poem *Memento mori* ridică această atitudine la scara universalului. Tema culminează cu bine-cunoscutul final din *Împărat și proletar*, început la Viena, ca un ecou al revoluției franceze: *Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește / Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi / Oricât ai drege-n lume – atunci te obosește / Eterna alergare... și-un gând te-ademenește: / Că vis al morți-eterne e viața lumii-ntregi.*

Aceasta era atmosfera surprinsă în ițele ei definitorii când Eminescu a ajuns în capitala poleită în aur a imperiului. La sfârșitul studenției, în manuscrisul 2260, f. 75r., el notează ca o concluzie, accentuând în ultimă instanță, creativitatea: *Wenn man 245 Jahre alt ist und auf sein eigen vergangenes Leben zurükblickt, von den Kindjahren an, so scheint es einem ein Jahrhundert gelebt zu haben.Wie sonnig gestaltet sich das alles – diese unendlich scheinende Welt und*[30] *die in der Jugend ewig schwindend'*[31] *weil noch auf kein Ende abgesehne Zeit. Das Kind ist ein Genie – gleich dieser hat er noch eine Welt der Ideen vor sich – der klare,*

---

[26] *Ibidem*, p. 179. *Până târziu, în secolul XX, catolicii austrieci au crezut că morții continuă să trăiască în sufletele rudelor și prietenilor* (p. 180); *Atunci când soțul Mariei Tereza a murit, în 18 august 1765, aceasta a îmbrăcat doliu pe viață,* [...] *a transformat camera mortuară în capelă și s-a mutat la al treilea etaj al Hofuburg-ului, unde a viețuit în niște camere îmbrăcate în mătase neagră* (p. 180).
[27] *Ibidem*, p. 180.
[28] *Ibidem*, p. 182.
[29] *Ibidem*, p. 183.
[30] În mss., așa cum vom vedea și în transcrierea poeziilor, Eminescu prescurtează *und* aproape de fiecare dată, grafiindu-l prescurtat: *u*.
[31] În mss.: *schwident'*.

kluge Blick, das Unbewusste der Vergänglichkeit aller Erscheinungen, erstarte um ihn diese Erscheinung. Die Welt der kinder ist wunderschön. Dazu sind seine Scherzen und[32] *Sagen gegenwärtige und*[33] *seine Freunde unmittelbar.* [*Când ai vârsta de 24 de ani și privești înapoi propria-ți viață trecută, începând cu anii copilăriei, ți se pare că ai trăit un secol. Cât de însorit (senin) se desfășoară totul − această lume ce pare nesfârșită și care se pierde etern în tinerețe, pentru că nu se prevede un sfârșit al timpului. Copilul e un geniu. Asemeni acestuia mai are încă în perspectivă o lume a ideilor − privirea clară, isteață, lipsa de conștiență a caracterului trecător al tuturor fantasmelor au întărit această idee în jurul său. Lumea copiilor e minunată. La aceasta (servesc) direct glumele sale și basmele actualizate și prietenii săi.*]

Este dovada stadiului post-adolescentin (în fond, pur copilăresc din punct de vedere poetic și optim creativ) că *Strategia unei formalități* care *împacă atât dorința de înnoire, de progres, resimțită de poezia românească în jurul anului 1870, cât și aspirația poetului de a-și stabiliza originalitatea propriului discurs.*[34]

Numai că în tot acest păienjeniș de spiritualitate culturală, *Capitala imperiului creează un puseu identitar lui Eminescu. O criză pe care „geniul Vienei" îl făcea să oscileze între a deveni cetățean al lumii – stare pe care marea metropolă central-europeană o imprima, desigur, oricărui tânăr venit la studii –, și îndeplinirea obligațiilor față de propria națiune; între versiunea armonizării contrastelor etnice și voința de a atrage atenția asupra condiției românilor; între aderarea la criticismul de tip junimist și continuarea programului pașoptist contaminat de ideile socialiste, din ce în ce mai pregnant germinate în leagănul vienez; între vatra de străluciri aristocrate a curții imperiale și vatra de pulsații autohtoniste a strămoșilor „de acasă"; în sfârșit, între retragerea solitară în creativitate și prezența activă în social.*[35]

Dar la contrastele acestea, Eminescu știa un lucru, notându-și-l apăsat în manuscrisul 2258, f. 186r.: *Ideea, cum vine, trebuie scrisă, căci deși te sumeți a o ține minte, însă se-nvechește, se palifică în cap, în loc d-o gândire de aur strălucitor, batem o monedă ștearsă și veche, care sună fals când o pui în urmă pe hârtie.* Și a procedat, cum vom vedea, în consecință. Un semn de sincronizare, totuși, nu putea să nu-l contamineze: cărțile, presa

---

[32] În mss.: *u*.
[33] În mss.: *u*.
[34] Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele caietului vienez. Strategiile textuale ale debutului literar*, Seria *Eminesciana*, Cuvânt înainte de acad. Mihai Cimpoi, Postfață: Dan Mănucă, Vasile Spiridon, Editura Crigarux, Piatra-Neamț, 2011, p. 175.
[35] Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele Caietului vienez...*, *op. cit*., p. 136.

curentă, muzeele și teatrul, căci *pentru acesta din urmă* nutrea *o voluptate specială*.[36]

Trebuie precizat însă că, la Viena, Eminescu nu s-a... germanizat, cum ușor ai fi tentat să crezi. *Eminescu, la Viena, se găsește într-un mediu cu desăvârșire deosebit de cele două pe care le cunoscuse până atunci (Cernăuți și Blaj). Sunt două îmbogățiri esențiale pe care le-a primit acolo. Viena era marea Universitate pentru tot Răsăritul. Între Viena și orice al centru universitar german era o foarte mare deosebire. Aici naționalitatea germană nu exista; mai târziu s-a creat un partid naționalist german în Austria, dar pe vremea aceea Viena rămăsese un centru internațional, toate tradițiile Vienei erau așa, internaționale. În Viena a trăit o societate francizată în secolul al XVIII-lea, în Viena, o societate grecească în același secol și la începutul celui de-al XIX-lea, în condiții de libertate pe care nu le puteau găsi nici în București, nici la Iași, acolo au trăit o parte dintre români, alcătuind un mare centru românesc care dăinuia încă în anii aceia pe la 1870...*[37]

Pe de altă parte, când Eminescu a ajuns la Berlin, orașul nu avea nici pe departe strălucirea Vienei. În celălalt oraș german al continuării studiilor, el a găsit o cu totul altă atmosferă. Dacă *La Viena, prietenii și cunoscuții se numărau cu zecile, aici rar întâlnea oameni din țară.* [...] *...recele și excesiv de disciplinatul Berlin al începutului de deceniu 8, cu urbanistica lui sistematică, lipsită de fantezia ornamentală a Vienei, și în cadrul căreia demonstrațiile, parăzile militare frecvente, în cunoscutul pas de gâscă, întreținеau o atmosferă războinică, nu era făcută să-i placă, să-i vorbească lui Eminescu*[38], așa încât îi scrie lui Vasile Conta succint: *Berlinul, ca oraș, pentru mine nu mai are nici o atracție, afară de biblioteci și Universitate. Ascult o serie de prelegeri, făcute de profesorul Bonitz, care ne entuziasmează asupra filosofiei grecești. Căpătând entuziasmul, deci dragostea pentru cugetarea antică, poți singur să te inițiezi călăuzindu-te. Am început să citesc și să-mi însemn părți care mă preocupă.*[39]

Așadar, acest *poți singur să te inițiezi călăuzindu-te*, cum e remarcat în scrisoare, exprimă la obiect că aceasta este treapta pe care pășește în trezirea conștiinței de sine și a genialității. Trăia, intelectualicește vorbind, pe picioarele lui, ostoindu-și setea dintotdeauna de a afla cât mai multe de la cât mai mulți: citind însetat și continuu, așa cum făcuse și la

---

[36] *Ibidem*, p. 120.
[37] N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, în *Eminescu*, ediție de Nicolae Liu, Editura junimea, Iași, Col. *Eminesciana*, pp.190-191.
[38] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu. Viața*, Ediție îngrijită de Dumitru Irimia, Cuvânt înainte Dan Hăulică, Viziune grafică Mircia Dumitrescu, Editura Ieromonah Nicodim, Mănăstirea Putna, 2009, p. 127.
[39] *Ibidem*, p. 130.

Viena, având *de depășit* [...] *un „complex de inferioritate culturală față de casta academică germană", printr-un program de studiu intensiv, suprauman, râvnind la „certificatul de debutant", care abia la Berlin va putea fi confirmat în domeniul filosofiei.*[40]

Vorbirea fluentă a profesorilor, oricât de clar-nemțească ar fi fost ea, tot era nevoie de cunoștințe cuprinzătoare de limbă, încât să stăpânești multitudinea de termeni specializați în atâtea domenii. Or, Eminescu nu s-a plâns niciodată de aceasta. A întâmpinat dificultăți, în schimb, să găsească corespondențele terminologiei specific filosofice atunci când a tradus în limba română, pentru prima dată la noi, *Criticii rațiune pure* a lui Immanuel Kant, traducere înfăptuită în această perioadă.

Care era, însă, atmosfera Berlinului în acest timp? Eminescu a descins în proaspăta capitală imperială după 18 ianuarie 1871, după proclamația de la Versailles. În toată perioada cât a studiat aici, începând cu faimoasa paradă care trecea pe sub poarta Brandenburger a trupelor lui Bismarck și până la sfârșit, atmosfera era a unui oraș care *s-a lansat într-o activitate febrilă, menită să-i ajusteze profilul la noul său rol*[41], acela de nouă capitală imperială. Și pompa festivismului a continuat ani la rândul încât Hohenzollernii își făcuseră din ea un stil. *Fără a fi integrat propriu-zis, Eminescu pare să se fi adaptat vieții cotidiene în marele oraș, chiar dacă excursiile la Potsdam* [...]*, ca și schimbarea de locuință din Alberchtstrasse, din plin centru așadar, în idilicul pe atunci Charlottenburg, ni-l arată în căutare de refugii, departe de aglomerația metropolei*[42], așa încât, Berlinul anilor aceștia se dezvolta vertiginos, iar populația sa a crescut de la 80.000 la peste două milioane.

Cum *încă din primii ani ai imperiului acest mic perimetru urban se transformase într-un enorm șantier*, *mișcându-se numai între pensiunea sa din Alberthstrasse și Universitate, Eminescu trebuie să fi urmărit zilnic, vrând-nevrând, lucrările din centru – nu numai agitația din jurul deja-numitei Siegessäule: între Brandenburger Tor și Insula Muzeelor erau în construcție, printre altele, două hoteluri somptuoase, un mare pasaj comercial, monumentala Galerie de Pictură (Alte Gemäldegalerie) – un templu antic pe trei nivele, cu o uriașă scară de acces și împrejmuit de o vastă coloană care ajungea până la brațul Spreei.*[43]

Așa cum îl descrie aceeași Ilina Gregori, *Berlinul era „îmbibat" de spiritul și alurile militare promovate la curtea Hohenzollernilor, ca și contrastul șocant între fastul masiv,*

---

[40] Apud Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele caietului vienez*..., *op. cit*., pp. 136-137.
[41] Ilina Gregori, *Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze*, Editura Art, Colecția Revizuiri, București, p. 38.
[42] *Ibidem*, p. 39.
[43] *Ibidem*, p.40.

ostentația grandomană a paradelor oficial-publice, pe de o parte, și lupta crâncenă pentru supraviețuire a locuitorilor în acest „furnicar" monstruos, pe de alta[44] așa încât, *Din poeziile rămase în manuscrise știm că tarra-bumbum-ul acestor ceremonii greoaie producea asupra lui Eminescu o impresie de-a dreptul mortificantă*[45], iar poeziile sale, care surprind atmosfera aceasta sunt producții fără emoții; constatative, ca notațiile de jurnal:

Privesc orașul – furnicar –
Cu oameni mulți și muri bizari,
Pe strade largi cu multe bolți,
Cu câte un chip l-a stradei colț [...]

Ostașii vin în marș acum,
Naintea lor tambur-major,
Voinic el calcă din piciorul
Și tobe tare-n tact ei bat
Și pașii sună apăsat [...]

Ei trec mereu – tarra bumbum –
Și după colț dispar acum...
O fată trece cu-n profil
Rotund și dulce de copil [...]

Într-o răspântie uzată
Și-ntinde-un orb mâna uscată,
Hamalul trece încărcat,
Și orologiile bat –

Dar nimeni nu le mai ascultă
De vorbă multă, lume multă.

Prin urmare, studentul ordinar (acum) al celebrei Universități berlineze, va frecventa

---

[44] *Ibidem*, p. 45.
[45] *Ibidem*, p. 38-39.

cursuri ce-l vor fi interesat în cel mai înalt grad (și de la sine înțeles că în limba germană): cel de *Istorie modernă* al lui Droysen, cel al lui Karl Richard Lepsius de *Istorie a moravurilor și monumentelor istorice*, important în reproducerile lirice de care vom vorbi, în legătură cu Theodor Altwasser (vezi *Egipetul* și *Avatarii faraonului Tlà*).

Au urmat apoi cursurile profesorului Weber, de interpretare a textelor vechii literaturi indiene, din Calidassa, *Malawica* și *Agnimitra*. Tot de aici, interesul pentru *Rig-Veda* [*Cartea imnurilor*] și îndeosebi cosmogoniile, pe care le-a fructificat în operă cu asupra de măsură, adâncind ceea ce era de adâncit și de realizat în noimă poetică.

A mai frecventat cursurile de *Logică* al profesorului Eugen Dühring, pe acela intitulat *Concepția istoriei la istorici vestiți*, cursul de *Filosofie juridică* al lui Zeller, cel al criticii filosofiei hegeliene, ținut de Althaus, apoi principiile de filosofie predate de Bonitz, de *Istoria romanilor* al lui Nietsche, *Instituții romane și Drept roman*, ale lui Dernburg, de *Geografie fizică* și *Fiziologia nervilor* etc.

Tot acum este perioada interesului pentru folclor, în vogă la germani, când, citind mult cunoscutele *Skizzen aus Ungarn, Rumänien und der Türkei* (Berlin, 1851), prelucrează din ele *Das Mädchen ohne Körper* și *Das Mädchen im goldenen Garten*, dându-le titlul: *Miron și frumoasa fără corp*, iar cealaltă, *Fata în grădina de aur.* Ultima, cum se știe, va duce la capodopera sa, *Luceafărul.*

După experiențele vieneze, student la Berlin, Eminescu și-a găsit o gazdă mai tihnită, lângă oraș, în Charlottenburg (Orangenstrasse, nr. 6), plătind 10 pfenigi pentru un drum cu tramvaiul până la Universitate, în centrul Berlinului. Aici și-a găsit tihna râvnită atâta timp, căci iată ce își notează în manuscris: *Când eram încă la universitate, aveam o ciudată petrecere... adesea ziua, pe uliți, stând numai pe ici, pe colo, la câte un anticar și răscolindu-i vechiturile, luam din cărțile lui tot ce-mi plăcea mai bizar și mai fantastic și veneam apoi acasă, citeam și însemnam într-un caiet numit fragmentarium toate... câte-mi plăcea*[u]. *Locuiam aproape, într-un sat, de orașul universitar, împrejurul locuinței mele foarte liniștite. Căci... locuia în acea casă numai moșnegi bătrâni. Acolo, noaptea, după ce astupam soba, citeam și traduceam spre propria mea plăcere ceea ce am spus mai sus...*[46]

Se retrăsese acolo nu numai pentru liniștea casei, dar și pentru faptul că atmosfera îi aducea aminte de cea a Ipoteștilor natali: *Casa avea în fund o perspectivă foarte frumoasă asupra unor grădini fără fund și la stânga peste stradă un parc care este și astăzi*[47], va relata

---

[46] Manuscrisul 2278, f. 14.

[47] Apud Petru Vintilă, *Eminescu, Roman cronologic*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p. 254-255.

I. V. Pătrășcanu mai târziu. De aici pleca studentul Eminescu, urcându-se *în tren cu grabă / Cu o foame de balaur, / Între dinți o pipă lungă / Subsuori cu Schopenhauer.*

Deși fragmentul citat mai sus referitor la Charlottenburg pare începutul unei proze, realismul lui este cu totul incontestabil, căci este confirmat într-o scrisoare către părinți, întărind cât se poate de realist: *Pe Șerban îl văd rar, căci șede foarte departe de mine.*[48]

Vacarmul și viața proletariatului în plină forfotă și creștere rapidă nu-l lasă indiferent pe tânărul Eminescu. Cele câteva rânduri scrise în versuri și cunoscute pentru această perioadă apar astăzi și ele ca un jurnal în care notația sfârșitului de săptămână pare că este nu mai mult de o amuzantă coterie:

Din Berlin la Potsdam merge
Drum de fier, precum se știe,
Dară nu se știe încă
C-am luat bilet de-a trie,

C-am plecat de dimineață
Cu un taler și doi groși...
Și de gât cu blonda Milly,
C-ochi albaștri, buze roși.

Zice Brahma, tata Brahma,
Cum că lumea asta nu e
De cât arderea-unei jertfe
Într-o veșnică cățuie.

Am aprins și eu luleaua
Și jertfesc lui tata Brahma,
Lângă mine-un șip cu Kümmel!
Și-o bucată de pastramă.
Zice Darwin, tata Darwin,
Cum că omul e-o maimuță –

---

[48] Mihai Eminescu, *Opere, Corespondența*, vol. XI, Ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Național, București, p. 159.

Am umăr de maimuțoi
Milly-nsă de pisicuță.

Și mă urc în tren cu grabă
Cu o foame de balaur,
Între dinți o pipă lungă
Subsuori pe Schopenhauer.

Și-acum șuieră mașina.
Fumul pipei lin miroasă,
Sticla Kümmel mă invită,
Milly-mi râde – Ce-mi mai pasă!

În aprilie 1874, Maiorescu, în calitatea sa de ministru, îi aprobă studentului Eminescu suma de 140 de galbeni în vederea susținerii doctoratului: deplasări, cercetare în arhive etc., deplasări pe care le va face în august, la arhivele din Königsberg, Cracovia și Lemberg.[49] Poetul înclină spre a-și susține doctoratul la universitatea din Jena, dar continuă să lucreze retras la Charlotenburg.

Prin urmare, în răstimpul celor cinci ani de studii mult folositoare lui Eminescu pentru ceea ce va deveni geniul său în mediul german s-au întâmplat câteva evenimente de care nu putem să nu ținem cont, căci ele au rămas repere cardinale în orientarea socio-culturală a timpului. Le punctăm pe cele semnificative pentru cultura europeană, în special.

Pe 28 februarie moare poetul francez Lamartine. În martie se stinge compozitorul Hector Berlioz, iar în aceeași lună se naște în Rusia scriitorul Maxim Gorki. În decembrie 1869, când Eminescu împlinise 19 ani, trei evenimente majore străbat Europa cultural-artistică: apare *Educația sentimentală* a lui Gustave Flaubert, volumul de poezii *Fêtes galants* de Paul Verlaine și *Les chants de Maldoror* a lui Lautréamont. În ianuarie, anul următor, apare în ziarul *Traian* a lui Hașdeu, *Apelul studenților români de la Viena în vederea Serbării de la Putna*, preluat și de alte publicații românești. La sfârșitul lui ianuarie, moare la Paris, esteticianul Alecsandr Herzen, iar la 22 aprilie se naște Vladimir Ilici Lenin. În vară (9 iunie)

---

[49] Propunerea a fost făcută în ședința Junimii ieșene, ținută în casa lui Vasile Pogor, în 22 septembrie 1873, unde *Se decide ca să se dea lui M. Eminescu subvențiunea acordată până acuma lui Slavici*, cf. *Jurnalul Junimii*, *op. cit.*, pp. 111 și XC.

se stinge din viață Charles Dickens, iar în iulie izbucnește războiul franco-prusac, eveniment care amână Serbarea programată la Putna.

În august, în urma bătăliei de la Weißenburg între armata prusacă și cea franceză, armata lui Mac-Mahon este înfrântă, în urma căreia (septembrie 1870) este abolit imperiul francez, creându-se republica. La sfârșitul anului, în decembrie, moare unul dintre cei mai citiți scriitori francezi: Alex. Dumas-Tatăl. În iarna lui ianuarie următor capitulează Parisul, capitala cultural-artistică europeană a timpului. În martie este semnată pacea dintre Prusia și Franța, în urma căreia ultima pierde Alsacia și Lorena. Consecința? Prusia va fi obligată să plătească despăgubiri de 5 miliarde de franci, din care mare parte folosiți la reconstruirea Berlinului.

În martie 1871 moare la Neapole Alexandru Hurmuzachi și se nasc: scriitorul Heinrich Mann, Nicolae Iorga și, la Auteuil, Marcel Proust. Literatura franceză îl pierde pe Théophile Gautier la Neuilly (n. 31 august 1811), iar cea din România, pe Andrei Șaguna. (iunie, 1873). În anul următor (pe 10 februarie) moare Eudoxiu Hurmuzachi[50], autorul celor 5 tomuri de *Fragmente zur Geschichte der Rumänen* [*Fragmente din istoria românilor*], primul volum tradus de Eminescu, la Florești, Dolj, în vara anului 1878, la conacul junimistului Nicolae Mandrea. La sfârșitul anului apar tipărite: *Romances sans paroles* de Verlaine, *Pseudo-Kyneghetikos* de Al. Odobescu și *Criticele* lui Titu Maiorescu.

Despre aceste vremuri filosofa Eminescu atunci când își nota în manuscris: *Da nun der Organismus, dieser knapp zugeschnittenen Kompromiss der gegebenen und in irgendeine[er Art und Weise vereinbaren Elemente oder Lebensbedingungen, so trägt er sich dem Maßstab der ihn umgebenden äußere[n Welt[51]].* [*Organismul fiind acest compromis de croială îngustă a elementelor sau condițiilor de viață date și susceptibile de unire într-un fel oarecare, el poartă în sine măsura lumii exterioare ce-l înconjoară*], așa încât, atunci când a realizat că poate gândi cu mintea proprie, că ajunsese la maturitatea gândirii (acel *poți singur să te inițiezi călăuzindu-te*, din scrisoarea către Pogor), abia la Berlin și nu la Viena i se relevă, căci o spune în continuarea ideii foarte răspicat: *Außerordentliche Genies sind freilich von dieser Regel ausgenommen, obwohl // sie in der Jugend, die Zeit der Rezeptivität, nun auch in die große Trommel schlagen.* [*Firește că geniile ieșite din comun sunt excluse de la această*

[50] Prieten cu ministrul vienez Alexander von Bach, cel care-i înlesnește intrarea în Arhivele secrete ale Vienei, fiind pe rând ministru de Interne, de Externe, apoi al Justiției și fost coleg de studii cu bucovineanul Eudoxiu Hurmuzachi.
[51] Mss. 2258, f. 184r.

regulă. Deși// în tinerețe, vârsta receptivității, bat și ele la toba cea mare].

Așadar, la această tobă bat talentele celor din care acum, la tinerețe încă, Eminescu copia producțiile unor semeni germani (căci *Talentul*, spune el, *e admis sub orice formă și de la oricine*), semeni râvnind la genialitatea pe care n-o vor dobândi niciodată, exceptându-i, desigur, pe Heine și Goethe.

*

Revenind la subiectul propriu-zis al volumului și plecând de la premisa incontestabilă a lui G. Călinescu, cel care afirma în mod cu totul îndreptățit că *Eminescu a avut ca orice mare poet izvoare și acestea trebuiesc neapărat găsite*[52], să relevăm afinitățile sale lirice din tinerețe, preluând o altă afirmație a criticului român menționat mai sus: *Eminescu avea pentru poeții mărunți vreo antologie.*[53]

Posibilitatea *nu poate fi exclusă...*[54], după părerea lui Helmuth Frisch, deși este previzibil ca finalitatea pe care o bănuiesc și alții cu țintă antologică (și publicabilă?) să nu fie decât una care intră în normalitatea travaliului eminescian, pentru bucătăria internă a preocupărilor sale poetice. Să o fi făcut, adică, numai pentru *uz intern*, întru propria plăcere și în strictă intimitate, *pentru înțelegerea nevoii de pătrundere* [...] *în miezul vieții culturale a ariilor de limbă germană, mai cu seamă prin extensia și permanența unei preocupări* [...], *după obiceiul său de a epuiza orice subiect atins. S-a manifestat și aici constrângerea interioară pe care singur și-o aplica, în scopul unei comunicări normale și cu generațiile mai vechi de poeți, și cu cele ale prezentului imediat. Și îi găsea pe toți în reviste, dar și în antologii și istorii ale literaturii moderne.*[55]

Numai noi suntem cei care tulburăm liniștea intimă a laboratorului de creație eminescian, având conștiința că scoatem la lumină o bogăție de material, adunat la un loc pentru prima dată și quasi-necunoscut până astăzi. Iar dacă la noi, unii autori au abordat

---

[52] G. Călinescu, *Oprea lui Mihai Eminescu*, vol. I, Editura: Fundația Națională pentru Cultură și Artă *Regele Carol II*, București, 1935, p. 26.
[53] G. Călinescu, *Oprea lui Mihai Eminescu*, vol. I, București, 1969, p. 434.
[54] Apud Helmuth Frisch, *Sursele germane ale creației eminesciene, Identificarea izvoarelor, comentarea lor și introducere, Februarie 1870-Aprilie 1871*, Editura SAECULUM I. O., București, 1999, vol. I, p. 300.
[55] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Anul XXXIII, nr. 1 din ianuarie–martie 1985, Institutul de Istorie și teorie literară *G. Călinescu* al Universității din București, p. 17.

subiectul fragmentar[56], în reviste de specialitate sau amintiri, urmărind îndeosebi similitudini, izvoare, surse de inspirație de care a fost preocupat Eminescu, volumul de față cuprinde *totalitatea* acestor texte răspândite în manuscrisele sale.

Cu totul este vorba de patruzeci și cinci de autori (poeți germani în majoritatea lor, dar și traducători ai acestora din limbile de proveniență), producții lirice care totalizează un număr de peste o sută. Cercetătorii care s-au ocupat (sporadic) de unele aspecte fragmentare ale întregului luat de noi în dezbatere, au urmărit să depisteze sursele tematice ale respectivelor creații, regăsite apoi în cele originale ale poetului român.

Spre deosebire de majoritatea acestora, în cele două volume totalizând aproximativ 800 de pagini, Helmuth Frisch a fost cel care a depistat sursele primare și de interes ale poetului român, adâncind subiectul în așa măsură, încât să aducă în prim plan publicațiile vremii din care Eminescu extrăgea respectivele poezii. Urmărind manuscrisele, noi am adăugat la aceasta particularitățile și necesarele comentarii, dar și un rezumat al vieții și activității creatoare ale autorilor/traducătorilor, informații prelucrate din *Dicționarul enciclopedic român*, *Wikipedia*, amintiri etc.[57]

Eminescu venise din Viena îmbibat de teoria și spiritul schopenhauer-ian. Pe Kant, de asemenea îl știa bine, cum mărturisea într-o scrisoare către Maiorescu, așa încât la Berlin se punea în acord cu științele pozitive, la modă în vremea aceea. Caietele sunt înțesate de învățarea matematicii, fizicii, astronomiei, economiei politice etc.

Prin urmare, mai întâi la Viena, apoi la Berlin, Eminescu a nimerit în chiar această superioară efervescență intelectuală, atașându-se de filosoful model al timpului, Kant, apoi contaminându-se de filosofia schopenhauereană care teoretiza pe seama *operei omului superior*, operă care se adresa *tuturor timpurilor, deși valoarea ei începe să fie recunoscută abia de posteritate, în timp ce restul oamenilor trăiesc și mor odată cu generația din care fac parte.*[58]

Perfect conștient de aceasta, Eminescu tânăr conștientizează (poate) pentru prima dată că și el *este prin esența lui un singuratic*[59], comportându-se ca atare: *trăiește adeseori în*

---

[56] Teodor V. Ștefanelli, A. D. Xenopol, G. Bogdan-Duică, G. Călinescu, D. Murărașu, D. Vatamaniuc, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Sân Georgiu, Marin Bucur, Ion Itu, Mariana Petrescu-Popa, Filimon Taniac, Dan Petrovanu, Mircea Angelescu, V. G. Pintea, I. M. Rașcu.

[57] A se vedea bibliografia.

[58] Arthur Schopenhauer, *Studii de estetică*, Studiu introductiv de N. Tertulian, Traducere de G. Tănăsescu, Editura Științifică, București, 1964. p. 113.

[59] *Ibidem*, p. 121.

condiții nespus de mizere. [...] *...își jertfește interesele lui personale unui scop obiectiv și nici nu poate să facă altfel, fiindcă așa îi impune seriozitatea lui.*[60]

Vom vedea că în afara câtorva excepții, autorii ale căror opere lirice le va reproduce în manuscrise, viețile celorlalți nu s-au depărtat prea mult de cele comune ale timpului, chiar dacă autorii despre care vorbim erau peste *simia communis*, cum spune Eminescu. Poate că acum a conștientizat pe deplin ceea ce simțise încă de tânăr, străbătut de acea *cutremurare a nervilor* despre care își va nota în manuscris, conștient de genialitatea lui și de ceea ce-l despărțea de ceilalți, sfătuind pe tinerii condeieri: *Ca voi au fost mii de mii de oameni pe lume și vor mai fi încă. Căci* [...] *pământul nostru e mai sărac în genii decât universul în stele fixe și mai lesne se naște în văile nemăsurate ale haosului un nou sistem solar decât pe pământ un geniu. Homer, Shakespeare, Raphael, geniile în arte se nasc o dată la 3, 4 mii de ani, Newton și Galilei, Kant ori Darwin, geniile în știință, o dată la o mie de ani, încât nu știu zău dacă de la Adam până la Papa Leo IX au existat de toți o duzină.*[61]

Din acest punct de vedere, nu este întâmplător faptul că de la o vreme, tânăr fiind și purtând în sinea-i conștiința acestei gene, pe de o parte, dar și impregnat de filosofia schopenhauereană, pe de altă parte, Eminescu alegea din producțiile poetice tipărite în respectivele publicații mai ales pe acelea în care depista fiorul filosofiei mult prea originalului filosof a cărui influență s-a resimțit în vremea respectivă. Nu este greu de deosebit, chiar la o lectură incipientă, aceleași teme care îl frământaseră pe el însuși încă din anii tinereții și pe care le exersase deja, în adâncă și reluată trăire, așa cum o dovedesc manuscrisele. Vom exemplifica la momentul potrivit.

La toate acestea se adaugă, desigur, și cronicile unui critic temut la vremea aceea, Rudolf Gottschall, din *revista BflU* (săptămânală n.n.) care *a avut o durată destul de lungă de la apariția ei, în 1844, și a acoperit o paletă de preocupări foarte diverse, unificate însă de o reală direcție a calității, preocupări între care critica și istoria literară, prin studiu, cronici, recenzii sau simple consemnări, se bucurau de un statut privilegiat. Nu lipsea nici interesul filosofic, nici cel științific, clară moștenire din romantism. Spiritele cele mai reprezentative se găseau în paginile Foilor..., fie prin dări de seamă asupra operelor lor, fie prin articolele lor sintetice despre ele, fie prin colaborări personale.* [...] *Tot de aici se putea informa exact Eminescu și despre cele mai interesante studii, mai vechi ori mai recente, de istorie, arheologie, filologie clasică și orientală, politică, științele naturii, astronomie etc. etc. Erau*

---

[60] *Ibidem*, p. 112-113.
[61] Manuscrisul 2225, f. 256r.

pentru el o excelentă recoltă de informație, convenind de minune calității enciclopedice a spiritului său și care se adăuga investigației atente a fenomenului literar contemporan.[62]

La rândul său, având o privire de ansamblu, Dumitru Irimia deosebește două aspecte majore ale corespondenței biunivoce între Eminescu și cultura germană: *Întâlnirea cu cultura germană (filosofie și poezie, mai ales), prin funcția catalitică a acesteia, a reprezentat pentru Eminescu terenul pe care s-a relevat și dezvoltat originalitatea creativității și viziunii sale asupra lumii între două coordonate esențiale:*

(1) – specificitatea națională cu originea în raportul intim al lui Eminescu cu cultura autohtonă și cu semantica din stratul de adâncime al limbii române;

(2) – adâncimea întrebărilor privind raportul dintre ființa umană și ființa lumii, care au tensionat în permanență ființa poetului și s-au constituit în principalul nucleu semantic al creației sale[63], așa încât, un dialog peste timp se poate proiecta pe cerul comun al celor două literaturi, germană și română, ca în principiul vaselor comunicante, fiindcă *O grabă indicibilă atestată de toți biografii perioadei vieneze (I. Slavici, Th. V. Ștefanelli etc.) îl mâna spre o cuprindere nesățioasă a tuturor lucrurilor „scibile", mai cu seamă a celor din proximitatea imediată. Contacte umane, presă, cursuri universitare, conferințe, teatru, concerte, librării, anticariate, toate erau puse la contribuție ca într-o adevărată goană împotriva timpului, presimțit, poate, ca devastator, pentru epuizarea clipei celei repezi ce-i fusese dată.* [...] *Dar cunoștințele din cele mai diverse domenii erau ingurgitate febril și în cantități enorme, dincolo de ce putem reconstitui cu slabele noastre puteri de reprezentare a unei minți geniale în plină ebuliție. Oricum și oricât ar fi fost de pestriță încrucișarea influențelor dobândite, totuși cele ale culturii de limbă germană au prevalat neîndoielnic.*[64]

În legătură strânsă cu aceasta, trebuie înțeles din capul locului felul de a fi al poetului român, fel de a fi care s-a dezvăluit atunci când Pascali îi dă *parale* să-și cumpere ghete și haine, în locul celor scâlciate, ponosite și roase: el se va întoarce jubilând că are ce lectura, arătându-i remarcabilului actor operele lui Goethe și Heine, fiindcă *Cel mai de căpetenie lucru era* [...] *pentru dânsul lectura. Nu uita nici ceea ce-a citit, nici ceea ce-a gândit, nici ceea ce*

---

[62] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *rev. cit*., nr 1 ianuarie-martie, 1985, p. 16.

[63] Dumitru Irimia, *O cale indispensabilă cunoașterii creativității și creației eminesciene*, în vol. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, Îngrijită de Dumitru Irimia, Cuvânt înainte Dan Hăulică, Viziune grafică Mircia Dumitrescu, ed. a II-a, Editura Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, Fundația *Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga–Maica Benedicta*, 2016, p. 15.

[64] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *op. cit*., p. 26.

i s-a spus vreodată și nu era cestiune care nu-l interesa...[65] Așa arăta și se comporta Eminescu în vremea când era student *auzitor extraordinar (außerordentlicher Hörer)*[66] la Viena.

Trebuie să fie adevărat ce susține Slavici, pentru că-l cunoștea îndeaproape, cum la fel susține și celălalt coleg și prieten, Ștefanelli: *Eminescu nu râvnea să se specializeze într-un ram anumit de știință* (așa cum procedau țintit toți ceilalți colegi ai lui n.n.)*, ci căuta să-și însușească o cultură generală...* [...]. *La mijloacele de cultură pe care le-a întrebuințat el, trebuie neapărat să numărăm și diferitele muzee ce le poseda în număr atât de mare capitala Austriei, apoi renumitele galerii de pictură și diferitele expoziții de artă. Eminescu le cerceta pe toate cu catalogul explicativ în mână...* [...]. *Teatrul Curții cu cei mai mari artiști germani și cu cele mai clasice piese de teatru, precum și Opera Curții imperiale*[67] erau, de asemenea, frecventate, *...cetea gazetele și asculta cu multă atențiune discuțiile tinerilor și știrile din țară*[68], *...știa multă carte și judeca cu capul lui. Cu deosebire largi îi erau cunoștințele în ceea ce privește literatura tuturor popoarelor, istoria universală și cea română îndeosebi, filosofia tuturor timpurilor și limbile clasice și cea română*[69], încât nu e de mirare că peste ani, adâncind toate aceste preocupări, dar mai ales sondând în adânc cele notate în manuscrise, filosoful C. Noica l-a numit pe Eminescu *Omul deplin al culturii române*.

Preocupările tânărului cu *Eine Denkerstirne (frunte de gânditor)* cum îl catalogau *colegii germani*[70] erau multiple și cum setea de cunoaștere îl măcina, era organică, el nu se oprește la stricta învățătură școlăricească, fiindcă era unul de teapa celor *ce știa multe și călca sigur.*[71] Mai mult, spune Slavici: *Fiindcă nu știam destul de bine nemțește, nici franțuzește, am citit împreună mai întâiu „Despre rădăcina pătrată a principiului rațiunii suficiente", apoi, în franțuzește, traducerea „Dialoagelor"* (Sic: *Diallogurilor* n.n.) *lui Platon și din „L'orient pittoresque" dări de seamă despre budism și confucianism.*[72] Toate în limba germană. Viața de toate zilele pentru ceilalți era altfel decât a lui.

Cum de reușea să facă atât de multe și să evolueze cu atâta repeziciune, încât nici cinetismul unui film nu ar reuși să deruleze totul, rămâne adâncit în misterioasa structură a

---

[65] *Ibidem*, p. 124.
[66] Teodor V. Ștefanelli, *op. cit*., p. 82.
[67] Teodor V. Ștefanelli, *op. cit*., p. 85.
[68] *Ibidem*, 89.
[69] I. Slavici, *Eminescu–omul*, Apud *Mărturii despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani,* Selecție, note, cronologie și prefață de Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, București, 2013, p. 170.
[70] Teodor V. Ștefanelli, *op. cit*., p. 87.
[71] *Ibidem*, p. 113.
[72] I. Slavici, Apud *Mărturii despre Eminescu*... Cătălin Cioabă, *op. cit*., p. 175.

geniului, căci în timpul studenției, Eminescu compunea destul, nelimitându-se doar la aceste exerciții de copiere. Numai în perioada aceasta, din toamna anului 1869 până în vara lui 1874, a scris și publicat (nu vorbim de notele de curs ori însemnări cu preocupări din cele mai diferite domenii notate în manuscrise) sute și sute de pagini. (Unele au fost tipărite la ani distanță de la moartea sa). Lăsând deoparte articolele de presă, am numărat de curiozitate producțiile poetice cunoscute până acum ale acestor ani, unii dintre cei mai rodnici ai tinereții sale: 134, între care poemele de largă respirație: *Mureșanu*, *Fata-n grădina de aur* sau *Memento mori*.

Așadar, când Slavici spune foarte clar că Eminescu era *Stăpânit de o neastâmpărată sete de știință, el studia mereu și nu era nici o ramură de știință omenească pe care nu ținea s-o aprofundeze*[73] este de crezut, iar mai târziu remarcile lui Călinescu susțin aproape aceeași idee: *nu găsim notate multe din cele învățate/citite de Eminescu la timpul potrivit*. Și nici nu era obligatoriu să fi procedat așa, adăugăm noi, căci *Foarte de tânăr, poetul a citit cu patimă, de toate, fără alegere, din ce i-a căzut în mână și s-a potrivit predispozițiilor lui.*[74]

Faptul că era tânăr, că *...avea cunoștințe temeinice de filosofie*[75], că știa ce-i prorociseră ursitoarele, convins că va trăi 78 de ani[76], așa cum își făcuse socoteala pe un manuscris, pornind la Viena cu gândul să învețe pentru propria lui curiozitate de a ști, era un alt mod de a trece prin lume, lume pe care dorea să o înțeleagă în profunzimea și nu pe deasupra ei. Nu este cazul să facem o apologie a culturii poetului, cu atât mai mult cu cât a demonstrat-o cu prisosință G. Călinescu[77].

Pornind de la principiul eminescian *Cine voiește să învețe mult trebuie să învețe multe*, notat în manuscrisul 2258, f. 297v., se cade să vizităm măcar cu titlu de curiozitate și manuscrisele următoare: 2283, ff.: 71r., 71v., 174v., 175r., 175v., 176r., 177v.; 2287, ff.: 7v., 96v.; 2291, ff.: 1v.2v.,3r., 3v., 5v., 9r., 10r., 10v., 13r., 14r., 15v., 28r., 29r., 43r., 45v., 46r., 46v., 45v., 46r., 46v., 65v., 66r., 67v., 58r., toate împărțite în *Kulturgeschichte* [*istorie culturală*], *Geschichte der Philosophie* [*istoria filosofiei*], *Werke über Philosophie* [*opere*

---

[73] I. Slavici, *Eminescu – omul*, Apud *Mărturii despre Eminescu...* ed. Cătălin Cioabă, *op. cit*., p. 185.
[74] G. Călinescu, *Opera...*, vol. I, *op. cit*., p. 356.
[75] *Ibidem*, p. 357.
[76] Manuscrisul 2255, f. 347r.: la 43 de ani, el scrie: *78 de ani viața mea întreagă atâta am să trăiesc. Bătrânul meu tot astfel. Asta este mărimea constantă de timp a vieții unui individ din rasa noastră.// Vor fi urcări și scăderi pe această scară, va fi o oscilație născută din coadaptarea cu împrejurările, dar în sine acea constantă rămâne constantă.*
[77] Vezi G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, Vol I și II, Editura Minerva, București, 1976, Capitolul: *Cultura. Eminescu în timp și spațiu*, p. 355.

despre filosofie], *Zur logischen Frage* [*la întrebări de logică*], *Reflektierende Haltung* [*atitudine reflexivă*], o bibliografie care dovedește, așa cum remarcă G. Călinescu, *felul cu totul enciclopedic în care se informa.*[78]

Prin urmare, nefiind siguri de scopul final al acestui mod de a proceda (copiind în manuscrise producțiile lirice care-i plăceau, liber și curat în conștiința lui creatoare), este firesc să ne punem întrebarea dacă pentru Eminescu aceste transcrieri constituiau un laborator de lucru sau, poate, o stare empatică relativ la unele poezii care coincideau cu tematica propriei creații și (evident) cu trăirile lui. Sigur, presupunerile pot continua: era un exercițiu dublat de izvoare de inspirație sau pur și simplu o afinitate electivă a temelor abordate și de alți creatori? Era o mândrie că și în lirica germană găsea poeți care aveau aceleași preocupări creative, pe care le putea continua în și mai adâncul lor?

Poate că erau toate acestea la un loc, dar și nimic din presupunerile noastre, căci în ultimă instanță putea fi un obicei pe care-l adăsta după pofta inimii fără să dea socoteală nimănui. Și avea toată îndreptățirea, căci *Eminescu era un cititor asiduu.* [...] *T. V. Ștefanelli (în „Amintiri despre Eminescu”)* [...] *relatează că „în cafenea avea obiceiul să citească revistele și foile ilustrate, fără să ia parte la convorbirile serioase sau glumețe ale colegilor de prinprejurul său”. Nu-i lipsea deci prilejul de a da peste materiale care să-i rețină atenția dintr-un motiv sau altul, chiar când nu erau capodopere*[79], ceea ce nu e puțin lucru în activitatea unui poet care a trăit numai 39 de ani, când omul comun abia atinge maturitatea. I-a fost menit din *cerurile-nalte*, înfășurat în mantia singurătății, harul scrisului, căci *Trăia scriind, acesta a fost felul prezenței sale în lume.*[80]

Ținând cont de faptul că unele teme au fost reluate și adâncite, că altele s-au constituit într-un model general de abordare a stării patriotice (spre exemplu) și a edificării unei istorii mitice a poporului din care făcea parte, activitatea aceasta avea o justificare interioară, pe care noi abia o intuim. *De aceea credem că este de maximă utilitate să se investigheze din nou și din nou, cât mai pe larg, modalitățile de contact între Eminescu și „fenomenul german”, în scopul decelării, al surprinderii unor particularități expresive, în măsură să individualizeze*

---

[78] G. Călinescu, *Opera*..., vol. I, *op. cit*., p. 362. Vezi și *Notele de curs. Note de lectură. Excerpte*, pp. 521-1138, în Mihai Eminescu, *Opere*, Vol X, *Fragmentarium*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Național, București, 2011.
[79] G. Pintea, *Mică antologie poetică*, în *Manuscriptum*, nr. 4/1982, pp. 16-17.
[80] Petru Creția, *Testamentul unui eminescolog*, Ediția a II-a, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2015, p. 52-53.

întâlnirea în toată fertila ei profunzime.[81]

În acest sens nu este de neglijat faptul că, după îmbolnăvire, a tânjit după lada sa cu manuscrise, gândindu-se poate să reia din ele, în lipsa unei inspirații secate, întreg acest material și să-l valorifice ca atare.

De menționat faptul că volumul de față nu este unul dedicat traductologiei, pentru că din totalul acestor poezii reproduse în manuscrise, numai foarte puține au fost traduse de cel care le copia cu sârg: cinci din o sută douăzeci și patru. Prin urmare, din acest punct de vedere nu mai este nimic de adăugat. Volumul este, așadar, prin excelență unul dedicat rezonanței poetului român cu intimitatea autorului selectat, a motivațiilor interioare pentru care au fost alese unele poezii și nu altele, a temelor coincidente cu propria lui fire și, în ultimă instanță, a construcției sale romantice, pe care o elaborează în mult cunoscutele versuri: *Nu mă-ncântați nici cu clasici, / Nici cu stil curat și antic − / Toate-mi sunt deopotrivă, / Eu rămân ce-am fost, romantic.*[82]

Precizând că în volum ne ocupăm exclusiv de perioada celor cinci ani ai studenției (1869-1874), nu trebuie uitat că pe Eminescu l-a preocupat deopotrivă traducerile (regăsite în ediția noastră integrală[83]), activitate creatoare ce l-a ținut treaz pentru mai toată viața. A tradus și din clasici, cum bine se știe, dar și din contemporanii săi. Iar cine a urmărit aspectul a putut ușor observa că în perioada 1867-1881, când începe și sfârșește traducând din Schiller, numai în intervalul 1868-1873 poetul a avut o sincopă în această privință, pentru ca imediat după aceea (1869-1874) să se rezume la a copia în manuscrise tot ceea ce-l atrăgea.

Suntem din nou pe nisipul mișcător al presupunerilor. Cu certitudine, însă, tabloul traducerilor copiate cu sârg de Eminescu se întinde de-a lungul acestor ani ca o preocupare constantă. Că exercițiul copierii de care noi suntem preocupați va fi fost unul secundar comparativ cu cel al creației, aceasta e o altă problemă neluată aici în discuție. O făcea, cum spuneam, pentru sine, ca un exercițiu deloc gratuit, dar neîndoios abordând teme prin care

---

[81] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *rev. cit.*, nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 14.

[82] Reținem, totuși, pledoaria lui Cristian Livescu: *Eminescu este un produs nu atât al romantismului, cât al estetismului vienez! Este de mirare că acest criteriu de reconsiderare a operei eminesciene, în ansamblul ei, a fost ignorat de istoria literară, mulțumindu-se să accepte o ruptură, o fractură între perioada studenției la Viena – una extrem de fecundă, cu puternice acumulări – și devenirea ulterioară a poetului. Este clar că în criză de concepte, exegeții noștri s-au mulțumit cu eticheta de romantic („romantic întârziat", „ultimul romantic", „romantic împlinit") aplicată autorului din Ipotești și s-au căznit să-l citească neapărat în cheie romantică.* (Vezi *op. cit.*, p. 290).

[83] Mihai Eminescu, *Opere*, *Cronologii și sinteze poetice*, vol. I (1866-1876) și vol. II (1877-1883), Ediție cronologică integrală de Valentin Coșereanu, Prefață de Eugen Simion, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2019.

intra în rezonanță cu ale sale, deja sedimentate. Și toată comoara aceasta stă și astăzi în manuscrise, pe hârtie așadar, așa cum s-au păstrat altele scrijelite în piatră.

Noi am pornit în volumul de față de la principiul că o poezie nu se judecă. O poezie se simte, se trăiește, se poate comenta, recita, interpreta, dar pentru a-i pătrunde adâncurile, pentru a-i „pipăi" sensurile, trebuie să ai un soi de intuiție aparte, pe care nu oricine o posedă. De aici poate și replica lui Eminescu: *O poezie nu trebuie înțeleasă cu totul, continuu, căci dacă toți bucherii de la școală o înțeleg, atunci nu mai este poezie.*[84]

O creație poetică sublimează o stare, una cu totul specială, pe care creatorul vrea s-o transmită altora, dispuși să intre în rezonanță cu el/cu ea. Depășind stadiul definirii poeziei de către Eminescu însuși ca *voluptos joc de icoane*, *strai de purpură și aur peste țărâna cea grea*, fază incipientă a creației sale, îndrăznim să credem că maturitatea artistică eminesciană ajunsese pe o nouă (și ultimă) poziție, din moment ce versul notat fugitiv în manuscrisul 2254, f.3, *Ca o spaimă împietrită, ca un vis încremenit*, îl va incita pe filosoful C. Noica la meditația: *...omul nu e un pachet de spaime, cum vrea existențialismul de orice factură, este și un proiect de visuri. Cultura omului însuși este o „încremenire" de visuri. O vezi în statuile din Insula Paștelui, și nu știi ce vis a încremenit acolo: o vezi în piramide, epopei, catedrale sau poeme, și știi ce vis a încremenit în ele.* [...] *Căci visul în om este la fel de puternic ca spaima, visul e poate răspunsul omului la spaimă, așa cum în versul eminescian îți pare a fi o antiteză...*[85]

D. Vatamaniuc esențializează în câteva fraze preocupările poetului român în vremea de care vorbim, spunând că *Poeții din care transcrie Eminescu nu aparțin, cu câteva excepții, marii literaturi germane. Mare parte din aceste poezii sunt extrase din dări de seamă asupra mișcării literare sau recenzii la cărți, publicate în presa vremii. Biografia unor poeți o deducem din poeziile lor. Eduard Dorsch este, cum se desprinde din poemul „Im Urwald"* [*În pădure* n.n.[86]]*, desfășurat în peste 200 de versuri, un emigrant german în America, stăpânit de nostalgia pământului natal. // Poeziile germane transcrise de Eminescu reflectă opțiunile sale în epoca studiilor universitare. Importanța lor constă însă și în implicațiile pe care le au în creația sa originală. Geibel evocă războiul franco-german, și este explicabil interesul lui Eminescu pentru poezia sa, într-o vreme când elabora „Umbre pe pânza vremii". Franz Trautmann evocă în poeziile sale Franța învinsă și invocă, cum face și Eminescu,*

---

[84] Vezi Gh. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, p. 64.
[85] C. Noica, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, Editura Humanitas, București, 2014, p. 136.
[86] Trad. corectă: *În junglă.*

numele împăratului [„Cezar”]. O poezie, [„În bundert Johren einmal blüht die Aloe...”] [*La o sută de ani înflorește aloea* n.n.]*, vorbește de „duhul pământului [der Erdgeist]. Poezia lui Karl Woermann, „Bitte”* [*Rugăciune* n.n.]*, ne îndrumă spre „Mai am un singur dor”, iar cea a lui Theodor Altwasser, spre „Egipetul” însă și spre [Avatarii faraonului Tlà].* [...] *Niciun exeget al operei eminesciene nu se va putea dispensa de transcrierile făcute de Eminescu pentru înțelegerea mai cuprinzătoare a creației sale originale.*[87]

Urmărind, așadar, un chip unic în strălucirea lui, numai o minte genială ca a poetului român a avut șansa să „înoate” într-o cantitate de informații excedentară, cum era cea a timpului, când numai în *Anul editorial* (1871 n.n.) *în Germania apăreau 10.669 de titluri, dintre care 1.862 pe teme teologice, 1.052 juridice și politice, 1.059 pedagogice, 950 beletristice, 891 istorice, 353 pe teme filosofice, 250 din domeniul filologiei, și 220 de opuri pentru sciințele militari.*[88]

Referitor la acest maraton al lecturii amintim faptul că lecturile sale în limba germană îi erau familiare încă de mic. *Eminescu vorbea bine limba germană...*[89], spune Ștefanelli, iar când a ajuns la Blaj, Ștefan Cacoveanu adaugă: *știa limba germană perfect*[90], întărind lucrul acesta în mai multe locuri, în amintiri: *Că Eminescu știa bine nemțește nu mă miram, căci studiase tot la nemți...*[91]

În directă legătură cu limba germană, același Cacoveanu, descrie un interior bucureștean din perioada 1868-1869, înainte ca Eminescu să fi plecat la Viena, unde stăteau înșiruite pe jos multitudine de cărți: *Vor fi fost până la 200 de volume, mai cu seamă cărți vechi, nemțești cea mai mare parte.*[92] Nu era omul care să le țină doar pentru decor...

A urmat perioada când la solicitarea actorului Mihai Pascali, Eminescu traducea din germană tratatul lui Heinrich Theodor Rötscher, *Die Kunst der dramatischen Darstellung* [*Arta reprezentării dramatice*], așa cum a tradus (tot în tinerețe, la Viena) *Kritik der reinen Vernunft* [*Critica rațiunii pure*] a lui Kant[93], când a fost nevoit să inventeze echivalențele

---

[87] Mihai Eminescu, *Opere*, X, *Fragmentarium*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Național, București, 2011, pp. 1407-1408.
[88] Apud Petru Vintilă, *op. cit*., p. 206.
[89] Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Ediție îngrijită, prefață, bibliografie și indice de nume de Constantin Mohanu, Editura Junimea, Iași, 1983, Col. *Eminesciana* – 31, p. 64.
[90] Ștefan Cacoveanu, *Amintiri despre Eminescu*, Ediție îngrijită de Corneliu-Remus Cacoveanu, Prefață de Ion Buzași, Ion Măegineanu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 25.
[91] *Ibidem*, p. 26.
[92] *Ibidem*, p. 31.
[93] *El lucra pe timpul acela la traducerea operei lui Kant asupra rațiunii pure, era plin de Spinoza, pe care-l citise de curând, și citea pe Fichte:* I. Slavici, *Eminescu – omul*, Apud Cătălin Cioabă, *Mărturii despre Eminescu.*

românești ale terminologiei filosofice de limbă germană, punând astfel bazele exprimării filosofice autohtone. Sunt două exemple doar (între care unul excepțional al filosofiei) ilustrative și consistente prin care Eminescu certifică faptul că vorbea în subtilități de limbă germană lucrând *ca albina în coșniță*[94], așa cum se exprimă Slavici.[95]

Acomodându-se cu atmosfera spiritualității și a efervescenței culturale vieneze, poetul nostru a putut ușor constata că putea citi, fără a merge în sălile bibliotecilor, producțiile lirice la zi găsite atunci la îndemâna oricui în așa zisele *Beisel* (cârciumioare/cafenele/cofetării), unde sub pretextul cafelei parcurgea cu nesaț presa vremii, căci *Poetul și gânditorul nu aveau nevoie* [...] *numai de litera moartă a cursurilor, oricât de briliant predate de alții. Cu vivacitatea-i tinerească, independent cu totul în mișcările-i interioare, el a urmărit viața literară contemporană prin tot ce Viena* [apoi Berlinul n.n.] *îi punea la îndemână. Și așa cum în filosofie a descoperit aici pe Platon, dar mai ales pe Kant și Schopenhauer, de care avea atâta nevoie pentru a se elibera genialitatea lui născândă.....*[96] , tot așa îl interesau producțiile lirice ale contemporanilor, fiindcă nu în zadar a lecturat consecvent ziarele vieneze ori pe cele de la Berlin.

În cârciumioara-cafenea, tânărul Eminescu putea face abstracție de ceilalți consumatori, care se comportau normal, discutând civilizat ori citind. Nu era încorsetat de nimic, întrucât nimeni nu impunea vreo regulă. Pe când fiecare dintre parteneri sau grupuri întregi discutau despre ale lor, intuim că poetul nostru se afunda în lecturile aduse la zi de publicațiile literare și filosofice, în special, dar și științifice sau de altă natură, savurându-și cafeaua neagră bine

---

Povestea unei vieți spusă de contemporani, Selecție, note, cronologie și prefață de Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, București, 2013, p. 174.

[94] *Ibidem*, p. 38.

[95] Cum se știe, dar poate nu se știe îndeajuns, *frățânii Eminovici*, rupeau binișor nemțește, căci deprinseseră limba încă din familie, de la Ipotești, având bonă nemțoaică. Tatăl poetului, *Fiind crescut la nemți, ținea mult să-i dea și creștere germană.* Era *originar din Bucovina, avea mare încredere în învățătura ce se putea câștiga în „școalele nemțești" de peste hotare...* La gazdele din Cernăuți, Mihai și-a perfecționat oralitatea limbii, căci *auzea limba aceasta în toate părțile, și chiar în familiile românești se vorbea mult* în germană. *În școli, afară de cea primară greco-orientală, toate obiectele erau predate numai în limba germană...* La Cernăuți mai toți profesorii erau aduși din imperiu, rigizi din punct de vedere pedagogic, dar cu avantajul adresării elevilor în limba nativă. Teodor V. Ștefanelli, din Amintirile căruia am citat și mai sus, face și alte mențiuni în acest sens: *Opul din care studia el* [...] [*Istoria grecilor, romanilor, egiptenilor, babilonienilor, asirienilor, persienilor și a indiilor*] *era „Weltgedichte" der Welter* [*Poezia lumii*], pe care o purta mai tot timpul cu el, iar celălalt volum era cel al lui Georg von Reinbeck, *Mythologie für Nichtstudierende* [*Mitologia pentru non-studenți*]. De menționat faptul că volumele la care am făcut referire mai sus erau tipărite în limba germană și nu fuseseră traduse în limba română la vremea respectivă, așadar el se informa cu nesaț citind direct din limba germană. Beneficiind de o memorie cu totul aparte, fenomenul poate fi pus neîndoielnic și pe socoteala șederii în cele două mari orașe imperiale: Viena și Berlin.

[96] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *rev. cit*., nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 16.

preparată, având avantajul că nu plătea decât prețul acesteia. De altfel, atmosfera aceasta devenise o a doua natură a vienezilor, reprezentând un adevărat fenomen, iar Eminescu student a profitat din plin, căci *În întregul Imperiu Habsburgic cafeneaua a prosperat ca instituție culturală, un fel de salon în care bărbați și femei din toate clasele se adunau să citească, să mediteze sau să converseze.*[97]

În această *nonșalanță de cafenea* practicată firesc *în sute de cafenele, intelectualii conversau ore în șir fără să caute să schimbe realitatea.*[98] [...] *Aproape toți știau că vor găsi aici cotidianele, care altfel nu puteau fi cumpărate decât de la chioșcurile risipite la mare distanță. Pentru unii dintre Stammgäste* (clienți fideli n.n.) *cafeneaua era locul ideal* [...] *Peste tot se putea juca șah și cărți*[99], lucruri despre care nu am găsit nicăieri că poetul era atras, fiindcă preocuparea lui majoră era înaintea oricărei alteia, informarea cât mai largă în jocul viu și profund al minții lui creatoare.

Și pentru aceasta, el nu precupețea nici liniștea nopții în vreo cămăruță mai retrasă, nici informația obținută aproape gratis, detașându-se de zumzetul discret al diurnei cafenele. *O serie de cărți au fost scrise în cafenea; la întâlnirile sporadice ale studenților, ospătarul-șef își putea îndruma clientela la câte o masă unde se discuta un anumit domeniu*[100], căci *Oricum și oricât ar fi fost de pestriță* – spune Zoe Dumitrescu-Bușulenga –*, încrucișarea influențelor dobândite, totuși cele ale culturii de limbă germană au prevalat neîndoielnic.*[101]

Dar pentru că în acest sens s-a dezbătut îndeosebi perioada vieneză, deosebim în cea berlineză *...o anumită înălțare spre înțelesuri, săvârșită în mai multă solitudine și cu acea lentoare care însoțește de obicei procesul de pătrundere în profunzimile mai rar explorate ale semnificațiilor. Și aici poetul gânditor pare să se fi cantonat pe un teren cu desăvârșire german, care-l trimitea, prin intermediul înrudirii catalitice, înspre propriile rădăcini naționale.*[102]

Toate acestea se pot explica într-un singur fel: *El citea, înainte de toate, mult și cu o repeziciune uimitoare, nu vorbă cu vorbă, ci cuprinzând cu privirea fraze întregi. Era deci la curent și cu publicațiunile nouă, și cu cărțile vechi ce se găseau pe la anticari. În același timp ținea să citească-n tihnă și nu se ducea pe la bibliotecile publice. Îndată ce primia banii de*

---

[97] William M. Johnston, *op. cit.*, p. 131.
[98] *Ibidem*.
[99] *Ibidem*, p. 132.
[100] *Ibidem*.
[101] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *op. cit.*, p. 26.
[102] *Ibidem*.

acasă, își cumpăra cărți și timp de câteva zile nu-l mai vedea nimeni.[103] Se ducea apoi să le vândă și tot așa.

Într-un cuvânt, așa cum bine îi surprinde esența personalității Slavici într-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi, din 18 septembrie 1874, *...să cunoști pe Eminescu, și vei afla un om de felul, în care natura nu poate produce decât în momentele sale de preocupațiune. Parcă n-a știut ce face, când a făcut, și părându-i rău, mai apoi, începe a strica fapta sa. Eminescu este dintre acei oameni, care nu sunt meniți a viețui în societate, pentru că nu-și află semeni.*[104] Îl interesa orice, căci nu degeaba își nota direct în germană: *Manches, was einer niedrigen Natur zur Verkümmerung dient, einer höheren zur Vollkommen.*[105] [*Unele lucruri care servesc la atrofierea unei naturi inferioare, servesc perfecțiunii superioare*].

De ce toate acestea? Răspunsul corect ar fi acela că setea poetului român de a știi cât mai multe și în cât mai adâncurile lor a fost una cu totul excepțională. *Mărturisim a fi învățat din* [...] *zbaterea unui mare spirit care se caută pe sine în alții, din reacțiile unei minți ardente pentru care întâlnirea cu produsele altor minți notabile: imagini, noțiuni, idei, sisteme filosofice etc., nu constituia decât un prilej întotdeauna binevenit de declanșare explozivă a propriului mod de funcționare. Cu alte cuvinte, întâlnirea cu drumul altuia nu-l determina niciodată pe Eminescu să-l urmeze pe acela, ci îl stârnea și-l propulsa în forță pe drumul său particular, care-l purta însă înspre un orizont neîncetat dezmărginit de întâlnirile hotărâtoare.* [...] *Departe de a-l supune și a-l stăpâni, ele au fost cele supuse și stăpânite. Ele l-au ajutat să se descopere, să devină în cel mai original mod el însuși, neatingându-i corzile cele mai grave decât pentru a conferi armoniilor specificității naționale sunetul cel mai curat și mai plin.*[106]

Setea neostoită de a ști totul, de a afla cât mai multe din toate domeniile l-au dus pe Eminescu acolo unde îi era măsura și *dat*-ul său natural, *Căci mișcarea literară a unei epoci se compune, într-adevăr, în primul rând, din numele celor mari, ale înaintașilor cernuți în timp, din dârele luminoase și persistente ale acelora, dar în al doilea rând, și în cea mai mare măsură, și din activitățile, mai vii ori mai stinse, ale contemporanilor imediați, din acumularea operelor publicate, a revistelor de specialitate, a recenziilor, cronicilor și conferințelor despre ei, a cercurilor literare, toate alcătuind laolaltă fundalul mobil al unei*

---

[103] *Mărturii despre Eminescu*, *ed. cit.*, p. 177.
[104] Apud Petru Vintilă, *op. cit.*, p. 270.
[105] Manuscrisul 2269, f. 15r.
[106] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *rev. cit.*, nr. 1, ianuarie-martie, 1985, p. 12.

vremi.[107]

În sfârșit, citată poate prea des, dar întărind și ideea noastră trebuie spus odată cu Zoe Dumitrescu-Bușulenga în legătură cu reprezentativitatea lui Eminescu în cultura europeană că *înrudirea lui Eminescu cu alți poeți romantici nu poate fi explicată prin influențe, deoarece poziția romantică este una din puținele atitudini ale spiritului omenesc care nu poate fi învățată, nici mimată.*[108]

Este vorba aici de acele afecțiuni elective care pot uni tematic operele unor scriitori, dar pe care nu le putem confunda niciodată. Iar noi suntem încredințați că Eminescu, la vârsta respectivă *a fi învățat câte ceva din zbaterea unui mare spirit care se caută pe sine în alții, din reacțiile unei minți ardente pentru care întâlnirea cu produsele altor minți notabile: imagini, noțiuni, idei, sisteme filosofice etc., nu constituia decât un prilej întotdeauna binevenit de declanșare explozivă a propriului mod de funcționare. Cu alte cuvinte, întâlnirea cu drumul altuia nu-l determina niciodată pe Eminescu să-l urmeze pe acela, ci îl stârnea și-l propulsa în forță pe drumul său particular, care-l purta însă înspre un orizont neîncetat dezmărginit de întâlnirile hotărâtoare.*

Astfel, am dobândit încă un argument destul de rezistent pentru a susține ritos faptul că influențele pe care Eminescu le-a primit au fost, datorită libertății cu strășnicie păstrate a spiritului său, eminamente catalitice în sens blagian, și nu modelatoare. Departe de a-l supune și a-l stăpâni, ele au fost cele supuse și stăpânite. Ele l-au ajutat să se descopere, să devină în cel mai original mod el însuși, neatingându-i corzile cele mai grave decât pentru a conferi armoniilor specificității naționale sunetul cel mai curat și mai plin. Și, în acest sens, [...] *Eminescu s-a întâlnit în chip fericit cu cultura germană care, după cum se știe, a exercitat asupra celor mai reprezentativi exponenți ai culturii românești, din momentele de maximă stabilitate, o înrâurire întru totul benefică, tocmai datorită naturii sale catalitice. Mișcată de „un cult primordial al individului", cultura germană, spre deosebire de cea franceză care aspiră spre legități și se propune drept model constrângător celui ce se apropie de ea, „e mai curând un dascăl, care te orientează spre tine însuți A face cercetare comparativă pe opera eminesciană înseamnă, poate, în viziunea unor specialiști mai exigenți, a te depărta centrifug de aceea. Dar, pe de altă parte, privind-o din afară, din perspectiva unor caractere care au avut calitatea unor opțiuni tacite din partea poetului român, te-ai putea apropia în alt chip de modul de funcționare a capacității de evoluare printre influențe și de selecție a lor, ai*

---

[107] *Ibidem*, p. 15.
[108] Apud Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *op. cit*., p. 130.

putea circumscrie cu aproximație măcar larga arie a întâlnirilor mai mult sau mai puțin determinante pentru un spirit atât de liber și neînchipuit de bogat cum a fost acela al lui Eminescu.[109]

*

În ceea ce privește modul de lucru și organizarea materialului din prezentul volum, am procedat astfel:

– am luat fiecare autor în parte (sau traducătorul acestuia) din care a copiat Eminescu una sau mai multe producții lirice, dezvoltând pe scurt coordonatele majore ale vieții și activității acestora, pentru a acomoda cititorul cu personalitatea respectivă;

– am reprodus apoi după Helmuth Frisch poezia/poeziile în limba germană (sau, după caz, a traducerii textului din limba de origine în limba germană). Odată cu precizarea aceasta, se înțelege de la sine că la sfârșitul traducerii respective (în general reproduse după Helmuth Frisch), nu am adăugat între paranteze sursa, așa cum am precizat la traducerile poetice imediat următoare;

– așadar, acolo unde am găsit și traducerea artistică/poetică ale respectivei poezii, am adăugat-o și pe acestea (Leonard Gavriliu, George Lesnea, în cazul lui Pușkin sau Pompiliu Crăciunescu pentru Victor Hugo);

– am confruntat fiecare poezie în parte cu textul din manuscrisul eminescian, trecând la subsol prescurtările, diferențele de punctuație etc. față de textul original;

– în cazul excepțional în care nu am găsit originalul german, în cele două volume ale lui Helmuth Frisch, așa cum ar fi pentru Heine, Goethe și Pfeffel, am apelat la volumele: Heinrich Heine, *Sämtliche Werke in vier Bänden* [*Opere complete în patru volume*], Band 1, *Gedichte* [*Vol. I, Poezii*], Auflage 1992 [Ediția 1992], Artemis&Winkler Verlag, München; Johann Wolfgang von Goethe: *Lyrische Dichtungen* [*Poezii lirice*] *Zum 250. Geburtstag des Dichters. La 250 de ani de la nașterea poetului*, Editura Grai și Suflet-Cultura Națională, București 1999, p. 230-234, precum și la Gottlieb Konrad Pfeffel, *Poetische Versuche*, Band 9, Ausgabe 4, Verlag-Cotta 1809, Original von Bayerische Staatsbibliothek [*Încercări poetice*, Vol. 9, ediția 4, ed. Cotta 1809, originală a bibliotecii din Bavaria] – digitalizată pe 30 martie 2009, conținând 206 pagini.

Cu referire strictă la perioada 1869-1874, mai trebuie precizat faptul că Eminescu nu a

---

[109] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *rev. cit.*, nr. 1 din ianuarie-martie, 1985, p. 11.

fost preocupat de traducerea producțiilor lirice copiate în manuscrise, cu excepția a trei autori (Goethe, Pfeffel și Hieronymus Lorm), din motive pe care nu le luăm aici în discuție, căci ele țin de intimitatea și rațiunile lăuntrice ale poetului. Orice astfel de act, oricât de apropiat ar fi de motivul real al acțiunii, ar rămâne, desigur, unul care ține de intimitate și nu e nevoie să-l tulburăm mai mult decât (deja) am făcut-o.

O precizare finală: interesat de un aspect sau altul, Eminescu nu copia de fiecare dată poezia întreagă, ci numai anumite pasaje pe care le alegea motivat (poate) de tema abordată, de impresia momentană a lecturii, influențat/sedus de cronica recenzentului sau de cine știe ce alt motiv pe care îl presupunem doar. Cum nu avea de dat socoteală nimănui, căci o făcea pentru sine și în strictă intimitate, cel mai adesea el copia poezii direct din revistele vremii, acolo unde nu întotdeauna acestea erau reproduse în întregul lor, căci erau rezultatul citării fragmentare a respectivului autor, al cronicii/prezentării volumului sau autorului respectiv.

În atari situații am grafiat cu un corp de literă 12 ceea ce se regăsește în manuscrisul eminescian, iar restul (versul/pasajele) care nu sunt copiate de Eminescu, dar se regăsesc în *Sursele germane ale creației eminesciene*, le-am reprodus cu un corp de literă 10, pentru a putea fi distinse.

În sfârșit, am ales să reproducem poeziile împreună cu necesarele comentarii, în ideea de a ocoli disconfortul cititorului de a căuta respectivele poezii antologate la sfârșitul volumului, urmărind în felul acesta un flux al lecturii imediate, facilitând înțelegerea lor cu tot ceea ce implică con-sensurile lor, iar numerotările subsolurilor le-am organizat în continuare, pentru întregul volum (fără a relua numerotarea acestora după fiecare autor în parte), pentru a da fluență *întregului* conceput ca un tot, așa cum, probabil, și Eminescu ar fi gândit presupusa viitoare antologie.

Toate textele în limba germană, precum și titlurile poeziilor sau volumelor citate în carte au făcut obiectul aparte al Dr. Christian W. Schenk, căruia mulțumirile mele nu sunt îndeajuns. Îl asigur de prețuirea mea, convins că nu toți... *traduttore* sunt... *traditore*. Atât în carte, cât și în viața de zi cu zi.

Așadar, pentru perioada de care ne ocupăm, două poezii ale lui HIERONYMUS LORM se regăsesc reproduse în manuscrisele lui Mihai Eminescu. Este vorba de: *Sphärengesang* [*Cântecul sferelor*] și *Weltlauf* [*Cursul lumii*], amândouă copiate și din fericire, traduse.

Pe numele său adevărat, Heinrich Landesmann, *Poet meditativ, melancolic, îndurerat,* [...] care *a avut o intensă activitate de jurnalist și poet liric, epic și dramatic*[110], Lorm s-a născut la 9 august 1821 în Nikolsburg (Austria) și moare la 4 decembrie 1902, la Brno, în sudul Moraviei (azi Republica Cehă). Cum în perioada dintre anii 1853-1873, el a locuit în Baden, chiar lângă Viena, a beneficiat de apropierea capitalei imperiale, publicând foiletoane (cu predilecție piese de teatru ori poezii) în cunoscutul *Wiener Zeitung*[111] [*Ziarul vienez*].

Eminescu venise la Viena, încă din toamna anului 1869, iar în anul următor Hieronymus Lorm tocmai își adunase poeziile răspândite în jurnalele vremii, apărându-i tipărite în volumul *Gedichte*[112] [*Poezii*], care s-a bucurat de o primire călduroasă din partea recenzenților timpului.

Poetul român era atras de orice creație (poetică mai ales) pe care o considera dincolo de timpul prezent și asta cu atât mai mult cu cât fenomenul a fost teoretizat de Schopenhauer, de care Eminescu venise îndoctrinat încă de la Viena, căci interesul acestuia *a fost stimulat cu siguranță și de faptul că poezia lui Lorm se sprijinea „auf dem Grunde der Schopenhauer'schen Philosophie* [*pe baza filosofiei lui Schopenhauer*] *și că ea amintește „als Blühte einer pantheistischen Weltanschauung... vielfach an orientalische Liebeslyrik* [ca înflorirea unei viziuni panteiste asupra lumii... amintind adesea de poezia de dragoste orientală[113]], așa cum teoretizase temutul critic de atunci, Rudolf Gottschall, cunoscut pentru cronicile sale din *Blätter für literarische Unterhaltung* [*Foi pentru divertisment literar*].

Teoria acestuia a fost respinsă de chiar autorul poeziei, într-o scrisoare către filosoful Eduard von Hartmann, susținând că în creațiile sale poetice, *În condițiile sumbre ale existenței înfățișate de pesimistul filosof, viața umană devenea vis, iluzie inconsistentă, dintre cele mai triste, stăpânită de suferință. Contestând orice posibilități progresului, Schopenhauer propunea, în schimb, unele soluții individuale pentru ieșirea de sub „nemiloasa oprimare a voinței de a trăi" și anume contemplarea estetică, asceza, cunoașterea filosofică printre*

---

[110] Mihai Eminescu, *Poezii*, III, Ediție critică de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1982, p. 368.
[111] A fost înființat în anul 1703 purtând titlul: *Wienerisches Diarium* [*Jurnal vienez*].
[112] Hamburg/Leipzig, 1870.
[113] Helmuth Frisch, *Sursele germane ale creației eminesciene, Identificarea izvoarelor, comentarea lor și introducere*, vol. II, *Mai 1871-August 1873, Editura SAECULUM I. O.*, București, 1999, p. 381.

altele[114]. El lăsa să se înțeleagă faptul că poezia ține de o structură atât de intimă încât autorului îi este greu să se uite în oglindă și să se definească. Numai geniului îi este dată conștiința de sine.

Prin urmare, în ultimul an al șederii lui Eminescu la Berlin, lui Hieronymus Lorm îi recenzează poeziile criticul Oskar Blumenthal, care susține că autorul este *cu un cap peste majoritatea poeților noștri contemporani*[115] și, mai mult, *cel mai inspirat interpret poetic de până astăzi al pesimismului*[116], remarcă esențializatoare, de care poetul român nu era străin, pentru că *Eminescu preia (respectiv traduce) cu precădere acele texte care au fost evidențiate și lăudate de către recenzenți. Dar pentru manuscrisele lui Eminescu rămâne valabil, mai ales, ceea ce Zoe Dumitrescu-Bușulenga a subliniat în legătură cu forța creatoare a marelui poet român, și anume faptul că el alegea numai ceea ce corespunde ființei sale celei mai adânci, în limitele unui greu de descifrat sistem al afinităților elective.*[117]

Prin urmare, nu e de mirare că Eminescu copiază în manuscrisul 5186, f. 27 ambele poezii anunțate mai sus. Helmuth Frisch, în lucrarea cu titlul *Sursele germane ale creației eminesciene* remarcă (și, totodată, anunță) faptul că *în calitate de foiletonist cunoscut* [Hieronymus Lorm n.n.]*, a publicat în numeroase ziare,* [...] *nuvele, piese de teatru și poezii,* că *acestea erau recenzate în multe periodice* (cum ar fi: *Neue Freie Presse* [*Noua presă liberă*], așadar *atunci devine foarte probabil ca Eminescu să fi fost făcut atent asupra lui Lorm din mai multe direcții, uneori chiar pe cale orală.*[118]

Traducerea primei poezii apare tipărită târziu și aparține inițiativei lui F. Taniac[119] sub titlul *Fragment*, în *Almanahul literar pe anul 1905*, la Cernăuți (pp. 61-63). Mai apare și în volumul lui R. M. Meyer: *Die Deutsche Literatur des 19. Jahrhunderts* [*Literatura germană a secolului XIX*][120]. Nici una dintre ele nu poartă titlul original, întrucât Eminescu notează deasupra poeziei, în locul titlului, numele autorului, adică *Hieronymus Lorm*. Descoperirea sursei și a titlului poeziei i se datorează lui Helmuth Frisch.[121]

Volumele care l-au consacrat pe autorul german sunt: *Gedichte* [*Poezii*], din 1870, *Neue*

---

[114] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed.. cit*., p. 141.
[115] Helmuth Frisch, II, *op. cit*., p. 382.
[116] *Ibidem*.
[117] *Ibidem*, p. 381.
[118] *Ibidem*, p. 382.
[119] Vezi Mihai Eminescu, *Opere*, vol. V, *Poezii postume*, *Anexe, Note și variante, Exerciții&Moloz, Addenda&Corrigenda, Apocrife, Mărturii, Indice,* Ediție critică îngrijită de Perpessicius, Cu 47 de reproduceri după manuscrise, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959, p. 577.
[120] *Ibidem*, p. 576-577.
[121] Vezi Helmuth Frisch, *op. cit*. II, p. 381.

Gedichte [*Poezii noi*], apărut în 1877 și *Nachsommer* [*După vară*], din 1879. Ultimele două apărute când Eminescu se întorsese deja în țară. Încă nu se știe cu precizie dacă poeziile în cauză le-a transcris după ce și-a terminat studența, poate chiar din volum ori din vreo revistă atunci la îndemână. Conform obiceiului său de a relua iar și iar mai ales propriile creații, putem bănui că nici cu acestea n-a procedat altfel, copiindu-le mai târziu, după întoarcerea în țară, când ecourile studenției nu se stinseseră încă.

Ambele creații se regăsesc transcrise una după alta în manuscrisul 5186, pe aceeași filă (f. 27). Deasupra, cu o cerneală neagră, dar ceva mai accentuat (bănuim că a revenit după ce a copiat poezia), e scris numele autorului. Dedesubt, Eminescu trage o linie despărțitoare pentru a transcrie cealaltă poezie a aceluiași autor. În colțul din dreapta jos, cineva a însemnat fără nici un respect la adresa manuscrisului, făcând mențiunea: *Copie Scrisă de M. Eminescu.* Iată poeziile:

SPHÄRENGESANG

So lang[122] *die Sterne kreisen*[123]
Am Himmelszelt,
Vernimmt mach' Ohr den leisen
Gesang der Welt:

„Dem sel'gen[124] *Ew'gen Nichts enstiengen,*
Der ew'gen[125] *Ruth,*
Um ruhelos[126] *zu fliegen -*
Wozu? Wozu?"

CÂNTECUL SFERELOR

Din sfere ajunse
De-al stelelor mers,

---

[122] În mss: *Seit wann*.
[123] În mss.: *Kreisen*.
[124] În mss: *ew'gen*
[125] În mss: *seel'gen.*
[126] În mss.: *rastlos nun*.

Un cântec pătrunse
Întreg-univers.
„Din haos ferice
Din somnul etern,
Veniră-mi și-aice
Cărări se aștern
Și nime nu-ntreabă
De ce-am apăré,
Mișcându-ne-n grabă.
La ce? La ce?”

Așadar, poezia din care citează criticul Oskar Blumenthal într-o recenzie din 1874, este cotată ca fiind ecoul *dem Trauerlied der Menschheit, die eine tiefe Sehnsucht empfindet nach der „allgenügsamen Ruhe des Nichtseins”*[127] [*cântecul*[ui] *de jale al omenirii care resimte un dor adânc după „prea cumpătata liniște a neființei”.* Un alt critic, Ernst Alker, în 1969, va susține că doar *vier berühmt gewordenen Verse seiner sonst nicht sonderlich bedeutenden Gedihte*[128] [*patru versuri devenite celebre dintre Versurile sale altminteri nu deosebit de semnificative*], relevă tocmai intuiția poetului român în a depista din cele ce se publicau în revistă (și cu atât mai mult în volum), tocmai creația care a rămas întrucâtva peste timp.

Prin urmare, într-un ceas de inspirație, autorul preia în cuvinte potrivite muzica sferelor, așa cum în interiorul lui Eminescu însuși *sona* ideea. *Sferele* din care va coborî și *Luceafărul* eminescian împresurat de *Un cer de stele de dedesubt, / Deasupra-i cer de stele*, în *Întregu-univers* (cum apare în poezia lui H. Lorm), *Un cântec pătrunde.* Un cântec marcat de autor în versurile ce urmează prin ghilimele, căci în noaptea germinată de miracole izvorăște din *chaos* (grafie păstrată de Eminescu în *Luceafărul*) *ferice / Din sânul etern*, primordial, unde cântecul sferelor își cântă sieși în armonia universului, din moment ce aici, pe pământ, *nime nu-ntreabă / De ce-am apăré / Mișcându-ne-n grabă.*

Zădărnicia zădărniciilor, tema majoră luată în discuție de Schopenhauer, mult cunoscută și concentrată în dictonul latin *vanitas vanitatum et omnia vanitas* răzbate aici ca valurile fremătând oceanele-ntinse ale visurilor omenirii: *La ce? La ce?* este întrebarea fără răspuns a ultimului vers, reverberând în malurile conștiinței noastre, odată cu cele transmise de poetul

---

[127] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 382.
[128] *Ibidem*, p. 382.

însuși. Ținând de intuiția fiecăruia dintre noi, e greu de „tradus" sentimentul esențial al poeziei, căci, așa cum susține Achim von Armin, *n-ar fi ceea ce căutăm și totodată ne caută, dacă ar aparține în întregime pământului*.

Tema ni se relevă tocmai prin ceea ce spunea Schopenhauer, filosoful la modă al timpului: *Operele poeților* [...] *conțin* [...] *o comoară de înțelepciune adâncă, tocmai fiindcă prin ele vorbește înțelepciunea naturii însăși ale cărei enunțuri* [...] *nu fac decât să ni le tălmăcească, experimentându-le cu mai multă puritate. De aceea cel care citește o poezie* [...] *este pus, de fapt, în situația de a contribui – în mod obligatoriu, după propriile lui puteri – la scoaterea la lumină a acestei înțelepciuni; fiecare însă percepe numai atât cât îi permite puterea lui de înțelegere și cultura lui, întocmai cum corăbierul lansează năvodul, care se cufundă în adâncul mării, numai atât cât îi îngăduie lungimea acestuia.*[129]

Și cum *poezia se adresează exclusiv imaginației pe care o pune în mișcare doar prin mijlocirea cuvintelor*[130], geniul creator eminescian a rezonat la citirea poeziei nu numai prin tema aleasă și dezvoltată în capodoperele sale, dar și pentru cuvintele alese de autorul german în îmbinarea lor atât de adecvată conținutului, surprinzând în vers *sonurile* acesteia. Dominante sunt cuvintele/sintagmele care vor face mai târziu vogă în poezia eminesciană: *sfere*, *stele*, *cântec pătrunse*, *chaos ferice*, *sânul etern*...

De altfel, făcându-i să se ia la întrecere, poeții Germaniei contemporane tinereții studențești a lui Eminescu, scriau cu o furie oarbă proslăvind o *Germanie intens gânditoare, furios hotărâtă să proclame interioritatea și visul*[131], cum remarcă Dan Hăulică, astfel încât eroarea de a reduce romantismul numai la stânci mărețe, erou excepțional, clar de lună, sunet de corn sau lacuri adormite, este aici învederată.

Nimic din toate acestea nu compun ideile poeziei *Cântecul sferelor*, căci ea se încadrează în preocuparea dezbaterii marilor teme ale originii universului și cântecului sferelor din care la rându-le răzbate neputința și inutilitatea propriei noastre existențe. Tocmai de aceea poetul german pune întrebarea fără răspuns și se întreabă în final: *La ce? La ce?*

Răspunsul, dacă l-am afla, ar rămâne în reverberantul ecou al strigătului însuși. Sau ar fi, spre exemplu, un întregit ecou al unei „sentințe" exprimate de poetul român în finalul poemului *Împărat și proletar*: *Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește / Că-n urmă-ți*

---

[129] Arthur Schopenhauer, *op. cit.*, p. 32-33.
[130] *Ibidem*, p. 34.
[131] Dan Hăulică, *Eminescu și Marele Romantism*, în volumul Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *op. cit.*, p. 9.

rămân toate astfel cum sunt, de dregi / Oricât ai drege-n lume – atunci te obosește / Eterna alergare... și-un gând te-ademenește: / Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi.

Așa se exprimă în termenii genialității poetice, la Eminescu, ceea ce *in nuce* apare la Hieronymus Lorm. Desigur, dacă privești din unghiul oarecum subiectiv al criticilor literari ai Germaniei, atunci poate ar trebui să-l cităm pe Schlegel adresându-i-se lui Novalis: *Există neînțelegeri care nu fac decât să confirme suprema neînțelegere.*

Asta pe de o parte. Pe de altă parte, așa cum susține Schopenhauer însuși, *nu poți gusta cu adevărat poezia atunci când ea îți provoacă dureri de cap.*[132] O cale, însă, una greu explicabilă, se găsește numai în structura înnăscută a geniului. El poate spune simplu ceea ce este chiar peste măsură de complicat și, mai ales, ceea ce poate să înțeleagă orice om a cărui intuiție nu este alterată.

Un autor francez ca Alain Guillermou, nepărtinitor așadar, duce înțelesul final al poemului eminescian luat în discuție spre ceea ce chintesențial ar suna așa: *Eminescu dezvoltă fără tranziție tema Mayei, a iluziei universale, și declară că măreția, faima, imperiul, coroana și căderea nu sunt decât o închipuire. Mergem adormiți prin lume, cuprinși de o iluzie pe care apropierea morții vine să o străpungă asemenea unei săgeți de fulger. Într-o clipită, o lume se scufundă în propriul somn: sclavi, eroi, și regi dispar.*[133] Adică exact ceea ce teoretizase filosoful german în *Lumea ca voință și reprezentare* (1818).

Așa cum o teoretizează iconoclastul rebel și non-conformist, filosoful din Frankfurt, în mult cunoscuta sa lucrare din care am citat mai sus, ea nu este altceva decât consecința directă, violentă, a pesimismului propriu și a intensei influențe venite din filosofia budistă. În speță, conform filosofiei schopenhauriene, ieșită în afara divinității, *Voința* nu este altceva decât un impuls existențial distructiv care nu se finalizează cu nici o satisfacție. Ea creează necesități noi, continue, necesități care nu pot fi decât parțial satisfăcute, devenind un izvor de suferințe. Prin urmare, nu poate exista în lume fericire perpetuă, căci viața însăși nu este altceva decât, așa cum se exprimă Eminescu în *Mortua est*: *Și multe dureri-s, puține plăceri.* În ultimă instanță, vieții noastre nu-i rămâne decât imaginea unei văi a plângerii relevate, nuanțate mai mult sau mai puțin fiecăruia dintre oameni, dar aceeași în lumea obișnuită.

La nivel superior, individul se poate sustrage de la dictatul *Voinței* fie prin negarea ei, prin renunțare sau asceză, în particular or, prin contemplație artistică, în general, fiindcă

---

[132] Arthur Schopenhauer, *op. cit.*, p. 83.

[133] Alain Guillermou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Cu un cuvânt al autorului către cititorii români, Traducere de Gh. Bulgăr și Gabriel Pârvan, Editura Junimea, Colecția *Eminesciana*, Iași, 1963, pp. 131-132.

numai prin artă omul scapă de dominația *Voinței*, devenind *subiect pur și pasiv al cunoașterii*[134].

Prins el însuși în mrejele filosofiei schopenhaueriene (cf. eminescienelor: *Idealul meu e Nirvana*, *e multă răutate în lume*, *Nu merită viața să fie trăită, viața pe care pot s-o am*, așa cum își notează în *Fragmentarium*), neglijența față de sine, lipsa de rânduială în traiul zilnic, abstragerea din lume, pe de o parte, dar și impulsul cunoașterii lui Platon, Confucius, Zoroastru și Buda (la 20 de ani!) și mai ales profunzimea creativității din *Glossă*, *Luceafărul, Odă în metru antic, Scrisorile, Aceeași moarte*[135] etc. sunt explicabile în contextul dat, atunci când Eminescu citea și rezona privind conținutul poeziilor lui Hieronymus Lorm.

Supranumit al doilea Buda, Schopenhauer are o influență și mai vizibilă asupra celei de-a doua poezii, intitulată *Weltlauf* [*Cursul lumii*]. Despre poezia aceasta, care răstălmăcește în chiar prima strofă (ne mai luând în seamă deocamdată titlul ei), răul lumii, voința de a trăi, trebuie spus mai întâi că este menționată de Teodor V. Ștefanelli în cunoscutele sale *Amintiri despre Eminescu.*[136]

El o știa pe de rost și o menționează, regretând că pierduse originalul scris de poet: *Textul german al poeziei lui Hieronymus Lorm nu l-am putut afla în ediția germană ce mi-a stat la îndemână, dar nu încape nici o îndoială că traducerea e făcută de pe originalul acestui poet, fiindcă Eminescu însuși o spune aceasta în fruntea traducerii.*[137] Poezia se regăsește în manuscrisul 5186, f. 27. Probabil că e copiată de Eminescu dintr-o publicație literară, din moment ce în volum[138] apare abia în 1894.

WELTLAUF

Wohin das Auge dringt,
Ist schuld und Leiden,
Und was der Zeitlauf bringt,

---

[134] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 84.
[135] *Manuscriptum*, nr. 1/1991, (82) Anul XXII, *Număr special Eminescu*, *Poezii inedite*, *Ediție de Petru Creția*: *La munți în culme, lângă țărm de apă/ Tot oameni afli, duși de-aceleași rele,/ Se nasc și mor aceiași și se-ngroapă.* [...]*// Deasupra lor plutește-aceeași lună/ Și viața lor se scurge tot în vreme,/ În urma lor al morții glas răsună,// Ori unul cade-coronat cu steme,/ Iar altul pe pământul gol s-așterne:/ Ceea ce vezi tot moarte-o să se cheme.*
[136] Teodor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, *ed. cit.*
[137] *Ibidem*, p. 169.
[138] *Gedichte/Poezii*, Ediția a VII-a, Dresden/Leipzig, p. 114.

Ist Flieh'n und Scheiden[139].

Dazwischen hat der Traum
Von Glück und Liebe
Nur noch so viel an Raum,
Dass[140] *er zerstiebe.*

CURSUL LUMII

Oriunde vom privi,
Durere și vină.
Tot timpul ce-o veni,
Desparte, dezbină.

Iar visul de noroc
Și de iubire
Mai are-atâta loc
Ca să aspire.[141]

În manuscrisul 2260 (vol. VII, ediția academică), la f. 250 și 251v. apar două variante despărțite și ele de două linii șerpuinde (în forma literei V), marcând despărțirea de creația proprie, *Ochiul tău iubit*, după ce poetul barează cu o linie verticală, în marginea din dreapta, strofele următoare:

Ori-unde-ai vrea să vezi
Durere și vină
Iar soarta-n care crezi
Desparte, dezbinării

Iar visul de noroc

---

[139] În msds.: *Meiden*.
[140] În mss.: *Dass*.
[141] Apărută în ediția Perpessicius cu titlul după primul vers: *Oriunde vom privi*.

Și dragoste are
atâta loc
De trece, moare

Varianta de la fila 251v. a aceluiași manuscris este ușor modificată:

Ori unde vrei să vezi
Durere și vină
Iar soarta-n care crezi
Desparte, dezbinării

Iar visul de noroc
Și dragoste are
Numai atâta loc
De trece și moare

Să fi vrut Eminescu să le integreze celeilalte poezii intitulată, *Ochiul tău iubit,* atâta timp cât apar pe aceeași filă? E greu de dat un răspuns, căci originalul duce către Veronica și nu conține aluzii (nici măcar) la tema lui *vanitas*, de care se bucură traducerea și variantele eminesciene.

Prin urmare, întoarcerea la Schopenhauer este definitorie, căci iată cum își începe filosoful *Studiile de estetică*: *Nu numai filosofia, ci și artele frumoase contribuie, în cele din urmă, la dezlegarea problemei existenței.*[142] Așadar, opera de artă dă răspunsul la întrebarea esențială: *Ce este viața?*, iar *La această întrebare ne dă răspuns perfect valabil, într-un fel specific, orice artă autentică reușită.*[143]

E necesar să ne apropiem acum de variantele eminesciene ale poeziei. Cum poetul mergea până la țesătura intimă a cuvântului, până la urzeala și sensul lui, să dăm Cezarului ce-i al Cezarului, căutând *cuvântul ce exprimă adevărul*, atent la sensurile poeziei. Prin urmare, Eminescu știa bine că *a privi* e una și *a vedea* e alta, așa cum însuși Dicționarul (*online*) explică în modul său specific.

Să luăm doar câteva dintre conotațiile celor două verbe: ***a privi****: a se binocla, a se*

---

[142] Arthur Schopenhauer, *op. cit.*, p. 31.
[143] *Ibidem*.

bunghi, a-și clăti ochii, a da geană, a se gimbili (gimbi), a se gini, a trage cu oblonul, (la cineva sau ceva), a trage cu ochiul, a se zgâi, ***privésc****: notific, mă uit la: privesc munții, lupta, privesc chestiunea din alt punct de vedere, mă uit la: lumea privea la paradă.* Pe de altă parte, ***a vedea***, semnifică: *a fi de față, a asista, a fi martor la o întâmplare, la un eveniment.* Tranz.: *a cerceta (cu privirea sau cu mintea) pentru a se convinge de ceva*. Intranz.: *a pătrunde, a descifra, (cu privirea)*. A privi, în general: *a cerceta, a căuta*.

Pornind de la principiul *traduttore traditore*, chiar dacă la prima vedere nuanțele nu par structural diferite de originalul german, la poetul român lucrurile stau cu totul pe dos, căci un poet genial poate transforma o traducere într-o nouă creație, în deplină armonie și acord cu sensul temei celei dintâi. Prin urmare, pătruns de substanța tematică a poeziei în limba originală (germană în cazul nostru), numai el o poate re-crea într-o altă limbă.

Acum: dacă vom compara *Oriunde vom privi*, la traducerea dintâi, cu *Oriunde-ai vrea să vezi*, din varianta eminesciană, se poate constata că nu e deloc același lucru, deși în aparență amândouă sensurile par a fi identice, deși nu sunt, căci Eminescu însuși s-a gândit la aspectul adus în discuție, dând titlul unei alte creații (*Noi amândoi avem același dascăl*), cu laitmotivul ultimului vers al fiecărei strofe: *Non idem est și duo dicunt idem* [*Nu este același lucru când doi* (oameni) *spun același lucru*], așa cum nu e totuna *oriunde vom privi* cu *oriunde-ai vrea să vezi*, căci, pe când în expresia dintâi se simte, lingvistic vorbind, un act superficial, constatativ (mă uit și văd, dar nu mai mult), în exprimarea poetică *oriunde-ai vrea să vezi*, aceasta presupune mai întâi un act de voință, omenesc, un act radiografiat în adâncirea fenomenului.

Prin urmare, *intenția poetului atunci când pune în mișcare imaginația noastră este de a ne releva idei, adică de a ne face să intuim, cu ajutorul unor imagini, în ce constă viața și ce sens are lumea. Prima condiție pentru a realiza aceasta este ca poetul însuși să le fi cunoscut; după gradul în care poetul a adâncit cunoașterea lumii și a vieții sau a rămas numai la suprafața lucrurilor, așa va fi și creația lui.*[144]

Eminescu va continua, adâncind cu deplină obiectivitate ceea ce reprezenta situația reală în adâncul ei, căci în locul lui *Oriunde vei privi / Durere și vină*, poetul român modifică versul în *Ori-unde-ai vrea să vezi, / Durere și ruină*, ceea ce este cu totul altceva. Și mai departe: *Tot timpul ce-o veni, / Desparte, dezbină* este mai aproape de substanța teoriei filosofice schopenhauriene, căci cele două versuri devin: *Iar soarta-n care crezi / Desparte, dezbină*.

---

[144] *Ibidem*, p. 76.

Chiar ultima strofă se desparte cu totul ca sens față de cea din variantă. Pe când în prima ea sună: *Iar visul de noroc / Și de iubire / Mai are-atâta loc / Ca să aspire*, purtând înțelesul clar al unui optimist, cealaltă (*Iar visul de noroc / Și dragoste are / Numai atâta loc / De trece, moare*) este una cu totul eminescianizată, în care poetul român accentuează norocul fericii, singurul pe care omul (în speță, poetul însuși) îl poartă cu toată credința lui.

*

Tot din perioada 1870, în manuscrisul eminescian 2260, ff. 311r.-312v. găsim (cu indicarea numelui) câteva poezii de Heinrich Heine: *Vise urâte*, *Ratcliff* și *Întoarcerea acasă*. Poetul și prozatorul german CHRISTIAN JOHANN HEINRICH HEINE, alintat în familie *Harry Heine*, se naște la 13 decembrie 1797 într-o familie evreiască din Düsseldorf și moare la Paris în 17 februarie 1856. Este înmormântat în orașul de adopție, la Cimitirul Montmartre.

Un preferat constant al lecturilor lui Eminescu[145], autor al cunoscutei balade *Lorelei*, Heine a rămas până astăzi unul dintre aleșii reprezentanți ai romantismului german și unul dintre cei mai cunoscuți ai literaturii universale. În lirica sa el evoluează între o subiectivitate originală și o reverie romantică, nelăsând la o parte nici ironia, umorul sau auto parodia. Puternicia liricii sale marchează o influență solidă asupra literaturii germane a timpului.

Ca orice evreu, tatăl poetului a fost un dibaci comerciant care a știut să speculeze, în timpul ocupației franceze, deschiderea pentru afaceri. Totuși, falimentul acestuia a fost consecința pentru care fiul lui, Heinrich, a fost trimis în Hamburg, unde îl avea pe unchiul său, Salomon, care devenise un bancher bogat al orașului. Acesta l-a încurajat și dirijat spre o carieră în domeniul comerțului, dar cum și afacerea lui Heine a falimentat, acesta s-a hotărât să urmeze dreptul la celebrele universități din Göttingen, Bonn, precum și la nu mai puțin celebra Universitate *Humboldt* din Berlin, pe care a absolvit-o în 1825.

Nu e de mirare că l-a atras cu mult mai mult literatura decât anostul drept, constatând că nu se potrivește structurii lui. Ca în toate „bizareriile" marilor creatori, constatăm și la Heine una de un radicalism ieșit din comun pentru vremea aceea: se convertește de la iudaism la protestantism. Ia o astfel de hotărâre și din necesități practice, întrucât în timpul de care vorbim, în mai multe state germane, evreilor li se aplicau restricții severe care mergeau până acolo încât să le fie interzisă practicarea unor profesii.

Cum însă poetul urmărea mai degrabă profesoratul decât intrarea în afaceri sau în

---

[145] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 299.

avocatură, iar această profesie era una dintre cele interzise etniei în cauză, Heine a ținut să-și justifice opțiunea motivând că prin ea a obținut biletul său de intrare în cultura europeană. Era un fel de a justifica poetic o excentricitate. Dovadă că un văr (și binefăcător) al său, compozitorul Meyerbeer, deși n-a apelat la tertipul respectiv, a reușit să pătrundă cu brio în cultura muzicală europeană, la care tindea. Pe de altă parte, Heine a fost de-a lungul întregii vieți nevoit să se confrunte cu dubla sa identitate: cea de german și cea de evreu.

Va debuta în lirica germană în 1821, cu volumul *Gedichte* [*Poezii*], iar inspiratoarele acestuia au fost verișoarele lui, Amalie și Therese, chiar dacă amorul acestuia a fost numai univoc: de la el către fete. Din pasiunea aceasta, Heine va scoate volumul de versuri intitulat *Buch der Lieder* [*Cartea cântecelor*], în 1827. Talent ieșit din comun pentru vremea în care a trăit, poetul a fost cunoscut pentru lirica sa, căci multe versuri i-au fost puse pe muzică de către marii compozitori ai timpului, între care cel mai reprezentativ a fost Robert Schumann. Ne referim mai ales la liedurile din tinerețe.

Din acest punct de vedere, Eminescu se intersectează până la suprapunere cu Heine, căci popularitatea germanului dobândită încă din timpul vieții s-a datorat și punerii pe note a versurilor amândurora. Dar compozițiile muzicale heiniene nu s-au oprit numai la Schumann. Ele au continuat cu Franz Schubert, Richard Wagner, Felix Mendelssohn, Fanny Mendelssohn, Hugo Wolf și Johannes Brahms, așa cum cele ale lui Eminescu nu s-au limitat numai la Guilelm Șorban, ci și la Iancu Filip, Ionel G. Brătianu, George Popescu, Sandu Albu, George Popescu, iar în anii din urmă: Tudor Flondor, Pascal Bentoiu, Doru Popovici, Anatol Vieru, Felicia Donceanu etc.

Între „originalitățile" poetului german care țineau de domeniul socialului menționăm că acesta a părăsit Germania, stabilindu-se în Franța, la Paris, aderând la socialismul utopic al lui Saint-Simon. Poetul visa la un egalitarism social, al cărui unic criteriu ar fi fost meritocrația. Nu s-a mai întors în Germania decât în 1843, drept pentru care i s-au interzis creațiile în țara natală, ca de altfel toate cele care aparțineau mișcării *Junges Deutschland* [*Tânăra Germanie*]. Astfel de mișcări erau atunci un *trend* al timpului, proliferând în mai toată Europa.[146]

Heine nu s-a intimidat, însă, și a continuat să se ocupe de politica germană, scriind, în 1844, *Deutschland. Ein Wintermärchen* [*Germania. O poveste de iarnă*], publicată de prietenul său, Karl Marx, în ziarul *Vorwärts* [*Înainte*] și care era un soi de constatare (jurnal?

---

[146] *România jună* a studenților români din Viena n-a fost altceva decât ecoul unei astfel de mișcări europene de tipul *La Giovine Italia*, în Franța, Germania, Polonia, Elveția etc.

dare de seamă?) a politicii țării, în urma călătoriei sale din 1843.

Surprinderea evenimentelor și a tendinței germaniste a fost descrisă succint de Eminescu într-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi, în 16 septembrie 1870, așadar în perioada de care vorbim, despre *perpetua* sa *nelinişte* trăită intens și judecată obiectiv: *Nemții au devenit nesuferiți. Vă-ncredințez că nu sunt nemții aciia cari-i vedem numai cu ochii spiritului, în cărțile lor pline de rigurozitate pedantică.* [...] *O tăcuții, gânditorii, umanitarii germani! Unde sunt ei? Vă-ncredințez că nu-i mai găseşti. Nu-i găseşti în ziarele lor, cele azi mult mai poltrone decât cele franceze, nu-i găseşti în literatură, căci piața e plină tot de opere alarmante, lăudăroase, pline de injurii și de-o strigătoare nedreptate. Națiunea franceză e acuzată de fapte de care nici copiii n-ar crede-o – capabilă.*

Credeți că mai iese vro carte cum se cade acuma-n Germania? Ferit-a Dumnezeu. Ia vedeți anunțurile ziarului „Blatter für literarische Unterhaltung”:

„Das Germanentum in Österreich,

Aus den Preußischen Jahrbüchern, alle Feuerprobe des nord-deutschen Bundes,

Auf nach Frankreich,

Vorwärts! Geharnischte Sonette,

Der Krieg Deutschlands”

usw., usw.

[*Foi pentru divertisment literar*:

Germanismul în Austria,

Din *Anuarele* prusace, toată proba de foc a Confederației Germane de Nord,

Hai spre Franța,

Înainte! Energice Sonete,

Războiul Germaniei”

Etc. etc.]

Vă încredințez, nici o carte de alt calibru, or de altă materie – vedeți singur! Titluri de articole în ziarele cele mai serioase: „Die wälschen Mordbrenner” [*Trădătorii străini* (francezi, italieni)]

Și asta nu-i nimica – veți vedea mai târziu, după pace, dacă cumva nu-i va bate Republica!

Înainte nu țineau la naționalitatea lor, pentru că nu prea aveau la ce ținea. Toată lumea leagă de numele german epitetul așa de puțin măgulitor de: „Holzkopf” [cap pătrat]. *Azi se schimbă. Azi îi veți vedea tot așa de tenaci ș-așa de greu de deznaționalizat ca și francezii. Iată efectul întâmplărilor istorice asupra sufletului omenesc. Una le lipseşte germanilor. O*

parte din soartea lumei e azi în mânile lor – veți vedea ce vor face, fiți încredințat însă că nu vor face pentru lume nimic și pentru ei tot![147]

Heine, la rândul său, va înfiera politica aceasta, ironizând pe de altă parte și politica utopică a opoziției germane în lucrarea *Atta Troll: Ein Sommernachtstraum* [*Atta Troll: Visul unei nopți de vară*]. Poate și de aici (nu numai exemplele din Shakespeare și Hoffmann) i-a venit ideea poetului român, atunci când a scris proza intitulată *Visul unei nopți de iarnă.*

Țintuit la pat, bănuit de morbul luesului (alții presupun o scleroză în plăci), atmosfera exilului francez al poetului german, chiar dacă în Parisul luminat, este surprinsă în poezia [*În străinătate*], iar târziu, în 1933, naziștii, în furia lor isterizantă, întreprinzând un raid la *Institut für Sexualwissenschaft* [*Institutul pentru științe sexuale*], ard, printre altele, în *Piața Operei* [*Opernplatz*] din Berlin și lucrările lui Heine, așa încât o replică din piesa *Almansor* [*Almansor*], din 1821 a fost cu adevărat o prevestire sumbră. Replica în cauză suna așa: *Dort, wo man Bücher verbrennt, verbrennt man am Ende auch Menschen* [*Acolo unde se ard cărți se vor arde, până la urmă, și oamenii.*] Ceea ce, din păcate, s-a și întâmplat.

Între lucrările prestigioase (deloc puține) ale lui Heinrich Heine se numără: *Gedichte* [*Poezii*], apărută în 1821, *Lyrisches Intermezzo* [*Intermezzo liric*], în 1822, *Reisebilder* [*Imagini de călătorie*], 1826-31, *Die Harzreise* [*Călătorie în Harz*], 1826, *Englische Fragmente* [*Fragmente englezești*], 1827, *Buch der Lieder* [*Cartea cântărilor*], 1827, *Französische Zustände* [*Situații franceze*], 1833, *Zur Geschichte der neueren schönen Literatur in Deutschland* [*Despre istoria mai noii literaturi frumoase în Germania*] 1833, *Die romantische Schule* [*Școala romantică*], 1836, *Der Salon* [*Salonul*], 1836-40, *Über Ludwig Börne* [*Despre Ludwig Börne*], 1840, *Neue Gedichte* [*Poezii noi*], 1844, *Deutschland. Ein Wintermärchen*, [*Germania. O poveste de iarnă*], 1844, *Romanzero* [*Romantice*], 1851, *Der Doktor Faust* [*Doctorul Faust*], 1851, *Les Dieux en Exil* [*Dumnezeu în exil*], 1853, *Die Harzreise*, [*Călătorie în Harz*] 1853, *Lutezia* [*Luteția*], 1854, *Vermischte Schriften* [*Scrieri amestecate*], 1854, *Letzte Gedichte und Gedanken* [*Ultimele poezii și gânduri*], 1869, *Sämtliche Werke*, [*Lucrări/ Opere complete*] 1887-90 (7 Bd./7 vol.).

După ce Samoil Isopescu spune, într-o discuție cu Vasile Gherasim că încă la Viena Eminescu era *în stare să exprime pe înțelesul tuturor cele mai profunde gândiri*[148], acesta adaugă faptul că *Tot pe atunci a încercat să traducă* [...] *din poeziile lui Heine.*[149] Mai exact,

---

[147] Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XI, Ediția D. Vatamaniuc, *op. cit*., pp. 606-607.
[148] Apud *Mărturii despre Eminescu...* , *op. cit*., p. 160.
[149] *Ibidem*.

poetul român s-a exprimat așa: *Am tradus ceva din Heine* (nu *poeziile lui Heine*), adaugă în paranteză Vasile Gherasim. *De la întemeierea ei în anul 1867, revista „Convorbiri literare" a publicat regulat traduceri din marele poet al GERMANIEI TINERE, și T. V. Ștefanelli, de exemplu, va fi un cunoscut traducător al lui Heine, poate tocmai datorită exemplului genialului său compatriot, care chiar după spusele lui Ștefanelli cita versuri din Heine...* [...] *...prețuirea pentru Heinrich Heine a păstrat-o Eminescu în toată viața sa.*[150]

Din acest punct de vedere, ne alăturăm ideii lui Helmuth Frisch, atunci când spune: *Nu credem că G. Călinescu avea dreptate când spunea, amintind versul din „Cugetările sărmanului Dionis": „Noaptea-n pod, cerdac și streșini heinizând duios la lună", că înrâurirea [lui Heine] este mult mai redusă decât se credea odată*[151]*. Că Eminescu citea pe Heine și în timpul bolii sale* – continuă argumentând autorul – *se poate deduce din scrisoarea pe care i-o adresează lui Vasile Burlă, la 12.8.1885, și în care i se plânge prietenului său: „De citit n-am asemenea ce citi, decât o ediție lui Heine." Să amintim aici, în legătură cu influența poeziei lui Heine, „Der Hirtenknabe" [Ciobănașul], asupra poeziei eminesciene „Povestea codrului".*[152]

Așadar, în manuscrisul eminescian 2260, la fila 312r., pe o fâșie verticală îngustă, reprezentând un sfert din lățimea foii caietului, subliniind și barând atât începutul poeziei cât și sfârșitul ei, Eminescu nu notează titlul poeziei reproduse (așa cum n-o face nici pentru celelalte două fragmente copiate din creația lui Heine), ci scrie doar *Süße immergrüne, nixenhafte Augen* [*Ochi veșnic verzi de ondină*], adică ceea ce (probabil) i-a plăcut mai mult din poezie, în strofa a doua.

Dar poetul român n-o copiază nici pe aceasta, ci reproduce o alta: strofa a cincea, pe care o citează însuși criticul german în cronica sa și aparține poeziei *Böses Geträumte* [*Visuri rele / Coșmar / Visate urât*]. Este dovada faptului că poetul român copiază poezia după *Blätter für literarische Unterhaltung.*[153] Dedesubt el trage o linie mică despărțitoare, apoi reproduce o strofă de cinci rânduri din poemul *Ratkliff*, la sfârșitul cărora face o nouă despărțire, tot cu o liniuță scurtă, după care urmează două strofe din poezia *Die Heimkehr* [*Întoarcerea în patrie* / sau *acasă*]. Așadar:

BÖSES GETRÄUME

---

[150] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 299.
[151] *Ibidem*.
[152] *Ibidem*.
[153] Nr. 25, Leipzig, 1872, pp. 389-391.

Im Traume war ich wieder jung und munter –
Es war das Landhaus, hoch am Bergesrand,
Wettlaufend lief ich dort den Pfad hinunter,
Wettlaufend mit Ottilien Hand in Hand.

Wie das Persönchen fein formiert! Die süßen
Meergrünen Augen zwinkern nixenhaft.
Sie steht so fest auf ihren kleinen Füßen,
Ein Bild von Zierlichkeit, vereint mit Kraft.

Der Ton der Stimme ist so treu und innig,
Man glaubt zu schau'n bis in der Seele Grund;
Und Alles, was sie spricht, ist klug und sinnig
Wie eine Rosenknospe ist der Mund.

Es ist nicht Liebesweh, was mich beschleichet,
Ich schwärme nicht, ich bleibe bei Verstand;
Doch wunderbar ihr Wesen mich erweichet
Und heimlich bebend küss ich ihre Hand.

Ich glaub, am Ende brach ich eine Lilie,
Die gab ich ihr und sprach ganz laut dabei:
Heirate mich und sei mein Weib, Ottilie,
Damit ich Form wie du und glücklich sei.[154]

Was sie zur Antwort gab, Das weiß ich nimmer,
Denn ich erwachte jählings – und ich war
Wieder ein Kranker, der im Krankenzimmer
Trostlos darniederlieget seit manchem Jahr. – –

VISE RELE

În vis eram tânăr și vesel –

---

[154] În mss. Eminescu nu pune semnele de punctuație, cu excepția acestuia.

Vedeam casa la țară, sus la marginea dealului,
Întrecându-ne alergam cărarea în jos,
Întrecându-ne, mână în mână cu Ottilie.

Cât de fin era formată făptura! Ochii
Dulci verzi ca marea clipesc ca ochii sirenei.
Atât de sigură stă pe micuțele picioare,
O imagine de delicatețe unită cu forță.

Timbrul vocii este atât de cinstit și de cald,
Parcă-i poți privi până-n fundul sufletului;
Și tot ce spune, este înțelept și bine gândit;
Precum un mugure de trandafir îi este gura

Nu este suferință din dragoste, ce mă învăluie,
Nu visez, îmi păstrez rațiunea;
Însă ființa ei mă-nduioșează minunată
Și tremurând tainic îi sărut mâna.

Cred, că în cele din urmă am rupt un crin,
I l-am întins și-am spus cu voce tare:
Căsătorește-te cu mine, și fii soția mea, Ottilie,
Ca să fiu blând cu tine și fericit.

Ce mi-a răspuns nu-mi mai aduc aminte,
Căci m-am trezit brusc – și mă-aflam
Din nou un bolnav, care pe patul de boală
Stătea culcat fără speranță de mulți ani. – –

VISE URÂTE

Cred că, până la urmă, un crin rupsei din leasă
Și, dându-i-l, curajul avui, cu voce tare,
Să-i spun: Ottilie, aș vrea ca tu să-mi fii mireasă
Și fericirea noastră va fi la fel de mare.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 746. Trad. Leonard Gavriliu.[155])

RATCLIFF

Der Traumgott brachte mich in eine Landschaft,
Wo Trauerweiden mir «Willkommen» winkten
Mit ihren langen, grünen Armen, wo die Blumen
Mit klugen Schwesteraugen still mich ansahen,
Wo mir vertraulich klang der Vögel zwitschern,
Wo gar der Hunde bellen mir bekannt schien,
Und Stimmen und Gestalten mich begrüßten,
Wie einen alten Freund, und wo doch alles
So fremd mir schien, so wunderseltsam fremd.
Vor einem ländlich schmucken Hause stand ich,
In meiner Brust bewegte sicht's, im Kopfe
Wars ruhig, ruhig schüttelte ich ab
Den Staub von meinen Reisekleidern,
Grell klang die Klingel, und die Tür ging auf.
Da waren Männer, Frauen, viel Bekannte
Gesichter. Stiller Kummer lag auf allen
Und heimlich scheue Angst. Seltsam verstört,
Mit Beileidsmienen fast, sahn sie mich an,
Dass es mir selber durch die Seele schauert',
Wie Ahnung eines unbekannten Unheils.
Die alte Margret hab ich gleich erkannt;
Ich sah sie forschend an, jedoch sie sprach nicht.
„Wo ist Maria!" fragt ich, jedoch sie sprach nicht,
Griff leise meine Hand, und führte mich
Durch viele lange, leuchtende Gemächer,
Wo Prunk und Pracht und Totenstille herrschte,
Und führt' mich endlich in ein dämmernd Zimmer,
Und zeigt', mit abgewandtem Angesicht,
Nach der Gestalt, die auf dem Sofa saß.
„Sind Sie Maria", fragt ich. Innerlich
Erstaunt ich selber ob der Festigkeit,
Womit ich sprach. Und steinern und metallos
Scholl eine Stimm: „So nennen mich die Leute."
Ein schneidend Weh durchfröstelte mich da,
Denn jener hohle, kalte Ton war doch

---

[155] Vezi mai jos, în text, date despre autor și operă, după poeziile reproduse din Heinrich Heine.

Die einst so süße Stimme von Maria!
Und jenes Weib im fahlen Lilakleid,
Nachlässig angezogen, Busen schlotternd,
Die Augen gläsern starr, die Wangenmuskeln
Des weißen Angesichtes lederschlaff -
Ach, jenes Weib war doch die einst so schöne,
Die blühend holde liebliche Maria!
„Sie waren lang auf Reisen!" sprach sie laut,
Mit kalt unheimlicher Vertraulichkeit,
„Sie schaun nicht mehr so schmachtend, liebster Freund,
Sie sind gesund, und pralle Lend und Wade
Bezeugt Solidität." Ein süßlich Lächeln
Umzitterte den gelblich blassen Mund.
In der Verwirrung sprach's aus mir hervor:
„Man sagte mir, Sie haben sich vermählt"
„Ach ja!" sprach sie gleichgültig laut und lachend,
"Hab einen Stock von Holz, der überzogen
Mit Leder ist, Gemahl sich nennt; doch Holz
Ist Holz!" Und klanglos widrig lachte sie,
Dass kalte Angst durch meine Seele rann,
Und Zweifel mich ergriff: – sind das die keuschen,
Die blumenkeuschen Lippen von Maria?
Sie aber hob sich in die Höh, nahm rasch
Vom Stuhl den Kaschmir, warf ihn
Um ihren Hals, hing sich an meinen Arm,
Zog mich von hinnen, durch die offne Haustür,
Und zog mich fort durch Feld und Busch und Au.
Die glühend rote Sonnenscheibe schwebte
Schon niedrig, und ihr Purpur überstrahlte
Die Bäume und die Blumen und den Strom,
Der in der Ferne majestätisch floß.
„Seh'n Sie das große goldne Auge schwimmen
Im blauen Wasser?", rief Maria hastig.
„Still, armes Wesen!", sprach ich, und ich schaute
Im Dämmerlicht ein märchenhaftes Weben.
Es stiegen Nebelbilder aus den Feldern,
Umschlangen sich mit weißen, weichen Armen;
die Veilchen sahn sich zärtlich an, sehnsüchtig
Zusammenbeugten sich die Lilienkelche;
Aus allen Rosen glühten Wollustgluten;

Die Nelken wollten sich im Hauch entzünden;
In selgen Düften schwelgten alle Blumen,
Und alle weinten stille Wonnetränen,
Und alle jauchzten: Liebe! Liebe! Liebe!
Die Schmetterlinge flatterten, die hellen
Goldkäfer summten feine Elfenliedchen,
Die Abendwinde flüsterten, es rauschten
Die Eichen, schmelzend sang die Nachtigall –
Und zwischen all dem Flüstern, Rauschen, Singen
Schwatzte mit blechern klanglos kalter Stimme
Das welke Weib, das mir am Arme hing:
„Ich kenn ihr nächtlich Treiben auf dem Schloss;
Der lange Schatten ist ein guter Tropf,
Er nickt und winkt zu allem, was man will;
Der Blaurock ist ein Engel; doch der Rote,
Mit blankem Schwert, ist ihnen spinnefeind."
Und noch viel buntre, wunderliche Reden
Schwatzt' sie in einem fort, und setzte sich,
Ermüdet, mit mir nieder auf die Moosbank,
Die unterm alten Eichenbaume steht.
Da saßen wir beisammen, still und traurig,
Und sahn uns an und wurden immer traur'ger.
Die Eiche säuselte wie Sterbeseufzer,
Tiefschmerzlich sang die Nachtigall herab.
Doch rote Lichter drangen durch die Blätter,
Umflimmerten Mariens weißes Antlitz,
Und lockten Glut aus ihren starren Augen,
Und mit der alten süßen Stimme sprach sie:
„Wie wüsstest[156] *Du, dass ich so elend bin?*
Ich las es jüngst in deinen wilden Liedern."
Eiskalt durchzog's mir da die Brust, mir grauste
Ob meinem eignen Wahnsinn, der die Zukunft
Geschaut, es zuckte dunkel durch mein Hirn,
Und vor Entsetzen bin ich aufgewacht.

(Apud Heinrich Heine, *Sämtliche Werke in vier Bänden*, Band 1, *Gedichte*, Auflage 1992, Artemis&Winkler Verlag, München.)

---

[156] Exceptând virgula aceasta, aici Eminescu nu pune nici un semn de punctuație.

RATCLIFF

...Stăteam împreună, liniștiți și triști,
Și ne priveam și deveneam tot mai triști,
Stejarul foșnea precum un oftat de moarte,
Cu adâncă durere cânta privighetoarea,
Însă lumini roșietice pătrundeau printre frunze-uscate
Sclipeau în jurul feței albe a Mariei
Chemau căldură în ochii ei reci,
Și cu vocea ei dulce spunea:
„Cum de n-ai știut, că sunt atât de nenorocită?
Am citi-o de curând în cântecele tale sălbatice.”
O răceală de gheață mi-a cuprins pieptul, mă-nfioram
De propria mea nebunie, care a privit
Viitorul, ceva întunecos îmi zvâcnea prin creier,
Și de spaimă m-am trezit.

RATCLIFF

Ochii mereu verzi ca la Ondină

Prin frunze raze roșii, de sânge-și fac cărare,
Dând o paloare verde obrazului Mariei
Și extrăgând văpaia din ochii-i înghețați.
Deodată dulcea-i voce aud, ca pe-a stafiei:
„Cum de-ai aflat că-s într-o atât de tristă stare?”

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 746. Trad. Leonard Gavriliu.)

DIE HEIMKEHR. (1823-1824.) NR. 25

Ich stand in dunkeln Träumen,
Und starrte ihr Bildniß an,
Und das geliebte Antlitz
Heimlich zu leben begann.

Um ihre Lippen zog sich
Ein Lächeln wunderbar,
Und wie von Wehmuthsthränen[157]
Erglänze ihr Augenpaar.[158]

Auch meine Thränen flossen
Mir von den Wangen herab –
Und ach, ich kann es nicht glauben,
Daß ich dich verloren hab'!

ÎNTOARCEREA ACASĂ (1823-1824) Nr. 25

Stăteam cufundat în vise întunecate,
Și priveam fix portretul ei,
Și fața iubită
Primea pe ascuns viață.

În jurul buzelor apărea
Un zâmbet minunat,
Și ca pătrunși de lacrimi de tristețe
Străluceau ochii ei.

Și lacrimile mele îmi curgeau
De-a lungul obrajilor –
Și vai, nu pot să cred,
Că te-am pierdut!"

(Var. Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 303. *Trad. L. P.*)

ÎNTOARCEREA ACASĂ (1823-1824) *NR. 25*

---

[157] În mss.: *Wehmuthsträne*n [*Lacrimi de tristețe*].
[158] În mss. Eminescu nu pune (probabil din grabă) semnele de punctuație în aceste strofe.

Eram într-o visare obscură,
Privind fix iubita ei față,
Când chipu-i și ochii dădură
Tainice semne de viață.

Pe gura-i unduind, minunată,
Un zâmbet de zână plutea
Și, ca din vis deșteptată,
Greu, pleoapele își desfăcea.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 747. Trad. Leonard Gavriliu.)

Înainte de a lua în discuție activitatea autorului, dar și comentariile pe marginea versurilor copiate de Eminescu în manuscris, se cuvine, așa cum am procedat și cu traducătorii în limba germană ai poeților aparținând altor națiuni/literaturi, să ne oprim și la traducătorul român al unui număr însemnat de autori germani luați în discuție în volumul de față: LEONARD GAVRILIU.

S-a născut la 1 aprilie 1927 și a murit în data de 30 iunie 2018, la Pașcani. Urmează studii liceale la Cernăuți, iar în perioada 1952-1955 va fi student medicinist la Iași și Timișoara. În intervalul 1955-1956 este student la Facultatea de filologie la Universitățile din Iași și București. Se retrage însă pentru ca, în 1966, să absolve Faclultatea de filosofie a Universității București. Psiholog, scriitor, publicist și traducător român, a fost membru al Uniunii Scriitorilor din România, din 1956. Și-a luat doctoratul în psihologie în 1974. Va traduce operele lui Sigmund Freud (1980) și Alfred Adler (1991). Uniunea Scriitorilor din România îi acordă în 2017 Premiul de Excelență pentru întreaga activitatea scriitoricească. Pe lângă studiile de specialitate va publica poezii, proză, critică literară și eseuri.

Textele întregi ale acestor poezii apar tipărite în ediția *Sämtliche Gedichte* [*Poezii complete/Toate poemele*] din 1869[159]. Explicația pentru care Eminescu nu scrie (ca altădată în ocazii similare) titlurile poeziilor este una simplă, pe care o reliefează și Helmuth Frisch: *versurile în discuție fiind dintre cele mai cunoscute din întreaga operă a autorului „Cărții liedurilor”*[160]. Prin urmare, Eminescu *a intrat în conjuncție tocmai cu acea cultură care îi*

[159] Heinrich Heine, *Sämmtliche Gedichte*. Erster Band. Amsterdam, K. H. Schadd, 1869, p. 95-96.
[160] Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 299.

dădea posibilitatea descoperirii de sine ca topos al unei sinteze esențiale pentru spiritul românesc [...]. *De aceea, tot ce s-a petrecut în cei cinci ani de studii în țările de limbă germană a provocat ricoșeuri decisive înspre zonele culturii autohtone*[161].

Firele nevăzute și întrețesute între creațiile lui Heine și Eminescu nu fac decât să sugereze un tip de corespondență structural romantică, unindu-se în ideea susținută de Schopenhauer: nici un popor din lume nu poate *să trăiască fără muzică și poezie.*[162] Or, ca reprezentanți de seamă ai celor două culturi, germană și română, amândoi au avut darul chintesențial de a ne releva idei, *după gradul în care a*[u] *adâncit cunoașterea lumii și a vieții*[163] tocmai prin muzică și poezie.

Amândoi tineri, căci talentul poetic înflorește mai ales la tinerețe, pentru cei doi poeți *copilăria reprezintă* [...] *epoca inocenței și a fericirii, paradisul vieții, edenul pierdut spre care ne întoarcem privirile cu regret în tot restul vieții*[164].

Cum să nu fi rezonat Eminescu la o poezie ca *Vise rele/Vise urâte*, când Heine surprinde și trăiește amintirea vie a Ottiliei, când va tipări ale sale *Romanzero*, așa cum va face și Eminescu referitor la Casandra, iubita tinereții ipoteștene, care i-a fost muză nedespărțită până în epoca târzie a creativității.

Nu despre influență heineană vorbim aici, ci de același mod de a se apleca asupra complexității lumii acesteia, căci amândoi, personalități de geniu, nu fac *decât să contemple mai adânc lumea ce li se înfățișează și celorlalți, cu deosebirea însă că aceasta se reflectă în creierul lui/*lor *mai obiectiv, adică mai pur și cu mai multă claritate.*[165]

Știm despre Eminescu tânăr că s-a îndrăgostit de Casandra la o vârstă fragedă, iar despre poetul german că fusese îndrăgostit în ascuns de verișoarele lui. Din punctul acesta de vedere, operele lirice compuse pe această temă aduc aminte de brâncușiana: *Când nu mai suntem copii, am murit de mult.*

Eminescu alege să copieze din cele șase strofe ale poeziei doar partea marcată de noi cu litere corp 12 (adică strofa a V-a), fapt ce se datorează (poate) și aspectului (deloc de neglijat în atari situații) că nu rezonase cu felul direct, prea prozaic/realist, în care Heine își exprima năduful.

Lui Eminescu îi erau de ajuns sugestiile surprinse liric, *ochii dulci ca ochii sirenei*, de

---

[161] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., p. 25.
[162] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 76.
[163] *Ibidem*.
[164] *Ibidem*, p. 129.
[165] *Ibidem*, p. 98.

veselia din vis care-i amintea de tinerețe, când la rându-i, în copilăria ipoteșteană, se-ntreceau în alergări și-n jocuri nevinovate de copii, cu n imeni altul decât cu fratele său, Ilie, mort prematur și menționat adesea în manuscrise drept modelul său. A rezonat apoi la parte din versuri: *Timbrul vocii* [...] *atât de cinstit și de cald*, la cum *mugure de trandafir îi e gura*, la faptul că *tremurând tainic, îi sărut*[ă] *mâna.* Dar mai presus de orice, poetul român rezonează la dăruirea unei flori (de crin), așa cum însuși făcea cu iubita din Ipotești, dăruindu-i flori albastre (ori cu Veronica mai târziu, în relația maturității). Tocmai de aceea, credem noi, s-a oprit la a copia numai strofa cu pricina a creației lui Heine.

Vâslind la aceeași barcă a romantismului, versul din poezia *Ratcliff: Și ca pătrunși de lacrimi de tristețe / Străluceau ochii ei*, ne duce cu gândul la eminesciana *De ce să mori tu?*: *O, nu știi cât e de dulce, de duios și de divin / De-a te pierde-n ochii-aceștia străluciți în lacrimi grele.* Diferențe sunt, căci spre deosebire de Heine, Eminescu dă o altfel de strălucire versului, îl face adânc și prețios ca diamantul. Dar cum nu putem judeca un poet în comparație cu altul, un lucru este, însă, cert: Eminescu avea geniu și nu putea să nu rezoneze cu un altul de aceeași structură, dintr-o cultură din care n-a avut decât de învățat, atunci când acela, pe numele lui Heinrich Heine compunea poezii ca *Mamei mele B. Heine, născută van Geldern* sau cea intitulată atât de aproape de cea a lui Eminescu, *Copii eram...*

Cât privește exilul său în Franța, Heine l-a descris în mod dramatic: *Cu mâna-ntinsă parc-a milogire, / Cerșind la uși obolul de iubire – / Batjocoră mi-au dat, priviri haine. // Iubire-am căutat în lumea toată... // Iubirea n-am aflat-o niciodată – / Și m-am reîntors zdrobit de-o grea ursită.* Eminescu nu putea să rămână indiferent nici la acest aspect al pribegiei autorului german, când el însuși, în lumea aceasta, era pribeagul sorții, lucru de care era perfect conștient.

Cât privește cealaltă poezie menționată mai sus, *Copii eram...*, asemănătoare chiar în jumătate din titlul celei eminesciene (*Copii eram noi amândoi*) cu cea dedicată de poetul german surorii sale, ea aduce aminte nu numai de finalul scrisorii către Harieta: *E mult de-atunci Harietă de când eram copii și ne spuneau moșnegii povești....* În această privință, G. Călinescu a avut dreptate când afirma că *Eminescu a avut ca orice mare poet izvoare și acestea trebuie neapărat găsite.*

Se poate ca poezia lui Heine să fi constituit lui Eminescu un exemplu (poate sugestie!) a unor imagini rămase pe retină și mai târziu, în suflul mereu proaspăt al aducerii aminte de copilărie. Se poate să-i fi declanșat dorul de copilăria ipoteșteană de care nu s-a desprins întreaga viață, căci să nu uităm: poezia e scrisă în 1871, așadar în aceeași perioadă cu cele ale lui Heine. Se poate să-i fi declanșat printr-o rezonanță greu descriptibilă în cuvinte,

nevinovatele jocuri copilărești din *insula cea verde*, căci, până la urmă, numai substanța creatoare internă poate să explice cum poate lua ființă plecând de la un simplu anunț de ziar (vezi izvorul romanului *Mânăstirea din Parma*), o operă literară. Deși poezia la care am făcut referire nu este copiată de Eminescu în manuscrisele sale, merită să punem față în față cele două creații:

COPII ERAM...

Copii eram pe-atunci, copilă,
Copii drăguți, copii vioi;
Ne cocoțam printre cotețe,
Dormeam în paie amândoi...

Iar oamenii veneau afară
Când noi cucurigam drăcoși,
Și ei credeau de bună seamă
Că este cântec de cocoș...

Cu lăzile din curtea noastră,
Grămadă una peste altă,
Întruchipasem noi o casă:
Gospodăria laolaltă...

De prin vecini bătrâna mâță
Ne cerceta-n răstimpuri dese,
O-ntâmpinam cu plecăciune,
Rostind cuvinte ne-nțelese.

Ba o-ntrebam de sănătate,
Politicoși care de care;
De-atunci, la câte mâți bătrân
N-am pus aceeași întrebare!

Ba stăm adesea la taifasuri,

Ca doi bătrâni din vremi uitate,
Ne tânguiam că-n vremea noastră
Erau așa frumoase toate;

Că dragostea, credința, cinstea
Pe zi ce merge tot dispar,
Și cât de scumpă e cafeaua,
Și banul cât e azi de rar!...

S-a dus copilăria noastră,
Și toate-s de vârtej furate –
Și bani și vremuri și credință,
Și cinste, și iubire – toate!...

COPII ERAM NOI AMÂNDOI...

Copii eram noi amândoi,
Frate-meu şi cu mine.
Din coji de nucă car cu boi
Făceam şi înhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne.

Şi el citea pe Robinson,
Mi-l povestea şi mie;
Eu zideam Turnul − Vavilon
Din cărţi de joc şi mai spuneam
Şi eu câte-o prostie.

Adesea la scăldat mergeam
În ochiul de pădure,
La balta mare ajungeam
Şi l-al ei mijloc înotam
La insula cea verde.

Din lut acolo am zidit,
Din stuful des şi mare,
Cetate mândră la privit,
Cu turnuri mari de tinichea,
Cu zid împresurată.

Şi frate-meu ca împărat
Mi-a dat mie solie,
Să merg la broaşte ne-mpăcat,
Să-i chem la bătălie −
Să vedem cine-i mai tare.

Şi împăratul broaştelor,
C-un oacaca de fală,
Primi − porunci oştilor
Ca balta s-o răscoale.
Şi am pornit război.

Vai ! multe broaşte noi am prins
− Îmi pare chiar pe rege –
Şi-n turnul negru le-am închis,
Din insula cea verde.
Spre sar-am făcut pace

Şi drumul broaştelor le-am dat.
Săltau cu bucurie,
În balt-adânc s-au cufundat
Ca să nu mai revie.
Noi am pornit spre casă.

Atunci răsplata am cerut
Pentru a mele fapte –
Şi frate-meu m-a desemnat
De rege-n miază-noapte

Peste popoare-ndiane.

Motanul alb era vistier,
Mârzac cel chior ministru –
Când de la el eu leafa-mi cer,
El miaună sinistru.
Cordial i-am strâns eu laba.

Şi împăratul milostiv
Mi-a dat şi de soţie,
Pe fiica lui cu râs lasciv
Şi ţapănă, nurlie,
Pe Tlantaqu-Caputli.

Am mulţămit c-un umil semn,
Drept mantie-o prostire?
M-am dus l-amanta mea de lemn,
În sfânta mănăstire,
Într-un cotlon de sobă.

Şi ah! şi dragă-mi mai era!
Vorbeam blând cu dânsa,
Dară ea nu-mi răspundea
Şi de ciudă eu atunci
Am aruncat-o-n foc.

Şi pe şură ne plimblam
Peste stuf şi paie
Şi pe munţi ne-nchipuiam.
Cu fiece bătaie
Mărşăluiam alături.

Şi pe cap mi se îmfla
Casca de hârtie.

O batistă într-un băţ,
Steag de bătălie.
Cântam: Trararah!

Ah! v-aţi dus visuri, v-aţi dus!
Mort e al meu frate.
Nimeni ochii-i n-a închis
În străinătate –
Poate-s deschişi şi-n groapă!

Dar ades într-al meu vis
Ochii mari albaştri
Luminează − un surâs
Din doi vineţi aştri
Sufletu-mi trezeşte.

Eu? Mai este inima-mi
Din copilărie?
…….
Ah! îmi îmblă ades prin gând
O cântare veche.
Parcă-mi ţiue-aiurind
Dulce în ureche:
Lume, lume şi iar lume!

În ceea ce privește *Ratcliff*, Eminescu transcrie în manuscris doar cinci versuri din lungul poem în care se derulează povestea unor tineri îndrăgostiți, adică versurile care îi aduceau aminte de strania senzație a atmosferei pădurii, când împreună cu Casandra își consumau iubirea neprihănită. Dar mai ales, poetului român îi retrezește drama iubirii pierdute în copilărie: *Sclipeau în jurul feței albe a Mariei / Chemau căldură în ochii ei reci, / Și cu vocea ei dulce spunea: / „Cum de n-ai știut, că sunt atât de nenorocită?”*

E vocea unei stafii aduse din depărtare, la care Eminescu a rezonat deplin. Desprindem surprinsă, la poetul german, aceeași suferință în lucrarea lui Rudolf Gottschall, *Heinrich Heine nach neuen Quellen* [*Heinrich Heine după noi surse*], din 1870: *Se poate spune, că*

întreaga atmosferă lirică a primei și celei mai importante perioade poetice a lui Heine este determinată de dragostea pentru acea drăgălașă fiică a Hammoniei, o verișoară a poetului, și ecouri ale acesteia se regăsesc până și în opera sa foarte târzie [...]. *O sărbătorește sub diferite nume; este ...acea Ottilie, care se strecoară încă și prin visurile sale de pe patul de boală, cu ochii dulci, veșnic verzi de sirenă.*[166]

Un izvor (poate un model?), totuși, a constituit Heine pentru Eminescu, din moment ce Blanka este personaj istoric inspirat de poezii populare medievale, din așa zisele *Romancero, cronici din secolul al XIV-lea, mai cu seamă din Cronica lui Petro Lopez de Ayala. În speță, Blanca ar fi Blanca de Burbon, devenită, prin căsătoria cu Pedro de Castilia, Blanca de Castilia. Nefericită alături de tiranul rege, Blanca a fost îndepărtată de el în favoarea iubitei lui, Maria de Padilla. Astfel, Blanca a devenit, datorită suferinței ei, o figură foarte populară, cântată în vechiul „Romancero" și redescoperită de romantici.*[167]

Ca și în cazul lui Geibel, abordat în volumul de față, Eminescu adoptă în creația sa lirică numele și transformă subiectul, translându-l și autohtonizându-l în așa fel încât Blanca eminesciană să suporte și ea o altfel de suferință: aceea de a ispăși păcatele mume-si, care a născut-o *Din amor fără de lege*, așa încât să fie juruită mănăstirii, iar jurământul sună ca un edict, de la care nu se va putea abate: *Pe Hristos să-l iei de mire*. Suferința romantică ia și ea locul suferinței umane generale, căci *Mâna la ochi și-o ține / Toate mințile-și adună, / Să ia lumea-n cap, nebună, / Parc-atâta-i mai rămâne*.

Așa cum o caracterizează și Alain Guillermou, *Făt-Frumos din tei* (căci despre ea este vorba) e mai apropiată *de o poezie de tip popular* [...] *de aici impresia unui amestec de spontaneitate și de artă, impresia unei prospețimi naive și studiate totodată.*[168] Deși întorsătura pe care o ia destinul deja hărăzit al fetei nu mai concordă cu cea din lirica lui Heine, totuși, personajul simbolisticii rămâne, căci *ocrotit de „solii dulci ai dulcii liniști" (Povestea teiului), individul* (Blanca în cazul de față n.n.) *percepe lumea ca pe o simetrică alcătuire în adânc pe suprafața reflectorizantă a unui centru focalizator.*[169]

Sigur, nici poetul german nu a păstrat întru totul adevărul istoric, căci *În „Romancero"-ul său, Heine o pomenește doar, explicând motivele reale ale dușmăniei dintre Don Pedro și fratele său Fadrique care sunt altele decât acelea ale individului adulter al Blancăi cu*

---

[166] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 302.
[167] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., p. 275.
[168] Alain Guillermou, *Geneza interioară*..., *op. cit*., p. 211.
[169] Pompiliu Crăciunescu, *Eminescu Paradisul infernal și transcosmologia*, Prefață de Basarab Nicolescu, Ediția a II-a, revăzută, Iași, Editura Junimea, Col. *Eminesciana*, p. 176.

faimosul prinț, în poezia „Die spanische Atriden”.[170] [*Atridaele spaniole*]

Mai e nevoie oare de o altă demonstrație a afinităților elective ale celor doi? Poate un adagio semnificativ din viața tânărului Eminescu alăturat simbolistic la toate argumentele de până acum. Este vorba de relatarea oarecum hazlie a lui Dimitrie Teleor, din care reproducem fragmentul care interesează aici:

– Eu eram în trupa lui Pascaly, care da reprezentații în Cernăuți. Eminescu, sufleorul, umbla cu niște ghete rupte, în niște haine... vai de lume. [...]

– Și l-a observat Pascaly, directorul. Acest artist avea ceva din școala vechilor actori: prestanța, aerul sentențios. Când mergea pe drum ținea capul ca Napoleon. Mă mir cum a văzut el ghetele rupte ale lui Eminescu. [...]

– L-a întrebat dacă n-are altele mai bune. Poetul i-a răspuns că n-are.

– Păi, să-ți cumperi...

– Să-mi cumpăr... dar n-am parale.

– Poftim cincizeci de lei... Să-mi vii diseară cu ghete și cu haine! Ma-ai înțeles?

– Am înțeles, îi răspunse Eminescu, care umflă banii și plecă în oraș.

Când se întoarse seara, Pascaly îl luă din scurt:

– Ai cumpărat ghete și haine, domnule?

– Da!

– Unde sunt?

– Uite-le.

Și-i arătă operile complete ale lui Goethe și ale lui Heine:

– Uite, Goethe și Heine...[171]

*

Lui Eminescu nu-i scapă nelecturată nici noua poezie lirică germană de război, care a fost atunci promovată cu sârg de KARL GEROK, Adolf Pichler și Frantz Trautmann, căci în paginile manuscrisului 2285, el transcrie din criticul și poetul Rudolf Gottschall: *Zur neuen Kriegslyrik* [*Despre noua lirică de război*], în revista *Blätter für literarische Unterhaltung*[172], notându-și din versurile celor patru, *poeme*[le] *care l-au impresionat prin forța lor de exprimare*[173], poezii dedicate războiului franco-prusac din 1871, din cauza căruia s-a amânat

---

[170] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., p. 276.
[171] Apud Dimitrie Teleor, *Eminescu sufleor*, în *Mărturii despre Eminescu*, *op. cit*., p. 106-107.
[172] Nr. 13 din 23.II, 1871, p. 193-200.
[173] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, pp. 346-347.

serbarea tinerimii române de la Putna, a cărei structură, în mare parte o gândise chiar Eminescu.

Despre Karl Gerok se știe că s-a născut la 30 ianuarie 1815, la Vaihingen (an der Enz) și a părăsit lumea aceasta în data de 14 ianuarie 1890, la Stuttgart (la scurt timp după ce se stinge și Mihai Eminescu, în București), fiind un predicator și poet religios al timpului său. A studiat la Tübingen și a devenit predicator șef de curte, apoi consilier șef consistorial la Stuttgart, în 1868.

Cum pentru el religia *nu* era *o frază... inventată*, ci o credință primită cu devotamentul în exces al enoriașilor, Gerok a predicat cu convingere în acest sens, iar poezia sa, cu precădere religioasă, a prins la public, fiind gustată din plin. Volumul de poezii *Palmblätter* [*Frunze de palmier*], publicat în 1857, a ajuns în 1871 la a XVII-a ediție. A fost tradusă și la Londra, în 1869 de R. Brown.

I-au mai apărut apoi *Pfingstrosen* [*Bujor*], care a ajuns la ediția a IV-a, în 1870. Amândouă, i-au adus un soi de celebritate rapidă. A mai publicat, de asemenea, volumul *Blumen und Sternen* [*Flori și stele*], în trei ediții, ultima din 1870. În sfârșit, războiul franco-prusac nu-l lasă indiferent și tipărește chiar în această perioadă câteva efuziuni patriotice sub titlul *Deutsche Ostern* [*Paștele german*].

Chiar dacă, așa cum am arătat mai sus, *Eminescu s-a plâns de climatul unei gândiri șoviniste și de multe titluri ale cărților care au apărut în Germania în timpul războiului franco-german de la 1870*[174], aceasta nu înseamnă că poetul n-a citit cu atenție și nu și-a notat versuri din poemele de război care l-au impresionat prin forța lor de exprimare.

Ca o notă particulară e poeziei lui Karl Gerok trebuie menționat faptul că el folosește de regulă imagini istorice de mare veridicitate și *numai din când în când* apar *locuțiuni triviale care deranjează, spre exemplu: În tăcere o șterg trimișii* – sau: *Este ăsta acel oraș, unde Goethe / Plin de elan tineresc sălășluia, / În inimă cu a sa Grete, / În cap cu al său Faust.*[175]

Eminescu își alegea poeziile conform propriului calapod sufletesc și îndeosebi pe cele care frecventau teme pe care le avea deja fixate în fântâna sufletului propriu, teme pe care mai târziu le va dezvolta nu ca imitații (cum nu erau), ci ca teme adânc înrădăcinate în cultura (folclorică mai ales) a poporului din care făcea parte, *fiind prin aceasta mai mult un exponent*

---

[174] Vezi scrisoarea către Iacob Negruzzi citată mai sus.
[175] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 351.

decât un indivit[176], cum se exprimă Călinescu. Poate că-i va fi trezit interesul patriotismul cultivat în exces de poetul german și atât, căci, în ultimă instanță, nu depistăm în nici una din creațiile eminesciene vreo influență.

Helmuth Frisch îl etichetează pe Karl Gerok drept *credinciosul cântăreț al palmierilor*, cel care *participă în calitatea sa de autor al poeziei „Frunzișul de stejar" la „Cântecele de război"; el începe colecția sa chiar cu o poezie cu dedicație: „Palmieri și stejari".*[177]

În alte poezii, el ne poartă spre *vechile și puternicele figuri spre lupta sfântă, și poetul mobilizează pe Iosua, pe David, pe Isaia, pe Ieremia, Ezechiel și Daniel, iar lor le urmează în următoarea poezie: „Spiritele eroilor", pe armăsari sforăitori, eroii profani ai războaielor de eliberare...* [...] *el scoate la iveală paralele cu epoca modernă: Otto al II-lea, care se înarmează pentru a face față hoțului franțuz Lothar și incursiunii sale tâlhărești, și care cucerește Parisul în urma alianței sale cu principii germani, și Alarich, care, în fața porților Romei, răspunde solilor de pace care îi oferă mult aur greu ca să facă calea întoarsă fără să fie atacate zidurile sfinte ale cetății, în care precum firele de iarbă stau ostaș lângă ostaș, suliță lângă suliță. Acești doi principi germani apar drept modele pentru regele eroic din Prusia, care a avut succes în contralovitura sa împotriva tâlharului franțuz Lothar, și care nu tremură în fața „sfântului Paris".*[178]

Karl Gerok, invocând figurile biblice mai sus enumerate, face în așa fel încât să impună comparații (altfel însuflețitoare), considerându-i pe aceștia exemple ilustrative pentru a fi asemănați cu ceilalți eroi ai epocii moderne. Dacă ar fi să facem referire, însă, la creația eminesciană pe această temă, atunci de aici și până la tablourile de luptă din *Scrisoarea III* e cale lungă și nu suferă comparație.

Poezia *Palmieri și stejari* se regăsește în manuscrisul academic eminescian 2285, f. 163r. Este preluată de Eminescu din revista *Blätter für literarische Unterhaltung*:

PALMEN UND EICHEN

Einst haben Judas Palmen
Zu Häupten mir gerauscht,
Entzückt hab' ich den Psalmen
Des Morgenlands gelauscht,

---

[176] G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Editura Eminescu, București, p. 132.
[177] *Ibidem*.
[178] *Ibidem*, pp. 350-351.

Und hehren Schritts durchwallten
In goldnem Dämmerschein
Prophetische Gestalten
Den hohen Palmenhain.

Nun aber hör' ich brausen
Den deutschen Eichenwald,
Im heil' gen Sturme sausen
Die Wipfel mit Gewalt,
Ich sehe Helden schreiten,
Umklirrt von Waffenklang,
Ich hör' in neuen Zeiten
Des alten Gottes Gang.[179]

PALMIERI ȘI STEJARI

Ai Iudeii falnici palmierii
Cândva-n ureche m-au foșnit,
Și psalmii Orientului
Cu-a lor magie m-au vrăjit.
Cu pași solemni treceau ca-n visu-acesta
În ale-amurgului scăderi
Figuri profetice, măreț,
Prin 'naltul crâng de palmieri.

Acum însă aud vuind
Pădurea noastră de stejari,
În furtuna sfântă vâjâi
Vârfurile, cu forță,
Eroi văd pășind,
Și arme zăngănind în jurul lor,
În vremurile noastre noi

---

[179] Eminescu subliniază ultimele două versuri.

Aud păşind străvechii zei.

PALMIERI ŞI STEJARI

Ai Iudeii falnici palmieri
Cândva-n ureche ne-au foşnit
Şi psalmii Orientului
Cu-a lor magie m-au vrăjit.
Cu paşi solemni treceau ca-n vis,
În ale-amurgului scăderi
Figuri profetice, măreţ,
Prin 'naltul crâng de palmieri.
Acum însă aud vuind
Pădurea noastră de stejari;
Germanii arbori îşi clătesc
În soare vârfurile mari.
Eroi aievea văd păşind
Şi arme zăngăne pe ei.
În vremurile noastre noi
Aud păşind străvechii zei.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 746. Trad. Leonard Gavriliu.)

Alegându-și câte-un simbol vegetal pentru fiecare dintre cele două țări, Iudeea îndepărtată și Germania prezentă, Karl Gerok este urmărit de măreția eroilor biblici, pe care aici nu-i invocă numindu-i ca atare, ci doar menționând *psalmii Orientului*, care l-au vrăjit *Cu-a lor magie*, mărșăluind în amurg ca niște vedenii uriașe. Ei se perindă ca-n teatrul *nō*, dar cu personaje gigantizate, pe fundalul unei pânze enorme, pe care sunt „desenați" *'naltul crâng de palmieri.* Odată cu imaginea aceasta, pregătită pentru finalul primei strofe, magia trecutului care înglobează și sugestia acesteia, se încheie.

Strofa a doua, compusă în contrast cu prima, aduce în prim plan zgomotul de fundal în urechile prezentului măreț, exultând de frumusețea paradelor militare de după câștigarea războiului cu francezii, când nația germană va beneficia de cele cinci miliarde de franci-aur despăgubire de război, sumă care îi va fi fost și în folosul reconstruirii Berlinului, noua capitală imperială. Totul este umflat și trecut în ritmul celebrilor pași de gâscă ai soldaților pe

sub mărețele arcuri triumfale. Luarea Alsaciei și Lorenei din teritoriile franceze, cu cele 1.694 de sate și orașe ale acestora l-a făcut pe Karl Gerok să stârnească mândria germană dusă la extrem și urmărită constant patruzeci de ani după război.

Ca în orice poezie tezistă, versurile își pierd din consistență, tocmai prin mesajul lor voit eroic și printr-o supradimensionare îngâmfată: *Acum însă aud vuind / Pădurea noastră de stejari; / Germanii arbori își clătesc / În soare vârfurile mari.*

Poetul își imaginează eroii aceștia pășind majestuos, cu *arme* ce *zăngăne pe ei*, când în fapt, armata germană își etala „măreția" doar în prea desele parade, cu uniformele ei viu colorate. În fapt, ea îndeplinea mai degrabă misiunea unei poliții. Și atât. (Cum am arătat la timpul potrivit). Finalul ultimelor două versuri se întoarce la tema primei strofe: *În vremurile noastre noi/ Aud pășind străvechii zei.*

Totuși, Eminescu alege din marea de poezie mediocră a timpului pe aceasta pentru gradul ei de mobilizare patriotică, pe care nu ai cum să-l treci cu vederea și pe care poetul român, întorcându-se la folclor și la istoria veche a neamului, o va revigora într-un mod pe care nimeni nu-l făcuse până atunci în literatura română.

Până la Eminescu și poezia noastră era plină până la saturație de zei și zeițe antice, de eroii clasicității greco-latine, în general. În creația sa, el a păstrat din *Palmieri și stejari* doar suflul/impulsul despre care vorbeam mai înainte, urmând să înlăture grandomania umflată a autorului, dând poeziei istorice românești o structură de credință și de patriotism neostentativ. De aceea, poate, în manuscris, va sublinia ultimele două versuri. Și le subliniază tocmai pentru că redau, așa cum bine se exprimă Helmuth Frisch: *o atmosferă de eternitate liniștitoare.*[180]

Revenind la manuscrisul în care Eminescu reproduce poezia, menționăm că din cauza lipsei perpetue de hârtie, poetul român va trage o linie orizontală, despărțind poezia copiată pe două coloane, în partea de sus a manuscrisului, de restul paginii.

*

Fervent și asiduu cititor al publicațiilor vremii, Eminescu îl descoperă la Viena pe KARL (CARL) GOTTFRIED RITTER von LEITNER, publicist austriac din Graz (regiunea Steiermark/Stiria), din vechea Austrie. Acesta s-a născut la 18 noiembrie 1800 și a murit în aceeași lună și an cu poetul român, 20 iunie 1890. De altfel, în Stiria el a deținut, din 1837 până în 1854, un post administrativ important, fiind primul secretar al domeniilor acestei

[180] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 347.

regiuni. Patriot convins și mândru de provincia sa, în perioada 1858-1864, el va fi co-fondatorul *Asociației Istorice pentru Prietenia Stiriană*, împreună cu (atunci) celebrul Peter Rosegger[181].

Karl Gottfried Ritter von Leitner este unul dintre scriitorii de succes ai timpului său, dar și unul dintre cei mai bogați artiști austrieci. Cotat pe deasupra drept unul dintre cei mai populari scriitori ai vremii, el a activat ca redactor al ziarului *Steiermark Zeitschrift* [*Revista Styriană*]. Între anii 1858 și 1864 a deținut postul onorant de curator al *Landesmuseum Joanneum* [*Muzeul Național Johanneum*] din Graz.

Fiind muzicale prin construcția lor, unele dintre baladele autorului au fost puse pe muzică chiar de Franz Schubert: *Der Kreuzzug* [*Cruciada*], *Der Wallensteiner Landsknecht beim Trunk* [*Sluga/argatul lui Wallenstein la băut*], *Der Winterabend* [*Seară de iarnă*], *Des Fischers Liebesglück* [*Fericirea dragostei pescarului*], *Die Sterne* [*Stelele*] și *Vor meine Wiege* [*În fața leagănului meu*].

În afara poeziilor și eseurilor pe diferite teme care i-au apărut tipărite în ziare, reviste și antologii, volumele mai cunoscute ale lui Karl Gottfried Ritter von Leitner sunt: *Gedichte* [*Poezii*] (1825); *Styiria und die Kunst* [*Stiria și arta*] (1825); *König Tordo* [*Regele Tordo*] (dramă), 1830; *Lenore* (operă pe muzica lui Anselm Hüttenbrenner, din 1835); *Herbstblumen.*

---

[181] Întrucât nu se știe, iar dacă se știe, se știe prea puțin, câteva precizări despre viața activă și personalitatea acestui prieten al lui Ritter von Laitner sunt necesare: Peter Rosegger (1843-1918), originar din Krieglach Stiria, cu capitala la Graz, a fost un profesor și un vizionar profund, iar pe deasupra un poet prolific. Cum părinții aveau o fermă în Alpii Stiriei, de unde copilul trebuia să facă două ore până în josul muntelui pentru a merge la școală, neputând urma calea întreținerii fermei familiale și bolnăvicios din fire, pentru Rosegger a prevalat interesul pentru literatură, în ciuda faptului că la 17 ani a devenit ucenic de croitor, câștigând puțini bani, bani din care își cumpăra cărți. A apoi început el însuși să scrie. Descoperindu-i talentul, Dr. Svoboda, redactorul ziarului *Tagespost* din Graz, l-a ajutat să urmeze *Akademie für Handel und Industrie* [*Academia de Comerț și Industrie*] din Graz. Întâlnindu-l acolo pe mentorul său, Peter von Reininghaus, om bogat și influent, leagă cu acesta o prietenie strânsă pentru toată viața. Abandonează studiile academice în 1869. În 1871, în timpul războiului franco-prusac, îi apare cartea *Geschichten aus der Steiermark* [*Povești din Stiria*]. În 1876 a publicat sub propria sa conducere revista *Heimgarten* [*grădina casei*], o revistă care publica articole și povești ale oamenilor simpli de la țară. Se căsătorește în 1873, dar soția îi moare la naștere doi ani mai târziu, afectându-l profund, așa cum reiese din scrisorile către prieteni. În 1879 se recăsătorește, având trei copii, trăind în armonie familială, iar Anna Knaur este cea care îi va îngriji sănătatea în perioadele nefaste ale vieții. A avut parte de onoruri neașteptate: *Ehrendoktorwürde* [*Doctor honoris causa*] al Universității din Heidelberg. Distincții similare primește de la Universitățile din Heidelberg, Viena și Graz. Însuși împăratul german Wilhelm al II-lea, dar și cel austriac, Franz Josef I i-au recunoscut meritele, conferindu-i medalii de onoare A devenit cetățean de onoare al orașelor Graz și Viena, iar împăratul Carol, succesorul lui Franz Josef, i-a acordat *Ordinul Franz Josef*, o foarte onorantă distincție pentru un scriitor. Bolnav, în 1918, s-a întors în casa natală devenită apoi *Școala din Pădure* [*Waldschule*], fondată în 1902. Astăzi, atât casa fermierului, dar și școala, numite generic pentru turiștii-vizitatori *Waldheimat* sunt muzee. Nominalizat de trei ori la Premiul Nobel pentru Literatură, a fost foarte aproape de a-l lua în 1913.

Neue Gedichte [*Flori de toamnă. Poezii noi*] (1870); *Deutsche Volkslieder aus Kärnten* (1870); *Cântece populare germane din Carintia* (1880); *Jakob Lorbeer. Ein Lebensbild nach vielen Jahren persönlicher Interaktion* [*Jakob Lorber. O imagine a vieții după mulți ani de interacțiune personală*] (1924).

Din creațiile amintite mai sus, se vede că autorul nu a fost indiferent la marile personalități politice ale vremii, aducându-le omagii, căci unele vorbesc de la sine prin chiar titlul acestora: *Stirias Ehrung an die freue Anwesenheit seiner Majestät der Kaiser* [*Omagiul Stiriei față de preafericita prezență a Majestății Sale Împăratul*], *Kaiserinnen in der Hauptstadt Graetz* [*Împărătese în capitala Graetz*] (1830); *Johann Baptist, kaiserlicher Prinz und Erzherzog Österreichs. Eine biographische Skizze* [*Johann Baptist, prinț imperial și arhiduce al Austriei. O schiță biografică*].

A avut, se pare, un accentuat simț al prieteniei, din moment ce scrie *O schiță necrologică* (1868) muzicianului Anselm Hüttenbrenner, cel care-i pusese pe muzică balada *Lenore*. Sugestivă din acest punct de vedere este și monografia despre Jacob Lorber, menționată mai sus.

Din cercul de prieteni al acestui poet făceau parte: Johann Gabriel Seidl, Anastasius Grün, Franz Grillparzer, cunoscutul poet al contemporaneității lui Leitner, precum și muzicianul mistic Jakob Lorber căruia îi va scrie biografia, împărtășindu-i credința religioasă. De altfel, după moartea soției și sub influența lui Lorber, el se îndreaptă spre filosofia teozofic-spiritualistă. Poeziile transcrise de către Eminescu în manuscrise sunt:

AUF EIN HERBARIUM

Fördernd dein Wissen bewahrt hier getrocknete Blumen Gelehrtheit;
Duftig und farbig im Kranz reicht sie allein dir die Kunst.

UNUI IERBAR

Învățătura florilor uscate conservă aici cunoștințele tale, sporindu-le;
Numai arta ți le oferă mirositoare și colorate în buchet.

PE UN IERBAR

Conservă cunoștințele tale sporindu-le florilor uscate de ani

Arta ți le oferă mirositoare și colorate în buchet.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 750. Trad. Leonard Gavriliu.)

AUF[182] *EINE LAMPE*
Weck' in dem Erdöl[183] *hier, das dem Dunkel entstammt, nur die innre,*
Ewige Lichtnatur: leuchtend erwacht es zum Licht.

UNEI LAMPE

Trezește din petrolul de aici, care provine din întuneric,
Numai natura eternă interioară a luminii: strălucind va deveni lumină.

PE O LAMPĂ

Trezește în petrol aci, care provine din întuneric, veșnic, interioară
Eterna natură luminoasă: trezită luminând, luminând devină lumină.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 750. Trad. Leonard Gavriliu.)

AUF EINE SONNENUHR

Weis' ich die Stunden dir gleich nicht alle; bedenke doch dankbar:
Die ich, Sterblicher, dir weise – sind sonnige nur.

UNUI CADRAN SOLAR

Chiar dacă nu-ți indic numaidecât toate orele; totuși gândește-te recunoscător:
Cele pe care ți le arăt eu, muritor, sunt numai cele însorite.

PE UN CADRAN SOLAR

Nu-ți indica numaidecât toate ceasurile: gândește-te recunoscător:
Cele pe care ți le indic eu, muritor, sunt numai cele însorite.

---

[182] În mss: *An.*
[183] În mss.: *Erdö.*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 750. Trad. Leonard Gavriliu.)

Așadar, Eminescu alege și copiază trei dintre „inscripțiile" poetice ale unor obiecte simbol (pe o lampă, pe un ierbar și pe un cadran solar), obiecte care dau și titlul fiecăreia dintre ele, aducând aminte de *Inscripțiile* cultivate mai târziu de Tudor Arghezi, dându-le o personalitate aparte.

Creațiile germanului se regăsesc în manuscrisul 2257, astfel: f. 88r. [*Pe un ierbar*], f. 88r. [*Pe o lampă*] și la f. 88r. [*Pe un cadran solar*]. Poeziile acestea sunt repere pe care Eminescu le ia pentru că reprezintă simboluri, nu atmosfere, cum, de altfel, purtau în ele creațiile sale lirice.

Să le luăm pe rând: poate că atunci când a citit *Conservă cunoștințele tale sporindu-le florilor uscate de ani / Arta-ți le oferă mirositoare și colorate în buchet*, Eminescu să fi retrăit senzația iubirii dintâi a cărei icoană o purta cu sine, așa cum *Lumina stinsului amor* îl urmărea încă. Subtilitățile finului păienjeniș între empatica stare a celor doi poeți care s-au manifestat în culturi și cu talente diferite, abordând teme asemănătoare este dovada că alegerile poetului român nu sunt deloc întâmplătoare; ele merg pe fluxul continuu al afinităților elective, iar din creațiile focalizate (și copiate în manuscris), Eminescu va face mai târziu adevărate teme-capodoperă în literatura română.

Cealaltă poezie dedicată *Unei lampe* (aici simbol al luminii), îl va fi motivat pe Eminescu s-o copieze tocmai pentru valoarea dublă a simbolisticii sale: cea a luminii dată de candelabrul abia descoperit atunci, pe de o parte, iar pe de alta, cea a luminii date de petroleumul *care provine din întuneric*, ascuns în adâncuri și descoperit ca o *Eterna natură luminoasă.* Nici tenta religioasă a trezitei *lumini, luminând care devine lumină* nu i-a scăpat poetului nostru, căci în fapt *Numai natura eternă interioară a luminii: strălucind va deveni lumină.*

Catharsisul interior – acesta este sensul căutat și găsit de Eminescu în ascunsul pe jumătate explicit al versului german, lucru ce-i va fi amintit, poate, de șirul sătenilor ipoteșteni, curgând spre casele lor, cu lumânările aprinse în mâni, în noaptea Învierii, aceea pe care o definea mai târziu ca pe un mister al luminii din lumină: *Apoi din nou tăcere, cutremur și sfială, / Și negrul întuneric se sperie de șoapte... / Douăsprezece pasuri răsună... miez de noapte... / Deodată-n negre ziduri lumina dă năvală.*

Toate se leagă în mintea poetului român, întocmai așa cum sună versurile din *Pe o lampă*: *Das Intellect ist die Lampe, das Nervensistem wäre der Docht, wer gibt aber das Öhl zu dieser Lampe, und was ist dieses Öhl?* [*Intelectul este lampa, sistemul nervos ar fi fitilul,*

cine dă însă uleiul pentru această lampă și ce este acest ulei?].

Poate că răspunsul însuși la această întrebare îl va fi gândit Eminescu citind versurile germanului Leitner, pe care le copia cu sârg, incitându-l. Poate chiar cea de la inimă la inimă, căci iată ce-și nota în manuscrisul 2268, f. 15r.: *Manches, was einer niedrigen Natur zur Verkümmerung dient, einer höheren zur Vollkommung.* [*Lucruri ce unei naturi inferioare îi slujesc spre stricăciune, celei superioare îi pot fi spre desăvârșire*].

Cât despre tema lui *fugit irreparabile tempus*, Eminescu s-a aplecat în adânc, întorcând pe toate fețele magma scormonitoare a indefinitului timp. El, care-și prevedea moartea la 78 de ani[184], nu și-a prevestit deloc timpul real al viețuirii. Cine știe ce prevestitoare simțire îi va fi mocnit în suflet atunci când a citit în versuri ca cele ale poetului german: *Nu-ți indica numaidecât toate ceasurile: gândește-te recunoscător: / Cele pe care ți le indic eu, muritor, sunt numai cele însorite*, ca apoi să iscodească apelând la izvoare dintre cele mai distinse și mai vii: de la Confucius la Buda și de la Kant[185] la Schopenhauer[186], ajungând să definească *Timpul – o idee ce leagă fapt de fapt.*[187]

Complexitatea noțiunii îl preocupă și o întoarce pe toate fețele, căci o combinație adâncă se ascunde aici: *Timpul se scurge moartea, lumea*.[188] Și conform principiului eminescian că *orice descoperire mare purcede de la inimă și apelează la inimă*[189], Eminescu va ajunge în final la judecata următoare: *Timpul e ce-adoarme lumea*[190], iar din punctul acesta de vedere îi scria surorii sale Harieta: *E mult de-atunci, Harietă, de când ne țineau moșnegii pe genunchi și ne spuneau povești. Cu povești ne leagănă lumea, cu povești ne adoarme. Povești sunt toate*

---

[184] Mss. 2255, f.374r.: *1949 1883–*
1848
34 ani
78 de ani viața mea întreagă atâta am să trăiesc.

[185] Mss. 2255, f. 417: *În teză se ia spațiu, timp, cauzalitate ca mărimi determinante. În antiteză ele se iau ca mărimi infinite. // În amândouă Kant are dreptate. // Se-nțelege că o cantitate de spațiu are un á și un ω – are început și sfârșit. Se-nțelege că o cantitate* dată *de timp are început și sfârșit.* [...] *Asemenea se înțelege că o mărime de timp pusă în infinit – nu are început și și sfârșit. // Și la celelalte tot așa.*

[186] Mss. 2275B: *Viața noastră, întru cât e simțită de noi, [e] o serie infinită de acte de voliţiune pozitive sau negative, de* da *sau* nu. *Mss. 2255, f. 379v.: Voința lui nu e decât fractura organică, adecă propensiunea din om a punctului de gravitație; nu după împingeri din afară – ci după motive abstracte. Capacitatea motivelor abstracte în om își are temeiul în compoziția omului din gazuri de* organogene*, cari au propensiune și cătră centrul pământului și cătră soare. Aceste gazuri sunt, se-nțelege, grade de disociațiune, deci de* căldură. *E foarte drept că ceea ce în mecanică e direcția corpului pus în mișcare, e în om* ***voința*** [s.a.].

[187] Mss. 2258, f. 221v.

[188] Mss. 2285, f. 142r.

[189] Mss. 2287, f. 11r.

[190] Mss. 2254, f.18v.

în lumea aceasta.[191] Aceasta și poate multe altele îi va fi trezit simțirea și gândirea mereu vie a lui Eminescu, poezia credinciosului Karl Gottfried Ritter von Leitner.

De la tema aceasta îi va fi fost de ajuns lui Eminescu să reflecteze asupra faptului că ideea, odată ce se naște *trebuie scrisă*, altfel *se palifică în cap* și devine *monedă calpă*. Și el va proceda ca atare, pornind, desigur, de la acest *ireparabile tempus*, ajungând la conținutul termenului *infinit*, așa cum îl notează în manuscrisul 2275 (ff. 78r și 79vr.): *În adevăr infinitul, absolutul e neînțeles de mintea noastră. Dar nu trebuie să uităm că nici ni le închipuim astfel, nici este cu putință de-a le esprima decât prin negațiuni. Prin urmare, ceea ce* nu *este inteligența noastră, ceea ce* nu *este mișcare, ceea ce* nu *este materie este absolutul,* este în sine încheiatul*, este lipsa de ***, este ceea ce nu e nici moarte, nici nemurire, nici azi, nici mâni, nici etern, nici trecător*[192], este ceea ce este – spunem noi.

Trimit acestea toate la poemul reprezentativ al poetului român, la *Luceafărul?* Desigur, fiindcă iată cum continuă ideea: *Și dacă este în el știința noastră, precum în timpul absolut e anul nostru – de ce să nu fie atotștiința în el; și dacă este în el spațiul nostru, precum spațiul ocupat de sistemul nostru solar e spațiul absolut – de ce să nu aibă el ubicuitatea; și dacă este el puterea noastră, care nu-i decât o fracțiune din puterea constantă a sistemului nostru solar, – de ce să nu aibă el atotputernicia.*

E Brahm, e Un, ἕυ κᾶὶ πυ.

Prin urmare, copiind o poezie sau alta din lirica contemporană lui, Eminescu se apleacă nu numai asupra sensului poeziei respective, ci el adâncește ideea care-i declanșează în lanț propriul mod de gândire și creativitate, astfel încât, nu degeaba nota în manuscrisul 2255, la fila 351: *talentul = lucrează în senz contrar, dar merge în progresiune și* ***dăruiește*** [s.a.]. *Talentul e de admis sub orice formă și de la oricine*, tocmai de aceea poetul român nu avea complexe atunci când copia versuri în care-și găsea propriile-i corespondențe ori care-i declanșau făgașuri noi de gândire.

În același manuscris (2257) ca și celelalte trei comentate mai înainte, se găsește și poezia *Frumoasa Brigitte*, la filele 88r și 88v, poezie care apare în volumul *Gedichte.* Așa cum precizează, însă, Helmuth Frisch, *Sursa directă din care citează Eminescu este din nou un editorial dintr-o revistă, și anume este vorba despre continuarea articolului „Trecere în revistă a noii poezii lirice și epice", din care poetul, o săptămână mai înainte, își notase o*

---

[191] Mihai Eminescu, *Opere*, XI, *Corespondența*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, București, Editura Național, 2011, p. 163.
[192] Sublinierile din text aparțin autorului.

poezie a lui A. Stern. Afirmația noastră că poeziile lui v. Leitner sunt într-adevăr transcrise de Eminescu din articolul de revistă menționat se poate confirma prin faptul că, atât în manuscris, cât și în articolul original, versul al optulea al poeziei „Frumoasa Brigitte" începe cu cuvântul „Drin", care în volumul lui v. Leitner este scris „D'rin"[193]

Reproducem mai jos poeziile:

DIE SCHÖNE BRIGITTE

Die schöne Brigitte, die Füße bar,
Schweift irr durch die Nacht mit losem Haar.

Sie schweift durch die Nacht voll Jammer, und lauscht,
Was nahe hier wispert, was fern dort rauscht.

Die blitzenden Sterne bedrohen sie: „Du!
Wir standen hier Wache, und sahen dir zu."

Der Mond lacht hämisch: „Der See ist naß.
Drin sej' ich es liegen; du weißt schon was."

Sie schleicht durch die Au', und das Blümchen weint:
„Ich habe mit ihm zu spielen gemeint."

Sie klimmt auf den Felsen, da mahnt das Moos:
„Ich hät' es so weich gebettet in Schoos[194]."

Sie läuft in den Wald; der flüstert: „Gescheit!
Nun brauchst du kein Bäumchen zur Weihnachtzeit[195]."

Sie springt davon, da krächzet ein Rab',
Ein schwarzer, ich nach: „Kopf ab! Kopf ab!"

---

[193] *Ibidem*, p. 161.
[194] În mss.: *Schoos*.
[195] În mss.: *Weihnachtszeit?*

Sie rennt und rennt[196] *durch Busch und Strauch,*
Bis rauschet der See: „Nun hab' ich dich auch!"[197]

FRUMOASA BRIGITTE

Frumoasa Brigitte rătăcește, desculță,
Cu părul despletit, prin noaptea neagră.

Rătăcește-n noapte, plină de jale, și ascultă,
Ce se șoptește aici prin apropiere, ce foșnește acolo în depărtare.
Stelele lucinde o amenință: „Hai, tu!
Noi am stat aici de pază și te-am urmărit."

Luna râde răutăcioasă: „Lacu-i umed.
Văd că acolo se află; știi tu prea bine ce."
Se strecoară pe pajiște, iar floricica plânge:
„Eu doar am vrut să mă joc cu dânsul".

Se cățără pe o stâncă, iar mușchiul o amenință:
„Aș fi putut să-i fac un așternut moale în poală."

Aleargă-n pădure; ea-i șoptește: „Înțelept lucru!
Acum nu mai ai nevoie de brăduț pentru Crăciun."

Fuge și de-acolo, dar un cerb negru croncănește
În urmă-i: „Capul sus! Capul sus!"

Aleargă mereu printre tufișuri și arbuști,
Până când lacul foșnește: „De-acum te am și pe tine!"

FRUMOASA BRIGITTE

---

[196] În mss.: *Sie rennt, sie rennt*.
[197] În mss. Eminescu adaugă numele autorului: *K. G. Ritt. v. Leitner*.

Cu tălpile goale, frumoasa Brigitte
Rătăcește-n noapte cu cozi despletite.
Umblă în derută și plină de jale
Și vocile spaimei o-ntâmpină-n cale.

Stelele lucinde par să o vegheze:
− Pentru tine stăm noi, sus pe boltă, treze!

Luna, cam vicleană, râde: − Lacu-i umed.
Dar să-ți spun, pe fundu-i, ce văd nu mă-ncumet.
O floare-n poiană abia-și ține plânsul:
− Eu, credeam, naivă, că mă joc cu dânsul.

Pe o stâncă suie și un mușchi suspină:
− De ce n-o vrea, oare, la mine să vină?
Aleargă-n pădure și-un copac o-ntreabă
Dacă umblă-aiurea sau are vreo treabă.

Fuge și de-acolo, dar un corb clonțos
Îi aține calea, croncănind: − Stai jos!

Tot gonind prin tufe, dă de-un heleșteu
Care îi șoptește: − Voce am și eu!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 751. Trad. Leonard Gavriliu.)

În același manuscris, la fila 88r/v, Eminescu menționează și numele autorului: *K. G. Ritt v. Leitner.* Putem bănui că poetul român a copiat poezia atrăgându-i atenția nu numai pentru caracterul ei lugubru, ci și pentru faptul că ea amintea de tonul romanțelor scoțiene, de care nu era străin. Mai bănuim că prezentarea romantică a frustului peisaj dintru început îi va fi fost și ea pe plac.

Cât despre Brigitte (cea care aduce aminte de barbiana *Domnișoara Hus și* care *Umblă în derută și plină de jale / Și vocile spaimei o-ntâmpină-n cale*), personajul poeziei lui von Leitner, cea care umblă *Cu tălpile goale* și *Rătăcește-n noapte cu cozi despletite*, lui Eminescu

îi va aduce aminte că *Zadarnic șterge vremea a gândurilor urme! / În minte-mi ești săpată ca-n marmura cea rece, / Uitarea mână-n noapte a visurilor turme / Și toate trec ca vântul – dar chipul tău nu trece*[198]. Dar și mai mult îi va fi plăcut că pe Brigitte *Stelele lucinde par să o vegheze,* spunându-i: − *Pentru tine stăm noi, sus pe boltă, treze!*

Îi va fi plăcut, desigur, și faptul că *Luna râde răutăcioasă*, că fata e atrasă inexplicabil de *lacu-i umed*, că atât natura vegetală cât și cea animalieră îi vorbește (ce-i drept cu ostilitate ascunsă, așa cum la Eminescu nu vom întâlni): *Aleargă-n pădure și-un copac o-ntreabă / Dacă umblă-aiurea sau are vreo treabă. // Fuge și de-acolo, dar un corb clonțos / Îi aține calea, croncănind: − Stai jos!* La Eminescu, dimpotrivă, armonia cu natura mamă e una care rezonează muzical, armonic: *Adormind de armonia / Codrului bătut de gânduri, / Flori de tei deasupra noastră / Or să cadă rânduri, rânduri* [*Dorința*].

Mai mult decât atât. Faptul că în cronica lui Rudolf Gottschall, *Revue neuer Lyrik und Epik* [*Trecere în revistă a noii poezii lirice și epice*] din revista *Blätter für litterarische Unterhaltung,* de unde copiază Eminescu doar cele patru creații lirice ale autorului german în discuție, este grăitor în cele susținute de noi, căci în cronica respectivă sunt analizați și alți poeți (nu puțini): Moritz Heydrich, Georg Hick, Leo Goldammer, Ada Christen, Elisabeth Gräfin Zedlitz Trützschler, C. Helm, Wilhelm Jerwitz, C. N. von Gerbel.

*

Mai aproape de Eminescu prin abordarea atmosferei rurale, CONRAD FERDINAND MEYER, este un poet și romancier elvețian, care, în volumul său, *Romanzen und Bilder*[199] [*Romanțe și imagini*] își adună responsabil numai creațiile *pe baza unei selecții deosebit de atente,* propunându-și *să prezinte numai lucrări mature și de calitate...* [...]. *Nimic neterminat și nici măcar neimportant nu ne întâmpină.*[200] Dar în ciuda elogiului adus de criticul anonim, tematica volumului este eclectică, iar poetul (verificat de timp) nu se ridică nicicum la înălțimea unui Heine sau Grillparzer. El rămâne un bun re-creator al unor balade narative, precum cea intitulată *Die Füße im Feuer* [*Picioarele în foc*].

Născut la Zürich în 11 octombrie 1825 dintr-un tată nobil (istoric și om de stat), care a murit de tânăr și o mamă foarte cultivată, dar care, fire închisă în sine, se va sinucide, Meyer

---

[198] Vezi *Zadarnic șterge vremea...*
[199] C. Ferdinand Meyer, *Romanzen und Bilden* (*Romanțe și imagini*) Leipzig, Hässel. 1870. Kl. 8. 10 Ngr.
[200] *Episch-lyrische Dichtungen* [*Poeme epico-lirice*], cronica unui autor anonim, în *BflU*, nr. 49, 1.12.1870, pp. 778-782. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 274.).

a avut și el o structură de o sensibilitate extremă, preocupat de curățenie aproape patologic, trăind mai mult în imaginație decât în realitate. Poet sensibil, dar cu dese crize de boală mentală, a fost nevoit să se interneze în mai multe rânduri.

După absolvirea gimnaziului, începe studiul dreptului, numai că structura sa îl îndeamnă mai degrabă spre științele umaniste, așa încât va călători în scopuri de cercetare în Lausanne și Geneva, dar și la Paris ori în Italia, interesându-se de istorie în mod special. Din acest punct de vedere, Meyer a fost atras și influențat de doi oameni remarcabili ai timpului, Louis Vulliemin, la Lausanne și Jacob Christoph Burckhardt, la Basel. Cartea ultimului, *Cultura Renașterii italiene* (1860) l-a captivat, stimulându-i imaginația prin studiul adâncit al acesteia.

Avantajul de a fi călătorit prin Europa (1857) a fost fructificat prin descrierea decorurilor natural-ambientale și personajelor din romanele sale istorice, ilustrând monumental epoca Renașterii și a războaielor religioase. Atras de locurile natale, el se va stabili în Kilchberg, lână Zürich. În 1880 a fost ales doctor onorific al Universității din Zürich. A murit în casa sa din Kilchberg, în 1912.

Foarte adesea în romanele sale, Meyer a reușit să reliefeze cum o criză întâmplătoare reușește să dezechilibreze un om, ajungând în pragul catastrofei. Fiind un bilingv înnăscut, el a pendulat mai mulți ani între franceză și germană. Războiul franco-prusac din 1870 l-a dezechilibrat întocmai cum se dezechilibrează personajele sale din roman, făcând din propria viață un carusel în doi timpi: înainte de război, când era un om înclinat spre reverie și experiment, iar după război, devenind agitat, derutat, șocat de catastrofa la care a fost supusă omenirea.

Identificându-se cu cauza germană, Meyer publică poemul *Huttens letzte Tage* [*Ultimele zile ale lui Hutten*], în 1871. În general, dar și în special, eroul romanelor sale, în urma unor conflicte sociale majore, își pierde libertatea morală, obligat fiind prin forța destinului să îndeplinească noua cale a întorsăturii acestuia. În 1876 îi apare *Jürg Jenatsch* [*Über den Dreißigjährigen Krieg*] [.....], despre Războiul de treizeci de ani, în care subiectul este plasat în sec. al XVII-lea, redând conflictul dintre Spania, Austria și Franța. De altfel, Reforma și Contrareforma sunt atmosferele predilecte ale subiectelor prozelor sale. Abia după moartea sa i-au fost adunate operele, în 8 volume.

În afara celor menționate mai sus, marcăm câteva dintre cele mai semnificative lucrări ale autorului: 1864, *Zwanzig Balladen von einem Schweizer* [*Douăzeci de balade ale unui elvețian*]; 1867, *Balladen* [*Balade*]; 1873, *Das Amulett* [*Amuletul*]; 1878, *Der Schuss von der Kanzel* [*Împușcătura din amvon*]; 1879, *Der Heilige* [*Sfântul*]; 1881, *Plautus im Nonnenkloster* [*Plautus în mănăstirea de maici*]; 1883, *Das Leiden eines Knaben* [*Suferința*

unui băiat]; 1882, *Gedichte* [*Poeme*]; 1884, *Die Hochzeit des Mönchs* [*Nunta călugărului*]; 1885, *Die Richterin* [*Judecătoarea*]; 1887, *Die Versuchung des Pescara* [*Ispita de la Pescara*].

Prin operele sale, Conrad Ferdinand Meyer este, totuși, un scriitor care s-a impus mai degrabă publicului prin proză decât poezie, dar nici aceasta nu poate fi neglijată. În orice caz, monumentalitatea operei lui Michelangelo, dar și Roma ca atare, cu toate vestigiile și capodoperele ei de-o artisticitate perenă unică, s-au numărat ca teme obsedante ale experiențelor vieții autorului. Câteva din scrierile sale în proză sunt traduse și în limba română.[201]

Cu remarca reluată și întărită, aceea că opera lirică a lui Meyer este în marea ei majoritate produsul reluat și întregit/șlefuit în ultimii ani, remarcăm în manuscrisul eminescian 2285, că cele patru poezii transcrise de poetul român se regăsesc pe o singură filă (178r.), scrise ca dintr-o răsuflare, ceea ce ne face să concluzionăm (poate nu pripit) că Eminescu, rezonând cu felul de a se exprima poetic al autorului german a vrut să le aibă la un loc.

Mai întâi a copiat poezia *Clopoțelul*, scriindu-i și titlul, *Glöcklein* [*Clopoțelul*], așa cum nu procedează pentru celelalte trei. Două sunt copiate în dreapta paginii și despărțite de o linie verticală sinuoasă (după cum versul e mai scurt ori mai lung al poeziei scrise în stânga paginii). Cele copiate în dreapta sunt poeziile *Erntewagen* [*Căruța pentru recoltă*] și dedesubt *Amphitheater* [*Amfiteatrul*].

După ce desparte cu o linie orizontală poeziile de mai sus, înșiruite pe două coloane, jos în pagină, reproduce poezia *Das Heimchen* [*Greierașul de casă*], subliniind ultimele două versuri. Toate au o caracteristică comună și anume aceea că la sfârșitul fiecăreia dintre ele, Eminescu notează prescurtat inițialele numelui autorului: *C. F. M.*

GLÖCKLEIN

Er steht an ihrem Pfühl in herber Qual
Und muß den jungen Busen keuchen sehn,
Er ist ein Arzt und weiß, sein traut Gemahl

---

[201] Conrad Ferdinand Meyer, *Răscoală în munți*, Traducere, note și tabel cronologic de Suzi Hirsch. Prefață de Alexandru Al. Șahinian. București, Editura Minerva, 1977; *Ispitirea lui Petrarca*. Nuvele. Traducere și note de Ioan Roman. București, Editura Univers, 1984. Apud M. Eminescu, *Opere*, XV, ed. Academiei Române, p. 905.

Erblaßt, sobald die Morgenschauer wehn.

Sie hat geschlummert. „Lieber, du bei mir?"
Mir träumte, daß ich auf der Alpe war.
Wie schön mir träumte, das erzähl' ich dir –
Du schickst mich wieder hin das nächste Jahr!

„Dort vor dem Dorf – du weißt den moos'gen Stein –
Saß ich, und rings umhallte mich Getön,
Die Herden[202] *zogen alle mit Schallmein*
An mir vorüber von den Sommerhöhn.

„Die Herden[203] *zeihen alle heut*[204] *nach Haus –*
Nun ist's die letzte wol? Nein, eine noch!
Noch ein Geläut' klingt an und eins klingt aus,
Das endet nicht! Da kam das letzte doch.

„Nun alles still. Es starb das Abendrot,
Die Matten dunkelten so grün und rein,
Die hohen Gipfel standen bleich und tot,
Und drüber glomm ein leiser Sternenschein.

„Ein Glöcklein, horch ! Klingt fern es aus der Schlucht?
Irrt es verspätet noch am Felsenhang?
Ein armes Glöcklein, das die Herde[205] *sucht –*
Da wacht' ich auf – und höre noch den Klang.

„Du schickst mich wieder auf die lieben Höh'n –
Sie haben, sagst du, mich gesund gemacht...

---

[202] Ìn mss.: *Herden*.
[203] Ìn mss.: *Herden*.
[204] Ìn mss.: *heut'*
[205] Ìn mss.: *Herde*.

Da war's so schön, da war's so wunderschön![206]
Das Glöcklein! Wieder! Hörst du's? Gute Nacht!"[207]

CLOPOȚELUL

Stă lângă patul ei cu chin amar
Silit să vadă tânărul ei piept gâfâind,
Este medic și știe că soția sa dragă
Va păli, odată cu ivirea zorilor.

Ea a dormit. „Dragule, tu lângă mine?
Am visat că mă aflam în pășune de munte,
Cât de frumos am visat, îți povestesc –
Mă vei trimite iar acolo anul următor!

Acolo în fața satului – cunoști piatra acoperită de mușchi –
Ședeam și împrejur mă-nvăluiau sunete,
Cirezile treceau cu cavale prin fața mea
Venind dinspre înălțimile lor de vară.

Cirezile se-ndreaptă toate azi spre casă –
Acum e ultima oare? Nu, încă una!
Încă un sunet de clopoțel pornește și altul se stinge,
Nu încetează! Dar totuși s-a ivit ultimul.

Acum e liniște. S-a stins aurora serii,
Pajiștile se-ntunecau atât de verde și curat,
Piscurile înalte stăteau palide și moarte,
Și deasupra lor mocnea o lumină palidă de stea.

---

[206] În mss. nu e semnul exclamării, ci trei puncte de suspensie.
[207] Pentru că textele poeziilor sunt despărțite de o linie șerpuindă verticală, dar și de alte două linii orizontale, fiecare poezie are la final numele autorului: de trei ori doar inițialele, iar a patra oară, Eminescu scrie: *C. Ferd. Meyer*.

Un clopoțel, ascultă! Răsună departe din văgăună?
Rătăcește întârziat pe coasta muntelui?
Un biet clopoțel, care caută cireada –
Atunci m-am trezit – și mai aud sunetul.

Mă trimiți din nou pe înălțimile dragi –
M-au însănătoșit, spui tu...
Acolo era atât de frumos, atât de minunat de frumos!
Clopoțelul! Din nou! Îl auzi? Noapte bună!

TĂLĂNGUȚA

Stă lângă patul ei în chin amar
Și simte rău-n pieptul ei întins.
Ca medic, știe că e în zadar
Să speri ceva: în zori se va fi stins.

Soția-i adorată murmura:
− Iubite, m-am visat în Alpi din nou.
Ce vis frumos! Ce minunat era!
La anul, să-mi mai faci acest cadou.

Ce vis frumos! Stăteam acolo sus
Și sate se-nșirau pe văi adânci,
Iar turme coborau lin în apus,
Cavale sunând vesel dintre stânci.

Se-ntorc cirezile de la pășuni.
E ultima acum? Ba nu, mai sunt!
Răsună peste tot tălăngi-minuni.
În fine, ultima se stinge-n vânt.

Amurgu-și strânge purpura pe munți
Și bezna-nvăluie poieni cu flori,

Înalte piscuri dorm cu nori pe frunți
Și-n cer o stea-i cuprinsă de fiori.

S-aude deodată o tălănguță:
Prin tihăraie, înspăimântată,
O rătăcită, biată văcuță...
Și m-am trezit, la fel speriată.

Să mă trimiți din nou acolo sus,
În Alpi, s-aud tălăngi de vis cum sună,
Așa cum spui, de toate-i mai presus
Să fiu iar sănătoasă. Noapte bună!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 752-753. Trad. Leonard Gavriliu.)

ERNTEWAGEN

Nun des Tages Gluten starben,
Mischen alle zarten Farben
Sich am Himmel hell und klar,
In die Helle seh' ich ragen
Einen hohen Erntewagen,
Den umeilt der Schnitter Schar.
Dunkle Arbeit, lichtumgeben,
Nächtige Gestalten heben,
Schichten letzte Garben leis,
Und des Abends Feierstunde
Schmückt mit heilig goldnem Grunde
Müder Arme späten Fleiß.[208]

CARUL ÎNCĂRCAT CU SNOPI

Acum când s-a stins arșița zilei,

---

[208] La sfârșitul poeziei Eminescu adaugă inițialele poetului german: *C. F. M.*

Se amestecă toate culorile delicate
Limpede și clar pe cer,
În lumină văd ridicându-se
Un car înalt, plin de recoltă,
Înconjurat de grupul secerătorilor.
Muncă grea, înconjurată de lumină,
Făpturi umbrite de noapte ridică și
Așază încet ultimii snopi,
Și atmosfera festivă a serii
Împodobește cu un fundal auriu sfânt
Hărnicia târzie a brațelor obosite.

CĂRUȚA PENTRU RECOLTĂ

Cum se ogoaie canicula zilei,
Se amestecă toate culorile delicate
Pe cerul luminos și limpede.
În lumină văd ridicându-se
Un car mare pentru recoltă
Și în juru-i, zorind – secerătorii.

Muncă anonimă, sfințită-n lumină,
Ridică făpturi uriașe puternice,
Ultimii snopi sunt clădiți neauzit
Și ceasul solemn al serii, târziu
Cinstește cu sacru fundal auriu
Hărnicia celor ce mult au trudit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 753-754. Trad. Leonard Gavriliu.)

AMPHITHEATER

Fechterspiel ist angesagt auf heut,
Und die Römerin versäumt es nicht,

Aus dem Spiegel, den die Sklavin[209] *beut,*
Schaut ein blasses Angesicht,
Auf die üpp'gen Flechten
Drückt sie mit der Rechten
Eines Diademes blitzend Licht.
.....
Roma, Königin, wann endet doch
Über dir[210] *der Götter Strafgericht?*
Immer tiefer, immer tiefer noch
Neigst du dein geschändet Angesicht,
Deine Schmach und Klage
Wächst mit jedem Tage,
Sterben aber, Roma, kannst du nicht.[211]

AMFITEATRUL

Lupte de gladiatori s-au anunțat pentru astăzi,
Și femeia romană nu le pierde,
Din oglinda, pe care i-o înclină sclava,
Privește o față palidă,
Pe pletele bogate
Apasă cu mâna dreaptă
Lumina strălucitoare a unei diademe.

Roma, regino, când se-ncheie oare
Deasupra ta judecata zeilor?
Mai adânc, tot mai adânc
Îți înclini fața ta profanată,
Umilința și plângerile tale
Cresc cu fiecare zi,

---

[209] În mss.: *Sclavin*.
[210] În mss.: *dich.*
[211] În mss., la copiere, Eminescu pune semnul exclamării în locul punctului.

Însă să mori, Roma, nu poți.

AMFITEATRUL

Vor lupta chiar azi gladiatorii.
Romana nici gând să piardă momentul.
Din oglinda ce-i întinde sclava
Privește o față palidă
Și în bogatu-i păr împletit
Cu dreapta-și înfige
O diademă ce scapără scântei.
.....
Romă, regină, când vei ispăși, totuși,
Pedeapsa pe care ți-o dădură zeii?
Tot mai adânc și mai adânc
Îți pleci fața dezonorată.
Infamia și tânguiala
Sporesc cu fiece zi.
Dar tu să mori, Romă, nu poți!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 754. Trad. Leonard Gavriliu.)

DAS HEIMCHEN

Doch da das letzte Grün verschwand,
Da wardt's dem Heimchen schaurig,
Beklommen saß es an der Wand
Und wurde faul und traurig.
So darbt's und dämmert's lange hin,
Ich gab es schon verloren,
Und nun, so war getauft ich bin.
Ist es wie neu geboren[212].
Das Heimchen zirpt! Das Heimchen zirpt!

---

[212] În mss., simțind nuanța, Eminescu pune semnul exclamării în locul punctului.

Es glaubt sich schon im Grünen;
Wer spielt, gewinnt. Wer wagt, erwirbt,
Das Glück ist mit dem Kühnen.[213]

GREIERAȘUL

Dar când ultimul fir verde a dispărut,
Pe greieraș l-a apucat groaza,
Speriat stătea lipit de peretele
Și devenea leneș și trist.
Astfel răbda și vegeta timp îndelungat,
Îl crezusem deja pierdut,
Și acum, pe cât este adevărat că sunt botezat,
Este ca nou născut.
Greieraşul cântă! Greieraşul cântă!
Se crede deja în iarba verde;
Cine joacă, câștigă. Cine îndrăznește, reușește,
Norocul ține cu cei curajoși.

GREIERUL

Și greieraşul amuți
Când verdele pieri pe câmp.
Stătea-n perete, zi de zi,
Trist, trândav, fără nerv, ca tâmp.

Tânjea și moțăia năvleg
Și-l socoteam de-acum pierdut.
Dar, pe cât sunt eu om întreg,
El este azi ca nou-născut.

Auzi, colo, ce țârâit!

---

[213] În mss. Eminescu pune în locul punctului semnul exclamării și subliniiază ultimele două versuri.

Pe câmp se crede, nu-n pereți.
Câștigă cel ce-a îndrăznit!
Șansa-i a celor îndrăzneți!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 755. Trad. Leonard Gavriliu.)

În *Note și variante* la ediția de *Opere*, XV, *Fragmentarium*, găsim precizat faptul că *poeziile figurează în volumul „Romanzen und Bilder" din 1870. Meyer supune poeziile sale la reelaborări succesive. Poezia „Glöchen" figurează în ediția din 1892 și cele următoare, însă într-o versiune nouă, destul de îndepărtată de textul din manuscrisele eminesciene. Noi tipărim poeziile în forma în care le transcrie Eminescu, și nu facem studiu comparativ între texte.*[214]

Mai întâi, poezia *Clopoțelul* este copiată de Eminescu presupunând că îi aducea aminte de Casandra, iubita moartă din Ipoteștii natali, de *Mortua est*, dar și de altele ce aparțineau sentimentului neuitat al sfârșitului prematur al acesteia[215], așadar de atmosfera din jurul tinerei fete pe patul morții. Neavând strălucirea și nici profunzimea din *Mortua est*, pe care Eminescu o elaborează *în răstimpul* [...] *dintre 15 August 1870* [...] *și exclusiv 11 Februarie st. N., 1871, când o expediază din Viena, timp așadar de jumătate de an* [...] *lucrează la ameliorarea acestei a II-a versiuni*[216], cum susține argumentat Perpessicius. Prin urmare, tocmai în perioada când copiază *Clopoțelul*, tradusă la noi de Leonard Gavriliu sub titlul *Tălănguța*.

În poezia lui Meyer tema suferinței pe patul de moarte are rădăcini profunde în romantism. Autorul german o pune pe seama soției, iar peisajele invocate prin „gura" acesteia sunt cu mult mai pământene (și mai terne, am spune) decât în *Mortua est*, unde totul se consumă în imaginar. Chiar dacă pe amândoi îi apropie un elaborat reluat, la Eminescu textul este încărcat *cu o semnificație mereu mai bogată,* [...] *trecând prin ciur fiecare vers, reluând cu înverșunare fiecare strofă, tânăra fată a fugit într-o lume a fericirii perfecte,* [...] *a devenit neant și a evadat pentru totdeauna din haosul existenței*[217]*,* la poetul german suferința soției

---

[214] Mihai Eminescu, *Opere*, XV, *Fragmentarium, Addenda ediției, Cu reproduceri după manuscrise, documente și presă*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 905.
[215] Vezi în acest sens Valentin Coșereanu, *Desculț în iarba copilăriei, Ipoteștii în opera lui Eminescu*, Ilustrații inspirate și realizate la Ipotești de Mircia Dumitrescu, Prefață de Pompiliu Crăciunescu, Editura Junimea, Iași, 2020.
[216] Mihai Eminescu, *Opere*, I, *Poezii tipărite în timpul vieții*, Introducere, Note și variante, Anexe, Ediție critică îngrijită de Perpessicius, Cu 50 de reproduceri după manuscrise, București, Fundația pentru Literatură și Artă *Regele Carol II*, 1939, p. 302.
[217] Alain Guillermou, *op. cit*., p. 93-94.

nu merge mai departe de atât.

Sigur, ea impresionează prin faptul că personajul nu-și dă seama de situația tragică care o așteaptă. Un soi de naivitate coboară odată cu spusele ei în compătimire. Dar atât. Povestea e oarecum constatativă: *Ea a dormit. „Dragule, tu lângă mine? / Am visat că mă aflam în pășune de munte, / Cât de frumos am visat, îți povestesc – / Mă vei trimite iar acolo anul următor!"*

La Eminescu totul alunecă în imaginar și-n meditații profunde, nu presărate facil ca un văl așternut pe deasupra unei amintiri frumoase, așa încât, în *„Mortua est" ne întâmpină* [...] *o pictură colorată cu atâtea străluciri fantastice și închipuiri de basm, dar în care putem găsi și unele lumini delicate, răpite adevăratei naturi: „Argint e pe ape și aur în aer".*[218] E doar un exemplu.

Și dacă, așa cum susține Rosa del Conte, *toate fazele vieții sentimentale a poetului sunt dominate de spectrul sublunar al unei copile, „iubita de la Ipotești", răpită prea curând din visurile existenței*[219], nu același lucru se întâmplă cu personajul lui Meyer, lăsând deoparte meditații de tipul de care vorbeam mai sus. La poetul român: *O, moartea e-un chaos, o mare de stele, / Când viața-i o baltă de vise rebele*; sau: *Și-apoi... cine știe de este mai bine / A fi sau a nu fi...*, versuri cu tentă învederat hamletiană. Nu mai vorbim de finalul poemului care se încheie *cu o lamentație la adresa divinității*[220]: *La ce?... Oare totul nu e nebunie?* [...] *Au e sens în lume?* [...] *De e sens într-asta, e-ntors și ateu, / Pe palida-i frunte nu-i scris Dumneazeu.* La poetul german, sentimentul însuși e doar la întâiul nivel al superficialității.

Într-un cuvânt, așa s-ar traduce diferența între talent și geniu, căci, așa cum teoretizează Schopenhauer, *Caracteristica principală a geniului constă tocmai în capacitatea de a sesiza întotdeauna generalul în sânul particularului, în timp ce omul obișnuit (în cazul nostru talentat) percepe particularul doar în aspectele lui izolate.*[221] Și mai la obiect, cum am citat și în alt loc, *Individul talentat gândește mai repede și mai bine decât alții; geniul, dimpotrivă, contemplă o altă lume, ideal diferită de a celorlalți*[222]. *Quod erat demonstrandum.*

În critica germană a timpului, cealaltă poezie, intitulată *Erntewagen* [*Căruța pentru*

---

[218] Tudor Vianu, *Poezia lui Eminescu*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p. 91.
[219] Rosa del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, Ediție îngrijită, traducere și prefață de Marian Papahagi, Cuvânt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Postfață de Mircea Eliade, Cu un cuvânt înainte pentru ediția românească de Rosa del Conte, Editura Dacia, Cluj, 1990, p. 41.
[220] Apud Mihai Eminescu, *Opere*, I, *Poezii*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie, note și comentarii: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Național, București, 2010, p. 738.
[221] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 103.
[222] *Ibidem*, p. 98.

recoltă] este cotată drept o *Meditație gânditoare, aplecare sensibilă asupra imaginilor din natură, artă și viață, reprezintă nota caracteristică a poetului: pasiune, elan și înfocare îi lipsesc, ca și limbii și ritmurilor sale, încărcate de o anumită monotonie troheică.*[223]

Din punctul nostru de vedere, *Carul încărcat cu snopi*, trimite mai degrabă la proză decât la poezie. Un elogiu adus muncii și un tablou al secerătorilor care aduce aminte de vagi senzații sămănătoriste din curentul autohton, cu mențiunea specială că la autorul german tabloul este unul static.

Lui Eminescu îi va fi adus aminte, probabil, atmosfera ipoteșteană și-i va fi răscolit amintiri, ca atunci când punându-și *legăturica* în băț părăsea casa părintească, *luând drumul cel mare, împărătesc*, pentru a începe marea peregrinare: *Soarele era la apus, aerul începea a se răcori, holdele păreau să adoarmă din freamătul lor lung, de-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucru câmpului, cu coasele de-a spinare, fetele cu oale și donițe în amândouă mânile, boii trăgeau încet în jug și carul scârțâia, iar românul mergea alături cu ei și pocnea din bici...*[224].

Poate chiar primele două versuri (*Acum când s-a stins arșița zilei, / Se amestecă toate culorile delicate*) să-i fi declanșat lui Eminescu genialul vers *Argint e pe ape și aur în aer*, cu atât mai mult cu cât el aparține poeziei *Mortua est*, dedicată Casandrei, pierdută în tinerețe, din cauza căreia va părăsi o vreme plaiurile natale.

În schimb, poezia *Greierele*, tradusă în română, *Greierașul*, face trimitere mai degrabă la Topârceanu, dar bănuim că Eminescu a ales să o reproducă în manuscris tocmai pentru finețea și delicata atmosferă surprinsă în ea. Pe de altă parte, imaginea greierului surprins în *Călin (file din poveste)*, prin cine știe ce translare imposibil de explicat, este posibil să fi stat la baza imaginii unui greier-vornicel, în fruntea nunții gâzelor, conducând-o cu măiestrie, când: *pe masa-mpărătească sare, crainic sprinten, / Ridicat în două labe*, se-nchină *bătând din pinten* și tușind, *își încheie haina plină de șireturi*, spunând ca o ființă umană și credibilă: *– Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.*

Am lăsat la sfârșit poezia *Amfiteatrul*, din care Eminescu copiază doar prima și ultima strofă, căci este o poezie dedicată Romei Mari și care atestă nu numai cruzimea a ceea ce se întâmpla în *Coloseum*-ul roman, dar și atmosfera (vag schițată) instalată acolo. Așa cum am

---

[223] Autor anonim, *Episch-lyrische Dichtungen*, în *BflU*, nr. 49, din 1 decembrie 1879, pp. 778-782. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 274.).

[224] Mihai Eminescu, *Opere*, II, *Proză. Teatru*, Ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Editura Național, București, 2010, p. 128.

arătat, Ferdinand Meyer își alege cu predilecție, nu numai în prozele sale, dar și în poezii, subiecte din vechea Grecie și Roma antică.

În *Blätter für litterarische Unterhaltung*, revistă pe care poetul român o urmărea cu atenție în vremea studenției, criticul anonim apreciază mai multe poezii pe care le cataloghează drept poeme epico-lirice, așa cum sunt: *Die Fahrt des Achilles* [*Călătoria lui Ahile*], *Michel Angelo* [*Michelangelo*], *Papst Julius* [*Papa Iulius*], *Alexander's Fest* [*Banchetul lui Alexandru*].

După cum se știe, Eminescu a fost preocupat de adâncirea temelor istorice respective în *Memento mori/Panorama deșertăciunilor*, dar acolo *Diferențele de la eventualele modele, destul de modeste* (cum este și cel al secvențialei *Amfiteatrul* n.n.)*, pe care le propunem parțial, la opera eminesciană postumă sunt mari.* [...] *„Memento mori", devenise un loc comun al romanticei târzii* [...]*, dar acoperind versuri banale despre necesara amintire a morții necruțătoare. Ceea ce face Eminescu din titlu și din poem este o tentativă grandioasă de a îmbrățișa istoria devenirii, măreției, căderii și pieirii popoarelor, dintr-un punct de vedere filosofic, al „hybris"-ului săvârșit de acelea, și cu o tratare la un nivel mitic îngăduind înălțarea înspre gândul suprem care mișcă lumile în feluri inexplicabile pentru mintea omenească, socotită de unii romantici oglindă a celei divine.*[225] Un singur exemplu ar fi îndeajuns:

Și atunci apare Roma în uimita-omenire.
Gânduri mari ca sori-n caos e puternica-i gândirea
Și ce zice-i zis pe veacuri, e etern, nemuritor;
Iar popoarele-și îndreaptă a lor suflete mărețe,
A lor fapte seculare, uriașele lor vieți,
După căi prescrise-odată de gândirea-ăstui-popor.

Relativ la ceea ce se întâmplă în spațiul restrâns al amfiteatrului, Eminescu mărește cadrul la întreaga Romă, opunând acestei secvențe fastul învingătorilor în toată amplitudinea sa:

Pe sub arcuri triumfale trece mândru-nvingătorul

---

[225] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit.*, pp. 258-259.

Și-amețit abia aude cum vuiește surd poporul,
Cum a mării glasuri multe se repetă, gem și fug;
Iar la carul lui de aur, cu coroane pe-a lor frunte
Și înfrânți de umilire, cu priviri stinse și crunte,
Regii țărilor învinse gem cu greu trăgând în jug.

*

Cu totul aparte în felul lui, ANDREAS MUNCH este un poet norvegian care s-a născut la 19 octombrie 1811, petrecându-și copilăria în Sande (Vestfold), apoi câțiva ani în Christiania (Norvegia), până în 1823, când tatăl a fost numit episcop al Kristiansand, unde Munch a ajuns să-și petreacă o tinerețe zburdalnică. A murit la Vedbæk, în Danemarca, în 27 iunie 1884.

El a evoluat nu numai în poezie, ci și ca romancier, dramaturg și redactor de ziare. Pentru activitatea sa prodigioasă, Munch a fost prima persoană căruia Parlamentul Norvegiei i-a oferit o pensie pentru activitatea sa poetică. Tatăl său, Johan Storm Munch, a fost preot, iar mai târziu a avansat în grad fiind episcop luteran. Fiul a avut privilegiul ca în anul 1866 Edvard Grieg să-i fi pus pe note, compunând muzica la una din poeziile sale, publicată ca *Opus 9* împreună cu alte trei cântece, pe versurile aceluiași.

Munch se va căsători cu Charlotte Amalie Juul în 1844, dar ea va muri în 1850. Cu ea, poetul a avut doi fii, care se vor stinge la vârste fragede.

După ce obține o licență în arte, în 1830, la îndemnul și exemplul tatălui, el își petrece câțiva ani finalizându-și studiile în teologie, după care va urma dreptul. Întocmai ca Eminescu, copist la Subprefectură și poetul german și-a câștigat existența, în perioada 1832-45, angajându-se copist în Ministerul Finanțelor.

Și-a făcut debutul literar în 1836, publicând o colecție de poezii intitulată *Ephemerer* [*Efemer/Efemeride*], iar în anul următor, 1837, a câștigat o competiție pentru inaugurarea Teatrului *Christiania*, cu drama istorică *King Sverre's Youth* [*Tinerețea regelui Sverre*]. A avut și aici ghinion, căci reprezentarea piesei a fost cu totul umbrită de mireasma petrolului degajată de la o companie petrolieră din apropiere.

Mai târziu, intrând în ziaristică, a fost redactor al organului *Constitution Intelligence/Den Constitutionelle* [*Informații constituționale*/*Constituționalilor*], hrănind conflictul între *inteligheția* studențească și partidul norvegian. În acest mediu, tânărul Munch și-a cultivat și a dobândit liniile directoare ale personalității sale. Lovit, după expresia personală de *o ciudată melancolie,* dar și de *povara tristă și grea a singurătății*, el va povesti

în autobiografia sa și despre o *ciudată boală sufletească*, când, în timpul școlii în Kristiansand mai avea un pas până la a ceda.

Continuând să scrie, în *The Lonely* [*Singuraticul*], el va adânci o poveste sufletească, redându-i istoricul medical în *consecințele sale extreme*. În 1844, prin căsătoria cu Charlotte Amalie Juul, fiică de negustor, el își dobândește o independență financiară și, profitând de aceasta, în 1846-1848, când tocmai începeau mișcările revoluționare europene, vrând să dea o educație exemplară fiilor săi, întreprinde, împreună cu soția și cei doi copii, o călătorie prin Franța, Italia, Elveția și Germania. Rodul liric al acestei călătorii a fost transpus în volumele: *Gedichte* [*Poezii*], *Bilder von Norden und Süden* [*Imagini din nord și sud*] și *Neue Gedichte* [*Poeme noi*].

A trebuit să plătească această rodnicie prin moartea soției și a unui copil (la Nisa). O durere profundă l-a scufundat într-un soi de religiozitate sesizată accentuat în colecția de poezii *Traurigkeit und Komfort* [*Tristețe și confort*], în urma căruia el însuși se cataloghează drept un *luteran estetic*.

Călătoriile anilor următori s-au petrecut într-o mare neliniște, cum era firesc. În 1865 o întâlnește pe daneza Amalie Raben și se va căsători cu ea. Impresiile vii ale acestor ani de după recăsătorire au fost oferite de fiica celor doi, Anna E. Munch, datorată scrisorilor publicate de aceasta în 1954. De altfel, în afară de o scurtă ședere în Norvegia, Munch și-a trăit restul vieții într-un mediu burghez din Danemarca, iarna la Copenhaga și vara în vila cuplului în Nysted, pe Lolland.

Obținând, în 1850, postul de inspector de sală al Bibliotecii Universității din Christiania, el cultivă, în urma selecției deja obținute la Teatrul *Christiania*, drama istorică, publicând cele două tragedii creștine: *Salomon de Caus*, precum și drama în cinci acte *Lord William Russell.* Va scoate apoi o piesă istorică națională într-un act *An Evening at Giske* [*O seară la Giske*]. Tragedia în cinci acte *Hertug Skule* [*Hertug-Skules*], a apărut abia în 1864, an în care apăruse deja drama lui Ibsen (coincidență: pe același subiect!), *Kongs-Emnerne* [*Kongs-Emnerne - sau cine va domni*].

Evident că între cele două, preferata publicului, dar și a criticii de specialitate a fost cea a lui Ibsen. Intrarea în conul de umbră a lui Munch, de aici a început. I-au luat-o înainte nu numai Ibsen, dar și Bjørnson, în umbra cărora a trebuit să trăiască, nevenindu-i deloc la îndemână. Totuși, anii 1850 și 1860 au constituit apogeul onorurilor lui Andreas Munch: în ’58 primește o bursă de călătorie, ca apoi să fie onorat cu un premiu de stat. Regele uniunii suedezo-norvegiene îi conferă titlul de *poeta laureatus*, pentru că deja devenise cunoscut și peste marginile granițelor Scandinaviei datorită traducerilor în germană și engleză.

În 1855 a fost numit cavaler al Ordinului *Sf. Olav,* comandant al Ordinului *Dannebro* și cavaler al *Ordinului suedez al Stelei Polare.* Din 1858, Andreas Munch a devenit membru al Societății Regale Norvegiene de Științe, precum și al Societății de Științe din Christiania (din 1862), al Societății de Știință și Cunoaștere din Göteborg, ceea ce, probabil, a mai compensat din frustrări.

Opera lui Andreas Munch nu reprezintă altceva decât o fază de tranziție între romantismul și realismul secolului al XIX-lea. În anul în care Eminescu abia văzuse lumina zilei, 1850, Munch era socotit drept cel mai semnificativ poet al Norvegiei. Au urmat, ceva mai târziu, Ibsen – Bjørnson, iar poetul norvegian a trecut în planul al doilea. Într-o epocă a unui realism crud, urmată de cea a unui naturalism și mai crud, necruțător și peste marginile estetice de înțelegere ale poetului Munch, poetul ajunge să se retragă în anii din urmă într-o hamletiană Danemarcă, hrănindu-se cu ceea ce ar fi putut să fie vioara întâi, dar n-a fost.

Totuși, el a rămas în istoria literaturii danezo-norvegiene, un reprezentat de seamă al acesteia. Nefericirea produsă de apariția unui Ibsen ori Bjørnson se va continua și după moartea acestuia, căci numai câteva ecouri din lirica lui Munch s-au păstrat peste timp: o poezie pusă pe muzică, precum și cântecul său studențesc *Helligt er Studentens Kald* [*Studentenlied Helligter Studentes Kald (Heilig ist das Studentendasein)] – Cântec studentesc Helligter Studentes Kald (sfântă este viața de student)*], în legătură cu ceremoniile de înmatriculare de la Universitatea din Oslo.

Dăm mai jos principalele creații ale lui Andreas Munch, în ordinea lor cronologică: 1837, *Cântăretul* [*Der Sänger*]*; 1848, Poezii, vechi și noi; 1849, O lună de miere în Hardanger; 1850, Poezii noi; 1852, Tristețe și Mângâiere; 1855, O seară la Giske; 1855, Donna Clara; 1857, Lord William Russell*; *Poezii și narațiuni, mai vechi și mai noi*; 1861, *Ultimele poezii*; 1861, narațiunea istorică-romantică: *Fata din Norvegia*; 1865, *Poza lui Isus. Coroană de poeme după o legendă romană*, 1873, *Poezii alese*, 1874, *Amintiri din copilărie și tinerețe*; *Mama și fiul*; 1875, *Fjeldsøen.*

Pentru o înțelegere adecvată a misteriosului danez, dar și a conjuncției acestuia cu Eminescu, dăm mai jos pasajul explicativ al lui Helmuth Frisch, cu precizarea că titlul poeziei *Fiord norvegian* este în daneză (*Et Fjeldvand*) *și face parte din volumul I al operelor poetului danez, dar fiindcă Eminescu a transcris poezia în limba germană, a fost evident că nu cartea daneză, ci o traducere încă neidentificată a fost sursa directă.*[226]

---

[226] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 134.

Și cum autorul *Surselor germane*..., după cercetări minuțioase, nu găsește în nici unul dintre volume poezia, *A devenit tot mai mult probabil ca și de data aceasta, poetul a dat peste versurile respective într-o gazetă, ceea ce, în sfârșit, s-a confirmat. Sursa este un foileton al cunoscutului scriitor berlinez Emil Kuh, redactor între altele și la „Augsburger Allgemeine Zeitung"* [*Ziarul general de Augsburg*]. *În foiletonul amintit al ziarului vienez, criticul se ocupă de poeții Paul Heyse și Wilhelm Jordan, ale căror opere epice le prețuiește, în opoziție cu opera lor lirică despre care formulează în prima parte a studiului său anumite rezerve și, ca exemplu al unei poezii lirice prin excelență, prezintă în partea a doua versurile lui Andreas Munch.*[227] Iată poezia și traducerile ei în limba română:

EIN GEBIRGSSEE[228]

Ich saß auf einem kleinen Boot am Abend
Auf einem jener tiefen stillen Seen,
Die wie ein tränenglänzend Auge liegen
Dort zwischen Norgesfjelden. Leicht und labend
Lag um den dunklen Strand der Abendhimmel
Und senke sich ins klare Naß hinab.
So schien der Kahn leicht aufgehängt zu schweben
In einem Luftmeer, ohne sichern Grund,
Unendlich tief nach unten und nach oben,
Wie in dem weiten Raum das Erdenrund.
Und nicht ein Vöglein kam herbeigeflogen,
Der Abendstrunde singend sich zu freu'n.
Nicht ist romant'scher Klang vom Fjeld gezogen.
Auf hellen Schwingen, wie im Schweizerlande;
Denn nur der Einsamkeit lautlose Sprache
Ist Eigentum norweischen Gebirgs.
Die stummen Schiffer senkten ihre Ruder

---

[227] *Ibidem*.
[228] *Un lac de munte* sau *Iezer*.

Geräuschlos in die kalten[229] *Wellen.*[230]

FIORD NORVEGIAN

Într-o luntre şedeam pe când seara cădea
Pe unul din cele lacuri adânci şi liniştite,
Ce se află, ca un ochi lăcrimat
Acolo printre munţii norvegieni. Liniştit şi răcoritor
Stătea deasupra malului întunecat cerul vesperal
Şi se scufunda în al apei cleştar.
Aşa luntrişoara, ca şi cum ar fi fost uşor suspendată, plutea
Pe-o mare de aer, fără fund solid,
Infinit de adâncă în jos şi în sus,
Ca globul terestru în vidul astral.
Şi nici urmă de păsărică care să zboare,
Doinindu-şi aleanul la ceas de-nserare.
Nici urmă de sunet romantic care să vină din câmpie,
Pe-aripi de lumină, ca-n ţara elveţiană;
Căci, doar mutescul limbaj al singurătăţii
Este proprietatea munţilor norvegieni.
Pescari taciturni îşi lasă-ncet vâslele
În valuri strălimpezi, amuţite şi reci.

FIORD NORVEGIAN

Într-o luntre şedeam pe când seara cădea
Pe unul din cele lacuri adânci şi liniştite
Ca un ochi lăcrimat era lacul adânc,
De un câmp de narcise-mprejur străjuit.
La malul discret, acel cer vesperal

---

[229] În mss. Eminescu pune o virgulă.
[230] În mss. Eminescu menţionează la sfârşitul poeziei numele poetului: *Andreas Munch.* Aici se regăseşte şi versul *Webt Uns da der Mond den Glorienschein um die Locken/ des jungen Titanen* [*Îşi mişcă, iată, luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor tânărului titan*.].

Scufundat îmi părea în al apei cleștar.
Plutea luntrișoara pe un val suspendat,
Pe-o mare de aer fără fund conturat,
Infinit de adâncă în sus, dar și-n jos,
Ca globul terestru în vidul astral –
Și nici urmă de pasere care să zboare,
Doinindu-și aleanul la ceas de-nserare,
Nici urmă de sunet campestru, romantic,
Pe-aripi de lumină, ca-n țara helvetă.
Doar mutescul limbaj al singurătății
Îl cunosc, cât cuprinzi, munții Norvegiei.
Pescari taciturni își lasă-ncet vâslele
În valuri strălimpezi, amuțite și reci.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 756. Trad. Leonard Gavriliu.)

Până a lua în discuție *Fiord norvegian* să facem precizarea că poezia apare copiată în manuscrisul 2285 la fila 124v., că la sfârșitul ei Eminescu notează numele autorului, *Andreas Munch*, subliniindu-l, după ce imediat sub versul ultim trage o liniuță de delimitare, iar la final încheie pagina cu două versuri pe care le scrie în continuare: *Webt Uns da der Mond den Glorienschein um die Locken des jungen Titanem* [*Își mișcă iată luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor/ Tânărului Titan*], versuri al cărui mister nu l-a dezlegat nimeni până la Helmuth Frisch.

Era vorba, așa cum am arătat mai sus, de foiletonul lui Emil Kuh, în care acesta dă un exemplu din poezia lui Wilhelm Jordan, spunând: *In den Stücken der Sammlung, welche einen polemischen Charakter tragen, z. B.in der schon erwähten „Epistel, bewährt sich Jordans fubkelende Sinnlickeit, verbubden mit dem straffen, an Ringelenke mahnenden Versbau, auf siegreiche Art.* [*În piesele culegerii ce posedă un caracter polemic, de exemplu în deja pomenita „Epistolă", se confirmă, într-un mod triumfător, sensibilitatea sclipitoare a lui Jordan, legată de construcția rigidă a versurilor, amintind articulații de luptător*].[231]

Fragmentul de poezie pe care-l dă criticul german imediat după ce spune: *Prezint aici*

[231] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 135.

câțiva anapești rimați[232], adică nimic mai mult decât atât, iar contextul versului mai sus copiat de Eminescu este acesta:

Cântecul său (al lui Goethe) emoționează și astăzi fermecător, când
poetul cântă, cum o strălucire liniștită
A lunii naște în el o nostalgie, izbăvit
să se topească în lume.
Pentru că ne izbăvește de vrajba grozavă ducându-se înapoi
la cultul naturii al străbunilor,
Își mișcă iată luna lucirea-i glorioasă în jurul pletelor
Tânărului Titan.
Dar un pitic se luminează singur cu razele lunii
în cele mai grațioase versuri.
Acesta nu este o versiune profetică, aici apare
la vedere doar un visător.
Ce susură cu simțire lira lui Goethe, ne arată
marele eliberator,
O cântare plictisitoare, ca așezată cu picioare pe valțuri – o reprezintă
versurile lui Schmidt, Schulzen, Müller și Meyer.
Puterea cântecului, ca un cadou rar, este dăruită
numai conducătorilor aleși,
Când soarta popoarelor, se înnoadă moartea și
nașterea de două generații omenești.
Vizita unui cântec este o binecuvântare – căutarea unui
cântec, fiind zadarnică, este un blestem;
Nici talentul și geniul nu-l găsesc niciodată; chiar și profeții
îl pot numai trăi.

În contextul de care vorbeam mai sus, este cu totul explicabil de ce Eminescu notează doar versurile care i-au surâs în cu totul alt mod decât restul fragmentului citat de Kuh, ca poet care-și plănuise viitorul volum cu titlul *Lumină de lună. Vesuri lirice*, dar și ca unul care a zugrăvit luna și lumina ei misterioasă peste care tronează pe întreg universul pământesc: nu luminând ca să descopere, așa cum se-ntâmplă la lumina orbitoare a soarelui, ci dimpotrivă, adâncind misterul fenomenelor pământești[233] or, poleind în noapte chipurile îndrăgostiților.

Din mulțimea acestora, dăm mai jos drept semnificative doar versurile din *Scrisoarea*

---

[232] *Ibidem*.
[233] Vezi Lucian Blaga, *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*...

I, căci ele panoramează întreaga jumătate a Pământului, noaptea, iar poetul știe să strângă obiectivul său iluzoriu care ajunge până la frunțile pline de gânduri, cu ricoșeuri asupra faptelor omenești:

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii bolții luneci
Și gândirilor dând viață, suferințile întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta, fecioară,
Și câți codrii-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Câte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătrunsa-i prin ferești,
Câte frunți pline de gânduri, gânditoare le privești!

Cum să nu rețină atunci Eminescu un vers care aduce atâta strălucire capului unui geniu? Și pe deasupra, unuia ca Goethe, căci despre el este vorba, creator aparte și de substanță, pe care-l admira și din care tradusese[234] cu atâta măiestrie în 1873.

Ceea ce-l interesează pe Eminescu, însă, este fragmentul poeziei *Fiord norvegian*, pe care-l copiază în întregime în manuscris, căci el are în păienjănișul ideii, fiorul unei lirici autentice. În opinia noastră, creația aceasta a cărei temă aduce aminte de *bețivul Li Tai Pe*, (așa cum însuși se numește într-o poezie poetul-chinez[235]), care sub influența vinului atât de mult slăvit în lirica sa, după ce adoarme o vreme în barcă, plimbându-se singur pe lacul imens și undele lacului se liniștiseră, trezindu-se, se apleacă să prindă luna reflectată în apă.

Aici, în lacul dintre munții Norvegiei, în care Andreas Munch surprinde aceeași atmosferă încremenită a unui lac de munte, atmosfera este una pe placul poetului român, îndeosebi prin versurile atât de sugestive:

---

[234] Vezi în volumul prezent, *Hochzeitlied* [*Cântec de nuntă]*, la capitolul dedicat lui Goethe.
[235] Li Tai-pe, Li Tai-Po, Li Po sau Li Bai, cum i s-a spus, născut în anul 701 și decedat în 762, alături de Du Fu, este unul dintre cei mai mari și cunoscuți poeți lirici ai Chinei din Dinastia Tang (618-907). Se naște în provincia central-chineză Gansu (capitala Lanzhou), unde fusese exilat bunicul său. Când copilul va împlini vârsta de cinci ani, familia se va muta în provincia Sihuan, unde va primi influențe confucianiste și taoiste. În anul 742 va ajunge poet de curte al împăratului Xuánzõ. Împreună cu alți poeți ai curții vor fi recunoscuți drept *cei opt poeți de la cârciumă.* Se va împrieteni cu Du Fu, după ce va fi izgonit de la curtea împăratului. Alternând realitatea cu visul, poetul a compus aproximativ o mie de poezii, în care cântă natura, dragostea și vinul, nelăsând la o parte năravurile nobilimii.

Liniștit și răcoritor
Stătea deasupra malului întunecat cerul vesperal
Și se scufunda în al apei cleștar.
Așa luntrișoara, ca și cum ar fi fost ușor suspendată, plutea
Pe-o mare de aer, fără fund solid,
Infinit de adâncă în jos și în sus,
Ca globul terestru în vidul astral.

Este vorba din nou de rezonanța între sufletele a doi poeți, prin care imaginarele lor „vase comunicante" străbat spații oricât de mari, apropiindu-se. Dar, oricât de mult s-ar chinui cineva să facă o apropiere între poezia lui Andreas Munch și *Lacul* lui Eminescu, paralelismul va eșua. E vorba aici numai și numai de concordanțele afective a doi poeți care prin propria structură (în cazul nostru cântăreți aplecați spre natura înconjurătoare) se întâlnesc în punctul comun al aceleiași opere, fără să știe unul de celălalt.

Prin urmare, o delimitare trebuie făcută între lirica norvegianului și cea a poetului român: dacă în lirica primului verbul care substanțializează este caracteristica lui *a zugrăvi*, la Eminescu natura redă atmosfere, nu doar imagini (adesea participă însuflețind cuplul îndrăgostiților), așa încât verbul reprezentativ al poeziilor acestuia este *a trăi*.

*

Un alt poet german care i-a atras atenția lui Eminescu a fost EDUARD PAULUS, supranumit *Tânărul Paulus*, fiul lui Karl Eduard Paulus zis și *Eduard Paulus cel Bătrân*.

S-a născut la 16 octombrie 1837 la Stuttgart și a părăsit lumea aceasta în data de 16 aprilie 1907, anul în care în România aveau loc răscoalele țărănești. Înainte de a fi recunoscut ca poet, el a fost istoric și arheolog. Pentru o mai bună cunoaștere a structurii unui artist ca Eduard Paulus, se impune să cităm din Arthur Schopenhauer [236], mentorul romanticilor europeni ai timpului, căci sunt idei reprezentative pentru poetul german: *Oamenii înzestrați doar cu un talent, într-un domeniu, se acomodează întotdeauna împrejurărilor, căci de vreme ce spiritul timpului*[237] [...] *și nevoile acestuia sunt cele care îl stimulează, ei sunt capabili prin însuși acest fapt să se conformeze condițiilor date. Aceștia se încadrează, așadar, pe tărâmul*

---

[236] Vezi Arthur Schopenhauer, *Studii de estetică*, *ed. cit*., p. 122.
[237] Vezi în acest sens și Mihai Eminescu despre poziția geniului abordată poetic în: *Luceafărul*, *Glossă*, *Scrisori*.

culturii, curentului la modă sau înțeleg să contribuie la promovarea, pas cu pas, a științei într-un domeniu determinant, fapt pentru care ei sunt răsplătiți și onorați. Pentru generația următoare însă operele lor nu mai spun nimic: ele sunt înlocuite în continuare cu altele, care nici ele nu rezistă timpului. [...] *Un talent* (nu un geniu n.n.) *e în stare să producă opere ce depășesc puterea obișnuită de creație, dar nu și capacitatea aprehensivă a celorlalți oameni și de aceea ele își găsesc imediat admiratori. Operele unui geniu, dimpotrivă, depășesc nu numai puterea de creație ci și capacitatea aprehensivă a celorlalți și de aceea oamenii nu le înțeleg.*[238]

Pornind de la postulatele filosofului mai sus citat, Eduard Paulus se va încadra în categoria primă, cea a unui om talentat, dar atât. El nu va depăși granițele talentului, așa cum i-a fost hărăzit poetului român, Mihai Eminescu.

După ce absolvă liceul, Eduard Paulus va studia arhitectura la Universitatea Politehnică din Stuttgart, în 1859. Încă din 1858 el va fi membru al *Corpului Stauffia*. Din 1860-61, acesta va studia cu sârg istoria artei și arheologia la Universitatea din München.

Următorul an îl petrece în Italia. Cu precădere la Roma. Încă un an va fi în folosul tânărului, lucrând ca arhitect pe lângă fostul său profesor, Christian Leins, la Stuttgart, cunoscut și pasionat arheolog al vremii sale, bun cunoscător al lui Karl Gustav Lepsius (1810-1884), fost profesor de egiptologie al lui Eminescu, la Berlin. Când începe să fie apreciat, Eduard Paulus devine secretarul Asociației de Antichități din Württemberg. (1864) În același oraș, doi ani mai târziu, lucrează ca muncitor necalificat în Biroul Statistic-Topografic al Regatului din Stuttgart, de care aparținea Württemberg-ul, acolo unde, cu ani în urmă, lucrase și tatăl său la descrierea generală a orașului.

Începând din 1873, tânărul Paulus va deține mai multe funcții: curator adjunct al monumentelor de artă și antichități, va fi chiar șeful colecției de stat a monumentelor de artă și antichități din Stuttgart. După ce în 1885 devenise Consilier de finanțe, pentru a-și vedea de literatură și creație, pasionat de lecturi și studios din fire, se pensionează anticipat în 1898, invocând motive de sănătate. În domeniul arheologiei, Eduard Paulus obține remarcabile contribuții. Va face cercetări arheologice în Limes, obținând rezultate absolut remarcabile. Va fi înmormântat la Stuttgart.

Opera scriitoricească e plină de cunoștința lecturilor sale, începând cu umoristicele epigrame și terminând cu aluzii din Schiller, Schelling, Uhland, Mörike, Kerner sau Hölderlin,

---

[238] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., pp. 122-123.

Hegel și Hauff. La aceștia se adaugă zeii germanici Wodan, Freia sau Loki, în comentariul corurilor (preluate după modelul corurilor din tragediile antice), așa cum ar fi corul fondatorilor, al muncitorilor sau chiar corul liberal-național, prietenos cu Bismarck. Este dovada cunoașterii tuturor acestora, dar din punct de vedere artistic, nu mai mult decât atât.

Dăm și pentru acest autor titlurile câtorva dintre lucrările sale: 1859, *Gedichte* [*Poezii*]; 1867, *Aus meinen Leben. Gedichte* [*Din viața mea. Poeme*]; 1869, *Prosa aus Deutschland – Reise durch Deutschland* [*Proze din Germania – Călătorie prin Germania*]; 1870, *Lieder* [*Liduri*]; 1880, *Lieder und Humoresken* [*Liduri și umoristice*]; 1888, *Der neue Merlin* [*Noul Merlin*]; 1889, *Zisterzienserkloster aus Maulbronn* [*Mănăstirea cisterciană din Maulbronn*]; 1897, *Aus Orient und Okzident* [*Din orient și Occident*]; 1904, *Wolkenschatten* [*Umbra norilor*].

Drept onoruri, Eduard Paulus primește, în 1882, marea medalie de aur pentru artă și știință, apoi i se va conferi *Crucea de Onoare a Ordinului Coroanei Württemberg*, la care era asociat titlul nobiliar cu formula, Eduard *von* Paulus, pentru ca în 1909, pe muntele Hohenneuffen, sa fie înființat un memorial pentru Eduard Paulus creat de Georg Rheineck.

Așadar, Eminescu, curios din fire și setos de a ști cât mai multe din toate domeniile, a putut citi în revista deja cunoscută, *Blatter für literarische Unterhaltung* (nr. 46 din 10 noiembrie 1870, pp. 721-726), în articolul *Reiseliteratur* [*Literatura de călătorie*] *mai ales impresii de călătorie în Italia și în special din Veneția și Neapole, dar și din Marea Nordului și din pustiul Saharei. Interesul său particular însă este prins în primul rând de o poezie a lui Eduard Paulus care descrie cortegiul funerar al tânărului împărat Otto III care îi trece lui Paulus prin minte când contemplă câmpia brună a Campaniei.*[239]

GEISTE DEN LEICHENZUG DES JUGENDLICHEN KAISERS OTTO III

„Von Ferne leuchten
Hoch im Gebirge die zerstörten Städte,
Und schwer und schwül Siroccolüfte feuchten.

Und mit der Leiche
Des jungen Königs ziehn sie weiter, weiter;

---

[239] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 238.

In offner Bahre liegt die anmutreiche.

Das Wehn des Windes
Bewegt wie[240] *Geisterhand die langen Locken*
Das früh vor Gram gestorbnen Heldenkindes.
Des Heldenkindes
Vieledle, weltumfassende Gedanken,
Sie waren eitel wie das Wehn des Windes.
Nichts kann bestehen:
Dem Helden wohl, der in der Jugend hinsinkt,
So wird sein Bild durch alle Zeiten gehen.

CORTEGIUL FUNERAR AL TÂNĂRULUI ÎMPĂRAT OTTO AL III-LEA

Din depărtare strălucesc
Sus în munți orașele distruse,
Și greu și apăsător Siroco umezește aerul.
Și cu leșul
Tânărului rege trec mai departe, mai departe;
Pe catafalc deschis odihnește cel atât de frumos.

Suflarea vântului
Mișcă precum o mână de strigoi buclele lungi
Al copilului erou mort prea devreme de mâhnire.

Al copilului erou
Multe gânduri nobile, cuprinzând o lume,
Au fost trecătoare precum suflatul vântului.
Nimic nu e etern:
Fericit este eroul, care a pierit în tinerețe,
Așa va trece imaginea sa prin toate timpurile.

---

[240] În mss.: *mit*.

CORTEGIUL FUNERAR AL ÎMPĂRATULUI OTTO III

De departe luminează
Sus în munți, orașele distruse,
Iar Sirocco suflă dens și sufocant.
Și cu cadavrul
Tânărului rege merg mai departe, mai departe;
Plin de grație zace pe catafalcul deschis.

Adierea vântului
Mișcă asemeni strigoilor buclele lungi
Copilului erou mort de durere prea tânăr.

Ale copilului erou,
Gânduri ce cuprindeau lumea
Erau vane ca valurile vântului.

Nimic nu e etern.
Spre binele eroului care se prăpădește de tânăr
Imaginea lui va trăi în toate timpurile.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 757. Trad. Leonard Gavriliu.)

Poezia ia în discuție faptul că *Nimic nu e etern*, chiar dacă ești împărat ori sclav, reluând motivul lui *vanitas vanitatum* și se regăsește în manuscrisul eminescian 2285, la fila 181r. E transcrisă pe două coloane, chiar la începutul paginii. La sfârșitul coloanei din dreapta, poetul notează în clar numele autorului: *Eduard Paulus*, apoi o desparte cu o linie orizontală în forma unei manivele de restul paginii scrise până jos.

În poezie, pe fondul îndepărtat, *Sus în munți orașele distruse, / Și greu și apăsător Siroco umezește aerul.* Atât din peisaj. Și pe acest fundal de scenă arid romantică, poetul german retrăiește nostalgic din imaginație drumul încet parcurs parcă de o caravană, în fapt chiar cortegiul tânărului împărat Otto al III-lea: *Pe catafalc deschis odihnește cel atât de frumos.*

Amănuntele imaginative nu lipsesc; e ca și cum poetul vede aievea chipul leșului, care, în *Suflarea vântului / Mișcă precum o mână de strigoi buclele lungi / Al copilului erou mort prea devreme de mâhnire.* Făcând din imaginea acestuia un Caesar al patriei sale, Eduard Paulus îi consfințește ca pe un *copil erou,* pentru *Multe*[le] sale *gânduri nobile, cuprinzând o lume*, care *A fost trecătoare precum suflatul vântului.* Meditația finală este una care (bănuim) i-a plăcut lui Eminescu*,* cel care, la Viena, după sinuciderea unui coleg român, a spus: *Bine a făcut! Viața asta nu are nici un sens...*, așa încât versurile ultime despre care vorbeam înainte îi vor fi atras luarea aminte: *Nimic nu e etern: / Fericit este eroul, care a pierit în tinerețe, / Așa va trece imaginea sa prin toate timpurile.*

Cine, însă, a fost în realitate eroul mult elogiat de poetul german? Descendent al lui Otto al II-lea, care a fost încoronat drept Rege al Germaniei în 983, la moartea tatălui său, în Catedrala Aachen, când avea doar trei ani. Bunica lui Otto III, Adelaida de Italia, a devenit regentă până la majoratul nepotului, în 994. Acesta va fi încoronat Împărat al Sfântului Imperiu Roman, chiar la Roma, în anul 996. Stabilindu-și reședința la Roma, el reușește ca în scurtul timp al domniei sale să resusciteze la curtea sa o serie de cutume bizantine, dar mai ales romane. Printre altele, Otto a fost cel care va consfinți încoronarea lui Ștefan I drept rege al Ungariei.

A decedat în anul 1002, de malarie și a fost înmormântat în Domul din Aachen, unde fusese încoronat. Iată, însă, cine este cu adevărat Otto III: *O* [...] *figură extravagantă – și ținta favorită a colportorilor – era nepotul împăratului, arhiducele Otto (1865-1906). Acest frate mai mic al lui Franz Ferdinand se căsătorise cu Maria Josepha, pretențioasa fiică a regelui Saxoniei; fiul lor, Carol (1887-1922), a domnit sub numele de Carol I. Sfâșiat între corectitudinea exagerată a tatălui și sângele napolitan al mamei, în timpul zilei Otto era cel mai anost dintre ofițeri, iar noaptea un „roué" incurabil. O dată, el și prietenii lui au zărit un cortegiu funerar dincolo de pajiștea unde călăreau și s-au apucat să sară cu caii peste carul funebru. Isprava sa cea mai cunoscută a fost aceea când a apărut înaintea doamnelor din holul hotelului „Sacher" gol-pușcă, doar cu chipiul și sabia de ofițer. După ce în cursul unei dezbateri despre tulburările studențești, deputatul german naționalist Engelbert Pernerstorfer (1850-1918) a părut că face aluzie la aceste ultragii, el și soția lui au fost asaltați acasă de doi scandalagii.* [...] *Cu trecerea anilor, sifilisul lui Otto s-a înrăutățit, așa că a trebuit să-și acopere nasul cu o fâșie de piele pentru a-și ascunde semnele desfigurării.* [...] *La moartea lui Otto, întreaga presă l-a lăudat servil pe arhiducele despre care toată*

lumea știa că fusese un neisprăvit.[241] Cum servilismul creator era, se vede, moda timpului, nici Eduard Paulus nu s-a putut abține să-l practice.

Nu este întâmplător faptul că Eminescu alege încă de pe atunci poezii care sugerează, nu numesc, care au nuanța lor de oarecare subtilitate și care, cu toate scăderile, constituie un exemplu tematic din care poetul, după modelul celor transcrise din lirica germană, va compune altele rămase de referință în literatura noastră: ode în cinstea marilor bărbați ai României, ori cele compuse cu ocazia unor decese ale unor personalități autohtone.

Eminescu a fost, în timpul studiilor sale, un tânăr interesat de foarte multe teme și nu ne putem mira să-l vedem citind și note de călătorie care de fapt constituie cărțile în care recenzentul anonim pornește de la ideea că aproape la fiecare metropolă a Europei poți ajunge cu trenul în maximum trei zile...[242], așa încât poetul român a citit pe nerăsuflate impresii fie ele poetice sau în proză scrise în urma acestor călătorii. Deși nu e copiată în manuscris de Eminescu, redăm versurile de mai jos ca o curiozitate nu lipsită de importanță, căci Eduard Paulus a participat în aprilie 1865, în Florența, la *marea sărbătoare jubiliară a lui Dante, oferindu-ne o descriere umoristică a procesiunii:*

Toți se reped în cete luminoase,
Adică întunecoase,
Căci toți purtau
Fracuri lungi și negre;
Cozile fracurilor tulbură
Nobila și străvechea Florența;
Rău! Rău! Rău!
Și îngrozitor de oficios

Țepeni și rigizi precum chinezii,
Se apropie genovezii.
Cu drapele grele de aur și purpură,
La mijloc merge un gonfalonier
Plin de maiestate
Umflat în pene,

---

[241] William M. Johnston, *op. cit*., p. 54.
[242] Helmult Frisch, *op. cit*., I, p. 238.

Cu pieptul lat presărat cu ordine,
Și în jurul gâtului bunului
Atârnă de asemenea unul,
Acesta era ordin al Comentarii,
Cum doar puțini îl au.

Apoi din nou prin șirul lung de străzi
Crește fără margini plictiseala fracului,
Până ce o întrerupe un capuțin
Cu rasa maronie și fața dolofană,
Care spre bucuria poporului
Poartă steagul orașului Arezzo.
Omul era rotund
Și sănătos tun,
Și saluta cu privire emancipată
Ca și când ar aduce republica;
Mulțimea îl aclama fără sfârșit –
Ce are oare papa de spus în această privință? [...]

În sfârșit venea armata de tineri,
Care ne plăcu la toți.
Și în cele din urmă
Se apropie acum
În robe largi
Magistrații orașului,
Printre care cei șase priori
Cu urechi clăpăuge.[243]

În contextul dat, nu este de mirare că el face o descriere a mult cunoscutei *Fontana di Trevi*, cu un remarcabil talent, drept pentru care redăm mai jos, bilingv, această descriere, pe care Eminescu însuși o va fi apreciat din moment ce o copiază în același manuscris, la fila

[243] Apud Heluth Frisch, *op. cit*., I, p. 243-245.

181v.: *Ob da nicht noch eine Riesenidee Alberti's*[244] *oder Michel Angelo's*[245] *mit hrrausklingt, auch die Architectur des Palastes ist verdächtig. Wunderbar, wie hier eine geradlinige stolze Palasfaçade aufwächst aus regellos wildem Felsgetrümmer, das von großen, aus den Kalkfelsen herausgemeißelten Pflanzen belebt wird; aufstarren hier kleinere Kletten, Farnkräuter, Feigen – und Lorberbüsche, dort Reben mit Trauben, Distein, Bärenklau und anderes trotziges, vor Alter graugewordenes Krautgestrüppe, von feingefiederten*[246] *lebendigen Gräsern und Blumen umgrünt und umzittert; und über diese Felsen empor steigen stürmig bewegt die großen Marmorgestalten: der Meergott auf dem Muschelwagen, gezogen von zwei schnaubenden Seerossen, die von den Tritonen kaum zu bändigen sind. Dies alles aus Stein; und nun, wie ein Überströme der Gewalt, drängen die Felsen herunter ganze Ströme lautersten Wassers, of hochaufspritzend als Springquellen, oder fächerförmig sich zerglasend, oder in schweren Güssen mit Rauschen hinabfallend. Durch alle Ritzen des vielzerklüfteten Travertinsteins streb es hindurch, zischelt und orgelt, oder hängt in dunkeln Höhlungen als feine aber, vor dem Gott einher, wogt dreimal gestuft*[247]*, majestätisch wallend, der durchsichtige Hauptstrom*[248] *und gibt den schweren Grundton des ganzen Gerausches. Unten aber sammelt sich die Menge des Wassers in breitem, weitumrandetem Seebecken und schaukelt ewig bewegt în kleinen kurzen, im Sonnenlicht glitzernden Wellen. Großartig ernst ruht hinter dem allen der Palast, mit weiter*[249] *säulenbesetzter Nische den Meergott umsaugend. Hohe korinthische Pilaster, dazwischen festlich mit Kränzen umhängte Fenster schmücken ihn, und wie er unten mit den Felsblöcken verwachsen vom Boden sich hebt, so gipfelt er oben kühn und frei in dem riesigen*[250] *von Engeln gehaltenen Papstwappen, das mit seinen vielfach zerlöcherten Umrissen in den Himmel hineinragt.*[251]

[*Oare se mai află ascuns aici reflexul unei idei geniale al lui Alberti sau Michelangelo, căci chiar și arhitectura palatului este suspectă. Minunat, se ridică aici o mândră fațadă verticală a unui palat din sfărâmături de stânci sălbatice neregulate, însuflețite de mari plante dăltuite din stâncile de calcar; apar ici mici ciulini, ferigi, tufe de smochin și dafin, colo vițe cu struguri, mărăcini, talpa ursului și alt desiș de buruieni îndărătnice, încărunțite de vreme,*

---

[244] În mss.: *Albertis*.
[245] În mss.: *Michelangelos*.
[246] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[247] În mss.: *dreimalgestuft*.
[248] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[249] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[250] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[251] În mss., în dreapata filei, Eminescu adaugă inițialele poetului: *Ed. P.*

înconjurate de ierburi și flori vii care se leagănă în jurul lor; și deasupra acestor stânci se ridică înălțate de furtună, marile figuri din marmură: zeul mării pe carul în formă de scoică, tras de doi cai oceanici pufnind din nări care cu greu pot fi ținuți în frâu de triton. Toate acestea dăltuite în piatră; și acum, ca un prea plin al forței, pornesc de-a lungul stâncilor valuri întregi de apă limpede, deseori înălțându-se ca o arteziană sau risipindu-se sticlos în formă de evantai, sau căzând vuind în jeturi puternice. Prin toate fisurile pietrei de travertin brăzdate de crăpături se strecoară, șuieră, mugește sau picură liniștit în adâncuri întunecoase în fire subțiri, precum uleiul, antrenând mușchi de un verde deschis și alge; la mijloc însă, în fața zeului, vălurește în trei trepte, majestuos, curentul principal transparent și impune predominantul sunet grav al întregului vaiet. Jos însă se strânge mulțimea apei într-un bazin amplu încadrat de margini late, și se leagănă, în veșnică mișcare, în valuri mici, scurte, care sclipesc în soare. De o gravitate măreață tronează în spate palatul, sugând, în nișa largă sprijinită de coloane, în jurul zeului mării. Pilaștri corintici înalți, despărțiți de ferestre înconjurate festiv cu cununi, îl împodobesc, și așa cum se ridică în partea de jos din pământ crescut împreună cu stâncile, așa culminează, în partea de jos, măreț și liber în stema papală uriașă, purtată de îngeri, care se ridică în cer cu contururile sale multiplu perforate.][252]

*

Un alt poet și om de știință german, din care Eminescu copiază un fragment de poezie, este ADOLF PICHLER, care s-a născut la 4 septembrie 1819 în Erl lângă Kufstein. Moartea, însă l-a ajuns în 15 noiembrie 1900, la Innsbruck.

Orașul nu este deloc lipsit de importanță din mai multe motive: întâi pentru că a fost capitala provinciei Tirol și atât de dezvoltat încât la 1490 împăratul Maximilian I și-a mutat curtea aici, apoi pentru că orașul are Universitate încă din 1669. Așa cum reiese din memoriile sale (1892), Pichler și-a trăit copilăria în nefericire, căci tatăl său, Josef Anton, un vameș obscur, era detașat mereu, iar mama sa, Josefa, urmându-și soțul dintr-un loc în altul, l-a neglijat flagrant pe copil, încât acesta și-a consumat anii dintâi ai copilăriei în singurătate.

Numai cu ajutorul rudelor ceva mai grijulii și care l-au ajutat cu mici sume de bani a

---

[252] La citatul acesta, Helmuth Frisch (vol. I, p. 246) adaugă următorul comentariu: *La o astfel de naturalețe plăcută și lipsită de pretenții, îl iertăm ușor pe autor, dacă cunoștințele sale în științele auxiliare necesare descrierii impresiilor de călătorie nu sunt lipsite de lacune, și apare pe ici pe colo de exemplu un mic lapsus în domeniul botanici, ca atunci când transformă arbuștii tamarix de pe malul mării (Tamarix gallica și africana) în tamarinde, sau dăruiește Palermoul cu uriașul Africii Centrale, baobabul.*

reușit să absolve liceul din Innsbruck. Fiind nevoit să trăiască după propriile principii, nesfătuit de nimeni apropiat, omul acesta poate fi denumit în limbaj obișnuit *un personaj*, așa încât vom reda câteva pasaje din interesanta sa viață, care n-a urmat traseul destinului unui om obișnuit, ci având adesea întorsături și cotloane surprinzătoare.

Prin urmare, după ce absolvă un curs pregătitor de filosofie la Universitatea din Innsbruck, Pichler se înscrie să urmeze dreptul, în 1840, știință pe care n-o agreează deloc, așa încât, în loc să se pregătească pentru aceasta, el e captivat de operele lui Hegel și ale *Tinerilor germani*, care l-au atras în mod deosebit. În 1842 el pleacă la Viena să studieze medicina, găsind destul timp să se desfășoare ca scriitor.

Chiar dacă lucrările sale n-au stârnit un deosebit interes, acestea i-au deschis drumul pătrunderii în cercurile literare vieneze, ceea ce nu era puțin lucru la vremea aceea. Începând cu anul 1845, el a lucrat la o antologie de texte din Tirol, contribuind cu diverse epigrame, dar cum cenzura strictă a regimului Metternich lucra cu frenezie, antologia a putut fi publicată abia în 1846 sub titlul *Frühlingslieder aus Tirol* [*Cântece de primăvară din Tirol*]. Contribuția prietenului său, poetul Hermann von Gilm, a constituit o bună parte a antologiei.

La Viena, tânăr fiind, el are o furtunoasă poveste de dragoste cu fiica unui burghez care se termină nefericit. Durerea acestei nefericiri o va topi liric în ciclul de poezii intitulat *Emma*. Deși a suferit cumplit de pe urma acestei dureroase experiențe sufletești, Pichler a reușit nu numai să-și termine studiile, dar și-a luat și doctoratul în medicină. Cu toate acestea, din martie 1848, când începeau mișcările de revoltă în întreaga Europă, nu a putut lucra în profesia pentru care se pregătise. Și cum Tirolul natal era hărțuit/provocat de italieni, Pichler ia inițiativa, recrutând 131 de voluntari tirolezi aflați la Viena, pentru a merge la granița de sud să-și salveze patria.

În aprilie, aceștia, purtând un steag tricolor (negru, roșu și auriu, semnul originii lor germanice) au fost întâmpinați cu uralele populației din Bolzano și au fost inspectați și lăudați de arhiducele Johann, îmbărbătându-i cu vorbe fals patriotice: *O, noi, bătrânii, am fost convinși că această zi va răsări din nou; a venit, da! Urmați acest steag întotdeauna și peste tot, să strălucească înaintea voastră în luptă, nu-l lăsați niciodată!*

Frumoase cuvinte, numai că ele s-au dovedit mai târziu doar cuvinte, căci după 36 de ani, revoluționarul Pichler avea să afle cât de pervers sunau vorbele arhiducelui de la contele Johann Carl Huyn, pe atunci ofițer al Diviziei contelui Lichnowsky din Tirolul de Sud, care-i va arăta adevărata față a lui Johann, reproducându-i spusele acestuia după întâlnirea cu Pichler: *Dacă niciunul dintre acești tipi nu se întoarce, cu atât mai bine!*

Campania acestor tineri a devenit curând plictisitoare, așa că voluntarii s-au dedat la

degustarea cu mult sârg a vinului regiunii și a femeilor dispuse să petreacă cu ei, așa încât viața la Storo s-a soldat cu enorme cantități de mămăligă, friptură la tigaie și vin din abundență, după mărturisirile inițiatorului campaniei. De o singură luptă au avut tinerii aceștia parte, la Ponte Dedesco, aspect ce-l va surprinde în lirica sa tânărul entuziast Adolf Pichler.

După ce se întorc de la graniță, voluntarii vor fi urmăriți de poliție, sub motivul că ar putea încuraja naționalismul german. A fost una din dezamăgirile lui Pichler. Nu și ultima, căci întors la Viena, după ce s-a dizolvat *Freikorps* [legiune militară], el a trebuit să asiste la răscoala din octombrie, dar învățându-se minte după experiența tiroleză, nu va mai participa la aceasta în nici un fel.

În noiembrie 1848 se întoarce la profesia de bază, preluând un post de suplinitor la catedra de filosofie din Innsbruck-ul natal. Nu s-a putut fixa pe post, căci de două ori la rând, alți doi preferați ai regimului i-au luat locul. Abia a treia oară va lua, în sfârșit, concursul. Așadar, în loc să-și practice meseria de medic, a trebuit să se adapteze împrejurărilor.

Nici aici, însă, n-a avut parte de liniște, tocmai din cauza firii sale oneste și independente, spunând lucrurilor pe nume, nefăcând din alb negru și din negru alb, așa cum stătea în obiceiul timpului. Cu toate acestea, reușește să-și ia titulatura în 18 iunie 1851. Cu un an înainte, Pichler ia din nou inițiativa și merge la Rendsburg în Schleswig-Holstein, oferindu-se să dea asistență militară *micului trib fratern german oprimat de danezi*, după propria expresie șugubeață.

Cum avusese deja experiența din Bolzano, el se întoarce în Innsbruck și organizează din nou un corp de voluntari. Războiul Ducatelor a fost în fapt un conflict militar între Regatul Danemarcei și coaliția Prusaco-Austriacă. Discordia s-a constituit între ducatele Schleswig și Holstein, unde locuia un număr important al populației germanofone. În felul acesta, Pichler s-a simțit, așa cum mărturisește în jurnalul său, pentru totdeauna lăsat deoparte întru îndeplinirea idealurilor sale patriotice.

Se întoarce încet spre o pasiune nouă: geologia și mineralogia, ocazie bună pentru a desena, în 1859, o hartă geologică a zonei din împrejurimile Innsbruck-ului. O făcea în timpul liber, nefiind satisfăcut de catedră. A ajuns, așadar, să adune o bogată colecție de minerale, cu mult mai bogată decât toate cele precedente, ajungând la un număr de câteva mii de exemplare, făcând senzație în lumea științifică, atunci când a clasificat Köfelsite, o rocă asemănătoare zgurii din districtul cu același nume din municipiul Umhausen. (Cercetări ulterioare au dezis originea acesteia).

Aventura vieții lui Pichler, însă, nu se termină aici, căci descoperirile mineralologice îl îndeamnă să-și extindă cercetarea, așa încât în intervalul 1855-1856 va călători la muzeele

din afara Alpilor, dar și la Dresda, Viena și Graz, intrând în contact cu alți cercetători. Călătorește apoi câteva luni la München, profitând de ocazie să-l viziteze pe Alexander von Humboldt, la Berlin. La întoarcerea în Innsbruck, Pichler s-a mândrit mult cu această întâlnire, mărturisind că a cunoscut pe unul dintre luminatorii din marea epocă clasică.

Acum o cunoaște pe viitoarea soție, Josefine, fiica unui dealer de artă. Se căsătorește în septembrie 1857, în Tirol. La catedră, Pichler se evidențiază în domeniul istoriei literare cu cercetări asupra dramei Evului Mediu din Tirol. Numai că liberalismul său, dar și critica reprezentanților bisericii nu l-au propulsat social. Dimpotrivă, a trebuit să se întoarcă la liceul din Angerzellgasse, unde va preda în perioada februarie 1861 până în iunie 1867.

În sfârșit, în 23 aprilie 1867 este numit profesor de geologie. Nu renunță la călătoriile de interes științific, așa încât, în 1859, el descoperă peștera Tischofer (Tischofer Höhle), în care mai târziu au ieșit la iveală mai multe artefacte datând din jurul anului 30.000 î.Hr., certificate astăzi drept cele mai vechi dovezi ale așezării Tirolului.

Odată stabilizat pe post, Pichler se învață minte și nu-și mai expune părerile public, ci le notează în jurnalul său intim. În vara anului 1869, la un Congres internațional desfășurat la Innsbruck, Pichler face cunoștință cu oamenii de știință Rudolf Virchow, Carl Vogt și Karl Semper, primii doi profesorii lui Eminescu, la Berlin. În sfârșit, în 1879, este ales rectorul Universității din Innsbruck.

Sătul probabil de onoruri deșarte, dar și de politica statului, el refuză oferta fără să motiveze în vreun fel. Un semn al lehamitei care-l apucase după o viață de inițiative respinse. Se retrage după 42 de ani de serviciu, în 1890. Chiar dacă de-a lungul vieții, Pichler s-a realizat profesional, el s-a simțit mai presus de toate un poet, un scriitor.

Între operele sale amintim selectiv: *Der Student* [*Studentul*] (1838), drama *Ulrich von Hutten* (1839), tragediile *The Tarquinier* [*Tarquins*] (1861) și *Rodrigo* (1862). Numai că ceea ce credea el în adâncul sufletului nu a confirmat istoria și critica literară. Nici piesa *Rodrigo*, jucată pe scena Teatrul Național din Innsbruck, în 1872, deși cu succes la public, n-a avut o soartă mai bună din acest punct de vedere. Schițele sale în proză au fost adunate în 1861 în volumul intitulat *Aus Tiroler Bergen* [*Din munții Tirol*]. În 1898 antologia *Die letzte Alpenrosen* [*Ultimele flori de colț*], dedicându-i-o poetului Ferdinand von Saar.

Întorcându-ne la prozele lui Pichler, el le numește *poezii narative*, nefiind departe de adevăr. Îi mai apar: colecția de poezii *Deutsche Tage* [*Zile germane*], în 1871 *Aus dem Wälsch-Tyrolean War* [*Din războiul galezo-tirolian*], 1848, *Das Jahr des Sturmes, Erinnerungen aus März-und Oktobertage* [*Anul furtunii, amintiri din zilele de martie și octombrie*], În orice caz, o ediție a *Operelor complete* a autorului apărută la München după

primul război mondial conține 17 volume.

I s-a acordat mai multe distincții și a fost, la 70 de ani, numit cetățean de onoare al orașului natal. Își petrece anii ultimi ai vieții în Innsbruck, păstrându-și prospețimea spirituală, iar cu ocazia înființării, în 1898, a *Asociației Populare Germane pentru Tirol*, el scrie versete trăite intens despre Dietrich von Bern, personajul legendar al Evului Mediu german[253], care se va constitui ulterior drept testamentul său. Moare la 15 noiembrie 1900, suferind un infarct.

Poezia copiată de Eminescu în manuscrisul 2285, la fila 163r. este scrisă în stânga foii și despărțită de cea de sus (pe două coloane), de o linie orizontală, iar de celelalte două, din dreapta filei, de o linie verticală. Nu are indicat nici titlu nici numele autorului. Așa cum s-a văzut din prezentarea vieții și activității poetului, poezia lui Pichler este una patriotic-locală prin excelență, mobilizatoare în esența sa, astfel încât, așa cum am arătat în alt loc, chiar dacă Eminescu se plânge lui Iacob Negruzzi de un climat șovin al creatorilor germani, acest lucru nu-l oprește să parcurgă și chiar să-și noteze, cum am menționat deja, versuri din poeziile de război ale lui Pichler.

Adolf Pichler, susține Rudolf Gottschall, deja citat de mai multe ori după o recenzie-bilanț asupra temei[254], *deplânge în poezia „La lacul Achen" faptul că Tirolul nu poate să ridice steagul lui Hofer, spre a-și saluta frații. În poezia dedicată lui Garibaldi, el îl denunță per acest erou care, lăudat ca model pentru tineret, devenise un ușuratic și căzuse în mlaștina Franței. În poezia cu cel mai puternic avânt: „Gallia", Pichler lasă cuvântul judecătorului lumii să răsune asupra femeii sălbatec-nebune în lacrimi:*[255]

GALLIA

„Deine Tat ist deine Strafe,
Deine Tat ist deine Buße:
Das erkenne! Und der Himmel
Neigt versöhnt sich dir zum Geruße.

---

[253] Poeziile medievale despre Dietrich au ajuns să fie extrem de populare, un fel de Toma Alimoș al românilor în rândul nobilimii medievale germane, continuat cu aprecieri și în Evul Mediu târziu în rândul burgheziei. Aceste poezii nu erau pe placul clerului, așa că au fost ținte continui ale criticilor care scriau în numele bisericii. Deși au fost tipărite în secolul al XVII-lea, majoritatea acestor legende au fost uitate încet, încet după 1600. S-au studiat, totuși, în academii până la sfârșitul secolului al XVI-lea și au fost reînviate oarecum în secolele al XIX-lea și al XX-lea, rezultând unele povești despre faptul că Dietrich era popular în Tirolul de Sud, unde au fost depistate multe dintre aceste legende. Între acestea a circulat legenda lui Laurin legată indisolubil de munții Rosengarten. În felul acesta se explică faptul că scrierea lui Pichler a fost socotită testamentul său.
[254] *Asupra noii poezii lirice de război*, *art. cit.*
[255] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 351.

Aus den Tiefen des Gewissens
Mußt du wieder auferstehen,
Und in strahlender Verjüngung
Wird die Welt aufs neu' dich sehen!"
Nacht und Schweigen! Vor die Wälle
Frankreichs rücken Deutschlands Heere,
Lorber[256] *schmücket jedes Banner,*
Und gefeit ist jede Wehre.
Fahl, hohläugig, Zähne fletschend
Kriecht der Hunger auf die Mauern
Und erfüllt die Prachtpaläste
Mit des Pesthauchs kalten Schauern.
Wie einst die Posaune dröhnte
Fruchtbar aus Sinai Wettern,
Hebt sich aus dem ehrnen Kreise

Plötzlich der Trompete Schmettern.
Rings im weiten Bogen krachen
Drauf die Salven der Kanonen,
Daß in Schutt zerbröselnd fallen
All' die stolzen Bastionen.
Selbst im Sturz noch schön und prächtig,
Muß die hohe Frau erbleichen,
Denn der Todesengel drückt ihr
Auf die Stirn des Fluches Zeichen.

GALLIA

„Fapta ta ți-i pedeapsă,
Fapta ta ți-e ispășire:
Înțelege! Și atunci cerul
Împăcat se va înclina să te salute pe tine.
Din adâncul conștiinței

---

[256] În mss. Eminescu scrie: *Lorbeer*.

Înc-o dată să renești,
Și lumea te va vedea din nou-născut
Strălucit intinerită!"
Noapte și tăcere! Contra forturilor
Franței pornesc armatele Germaniei,
Lauri flutură mândru lângă drapele,
Și orice rezistență este înfrântă.
Lingavă, cu ochi stinși și arătându-și colții
Strecoare-se foamea în sus, pe zidurile
Și umple palatele strălucite
Cu recii fiori ai suflării ciumei.
Cum altădată răsunau tromboanele
Îngrozitor din furtunile Sinaiului,
Se aud acum din cerurile de aramă
Pe nevestite, țipăt de trompete.
Jur împrejur trosnesc în largi arcuri de cercetare
Salvele de tun,
Ca bastioanele mândre să cadă în molozuri
În pâcla de pulbere, umbre confuze.
Frumoasă și splendină chiar și-n căderea-i,
Mărita doamnă trebuie să se îngălbenească,
Căci îngerul morții semnul blestemului
Pe fruntea-i înaltă va dăltui.

GALLIA

Noapte, tăcere. Contra forturilor Franței
Pornesc armatele Germaniei.
Lauri flutură mândru lângă drapele.
Zdrobit e, pe rând, orice zid de-apărare.
Lingavă, cu ochii stinși și turbat mârâind
Strecoară-se foamea prin lacătul porții
Și umple palatele strălucite
Cu recii fiori ai ciumei și-au morții.

Cum altădată răsunau tromboanele
Îngrozitor din furtunile Sinaiului
Se aud acum din cercurile de aramă
Pe ne vestite, țipăt de trompete.
Jur împrejur trosnesc în larg arcuri de cerc,
Salvele de tun.
Bastioanele mândre cad în molozuri,
În pâcla de pulbere, umbre confuze.
Frumoasă, splendidă chiar și-n căderea-i,
Mărita doamnă acum va păli,
Când îngerul morții semnul blestemului
Pe fruntea-i înaltă va dăltui.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 758. Trad. Leonard Gavriliu.)

Reprodusă după revista *Blläter für litterarische Unterhaltung*, *Gallia* este o poezie de atmosferă și de mândrie națională germană, atmosferă pe care Eminescu o va reține, făcând după modelul acesteia, dar cu mult îmbunătățit, creații de un adevărat și substanțial patriotism. A se vedea *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, *Doina*, *La arme*, *Scrisoarea III*, etc., etc.

*

Uitat astăzi, un alt poet citit de Eminescu în presa germană de atunci este OTTO ROQUETTE, născut în Krotoschin, provincia prusacă Posen, la 19 aprilie 1824 și mort în 18 martie 1896, la Darmstadt. Fiul unui funcționar, el face școală mai întâi la Bromberg (Bydgoszcz), începând cu anul 1834, apoi, în intervalul 1846-1850, filologie și istorie în Heidelberg, Berlin și Halle.

După terminarea studiilor, a fost profesor la Dresda, pentru ca apoi să-l găsim la Berlin, profesor de istorie literară la *Academia de Război*, până când această instituție se va transforma în *Academia Profesională*, iar după ce se va alătura grupului *Vandalia-Teutonia* a predat la Politehnica din Darmstadt. În 1893, el va închega o strânsă prietenie cu mult mai cunoscutul autor Paul Heyse[257], frecventând împreună, grupul literar *Rütli* [.....]. Va fi

[257] Paul Johann Ludwig von Heyse, născut în 1830 la Berlin și mort în 1914 la München, a fost scriitor german, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1910. Heyse și-a asigurat un loc bine definit în istoria literaturii prin contribuția sa la evoluția nuvelei. Iată și motivația juriului pentru acest premiu: *ca omagiu pentru desăvârșita sa artă, pătrunsă de concepția idealistă, realizată pe parcursul unei lungi și importante activități*

contaminat de acesta, care avea o nestăpânită plăcere de a fabula în culori și forme.

Opera lui Roquette a atins o mare popularitate, căci mulți dintre autorii de lieduri i-au pus pe note muzicale versurile, așa cum s-a întâmplat cu poemul său din 1851, *Der goldene Zeit* [*Timpul de aur*], asupra căruia a intervenit muzicianul Wilhelm Baumgartner. Cum în perioada de care vorbim se instaurase moda liedului, nici Otto Roquette n-a făcut excepție, deși el va evolua și în domeniul romanului, dramaturgiei și al istoriei literare.

Poezia lirică pseudo-romantică și epigonică a lui Roquette, cu versul și temele sale epice preluate din basme au fost reprezentative pentru *Butzenscheibenlyrik* [*Lirică de vitraliu*], tocmai de aceea au fost mult îndrăgite în popor și în cercurile conservatoare, cu predilecție, astfel încât, din 1850 popularitatea lui Otto Roquette este atât de mare încât un verset-epic pe teme de dragoste, *Waldmeisters Brautfahrt* [*Călătoria de mireasă a lui Waldmeister*] a apărut, de-a lungul a treizeci de ani, în peste 50 de ediții. Cu toate astea, opera acestui autor a fost uitată astăzi.

Cităm mai jos, selectiv, titluri de lucrări și anul apariției lor: 1850, *Walpurgis;* 1851, *Orion; Das Traumland* [*Tărâmul viselor*]; 1854, *Herr Heinrich* [*Domnul Heinrich*]; 1855, *House Haidekuckuck* [*Casa Haidekuckuck*]; 1858, *Heinrich Falk* (roman); 1862, *Neue Geschichten* [*Povești noi*]; 1866, *Die Legende der Heiligen Elisabeta* [*Legenda Sfintei Elisabeta*] (Libretul unui oratoriu de Franz Liszt); 1867, *Dramatische Gedichten* [*Poezii dramatice*]; 1873, *Die Schlangenkönigin* [*Regina șerpilor*]; 1877, *Euphrosyne* (roman); 1878, *Im Elternhaus* [*În casa părintească*]; (Roman); 1879, *Die Geschichte der deutschen Dichtung von die ältesten Monumente bis in die moderne Epoche* [*Istoria poeziei germane de la cele mai vechi monumente până în epoca modernă*]; 1879, *Die Prophetschule* [*Școala profeților*]; (roman); 1884, *Eberhardhaus* [*Casa Eberhard*]; 1884, *Baum im Odenwald* [*Copac în Odenwald*]; 1887, *Große und kleine Menschen im Alt-Weimar* [*Oameni mari și mici în Alt-Weimar*]; 1890, *Fruhlingsstimmen* [*Voci de primăvară*]; 1890, *Die Mumie des Lebens* [*Mumia vieții*]; 1894, *Siebzieg Jahre alt* [*Șaptezeci de ani*] (Autobiografie).

Redăm mai jos poezia reprodusă de Eminescu și traducerile ei:

GEVATTER TOD

Entbehrung unter vollen Garben,

---

ca poet liric, scriitor dramatic, romancier și autor al unor nuvele de renume mondial. (Cf. *Laureații Premiului Nobel pentru Literatură,* Almanah *Contemporanul*, 1983, pag. 7).

Verlust,[258] *der als Gewinn erscheint,*
Im Überfluß ein innres Darben.
Die höchsten Gaben, die zum Segen[259]
Die edelste der Kräfte streut,
Die Welt nimmt freudig sie entgegen,
Zum Vollgenuß; doch der sie beut[260],
Geht hin mit dürstendem Verlangen
Nach einem Tropfen aus der Flut,
Die durch ihn allen kam zu gut[261].
Wer großes bringt,[262] *kann nichts empfangen:*
Im Kleinen nur gibt's Tausch und Lohn.[263]
Das Ew'ge[264] *ist nicht abzuschätzen.*
.....
Nicht hadernd mit des Weltenplans Gesetzen,
Nicht in die Sterne greife deine Wahl!

Nicht ungestraft versucht ein keckes Spiel
Sich am der Ordnung ewiger Gedanken.
.....
Der hat vom Leben nicht[265] *zu sagen*
Der lernt's[266] *nur eben wie ein Buch*
Das andre für ihn aufgeschlagen:[267]
Wer[268] *nicht in Irrthum und in Wahn*[269]
Des Schmerzes Weiheguß empfahn;
Wer nicht,[270] *von Leidenschaft bezwungen,*

---

[258] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[259] În mss. Eminescu pune virgulă după *Segen*.
[260] În mss. Eminescu adaugă o liniuță la sfârșitul versului.
[261] În mss.: *Gut*
[262] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[263] În mss. Eminescu pune virgulă în locul punctului.
[264] În mss.: *Ewge.*
[265] În mss.: *nichts*.
[266] În mss.: *lernts*.
[267] În mss. Eminescu pune punct și virgulă în locul celor două puncte.
[268] În mss.: *der*.
[269] În mss. Eminescu pune virgulă la sfârșit de vers.
[270] În mss. Eminescu nu pune virgulă.

Des Lebens Glück,[271] *des Lebens Fluch*

Bis zur Verzweiflung durchgerungen ![272]

.....

Ich komme, wann die Stunde mein,

Du aber fühl's im Herzen tagen:

Es reift im Dasein dem allein

Ein Leben der im Herzen rein

Glück, Liebe, Tod vermag zu tragen.

CUMĂTRA MOARTE

Lipsă printre snopi bogați,

Pierdere care apare sub forma câștigului,

În abundență un gol interior.

Darurile cele mai înalte pe care spre fericirea

Le răspândește cea mai nobilă dintre puteri,

Lumea le primește cu plăcere-amară

Pentru a se bucura din plin; însă cel care le produce,

Se-ndreaptă cu dorință însetată

După o picătură din torentul,

Care datorită lui a curs spre folosul tuturor.

Cine realizează mărețul, nu poate primi nimic:

Măruntul doar cunoaște schimb și răsplată.

Eternul nu se poate estima.

.....

Nu cârti împotriva legilor lumii,

Nu-ți dori ceea ce se află-n stele!

Nu rămâne nepedepsit jocul trufaș

Care pune la încercare ordinea planului veșnic.

.....

Acela nu are nimic de spus despre viață,

O învață doar ca pe-o carte

Pe care alții au deschis-o pentru el:

Cel care n-a primit prin greșeli și rătăciri

---

[271] În mss.: *Idem*.

[272] În mss. Eminescu pune punct la sfârșitul versului.

Ofranda durerii;
Acel ce nu s-a luptat învins de patimi,
Până la disperare
Cu fericirea vieții, cu blestemul vieții!
.....
Sosesc când mi-a venit ceasul,
Tu însă simte limpede în inimă:
Doar acela a ajuns în viață la maturitatea
Care în inima curată
Poate purta fericire, dragoste și moarte.

CUMĂTRA MOARTE

Lipsuri între munți de snopi,
Pierdere ce pare un succes.
În abundență – lipsă inerentă
Și-n benedicții – haruri în exces
Propagă cea mai nobilă putere
Și lumea bucuroasă o întâmpină
Cu plăcere deplină; cel ce o plăsmuiește
Cu cea mai însetată dorință dispare
După o picătură din potop,
Binele venind prin el spre bine.
Cine aduce cu toptanul, nu obține nimic
În mărunțișuri doar există schimb și răsplată.
Eternul nu poate fi subapreciat.
.....
Nu se încearcă nepedepsit un joc cochet
Cu rânduiala gândurilor eterne
Acela nu are ce spune despre viață
El o învață doar ca pe o carte
Pe care un altul a deschis-o pentru el:
Cine n-a simțit în greșeală și nebunie
Picurul sfânt al durerii
Cine n-a fost posedat de pasiune
Luptând până la disperare

Cu norocul vieții, cu blestemul ei.

.....

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 759-760. Trad. Leonard Gavriliu.)

Poezia *Cumătra moarte*, copiată de Eminescu în manuscrisul 2286, la fila 78r. reprezintă o curiozitate, întrucât poetul român scrie vers după vers, ca pe o proză, acoperind trei sferturi din pagina indicată. Bănuim că în spaima sa de a economisi hârtia pe care o avea la îndemână, acesta să fi fost motivul real al unui astfel de procedeu. Se poate, însă, ca după ce a citit recenzia anonimă să-și fi dat seama că respectiva creație a lui Otto Roquette aduce mai mult a prozodie și-atunci a procedat ca atare.

Conform lui Helmuth Frisch, poetul român copiase poezia din recenzia unui autor necunoscut astăzi, intitulată *Otto Roquette's „Gevatter Tod"* [*Cumătra moarte a lui Otto Roquette*] apărută în revista *Beilage* [*anexă*] *Allgemeine Zeitung.*[273]

Interesant este faptul că Eminescu își notează nu numai versurile care-l interesează (după care Helmuth Frisch a putut depista sursa copierii), ci și unele reflecții ale celui care a scris recenzia. Iată un exemplu de care Eminescu a fost atras, și l-a notat în manuscris, împreună cu versurile poeziei: *wer*[274] *nach dem Höchsten strebt, dem werden Tag um Tag die unüberschreitbaren Schranken des Könnens und Genießens, des Glücks und der That schmerzlicher bewußt. // Nur der Tod ist klar, er weiß was er will und soll; daher jene göttliche Gelassenheit*[275] *stellt die er dem Fluch des befangenen Erdensohns*[276] *gegenüberstellt.*[277] [*Acel care tinde spre cele mai înalte valori conștientizează zi de zi mai dureros barierele de nedepășit ale posibilităților și plăcerii, ale fericirii și faptei. // Doar moartea este limpede, știe ce vrea și ce trebuie să vrea; de aici acea liniște divină pe care-o opune blestemului fiului încătușat al pământului...*[278]]

Al doilea pasaj pe care și-l va nota din comentariul anunțului editurii, are și el ascunzișurile lui tematice, pe care Eminescu le reține în scris, căci imaginea i-a surâs și o va folosi în marea poemă a *Magului călător în stele*: *Pestschilderung (descrierea ciumei);* [...]

---

[273] Nr. 77 din 18 martie 1873, pp. 1153-1154. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 270).
[274] În mss.: *Wer*.
[275] În mss. Eminescu pune virgulă.
[276] În mss.: *Menschensohns.*
[277] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 279.
[278] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 275.

in[279] *den ungeheuren Schicksalssälen die Kerzen, die Menschenleben bedeuten, Filmern*[280] *Tod*[281] *ruhig hindurchwandelt*[282]*, eine um die andere*[283] *nach der Bestimmung des Fatums löschend, unerforschlich, unerbittlich.*[284] [*descrierea epidemiei de ciumă;* [...] *în hale imense ale sorții licăresc lumânările, reprezentând viețile oamenilor și cumătra Moarte pășește liniștită printre ele, stingând una după alta după verdictul morții, impenetrabil, de neînduplecat.*[285]]

Câteva versuri din această poezie aduc aminte de eminescienele, *În zadar în colbul școlii*, poezie scrisă prin 1881. Cum poetul român avea o memorie cu totul ieșită din comun, nu-l putem suspecta că ar fi uitat ceva ce lecturase în tinerețe:

În zădar în colbul școlii
Prin autori mâncați de molii
Cauți umbra frumuseții
Și îndemnurile vieții [...]

Nu e carte să înveți
Ca viața s-aibă preț,
Ci trăiește, chinuiește
Și-ai s-auzi cum iarba crește,

Iată cum este prezentată poezia considerată o culme a lirismului german, în anunțul editurii (*In-octavo, broșat. 2 fiorini, 20 creițari sau 1 taler nou, 10 groși noi*[286]): *Lărgind și adâncind basmul cunoscut, repovestit de frații Grimm „Cumătra moarte" într-un mare poem dramatic, a scos în evidență vechile întrebări care frământă omenirea de la începutul începutului: dragoste, fericire, moarte și nimicire, când în linii mari, generale, când în imagini detailate de un colorit realist minunat. Și dacă-l vedem pe poet mânuind limba cu aceeași măiestrie, indiferent dacă evocă adâncimile pline de mister, sau țelurile cele mai*

---

[279] În mss.cuvântul e scris cu literă mare.
[280] În mss., acest cuvânt se află după cuvântul *Kezen*.
[281] În mss.: *der Tod.*
[282] În mss.: *dahinwandelt*.
[283] În mss.: *eine nach der anderen*.
[284] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 281.
[285] *Ibidem*, p. 276.
[286] *Ibidem*, p. 271.

înalte ale vieții omenești, sau sferele inferioare ale unei existențe încătușate, opera sa ne amintește, în ceea ce privește forma și conținutul, concepția și execuția, de cea mai măreață și mai grandioasă dintre tragedii, care în prezența impulsului întunecos, nelimitat al omenirii pentru cunoaștere, străbate întreaga sferă a creației. Dar departe de a fi o imitație a lui „Faust", „Cumătra moarte" a lui Otto Roquette este o operă independentă, originală, care conduce lupta unei aspirații nobile împotriva patimilor sălbatice spre victorie și în cele din urmă spre o stingere blândă, împăciuitoare, o luptă care-și are motivația în libertatea voinței omenești.[287]

Cu riscul de a reproduce un citat mai lung, motivat de faptul că nu suntem în posesia întregului text al poeziei, dăm mai jos un rezumat al tematicii abordate de autor, preluat din recenzia poeziei după *Beilage Allgemeine Zeitung*: *Ideea filosofică aflată la baza poemului, neapărat de natură profundă, dorim s-o desemnăm în linii foarte generale pe scurt: importanța vieții și a morții, care se întrepătrund, sau mai bine: importanța morții pentru viață. Conflictul este contradicția mare, veșnică și de nesoluționat între viață și moarte, lupta entuziastă pe care o poartă cu moartea, și în sufletul eroului această contradicție ia dimensiunea unei năzuințe de cutezanță și aroganță absolut faustiană; nu este altceva decât dorința de-a învinge moartea prin viață cu ajutorul forțelor norocului și a iadului, dorința de a elibera omenirea de puterea morții. Într-adevăr, iarăși un tip de Faust! Dar sfârșitul este deja altfel: viața purifică, inima și mintea se limpezesc și se înseninează, și în autolimitare și umilință, eroul ajuns la purificare și tărie se supune sorții imperioase: moartea, înainte un monstru temut, îi devine prieten consolator, viața îmbrățișează moartea, împăcarea s-a realizat.*[288]

Cu alte cuvinte, așa cum spune Schopenhauer, *Poetul dramatic sau epic trebuie să știe că el este interpretul destinului și deci trebuie să fie neînduplecat ca și acesta...*[289] Viața lumii literare, pe care numai timpul o certifică și validează, a demonstrat că Otto Roquette a fost silit să coboare scena, iar în locul lui să apară marele Johann Wolfgang von Goethe, datorită căruia, pe Eminescu îl va fi interesat Roquette.

*

Un alt autor al cărui nume îl notează Eminescu în manuscrisul 2260, f. 311 este ADOLF

---

[287] *Ibidem*, pp. 271-272.
[288] *Ibidem*, p. 274.
[289] Arthur Schopenhauer, *op. cit.*, p. 94.

FRIEDRICH von SCHACK, nu pe fila obișnuită a unui manuscris, ci pe o fâșie de hârtie tăiată longitudinal reprezentând aproximativ 1/3 din foile obișnuite, deasupra căruia, chiar la începutul pagini el scrie: *Abendempfindung v. Schack* [*Senzație de seară v. Schack*], subliniind cu cerneală neagră titlul și numele autorului, așa cum este grafiată și poezia.

Poet, istoric și colecționar de artă, von Schack, a văzut lumina zilei în localitatea Brüsewitz, în Pomerania Inferioară, la 2 august 1815. În perioada 1834-1838 studiază la marile universități din Bonn, Heidelberg și Berlin. A avut o viață sinusoidală, căci a fost funcționar de stat în Mecklenburg, apoi atașat la Kammergericht [Curtea de apel] din Berlin. Simte nevoia să ia o pauză, în urma muncii funcționărești, călătorind (după demisie) în Italia, Spania și Egipt.

A lucrat apoi la curtea ducelui de Olenburg, făcând împreună cu el o călătorie spre est. În 1849 este din nou la Berlin, iar în 1852 se retrage și din viața diplomatică. Este tipul de om care nu-și găsește locul. Dar caută. Se retrage o perioadă de timp la proprietatea sa din Mecklenburg și din nou călătorește spre Spania, unde va studia istoria maură.

Începând cu anul 1855, el se stabilește la München, devenind membru al Academiei de Științe. Pasionat de artă, adună o colecție substanțială. În majoritate, lucrări de artă plastică. Lasă drept moștenire aceste capodopere de artă împăratului William al II-lea, opere care au rămas în München până astăzi. Pleacă în neant la cinci ani după moartea poetului român, Mihai Eminescu, în 14 aprilie 1894. A trecut dincolo de lumea aceasta la Roma, când împlinise 78 de ani. Astăzi, muzeul deschis în 1848, cunoscut sub denumirea de *Schackgalerie* expune din colecția pe care a moștenit-o.

Între lucrările sale amintim: *Gedichte* [*Poezii*], 1867; *Zuhause* [*Acasă*], 1885; *Durch All Weather* [*Prin All Weather*]. În 1870, romanele în versuri: *Gleich* [*La fel*], precum și *Helidor* (1878). Apoi: *Die Pisaner* [*Pisanii*], în 1872, *Walpurga* și *Der Johanniter* [*Iohanitul*], 1887; *Kaiserbote* [*Mesager împărătesc*] și *Cancan*, în 1873 (*Comedii politice*); *Geschichte der dramatischen Literatur und Kunst in Spanien* [*Istoria literaturii și artei dramatice în Spania*] (3 vol. 1845–1846); *Poesie und Kunst der Araber in Spanien und Sizilien* [*Poezia și arta arabilor în Spania și Sicilia*], 1865), contribuții valoroase la istoria literară.

Realizează apoi *Meine Malereisammlung* [*Colecția mea de pictură*] (1889). A făcut traducerile volumelor: *Spanisches Theater* [*Teatru spaniol*], 1845, *Firdusissaga* [*Saga lui Firdusi*], 1851 și *Stimmen von Ganges* [*Vocile din Gange*], 1857; *Epistelen und Elegien* [*Epistole și elegii*], în 1894.

Din Adolf Friedrich Graf von Schack, Eminescu a transcris poeziile reproduse de noi mai jos. *Istoric, colecționar, poet și traducător din literaturi occidentale și orientale,*

specialist în dramaturgia spaniolă și în cultura arabă din Spania și Sicilia, Schack l-a interesat pe poetul român în cea mai mare măsură prin traducerea în germană a eposurilor despre eroii persani de Firdusi (din 1851) și mai ales prin „Stimmen vom Ganges” [*Vocile din Gange*]*, o culegere de saga indiene pe care este aproape sigur că le-a citit.*[290]

ABENDEMPFINDUNG[291]

Wie süß im dämmerhellen Walde,
Wenn Harzduft von den Bäumen trieft,
Zu ruhen an der Bergeshalde,
In alter Sänger Lied vertieft!

Rings Stille, daß vom Lärm der Erde
Kaum einen Ton dein Ohr vernimmt,
Als das Geläut der Zeigenherde,
Die einsam an der Halde klimmt.

Und, wie dich aus den alten Rollen
Der Hauch vergangner Zeit umquillt,
Versinkt das Heut mit seinem Wollen
Und Thun dir wie ein Schattenbild.
Ist diese Luft, die mir mit leisen
Windhauchen um die Schläfe spielt,
Nicht noch dieselbe, die den Weisen
Chaldäas eine die Stirn gekühlt?

Sah dem verglühnden Sonnengolde
Im Westen dort nicht so wie du
An ihres Tritan Arm Isolde
Vom Waldesrande träumend zu?

Unsterblich, wie vor tausend Jahren
Blühn noch die Fluren, grünt das Laub,
Und die Geschlechter, welche waren,

---

[290] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *rev. cit*., nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 18.
[291] Cum s-a arătat în text, în mss., imediat după titlu, în rând cu acesta și subliniindu-le pe amândouă, Eminescu notează numele autorului: *v. Schack*.

Sie wären Asche nur und Staub?

Nein! In dem Werden und Entfalten
Ziecht immer das Gewes'ne nur
Durch alle Formen und Gestalten
Der rastlos kreisenden Natur.

Nicht anders lebst du selbst als Jene[292]
Die vor Jahrtausenden gelebt;
Alt, wie die Erde, ist die Thräne,
Die eben dir am Auge bebt.[293]

Du denkst es; schon am Waldessaume
Erlosch die Glut des Abendscheins,
Es dunkelt, und du wirst im Traume,
Mit Allen, die gewesen, eins.

GÂNDURI LA LĂSAREA SERII

Ce plăcut e să stai în pădurea umbros-luminată,
Când aroma rășinii picură din copaci,
Să te odihnești la coasta dealului,
Scufundat în versul bătrânilor cântăreți!

În jur e liniște, încât din zgomotul lumii-ntregi
Urechea ta abia percepe un sunet,
Decât sunetul tălăngilor turmei de capre
Care urcă singuratic pe coasta dealului.

Și pe măsură ce cu gândul le figurile de odinioară
Te învăluie suflul timpurilor trecute,
Îți dispare prezentul cu dorințele
Și acțiunile sale ca o umbră.

Nu este oare acest aer care cu o boare de vânt lină

---

[292] În mss.: *jene*.
[293] În mss., grăbindu-se, probabil, să copieze textul repede, Eminescu nu pune toate semnele de punctuație.

Îmi învăluie jucăuș tâmplele,
Același care a răcorit odată
Înțelepților Chaldeii frunțile?

N-a urmărit stingerea soarelui de aur
La asfințit, la fel ca tineresc
Isolde la brațul lui Tristan al ei
Visătoare, acolo la liziera pădurii?

Nemuritor ca acum un mileniu
Mai înflorește câmpul, mai înverzește frunzișul,
Și generațiile care au trăit cândva
Să fie acum doar cenușă și colb?

Nu! în devenire și-n desfășurare
Trece întotdeauna doar ce-a fost cândva
Prin toate formele și figurile
Naturii care se rotește neobosit.

Tu însuși nu trăiești altfel decât aceleași
Care-au trăit cu mii de ani în urmă;
Bătrână, precum pământul, este lacrima,
Care acum îți tremură în ochi.

Astfel gândești; la liziera pădurii
S-a stins deja căldura luminii de seară,
Se-ntunecă, și-n vis te unești
Cu toți care-au trăit odată.

ATMOSFERĂ DE SEARĂ

Nemuritoare, ca în veșnicie,
Flori cresc pe șes și muguri înfrunzesc
Și generații vor din nou să vie
Din șperla și țărna ce-o-mpânzesc.

E Nu în devenire și grandoare,
Trecând [l-a viitorului prezență,]
Natura fără capăt rotitoare
Prin toate formele de existență.

Nu altfel trăiești tu decât aceia
Ce ființară-n urmă cu milenii,
Bătrân e ca genunea și ca Geea
Un bob de lacrimă din firul genei.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 760. Trad. Leonard Gavriliu.)

Pe măsura adâncirii lecturii manuscriselor eminesciene am realizat interesul special al poetului român pentru marile teme care-l vor fi preocupat și pe el (în mai substanțială măsură): iubita și iubirea pierdută, dar și natura părtașă (sau nu) în care se desfășoară aceasta. *Opinia lui G. Călinescu, exprimată în capitolul său „Cultura. Eminescu în timp și spațiu", „că Eminescu avea pentru poeții mărunți vreo antologie", nu poate fi exclusă, dar în ce privește poeziile sau alte texte germane, transcrise în manuscrise, copierea lor n-ar fi fost necesară dacă le avea la dispoziție, când trebuia.* [...] *Oprea lui v. Schack, influențată de numeroasele sale călătorii prin Spania, Italia, Siria, Egipt și Grecia, a găsit un mare răsunet în presa contemporană și a fost recenzată adeseori și în „Blätter" ale lui Gotschall...* [...] *Culegerea „Gedichte von Adolf Friedrich von Schack" apăruse deja în 1867, deci înaintea sosirii lui Eminescu la Viena*[294], așadar poetul nostru a găsit-o prin revistele din colecția anului respectiv în vreo cafenea.

Poezia este țesută pe tema repetițiilor vieții și duce cumva la dictonul latin *Vanitas vanitatus et omnia vanitas*. Dar drumul e încă lung până la perfecțiune. Totuși, dând Caesarului ce-i al Caesarului, *Cunoștințele bogate adunate de istoricul și scriitorul german din cărți și călătorii care-l purtaseră prin Italia și Sicilia, și până prin Turcia, Siria și Egipt, s-au răsfrânt și în poezia sa, care e, pare-se, de mediocră realizare. Dar activitatea de traducător și mai instructivă pentru Eminescu, dacă e să ținem seama de calitatea, într-adevăr bună, a tălmăcirii lui Omar Chajam.*[295] *Astfel și „Legendele eroice" după Firdusi și*

---

[294] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, pp. 300-301.
[295] Omar Chajam, *Deutsch von Schack*, A. Fr., Stuttgardt, 1878.

culegerea „Stimmen von Ganges", cuprinzând nuclee epice indiene i-au nutrit pasiunea orientală, dar nu-l vor fi lăsat indiferent nici studiile lui von Schsck despre „Poesie und Kunst der Araber in Spanien und Sizilien" sau „Geshichte der dramatischen Literatur und Kunst in Spanien", deoarece, poate pe urmele lui Clemens Brentano cu ale sale „Spaische Mäechen", romanticii germani târzii s-au îndreptat și spre Spania și poezia specifică (lirică, epică, dramaturgie) cu destul interes, și au prelucrat și romanțe și povestiri. Împreună cu Geibel, Schack a dat, în 1860, la lumină un „Romanzero der Spanier und Portugiesen".[296]

Când lecturăm versurile poeziei *Gânduri la lăsarea serii*, ele ne fac să tresărim la auzul lor, pentru că altele, eminesciene, dar de o valoare cu mult îmbunătățită, ne deșteaptă auzul. Să le cităm în paralel:

Ce plăcut e să stai în pădurea umbros-luminată,
Când aroma rășinii picură din copaci,
Să te odihnești la coasta dealului, [...]
În jur e liniște, încât din zgomotul lumii-ntregi
Urechea ta abia percepe un sunet,
Decât sunetul tălăngilor turmei de capre
Care urcă singuratic pe coasta dealului,

și strofa din *Sara pe deal:*

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urcă, stelele scapără-n cale
Apele curg clar izvorând din fântâne,
Sub un salcâm...

Sau:

Și pe măsură ce cu gândul la figurile de odinioară
Te învăluie suflul timpurilor trecute,
Îți dispare prezentul cu dorințele
Și acțiunile sale ca o umbră.

---

[296] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., p. 255.

Comparate cu versurile din poezia *Câte nopți eu cugetat-am*:

Câte nopți eu cugeta-am pân' se-nvăluie gândirea,
Pân' ce visele-i gigantici se uscau în nălucire,
Adormeam și deausupra-mi stelele umblau cuminți,
Luna strălucea prin crenge ca o pavăză de aur,
Vântu-ngreunat cu miros trezea-n clopot glas de sfinți,

Non idem est și duo dicunt idem [*Nu este același lucru când doi spun același lucru*], spune poetul român în poezia *Noi amândoi avem același dascăl*, astfel încât atunci când versurile unuia și ale celuilalt nu concordă decât făcând analogii pentru anumite expresii, nu este greu să vezi în ce parte înclină balanța.

*

Pe aceeași filă a manuscrisului eminescian 2260 în care Eminescu notează poezia lui von Schack, chiar dedesubt este copiată și poezia lui Leopold Schefer, *Einsamkeit* [*Singurătate*], după titlul căreia este notat numele autorului: *v. Schefer*.

LEOPOLD von SCHEFER este unicul copil al unui doctor mărunt de țară. S-a născut pe 30 iulie 1784 la Muskau, oraș din Luseția Superioară (atunci sub stăpânire saxonă), în nord-estul districtului Görlitz și se stinge din viața pământeană la 13 februarie, în orașul natal.

Este poet, romancier, dar și compozitor. Andreas Tamm, un fel de *Domnu Trandafir* german, a fost cel care, după ce părinții săi i-au dat învățătura și educația necesare, Leopold Schefer a învățat în școala din Muskau, apoi la o școală mică, privată, a fostului *Hofmeister* [șambelan] al contelui local de Callenberg. Gimnaziul l-a urmat la Bautzen, din 1799 până în 1805. În acest timp a început să scrie în jurnale, poezii și compoziții, compoziții scrise sub înrâurirea și influența profesorului său, Johann Samuel Petri.

După ce mama sa rămâne văduvă, Schefer se întoarce în localitatea natală, ajutând-o, fără însă a se abate de la lucrările sale componistice ori lirice. Se împrietenește cu prințul Hermann von Pückler-Muskau, iar în timp ce Napoleon duce campania din Rusia, el va fi administratorul moșiilor prințului până în 1816, fapt care aduce aminte de aceeași funcție deținută de tatăl poetului român, Mihai Eminescu, de Gheorghe Eminovici, administratorul moșiilor boierilor Balș, în Dumbrăvenii Bucovinei.

Împreună cu cel care i-a fost mentor și îndrumătorul creației sale, contele Pückler,

poetul face o călătorie în Anglia, studiind aranjamentele peisagistice ale grădinilor. Dar nu s-au oprit numai la atât. Au frecventat teatrul londonez, unde Schefer a fost impresionat în mod deosebit de Eliza O'Neill, actriță cunoscută la vremea ei, întocmai cum era Federica Bognár și Baudius, în Viena timpului studenției lui Eminescu și pe care acesta le frecventa.

Deosebit de dezvoltat a fost talentul muzical al lui Schefer, din moment ce a studiat compoziția cu marele Antonio Salieri, la Viena, în intervalul dintre anii 1816-1817. Va călători apoi în Italia, Grecia, Egipt și Palestina, de unde își strânge impresii, pe care le va folosi mai târziu în operele lirice sau în cele muzicale. După anul 1819, Schefer se va întoarce la Muskau, unde va rămâne pentru tot restul vieții. Tot aici își va întemeia o familie, iar soția îi va naște un băiat și trei fete.

Își vede toată viața liniștit de creațiile și de notorietatea mai mult sau mai puțin locală, stingându-se în 1862. *În ceea ce privește culegerea de versuri ale lui Leopold Schefer, editată postum de Rudolf Gottschall în 1867, ea n-a stat în atenția recenzenților revistei „BflU", în timpul anilor de studiu ai poetului român, ceea ce înseamnă că Eminescu a consultat alte izvoare. Viața și opera lui Leopold Schefer, care s-a făcut cunoscut mai ales prin volumele „Novellen" (1825), „Laienbrevier" (1834), „Vigilien" (1843) și „Hafis in Hellas" (1853), au găsit un biograf entuziasmat într-un articol al revistei „Westermann's Illustrirte Deutsche Monasthefe" din 1871, deci al unei reviste cunoscute lui Eminescu și care și-a păstrat reputația bună până în prezent.*[297]

În 1811 i-a apărut volumul cu titlul *Poeme*, editat de prietenul său, contele Earl von Pückler-Muskau. Lucrările în proză (romane scurte și narațiuni) au apărut tipărite îndeosebi în almanahurile vremii. Romanul său, *Căsătoria cu artiști* din 1828, a apărut în limba engleză, având un subiect profund adâncit în atmosfera și meandrele vieții conjugale, căci autorul avea o fină și pătrunzătoare viziune asupra observației imediate.

Descrierile din natură, la care s-au adăugat și căldura simțirii, a pătrunderii psihologice, au atras în mod deosebit cititorii, adâncindu-i faima de poet. I-au mai apărut: *Der Weltesster* [*Mâncătorul de lumi*] (1846), și *Hausgespräche* [*Discursuri de casă*] (1869). Încurajat de prietenul său, poetul Max Waldau, compune *Koran der Liebe* [*Coranul iubirii*], tipărită la Hamburg, în 1855. Succes au avut mai ales producțiile lirice inspirate din Orient. Cum însă acestea aveau înrădăcinate credințe panteiste, autorul a fost scos din manualele școlare, cauza uitării producțiilor sale după anul 1910.

---

[297] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 301.

I-a mai apărut, în 1823, romanul a cărei tematică e plasată în Grecia, intitulat *Palmerio*, apoi în 1824 alt roman, *De Deportierten* [*Deportații*], despre autoguvernarea la Botany Bay, în sudul orașului australian Sydney, *Novellas* [*Nuvele*], în 5 vol., 1825 (romane scurte), *Osterabend* [*Seara de Paște*], 1826, roman despre un dezastru provocat de inundații în Renania-Palatinat, *Der Waldbrand*, [*Incendiul din pădure*], 1827, roman cu o tematică preluată din atmosfera canadiană, *De Gräfin Ulfeld oder die 24 königlichen Kinder* [*Contesa Ulfeld, sau, cei 24 de copii regali*] (1834, 2 vol.), roman despre o condamnare pe viață a unei văduve de război, cu referire la războiul prusaco-danez.

În 1841 îi apare tipărit romanul despre procesul și executarea lui Giordano Bruno, intitulat *Divinia Comedia la Roma*. Se cade să cităm și câteva lucrări muzicale ale sale, precum: *Die gewählten Optionen* [*Opțiuni selectate*], în 12 vol., care a fost publicată în 1845. Apoi *Leopold Schefer's Gesänge zu dem Pianoforte*, 1813 [*Cântecele lui Leopold Schefer*], ed. de Earl von Pückler-Muskau, Contele de Pückler-Muskau, *Doppelsonate A-Dur zu 4 Händen* [*Sonata dublă în la major pentru 4 mâini*], 1838, *Sechs Volkslieder für Klavier* [*Șase cântece populare pentru pian*], 1841.

Eminescu, sensibil la tema morții/mormântului iubitei, dar și a imaginii mamei, copiază poezia *Einsamkeit* [*Singurătate*] în manuscrisul 2260, ff. nr. 311r. Ultima strofă e scrisă pe versoul filei 312, în partea de jos.

În manuscrisul 2285, la fila 127v., poetul român face câteva notații care ne duc neapărat cu gândul la versurile germanului: *giugiulește ca o mamă pe copilul ei, să-i săruți mânușițele-i dulci încunjurându-i fruntea sau țiindu-ți ochii cu palmele, glumind cu tine cu acea duioșie de mamă ca și când n-ai fi avut niciodată vârsta de 30 de ani, ca și când n-ai fi fost nici bărbat, nici bătrân, și tu, major, să simți acea bucurie senină și inocentă pe care o simțim la laudele și dezmierdările mamei.* [...] *Să te simți încă odată de șapte ani, să asculți cu aceeași naivă curiozitate poveștile pe care ți le spune ea, să simți cu aceeași pietate mâna ei, să te simți protejat de o mână albă, frumoasă și fină, și să știi, totdeauna că acel amor al ei e flacără arzătoare de care ea însăși te păzește pentru a nu te nenoroci. Și numai când ți-e frig, foarte frig, ea te apropie de sine, îți hrănește mintea cu povești, sufletul cu sărutări, până, căzut în niște friguri dulci și fără de durere, adormi lângă ea surâzând, știind că ea, până și-n somnul ei, lăsându-și capul pe pieptul tău îți numără cu urechea, deșteaptă încă, bătăile inimei și te iubește, și mult te iubește.*

Așadar, poezia:

EINSAMKEIT[298]

Der Apfelbaum vor meinem Fenster hat
Mit seines Blütenmantels Rosenschnee
Dein grünes Grab mir zauberschön verschleiert.
Dahinter schläfst Du[299] *nun so wie ein Kind,*
Das seine Mutter heimlich zugedeckt,
Und an ihr Tagewerk von ihm geschlichen.[300]
Indessen singt der Finke Dir[301] *vom*[302] *Zweig,*
Das Sonnenauge überwacht Dich[303] *still*
Und Wolkenschatten ziehen sacht und leis;
Dir schlägt mein Herz hinüber, wo Du[304] *schläfst,*
Mein Auge sucht Dich, durch die Blüten zweige,
Die Seele glüht, und meine Thränen fließen.

SINGURĂTATE

Mărul din fața ferestrei mele
Mi-a învăluit cu neaua trandafirie a mantalei sale de floricică
Minunat de frumos mormântul tău verde.
În spatele lui tu dormi acum ca un copil,
Pe care mama l-a învelit pe ascuns
Și s-a strecurat la treburile zilnice.

Între timp cintezoiul îți cântă de pe o creangă,
Ochiul soarelui te supraveghează liniștit
Și umbrele norilor trec calm și-ncet;
Spre tine bate inima mea, spre-acolo unde dormi Tu,
Ochiul meu te caută printre crengile înflorite,

---

[298] Pe un sfert de coală, după titlul poeziei, Eminescu scrie: *v. Schefer*.
[299] În mss.: *du*.
[300] În mss. Eminescu nu pune nici aici toate semnele de punctuație.
[301] În mss.: *dir*.
[302] În mss.: *im*.
[303] În mss.: *dich*.
[304] În mss.: *du*.

Sufletul arde, și lacrimile mele curg.

SINGURĂTATE

La fereastra mea un măr
Și-a scuturat de flori mantaua
Și le-așternu pe-al tău mormânt.
Acolo dormi tu ca un prunc
Pe care mama-l învelește
Și l-a ei zi de trudă fuge.
Pe-o ramură cinteza cântă,
Iar soarele îți stă de pază,
Pe când lin umbre trec, de nori,
Și inima-mi lâng-a ta bate.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 761. Trad. Leonard Gavriliu.)

Deși tematic poezia lui Schefer aduce aminte atât de *O, mamă* cât și de *Mortua est*, *Singurătate* pare mai degrabă circumscrisă într-o lirică feminină. Nu ajunge la profunzimea ideii de moarte, iar tema e surprinsă cumva pe deasupra și destul de superficial. Ea *Constituie un ansamblu izolat în interiorul manuscrisului 2260, foile 313-327, figurând ca un submanuscris de sine stătător, ca un „Caiet anonim", și foile imediat înaintea poeziilor germane, adică 303-310, reprezentând „un grup de file... cu grafia de București a anilor 1881-1182, dar și cu tăieturi din ziar lipite". Dăm aici peste problema manuscriselor miscelanee care cuprind foi volante din diferite epoci ale vieții poetului și care, până acum, n-au putut fi legate în mod cronologic. În ce privește cele trei pagini germane în discuție, credem că avem de a face cu epoca studiilor vieneze, când Eminescu citea cu regularitate și făcea excerpte din revistele germane.*[305]

Versul ultim [*Sufletul arde, și lacrimile-mi curg*], pe care Eminescu nu l-a copiat în manuscris, dar cu siguranță îl va fi citit în revistă, aduce aminte de mult cunoscutul *Die Seele glüht, und meine Thränen fließen.* [*Sufletul arde, și lacrimile-mi curg*], vers cu un conținut plin de viață și de adâncă simțire.

[305] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 300.

*

În ceea ce privește poezia lui ADOLF STERN, copiată de Mihai Eminescu în manuscrisul 2258, la fila 223r., vom face referirile de rigoare mai jos, nu înainte de a reproduce din *Sursele germane ale creației eminesciene*[306] întregul pasaj referitor la aceasta: *Încă în 1958 Perpessicius scrie, referindu-se la versurile germane ale acestui manuscris; „Sus, 4 rânduri, germane, cu creion roșu, ilizibile, șterse. Se zărește în rândul 4: ...Got...*[307] *Între timp, transcrierea versurilor a fost realizată, și s-a constatat că la sfârșitul strofelor Eminescu a indicat numele autorului, și anume Adolf Stern.* [...] *Eminescu a citit articolul respectiv*[308]*, deoarece a transcris de acolo, sonetul pe care recenzentul l-a prezentat ca un exemplu al măiestriei poetului german. Dovada că Eminescu a consultat această recenzie și nu o altă culegere se poate deduce din faptul că cuvintele „dich", „deine", „dir" și „du" sunt scrise cu litere mici atât în manuscris cât și în recenzie, pe când în volum, aceste cuvinte încep mereu cu litere mari.* [...] *Descoperirea acestei surse ne confirmă practica obișnuită a poetului de a transcrie poezii pe file deja uzate, pentru că pe aceeași pagină, ms. 2258, 223r., se află versuri scrise la Blaj, deci cu vreo 3 ani înaintea notării poeziei germane. Cum presupunea deja Perpessicius, filele respective sunt „deteriorate de mult purtat în buzunare"*[309]*, și ar fi interesant să știm de ce studentul român, în iulie 1870, avusese tocmai această veche filă în buzunar în momentul în care își bea cafea și citea revista germană într-una din cafenelele vieneze.*[310]

Pe numele său real Adolf Ernst, Adolf Stern s-a născut la Leipzig în 14 iunie 1835 și moare la Dresda, în 15 aprilie 1907. Istoric literar și poet liric, el a studiat la universitățile de prestigiu în Leipzig și Jena. După ce a terminat studiile, a funcționat ca profesor de istoria literaturii în *Königlich-Sächsischen Polytechnikum* [Politehnica Regală Saxonă] din Dresda. *Criticul literar Adolf Stern, editorul unei impunătoare antologie de poezii germane*[311]*, este cunoscut mai ales prin eposul său „Johannes Gutenberg" (1872) și romanele „Die letzten Humanisten" (1881) și „Camoës" (1886). În anul în care Eminescu începuse să studieze la Viena, Adolf Stern publicase, la Leipzig*[312]*, o culegere de poezii care a fost recenzată imediat*

---

[306] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 137.
[307] Mihai Eminescu, *Opere*, V, Ediția Perpessicius, *op. cit*., p. 12.
[308] Rudolf Gottschall, *Revue neuer Lyrikund Epik*, în *BflU*, nr. 27, din 1 iulie 1870, p. 417-422.
[309] Mihai Eminescu, *Opere*, V, Ediția Perpessicius, *op. cit*., p. 12.
[310] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 137.
[311] *Fünfizig Jahre deutescher Dichtung. 1920-70. Mit biographisch-kritischen Einleitungen.* Ed. De Adolf Stern, Leipzig, 1871.
[312] Adolf Stern, *Gedichte*. Ediția a doua, Leipzig, 1879.

de după apariția sa de Rudolf Gottschall. Eminescu a citit articolul respectiv ca un exemplu al măiestriei poetului german.[313]

A publicat compilația *Fifty Years of German Poetry* [*50 de ani ai poeziei germane*] (1871); două colecții de eseuri, din secolul al XVIII-lea (1874), *Die Geschichte der modernen Literatur* [*Istoria literaturii moderne*] (șapte volume, 1882-85); *Grundriss der Allgemeine Literaturgeschichte* [*Schița istoriei generale a literaturii*]. În afara celor citate mai sus, Stern a mai publicat: *Gedichte* [Poezii], 1860*, Die Anababtisten* [*Anabaptiștii*] (1866), povești. Apoi romanele *The Last Humanists* [*Ultimii umaniști*], 1880 *Die Ausgestoßenen* [*Proscrișii*] (1911). O selecție din operele sale a mai apărut la Leipzig, în 1908.

Deși este dedicată lui Fiedrich Hebbel, poezia copiată în manuscris nu are titlu, așa cum nu are nici în recenzia lui Gottschall:

Du sankst dahin im freudigsten Entfalten,
Erfüllt vom Rätselspiel[314] *der Weltgeschicke,*
Umgeben noch im Todesaugenblicke
Von bleichen Schatten mächtiger Gestalten.

Sie schwirrten um dich, suchten dich zu halten,
Daß deine Glut mit Leben sie[315] *erquicke,*
Sie drängten sich vor deine letzten Blicke,
Um nun mit dir zu schwinden, zu erkalten!

Die Götter zürnen! Keiner soll vergleichen
Sich heut mit Meistern aus beglückten Tagen –,
Du sterbtest rastlos, mutig, ohne Weichen
Dem höchsten Ziele zu, mit stolzem Wagen;[316]
Weil sie gewusst, du würdest es erreichen,
So liegst du nun vom Götterblitz erschlagen!

Tu cufunzi acolo într-o împlinire preafericită,

---

[313] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 137.
[314] În mss.: *Rätselspiel*.
[315] În mss.: *sich*.
[316] În mss., probabil din același motiv al copierii rapide, Eminescu nu pune toate semnele de punctuație.

preocupat de jocul enigmatic al destinului lumii,
Înconjurat chiar și-n clipa morții-eterne
De umbrele palide ale unor figuri puternice.

Șuierau în jurul tău, încercând să te oprească,
Pentru ca ardoarea ta, cu însuflețire, să-i răcorească,
Se înghesuiau în fața ultimelor tale priviri,
Pentru a pieri acum cu tine și a se potoli!

Zeii sunt mânioși! Nimeni să nu se compare
Astăzi cu maeștrii din zilele fericite –,
Ai aspirat fără odihnă, curajos, fără a te da în lături
Către cel mai înalt țel, cu mândra îndrăzneală;
Pentru că au știut că-ți vei atinge țelul,
De aceea zaci acum de divinul fulger!

[*LA FIEDRICH HEBBEL*[317]]

Ești numai bucurie și numai avântare,
Pătruns d-enigma însăși a sorții omenirii,
Împresurat de monștri și-n clipele pieirii,
De umbre ca de demoni, cu coadă și cu gheare.

Aceste pale umbre încearcă să te-oprească,
Văpaia vieții tale vor lacom s-o înghită
Și-atât se-nghesuiră, în ultima-ți clipită,
C-au dispărut cu tine, în hău să se răcească.

Auzi, mârâie zeii! Cine putut-a, oare,
Cu meșterii veciei, trufaș, să se măsoare?
Plin de curaj și harnic, tu ai țintit departe,
Spre piscul înălțimii, în ceruri, ideală.

---

[317] Titlul este dat de traducător.

Și cum, c-o vei atinge, având ei bănuială,
Cu fulgeru-i, chiar Zeus te doborî în moarte.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 764. Trad. Leonard Gavriliu.)

Oda pe care o transcrie în manuscris Eminescu este conformă cu regulile genului, fiind creație poetică fluentă care aduce aminte de îndeletnicirile eminesciene din poezii ca *La Eliade*, *La moartea principelui Știrbei* etc. Nu și de *Odă la Napoleon*, care atinge alte sfere cu mult mai înalte și care, așa cum se știe, va fi dusă la perfecțiune prin *Odă (în metru antic)*.

Pentru o privire comparativă referitoare la poezia copiată, reproducem mai jos versurile poetului român din poezia *La moartea lui Eliade*:

– E-o oră grea și mare
Aripile ei negre în ceruri se întind,
Astfel lumea-amuțește la-ntunecări solare,
Astfel marea-amuțește, vulcane când s-aprind,
Când prin a vieții visuri – oștiri de nori – apare
A morții umbră slabă cu coasa de argint, [...]

Aduce-vă aminte de-acele nalte poze,
De frunțile-n lumină a vechilor profeți,
Pe un pustiu de piatră, pe cer d-azur și roze
Trecu un stâlp de flacări ce lumina măreț.
Și-n fruntea unui popol pierdut în chin – e Moze,
Și sufletul lui mare, adânc și îndrăzneț,
Prevede că din sânul pierdutului popor
E viitorul lumii ș-al ei mântuitor.

Ca și în lirica germană, Eminescu face apel la Moise și Isus. Metafora sclipitoare eminesciană ține de structura geniului, așa cum spune Arthur Schopenhauer atunci când vorbește despre *Poetul dramatic* (comparând cu ceea ce este de comparat): *el trebuie să fie conștient că opera lui este oglinda neamului omenesc și că în această calitate* rareori întâlnim,

în mod excepțional câte un personaj nobil și generos[318], așa ca un cânt înălțat unui personaj atât de complex, cum a fost Ion Eliade Rădulescu în cultura română a vremii.

*

Despre FRANZ TRAUTMANN, un alt poet german care a fost lecturat de Eminescu, știm că s-a născut la 28 martie 1813, în München și moare pe 2 noiembrie 1887, în același oraș, în care tatăl scriitorului ocupa funcția de bijutier al curții regale. Dispunând de resurse financiare, acesta și-a permis să colecționeze artă, fiind un bun cunoscător al ei, așa încât, în casa părintească, viitorul scriitor se va trezi cu numeroase astfel de obiecte care-i împrospătau amintirile istorice despre orașul natal. La acestea s-au adăugat excursiile vacanțelor la vechea mănăstire Wessobrunn, care a marcat imaginația copilului, călăuzindu-i amintirile pentru tot restul vieții.

Copilul a beneficiat apoi de o vastă bibliotecă din care și-a hrănit curiozitatea de a aprofunda trecutul și care l-a îndemnat ulterior către scris. L-a preocupat mai ales originea operelor de artă și esența tematicii abordate de autorii acestora, astfel încât, în 1869 va scrie lucrarea novatoare în domeniu, intitulată (cam lung): *Artă și arte aplicate de la începutul Evului Mediu până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Pentru a produce un manual și o carte de referință pentru o orientare mai ușoară.*

Nu trece mult timp și Trautmann va renunța la cariera profesională inițială, dedicându-se arhivisticii. Călătoriile sale pe continentul european, în Anglia și Scoția l-au făcut un om și mai instruit, așa încât el va face o colaborare asiduă cu Muzeul Național Bavarez, participând substanțial la fondarea acestuia. Întorcându-ne la perioada de tinerețe, vom constata că scriitorul absolvă liceul la München și publică volumul de *Poezii* (1830) ca elev, apoi urmează cursuri de drept la universitatea münchineză.

Din 1837-1844 lucrează la cabinetul juridic al Curții Orășenești din München, cu perspectiva aproape sigură de a fi angajatul instituției. Numai că succesul avut în domeniul diferitelor domenii ale artelor (pictură, peisaj, muzică, poezie) l-au încurajat să se dedice acestora și nu profesiei de bază. Prin urmare, el compune și publică două drame: *Jugurtha* (1837) și *The Abandoned* [*Abandonații*] (1840), dar și poeziile lirico-dramatice adunate în volum sub titlul *Proteus* (1843). Ciclul liric *Maximilians Urständ* [lytischer Zyklus *Maximilians Auferstehung*], îl compune profitând de ocazia unui festival al măștii din

[318] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 94.

München, în 1840. Scrie apoi povestea *Herzog Christophs Wurf und Sprung* [*Aruncătura și săritura Ducelui Christoph*], care îi va apărea în revista nou înființată în 1844: *Fliegende Blätter* [*Foi volante*], abandonând profesia pentru care se pregătise, dedicându-se scriiturii.

Dornic de experiență, dar și împins de o curiozitate aparte, acceptă (cu gândul unei treceri experimentale) invitația prințului Karl von Bayern (Carol de Bavaria), în vederea angajării lui în calitate de lingvist, drept secretar. O muncă asiduă, o cantitate enormă de muncă, cu obstacole la care nu s-a așteptat, o muncă copleșitoare intelectualicește, dar și o boală gravă instalată pe nesimțite, îl fac să renunțe la postul de prim secretar al respectivului prinț. După recuperare, Trautmann se întoarce la activitatea literară, completată ici colo de cea muzicală sau cea din domeniul picturii – coordonate de care era atras irezistibil.

Prin urmare, dedicându-se scriiturii, el va compune una după alta, două drame: *Schloß Latour* [*Castelul Latour*] și *Cagliostro*, amândouă în 1846. După ce stă o perioadă în Franconia[319], aceasta va scoate o foaie ilustrată, *Nürnberger Trichter* [*Pâlnia din Nürnberg*], în care predomina tematica vesel-politică (1849-50). Dar nu se oprește nici aici, căci va lucra apoi cu sârg la revistele *Fliegende Blätter* [*Foi volante*] și *Hauschronik* [*Cronica de casă*], îndreptându-se spre proză, abordând subiecte cu predilecție din Evul Mediu, scriind: *Epelin din Geilingen und was in ihrer Zeit mit dieser ritterlichen Eulenspiegel und seine Kollegen in Franconia passiert ist.* [*Eppelin von Geilingen și ce s-a întâmplat la vremea sa cu acest cavaleresc Eulenspiegel și colegii săi în Franconia*], în 1852, apoi *Die Abenteuer des Grafs Christopf von Bavarien, der Kämpfer genannt ist* [*Aventurile ducelui Christoph de Bavaria, numit luptătorul*], în 1852-53; *Die freue Geschichten von München* [*Poveștile amuzante din Munchen*], în 1855); *Das Chatterstüblein, für Jugendliche und Alten erzählt* [*Cămăruța de bârfă, povestită pentru tineri și bătrâni*] (1855); *Das Leben, das Abenteuer und Tod Drs. Theodosius Thaddäus Donner* [*Viața, aventura și moartea Dr. Theodosius Thaddäus Donner*] (1864); *Der Meister Niklas Prugger, Junge des Bauers von Trudering* [*Maestrul Niklas Prugger, băiatul țăranului din Trudering*] (1879).

Exceptând *Clopotele Sf. Alban* a cărui subiect se petrece în Köln-ul secolului al XVII-lea, toate prozele lui Trautmann sunt subiectele pământului bavarez. *În termeni istorici, Trautmann are o viziune bine întemeiată asupra trecutului, care oferă cititorului o perspectivă fără efort asupra trecutului, nu numai despre aparențele sale externe, ci și despre*

---

[319] Este vorba de Turingia de sud, care a aparținut până în sec. al XI-lea de așezările francofone Bamberg, Fulda și Hersfeld, motiv pentru care se mai simte și astăzi cultura francofonă în districtele Schmalkalden-Meiningen, Hidburghausen, Sonnenberg, precum și în partea de sud a districtului Wartburg și orașul district Suhl.

condițiile sale interne. Tratând evenimentele numai, ci mai degrabă îndepărtându-i din lumea liniștită interioară a inimilor individuale, el simte mult mai mult pentru cititor decât prezentarea istoriei în sensul obișnuit al cuvântului asemenea istoriei inimii umane în nuanțele ei frumoase, vesele, posomorâte, serioase, răutăcioase și reprobabile. Naivitatea din inimă și o anumită magie a umorului benefic predomină în scrierile lui Trautmann; Într-o relație religioasă nu apare nimic dureros de ambele părți, în timp ce căldura evlavioasă pentru obiceiuri și religiozitate este vizibilă. [...] *Universitatea din München i-a trimis diploma de onoare a unui Dr. fil., iar regele Bavariei l-a numit consilier de curte în 1881. În ultimii ani ai vieții sale s-a dedicat colecției de poezii lirice pe care a publicat-o în două volume: „Hell und Dunkel. Poezie din toate stările de spirit".*[320] Din 1851 va trăi liniștit, scriind, după ce se va căsători cu Elise, sora poetului Julius Grosse.

Referitor la tema noastră, trebuie spus, întâi de toate, că Eminescu, în manuscrisul 2285 (f. 163r.), în dreapta filei, copiază o strofă din poezia intitulată *Am Frankreich* [*Către Franța*] și altele trei din oda închinată *Cezarului* (f. 170r.) [*An den Cäsar*] după ce trage o linie orizontală, urmând ca în jumătatea de jos a paginii să scrie proză.

Rudolf Gottschall în *Zur neuen Kriegslyrik*[321] [*Asupra noii lirici de război*], face câteva considerații pertinente asupra creațiilor lirice ale poetului german și anume că *Poeziile lui Franz Trautmann: „Crizanteme și roze, ciulini și mimoze. Din vreme de război 1870", sunt destul de complicate; ar fi trebuit să se cheme cactuși, și nu ciulini, pentru că în general sunt forme bizare și țepoase, care au însă din când în când o floare parfumată, cum este cazul ultimei poezii „Către Franța" cu primele strofe:*[322]

Reproducem mai jos respectivele creații:

AM FRANKREICH

Die Stunde der Vergeltung kam,
Du stehst vernichtet da,
Verhüllt das gramgebeugte Haupt,
O bleiche Gallia!

Bereust du deinen Siegeswahn,

---

[320] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 352.
[321] *Blatter für litterarische Unterhaltung*, nr. 13, din 23 martie 1871, pp. 193-200.
[322] Zoe Dumitrescu–Bușulenga, *rev, cit*., p. 16.

Den Tod der Tausende,
Der eignen Kinder Mörderin,
Du neue Niobe?

Ja ja, die ewig rächende,
Sie kam, der Sühne Zeit –
Hinweg von deinem Angesicht
Das tränenfeuchte Kleid!

„Dein ausgestorbnes Auge lenk'
Zum Himmel du empor,
Es schwand dein Stern, er schwand dahin,
Ein blutig Meteor."

CĂTRE FRANȚA

Sosit a ceasul răzbunării
Distrusă stai în fața mea,
Palidă Galia!

Regreți acum a gloriei nebunie,
Și moartea atâtor mii,
Tu, ucigașa propriilor copii,
Tu, nouă Niobe?

Da, veșnic răzbunătoare
Veni, a ispășirii vreme –
Aruncă de pe fața ta
Năframa înlăcrimată!

Ochiul tău stins
Ridică-l la cer,
S-a stins steaua ta, s-a stins acolo,
Un sângerat meteor.

CĂTRE FRANȚA

Ochiul tău stins ridică-l
La cerul fără de nor:
A ta stea arde-acolo –
Un sângerat meteor.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 766. Trad. Leonard Gavriliu.)

Vedem și aici, ca de fiecare dată la Eminescu, atunci când copiază versuri din autorii germani că le alege doar pe cele la care rezonează simțul său estetic, structura și tematica abordate:

Ochiul tău stins
Ridică-l la cer,
S-a stins steaua ta, s-a stins acolo,
Un sângerat meteor,

lăsând la o parte versurile de umplutură care exprimă destul de anost regretul a ceea ce a lăsat în urmă războiul, întrucât versurile îi violentau simțul estetic, așa cum, de altfel, demonstrează poetul german în poezia *Cel mai nou cântec Kutschke-Napolium*, în versuri forțate și fără umor:

Te lovim în Capitoliu,
Tu, ticălos trifoliu,
Cu tot cu-al tău mitralilloiu –
Zuavoliu,
Turcoliu,
Zephroliu,
Chassepoliu,
Bazaine și Leboeufoliu –
Înainte de Macmaholiu!
Acum ai al tău Rinalianțoliu,
Prusie-mășcoătoliu
Și pe noi dezonoarvoliu?

Legendele de război scrise cu tentă umoristică nu au căutare la poetul român, căci le

considera, probabil, simple jocuri de cuvinte, pe care nu le agrea, selectându-le numai pe care aveau sens adânc, cele care trebuiau să *exprime adevărul*, nu constatări (oricât de inventive formal) care nu au ce căuta în lirică – fie ea și de război.

Ca un adevărat creator, Eminescu își notează în schimb trei strofe din oda închinată *Cezarului*, în care Trautmann abordează *acea formă antică a versului, construită pe o bază alcaică, așa cum demonstrează strofele finale*[323], odă care aduce aminte, prin analogie și abordare, de cealaltă, *în metru antic*, pe care o realizează poetul român și reprezintă o culme a liricii genului, la noi:

AN DEN CÄSAR

Dein war die Zukunft, welche das Herz befreit!
Jetzt lastst schwer auf dir[324] *die Vergangenheit*
Mit Trümmern, Leichen, Schmach und Flüchen;
Sie hat mit dumpfen Zaubersprüchen
Dich unentrinnbar schmerzilchen Los[325] *geweiht.*
Weh Besiegten – du hast's gewollt!
Wie rasch den Hang hinunter die Krone rollt,
Ein Nebelstreif der Traumgeschichte,
Ins[326] *Schattenreich der Weltgeschichte,*
Wo bleiche Ohnmacht mit dem Verhängniß grollt.

Die Weltgeglücker, die nur sich selbst geglückt,
Die nur ihr Schwert dem eigenen Ruhm gezückt,
Begräbt der Dom der Invaliden –
Kein Cäsar stört den Völkerfrieden,
Der sich mit neuen blühenden Lenzen schmückt.

CEZARULUI

---

[323] Rudolf Gottschall, *art. cit.*, apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 353.
[324] În mss.: *dich*.
[325] În mss.: *Loos*.
[326] În mss.: *In's*.

Al tău a fost viitorul care eliberează inima!
Acum te apasă greu trecutul
Cu dărâmături, cadavre, rușine și blesteme;
Cu cânturi surde de vrajă
Te-ai destinat sorții dureroase, de neevitat.
Vai de cel învins – tu ai vrut-o!
Cât de repede se rostogolește coroana pe pantă în jos,
O fâșie de ceață a chipurilor din vis,
În imperiul din umbre al istoriei lumii,
Unde neputința palidă amenință cu nenorocire.

Binefăcătorii lumii care s-au fericit doar pe ei înșiși,
Care au scos sabia din teacă doar pentru gloria lor proprie,
Sunt îngropați acum în Domul Invalizilor –
Niciun Cezar nu tulbură pacea popoarelor,
Care se împodobește cu noi primăveri înfloritoare.

*

Cu toate eforturile de până acum, din nefericire, despre viața lui THEODOR ALTWASSER, alt autor german lecturat și menționat în manuscrise de poetul român, am aflat doar că s-a născut pe 6 martie, 1824, în Herrnstadt, Silezia (Wasosz, astăzi localitate așezată în vestul Poloniei) și a murit în 14 iunie 1879 în localitatea Rawitsch, în Prusia (astăzi Rawicz, vestul Poloniei).

A fost fiul unui funcționar mărunt al statului. Mai știm că a terminat gimnaziul și că publicat, în ianuarie 1870, volumul *Gedichte* [*Poezii*], apărută în Wroclav, apoi în 1862 și 1872, două tragedii: *Maria von Brabant. Trauerspiel in drei Aufzügen* [*Maria von Brabant. Tragedie în 3 acte*] și *Graf Leicester. Trauerspiel in fünf Aufzügen* [*Contele de Leicester. Tragedie în cinci acte*].

În revista *Manuscriptum*, G. Pintea reproduce *Poezia intitulată aici [Nilul]* care *este o evocare a măreției Egiptului în cursul unei călătorii cu barca pe Nil. Ea duce de la bun început la gândul unei confruntări cu poemul lui Eminescu „Egipetul”. Dar aceasta are o altă structură, mai vastă și cu o semnificație mai profundă, fiind parte din acel vast complex al „Panoramei deșertăciunilor”. Se pot reține unele elemente comune, cum e descrierea în general a Nilului cu „crângurile de palmieri”* (adesea invocați în lirica germană a timpului,

mai ales când autorii fac aluzii biblice n.n.) *având „trunchiuri svelte”; apoi fluviul povestește despre „a izvorului său taină” ca „plângerile sălbatice ale regilor morți” și „cântecele preoților”.*[327]

Mai există și alte coincidențe, cum le numește Pintea, dar există și deosebiri de fond și de realizare, așa cum vom vedea mai jos. Redăm ca de obicei originalul german, apoi traducerea liberă din Helmuth Frisch. În sfârșit, pe cea poetică a lui Leonard Gavriliu, din Ediția Academică a *Operelor* lui Mihai Eminescu:

NILFAHRT

Pfeilschnell tanzt das schwanke Fahrzeug durch des Niles gelbe Fluten,
Drüber schwimmt Ägyptens Himmel, aufgelöst in goldne Gluten.
Von den dunkellaub'gen Ufern rauschen laut die Sykomoren,
Wellen hüpfen um die Barke, murmeln wie im Traum verloren,
Brechen sich in weißem Schaume an des Schiffes schwarzen Planken.
Schweigend ruhn die grünen Ufer, träumend ruhen die Gedanken.
Tiefe Stille auf dem Strome; schwach nur klingt der Tauben Girren,
Die in wolkendichten Zügen hoch durch goldne Lüfte schwirren.
Weiße Segel in der Ferne; längs des Strandes Palmenhaine,
Deren schlanke Stämme glänzen rot im[328] *Abendscheine.*
Scharen von Flamingos wandeln stolz in üpp'gen Waldgefilden.
Fliegen auf beim Nahn der Barke, gleichend ros'gen Dunstgebilden.
An der gelben Wüste Saume ragen Gizehs Pyramiden[329]
Hochgetürmte Riesensärge, ewig wie des Todes Frieden!
Und der alte Nilstrom flüstert von versunknen, grauen Zeiten,
Die der träumerischen Seele wie im Flug vorübergleiten,

---

[327] *Manuscriptum*, nr. 4/1982 (49), Anul XIII, Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române, Director fondator: D. Panaitescu-Perpessicius, Director Al. Oprea, pp. 16-17 și 20-21.

[328] În mss., din cine știe ce rațiuni poetice, dar știind bine teoria culorilor la vechii egipteni, așa cum reiese ea din cursurile lui Lepsius, predate și notate conștiincios de poetul român, Eminescu intercalează aici cuvântul *golden*. Dovada cea mai clară o găsim în mss. 2287, f. 35v.: *În morminte găsim scene de viață egipteană în culori.* [...] *Egiptenii aveau puține colori precise, deci le puneau pe toate – dar știau a le pune astfel încât raportul lor e frumos. Pe un grund roșietic sau auriu.* Apoi în același mss., la f. 80v.: *Aato * se aflau în Orașul Soarelui (Heliopolis).* Cultul soarelui, își notează Eminescu, începe odată cu *Amenophis IV. Intenția de a desființa religia egipteană și a introduce cultul soarelui* (când auriul predomină desenele egiptene n.n.). *Împreună cu fiicele sale manifestând venerație față de Raa.* (Mss. 2286, f. 59v.).

[329] În mss.: *Gizehs Pyramiden.*

Vom Geheimniß seiner Quelle und von Thebens Mumiengrüften,
Von dem Memnon, dessen Weisen nimmer klingen in den Lüften.
Und die Welt der Monumente steigt herauf vor unseren Blicken;
Von den Pyramidenwänden steife Götterbilder nicken;
Aus dem Höhlengrabe Ramses'schallen laute Harfenklänge,
Wilde Klagen toter Kön'ge und der Priester Grabgesänge.
Hoch aus gelber Wasserfläche taucht mit prächt'gen Säulenhallen
Auf der Isis hil'ger Tempel, drin die Göttin scheint zu wallen,
Hehr in weißem Grabgewande[330]*, gramesbleich, mit Händeringen,*
Während zwischen düstern Klippen Priester Weihrauchfässer schwingen.
Urgeschichte träumt die Seele, lösend alte Zaubersiegel[331]*,*
Wenn das schnelle Schifflein gleitet auf des Niles goldnem Spiegel.[332]

(Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 402.)

CĂLĂTORIE PE NIL

Ca o săgeată zboară micul vapor pe undele galbene ale Nilului,
Dincolo plutește al Egiptului cer, descompus în fierbinți valuri aurii.
Sub bolțile verzi întunecate de pe maluri se aude foșnetul sicomorilor,
Valuri saltă pe lângă barcă, murmură ca pierduți în vis,
Înspumate se sparg albe de un pântec de vas, din negre scânduri.
Malurile verzi odihnesc tăcute, visând odihnesc gândurile.
Linişte adâncă domnește pe fluviu; slab se aud gungurind porumbei,
Care în stolurile dense precum norii zboară sus prin aerul auriu.
Vele albe sunt în depărtare; de-a lungul țărmului – crânguri de palmieri,
Ale căror trunchiuri subțiri strălucesc roșietic în lumina aurie a serii.
Cete de flamingo pășesc mândre în câmpiile păduroase.
Își iau zborul la apropierea bărcii părând figuri din vapori roz.
Vile minunate strălucesc în zare, presărate de-a lungul fluviului sfânt,
Acolo mărețele clădiri ale Cairoului, minarete și domuri ascuțite.

---

[330] În mss.: *weisen Grabgewändern*.
[331] În mss.: *Zaubersigel*.
[332] În aceste pagini, Eminescu este preocupat să-și exerseze iscălitura...

La marginea deșertului galben se ridică piramidele din Giseh,
Sicrie uriașe înălțate în sus, veșnice ca pacea morții!
Și bătrânul Nil șoptește despre vremuri cenușii de mult apuse,
Care alunecă în zbor prin fața sufletului cuprins de visare,
Despre secretul izvorului său și despre cavourile cu mumii ale Tebei,
Despre Memnon, ale cărui melodii nu mai răsună în eter.
Și lumea monumentelor se înalță în fața privirilor noastre;
De pe pereții piramidelor ne salută imaginile rigide ale zeităților;
Din mormântul din stâncă al lui Ramses pătrund sunete puternice de harfă,
Vaiete sălbatice ale regilor morți, și cântecele funebre ale preoților.
Sus, deasupra întinderii galbene a apei, se ridică cu hale minunate sprijinite de coloane
Templul sfânt al lui Isis, prin care parcă mai trece zeița,
Mândră în veșmântul alb al morții, palidă de durere, frânându-și mâinile,
În timp ce printre stânci întunecoase preoți agită cădelnițe,
Istorii străvechi visează sufletul, desprinzând vechi sigilii fermecate,
Pe când vaporașul rapid alunecă pe oglinda de aur a Nilului.

CĂLĂTORIE PE NIL

Ca o săgeată zboară micul vapor pe undele galbene ale Nilului.
Dincolo plutește al Egiptului cer descompus în fierbinți valuri aurii
Sub bolțile verzi întunecate de maluri se aude zumzetul sicomorilor;
Valuri saltă pe lângă bărci, murmură ca pierduți în vis,
Înspumate se sparg de un pântec de vas din negre, vechi scânduri.
Verzile maluri dorm în tăcere, dorm visătoarele gânduri.
Fluviul întreg e tăcere; ca din adânc se aud guguind porumbei
Stolurile lor dense ca norii reflectă-n văzduh solare scântei aurii.
Vele albe, departe; de-a lungul țărmului – crânguri de palmieri
Ale căror trunchiuri subțiri strălucesc arămiu în calmele seri.
Cete de flamingo pășesc mândre în câmpiile păduroase,
Își iau zborul la apropierea bărcii, formând figuri roșiatice.
Vile splendide în zare, pe malul fluviului sacru clădite
Și, în Cairo, domuri mărețe și minarete-n azur poleite.
Munți gravi în deșertul gălbui, la Giseh: se văd piramidele terne,

Enorme sicrie pe mări de nisip, ca a morții pace eternă.
Nilul bătrân șoptește-amintiri despre vremuri de mult scufundate,
Visătoarelor suflete vrând, din fir până-n ață, sfătos să le-arate
Gloria Tebei cu tainele sale, mumiile-n cripte pitite;
Memnon, colosul, apoi, cu-a lui arii, de-atunci totdeauna slăvite.
Dar acea lume străveche se înalță în fața ochilor noștri;
Neșterse imagini de zei pe zidul cel veșnic al lumii de-o clipă?
Din groapa în peșteră a lui Ramses, o harfă răsună a rugăciune:
Un bocet sălbatic al regilor morți și cântece de-ngropăciune ale preoților
Pe-ntinsul galben al apei apar halele cu coloane,
Pe templul sfânt al zeiței Isis, zeița pare a stăpâni înăuntru.
Tronând în lințoliul alb, palidă, tristă, frângându-și mâinile-ntr-una,
Iar marii ei preoți cădelnițează solemn, cu fum sacru.
Sufletul nostru visează străvechi istorii și dezleagă enigme,
Pe când vaporașul lunecă iute pe-oglinda de aur a fluviului Nil.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, *op. cit*., p. 722. Trad. Leonard Gavrliu.)

Nilfart [*Călătorie pe Nil*] este copiată de Eminescu în manuscrisul academic 2291, fila 22r. a manuscrisului. Fără a scrie numele autorului și nici titlul creației lirice, poetul român grafiază mai întâi îngrijit, apoi din ce în ce mai grăbit, versurile lungi ale poeziei. Nu știm din ce motive (poate dovada că-l interesau îndeosebi), subliniază cu un creion roșu-carmin primul vers, apoi, mai jos, cu un creion albastru, versurile 6, 13 și 14. Mai trage câte o linie verticală, tot cu un creion albastru, în stânga versurilor 15, 16 și 17, apoi, la fel, în dreptul ultimilor două ale paginii.

Cealaltă filă a manuscrisului în care se continuă copierea (23r.) este ocupată cu exersarea iscăliturilor (adesea întâlnită în paginile manuscriselor), între care primele patru cu ștersături. Continuă apoi cu ultimele opt versuri fără nicio subliniere. Restul paginii are exersate până în josul ei, din nou, iscăliturile poetului.

Helmuth Frisch menționează și în legătură cu acest autor *necesitatea de a identifica sursele manuscriselor lui Eminescu. În cazul de față, de pildă, am putea să renunțăm la orice paralelă între textul poeziei germane „Der Nil" și textul poeziei eminesciene „Egipetul", dacă poezia germană ar fi fost publicată după data de 1.9.1872, când Eminescu citește la Iași, în cadrul „Junimii", poezia sa care a apărut ulterior în „Convorbiri literare". Dar sursa găsită ne arată că poezia germană a fost transcrisă de poet deja în aprilie 1871 și*

confruntarea textului german cu poemul lui Eminescu nu este deci contrazisă prin cronologia textelor respective.[333]

Și editorul operelor lui Eminescu, D. Vatamaniuc, subliniază meritele incontestabile ale descoperirii izvoarelor eminesciene de către Helmuth Frisch, susținând că *Poezia lui Theodor Altwasser, „Nilfahrt" este transcrisă de Eminescu din revista „Blätter für literarische Unterhaltung" din 1871*[334] precizând că *Autorii pentru poeziile din revistă, din „Allgemeine Zeitung", „Belage Allgemeine Zeitung" și alte publicații străine sunt identificați de Helmuth Frisch.*[335]

În recenzia din revista menționată, intitulată *Poezii lirice noi*, Rudolf Gottschall, analizează creațiile mai multor autori germani (V. Platen, Tenner, Kalbeck, Dyhern), spunând despre Theodor Altwasser: *Dacă* [...] *durerea este doica tuturor marilor creații poetice, această fază se adevereşte încă odată prin analiza versurilor lui Altwasser. Ca dintr-un vas curat din sticla unei forme artistice de cristal ne creşte o floare a pasiunii unei mari dureri – această durere impregnează însă poeziile cu sentimentul importanței lor, le umple de seriozitate a reflexiei cu adevărat monastică.* [...] *Theodor Altwasser este un liric al gândului și de aceea un poet profund melancolic, pentru care iubirea nu este decât o rază de soare trecătoare în umbra întunecată a vieții, un poet care în frumusețe, oricât de mult l-ar încânta, presimte deja dezintegrarea ce va veni și care față de lumea de dincolo folosește o dialectică ascuțită în locul credinței oarbe.*[336] Criticul german, celebru la vremea în care Eminescu îl citea cu regularitate, mai spune despre Altwasser că este *...capabil de descrieri foarte reușite* și într-un *ritm trohaic plin de vigoare.*[337]

La ce poezii face referire Gottschall? Este vorba de trei sonete ale aceluiași Altwasser, pe care Eminescu le-a citit, chiar dacă nu l-au interesat în așa măsură încât să le copieze. Bănuim însă că-i vor fi fost pe plac, întrucât referirile criticului german îi va fi dat de gândit, întrucât erau în concordanță cu propriile idei. Reproducem două dintre ele: *Sonette 3* [*Sonetul 3*] și *Glück der Thoren* [*Fericirea nebunilor*]:

SONETTE 3

---

[333] Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 381.
[334] Apud M. Eminescu, *Opere*, XV, *ed. cit*., p. 905.
[335] *Ibidem*, p. 907.
[336] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 388.
[337] *Ibidem*.

Es sind die Freude und das Glück hinnieden
Vom Zufall uns aus kurze Zeit geliehen;
Nichts ist beständ'ger als des Glückes Fliehen,
Oft stört ein Augenblick der Seele Frieden,

Das Leben selbst ist denn ew'ges Sterben,
Ein jeder Atemzug nur Todesingen!
O, Täuschung, das als herrlich zu besignen
Und schön, was nächstens bricht ein Hauch in Scherben!

Es schmückt die Schönheit Bilder nur des Lebens,
Wenn edle Kunst und Dichtung sie verklären
Im Sternenfluge höchsten Jugendsterbes.

Die Kunst erlöst vom Leben. Es nicht kennen,
Und jung schon fliehn zu ihren lichten Sphären:
Dies wäre wol das höchste Glück zu nennen!

(Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit.*, p. 401-402.)

SONETUL 3

Norocul, bucuria în această lume-amuțește
Hazardul ne împrumută pentru o clipă;
Ca al norocului fugire, nimic mai sigur,
Seninătatea piere ades într-o secundă.

Viața nu-i altceva decât moartea veșnică,
Fiecare răsuflare este numai o luptă cu moartea!
E înșelare să cânți aceasta drept minune,
Și drept frumos, ce la o adiere se dărâmă.

Frumusețea împodobește doar imagini ale vieții,
Când arta nobilă și poezia le sublimează

Când tinerețea tinde spre înalte stele.

Arta de viață mântuiește. Să n-o cunoști,
Tânăr să fugi în a ei sferă luminoasă:
Aceasta ar fi fericirea omenească cea mai mare.

(Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit*., p. 389-390.)

GLÜCK DER THOREN

Zu sehn, wie in der Welt Millionen Narren
Hochmütig sich mit Rang und Bildung brüsten
Und Götzencultus weihn den eignen Büsten,
Bis Selbstsucht macht ihr Herz zu Eis erstarren;

Zu sehn, wie andre Thoren Lasten karren,
Die doch versinken an den styg'schen Küsten:
Beschleicht uns da nicht Ekel, nicht Gelüsten
Nach jener Grube, wo sie uns verscharren?

O, Freund, ein Unglück ist's, geborenwerden
Mit dem Bewußtsein von den Nichtigkeiten
Des faden Lebens! Glaube mir – auf Erden

Ist glücklisch nur der Thor für alle Zeiten;
Ihm macht das Gift des Denkes nie Beschwerden,
Das tiefste Pein dem Denker muß bereiten.
Să vezi,cum milioane de nebuni pe lume
Orgolioși cu rahguri și cultură se mândresc
Idolic ritual propriului lor bust sfințesc,
Până când egoismul le-ngheață inima;
Să vezi, cu mari greutăți duc nebunii,

FERICIREA NEBUNILOR

Ce-odată tot la malul Stixului se vor scufunda:
Nu te cuprinde scârba, sau pofta,
De-a te vedea în groapa cea din urmă;

Prietene, nenorocire e că te-ai născut
Cu conștiința că-i nimicnicie
Această viață! – Crede-mă, pe pământ

E fericit nebunul doar pentru vecie;
Otrava gândului pe el nu-l doare niciodată,
Ce suferință grea și inevitabilă e pentru gânditor.

(Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit*., p. 391.)

Poate că lecturând poeziile, lui Eminescu nu-i va fi plăcut așezarea ideii în vers, dar noi le-am reprodus mai sus pentru faptul că au fost dedicate lui Schopenhauer, filosoful comun la care ambii s-au adăpat, dovadă că nici lui Gottschall nu-i scapă aspectul: *și în poezie curentul Weltschmerz* (de care Eminescu însuși vorbea într-o scrisoare) *își are îndreptățirea sa, care în filosofie de mult i-a fost recunoscut. Doar orice speculație – și lirica modernă, dacă se înțelege ca un organ al ideilor vremii, nu poate fi decât preponderent speculativă – în ultimă instanță, dacă consideră sincer factorii vieții reale, nu poate ajunge decât la concluzia nimicniciei existenței, la sentimentul durerii pe care o simte orice ființă! Doar filosofia cea mai pozitivă vremii noastre a creat un sistem complet pentru a exprima această durere a vieții – filosofia lui Arthur Schopenhauer!*[338]

Că Eminescu pătrunsese filosofia germanului, nu mai este cale de îndoială, din moment ce chiar într-o scrisoare, cu dezinvoltură (în limba germană), îi scria lui Titu Maiorescu în felul următor: *Die Schopenhauer'sche Metaphysik ist ihrer Zweitheilung der Welt in Wille und Vorstellung richtig. Das Ding an sich, insofern es nicht durch innere noch durch äussere Wahrnehmung erforscht werden kann, muss man auf sich beruhen lassen. Schopenhauer selbst findet keinen Ausdruck dafür als den des Nichtausdrückenkönnens nämlich „Nichts",*

[338] Rudolf Gottschall, *art. cit*., apud Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 388.

ein relatives zwar, aber dennoch nichts. [*Metafizica schopenhauriană este corectă atunci când împarte lumea în voință și reprezentare. Lucrul în sine, întrucât nu poate fi cercetat nici prin percepție interioară, nici prin una exterioară, trebuie lăsat în pace. Însuși Schopenhauer nu găsește pentru această expresie decât aceea a imposibilității exprimării, anume „Nimic", unul relativ, ce-i drept, dar totuși nu altceva decât nimic.*[339]].

Când criticul citează din *Călătorie pe Nil*, ține să remarce că poezia în cauză *este plină de un minunat colorit, poate servi drept dovadă, că Altwasser nu este numai un poet reflexiv, ci este capabil și de descrieri foarte reușite*[340], ceea ce este adevărat. Și continuă: *Acest ritm trohaic plin de vigoare are la Altwasser ceva monumental; cititorul cu greu se va putea sustrage acestui farmec*.[341]

Continuând ideea criticului german, cităm din *Studiile de estetică* schopenhaur-ene, întregind ceea ce Gottschall susținea în cronica sa: *Căci, așa cum, în momentul când privim sublimul din natură, ne eliberăm de influența voinței și adoptăm o atitudine de pură contemplare, tot astfel deznodământul tragic ne face scăpăm de sub puterea însăși a voinței de a trăi.*[342]

Prin urmare, nu putem să nu facem câteva comentarii comparative între *Egipetul* (publicat separat, dar parte integrantă a poemului *Memento mori* (*Panorama deșertăciunilor*), a lui Mihai Eminescu și *Călătorie pe Nil*, a germanului Theodor Altwasser, cu precizarea necesară că *înrudirea lui Eminescu cu alți poeți romantici nu poate fi explicată prin influențe, deoarece poziția romantică este una din puținele atitudini ale spiritului omenesc care nu poate fi învățată, nici mimată.*[343] Este vorba aici de acele afecțiuni elective inexplicabile, care pot uni tematic operele unor scriitori, cu mențiunea că realizările formelor artistice ale celor doi diferă.

În cazul particular al lui Eminescu, pe de o parte, și al lui Altwasser, pe de altă parte, aspectul nu constituie o excepție. Să privim în adânc: dacă în poezia *Călătorie pe Nil*, autorul descrie din afară o perspectivă a lumii moderne, datorată plimbării cu un vaporaș pe Nil, unde se invocă prezentul/imaginea (din exterior) a piramidelor, așa ca în versurile:

Dar acea lume străveche se înalță în fața ochilor noștri;

---

[339] Mihai Eminescu, *Opere*, XI, *op. cit.,* Ediția D. Vatamaniuc, p. 191 și 193.
[340] Rudolf Gottschall, *art. cit*., apud Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 390.
[341] Rudolf Gottschall, *art. cit*., apud Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 390.
[342] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 88.
[343] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., p. 130.

Neșterse imagini de zei pe zidul cel veșnic al lumii de-o clipă?
Din groapa în peșteră a lui Ramses, o harfă răsună a rugăciune:
Un bocet sălbatic al regilor morți și cântece de-ngropăciune ale preoților
Pe-ntinsul galben al apei apar halele cu coloane,
Pe templul sfânt al zeiței Isis, zeița pare a stăpâni înăuntru.
Tronând în lințoliul alb, palidă, tristă, frângându-și mâinile-ntr-una,
Iar marii ei preoți cădelnițează solemn, cu fum sacru.
Sufletul nostru visează străvechi istorii și dezleagă enigme,
Pe când vaporașul lunecă iute pe-oglinda de aur a fluviului Nil,

în poezia lui Eminescu, marii coloși ai Egiptului sunt invocați pătrunzând atmosfera de dinlăuntrul lor. Poetul român invocă și reconstituie astfel, valorificând cunoștințele dobândite la cursurile egiptologului Lepsius, fostul său profesor la universitatea berlineză, pentru a ne introduce în atmosfera de atunci a piramidelor:

Se-nserează... Nilul doarme și ies stelele din strungă,
Luna-n mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă.
Cine-a deschis piramida și-năuntru a intrat?
Este regele: În haină de-aur roș și pietre scumpe
El intră să vad-acolo tot trecutul. – I se rumpe
Al lui suflet când privește peste-al vremurilor vad. [...]

Și în templele mărețe, colonade-n marmuri albe,
Noaptea zeii se preumblă în vestmintele lor dalbe,
Și al preoților cântec sună-n harfe de argint;
Și la vântul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele din creștet aiurind și veșnic sună
Și sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

Meditația propusă de Eminescu este una cu mult mai adâncă. Sigur că și la poetul german răzbat sunete imaginare din templu, dar ele sunt trecătoare și țin cât un ecou.

Există și locuri comune, cum ar fi acela al imagini păsărilor flamingo: la german prin versurile: *Cete de flamingo pășesc mândre în câmpiile păduroase, / Își iau zborul la apropierea bărcii, formând figuri roșiatice*, iar la Eminescu versurile care surprind atmosfera în mișcare: păsări care *și-acum turburând stele pe-ale Nilului lungi unde, / Noaptea flamingo*

cel roșu apa-ncet, încet pătrunde – o pată vie de culoare, parte din povestea lui *Mur pe mur, stâncă pe stâncă, o cetate de giganți.* Nimic în poezia lui Eminescu nu poate să întreacă imaginea încifrată a Magului care *a cetit semnul întors.*

Reluând ideea mai sus enunțată în legătură cu imaginea surprinsă a piramidelor ca a unui turist într-o călătorie cu vaporașul, pe de o parte, și cealaltă, a pătrunderii eminesciene, iată-le puse față în față, în locul comentarii, comentarii care rămân mute în fața evidenței:

Vile splendide în zare, pe malul fluviului sacru clădite
Și, în Cairo, domuri mărețe și minarete-n azur poleite.
Munți gravi în deșertul gălbui, la Giseh: se văd piramidele terne,
Enorme sicrie pe mări de nisip, ca a morții pace eternă.

Pe de altă parte, referitor la aceeași imagine, Eminescu își rulează cu totul altfel țigara de foi a gândului său poetic:

Cine-a deschis piramida şi-năuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roş şi pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. − I se rupe
A lui suflet, când priveşte peste-al vremurilor vad.

În zădar guvernă regii lumea cu înţelepciune,
Se-nmulţesc semnele rele, s-mpuţin faptele bune;
În zădar caut-al vieţii înţeles nedezlegat.

Cu toate acestea, analogiile dintre cei doi nu sunt de înlăturat, căci, până la urmă, găsim similitudini de descriere în ambele creații. Pe când Altwasser spune:

Ca o săgeată zboară micul vapor pe undele galbene ale Nilului.
Dincolo plutește al Egiptului cer descompus în fierbinți valuri aurii
Sub bolțile verzi întunecate de maluri se aude zumzetul sicomorilor;
Valuri saltă pe lângă bărci, murmură ca pierduți în vis,
Înspumate se sparg de un pântec de vas din negre, vechi scânduri.
Verzile maluri dorm în tăcere, dorm visătoarele gânduri.
Fluviul întreg e tăcere; ca din adânc se aud guguind porumbei

Stolurile lor dense ca norii reflectă-n văzduh solare scântei aurii.
Vele albe, departe; de-a lungul țărmului – crânguri de palmieri
Ale căror trunchiuri subțiri strălucesc arămiu în calmele seri.
Cete de flamingo pășesc mândre în câmpiile păduroase,
Își iau zborul la apropierea bărcii, formând figuri roșiatice.

Pe de altă parte, iată ceva asemănător la Eminescu:

Nilul mişcă valuri blonde pe câmpii cuprinşi de maur
Peste el cerul d-Egipet, desfăcut în foc şi aur,
Pe-a lui maluri gălbui, şese, stuful creşte din adânc;
Flori, giuvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,
Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,
Alte roşii ca jăratic, alte-albastre, ochi ce plâng.
.....
De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi şi ţări ferice;
Memphis, colo-n depărtare, cu zidirile-i antice,
Mur pe mur, stâncă pe stâncă − o cetate de giganţi −
Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreţie,
Au zidit munte pe munte în antica lui trufie,
Le-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanţ

Sigur că în poemul lui Eminescu fluvii de versuri urmăresc creșterea și descreșterea Egiptului antic, *ca un memento pe al istoriei plan*, finalizând cu o capodoperă: aceea a retrezirii din nisipul acoperitor marii coloși ai Egiptului:

Uraganu-acum aleargă pân' ce caii lui îi crapă;
Şi în Nil numai pustiul nisipişul şi-l adapă,
Aşternându-l peste câmpii cei odată înfloriţi;
Memphis, Theba, ţara-ntreagă coperită-i de ruine,
Prin pustiu străbat sălbatec mari familii beduine
Sorind viaţa lor de basme prin câmpie răsipiţi.

Şi-atunci Memphis se ridică, argintos gând al pustiei,

Închegare măiestrită din suflarea vijeliei...
Beduini ce stau în lună, o minune o privesc,
Povestindu-şi basme mândre mestecate numa-n stele
Despre-oraşul care iese din pustiile de jele.
Din pământ şi de sub mare, s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte,
Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere d-aur coapte?
Sub nisipul din pustie cufundat e un popor,
Ce cu-oraşele-i de-odată se trezeşte şi se duce...
.....
Și în templele mărețe, colonade-n marmuri albe,
Noaptea zeii se preumblă în vestmintele lor dalbe,
Și al preoților cântec sună-n harfe de argint;
Și la vântul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele din creştet aiurind și veșnic sună
Și sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

Meditația propusă de Eminescu este una care reverberează, ca și cum *ai striga într-o peșteră vastă* (*Tudor Arghezi*). La Theodor Altwasser, imaginea piramidelor privite de pe vaporul plutind pe apa Nilului, de la distanță și trecător, pare a fi până la un punct cea a unui turist în plimbare, cum am mai spus. Însă nimic în poezia lui Eminescu nu poate să întreacă imaginea încifrată a Magului care *a cetit semnul întors.* Mai mult: nu este totuna cu ceea ce spune poetul german:

Pe-ntinsul galben al apei apar halele cu coloane,
Pe templul sfânt al zeiței Isis, zeița pare a stăpâni înăuntru.
Tronând în lințoliu alb, palidă, tristă, frângându-și mâinile-ntr-una,
Iar marii ei preoți cădelnițează solemn, cu fum sacru.
Sufletul nostru visează străvechi istorii și dezleagă enigme,
Pe când vaporașul lunecă iute pe-oglinda fluviului Nil

comparând cu imaginea reconstituirii vii a întregului arsenal de cunoștințe a lui Eminescu în versuri ca acestea, unde laboratorul științific/documentar este stratul de dedesubtul cenușii

mocnite de deasupra unui jar interior, adesea nebăgat în seamă de necunoscători:

Cine-a deschis piramida şi-năuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roş şi pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. − I se rupe
A lui suflet, când priveşte peste-al vremurilor vad.

În zădar guvernă regii lumea cu înţelepciune,
Se-nmulţesc semnele rele, s-mpuţin faptele bune;
În zădar caut-al vieţii înţeles nedezlegat.

Analogiile dintre cei doi, însă, nu sunt de înlăturat, căci până la urmă găsim similitudini în ambele creații: *Nevoia acută de depășire a unor spații cât mai vaste și mai diferite s-a tradus firesc în motivul călătoriei, de care cei doi poeți nu sunt deloc străini.*[344]

Vom încheia întrebându-ne dacă nu cumva poezia lui Altwasser seamănă mai mult cu proza lui Eminescu din *Avatarii faraonului Tlà*: *Ușor zboară luntrea mică și neagră asemenea unei cugetări pintre tablourile mărețe desfășurate de o parte și de alta a râului... orașe vechi ce-și construiesc zidirile lor sure și colonadele lor infinite în lumina nopților, piramidele – morminte de regi –, crânguri de palmieri și numai pasări călătoare străbat cu aripele-ntinse, într-un lung triunghi, adâncimile fără margine... unde merg? unde?*[345]

*

Un alt reprezentat al romantismului german, de care Eminescu însuși a fost contaminat, a fost WILHELM BERG. S-a născut la 8 august 1839, în parohia Visingsö din regiunea Jönköping și a murit în data de 16 iunie 1915 în Kungälv. Fiu de pădurar al curatorului din Visingsborg, Jönköping, Wilhelm Berg a evoluat ca istoric, arheolog și genealogist suedez. În 1856 el absolvă școala elementară superioară din Jönköping, iar în 1870 pleacă într-un oraș mai mare, la Göteborg. În 1872 reușește să primească un loc de muncă, funcționând ca trezorier la calea ferată Bergslagernas. În anul 1876 a devenit membru al primei Camere, cu reședința în Göteborg, rămânând pe acest post până în 1910.

Cum pasiunea sa va fi prin excelență dată de studiul istoriei, el consacră aproape tot

---

[344] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit.*, p. 249.
[345] Mihai Eminescu, *Opere*, II, *Proză. Teatru*, *op. cit.*, Ediția D. Vatamaniuc, p. 164.

timpul său liber pentru a se dedica științei, iar rezultatul acestei pasiuni va fi dat de publicarea în două volume editate în 1882 și 1887, intitulate: *Samlingar till Göteborgs historia* [*Colecții de istorie a Göteborgului*] apoi *Göteborger Stift im 18. Jahrhundert* [*Göteborgs stift în secolul al XVIII-lea*] (în 1892), precum și *Augustinerklostret in Konungahälla* [*Mănăstirea augustiniană din Kungahälla*] (în 1894). Cum în această perioadă este moda descoperirilor arheologice, nici Wilhelm Berg n-a neglijat domeniul.

Va colabora cu sârg în jurnalul *Asociației antichităților suedeze*, contribuind la descoperirea și cunoașterea monumentelor istorice antice din regiunea Göteborg-ului și a Bohuslän-ului. De altfel, el va deține din 1886 postul de secretar al asociației de antichități a aceloraşi regiuni, fiind și unul dintre principali fondatori ai societății *Gnistan.* După 14 ani de activitate, își va da demisia din funcție, în 1892. În anul acesta, Berg se va căsători cu Ulrica Charlotta Emerentia (Emmy) Gumælius, rămânând cu ea până la moarte.

Berg era o fire mai mult decât intransigentă, întrucât persoanele care nu erau de acord cu faptele sale îi cădeau în dizgrație. Nu îi ardea de glume, așa cum se vede și din scrierile sale, căci era cu totul lipsit de umor. Meritul său principal a fost acela de a contribui la cunoașterea istoricului orașului și împrejurimilor Göteborg-ului. Era un foarte bun observator. De altfel, meritele sale incontestabile nu i-au fost date la o parte, așa încât, în 1882 a devenit membru corespondent al Academiei Regale Suedeze de Științe și Academiei de Antichități, iar din anul 1885, membru al Societății Regale Suedeze de Știință și Cunoaștere din Göteborg.

Între lucrările lui Wilhelm Berg selectăm câteva: ..... [*Descoperiri din epoca de piatră la Hisingen. Stockholm*], 1876; *Runische Schrifte neben Göteborg* [*Inscripții runice lângă Göteborg*], apărută în 1880; *Sammlungen aus Göteborgs Geschichte* [*Colecții din istoria Göteborgului*], 1882-1891; *Göteborg unter Carl XII* [*Göteborg sub conducerea lui Carl XII*], 1887; *Göteborgs Diözese im 18. Jahrhundert* [*Eparhia Göteborgului în secolul al XVIII-lea*], 1891; *Der alte Elfsborg* [*Bătrânul Elfsborg*], 1882; *Die Entdeckungsreise nach Archangelsk*, [*Expediția la Arhanghelsk*] 1889; *Konungahällas Klöster* [*Mănăstirile din Konungahälla*]: un studiu istoric, 1891; *Beitrag zur Kenntnis der Denkmäler und der alten Geschichte von Göteborg und Bohuslän* [*Contribuție la cunoașterea monumentelor și istoriei antice din Göteborg și Bohuslän*], 1899; *Anmerkungen zu Göteborgs älteren Theatern* [*Note despre teatrele mai vechi din Göteborg*], 1896-1900; *Beitrag zur Geschichte der Göteborger Musik* [*Contribuție la istoria muzicii din Göteborg 1754-1892*], 1914.

După cum s-a văzut, era în obiceiul multor autori ca pe lângă activitatea lor științifică să... comită poezii. În cazul nostru, termenul *a comite* este justificat de criticul Rudolf

Gottschall, în recenzia intitulată *Noi poezii lirice*, unde ia în discuție creațiile poetice ale lui Woermann, Seidel și Berg în des citata *Blatter für literarische Unterhaltung.*[346]

Spre deosebire felul comun în care acționează Eminescu atunci când copiază *numai* producțiile lirice care îl impresionează/interesează, el va copia în manuscrisul 2285, la filele 62v.-64v. introducerea criticului Gottschall adresată tuturor poeților noi de a folosi în operele lor numai temele mari, universale: *Der Statistiker, der in Menschen und Dingen nur das Zahlenverhältniß, nach welchem er sie klassifiziert*[347]*, zu sehen gewohnt ist, wird heutzutage, indem er sich darin*[348] *auf gemachte Erfahrungen stützt, das breiteste Blatt în seinen Jahresregistern für die Kategorie*[349] *„Lirik" aufsparen; der Culturhistoriker aber, der zu Menschen und Dingen nicht etwa wie jener spricht: „Wie hoch beziffert ihr euch?" spondern: „Was bedeutet ihr? Was macht euch jenes hoch bezifferte Blatt des Statistikers als eins der auf der*[350] *Goldwage geistiger Bedeutsamkeit am leichtesten wiegenden zu veranschlagen. Kommt doch dasjenige unter den Krankheitssymptomen*[351] *unserer Tage, welches des Mangels an eigenartig prononcierten Charakteren, nirgends im modernen geistigen Leben so frappant zum Ausdruck wie im Bereich der zeitgenössischen Lyrik. Und dennoch sind die sichern Contouren eines scharfmarkierten und bedeutend herausgestalteten Charakters gerade dasjenige, was die heutige Lyric in erster Linie fordert. Sie will eine große Individualität des dichtenden Subjects, ausgestattet mit einem klaren Weitblick*[352] *in Zeit und Geschichte und einem ruhigen Tiefblick*[353] *in Welt und Gemüth; daneben will sie Abgeklärtheit in der Physiognomie*[354] *der dichterischen Form; sie will dem betreffenden Dichter, wenn es seiner Poesiegegeben ist, sich în langen Wllenlinien auszuströmen, den pathetischen Gang der gedankentiefen Elegie und den gewaltigen Sturmschritt der begeisterten Dithyrambe*[355]*, oder aber, wenn er în Lakonismen redet, den stimmungsvollen Hauch des Liedes und die lapidare Prägnanz des Epigramms. Stets aber sei nur der große*[356] *Gegenstand des modernen Schaffens! Groß jedoch sind die Gegenstände der Poesie nicht,*

---

[346] Nr. 48 din 23 noiembrie 1871, pp. 753-759.
[347] În mss. Eminescu scrie *classificirt*.
[348] În mss. Poetul român sare cuvântul.
[349] În mss. Eminescu scrie *Categorie*.
[350] În mss. Eminescu sare cuvântul.
[351] În mss. Eminescu grafiază: *Krankheissimptomen*.
[352] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[353] În mss. Eminescu subliniază *ruhigen Tiefblick*.
[354] În mss. Eminescu scrie *Phisiognomie*.
[355] În mss. Eminescu grafiază: *Dytirambe*.
[356] În mss. Eminescu subliniază cuvântul *große*.

wen bei einem Theile der heutigen Romantiker, în einer utopstischen[357] *Phantasie oder, wie bei den*[358] *Gelegenheitsdichtern im nicht Goethe'schen Sinne, in rein persönlichen Beziehungen wurzeln; groß sind die Gegenstände und würdig, dichterisch gestalten zu werden, vornehmlich dann, wenn Blut vom Blute dieser Tage in ihnen pulsiert, wenn sie aus dem Bewusstsein dieser großen Gegenwart, welche ihre Lorbern sowohl mit der schneidigen Schärfe des Schwerts auf den Schlachtfeldern nationaler Ehre wie mit der sanften Gewalt des Wort auf denjenigen rein menschlicher Sittigung*[359] *und Veredelung pflückt, dieser Gegenwart, welche auf allen Gebieten des Könnens und des*[360] *Wissens, des Handelens und des Denkens es zu staunenswerten weltgeschichtlichen Errungenschaften gebracht hat.*[361]

[*Statisticianul, care este obișnuit să vadă în oameni și-n lucruri doar aspectul lor numeric, după care îi clasifică, va păstra astăzi, întemeiat pe experiențele făcute, cea mai întinsă rubrică din registrele sale anuale, pentru categoria „lirică"; istoricul culturii însă, care nu se apropie de oameni cu întrebarea celui de mai sus: „La cât vă cifrați?", ci cu întrebarea: „Ce semnificație aveți?", va fi înclinat să aprecieze că pentru istoriografia secolului acea rubrică însemnată prin cifre înalte, are cea mai scăzută pondere pentru calea de aur a semnificației spirituale. Printre simptomele de boală ale zilelor noastre, care sar cel mult în ochii observatorului care gândește, se înscrie, desigur, acela al lipsei de caractere specifice pronunțate, simptom nicăieri atât de izbitor reliefat în viața spirituală modernă ca în domeniul liricii contemporane. Și cu toate acestea, contururile certe ale unui caracter clar profilat și semnificativ cristalizat sunt tocmai acelea pe care lirica actuală le pretinde în primul rând. Ea vrea o puternică individualitate a subiectului creator de poezie, înzestrat cu o perspectivă clară*[362] *asupra epocii și a istoriei și cu o calmă putere de pătrundere*[363] *a lumii și a sufletului; pe lângă aceasta, mai cere maturitate în fizionomia formei poetice: ea cere de la poetul respectiv, dacă e dăruit poeziei sale, să dea glas sufletului în largi unduiri de vers, mersul patetic al profundei elegii și pasul tumultuos al înflăcăratului ditiramb, sau, atunci când vorbește în laconisme, adierea plină de însuflețire a liedurilor și pregnanța lapidară a epigramei. Permanent însă numai tema mare*[364] *trebuie să fie temă a creației moderne! Mari*

---

[357] În mss. Eminescu scrie *ütopstischen* și subliniază cuvântul.
[358] În mss. Eminescu omite cuvântul.
[359] În mss. Poetul român înlocuiește cu *Gesittung*.
[360] În mss. Eminescu sare cuvântul acesta.
[361] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 120-121.
[362] În mss. Eminescu subliniază cele două cuvinte, *perspectivă clară*.
[363] În mss. Eminescu subliniază cuvintele: *putere de pătrundere*.
[364] Eminescu subliniază cuvântul *mare*.

nu sunt totuşi temele poeziei dacă ele îşi au rădăcina, cum se întâmplă la o parte a romanticilor de azi, într-o fantezie utopică[365] *sau cum e cazul poeţilor ocazionali, în sens negoethean, în relaţii pur personale; mari sunt temele şi demne de întruchipare poetică mai cu seamă atunci când în ele pulsează sânge din sângele acestei vremi, când sunt ivite din conştiinţa acestui mare prezent, a acestui prezent care-şi culege laurii atât cu ascuţişul spadei pe câmpurile de bătălie al onoarei naţionale, cât şi cu puterea mai blândă a cuvântului pe acelea ale purei civilizări şi înnobilări umane, a acestui prezent care a dus în toate domeniile aptitudinii practice şi ştiinţei, ale acţiunii şi gândirii, la cuceriri de o valoare uimitoare, de importanţă istorică mondială.*[366]]

Ei bine, dacă Eminescu a copiat diferite poezii alegându-le pe cele care-i atrăgeau atenţia sau pe care le vizase să alcătuiască o antologie, unele fiindu-i poate izvoare, cum le numeşte Călinescu, la teoriile avansate de criticii vremii (şi în special de Rudolf Gottschall) el a aţintit urechea mai mult decât la orice, cu atât mai mult cu cât criticii nu erau dintre cei... necunoscuţi vremii. Dovadă că găsim adesea în manuscrisele sale pasaje preluate sau adaptate judecăţii proprii.

Păstrând proporţiile, dar continuând ideea, iată un exemplu (între atâtea altele) din manuscrisul 2287, f. 27r. care vorbeşte de la sine în legătură cu introducerea de mai sus a criticului german: *Die Geschichte ist der Tummelplatz des Durchschnittlichen und Gewöhnlichen – wenn man Geschichte* [...] *hört man sie gleichermassen reden, sieht sie gesticuliren, diese Erscheinungen des Willens und Wille durch. – Philosophie und Kunst ist eine einsame Königshalle, wo hie und da nur ein erhabener Schatten, die bleiche Marmorwände mit seinem Dunkel heiligt.*[367] [*Istoria este arena de luptă a mediocrului şi obişnuitului – când [contempli] istorie, o auzi deopotrivă vorbind, o vezi gesticulând – aceste manifestări ale voinţei şi voinţa de-a-ntregul. Filosofia şi arta sunt o sală regală izolată în care, din când în când, doar câte-o umbră sublimă, cu formele ei întunecate, sfinţeşte palizii pereţi de marmoră.*[368]]

Din acest punct de vedere, iată ce-şi nota Eminescu în mss. 2287, ff. 15r.,15v, pe care şi l-a intitulat *Fragmentarium*, săpând în adâncul metaforei *odăii întunecate* şi ducând-o aproape de ideile freudiene ale psihanalizei: *Oameni învăţaţi dar fără talent propriu, adică*

---

[365] Eminescu subliniază cuvântul *utopică*.
[366] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 108.
[367] *Ibidem*, p. 124.
[368] *Ibidem*, p. 116.

purtătorii ştiinţei moarte, mi-i închipuiesc ca o sală întunecată cu o uşă de intrare şi cu una de ieşire. Ideile străine întră printr-o uşă, trec prin întunericul salei şi iesă pe cealaltă, indiferente, singure şi reci. Capul unui om de talent e ca o sală iluminată, cu păreţi de oglinzi. De-afară vin ideile într-adevăr reci şi indiferente – dar ce societate, ce petrecere găsesc. În lumina cea mai vie ele-şi găsesc pe cele ce s-asamăn, pe cele ce le contrariază, dispută – concesii şi ideele cele mari, chintesenţa vieţei sale sufleteşti, se uită la ele dacă şi cum s-ar potrivi toate fără să se contrazică. Şi cum iesă ele din această sală iluminată? Multe, întâi inamice, iesă înfrăţite, toate cunoscându-se, toate ştiind clar în ce relaţiune stau sau pot sta – şi astfel se comunică şi auditoriului, şi el simte faţa unei lumi armonice, care-l atrage. Din contra, la cel mărgin it, el vede chipuri pe care prelectorul nu le-a priceput el însuşi, işind cu grămada din intelectul lui, tot astfel precum intrasă, necunoscute între ele, indiferente una faţă cu alta şi unite doar esterior prin împrejurarea că ies din aceeaşi gură. De-aceea mulţi oameni învăţaţi vor simţi cumcă au un fond negru [s.a.]*în sufletul lor, deasupra căruia toată ştiinţa lor lunecă de la urechea cu care au auzit-o la gura cu care-o transmit altora. Ei înşii rămân neatinşi de ea. La un om cu talent fondul e luminos, ei sunt mai mari prin cugetările proprii ce conţine capul lor, figurat oamenii casei sunt mult mai însemnaţi în rang decât oaspeţii ce intră şi ies, când oaspeţii iesă, se cunoaşte parecă cumcă societatea în care-au petrecut li face onoare, de-aceea tonul de demnitate cu care reapar. // În genere orice cap omenesc samănă c-o odaie, numai e-ntrebarea ce fel de odaie, ce aer şi ce lumină e în ea şi ce societate găseşti. Una e o crâşmă iluminată de-o luminare sumbră de seu, cociatatea e urâtă şi cinică, alta e-o odaie curată şi orânduită a unei babe, găseşti că lucrurile mici sunt puse şi tratate cu multă îngrijire, în cutioare, besectele s.a., – pentru // lucruri mari însă baba nu are nici un înţeles. Aceste comparaţiuni s-ar putea urma în infinit.*

În cazul nostru, poezia lui Wilhelm Berg nu se încadrează deloc în *sala regală* de care vorbea Eminescu, ci mai degrabă în preferinţa studierii istoriei. De ce, totuşi, poetul român reproduce din acest autor două fragmente de poezie în manuscrisele sale: *Auf dem Ball* [*La bal*] şi *Herbstabend* [*Seară de toamnă*]?

Atunci când trece să-i analizeze creaţiile lirice ale lui Wilhelm Berg, Gottschall spune tranşant: *Auch die „Gedichte" Wilhelm Berg sind Producte eines Dilettanten, warm empfunden, ja, mitunter sogar gemütvoll und stets wohlmeinend, aber in der Form nicht selten unfertig und schlotterig, wie ein Gewand, das aus der Naht gegangen ist.*[369] [*Şi „Poezii"-le*

[369] *Ibidem*, p. 130.

lui Wilhelm Berg sunt produse ale unui diletant plin de caldă simțire, câteodată chiar cu mult suflet și întotdeauna cu bună intenție, dar sunt scrise, nu rareori, într-o formă nefinisată și superficială, ca un veșmânt al cărui cusătură s-a desfăcut.[370]]

Iată poeziile:

AUF DEM BALL

Oft mitten zwischen Spiel und Tanz
Im frohen Festgedränge –
Es flimmert tausend Lichter Glanz
Und[371] *freudig wogt die Menge;*

Da sieh, die Szene ändert sich,
Die Formen rasch vergehen,
Und Bäume kahl und winterlich
Im Morgennebel stehen.

Die fremden Fraun sind alle fort,
Wie ein erwunschner Garten
Und unterm alten Torweg dort,
Da seh'ich Liebchen warten.

Die frommen Äuglein treu und klar,
Die lieben, sanften Sterne,
Hinzogen mich[372] *so wunderbar*
Als wie aus weiter Ferne.

Sie sah mich an so wehmutsvoll[373]
Das holde Engelsköpfchen,
Und aus den guten Augen quoll

---

[370] *Ibidem*, p. 116.
371 În mss.: *wo*.
[372] În mss.: *sie mich*.
[373] În mss.: *wehmutsvoll*.

Ein helles Tränentröpfchen.

Und still wie damals war ihr Gruß,
Als scheiden ich gekommen
Und ihr den letzten langen Kuß
Vom bleichen Mund genommen.

Und in mein armes Herz schlich
So namenloses Leid –
Da weckte eine Stimme mich:
„Sind wirklich sehr zestreut!
Zum dritten male sage ich:
Sie stehn mir dem Kleid."

LA BAL

Adesea, la mijloc, între joacă și dans,
În tumultul sărbătoresc vesel –
Sclipesc mii de lumini strălucitoare
Unde mulțimea se avântă veselă;

Iată că se schimbă scena,
Formele dispar repede,
Și copacii, în haină de iarnă, stau despuiați
În ceața dimineții.

Femeile străine au dispărut toate,
Ca o grădină vrăjită
Iar colo, sub bătrâna poartă,
O văd pe draga mea așteptând.

Ochișorii smeriți, credincioși și limpezi,
Scumpe steluțe blânde,
Mă atrăgeau miraculos
Ca din larga depărtare.

Ea, drăgălașul căpșor îngeresc,
Mă privi atât de mâhnită,
Iar din frumosul izvor al ochilor
Căzu un limpede picur de lacrimă.

Și tăcut ca atunci îi fu salutul,
Când venii să ne despărțim
Să-i răpesc ultimul sărut prelungită
De pe gura ei palidă.

Și în sărmana mea inimă se strecură
O suferință atât de profundă –
Atunci mă trezi un glas:
„Sunteți cu adevărat foarte distrați!
Vă spun pentru a treia oară:
Stați pe rochia mea.”

LA BAL

Adesea, la mijloc, între joacă și dans,
În tumultul sărbătoresc,
Unde mulțimea se avântă veselă,
Iată că se schimbă scena,
Formele dispar repede
Și copacii rămân pleșuvi și despuiați
În ceața dimineții −

Femeile străine au dispărut toate,
Ca o grădină vrăjită,
Iar colo, sub bătrâna poartă,
Acolo o văzui pe draga mea așteptând –

Ochișorii smeriți, credincioși și limpezi,

Scumpe steluțe blânde,
Mă atrăgeau miraculos
Ca din larga depărtare.

Ea, drăgălașul căpșor îngeresc,
Mă privi atât de mâhnită,
Iar din frumosul izvor al ochilor
Căzu un gingaș picur de lacrimă.

Și tăcut ca atunci îi fu salutul
Când venii și-i răpii
Ultimul sărut prelung
De pe gura ei palidă,

Pentru a-l strecura în sărmana mea inimă
O suferință atât de profundă –
Dar atunci mă trezi un glas.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 723. Trad. Leonard Gavriliu.)

HERBSTABEND

Im Thal die grauen Nebel sinken,
Die Nacht, wie kalt!
Ich seh'kein tröstendes Sternlein blinken,
Mein Herz, wie alt!
Ich möchte weinen und find'keine Thränen,
Mein Sinn, wie trüb!
Du schöne Zeit, voll Hoffen und Schnen,
Wie hatt'ich dich lieb!

SEARĂ DE TOAMNĂ

Pe vale, ceața cade cenușie:
Ce rece e noaptea!

Nu văzui strălucind nici o steluță consolatoare:
Ce bătrână mi-e inima!
Aș dori să plâng și nu găsesc nici o lacrimă:
Ce tulbure mi-e cugetul!
Tu, frumoasă vreme, plină de speranță și dor,
Cât de dragă mi-ai fi fost!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 725. Trad. Leonard Gavriliu.)

Întrucât traducerea lui Helmuth Frisch este identică cu cea a lui Leonard Gavriliu, nu am reprodus-o aici decât pe a primului. E-adevărat că cele două poezii ies de sub ascuțișul sabiei critice a lui Gottschall, dar lui Eminescu îi atrag atenția pentru sinceritatea lor care pare a fi susținută de fapte autentice, retrăite în poezie și care aduce aminte de eminesciana *sunt bătrân că timpul că tu vei fi murit*, atunci când germanul spune: *Ce bătrână mi-e inima! Aș dori să plâng și nu găsesc nici o lacrimă, / Ce tulbure mi-e cugetul!* Dezvoltând, ne putem duce cu gândul la *Îmbătrânit e sufletul din mine*, din care alegem versurile ilustrative privind tema discutată, cu mult mai profunde în simțire și în expresie:

Îmbătrânit e sufletul din mine
Ca un bordei pustiu în iarna grea.
.....
Suspine n-am – ah, de-aș avea suspine,
De-aș avea lacrimi, plânge de-aș pute!
Durerea cea mai crudă, cea mai mare
Aflând o formă, află ușurare,

Credem îndreptățită afirmația noastră în legătură cu poezia în cauză, citând în continuare strofa a treia, care stârnește o întreagă meditație, trimițând la intuiții filosofice chiar:

Oricine-a plâns și spune că ferice
În lume nu-i, acela e-un nebun.
Ce știe el ce sunt dureri când zice
Că-ntr-al lui suflet armonii răsun –
Căci armonie-i orice plâns aice,
E-o împăcare plânsul...e un bun.

Cel ce nu poate plânge, acela știe
Ce-i viața moartă, ce e moartea vie?

Nici în cealaltă poezie, *Seară de toamnă*, lucrurile nu stau altfel. Să fim atenți doar la versuri ca cele din primele două strofe ale poeziei și gândul ne duce la strofa de început din *Codru și salon:*

Zadarnic fete mândre zâmbind cutreier sala
Și muzică-i și visuri și farmec îndelung,
În ochii unui tânăr sădită e răceala
Și note cât de blânde în inimă-i n-ajung.

*

Un alt autor despre care Eminescu citește în presa vremii este FRIEDRICH RÜCKERT, poet, traducător și profesor de limbi orientale. Invocat aici fiindcă este autorul traducerilor în germană din persanul Abdurrahman Nureddin bin Ahmad Djami (luat în discuție de noi mai jos), traduceri reproduse de Eminescu în manuscrisul 2286, căci *...deținem astăzi dovada evidentă că Eminescu aprecia traducerile din persană ale lui Rückert, deoarece pe nu mai puțin de patru pagini în manuscrisul de față* (mss. 2286 n.n.) *el traduce gazeluri. Deci poezii alcătuite din distihuri, din cântecele de dragoste ale poetului persan Jâmî traduse de Rückert. Ținând seama de faptul că numele poetului persan apare de cinci ori în cadrul gazelurilor în ortografia „Dschami”, toți cercetătorii de până astăzi au tras concluzia justă că trebuie să fie vorba de traduceri din opera poetului persan, și lucrul acesta este susținut chiar și de primul editor al manuscrisului respectiv* (G. Pintea). *Însă abia acum descoperirea izvorului ne arată că Eminescu a avut în fața ochilor traducerea lui Rückert*.[374]

Spicuim, așadar, câteva date despre Friedrich Rückert. S-a născut pe 16 mai 1788, în localitatea Schweinfurt, Bavaria (Franconia inferioară) și a murit la 31 ianuarie 1866. Este înmormântat în Neuses (astăzi face parte din Coburg). A fost fiu de avocat și a urmat gimnaziul din localitate, apoi va studia la universitățile din Würzburg și Heidelberg. În intervalul anilor 1816-1817, el a lucrat la redacția publicației *Morgenblatt* [*Ziarul de*

[374] Este vorba de descoperirea lui Helmuth Frisch din *Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft* [*Revista societății orientale germane*] din 1871. Cf. Helmuth Frisch, *op. cit*., p. 295.

dimineață], care apărea atunci la Stuttgart.

Așa cum am remarcat și la alți autori ai timpului și Friedrich Rückert a beneficiat de un an petrecut la Roma, în Italia. Este vorba de tot anul 1818. Va locui timp de șase ani (1820-1826) în Coburg, oraș în care se va căsători. A funcționat ca profesor de limbi orientale la Universitatea din Erlangen, în Bavaria, unde studiase și unul din frații lui Eminescu, Șerban. În anul 1841, Rückert este solicitat să ocupe o funcție similară la Berlin, însă, om dedicat studiului, o refuză, stabilindu-se la moșia Gut, la Neuses (acum o parte din Coburg).

În 1814, la Berlin, va publica primul volum de poezie, intitulat *Deutsche Gedichte* [*Poezii germane*], sub pseudonimul Freimund Raimar, rezultatul faptului că era un luptător aprig al campaniilor napoleoniene. *Geharnischte Sonette* [*Sonete înzăuate*], constituie versuri de un pregnant patriotism. Lucrează câțiva ani buni (1815-1818) la piesa *Napoleon, eine politische Komödie in drei Stücken* [*Napoleon, o comedie politică în trei părți*] din care au fost publicate numai două părți, iar 1817 îi va apărea *Der Kranz der Zeit* [*Coroana timpului*]. Scriitor prolific va mai publica colecția de poezii intitulată *Östliche Rosen* [*Trandafirii de Est*], după care, timp de patru ani (1834-1838) elaborează volumul *Gesammelte Gedichte* [*Poezii adunate*], publicate în șase volume, care a avut parte de mai multe ediții.

Marele merit și talent al autorului, însă, s-a manifestat în domeniul traducerilor, căci Rückert știa treizeci (!) de limbi străine. S-a fixat însă pe traducerile din autorii orientali ale căror limbă, concepție și spirit le-a pătruns, precum cele ale lui Al-Hariri din Basra, în 1826, povestea indiană *Nal und Damajanti* [*Nal și Damajanti*] (1828), precum și *Rostem und Suhrab, eine Heldengeschichte* [*Rostem și Suhrab, o poveste eroică*], în 1830. *Hamasa, oder die ältesten arabischen Volkslieder* [*Hamasa, sau cele mai vechi cântece populare arabe*] va apărea tipărită în 1846.

Într-o scrisoare, *Eminescu își vestea interlocutorul despre publicarea sonetelor lui Rückert (Johann Michael Friedrich), anunțate de același „Blätter...". Ar putea fi vorba de apariția primei ediții complete, în 12 volume, în Frankfurt am Main în 1868-69, care va fi cuprins, firește, și acele „Geharnischte Sonette" [Sonete harnașate] ale poetului, mort în 1866, și care urmărea tribulațiile patriei sale, încercând să trezească, prin puterea verbului, sentimente patrioticești luptătoare în contemporani. Pe Eminescu, Rückert l-a interesat și prin aplecarea pasionată către Orient pe care i-o trezise acestuia, în vremea când preda la Universitatea din Jena, lucrarea lui Friedrich Schlegel, „Die Sprache und Weisheit der Inder" [Limba și înțelepciunea indienilor]. Traducător de poezie arabă, indiană, chineză, persană, el a intrat pe acest făgaș datorită întâlnirii la Viena cu Hammer-Purgstall, tălmăcitorul german al lui Hafiz, poetul persan, care l-a cucerit definitiv pentru acest*

domeniu.[375]

Și în scrierile originale ale lui Rückert sunt abordate tot subiecte/teme de-a dreptul sau cu aluzii preluate din Orient. Așa sunt: *Morgenländische Sagen und Geschichten* [*Mituri și poeme orientale*], 1837; *Erbauliches und Beschauliches aus dem Morgenland* [*Înființări și contemplații din Orient*], 1836-1838; *Brahmanische Erzählungen* [*Povești brahmane*], 1839. O lucrare de referință a lui Rückert a fost *Die Weisheit des Brahmanen* [*Înțelepciunea brahmanilor*], apărută în șase volume și tipărită în intervalul 1836-1839.

Un volum al creației originale i-a apărut tipărit în 1844 și l-a intitulat *Liebesfrühling* [*Primăvara iubirii*], cu ecou în rândul cititorilor, căci erau cântece de dragoste la care oamenii adăstau. A fost, între altele și autor dramatic, dar nu a excelat în domeniul acesta și mai degrabă a avut un răsunător succes la public cu *Ein Dutzend Kampflieder für Schleswig-Holstein* [*O duzină de cântece de război pentru Schleswig-Holstein*], în 1864, evocând războiul germano-danez. De remarcat și faptul că în 1847, Rückert a tradus și versuri selectate ale *Tirukkuralului*, un clasic tamil, în limba germană.

Din moment ce au fost puse pe muzică un număr impresionant pe poezii ale autorului (aproximativ 120!), Friedrich Rückert deține recordul în domeniu, fapt care l-a făcut un autor popular la vremea sa, amintind în acest sens de cunoscuții Goethe, Heine și Rilke. Vorbește mult faptul că un Brahms, Schubert ori Robert și Clara Schumann și nu niște anonimi au fost atrași de versurile lui Rückert. Dar nu numai aceștia, ci și Mahler, Richard Strauss, Bartók, Berg etc. S-a vorbit despre influențele lui Rückert asupra lui Eminescu, atât în comentariile despre *Somnoroase păsărele* și *Adio*, cât și despre cele referitoare la *Glossă* și *Scrisoarea I*.

Cât despre autorul persan ABDURRAHMAN NUREDDIN bin AHMAD DJAMI știm că s-a născut în 1414 și a murit în anul 1492, fiind nu numai un poet clasic ci și un mare erudit de origine tadjică. Djami [dʒamí] a fost un silitor și adânc pătrunzător al sufismului[376]. Lirica sa este cunoscută mai ales prin cele trei *divanuri* ce conțin gazeluri și poeme simbolic-religioase, cum ar fi *Iusuf și Zuleika* ori *Baharestan* [*Grădina cu pomi*], o proză alegorică. A fost un scriitor prolific, elaborând un număr de aproximativ o sută de lucrări, în mare parte literare, dar și științifice. Numim aici două dintre acestea: *Adieri de strânsă prietenie din*

---

[375] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *rev. cit*., nr. 1 ianuarie martie, 1985, p. 17.
[376] Apărut în sec. al VIII-a, curentul era răspândit mai ales în Persia, proferând iubirea reciprocă dintre Dumnezeu și oameni, respingând, prin urmare, ideea inaccesibilității lui Dumnezeu. Influențat de religii precum: budism, zoroastrism, hinduism, curentul stă pe fundamentul apropierii de Dumnezeu prin cunoaștere mistică, iubire și asceză. Beneficiind de milioane de adepți în lumea întreagă, aceștia sunt organizați în diferite confrerii, ordine sau grupări, iar fiecare confrerie are o vestimentație distinctă și propriile ei ritualuri.

palatul sfinţeniei, conţinând 604 biografii ale adepţilor sufismului, apoi: *Beharestan* [*Grădina de pomi*], trei divanuri conţinând gazeluri şi rubaiate.[377] Iată versurile copiate de Eminescu în manuscris:

AUS DSCHÂMÎ'S LIEBESLIEDERN. Die peinliche Säge (Von Friedrich Rückert)

Schmachleinden an der Schwelle dein erhöht mir Haupt und Sinne;[378]
Die[379] *Säg'an meinem Scheitel ist des Liebeschlosses*[380] *Zinne.*

Was[381] *klagt übern*[382] *Himmel Dschami? was man ihm hat angethan,*
Deiner Schönheit Sonnenbahn hat's, nicht des Himmles Bahn,[383] *getan.*

Ich seh' dich unbefangen vor aller Welt hingehn,[384]
Wo Welten voll[385] *Verlangen an deinem Pfade stehn.*

O, komm, o komm, wir harren,[386] *zu feiern deine Rast,*[387]
Verlangend wie der reiche gastfreie nach dem Gast,[388]
Nach deinem süssen Namen, der in der Seel'erscholl,[389]
Ist[390] *Herz wie Ohr, und Ohr als wie Zunge, sehnsuchtsvoll.*

O dessen Wesen über unserm Nennen,
Des Form liegt außer unserem Erkennen!
Der Sterne Leuchten sind durch dich gelichtet,
Des Himmeles Zinnen durch dich aufgerichtet;

---

[377] Cf. *Dicţionarul Enciclopedic Român*, Academia Republicii Populare Române, vol. II D-J, Editura Politică, Bucureşti, 1964, p. 140.
[378] În mss.: liniuţă de despărţire.
[379] În mss.: *die*.
[380] În mss.: *Liebesschlosses*.
[381] În mss.: *Wer*.
[382] În mss.: *über'm*.
[383] În mss.: fără virgulă.
[384] Îm mss.: din nou linuţă de despărţire, iar versul următor începe cu literă mică.
[385] În mss.: *von*.
[386] În mss.: fără virgulă.
[387] În mss.: o liniuţă de despărţire, iar versul următor începe cu literă mică.
[388] În mss.: liniuţă de despărţire, în locul virgulei.
[389] În mss.: liniuţă de despărţire.
[390] În mss.: *ist*.

Der Mensch von dir begnadigt: wär' es nicht,
Was hätte wohl ein Stäubchen für Gewicht!
Sein blau Gewand zerreist in jeder Frühe[391]
Der[392] *Himmel dir,*[393] *dass deine Sonn' ihm sprühe.*
Pflegkinder deiner Huld aus Wolkenborne
Sind, sowie Ros' und Tulpe, Gras und Dorne.
Auf deiner starken Helden Jageflur
Sind sel'ge Geister Fang der Sattelschnur.
Ein Weg der Fahr ist deiner Liebe Weg,
Von Wegelagrern voll ist dein Geheg;
Unmöglich ohne deiner Huld Geleit.
Ist zu bestehn des Weges Fährlichkeit.
O Herr, um jenes Tugend, dem am Kleide
Der Seele strahlt das Laulaka-Geschmeide!
Vom Reinheistbecher aus der Einheitsschaale,
Bei erdentbundner Zecher Himmelsmahle,
Weis' Dschami's Lippen an auf jenen Wein,
Der von des Daseyns Makel machet rein!
Deins Munds Rubinschloss hat aus Seelenguss man gießen lassen,
Und[394] *darein den Wunsch von allen Herzenskranken schließen lassen.*
Alle Schönheit, die verhüllt stand hinter dem geheimen Vorhang,
Hat[395] *in deiner Huldgestalt man Sichtbarkeit genießen lassen.*
Was auf des Gedankens Tafel schreiben mag der Dichtung Griffel,
Dein[396] *natürlich Wesen hat man holder sich erschließen lassen.*
Mutwill' Anmut[397]*, Stolz und Liebreiz, alles brachte man zusammen,*
Hat als Unheil auf die Welt, als Gift in Seelen fliessen lassen.
Nicht ein Wuchs ist das, ein Zweig ists, den man aus des Himmels Garten
An[398] *den Schauweg der Verliebten wandeln hat und sprießen lassen.*
Des Entbehrens Unlust gibt der Trunk vom Becher des Begehrens;
Vom[399] *Genuß verbannte dürfen es sich nicht verdrießen lassen.*

---

[391] În mss.: liniuță de despărțire.
[392] În mss.: *der*.
[393] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[394] În mss.: *und*.
[395] În mss. Eminescu scrie cu literă mică.
[396] În mss.: *dein*.
[397] În mss.: *Anmuth*.
[398] În mss.: *an*.
[399] În mss.: *vom*.

Da in Dschami's Wort so trefflich deine Schönheit lieget geschildert,
Soll[400] *kein liebend Herz,*[401] *in sein Gebet*[402] *es einzuschließen,*[403] *lassen.*
Sel'ge Geister, die gespannt dies blau umhangne Himmelszelt,[404]
Haben Liebeglückes Wiege vor die Tür hinaus gestellt.

Der verklärten Schöne Leila's[405] *in des Brautgemaches Prangen*
Hat[406] *die Thränenperlen Medschnun's*[407] *man zum Schmuck ins Ohr gehangen.*

Weißt du,[408] *vas die Knospen sind im Rosenbeet,*[409] *unaufgegangen?*
Nachtigallen haben an den Zweig ihr blutent Herz gehangen.

Vom Suchen hält mich nichts zurück, obgleich ein Wunder wär' das Glück,
Fänd'[410] *ein verarmter Wicht wie ich ein kostbares Juwel wie dich.*

Steinwürfe des Himmles.

Jeder Steinwurf, der vom Himmel nahm zur Erde seinen Flug,
Unglück wusst' ihn so zu lenken, dass er traf suf meinen Krug.

Als vom Tebris Dschami reiste nach Irak, hat der Mitten
Ihm ein Schelm von Persien den Weg des Herzens abgeschnitten.
Wo ins Wasser fällt ein Widerschein von Wuchs und Wange dein,[411]
Wird[412] *wo es mag*[413] *fließen hin*[414]*, Zipresse sprießen Jasmin.*

Wo auf deiner Gasse liegt ein Liebeskranker, ehr nicht eben
Kann vor Schwäch'er sich vom Boden, als zu Staub geworden, heben.

---

400 În mss.: *sol*.
[401] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[402] În mss.: *Gebeth*.
[403] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[404] În mss. Eminescu scrie fără virgulă.
[405] În mss.: *Leilas*.
[406] În mss.: *hat*.
[407] În mss.: *Medschnuns*.
[408] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[409] În mss.Eminescu nu pune virgulă.
[410] În mss.: *fänd*.
[411] În mss. Eminescu nu pune virgula.
[412] În mss.: *wird*.
[413] În mss.: *auch*.
[414] În mss.: Eminescu sare cuvântul fie din neatenție, fie așa a considerat că e logic... poeticește.

Sehnsucht deiner Lipp' hat meinem kranken Herzen solche Glut
Angeregt, alswie Honig einem Fieberkranken tut.

Hoffe nicht, wann Dschami wird zu Staube mit dem Leibe,
Dass ihn irgend dann ein Wind von dieser Schwelle treibe!

Sein Mund wird Todteu Seele geben,
Und dann zum Tod Befehle geben.
Sieh nur die Mordlust, die, um tödten
Zu können, will die Seele geben!

Schwerlich bleibt ein Herz verschont, wo ihm vorbeizog jener Mond!
Wehe dem Gebiet, durch welches zieht ein Pascha raubgewohnt!
Ach des Tags, da, wo ich immer mag an jede Strasse gehn,
Er, weil ich kein Glück soll haben, wird die andre Gasse gehn!
Und trifft unvermutet eins Tages sein Gang auf meinen Gang;
Dass ich ihn nicht länger sche, geht er schneller seinen Gang.

Nachst an deiner Thür hat seinen Platz der Hund, ich habe keinen;
Welchen Tag ich, ach, erlebe! lebe nie der Hund solch einen.

Wer dahin will zu Tyrannen liebeshold und graus gehn,
Dessen erster Schritt muss übers eigne Haupt hinausgehn.
Wände meine Seele los vom Leib sich, dass sie dürfte
Zur jasminenbusigen Zipress' im Windesaus gehn!
Wenn ich deines Wuchses denkend geh' im Garten weinend,
Über Zeder und Zipresse muss mein Thränenbraus gehn.
Nachbar,[415] *einen Augenblick sei mir ein Schirm vorm Auge!*[416]
Es erträgt den Glanz nicht, denn mein Mond will aus dem Haus gehn.
Er, das Schwert zur Hand, spricht: Dschami, jetzt geh aus dem Leben!
Ach, mir geht die Furcht nicht aus, die Mordlust möcht' ihm ausgehn.

Meine, des Verirrten,[417] *Ruhstatt sei in deiner Gasse Räumen,*
Wie das Haus der heimatlosen Nachtigall in Rosenbäumen.

---

[415] În mss. Eminescu săre (omite?) cuvântul.
[416] În mss. Eminescu schimbă sensul punctuației din nou, punând virgulă în locul semnului exclamării și începe versul următor cu literă mică.
[417] În mss.: fără virgulă în textul copiat de Eminescu.

Anderen[418] *sind hell die Augen, aber nur von Menschenschöne;*
Hell sei meines von der Himmelsschönheit,[419] *die ich seh' in Träumen.*
Werden hundert reine Seelen stündlich Staub in deinem Wege,
Nie von diesem Pfad ein Stäubchen haffe doch an deinen Säumen!
Ob auf jedem Tritt und Schritt mir tausend Weh entgegen trete[420]
Niemals darf ich einen Schritt zurück hier thun[421]*, noch einen säumen.*
Käm' ein Tag einst, Gott verhüt es, wo ich dich nicht schauen sollte,[422]
Jenes Tags mag diesen Körper Dschami's arme Seele räumen.
Mein Morgen trüb, mein Abend wird in Trauertracht vorbeigehn;
Nicht leicht sieht ein Verliebter wol so Tag un Nacht vorbeigehn.
Du zartes Herz, ich kränke dich mit Klagen nicht; vorbei ging,[423]
Was du mir thatst; es wird,[424] *was du mir zugedacht, vorbeigehn.*
Wer ahnt die dunklen Wirrungen der Seel',[425] *als nur die Lüfte,*
Wenn sie an jenem dunklen Haar, der wirren Nacht, vorbeigehn!
Die Lust der Wunden deines Pfeils kennt das Gemüt[426] *nie, welchem*
Dürft' ein Gedank' an das, was heil die Wunden macht, vorbeigehn.
Auf unsre Possen merke nicht! Schad' um dein freudenhelles
Gemüte,[427] *sollt' ihm jemals solch ein Kummerschacht vorbeigehn.*
Wenn nur dem Dschami bleibet ein Vorbeigang deiner Thüre,
So[428] *bleibt ihm nichts, als vor der Welt und ihrer Pracht vorbeigehn.*

Ich sprach: Nie[429] *mög'*[430] *ein Augenblick mir nehmen ab mein Grämen!*
Verstohlen lächelt'[431] *er und sprach: Zu soll es, ab nicht, nehmen.*
Ich sprach: Wieviel[432] *mein Auge weint, wer kann die Perlen zählen!*

---

[418] În mss.: *Anderen*.
[419] În mss. lipsește virgula.
[420] În mss.: *entegegentrette*.
[421] În mss.: *zurückhierthun*.
[422] În mss. Eminescu pune două puncte.
[423] În mss. Eminescu nu pune virgulă.
[424] În mss.: lipsește virgula.
[425] În mss.: fără virgulă.
[426] În mss.: fără virgulă.
[427] În mss.: *Gemüth*.
[428] În mss.: *so*.
[429] În mss.: *nie* – fără două puncte după *sprach*.
[430] În mss. Eminescu nu pune apostroful.
[431] În mss.: *lächelt*.
[432] În mss.: *wiw wil*.

Er sprach: Der[433] *Segenswolke laß,*[434] *o Gott,*[435] *den Thau nie fehlen!*[436]
Ich sprach: Mein Herz ist krank vor Weh, entbehrend deines Pfeiles.
Er sprach: O Gott, kein Kranker mög'[437] *entbehren seines Heiles!*[438]
Ich sprach: Ich ward[439] *zum krummen Reif, die Thräne zum Rubine.*
Er sprache: Der Ring ist fertig,[440] *dem zur Inschrift Treue diene.*
Ich sprache: Zu finden ist, das dich nicht liebt, kein Herz auf Erden.
Er sprach: O Dschami, das nicht liebt, das Herz mag Erde werden![441]

Mein Mund spricht mit Gelüsten vom Staube deines Fußes,[442]
Ein Durstender in Wüsten vom Rauschen eines Flußes.

Dein Haar mit des Gelocks verwickelten Systemen[443]
Zählt die Vernunft zu den unlösbaren Problemen.

Von dem Wipfel der Zipressen[444] *singen laut in hohem Chor*
Nachtigallen deines Wuchses Höhe jedem Garten vor.

Der Rose zu erwähnen vor dir wer darf es wagen?
Das heißt, vor Jusuf's Ohren von einem Hemde sagen!

Dir allein, o Kerze, leuchtet Dschami's Herzbrand noch nicht ein,
Ob man gleich in der Gesellschaft jetzt nur davon spricht allein.

Furch't der Schöne seine rosenduft'gen Locken mit dem Kamme,
Auf des Kammes Zinken zuckt mir aus der Brust des Neides Flamme.

Im Feld der Treue steht mein Herz als Ziel, und nimmer fehlt

---

[433] În mss.: *der*.
[434] În mss.: fără virgulă.
[435] În mss.: fără virgulă.
[436] În mss. Eminescu pune punct în locul semnului exclamării.
[437] În mss.: *mög*. (Fără apostrof).
[438] În mss. Eminescu pune punct în locul semnului exclamării.
[439] În mss.: *war*.
[440] În mss. Poetul român nu pune fără virgulă.
[441] În mss. Eminescu pune punct în locul semnului exclamării.
[442] În mss.: lipsește virgula.
[443] În mss.: *Sistemen*.
[444] În mss.: *Cypressen*.

Dein Auge, das zur Zielscheib' es dem Pfeil der Kränkung wählet.

Das Glück von deinem Fußkuß ward der Schwell' an dieser Stelle:
Der Mund ist glücklich, der den Kuß darf drücken auf die Schwelle.

Mein Haupt soll minder als der Staub seyn unterm Fuße dessen,
Der zwei drei Schritte mehr als ich auf deinem Weg gemessen
Von dir ächzt mir, wie der Laute, Senn' an Senn'. Ach, in der Hand
Deines Weh's sprich, welches Herz nicht solche Schmerzenslaute fand!

Als ein Stern durch deiner Liebe Sonnenkraft im Glanze schwebt
Jedes Stückchen Herz, das durch den Seufzer sich zum Himmel hebt.

Der Pred'ger pries das Paradies; er wird sich schämen müssen,
Daß er vor deiner Lippe spricht von Wein- und Honigflüssen.

Vom Gebet auf deinem Weg aufstehend, wend' ich mein Gesicht
Ab dem Wind', daß deinen Fußstaub meiner Stirn er nehme nicht.

Dschami trägt das Lichtbild deines dunklen Maals mit sich ins Grab,[445]
Wie ein Körnchen fand die Ameis'[446]*, in die Erd'*[447] *es trägt hinab.*

DIN CÂNTECELE DE DRAGOSTE ALE LUI DJAMI (Fierăstrăul chinuitor)

De ce se jeluiește sus în cer Djami? Ceea ce i s-a făcut,
I-a făcut-o calea solară a frumuseții tale, nu căile cerului.

Te văd trecând indiferentă prin fața lumii întregi,
În timp ce lumi pline de dorință îți pândesc drumul.
O, vino, o, vino, așteptăm cu nerăbdare să-ți sărbătorim popasul,
La fel de dornici precum bogatul lipsit de musafiri, care așteaptă un oaspete.
De dulcele tău nume care răsună în suflet,
Este plină de dor inima ca și urechea, urechea ca și limba.

---

[445] În mss.: fără virgulă.
[446] În mss.: *Ameis*, fără apostrof.
[447] În mss.: *Erd*, fără apostrof.

O, forma acelei ființe care se află dincolo de cuvintele noastre
E mai presus de puterea noastră de înțelegere!
Luminile stelelor sunt luminate prin tine,
Creștetul cerului este înălțat prin tine;
Omul este iertat de tine: dacă nu ar fi așa,
Ce greutate ar mai avea un grăunte de praf!
În fiecare dimineață, cerul își sfâșie de dragul tău veșmântul albastru,
Pentru ca soarele tău să-l facă să strălucească.

Lacătul de rubin al gurii tale a fost turnat din materia sufletului,
Și înăuntru a fost închisă dorința tuturor celor ce suferă din iubire.
Întreaga frumusețe care stătea învăluită în spatele tainicei draperii,
A devenit vizibilă ura ta plină de grație.
Orice ar putea scrie condeiul poeziei pe tabla gândurilor
E întrecut prin mândrie de făptura ta firească.
Îndrăzneală, grație, mândrie și farmec, toate acestea au fost reunite
Și au fost lăsate pe lume ca o nenorocire, să curgă ca otrava în suflete.
Nu e o plantă, ci o ramură, care din grădina cerului
A fost adusă în calea îndrăgostiților și lăsată să încolțească.
Neplăcerea lipsei te îndeamnă să sorbi din cupa dorinței;
Cei excluși de la plăcere nu trebuie să fie mâhniți.
Deoarece frumusețea ta se află atât de perfect descrisă în cuvântul lui Djami,
Nicio inimă îndrăgostită să nu uite să-l includă în rugăciunea sa.

Acele spirite fericite, care au întins acest cort albastru al cerului,
Au expus în fața ușii leagănul norocului iubirii.

Frumuseții transfigurate a Leilei, în strălucirea încăperii nupțiale,
I-au fost atârnate, ca bijuterii la urechi, perlele lacrimilor lui Medjnun.

Știi tu ce sunt bobocii neînfloriți din stratul cu trandafiri?
Privighetori și-au atârnat de ramuri inima sângerândă.

Nimic nu mă poate opri să caut, deși ar fi o minune norocului

Ca o biată creatură, cum sunt eu, să găsească o bijuterie scumpă, cum ești tu.

Acolo unde cade în apă un reflex al făpturii și al chipului tău,
Vor răsări, ori încotro ar curge ea, chiparoși și iasomie.

Vecine, fii pentru o clipă scutul din fața ochilor mei!
Ei nu suportă strălucirea, căci Luna mea vrea să iasă din casă.

Locul meu de odihnă, al celui rătăcit, să fie în încăperile de pe ulicioara ta,
Asemeni casei privighetoarei lipsite de adăpost, în tufele de trandafiri.
Ochii altora sunt luminoși, însă doar de frumusețea omenească;
Ai mei să fie luminați de frumusețea cerească pe care o zăresc în visuri.
Dacă sute de suflete curate se vor preface, în fiecare oră, în praf în calea ta,
De pe această potecă nici un firicel de praf să nu se lipească de poala hainelor tale!
Chiar dacă la fiecare pas m-ar întâmpina mii de suferințe,
Niciodată n-am voie să fac un pas înapoi și nici să precupețesc vreunul.
Dacă ar veni vreodată o zi, ferească Dumnezeu, în care să nu te mai pot privi,
În ziua aceea bietul suflet al lui Djami are să părăsească trupul acesta.
Dimineața mi-e tulbure, seara-mi va trece în veșmânt de doliu;
Nu-i ușor pentru un îndrăgostit să vadă cum trec astfel de zile și nopți.
Tu, inimă plăpândă, nu te necăjesc cu jeluiri; a trecut
Ceea ce mi-ai făcut; ceea ce mi-ai sortit, va trece.
Cine să bănuiască rătăcirile întunecate ale sufletului, dacă nu doar adierile,
Când trec pe lângă acel păr întunecat, pe lângă noaptea confuză!
Bucuria rănilor produse de a ta săgeată n-o cunoaște niciodată sufletul
Care va trece cu vederea gândul la ceea ce vindecă rănile.
Nu lua în seamă farsele noastre! Ar fi păcat pentru firea ta cea plină de veselie,
Ca s-o încerce vreodată o astfel de mâhnire.
Dacă numai lui Djami îi e dat să treacă prin fața ușii tale,
Atunci nu-i rămâne nimic altceva decât să treacă prin fața lumii tale și a măreției sale.

Eu am spus: fie ca niciodată clipa să nu-mi curme chinurile!
Pe furiș zâmbi el și spuse: să crească, nu să scadă.
Eu am spus: cât de multe îmi plâng ochii, cine poate număra perlele!

El spuse: norului binefăcător nu lăsa, Doamne, să-i lipsească niciodată roua!
Eu am spus: inima mea bolnavă de durere, lipsindu-i săgeata ta.
El spuse: o, Doamne, nici un bolnav nu se poate lipsi de mântuirea sa!
Eu am spus: am devenit o diademă strâmbă, lacrima un rubin.
El spuse: e gata inelul căruia credința să-i servească drept inscripție.
Eu am spus: nu e de găsit pe Pământ nici o inimă care să te iubească.
El spuse: o, Djami, inima care nu iubește, să devină pământ!

Gura mea vorbește cu nesaț despre praful pașilor tăi,
Un însetat în pustiuri, despre susurul unui râu.

Părul tău, cu sistemele încâlcite ale buclelor
Rațiunea îl consideră printre problemele de nerezolvat.

Din vârfurile chiparoșilor cântă tare, în cor, pe ton înalt,
Privighetorile cântă fiecărei grădini despre nobletea staturii tale înalte.

Djami duce cu sine în mormânt imaginea luminoasă a semnului tău negru,
Ca furnica ducând în pământ o semincioară pe care-a găsit-o (Trad. F. M.)

DIN CÂNTECELE DE IUBIRE

Plin de dor la pragul tău îmi înalță gândurile și simțurile
Încrețirile din jurul creștetului meu sunt meterezele castelului iubirii.
Cine se plânge de cer, Dschami? Ce i s-a întâmplat,
Cursa solară a frumuseții tale a făcut-o, nu cursa cerului

Te văd trecând fără grijă prin fața-ntregii lumi,
Unde lumi de dorințe îți întâmpină calea.

O vino, vino, noi te-așteptăm pentru a-ți sărbători zăbava,
Te dorim precum gazda bogată oaspele.
Numele tău dulce ce răsună în suflet îl întâmpină
Inima precum urechea și urechea ca și limba plină de dor.

Îmbrăcămintea-i albastră și-o zdrențuiește în fiecare zori
Cerul, ca să-l răzbată soarele.

Buzele rubinii ale gurii tale lasă să se reverse din suflet,
Iar în el făcu să se închidă dorința tuturor celor bolnavi de inimă.
Toată frumusețea ce stătea ascunsă în dosul perdelei secrete
Lasă să guste înfățișarea făpturii tale sfinte.
Ceea ce dorește să se scrie condeiul poetic pe tabloul gândurilor
Ființa ta firească a învederat mai grațioase.
Curajul, grația, mândria și farmecul iubirii, toate se reuniră
S-a plimbat pe aleea îndrăgostiților lăsând să fie lăudată.
Neplăcerea lipsei o dă băutul paharului dorinței,
Întârzierea plăcerii nu trebuie să amărască.
Deoarece frumusețea ta e zugrăvită atât de pregnant în cuvintele lui Dschami,
Nu trebuie să le închidă în rugăciunea sa nici o inimă iubitoare.
Spirite sfinte ce priviți atârnat acest albastru cort ceresc
Au așezat în fața ușii leagănele dragostei fericite.
Transfigurata frumusețe a corpului în strălucirea camerei nupțiale
A atârnat ca podoabă în ureche firul perlelor de lacrămi ale lui Medschnun
Știi tu de ce n-au înflorit mugurii în stratul de trandafiri?
Acolo privighetorile și-au atârnat de ramuri inima lor sângerată.
Nimic nu mă reține de la căutat, deși ar fi o minune norocul
Ca un biet netrebnic ca mine să găsească un giuvaier ca tine.
Unde se reoglindește în apă făptura și obrazul tău
Oriunde ar curge ea vor crește chiparoși și iasminul.
Noaptea o clipă îmi apăru o rază în fața ochiului,
Nu avea strălucire, căci luna vrea să-mi iasă din casă
Așternutul meu, al unui rătăcit, e în încăperile tale ospitaliere
Precum cuibul în arborii de trandafiri ai privighetoarei lipsite de adăpost.
Ochii altora sunt luminoși, dar numai de la lumina oamenilor;
Ai mei sunt luminoși de la frumusețe cerească, pe care o zării prin lacrimi.

Dacă sute de suflete pure ar arunca ore întregi praf în calea ta
Niciodată nu se lipește un prăfuleț de pe această cărare pe tivurile tale.
Fie că la fiecare pas m-ar întâmpina mii de necazuri,
N-am voie să fac niciodată un pas înapoi, nici să-mi scape unul.
Dacă ar veni vreodată o zi, Doamne ferește, când să nu te pot privi,
Acea zi facă ca bietul suflet al lui Dschami să părăsească acel corp.

Dimineața mea-i tulbure, seara mea va trece în haine de doliu.
Nu ușor vede un îndrăgostit să treacă așa ziua și noaptea.
Tu inimă delicată, nu te supăr cu plângeri; trecu
Ceea ce-mi făcuși, va trece ceea ce-mi destinași.
Cine bănuiește confuziile obscure ale sufletului decât aerul
Când trece pe lângă acea gloată întunecată a nopții confuze!
Greul rănii [produsă] de săgeată îl știe doar sentimentul,
Care ar putea trece numai cu gândul la ceea ce vindecă rana.

Nu acorda atenție farselor noastre! Păcat pentru amabila ta
Fire pe care trebuie s-o încerce o astfel de supărare.
Dacă nu-i rămâne lui Djami decât să treacă pe la poarta ta,
Atunci nu-i rămâne decât doar să treacă prin fața lumii și a măreției ei.

Eu spusei: Nici o clipă să nu-mi ia năcazul!
El zâmbi tainic și vorbi: Trebuie să se adaoge, nu să se ia.
Eu vorbii: Cine poate număra perlele lacrămilor ochilor mei plânși
Eu vorbii: Dă Doamne nori binefăcători, să nu lipsească niciodată roua !
Eu vorbii: Inima mea e tristă de durere, lipsindu-i săgeata ta.
El vorbi: O Doamne, nici unui bolnav să nu-i lipsească mântuirea.
Eu vorbii: Eu devenii o scoabă strâmbă, iar lacrămile rubine.
El vorbi: E gata inelul ce servește pentru inscripția credinței.
Eu vorbii: Trebuie găsit, că pe tine nu te iubește nici o inimă de pe pământ.
El vorbi: O, Dschami, cine nu iubește, inima lui devină pământ!

Gura mea soarbe cu poftă praful de pe picioarele tale,
Un însetat din pustiu: dispare vuietul unui râu.

Părul tău cu sistemele buclelor încâlcite
Numără rațiunea printre problemele insolubile.

De pe vârfurile chiparoșilor cântă tare, în puternic cor,
Privighetori din înălțimea frunzișului tău din fața fiecărei grădini.

Dschami duce cu sine în mormânt imaginea pofticioasă a botului tău întunecat
Așa cum furnicile [duc] un bob de grâu în pământ și coboară în el.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 727-728. Trad. Leonard Gavriliu.)

Din cântecele de iubire se regăsește copiat, așadar, în manuscrisul academic 2286, ff. 44r, 44v., 51r., 51v. și datează din 1871, fiind *transcrise din traducerea lui Friedrich Rückert, „Aus Dschami's Liebesliedern" [Din liedurile de dragoste ale lui Dschami] publicată în „Zeitung der Deutschen morgenländischen Gesellschaft" în 1871.*[448] Zeița indiană care apare venerată în tablouri de un colorit viu este invocată de autor drept cea a iubirii înțelepte, dar care nu are nicidecum rolul de a întoarce sentimentul îndrăgostitului, în speță poetul indian.

Conținutul *Cântecelor de iubire*, turnat în vers ca o litanie la malul mării aduce aminte de atmosfera *zeului indic* al lui Eminescu, din poezia *Kamadeva*, cu mențiunea că similitudinile sunt redate în doar cinci strofe a câte patru versuri scurte, din care cităm spre exemplificare patru, care concentrează ceea ce poetul persan face să curgă în versuri ce par interminabile:

Cu durerile iubiri
Voind sufletu-mi să-mi vindec,
L-am chemat în somn pe Kama –
Kamadeva, zeul indic.

---

[448] Apud M. Eminescu, *Opere*, XV, *ed. cit*. a Academiei Române, p. 905.

.....

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează, ca săgeți,
Numai flori înveninate
De la Gangele măreț.

Puse-o floare-atunci-n arcu-i,
Mă lovi cu ea în piept,
Și atunci în orice noapte
Plâng pe patul meu deștept...

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Ș-al iluziei deșerte.

La persanul Djami, ceea ce este cuprins în versurile *Suferința plină de umilință îmi înalță capul și sufletul; / Fierăstrăul de pe creștetul meu este meterezul castelului iubirii*, se dilată apoi în lamentările dar și în frumusețile iubirii veșnice:

Dacă ar veni vreodată o zi, ferească Dumnezeu, în care să nu te mai pot privi,
În ziua aceea bietul suflet al lui Djami are să părăsească trupul acesta.
Dimineața mi-e tulbure, seara-mi va trece în veșmânt de doliu;
Nu-i ușor pentru un îndrăgostit să vadă cum trec astfel de zile și nopți.

Sau:

Bucuria rănilor produse de a ta săgeată n-o cunoaște niciodată sufletul
Care va trece cu vederea gândul la ceea ce vindecă rănile,

ceea ce apropie pe cei doi mari poeți ai unor timpi diferiți. Pentru ca un final aproape neașteptat să sune în felul acesta:

Eu am spus: fie ca niciodată clipa să nu-mi curme chinurile!

Pe furiș zâmbi el și spuse: să crească, nu să scadă.
Eu am spus: cât de multe îmi plâng ochii, cine poate număra perlele!
El spuse: norului binefăcător nu lăsa, Doamne, să-i lipsească niciodată roua!
Eu am spus: inima mea bolnavă de durere, lipsindu-i săgeata ta.
El spuse: o, Doamne, nici un bolnav nu se poate lipsi de mântuirea sa!
Eu am spus: am devenit o diademă strâmbă, lacrima un rubin.
El spuse: e gata inelul căruia credința să-i servească drept inscripție.
Eu am spus: nu e de găsit pe Pământ nici o inimă care să te iubească.
El spuse: o, Djami, inima care nu iubește, să devină pământ!

*

Un poet care s-a dezrădăcinat de pământul natal, al cărui dor îl va duce cu el toată viața este EDUARD DORSCH, discutat aici întrucât a fost citit și trecut în manuscrise de Mihai Eminescu. S-a născut la 10 ianuarie 1822 în Austria și a murit la aceeași dată ca cea a nașterii, în 1887, în Monroe, Michigan, în Statele Unite al Americii. Este considerat poet germano-american.

Își face debutul literar cu o poezie, în Detroit. Deși medic, contemporanii îl descriu ca pe un ins retras, care prefera lecturile în locul socializării. Îi plăceau îndeosebi două lucruri: plantatul semințelor de lotus (în curtea sa și în Plum Creek, lângă River Raisin), precum și poezia. Spirit liber, părăsește Germania revoluționară în favoarea Americii, unde se va stabili, rămânând cu obsesia cântecului de sirenă care-l atrăgea peste ocean, spre țara și pământurile natale.

Își lasă toată averea (biblioteca medicală și manuscrisele) Universității Michigan din Ann Arbor, precum și o mare parte a bibliotecii personale în orașul adoptiv, Monroe, Michigan. În atitudinea sa singuratică, el a știut, totuși, ca în intervalul celor 37 de ani petrecuți în vindecarea oamenilor din regiunea adoptivă să le insufle dragostea pentru lectură, vindecându-i fizic dar și îndrumându-i spre libertate și egalitate, pe care nu le putea experimenta în țara sa natală.

Se spune că Eduard Dorch ar fi emigrat în State în 1849 de bună voie, cu gândul să-și croiască o altă viață. Alte surse susțin că a fost expulzat. Oricum, după ce a aterizat la New York, el se va căsători cu Sophia Hartung, de asemenea imigrantă, născută în Bavaria.

După decesul acesteia, se va recăsători tot cu o nemțoaică, Augusta Uhl. Într-o schiță autobiografică va pune pe seama personajului principal o poveste care explică totul: respectivul personaj trăiește în atmosfera revoluționară a Germaniei din 1848, când era nevoit

să acționeze ca medic în Viena la scene absolut sângeroase, urând guvernul, drept pentru care, alăturându-se unui grup de emigranți, a fugit în State. Împrietenindu-se cu un negustor afacerist, Christopher Bruckner, un gentleman cultivat, acesta se mută cu familie cu tot aproape de Eduard Dorsch.

N-a avut decât de câștigat printre străini, fiindcă Bruckner, german la origine, știa câteva limbi străine (germană, engleză, franceză și italiană) având cu cine să converseze pe măsură. Datorită acestui bun prieten, s-au adunat la Monroe un mare grup de bavarezi, ducându-și traiul împreună, în pace și înțelegere. După războiul civil din 1861, când mai mulți germani s-au înrolat pentru președintele Lincoln, Dr. Dorsch a devenit un republican acerb, luptând pentru combaterea sclaviei.

Deși la 41 de ani devine miop, în 1860, a fost desemnat elector prezidențial al districtului Michigan, sprijinindu-l pe Abraham Lincoln la prima Convenție a Partidului Republican. Va funcționa ca un chirurg bine plasat în meserie, dovadă că în 1862, el scrie o lucrare de cercetare în care sunt analizate efectele cursului unui glonț asupra corpului uman, o lucrare rămasă de referință timp de câteva decenii.

Cu precădere însă, Dorsch, va experimenta viața izolată în mijlocul naturii americane, rămânând, totuși, cu o mare nostalgie după țara natală, pe care a cântat-o neîncetat. A intrat într-o rețea de activități feroviare subterane când a ales să-și refacă viața în Michigan, ajutând asiduu la constituirea acesteia. În anii 1850 și-a construit o casă pe care a pus-o la dispoziție ca stație în drumul de fier subteran nou construit, facilitând fuga sclavilor locali spre Canada.

Dorsch a susținut în lucrările sale de specialitate că nu poate găsi nicio legătură, în Monroe sau în apropiere, între erizipel (infecție acută, adesea cu erupție cutanată, de care și Eminescu a suferit) și febră puerperală (o infecție bacteriană a tractului reproductiv după naștere) deși asistase și îngrijise 5.000 de cazuri la nașteri în regiune. A atras atenția asupra îmbolnăvirii cu plumb încă de atunci, iar comunitățile medicale din Statele Unite și Canada, ajung să avertizeze Consiliul Sănătății și pacienții lor cu privire la utilizarea vaselor de tablă uzate, tot în urma cercetărilor doctorului.

Pe lângă toate acestea, însă, Dorsch a fost jurnalist, poet, scriitor și artist talentat. A scris în limba natală, publicând încă din vremea când era student în Bavaria și Austria. Va compune aici *Kurze Briefe für den deutschen Volk auf zwei Seiten des Ozeans* [*Scrisori scurte către poporul german pe două laturi ale oceanului*], în 1851, făcând o comparație sentimentală între germanii cultivați ai celor două țări. Și tot aici, lucrarea *Unabhängige* [*Independenții*], în 1858.

Înființează *Staats Zeitung* [*Ziarul de stat*], care a funcționat ceva mai mult de trei ani și

care a avut destui cititori, căci lumea emigranților era dornică să citească în limba natală. Chiar dacă publicația va da faliment din cauza nepriceperii financiare a lui Dorsch, el continuă activitatea scriitoricească și publică mai multe volume de poezii: *Lieder der Hirten* [*Cântecele păstorilor*], care amintește de atmosfera revoluției din țara natală, *Parabasen* [*Parabaze*], în 1875, iar în 1883, *Von dem alten Leben zu dem neuen* [*De la lumea veche la cea nouă*], poezii politice reprezentând aspecte ale politicii țării de adopție, precum și *Ländliche Briefe für meinen Volk* [*Scrisori rurale pentru poporul meu*]. Nu s-a oprit doar la creațiile proprii, traducând și din poeții englezi în germană. Exersând și în domeniul picturii, lucrările sale sunt și astăzi expuse în Biblioteca Dorsch din Monroe, Michigan.

Faptul că a știut să atragă mulțimea aducând și plantând semințe de lotus în proprietatea sa, curioșii au venit în număr mare să vadă cu proprii ochi înflorirea sacrului Lotus adus de pe Nil, în mlaștinile râului Raisin. Și fiindcă vizitatorii au sosit din toate colțurile din Michigan și Ohio, totul a devenit o tradiție, așa încât și astăzi mii de oameni vin să vadă spectacolul înfloririi lotușilor galben-aurii care răsar printre marile frunze de un verde închis atrăgător.

Într-un articol din 1883 din ziarul *Detroit Free Press* [*Presa liberă din Detroit*] se menționează faptul că dr. Eduard Dorsch din Monroe a donat doi vulturi cheli grădinii zoologică din Detroit. Acasă ținea păsări în curte și animale mici în fereastră. Mai mult, îmbinând talentul său literar cu activitatea științifică, Dorsch a publicat lucrarea *Unsere Freunde der Maulwurf, der Frosch, die Spinne und die Eule* [*Prietenii noștri Cârtița, broasca, păianjenul și bufnița*] înregistrată în *Raportul anual al secretarului Societății Horticole de Stat*.

Dr. Dorsch a practicat medicina și farmacia găsindu-și sfârșitul în 1887. Necrologul morții sale a apărut în *Milford Times*, atunci când a împlinit vârsta de 65 de ani, în care se menționează faptul că deținea una din cele mai mari și mai complete biblioteci din stat, conținând peste 4.000 de exemplare, între care unele rarisime. Un omagiu frumos i-a adus prietenul său, dr. P. S. Root, scriind despre el că viața lui a respectat deviza: *fă-le altora așa cum ai vrea ca ei să-ți facă ție*.

Redăm mai jos poeziile regăsite în manuscrisele eminesciene:

IM URWALD[449]

---

[449] Trad.: *În junglă*.

Als es im Wald begann zu lenzen
Und aus dem Gras die Blumen schossen,
Als selbst des Farmes Fenzen
Sich Schmückten mit den Sumach Sprossen,

Da fühlt auch ich im Herzen wieder
Des Liedes langentfernten Schall,
Doch kam die rechte Lust der Lieder
Mir erst im Herbst beim Blätterfall.

Ach allzu ich war mir die Fülle
Des Waldes, zu fremd die Vogelstimmen,
Nicht konnte durch die grüne Hülle,
Mein Auge auf zum Himmel klimmen;

Das Rauschen in den Riesenbäumen,
Gleich einem Donner traf's mein Ohr,
Ich war so klein in diesen Räumen,
Dass ich die eigne Spur verlor.

Jetzt ist es Licht' die bunten Strahlen
Der Sonne schiessen hie und wieder,
Und all'des Herzens bange Qualen
Verflüchtigen sich in leichte Lieder,

Jetzt ist es Licht, ein goldner Regen
Von Blättern schiebt mir um das Haupt
Und Wünsche fühl ich neu sich regen,
Die längst vergessen ich geglaubt –

Mir ist's als hört ich Harfenklänge,
Wenn mir jetzt rauscht die Sycomore,
Wie auf verschollene Gesänge
Lausch'ich dann mit entzücktem Ohre.

Ich möchte mit den Laygenassen[450]
Eintretten neu in Reich'nd[451] *Glied*
An einem Lay, der längst verflossen,
Zurück zu zaubern mir ein Lied.

2

Der Menschen Hütten liegen hinter mir,
Die winzigen Plätze wo die Axt gelichtet,
War mir der Wald in seiner vollen Zier
Und Stamm an Stamm zum Himmel aufgerichtet.
Kein Sonnenstrahl ist kräftig da genug,
Dass er durch die Nacht von Blättern dränge,
Noch ist geschmiedet nicht der starke Pflug,
Der dieser Bäume Lebenskraft bezwänge.

Kein abgestorbner Stamm geht hier zu Grund',
Ihn stützen, immer rüstig, die Genossen;
Sein Tod wird selbst den Nachbarn oft nicht Kund,
Denn ihn ersetzen seine kräftigen Sprossen,
Die wilde Rebe schlägt die Ranken noch,
Die weit verschlungen, um die morsche Leiche,
Und die Trompetenblume blühet doch
Ist auch vom Blitze zerschällt ihr Stab, die Eiche.

Von Schilf und Silberweiden eingefasst,
*Schlingt sich durch' s Dickicht Dort des *** faden.*
Der Kranich ist sein oft gesehener Gast
Von reicher Beute allezeit geladen.
Brüllfrosch und[452] *Unke lassen abendlich*

---

[450] Ìn mss.: *Laygenasse.*
[451] Ìn mss.: *Reich'n.*
[452] Ìn mss.: *u.*

Ihr Lied ertönen aus dem Wassers ***
Doch oben der Fläche tummeln sich
Die wilde Ente und[453] *die Wasserrose.*

Wie friedlich rings und[454] *wie unendlich reich*
An mannigfaltig reichlebenden Gestalten.
Was kommt an Schönheit der Natur wohl gleich,
Wenn du vor'm Menschenaug'dich willst entfalten!
Wie klingt es lieblich, wenn die Melodien

Von tausend Vögeln durch die Lüfte schallen!
Wie beugt das Herz andächtig sich auf Knien,
Wenn hoch im blau der Bäume Wipfel wallen.

Urwald! O nimm mich auf in deinem Schoss,
Lass wie ein Kind mich Schmetterlinge haschen,
Und dein Getier aus seinem Bett von Moos
Mit neugierigen Augen überraschen!
Die Thränen feuchten mir vom Augenlicht,
Die manchmal ich vergangener Zeit nach weine,
Und ist mein Auge Wieder klar und[455] *licht,*

Dann leih'zu einem Haus mir Holz und[456] *Steine!*
Wenn der Orkan dann durch die Bäume fegt,
Geheime Zwiesprach mit der Welt zu halten,
Wenn donnernd hier die Eiche niederfället
Und dort die Erde klafft in weiten Spalten:
Einstimmen will ich dann in gleichem Ton,
Will die Natur in meine Reime zwingen,
Ein grosses Lied der Revolution

---

[453] In mss.: *u*.
[454] In mss.: *u*.
[455] In mss.: *u*.
[456] In mss.: *u*.

Und einen Hymnus auf die Freiheit singen.

3

Nacht ist's; im dunklen urewigen blau,
Eigehn sich die leuchtenden Sterne,
*Die Luft vom See um *** mich lau,*
*Das Nachwirken *** vom Thau,*
Der Wald rauscht bis in die Ferne,
Jetzt rauscht er leise, jetzt wird er still,
Der Uhu nur wacht und der whippoorwill.

Ich wandle allein in die einsame Nacht
Und fühle mich doch nicht verlassen,
Denn was ich gethan und[457] *was ich vollbracht*
Und was ich in einsamen Stunden gedacht,
Bleibt treu mir auf jeglichen Strassen.
Es geben die Geister vergangener Zeit
Mir über den Erdball ihr stilles[458] *Geleit.*

Und ob ich wandle am grünen Rhein,
Ob hoch auf dem Meer ich schwanke,
Im Sonnenbrand und[459] *im Mondlichtsschein,*
*Selbst in Dakotas ****
Stets bleibt mir treu der Gedanke;
Wie jetzt am Eri klingt einst mein Vers
Vielleicht zum Rauschen des stillen Meers.

Und trüben auch Wolken an manchem Tag
Die laufenden Sonnenlichter,
Sie stören doch nicht, mag kommen, was mag,

---

[457] In mss.: *u*.
[458] In mss.: *still*.
459 In mss.: *u*.

Der Seele ruhigen Wellenschlag, –
Das ist Vorrecht der Dichter:
Sie schien wenn's draussen auch nirgends blüht,
Den keimenden Frühling im eigenen Gemüth.

4

Und wieder stehe ich im Umwald hier
Und wieder rauscht's in den Bäumen,
Doch nirgends im weiten, im weiten Revier,
Eine Spur von den frühen Trämen.

Gespenstig steigt gen Himmel der Baum
Wild klettern die Spechte und Raben.
Dass nicht ich hab in diesem Raum,
Mein einzig Kind begraben?
Mit ist's als herrschte rings die Nacht,
Als sei die Welt gestorben;
Des Sommers laufende Blummenpracht
Verwittert und verdorben.

Ich gleiche selbst dem alten Stamm,
Dem man die Sprossen zerschlagen,
Bald werden Moos und[460] *Fliegenschwärme*
Ich wuchernd überragen.
Bald wird vielleicht im tiefen Grund
Mein eigen Grab gegraben,
Und über dem Herze blutend und[461] *wund*
Wird nächtlich der Elchhirsch traben.
Gute Nacht denn, du rastlos rollende Welt,
Gute Nacht, ihr leuchtenden Sterne,
Wenn Tag und Sommer in Asche zerfällt,

---

[460] Ĩn mss.: *u.*
[461] Ĩn mss.: *u.*

Dann rastet im Winter man gerne.

5

Ich sehnte mich in jungen Jahren
Nach fremder Länder Herrlichkeit,
Den Ozean Wolt ich befahren,
Die Welt beschauen weit und[462] *breit.*

Jetzt bin ich über's Meer gezogen,
Weit hinter mit liegt Rhein und[463] **** Belt*
Es trugen mich die dunklen Wogen
Sanft schaukelnd nach der Neuen Welt.

Der Urwald war mein heiss Verlangen,
Da ist's dacht'ich, wo Leben quillt;
Jetzt seh'ich träumend und[464] *befangen,*
Dass er die Sehnsucht auch nicht stillt.

Ich möchte weiter, immer weiter
Gehn Süden, wo die Palmen stehn,
Wo ich auf steiler Bergesleiter
Kann tief bis in den Himmel seh'n.

Geduld, mein Herz! Dem süssen Wesen
Liess Schiff und[465] *Ruder bald bereit*
Vom Tulpenbaum und[466] *den Platanen*
Ist's bis zur Palme nicht mahr weit.

Es war in einer schwülen Sommernacht,

---

[462] Ìn mss.: *u.*
[463] Ìn mss.: *u.*
[464] Ìn mss.: *u.*
[465] Ìn mss.: *u.*
[466] Ìn mss.: *u.*

Von einem Kranken ritt ich still nach Hause,
Am Himmel zog die schwarze Wolkenpracht.
**** aber sofort ich mich in meine Klause.*

Doch die war fern. Schwer lag die Luft auf mir
Im Westen rollen Donner, zuckten Blitze,
Und in des Waldes finsteren Revier
Kein schürzend Obdach, keine Felsenritze!

Da führte mich der Weg hin'ab in's Thal
Irrlichter tanzten in dem feuchten Grunde,
*Leuchtkäfer flogen um micht, *** ***,*
Und niedend Holz schien glimmen in der Runde.

Noch drückender war hier die Luft. Mein Ross
Schob wild und[467] *scheu mit weit *** Nüstern,*
Fast wollte mein vierbeiniger Genoss
Mit seiner Angst mein eigen Hirn umdüstern.

Ich hielt die Zügel unwillkürlich an,
Und bald versenkt ich mich in stilles Träumen, –
Es hat vor alter Zeit der rothe Mann
Den Todten Plaz gegönnt in diesen Räumen.

Jetzt kommen aus den Gräbern sie hervor
Und tanzen ernst in wundervollen Schweigen
Wo ihrer Söhne Festritt sich verlor,
Den alten Waffentanz, den Todesreigen.

Die Funken wirft die blanke Tomahawk
*Das morsche Holz glimmt als *** Feur –*

---

[467] In mss.: *u.*

*Wer weiss, welch weise *** im Gürtel stak?*
Beim grossen Geist! es ist nicht recht geheuer!

Da löste sich des Himmels Traurigkeit
In sanfte Trähnen, Regen strömte nieder
Die Wolkenschleusen öffneten sich weit
Und ihre Flut erfrische Geist und Glieder.

Im Nu erloschen Irrlicht, gefallenes Holz,
Lauchtkäfer im Gebüsch sich scheu verkriechen,
Und trotz des Regens trug mein Renner stolz
*Mich durch die Neste der Indianer ****

*Die Nässe auf der Haut *** oft*
Wenn vor dem Aug sich Spukgestalten regen,
Und mancher Geist verschwindet unverhofft
*Vor sinem *** Gewitterregen.*

7
Abend ist's, die Lichter stehn
Vor meinem bleichen Angesicht
Da die Dämmerung uns mit Rosen,
Mit vergänglichen, umflicht.
Aus dem Ozean im Osten
Taucht empor die alte Nacht
Und der Mond an seinem Posten
Hoch im Blau hält stille Nacht.

Sehnend schau ich in die Ferne
Seh die Funken hie und[468] *da –*
Auch es sind dieselben Sterne

---

[468] In mss.: *u.*

Die ich drüben funkeln sah:
Drüben in den deutschen Gauen,
Wo ich Lust und[469] *Leiden trug*
Und im Auge deutscher Frauen
Nach gesträumten Himmeln frug
Noch umflutet mich der besten
Muttersprache Wonnelaut,
****, kosend wie die Grüsse*
Einer halbverschämten Braut; –
Noch umgauc keln mich die Bilder
All die Thäler, all die Höhen[470]
Mir noch glänzender, noch milder,
Aber treu und[471] *ewig schön.*

Und was jetzt? – Doch nein, ich lüge
Undakbar erschein ich schier, –
Vögel, Blumen, Wolkenzüge,
Alles ist ja schön hier.
Vögel tragen bunte Farben
Blumen glühn im reichen Schmelz
Voller sind im Feld die Garben
Maiestäische Berg und[472] *Fels.*

Dennoch fühl ich nicht zu Hause –
Alles spricht zu meinem Geist,
Alles lebt in Leis und[473] *Brause*
Und das Herz bleibt doch verwaist,

All die fremden Riesenbäume,

---

[469] Ìn mss.: *u.*
[470] Ìn mss.: *Höhe.*
[471] Ìn mss.: *u.*
[472] Ìn mss.: *u.*
[473] Ìn mss.: *u.*

All die Menschen klug und[474] *still*
Sie verstehn nicht meine Träume,
Sie verstehn nicht was ich will.

Ja ich lieben dich du schönes.
Strahlendes Amerika,
Doch der Heimat traute Töne
Sind mit trotzdem ewig nach.
Täglich ward ich's wieder neu
Und es widerhallte mein Schmerz:
In der Fremde sind die Sinne,
An der Heimat hängt das Herz.

Monroe (Michigan)

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1149-1156.)

ÎN PĂDUREA VIRGINĂ

Când în pădure primăvara paşii
Dintâi făcu prin ale ierbii viţe
Şi-n garduri fermierii, după datini,
Prindeau simbolic fragede mlădițe,
În inimă simții, ca sub o boltă,
Răsunetul de mult absentei lire;
Dar numai toamna, la căderea frunzei,
Pe mine cântul puse stăpânire.

Ce deasă peste tot era pădurea!
L-al păsărilor glas trăiam uimirea
Înstrăinării şi, în desişul verde,
La cer nu-mi străbătea nicicând privirea.

---

[474] În mss.: *u.*

Copaci enormi îşi tremurau frunzişul
Şi acel foşnet îmi părea că-i tunet.
Eram pigmeu pierdut acolo-n bunget,
Înfricoşat de-al locului răsunet.

Din când în cândmulticolore raze
Se strecurau prin codru, de-a mirare,
Iar ale inimii nelinişti negre
Se sublimau în cântece uşoare.

Acum e toamna şi alai de frunze
Ca ploi de aur cad, lin legănate.
Brusc simt în mine răsărind dorinţe
Pe care le credeam de mult uitate.

Îmi pare ca ascult sunet de harfă
Când sicomorul cel nostalgic cată
Să susure-n a toamnei lungi lumină:
De el urechea-mi este desfătată.

Mi-e dor de prietenii de cântece elegiace,
Ce-n rândul lumii iarăşi mă aşază
Şi, într-o elegie împlinită,
Să mă întorc l-a cântecului vrajă.
2
Lăsai colibele în urma mea, umile,
În mici poieni făcute de secure;
Trunchi lângă trunchi, cu vârfurile-n nouri,
Era-n splendoarea ei ciclopica pădure.
Nu sunt în soare raze în stare să pătrundă
În umbra ce ţărâna le-o ascunde,
Iar pluguri ca să-nvingă urieşescul codru
Nu sunt azi pe pământ − de-ai căuta − niciunde.

Aici copacul mort nu zace jos în tină,
Ai lui tovarăşi cu vigoare susţinându-l;
Că-i mort nu ştiu adesea nici megieşii săi,
Lăstari puternici golul astupându-l.
Şi-ntinde lăurusca tentaculele verzi
Şi înfăşoară stârvul ca într-o vie plasă,
Lianele şerpeşte se urcă-n înălţimi,
Pe coaja scrijelită de-a fulgerului coasă.

Un stufăriş sălbatic şi sălcii argintii
Îl cotropesc cu timpul de parcă nici n-a fost,
Iar un cocor, cu prada-i, îi este pe-nserat,
Pe-o cracă răşchirată, un remarcabil gost.
Gălăgioase broaşte orăcăie-n amurg
Din margine de ape, c-abia poţi să le suferi,
Pe când la suprafaţă, şăgalnice, s-aleargă
Sălbatice răţuşte, pe lângă galbeni nuferi.

Ce paşnic este locul şi cât de nesfârşit
De variată-i viaţa în codrul secular!
Natura desfăşoară într-una frumuseţi
Ce omul prilej are să vadă foarte rar.
Cât de plăcut răsună divine melodii
A mii de păsărele ce pare că se-ntrec!
O, inima-mi se-nchină, căzând chiar în genunchi
Şi până şi stejarii, în felul lor petrec.

Pădure seculară, hai, ia-mă-n poala ta,
Lasă-mă, după fluturi, să zburd ca un copil
Şi-acele mici fiinţe din patul tău de muşchi
Să le surprind acolo, înaintând tiptil.
Lacrimi de bucurie îmi curg şuvoi pe-obraz,
De parcă i-aş fi codrului mireasă.
Dar de mă liniştesc şi-mi sunt iar limpezi ochii,

Atunci, te rog, dă-mi lemne şi piatră pentu-o casă!

Când uraganul aspru mugeşte prin copaci,
Dialogând în taină cu lume, cu păduri
Când prăvălit de trăsnet, se-năbuşă stejarul,
Iar solul se deschide în largi despicături −
Atunci păstrând cadenţa şi pe acelaşi ton,
Transfigurând natura în fiece cuvânt,
Aş vrea să-nchin un cântec măreţii Revoluţii
Şi Libertatea într-un imn ca de foc s-o cânt.

3

E noapte şi pe bolta cea veşnic rotitoare
Câte o stea îşi stinge lăuntricu-i fitil
Şi-o boare dinspre lacuri mă-nvăluie, calină,
[În nări suflându-mi aburi] de rouă-nmiresmată,
În timp ce codru negru, pârdalnic şi subtil,
Foşneşte în surdină, c-apoi subit să tacă:
Doar bufniţa veghează şi sumbră whippoorwill.

De unul singur horhăi în noaptea-nsingurată,
Dar fără sentimentul, cumva, că-s părăsit,
Căci orice pas aş face, oriunde m-aş întoarce
Şi orice gânduri ceasul pustiu mi-ar fi sortit,
Îmi sunt pe-orice potecă de-a pururi credincioase:
Mari spirite-ale vremii trecute mă-nconjoară
Cu-o tainică escortă, aici şi-n infinit.

De rătăcesc pe Rinul cu maluri înverzite
Sau într-un larg de mare, cu ochii sus, la cer,
În vipia solară sau în a lunii rază,
De-ar fi şi în Dakota, [eu nu mă simt stingher]
Şi gândul îmi rămâne fidel ca-ntotdeauna:
La fel ca Niagara aici, odată versul

Îmi răsuna, vrăjind chiar şi-al mării lăicer.

Iar de sunt zile-n care văzduhul se-norează
Şi-al soarelui jeratic din cer a dispărut,
Ele nu pot în ceţuri să-nvăluie şi-n beznă
Acel soare din suflet, mereu la azimut.
Poetul are-n sine un privilegiu unic:
Chiar dacă pe câmpie nu-i nici un fir de iarbă,
Podişul său, din suflet, e-n iarbă învăscut.

4

Sunt iar în pădurea virgină
Şi arbori foşnesc ne-ncetat
Şi cât e de mare ocolul −
Nici urmă de vis de-altădat'.
Stafii vuitoare-s copacii,
În al ghionoaiei cadril.
Nu-s totuşi eu, oare, acela
Ce-aici şi-a-ngropat un copil?

Ce noapte, în jur, neclintită,
De parcă o lume s-a stins;
Corolele florilor, toate,
Sunt veştede în necuprins.
M-asemui bătrânului arbor
Ai cărui lăstari sunt distruşi;
Curând bălăria şi musca
Îl vor cotropi, ca intruşi.

Curând poate că nu departe
Săpa-vor chiar propriu-mi mormânt
Şi-un cerb sângerând, târziu, noaptea
Va da cu copita-n pământ.

Adio, ne-ogoită lume,
Adio, stea ce-n cer clipeşti.
Când vara este în cenuşă −
Atunci iarna te odihneşti.

5

Tânăr visam la ţări străine,
L-a lor splendori nemaivăzute,
Voiam să trec peste ocean
Spre spaţii încă neştiute.

Acum trecut-am peste-Atlantic,
Departe-i Rinul Strâmtoarea Belt
Talazuri negre mă purtară,
Scoţându-mi Lumea Nouă în cale

Voiam să văd păduri virgine,
Izvor − cum eu credeam − al vieţii;
Dar nostalgii mult mai profunde
Fierb în retorta tinereţii.

Aş vrea acum să fiu aiurea,
În sud, pe sub vreun palmier
Sau, căţărat pe-un clonţ de munte,
Să îmi arunc privirea-n cer.

Răbdare, inimă, răbdare,
Şi vei avea tot ce îmi ceri:
O barcă din platani şi vâsle,
Să o pornim spre palmieri.

6

O sufocantă noapte, într-o vară,
Pe când mă întorceam, prin sihăstrie,

De la bolnavi, pe-o vreme de furtună
Şi [mă doream] la mine în chilie. Prozaice! cu totul

Eram departe şi tuna întruna
Şi câte-un fulger despica olatul;
Nici un ungher de adăpost în codru
Şi rătăceam de-a lungul şi de-a latul.

Un drum mă duse, vrând-nevrând, în vale,
Iluzii dându-mi, halte aparente,
Pe când planau [prin tufe] licuricii
Şi mă-nşelau lumini fosforescente.

Un aer greu şi calul în căpăstru
Abia-l ţineam, cum forăia de spaimă,
Căci patrupedul parcă se smintise
Şi-n capul meu ideile se-ngaimă.

De voie de nevoie, apuc hăţul
Şi în curând, cuprins de reverie,
Colind un cimitir de vechi piei roşii
În care morţii de demult învie.

Ei ies acum în şiruri lungi din groapă,
Într-o neaşteptată auroră
Şi, în tăcere, prind serios să joace
A armelor şi-a morţii tristă horă.

Scântei aruncă alba tomahawk
Şi lemnul cozii, putred, scânteiază.
Prudent şi-ascund [o mână] în şerpare,
La Marele lor Spirit, minte trează!

Trezirea bolţii aprig se destramă
Şi lacrimi din înalturi se revarsă.

Zăgazul norilor s-a rupt sinistru,
Puhoaie-nviorând pădurea arsă.

Cât ai clipi s-au stins lumini deşarte,
Chiar licuricii fug să se ascunză,
Pe când sireapul meu, fudul, mă poartă
Printre colibe d-indieni, [din frunză]

O ploaie ca aceasta e adesea
Şi pentru suflet providenţială:
De arătări bizare, de vedenii
Ea cugetul în ape moi ţi-l spală.

7
În contrast viu cu paloarea
Feţii mele tăbăcite,
În amurg deschid petale
Roşii roze aurite.
Din Ocean străvechea noapte
Aripile îşi desface
Şi, sub luna gânditoare,
Toarce fir de vis şi pace.

Stelele pe cer aprinse
Le privesc cu nostalgie −
Sunt aceleaşi ca dincolo,
Făclie lângă făclie:
Dincolo, în ţări germane,
Unde-mi sunt doruri şi toate
Şi-unde-n ochii unei fete
Căutam ceruri visate.
Îmi răsună-n suflet veşnic
Limba mamei mele scumpe
Şi, [ca dorul] de mireasă,

Inima în piept mi-o rumpe.
Răscolit de dragi imagini,
De-nălţimi, de văi frumoase
Mi se pare că-ndeolaltă
Îmi sunt veşnic credincioase.

Dar de ce să mint acum?
Şi aici toate-s frumoase.–
Păsări, flori, nori albi în zare,
Şi preriile mănoase;
Păsările-s policrome
Ca şi florile-odoare,
Snopi înalţi umplu câmpia
Şi munţi falnici râd în soare.
Nu mă simt acasă, totuşi –
Amăgirea este vană;
Deşi totul mă atrage,
Inima-mi este orfană.
Or fi arborii gigantici
Şi-oamenii demni de cinstire,
Dar nu-i nimeni să-nţeleagă
Visul meu şi a mea simţire.

O, Americă briantă,
Te iubesc cum vezi prea bine,
Dar a patriei iubire
Şade mai presus de tine.
Zi de zi încerc durerea,
Dar alegerea e dreaptă:
Dac-aicea îmi sunt ochii,
Inima dincol' m-aşteaptă.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 733-737. Trad. Leonard Gavriliu.)

Poeziile lui Eduard Dorsch reproduse mai sus se regăsesc în manuscrisul eminescian

2285, ff. 131r, 131v., 132r. și 133r. astfel: la fila 131r. cu titlul *Im Urwald*, pe două coloane despărțite de un creion carmin, dar și subliniat cu creion negru (dovadă că a mai revenit asupra lor), Eminescu copiază mai întâi strofele numerotate cu 1 și 2.

Trece apoi pe versoul filei, copiind alte trei strofe din același autor, subliniind cu același creion carmin un vers din strofa ultimă, barând odată două versuri, apoi ultimele patru ale strofei. Pagina 132v., probabil din aceeași groază de a economisi hârtie, Eminescu reproduce tot pe două rânduri strofele numerotate cu 3 și 4, numere pe care le pune chiar deasupra versurilor reproduse. Pe aceeași pagină, fără sublinieri, încep patru versuri din numerotarea cu 5. În sfârșit, pe fila 133r. se află în partea de sus ultimele patru versuri așezate pe mijloc, din cele începute pe fila 132v., apoi, tot pe mijloc e scris numărul 7, urmând ca pe două coloane să copieze restul strofelor.

Luând în discuție atitudinea și teoretizările lui Herder, plecând de la premiza că *Der Genius der Sprache ist also auch der Genius von der Literatur einer Nation* [G*eniul limbii este așadar și geniul literaturii unei națiuni*], dar și de la concluzia acestuia că [...] *între limba germană a secolului XVIII mânuită de filosofi (să nu uităm că Herder îl cunoștea pe Kant și opera lui) și atât de împuținată, după părerea lui, și limbile ebraică și arabă, limbi cu o uriașă abundență lexicală și de sinonimii, cu o expresivitate netocită, deci cu un potențial de tinerețe veșnică*, recomandă *cu ardoare poeților să se întoarcă la natură, la izvoarele pline de forță și substanță lirică ale începuturilor popoarelor*[475], este evidentă apropierea dintre cei doi poeți, german și român, căci natura le-a fost amândurora parte din sufletul lor.

Iată și o caracterizare care poate fi tipică pentru Eduard Dorsch, poet al naturii prin excelență, făcută de Arthur Schopenhauer: *Oamenii înzestrați doar cu talent, într-un domeniu, se acomodează întotdeauna împrejurărilor, căci de vreme ce spiritul timpului*[476] *și nevoile acestuia sunt cele care îl stimulează, ei sunt capabili prin însuși acest fapt să se conformeze condițiilor date. Aceștia se încadrează, așadar, pe tărâmul culturii, curentului la modă sau înțeleg să contribuie la promovarea, pas cu pas, a științei într-un domeniu determinant, fapt pentru care ei sunt răsplătiți și onorați. Pentru generația următoare însă operele lor nu mai spun nimic: ele sunt înlocuite în continuare cu altele, care nici ele nu rezistă timpului.*[477] Am văzut din scurta descriere a vieții și activității lui Dorsch că se încadrează perfect în tiparele

---

[475] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *ed. cit*., pp. 64-65.
[476] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 122, în nota de subsol: „*Zeitgeist", formulă predilectă la Hegel, fixată încă mai înainte de Herder*.
[477] Arthur Schopenhauer, *op. cit*., p. 122.

construite de filosoful german.

Mai mult, el urmează ceea ce același filosof teoretizează mai departe: *Cine nu rămâne în tot cursul vieții lui, într-o oarecare măsură, un copil, ci se transformă cu timpul într-un om serios, calculat, așezat în toate și rezonabil, poate fi, la nevoie un cetățean folositor și vrednic al lumii acesteia, dar nu poate fi niciodată geniu.*[478]

Or, așa cum devenise după viața studențească, dar și preocupările de mai târziu, de după timpul stabilirii în America, Eduard Dorsch are toate semnele unui cetățean conform cu societatea, pe de o parte, dar și un talent aparte, așa cum iarăși am remarcat în legătură cu preocupările sale artistice.

De altfel, patru versuri din cele peste două sute, vin să exemplifice evidența, căci pe de o parte avem a face cu omul sensibil impresionat de natură, care plânge rezonând cu frumusețea ei, simțindu-se a *codrului mireasă*, iar pe de alta, după ce-și revine la atitudinea omului *serios, calculat, așezat în toate*, cum susține Schopenhauer, își limpezește ochii, devenind omul practic de peste zi, trezindu-se brusc din visare și gândindu-se la partea practică a vieții de toate zilele:

Lacrimi de bucurie îmi curg şuvoi pe-obraz,
De parcă i-aş fi codrului mireasă.
Dar de mă liniştesc şi-mi sunt iar limpezi ochii,
Atunci, te rog, dă-mi lemne şi piatră pentu-o casă!

Când lecturăm în paralel versurile lui Dorsch și cele ale lui Eminescu (evident cele referitoare la natura înconjurătoare), găsim destule similitudini între poetul nostru și cel german nu numai în unele cuvinte și expresii, dar câteodată chiar în versuri ori strofe întregi, așa ca în exemplele de mai jos (când este vorba de cuvinte): *toamnă, desiș, foșnet, colibele etc.*, apoi sintagme: *sălcii argintii, căderea frunzei, sub o boltă, l-al păsărilor glas; Stelele pe cer aprinse*; ori versuri întregi: *Gălăgioase broaște orăcăie-n amurg*, *Cât ai clipi s-au stins lumini deșarte*, *Fierb în retorta tinereții*, *Săpa-vor chiar propriu-mi mormânt* etc.. Găsim, de asemenea, similitudini în strofe ca cele de mai jos:

Inima în piept mi-o rumpe.
Răscolit de dragi imagini,

---

[478] *Ibidem*, p. 132.

De-nălţimi, de văi frumoase
Mi se pare că-ndeolaltă
Îmi sunt veşnic credincioase.
*
Acum e toamna şi alai de frunze
Ca ploi de aur cad, lin legănate.
Brusc simt în mine răsărind dorinţe
Pe care le credeam de mult uitate.

Paralelismele acestea între cei doi poeți sunt valabile numai fragmentar. Integrarea, trăirea plenară, confundarea cu natura nu se constată decât în opera geniului. Simbioza trăirii în *totul* naturii (dacă ar fi să luăm numai tema aceasta) este la poetul român un dat structural în lumea de care vorbim, pe când la Dosch, în comparație cu Eminescu, vom constata fără eforturi prea mari deosebirea esențială între talent și geniu: *...geniul – întocmai ca un copil – nu manifestă acea trăsătură de seriozitate, caracteristică oamenilor comuni care – incapabili de a urmări altceva decât propriile lor interese subiective, – nu văd în lucruri, întotdeauna, altceva decât simple motive pentru acțiunile lor.*[479] Și pe când Eminescu își va face din retorta naturii propriul cuibar de creație, la poetul german aceasta reprezintă fundalul/acompaniamentul unei acțiuni:

O sufocantă noapte, într-o vară,
Pe când mă întorceam, prin sihăstrie,
De la bolnavi, pe-o vreme de furtună
Şi [mă doream] la mine în chilie.

Dimpotrivă, la Eminescu natura însăși este personajul:

Împărat slăvit e codrul,
Nemuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale,

[479] *Ibidem*, pp. 131-132.

ceea ce este cu totul altceva; atunci când Eduard Dosch versuiește se simte fiorul trecerii printr-o zonă a pieilor roșii, ca în exemplul următor:

De voie de nevoie, apuc hăţul
Şi în curând, cuprins de reverie,
Colind un cimitir de vechi piei roşii
În care morţii de demult învie,

reprezentând un fapt particular nu lipsit de fior. Altceva se întâmplă cu Eminescu atunci când ridică totul (chiar și trăirile personale) la nivelul generalului, ca-n strofele următoare din *Peste vârfuri*:

Peste vârfuri trece lună,
Codru-și bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei dulce corn,
Pentru mine vreodată?

Atunci, însă, când simțirea vibrează, iar fiorul trăirii este autentic, atunci versul sună astfel și la autorul germano-american:

Îmi răsună-n suflet veşnic
Limba mamei mele scumpe
Şi, [ca dorul] de mireasă,
Inima în piept mi-o rumpe.

Răscolit de dragi imagini,
De-nălţimi, de văi frumoase
Mi se pare că-ndeolaltă
Îmi sunt veşnic credincioase.

Dar când luciditatea revine, așa ca-n viața obișnuită, versul însuși este convențional, aducându-ne aminte mai degrabă de Alecsandri, nu de geniul lui Eminescu. Iată un exemplu:

O, Americă briantă,
Te iubesc cum vezi prea bine,
Dar a patriei iubire
Şade mai presus de tine.
Zi de zi încerc durerea,
Dar alegerea e dreaptă:
Dac-aicea îmi sunt ochii,
Inima dincol' m-aşteaptă.

*

Un critic de talia lui Gottschall, contemporan cu poeții pe care-i pune în cântar (vezi C. Noica) îi situează pe aceștia nu mai sus de *aspiranți* (unii cu merite neîndoielnice), dar fără a fi atinși de suflul genialității. Un exemplu ilustrativ regăsim din acest punct devedere în persoana poetului GEORG FREIHERR von DYHERRN, pe care criticul recenzent al poeziilor sale îl surprinde și caracterizează în esența sa, accentuând că îi lipsește *acel singular unic, acel colorit individual* (așa cum am văzut la Eminescu) și care *este de fapt semnul unui talent ce depășește marea masă, și pe care în mod necesar trebuie să îl cerem la orice autor mai important.*[480]

Romancier și poet german, Dyherrn s-a născut la 1 ianuarie 1848 în Glogau, oraș în Voievodatul Silezia de Jos în Polonia (de la polonezul Głogów) și care a ținut de Germania până în anul 1945, fiind și orașul de baștină al scriitorului Arnold Zweig. Dyherrn, provenit dintr-o familie de nobili conți și baroni silezieni moare în 27 decembrie 1878 la Rothenburg

[480] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 387.

an der Oder.

Dyherrn a studiat teologia la Breslau, s-a convertit la catolicism, apoi s-a aplecat spre studiul dreptului. Original din fire, el renunță la cariera pentru care s-a pregătit, nu numai din cauza bolii, cât pentru a se dedica în exclusivitate carierei de scriitor.

Între volumele publicate amintim: *In einer stillen Stunde* [*Într-o oră liniștită*], poezii publicate la Berlin în 1870; *Ein Lorbeerblatt für den Königssohn* [*O frunză de dafin pentru fiul împăratului*], *Zeitgedichte* [*Poeziile vremii*] (Breslau 1871); *Miniaturen. Gedichte zu komponieren* [*Miniaturi. Cântece de compus*] Breslau, 1873; *Meeresalgen und Algen. Gesammelt aus der Flut des Lebens* [*Alge și alge marine. Colectate din potopul vieții*] (Leipzig 1876); *Bei Flut* [*La maree*] (Breslau 1880); *Außerhalb der Gesellschaft* [*În afara societății*] (Breslau 1880); *Bilder und Skizzen aus Oberammergau* [*Poze și schițe din Oberammergau*], (Breslau 1881); *Unbefleckte Empfängnis* [*Dintr-un Născut clar*] (Freiburg 1882).

Gottschall are cuvinte de laudă moderată despre poeziile *Das Muttergebet*, *Am Grabe meiner Mutter* [*Rugăciunea mamei*. *La mormântul mamei mele*], precum și despre *Swantowit*, cunoscută publicului din revista *Illustrierte Zeitung* [*Ziarul ilustrat*]. Având muzicalitate ele însele, versurile din *Cântecul magic* au fost puse pe note de Erik Meyer-Helmund pentru soprană și tenor cu un acompaniament de pian, în 1886. Se păstrează și astăzi interpretările diferite ale cunoscutelor voci ale lui Lotte Lehmann, Joseph Schmidt, Elisabeth Schumann, Franz Völker sau Richard Tauber.

Remarca lui Gttschall (*Chiar dacă creației lui Dyherrn îi lipsește acest semn al individualului*[481]) este una esențială pentru versul acestui poet nu lipsit de merite, căci același critic spune mai departe: în creația acestuia se găsește *o ținută serioasă, o profunzime a sentimentelor și o abundență a gândului*[482].

Într-adevăr, în poezia cu titlul dat de primul vers *Wenn die Abendglocken klingen* [*Când răsună clopotele de seară*], strofa a doua îndeosebi atrage atenția nu numai prin muzicalitate dar și prin atmosferă:

În depărtare soarele apune,
Noaptea își aduce stelele –
Totul este liniștit, doar mărețul

---

[481] *Ibidem*, p. 387.
[482] *Ibidem*.

Ochi veghează sus pe cer.

Același critic le compară cu atmosfera poeziilor lui Goethe, un motiv în plus de a-l interesa pe Eminescu. Nu este greu de sesizat în poezia *Când răsună clopotele de seară* anumite inflexiuni care aduc aminte de lirica eminesciană:

WENN DIE ABENDGLOCKEN KLINGEN

Wenn die Abendglocken klingen,
Mag ich gern auf leichtem Kahn
Gleiten über meines Weihers
Silberhelle Wasserbahn.
Ferne taucht die Sonne nieder,
Ihre Sterne bringt die Nacht –
Alles stille, nur das große
Auge dort am Himmel wacht.
Und im Nebelgrau verschwimmen
Dorf und Wiesenplan und Hain –
Und umhüllt von grauem Nebel
Fühl' ich selig mich allein.

CÂND RĂSUNĂ CLOPOTELE DE SEARĂ

Când răsună clopotele de seară,
Lunec cu plăcere în luntrea ușoară
Peste oglinda argintie a apei
Eleșteului meu.

În depărtare soarele apune,
Noaptea își aduce stelele –
Totul este liniștit, doar mărețul
Ochi veghează sus pe cer.

Și în ceața cenușie dispar

Sat, și pajiști, întindere și crângul –
Și învăluit de ceața cenușie
Mă simt fericit în singurătate.

CÂND SUNĂ CLOPOTELE DE SEARĂ

Când sună clopotele de seară
O luntre aș dori să iau, ușoară,
Să lunec pe a iazului cărare
Ca pe un drum de-argint.

În depărtare soarele se-neacă
Și noaptea, sus pe cer, seamănă stele,
Pe când, în liniște, prințesa Lună
E ochi de aur veghind între ele.

Pier în cenușa pâclelor inerte
Crâng și livezi, fânețe și sate,
Iar eu, învăluit în dese cețuri,
Sunt fericit că-s în singurătate.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 738. Trad. Leonard Gavriliu.)

În ceea ce privește cealaltă poezie, *Flüstre nur mit deinen süßen Worten* [*Șoptește-mi doar cuvintele tale dulci*], pe care același Gottschall o numește *poezie autentică*[483], mai are de parcurs un lung drum până să ajungă la înălțimea uneia ca eminesciana *Amor? O, ce amară fericire*, pe care o reluăm integral tocmai din motivul invocat mai sus:

Amor? O, ce amară fericire,
Cât dulce chin e în acest cuvânt!
Un zâmbet e în zile de mâhnire,

[483] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 388: *O fantezie mobilă și acea vis pöetica de nedefinit, care ne câștigă inimile, iată ce îi dă acum statutul de aspirant la un loc de cinste între liricii de astăzi.*

Un soare e la-ntuncos avânt.

Ș-atunci prin casă-un dulce geniu trece
Frumos și blând... părea că-i geniul vinei
Celei mai mândre -n astă lume rece...
O taină poartă în zâmbirea finei
Frumoasei guri, ce nici prin gând ne trece,
Cere-i e taina; iară geniul cine-i?
Tu mă urmezi adânc în somn
Pe luciul visurilor mele,
Plutind, al gândurilor Domn, –
Ca luna ce se prinde
Cu dulcea ei icoană
Pe fața unui lac.

Înainte de a reproduce și cealaltă poezie, *Șoptește-mi cuvintele tale dulci*, trebuie spus că cele două poezii ale lui Gorge Freiherr von Dyherrn, publicate în 1871 se regăsesc copiate de Eminescu în manuscrisul 2291, f. 21v., 22v., din revista citată deja, *Blätter für literarische Unterhaltung*:

FLÜSTRE NUR MIT DEINEN SÜßEN WORTEN

Flüstre nur mit deinen süßen Worten,
Lächle nur mit deinem Engelsmunde;
Denn dein Flüstern ö Traumespforten,
Und dein Lächeln macht ich gesunde.

Sanft versöhnend wirket deine Nähe[484]
Wie die heilligen Orakelhaine,
Macht, daß aus dem Herzen alles Wehe
Ich in selig heißen Thränen weine.

[484] În mss. Eminescu încheie versul cu o linuiță.

Meinem Herzen kommt ein leises Ahnen
Von der Zukunft Tagen, die verborgen –
Flüstre nur! Dein Flüstern ist ein Mahnen,
Das ich ruhig harre auf den Morgen.

ȘOPTEȘTE-MI CUVINTELE TALE DULCI

Șoptește-mi cuvintele tale dulci,
Zâbește-mi cu gura ta de înger;
Căci șoaptele tale îmi deschid porțile visării,
Și zâmbetul tău mă vindecă.

Blândă și împăciuitoare simt apropierea ta,
Precum crângul sfânt în care răsună oracolul
Iar ea face că din inima mea dispare toată durerea
Cu lacrimile mele fierbinți de fericire.

O tainică presimțire îmi cuprinde inima-mi
Despre viitorul încă ascuns –
Șoptește numai! Șoaptele tale îmi amintesc,
Să aștept liniștit ziua de mâine.

(Var. Helmuth Frisch., *op. cit.,* I, pp. 387-388)
ȘOPTEȘTE-MI CUVINTELE TALE DULCI...

Șoptește-mi cuvintele tale dulci,
Zâmbește-mi pur cu îngereasca-ți gură;
O șoaptă-a ta e un tărâm de vis,
Un zâmbet – leac pentru a mea făptură.

M-alină un fluid în preajma ta,
Ca-ntr-o dumbravă sacră de oracol:
Durere nu mai simte inima

Și-o lacrimă de vărs, trec un obstacol.

O presimțire vagă, tainic semn,
Descoperă ce-ascunde viitorul.
Șoptește numai! șoapta-ți e-ndemn,
Și simt că nu zadarnic îți duc dorul.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Academiei Române, p. 739. Trad. Leonard Gavriliu. În ediția Academiei, dar și la Vatamaniuc, poeziile sunt despărțite în două.)

Ca o concluzie, putem spune odată cu Rudolf Gottschall, că poeziile acestea sunt altceva *decât apariţiile incolore ce inundă an de an, cu un mare contingent, piața de carte, este de fapt semnul unui talent ce depășește marea masă*. [...] *care o separă, spre onoarea ei, de produsele efemere ale poeților-Doudezi.*[485] Dar nu mai mult de atât, adăugăm noi.

Se vede fără mare efort că Eminescu a copiat din poeții germani și a ales din creațiile acestora ceea ce-i era propriu din punct de vedere al eului său poetic, căci altfel nu s-ar fi oprit la o poezie în care *răsună clopotele de seară*, unde *luntrea ușoară* este prezentă și ea ca-n *Lacul* poetului din Ipotești, unde *prințesa Lună* (la el *stăpâna mărilor*) îi aduce nu melancolia, ca lui Eminescu, dar măcar fericirea că este *în singurătate.* Numai că ceea ce deosebește substanța poetică a celor doi e faptul că poetica germanului este preponderent constatativă, pe când a lui Eminescu este trăită intens/organic și percepută lectorului de dinlăuntrul ei.

Deosebirea între lauda reală a lui Gottschall, dar raportată la poeții minori ai timpului, pe de o parte, și Eminescu, pe de altă parte, este precum diferența aceea stabilită între geniu și talent, în care talentul poate exista în mod obișnuit, pe când geniul nu se găsește decât la împărățiile mari, născându-se la distanță de secole, așa cum, de altfel, poetul român o spune răspicat, dând sfaturi condeierilor tineri: *copiii mei, pământul e mai sărac în genii decât universul în stele fixe și mai lesne se naște în văile nemăsurate ale haosului un nou sistem solar decât pe pământ un geniu. Homer, Shakespeare, Raphael, geniile în arte se nasc o dată la 3, 4 mii de ani, Newton și Galilei, Kant ori Darwin, geniile în știință, o dată la o mie de ani, încât nu știm zău dacă de la Adam până la Papa Leo IX au existat de toți o duzină.*[486]

*

[485] Apud Helmult Frisch, *op. cit*., I, p. 387.
[486] *Pseudotalent, talent și geniu*, în manuscrisul 2225, f. 256r.

Cu ERNST ECKSTEIN trecem la un alt poet contemporan cu Eminescu și din care acesta a copiat o poezie în manuscrisul 2255, f. 182r. Umoristul, poetul și romancierul Eckstein s-a născut în 6 februarie 1845, în Gießen, Marele Ducat de Hesse și a murit la Dresda în 18 noiembrie 1900. Era fiu de judecător. Studiase dreptul, filosofia și filologia la Gießen, Bonn și Marburg, luându-și doctoratul cu trei ani înainte de a ajunge Eminescu la Viena – în 1866.

Ca aproape toți scriitorii din vremea lui, Eckstein a călătorit după terminarea studiilor, în sudul și vestul Europei. A fost angajat în 1872 la ziarul *Wiener Neue Freie Presse* [*Noua presă liberă vieneză*], consultat adesea și de Eminescu, iar în perioada 1874-1882, a fost editorul revistei *German Dichterhalle* [*Hala poeților germani*] din Leipzig, o revistă bisăptămânală la care au lucrat și alții, cunoscuți la vremea respectivă, precum Felix Dahn, Emanuel Geibel, Karl Gutzkow și Paul Heyse, scriitori reprezentativi pentru poezia Wilhelminiană. În paralel cu aceasta, Eckstein își face propria editură și conduce revista satirică, *Schalk* [*Copil netrebnic/neastâmpărat*] din 1879 până în 1882.

Fiind umorist spumos, a avut priză la cititori încă de la debut, dar și mai târziu, în 1872 când va colabora la *Münchener Fliegende Blätter* [*Foi volante muncheneze*]. Deși el își face un nume insistând pe umorul de liceu, opera lui a fost dată uitării, fiind destul de facilă. A evoluat prolific în epopei comice și grotești, eseu, poezie, impresii de călătorie, nuvele și romane. Așa spre exemplu, în romanul social-critic *Hartwig Family* [*Familia Hartwig*], în epoca dominației marilor întreprinderi comerciale, el dezvoltă tema legata de meșteșuguri mici și mijlocii, mai exact a problemelor economice și sociale ale micii burghezii.

Călătorind la Paris, evoluează pe partea eposului comic, scriind *Check to the Queen* [*Verificatul reginei*], în (1870), apoi *Paris Silhouettes* [*Siluete pariziene*], în 1873), piesele de teatru: *The Varzin Ghosts* [*Fantomele din Varzin*] și *Mute of Seville* [*Mutul din Sevilla*]. În proză va compune povestirile: *Margherita*, *Am Grabe des Cestius* [*La mormântul lui Cestius*], *Die Cordoba Moschee* [*Moscheea de la Cordova*].

Înainte de a se stabili la Dresda (1885), Eckestein a mai înființat un alt săptămânal umoristic, *The Wag* [*Fronda*], în Leipzig, timp de câțiva ani, iar în 1885 se va stabili în oraș. A mai scris și publicat: romanul *Afrodita*, *Decius der Flötenspieler* [*Deciu flautistul*], al cărui subiect se petrece în Roma antică, *Venus Urania*, 1872; *Humoresques* [*Umoristice*], 1875/82; *Lisa Toscanella (Novellae)* [*Lisa Toscanella (Nuvele)*], 1876; *Pariser Leben* [*Viața pariziană*], 1876; *Ein Pessimist (Komödie)* [*Un pesimist* (*Comedie*)], 1877; *Sturmnacht (Novellen)* [*Noaptea furtunii (Nuvele)*], 1878; *Die Claudianer (Roman)* [*Claudienii* (Roman)], 1881; *Prusias* [*Prusacii*], roman din secolul trecut al Republicii Romane, 1884;

Jorinde [*Jorinda*] (Roman), 1888; *Nero* (Roman), 1889; *Kinder Novellen* [*Copiii (Nuvele)*], 1893; [Verstehen wir Deutsch?] [*Înțelegem germana?*], *Volkssprachen Studien* [*Studii de limbă populară*], 1894; *Die Hartwig Familie* [*Familia Hartwig*] (Roman), 1894; *Roderich Löhr* (Roman), 1896; *Willibald Menz. Lavaflut* [*Willibald Menz. Inundații de lavă*] (Roman), 1898; *Der des Klosters Student* [*Studentul mănăstirii*] (Roman), 1899; *Die Märchenprinzessin* [*Prințesa basmului*] (Roman), 1901.

Să revenim la poeziile reproduse de Eminescu în manuscris:

DIE TUGENDHAFTE CLEOPATRA

Sie ist fromm, so tugendhaft, so edel:
Sobald ein Mann sich nur von ferne zeigt
Errötet sie und hüllt sich in den Schleier.
Dem Gatten selbst gestattet sie verschämt
Kaum einen Kuß. In ihren Mußestunden
Liest sie am Herde: Hännchen und die
Küchlein.
Ich weiß bestimmt: Zwei Jahre nach der
Hochzeit
War sie noch Jungfrau. – –

VIRTUOASA CLEOPATRA

Ea este atât de evlavioasă, de virtuoasă și aleasă:
Îndată ce un bărbat se-arată chiar și numai de la distanță
Ea se înroșește și se ascunde sub văl.
Chiar soțului îi îngăduie pudic abia o sărutare.
În orele-i de tihnă citește la gura sobei: Micuța Hana și puișorii,
Știu sigur: la doi ani după nuntă
Ea mai era fecioară. – –

VIRTUOASA CLEOPATRA

Atât de evlavioasă, de virtuoasă și aleasă este ea:

Îndată ce un bărbat se-arată chiar și numai de la distanță,
Se înroșește și se ascunde sub văl.
Chiar soțului îi îngăduie pudic abia o sărutare.
În orele-i de tihnă citește la gura sobei, puicuța.
Știu sigur: la doi ani după nuntă
Ea mai era fecioară.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 739. Trad. Leonard Gavriliu.)

Referitor la tematica poeziei bănuim că Eminescu a copiat-o după ce lecturase câte ceva din opera lui Eckstein (probabil tot dintr-o revistă a vremii) și îi priise umorul acestuia, căci iată ce-și notează poetul român în legătură cu femeile, în perioada când îl citea pe Eckstein (notații din manuscrisul 2258, f. 173v.): *Ea se roșește – dar nu-ntrebați de ce? O fată sănătoasă la trup și la suflet se roșește totdeauna – de o-nchipuire chiar, și ce dragă ți-e o fată care se roșește numai de o-nchipuire – de amor sau de-o copilărie.*

Mai târziu, în același manuscris, dar la f. 173v., Eminescu notează: *Când vedeam în „Somnambula" pe amant cum că-și [azvârle] pe amanta în genunchi, departe de el, deși se ruga cu lacrimi, mă miram cum un om poate să refuze rugăciunile sau e-n stare să nu creadă asigurările unei femei atât de frumoase. Eu în locu-i aș fi căzut în brațe-i și-aș fi uitat tot. Atunci. Azi nu mă mai mir*, căci femeia (va realiza mai târziu) este așa: *ca umbra, ca gloria, ca mărimile omenești; nu le cauți – te caută; o urmezi – fuge de tine; fugi de ea – s-apropie de tine*, concluzionând: femeia este *Poezie în ecuațiuni.*

Virtuoasa Cleopatra se regăsește în manuscrisul academic 2255, la fila 182r., în partea de jos a filei, după ce Eminescu are grijă să tragă o linie orizontală pe jumătatea foii pentru a folosi spațiul rămas după ce-l ocupase cu rânduri de proză. La sfârșit, el notează numele autorului: *E. Eckstein*. După părerea noastră, poezia putea fi restrânsă mai degrabă la valoarea unui haiku. Ar fi avut mai mult de câștigat. Poate haiku-ul ar fi sunat așa:

Atât de evlavioasă era fata căsătorită
Încât și după nuntă rămase nedorită.

În orice caz, Helmuth Frisch are perfectă dreptate atunci când spune că poezia fără rimă a poetului *nu poate fi înțeleasă decât în contextul lucrării lui Eckstein, care constă dintr-o acuzație plină de sarcasm împotriva a ceea ce autorul consideră a fi „hegemonia pudoarei"*

în literatură.[487]

Atunci când ani de-a rândul, creației acesteia nu i s-a găsit izvorul, autorul *Surselor germane ale creației eminesciene* ține să precizeze: *Textul din ms. lui Eminescu se potrivește exact în contextul unui scris original găsit de noi în „Satirische Zeitbilder" [Imagini satirice contemporane] de Ernst Eckstein.*[488]

Nu lipsesc, evident, câteva date despre activitatea scriitorului: *Jurnalistul Ernst Eckstein, redactor încă din 1874 la revista „Deutsche Dichterhalle"* [*Salonul poeților germani*]*, se numără printre cei mai cunoscuți umoriști ai timpului, satirele, romanele și epopeile sale fiind cu regularitate amintite, respectiv recenzate în cele mai reprezentative reviste contemporane, înainte de toate tocmai în „Btätter für literarische Unterhaltung"*[489], ceea ce demonstrează spusele lui Schopenhauer, în legătură cu opera de succes a unei generații, în contrast cu cea a geniului, care rezistă după secole.

Iată textul lui Eminescu din manuscrisul 2260, f. 75r., unde își notează: *Wenn man 24 Jahre alt ist und auf sein eigen vergangen Leben zurük blickt, von den Kindjahren an, so scheint es einem ein Jahrhundert gelebt zu haben. Wie und*[490]*die in der Jugend ewig scwindend' weil noch auf kein Ende abgesehene Zeit. Das Kind ist ein Genie – gleich dieser hat er noch eine Welt der Ideen vor sich – der klare, kluge Blick, das Unbewusse der Vergäglichkeit aller Erscheinubgen, erstate um ihn diese Erscheiunung. Die Welt der Kinder ist wunderschön. Dazu sind seine Scherzen und*[491] *Sagen gegenwärtige und*[492] *seine Freunde unmittelbar.*

[*Când ai vârsta de 24 de ani* (vârsta când Eminescu își cimentase deja filosofia schopenhauriană n.n.) *și privești înapoi propria-ți viață trecută, începând cu anii copilăriei, ți se pare că ai trăit un secol. Cât de însorit (senin) se desfășoară totul – această lume ce pare nesfârșită și care se pierde etern în tinerețe, pentru că nu se prevede un sfârșit al timpului. Copilul e un geniu. Asemeni acestuia mai are încă în perspectivă o lume a ideilor – privirea clară, isteață, lipsa de conștiență a caracterului trecător al tuturor fantasmelor au întărit această idee în jurul său. Lumea copiilor e minunată. La aceasta (servesc) direct glumele sale și basmele actualizate și prietenii săi*].

---

[487] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 379.
[488] *Ibidem*.
[489] *Ibidem*.
[490] În mss. Eminescu scrie, ca de obicei, prescurtat: *u*.
[491] În mss.: *und*.
[492] În mss.: *und*.

*

Despre scriitorul CARL FREIHERR von FOHLBERG (Karl Theodor Christian Friedrich v. Follen (de asemenea: v. Follenius[493]) știm doar câteva date biografice. S-a născut la 4 septembrie 1796 în Romrod lângă Alsfeld, Hesse, Germania și a murit la 13 ianuarie 1840 în Long Island (SUA). A a fost un avocat german, savant, scriitor și democrat radical din Vormärz.

Tatăl său a fost și el avocatul Curții Gießen, Christoph Follenius, (1759-1833), iar mama sa, Rosine Follenius (1766-1800) a părăsit Gießen, care era ocupat de trupele revoluționare franceze. Așa se explică nașterea copilului Karl la Romrod. Tatăl său i-a dat o educație creștină. A fost fratele scriitorului și editorului Adolf Ludwig Follen și al lui Paul Follen, fondatorul *Societății de emigrație din Gießen* din 1833. Poate că se știe mai mult despre Carl Vogt, omul de știință, care era fiul surorii sale Luise.

De la el a rămas judecata: *Wir müssen die Volksfreiheit erlangen durch jedes Mittel, welches nur immer sich uns bietet.* [*Trebuie să atingem libertatea oamenilor prin toate mijloacele care ne sunt la dispoziție* – conform sursei citate în subsol.]

Nici Helmuth Frisch, în cele două volume ale sale *Surele germane ale creației eminesciene* (două volume însumând 830 de pagini), nu are mai multe date, spunând doar că *Data apariției poeziei lui v. Fohlberg, un autor pe care nu l-am găsit în nici o operă bibliografică, adică 26.11.1871, ne arată încă odată obișnuința lui Eminescu de a răsfoi mai multe ziare când se afla în cafenelele de la Viena, pentru că la aceeași dată de 26.11.1871 transcrisese și o poezie din „Wiener Zeitung”.*[494]

Este adevărat că din când în când autori precum G. Pintea se hazardează să dezlege o problemă nerezolvată până la el, dar reușește s-o îngroape și mai adânc. Așa procedează autorul articolului publicat în revista *Manuscriptum*, nr. 3, XIII, din 1982, p. 16-19, referitor la poezia lui *Fohlberg Mondnacht* [*Noapte cu lună*], caracterizând, așa cum spune Helmuth Frisch, *textul manuscrisului drept fragmente, deoarece Eminescu a scris poezia în continuare, adică fără să respecte forma versurilor și a strofelor, și deoarece o parte din cuvinte a rămas ilizibilă sau transcrisă într-un mod fals de către editor*[495], ca apoi să continue: *După descoperirea izvorului, putem să corectăm acum greșelile respective, dar mai ales putem să*

---

[493] Cf. *Brockhaus Enzyklopädie* in 20 Bänden.VIERTER BAND: - F. Siebte Auflage (1324 s).

[494] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 141.

[495] *Ibidem*.

constatăm că nu este vorba de„ fragmente" ci de o poezie completă de 7 strofe, apărută în foaia săptămânală a aristrocrației vieneze „Wiener Salonblatt", o revistă din care poetul a mai transcris poezia „Vise".[496]

În manuscrisul respectiv, Eminescu începe pagina chiar de sus, din dreapta, scriind mai întâi titlul poeziei, *Mondnacht*, titlu pe care-l subliniază. Apoi copiază toate cele 7 strofe însumând 28 de versuri ca și cum ar fi proză. La sfârșitul paginii, chiar pe mijloc, Eminescu scrie numele autorului: *Carl Fh. v. Fohlberg*. Pentru că nu am găsit corespondențe tematice ale creației germane în lirica eminesciană, ne rezumăm la aprecierea (presupusă) că poetului român i-a plăcut și a copiat poezia pentru nuanța sa orientală, la modă atunci.

MONDNACHT

Dunkler wird es im dem Garten,
Wo Levkoyen, Veilchen, Rosen
Wundersüße Düfte atmen
Und zwei Menschen traulich kosen.
Aus den Wolken, die am Himmel
Dunklen Massen gleich sich dehnen,
Blickt herab der blasse Mondstrahl
Melancholisch, voller Sehnen.
Melancholisch sanfter Miene
Schaut er in die reinen Kelche
Aller Blumen, die da blühen;
Gleich als wolt' er fragen: welche?

Lächelnd beugt sich seinem Strahle
Manche Lilie wollustheischend,
Und er küßt sie heiß und innig,
Keine liebend, ale täuschend.

Unter dem Kastanienbaume
Ruhet Heinrich und sein Gretchen;

---

[496] *Ibidem*.

Er ein Ritter, mutherfüllet,
Sie ein schönes, blondes Mädchen.

Leise flüstern kluge Blätter
Und die Nachtigall singt trübe,
Unbekümmert von den Beiden,
Die vergehen fast vor Liebe.

NOAPTE CU LUNĂ

Devenea mai întuneric în grădină,
Unde micsandre, violete, trandafiri
Răspândesc parfumuri delicioase
Și două ființe omenești se alintă drăgăstos.

Printre norii ce se întind pe cer
Asemeni unor mase întunecate,
Raza palidă a lunii privește în jos
Plină de melancolie, plină de nostalgie.

Zâmbind se înclină razei sale
Câte un crin dornic de voluptate,
Și ea îl sărută fierbinte și intim,
Neiubind pe niciuna, amăgindu-le pe toate.

Sub castani zăbovesc
Heinrich și a sa Gretchen;
El un cavaler, plin de curaj,
Ea o frumoasă fată blondă.

Istețele frunze șoptesc încet
Și privighetoarea cântă trist,
Nepăsătoare față de cei doi,
Care aproape că se pierd în dragoste.

Da, privighetoarea cântă trist,
Ea știe să profețească
Toate urmările rele, pale
Ale acestor pătimașe exaltări somnambulice.

NOAPTE CU LUNĂ

Nopți cu lună. Era întuneric în grădină, unde stau,
Respirând parfumuri delicioase de trandafiri
Și două ființe omenești se alintă drăgăstos.
Printre norii ce se întind pe cer asemeni unor mase întunecate,
Melancolic privește în jos, plină de nostalgie, raza palidă a lunii.
Cu o mină melancolic dulce privește ea
În caliciile pure ale tuturor florilor ce înfloresc acolo;
Ca și cum ar vrea să întrebe: care?
Zâmbind se închină razei sale câte un crin, dornic de voluptate,
Și ea îl sărută fierbinte și intim,

Ne iubind pe nici una, amăgindu-le pe toate.
Sub castani zăbovesc Heinrich și a sa Gretchen;
El, un cavaler plin de curaj,
Ea, o frumoasă fată blondă.
Istețele frunze șoptesc încet
Și privighetoarea cântă trist,
Nepăsătoare față de cei doi,
Care aproape că se pierd în dragoste.

Da, privighetoarea cântă trist,
Ea știe să profețească
Toate urmările rele
Ale acestor pătimașe exaltări somnambulice.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 740. Trad. Leonard Gavriliu)

În ultimă instanță, poezia baronului Fohlberg pare un triptic pictat în culori, dar care seamănă cu unul din vechile picturi practicate în India străveche, din vremea *Mahabharatei* și a *Upanișadelor*.

*

Referitor la EMANUEL GEIBEL, datele despre viața și activitatea sa creatoare nu sunt atât de zgârcite ca la Fohlberg. Dimpotrivă. Similitudini cu opera lui Eminescu, așa cum vom vedea, sunt destule, iar în acest caz, putem vorbi de izvoare.

Așadar, poetul și dramaturgul german, fiul unui pastor, s-a născut în Lübeck la 17 octombrie 1815 și moare în orașul natal în 6 aprilie 1884. Ca orice tată binevoitor își îndrumă copilul spre propria profesiune, dar cum se întâmplă îndeobște, fiul nu dorește acest lucru.

Chiar dacă îl ascultă pentru început urmând teologia la Bonn și Berlin, el își urmează vocația proprie: filologia clasică și romantică. Va pleca un an la Atena (1838-1840), an în care publică împreună cu prietenul său, Ernst Curtius, un volum de traduceri din limba greacă. Ca o curiozitate, după întoarcere își vizitează orașul natal, plimbându-se prin el îmbrăcat în costume tradiționale grecești.

După ce publică volumul de poezii *Zeitstimmen* [*Voci contemporane*] (1841), în anul următor va intra în serviciul lui Frederick William al IV-lea, regele Prusiei, cu o bursă consistentă (300 de taleri anual). În timpul acesta compune: *König Roderich* [*Regele Roderich*], în 1843, tragedia *König Sigurds Brautfahrt* [*Regele Sigurds Brautfart*], în 1846, precum și epopeea în versuri *Juniuslieder* [*Cântece de iunie*], în 1848.

Norocul îi surâde în continuare, deoarece în 1851 va fi invitat la München de Maximilian al II-lea al Bavariei ca profesor onorific la universitate, renunțând la salariul său prusac. A participat activ la mișcarea *Die Krokodile* [*Crocodili*], despre care am mai vorbit cu altă ocazie. Se căsătorește, iar din căsătorie va rezulta o fetiță: Ada Marie Caroline. Mai publică în 1877 lucrarea *Späthherbstblätter Nachlese älterer Gedichte* [*Frunze târzii de toamnă/ Culegere de poezii mai vechi*]. În 1869 părăsește Münchenul întorcându-se la Lübeck, orașul natal, unde va rămâne până la moarte.

Geibel a fost poetul care a cântat exaltat constituirea Imperiului în 1871, recunoscut fiind ca atare, deși producțiile sale politice nu au fost cele care au rămas generațiilor de după el, ci doar cântecele sale lirice. În 1858 va publica tragedia *Brunhild* [*Brunhilda*] și *Sophonisbe*[497], în 1869. Va mai face împreună cu prietenul său Paul Heyse traduceri din

[497] Sofonisba a fost o nobilă cartagineză care a trăit în timpul celui de-a II doilea război punic.

poezie populară franceză și spaniolă *Spanische Romanzen* [*Romanțe spaniole*] și *Spanisches Liederbuch* [*Lieduri spaniole*], în 1852. *Dar dacă poetul posedă instinctul corect al mersului vremii, presimțirea poetică a destinului viitor al poporului său; dacă acordurile intonate profetic pe coardele sale găsesc o rezonanță perfectă în întreaga națiune: atunci vom recunoaște cu plăcere, că poetul face cinste profeției, cum că încă din bătrâni li s-a atribuit cântăreților și în același timp profeților, anume vateșilor, că aparenta sa încăpățânare a rezultat doar dintr-o plinătate a chipurilor interioare.*[498]

Johannes Brahms pune pe note după versurile lui Geibel *Zwei Lieder für Gesang, Bratsche und Klavier* [*Două melodii pentru voce, violă și pian*]. Succesul la marele public l-a constituit poezia sa intitulată *Mailied* [*Cântec de mai*], compusă după moartea mamei, când intră într-o criză existențială accentuată. Așa cum a făcut și Eminescu tânăr, când va mergând pe jos de la Cernăuți la Ipotești, întocmai așa a procedat și Emanuel Geibel când i s-a propus să studieze la Castelul Escheburg de lângă Kassel. Avea 26 de ani și întocmai ca personajul eminescian din *Geniu pustiu*, o pornește la drum, fiind încântat de natura înconjurătoare, purtând în gând succesul menționatei *Mai a venit*, creație pusă pe muzică mai târziu de compozitorul Justus Wilhelm Lyra, melodie care se cântă și astăzi, așa cum se cântă elegiile lui Eminescu.

Geibel își afișează cu ardoare opțiunile politice, angajându-se în mișcarea *Vormärz*[499] [*Înainte de martie*], așa cum a făcut și poetul român, în cei șapte ani de ziaristică bucureșteană, la *Timpul*. Se desparte de mișcarea *Tinerei Germanii*, atitudine reluată apoi de național-socialiștii Imperiului.

În timpul cât a locuit la München, Emanuel Geibel a fost membru al mesei rotunde a lui Maximilian al II-lea, numai că după moartea acestuia poetul a pierdut toate privilegiile acordate. Întors în Lübeck, el va redobândi alte onoruri în calitatea sa de cetățean de onoare al orașului natal.

Cele cinci poezii ale poetului german Emanuel Geibel, contemporan cu Eminescu tânăr se regăsesc toate în manuscrisul eminescian 2285, în felul următor:

1. Cântec: „Lied: Durch tiefe Nacht” [*Cântec: „Prin noaptea adâncă”*] este *un cântec imperial premeditat*[500], cum îl numește Helmuth Frisch, copiat de Eminescu la f. 65r. (grafiat în jumătatea de sus a paginii);

---

[498] Apud Helmuth Friasch, II, *op. cit*., p. 144.
[499] Perioadă din istoria Germaniei care a precedat revoluția din martie 1848.
[500] Helmuth Frisch, II, *op. cit*., p. 145.

2. Deutschlands Beruf (1861) [*Vocația Germaniei*], la f. 65r-65v. (poezie copiată în jumătatea de jos și continuată pe pagina următoare, cu versuri unul după altul, ca și cum ar fi scris proză), unde, supune același Helmuth Frisch, *ne arată într-o oglindă și mai clară ceea ce s-a îndeplinit în 1871*[501];

3. Am dritten September [*La 3 septembrie*], la f. 65v.;

4. Deutsche Wanderschaft [*Pribegia germană*], la f. 65v. (amândouă despărțite de linii orizontale);

5. Lied der Prätorianer [*Cântecul pretorienilor*], la f. 66r. (primele trei strofe. Mai puțin două versuri) care sunt scrise pe fila 66v, împreună cu strofa a III-a și ultima a poeziei. Restul paginii rămâne albă.

LIED: DURCH TIEFE NACHT

Durch tiefe Nacht ein Brausen zieht
Und beugt die knospenden Reiser,
Im Winde klingt ein altes Lied,
Das Lied vom deutschen Kaiser.

Mein Sinn ist wild, mein Sinn ist schwer,
Ich kann nicht lassen vom Lauschen;
Es klingt, als zög'[502] *in den Wolken ein Heer,*
Es klingt, wie Alders Rauschen.
Viel tausend Herzen sind entfacht
Und harren wie das meine;
Auf allen Bergen halten sie Wacht,
Ob rot der Tag erscheine.

Deutscheland, die schön geschmückte Braut,
Schon schläft sie leis' und leiser –
Wann weckst du sie mit Trommellaut!
Wann führst du sei heim, mein Kaiser!

---

[501] *Ibidem*, p. 148.
[502] În mss.: *zög.* (Fără apostrof).

CÂNTEC: PRIN NOAPTEA ADÂNCĂ

Prin noaptea adâncă șuieră vântul
Și îndoaie mlădițele înmugurite,
În vânt sună un cântec vechi,
Cântecul despre împăratul german.

Gândul meu este sălbatic, gândul meu este greu,
Nu mă pot opri să ascult atent;
Sună ca și cum s-ar mișca o oaste prin nori,
Sună ca șuieratul vulturului.

Zeci de mii de inimi sunt aprinse
Și așteaptă ca și a mea;
Stau de veghe pe toți munții,
Să apară ziua roșie.

Germania, mireasa frumos împodobită,
Ea doarme deja tot mai ușor –
Când o vei trezi în sunet de timpane!
Când o vei conduce acasă, împăratul meu!

CÂNTEC: PRIN NOAPTEA ADÂNCĂ

Un vuiet străbate printre copaci
În bezna nopții ca de catran –
Un cântec vechi pe aripi de vânt,
Un cântec despre-mpăratul german.

Mi-e gândul aspru și-apăsător
Pe când stau la pândă-n pădurea străbună:
Parc-ar răzbate-o armată prin nori,

Parcă un țipăt de vultur răsună.
În mii de inimi focul se-ațâță
Și crește văpaia cu dor așteptată;
Străji pe-nălțimi încearcă să vadă
Ziua de-apare însângerată.
O, tu, Germanie, ca o logodnică
Dormi fără știre, visând, acasă –
Dar te-or trezi trompeții cezarului
Să mi te facă, acuși, mireasă!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 741. Trad. Leonard Gavriliu)

LIED DER PRÄTORIANER

Heil dem Gewalt' gen[503]*, Hell dem Kaiser,*
Dem Herrn im blut'gen Kriegsgezelt![504]
Er gibt uns Gold und Lorberreiser,
Wir geben ihm dafür die Welt.
Denn scheu vor unsrer Adler Blitzen
Zu Boden fliegt der Völker Blick;
Wir tragen auf der Lanzenspitzen
Das Heil des Reichs, der Welt Geschick.

Als Herrscher ziehn wir durch die Lande,
Er hat den Willen, wir die Macht;
Hohnlachend jedem Widerstande
Läßt er uns los im Feld der Schlacht.
Ob tausend über tausend sinken,
Was kümmert's ihn? Erzwingt *das Glück;*
Wir bringen ihm beim Schall der Zinken
Aus jedem Sturm den Sieg zurück.

---

[503] În mss.: *gevaltgen*.
[504] În mss.: Eminescu pune punct, nu semnul exclamării.

Dann lobt und kos't[505] *er seine Meute,*
Und was uns zufiel, teilt er ein;
Für ihn der Ruhm, für uns die Beute.
Für uns die Weiber und der Wein!
Da bricht die Lust aus allen Zügeln,
Da flammt die Feuersbrunst ins Thal;
Auf Städteschutt und Leichenhügeln
Beginnen wir das Bacchanal.

So wältz er uns wie Lavafluten
Von Siegesfeld zu Siegesfeld
Und schreibt von Nacht zu Nacht mit Gluten
Sein Machtgebot aufs Himmelszelt.
Er spricht, wer wagt[506] *zu widersprechen!*
Wer fragt noch, was beschworen sei!
Er will, und die Verträge brechen,
Die moos'gen Tafeln, morsch entzwei.[507]

CÂNTECUL PRETORIENILOR

Sănătate puternicului, sănătate împăratului,
Stăpânului din sângerosul cort de război!
El ne dă nouă aur și cununi de lauri,
Noi îi predăm, în schimb, lumea.
Pentru că, timid, în fața vulturilor noștri ce scânteiază,
La pământ se aruncă privirea popoarelor;
Noi purtăm în vârful lănciilor noastre
Fericirea imperiului, destinul lumii.

Ca stăpânitori străbatem noi țările,

---

[505] În mss.: *kost*.
[506] În mss.: *wagts*.
[507] În mss.: Eminescu intervine justificat în punctuația originalului, dând sens ideii. Aici, spre exemplu, el pune semnul exclamării în locul punctului, așa cum era în original.

El are voința, noi puterea:
Bravând cu dispreț orice rezistență
Ne aruncă el pe câmpul de bătaie.
Dacă mii și mii cad,
Ce-i pasă lui? El forțează *norocul;*
Noi îi aducem în sunetul de cornet
Victoria la fiecare atac.
Apoi își laudă și înzestrează haita,
Și ceea ce ne prisosește el împarte;
Pentru el gloria, pentru noi prada,
Pentru noi femeile și vinul!
Iată, răzbate pofta din toate înfrânările,
Iată, flăcările pârjolului cuprind valea;
Pe molozul orașelor și movilele de leșuri
Începem noi bacanala.

Așa ne răsucește el ca valurile de lavă
De pe un câmp al victoriei pe celălalt
Și împinge noapte de noapte cu înfocare
Ordinul său suprem spre cortul ceresc.
El vorbește, cine îndrăznește să-l contrazică!
Cine să mai pună în discuție ce să fie jurat!
Dacă vrea, se rup tratatele,
Acele table putrede, acoperite cu mușchi, se fărâmă în două.

CÂNTARE PRETORIANULUI

Sănătate puternicului, sănătate împăratului,
Stăpânului din sângerosul cort de război;
El ne dă nouă aur și cununi de lauri,
Noi îi predăm, în schimb, lumea.
Așadar, privește, în fața vulturilor noștri ce scânteiază,
La pământ se aruncă privirea poporului,

Noi purtăm în vârful lănciilor noastre
Fericirea imperiului, destinul lumii.

Ca stăpânitori străbatem noi țările,
El are voința, noi puterea
Bravând cu dispreț orice rezistență
Ne aruncă el pe câmpul de bătaie.
Dacă mii și mii cad,
Ce-i pasă lui? El forțează norocul;
Noi îi aducem în sunetul de cornet
Victoria în fiecare atac.

Apoi își laudă și înzestrează haita
Și ceea ce ne prisosește el împarte;
Pentru el gloria; pentru noi prada,
Pentru noi femeile și vinul!
Iată, răzbate pofta din toate înfrânările,
Iată, flăcările pârjolului cuprind valea,
Pe molozul orașelor și movilele de leșuri
Începem noi bacanala.

Așa ne răsucește el, ca valurile de lavă,
De pe un câmp al victoriei, pe alt câmp al victoriei
Și împinge noapte de noapte cu înfocare
Zona sa de putere spre cortul ceresc.
El vorbește, cine îndrăznește să-l contrazică?
Cine să pună în discuție ce s-a jurat!
El vrea să rupă și tratatele,
Tablele acoperite cu mușchi să le fărâme în două.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 742-743. Trad. Leonard Gavriliu.)

DEUTSCHLANDS BERUF

Einen Hort geht aufzurichten,
Einen Hort im deutschen Land!
Sucht zum Lenken und zum Schlichten
Eine schwerterprobte Hand,
Die den güldnen[508] *Apfel halte*
Und des Reichs in Treuen walte.
Sein gefürstet Banner trage
Jeder Stamm, wie er's erkor,
Aber über alle rage
Stolzentfaltet eins empor.
Holch, im Schmuck der Eichenreiser
Wall'[509] *es vor dem deutschen Kaiser.*

Wenn die heil'ge Krone wieder
Eine hohe Scheitel schmückt,
Aus dem Haupt durch alle Glieder
Stark ein ein'ger Wille zückt,
Wird im Völkerrat vor allen
Deutscher Spruch aufs[510] *neu erschallen.*

Dann nicht mehr zum Weltgesetze
Wird die Laun[511] *am Seinestrom,*
Dann vergeblich seine Netze
Wirft der Fischer aus in Rom,
Länger nicht mit seinen Horden
Schreckt uns der Koloß im Norden.

Macht und Freiheit, Recht und Sitte,
Klarer Geist und scharfer Hieb
Zügeln dann aus starker Mitte

---

[508] În mss.: *goldnen*.
[509] În mss.: *Wall*. Fără apostrof.
[510] În mss.: *auf's*.
[511] În mss.: *Laum*.

Jeder Selbstsucht wilden Trieb;
Und es mag am deutschen Wesen
Einmal noch die Welt genesen.

VOCAȚIA GERMANIEI

Hai, să mergeți să înălțați
Un loc ferit pe sol german!
Să căutați pentru conducere și împăciuire
O mână pricepută în luptă,
Ce să țină mărul de aur
Și să administreze imperiul în mod loial.

Înnobilatul steag să-l poarte
Fiecare neam după alegerea lui,
Dar deasupra tuturor steagurilor
Să se ridice unul, plin de mândrie,
Sus, în podoaba frunzelor de stejar,
Desfășurându-se înaintea împăratului german.

Când sfânta tronului coroană
Iarăși împodobește un creștet înalt,
De la cap prin toate membrele
Tresărește tare o singură voință,
Atunci în consiliul popoarelor, în fața tuturor
Va răsuna din nou vocea germană.

Atunci toana de pe Sena
Nu mai devine legea lumii,
Atunci zadarnic pescarul de la Roma
Își va arunca năvoadele,
Și colosul din nord nu ne mai sperie
Cu hoardele sale.

Putere și libertate, drept și moravuri,
Cuget clar și lovitură tare
Vor ține în frâu, dintr-un centru puternic,
Înclinația sălbatică a orice egoism,
Și atunci, cândva, lumea întreagă
Să se însănătoșească mulțumită firii germane.

VOCAȚIA GERMANIEI

Un zid ferit, de apărare
S-a înălțat pe sol german!
Țintește-acum la guvernare
Mână-ncercată de oștean
Ce ține strâns mărul de aur
Și-a Reich-ului cununi de laur.

Înnobilatul steag îl poartă,
Ce-ales e-acum de orice clan,
Desfășurându-l sus, cu artă,
Iar împăratului german
Ca pe-o podoabă i-l prezintă –
Emblemă pentru marea gintă.

Când sfânta tronului coroană
Împodobește un alt cap,
De-acolo peste tot emană
Voință oarbă, de satrap,
Ce în popor se răspândește
Ca o zicală în nemțește,

Nesocotind a lumii lege
În toana propriului elan
Și aruncând, făr-a-nțelege,
Chiar peste Roma un arcan,

Căci colo, sus, la miazănoapte,
Să se întindă nu mai poate.

Morală, libertate, drepturi,
Un cuget mai adânc și clar
De-ar stăpâni a noastre piepturi
Ce-s egolatre în zadar,
Atunci ființa-ne, cândva,
Iar lumea ar regenera.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 744. Trad. Leonard Gavriliu.)

AM DRITTEN SEPTEMBER

Nun laßt die Glocken
Von Thurm zu Thurm
Durch Land frohlocken[512]
Im Jubelsturm!
Des Flammenstoßes
Geleucht facht an!
Der Herr hat Großes
An uns gethan.
Ehre sei Gott in der Höhe!

LA TREI SEPTEMBRIE

Acum lăsați clopotele
Din turn în turn
Să jubileze prin țară
Asaltând cu bucurie entuziastă!
Să ațâțați lumina
Torentului de flăcări!

512 În mss.: *frolocken*.

Domnul din cer faptă mare
Pentru noi săvârșit-a.
Slăvit, în înalt, fii, Dumnezeu!

LA 3 SEPTEMBRIE

Dangăt vesel de clopot
Țara lăsați s-o străbată
Și bucuria în clocot
Să o trăim de îndată!
Flăcări de sărbătoare
Să ardă al torțelor seu!
Domnul din cer faptă mare
Pentru noi săvârșit-a.
Slăvit, în înalt, fii, Dumnezeu.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 745. Trad. Leonard Gavriliu.)

DEUTSCHE WANDERSCHAFT

Der Wald stet in Blüte, die wilden Schwäne ziehn,
Mir klingt's im Gemüthe wie Wandermelodien;
Zum Stab muß ich greifen, leb[513] *wohl, altes Haus!*
Und singend wieder schweifen ins deutsche Land hinaus.

Ihr blauenden Gipfel, ihr Thäler Gott grüß!
Ihr dunkeln Eichenwipfel wie rauscht ihr so süß!
Ihr wollt mir's erzählen, daß endlich hoffnungsvoll
Durch alle deutschen Seelen ein Lenzondem quoll.

DRUMEȚIE GERMANĂ

Pădurea e în floare, lebedele sălbatice pleacă,

---

[513] În mss.: *leb'*.

Și-n sufletu-mi răsună melodii de drumeție;
Musai s-apuc toiagul și-adio, casă veche!
Iarăși să hoinăresc, cântând, țările germane.

Bună ziua, vârfurilor albastre și văilor, salutare!
Creștete întunecate ale stejarilor, cât de dulce foșniți!
Vreți să-mi povestiți că, în sfârșit, plin de speranță,
O răsuflare de primăvară a țâșnit prin sufletele tuturor germanilor.

DRUMEȚIE GERMANĂ

Pădurea e în floare și-o părăsesc mistreții
Și-n sufletu-mi răsună un cânt ce-l zic drumeții.
Musai s-apuc toiagul și-acolo, casă veche!
Te-ai hoinări iar, țară, pământ fără pereche.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1171)

Perpessicius, care îl citează în comentariile sale la poezia *Somnoroase păsărele* spune despre *Poetul cel mai apreciat al cercului de la München, Geibel tipărește volume de versuri: Zeistimmen (1841), Zwölf Sonettte (1864), Juniuslieder (1848), Heroldsrufe (1871). O poezie a lui Giebel, „Romanze vom Elfenbrunn 3 Durthen", este tradusă de Eminescu cu titlul „Făt frumos din tei". Poezia „Durch tiefe Nacht" este tradusă integral, din celelalte numai unele strofe, în „Gesang der Prätorianer" acestea sunt marcate prin linii despărțitoare, care nu se află în original.*[514]

Helmuth Frisch, la rândul său, susține că Eminescu a extras poeziile dintr-o publicație *pe care o menționează într-o scrisoare către Iacob Negruzzi din 16.09.1870, în care se plânge de șovinismul din presa germană, declanșat mai târziu de Emanuel Geibel, „poeta laureatus" al noului imperiu...*[515]

La rândul său, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, după ce aduce în discuție pe alți câțiva conaționali ai poetului german, susține pe bună dreptate că aceștia *Erau foarte cunoscuți în teritoriul austriac (din pricina proximității Bavariei) și scriitorii Cercului literar münchenez, denumit „Die Krokodile", popularizați printr-o culegere realizată în 1862 de Emanuel*

[514] Apud M. Eminescu, *Opere*, XV, *ed. cit*. a Academiei Române, p. 905.
[515] Heluth Frisch, *op. cit*., I, p. 143.

Geibel, conducătorul cercului, și întitulată „Münchener Dichterbuch" [Cartea poeților münchenezi], iar după 20 de ani printr-o altă antologie publicată de Paul Heyse, „Neue Münchener Dichterbuch" [Noua carte a poeților münchenezi].[516]

Autoarea ține să remarce în continuare că *Nu toți scriitorii care formau cercul erau originari din München ori din Bavaria. Geibel însuși, întemeietorul și spiritul director al cercului, se mutase de la Lübeck la München în 1852, la inițiativa regelui Maximilian II, care dorea să facă din capitala sa un centru de viață literară tot atât de vestit ca și cel pentru istorie ori arte plastice.*[517] De altfel Geibel a fost cel care l-a descoperit pe Lingg din Lindau, a cărui lucrare, *Krokodilromanze* [*Romanța crocodilului*] a dat numele cercului literar în cauză.

Înainte, însă, de a face referirile de rigoare asupra celor cinci poezii deja menționate și regăsite în manuscrisul eminescian 2285, să facem o incursiune și în alt manuscris (2284, f. 30v.-31v.), unde vom găsi *direct în limba română varianta originală a poeziei „Făt-Frumos din tei"*[518]*, despre care deja Perpessicius însuși a afirmat că „dă impresia unei traduceri, ce urmează de aproape un original străin", și a cărei variantă germană a fost recunoscută de Dan Petrovanu*[519] *în poezia „Romanze vom Elfenbrunnen"* [*Romanța de la izvorul elfilor*] *a lui Geibel.*[520]

Așadar, poezia nu este reprodusă în nici unul din manuscrisele poetului român, în traducerea germană, ci este lecturată de acesta direct din ziarul *Der Bazar* [*Bazarul*] descoperit de Helmuth Frisch; în fond o adaptare liberă din spaniolă a lui Geibel. Este vorba de ziarul cu titlul menționat înainte din 12 mai 1873, deci din perioada berlineză a lui Eminescu.

De altfel, pe Geibel, Eminescu *îl citise asuduu, dar îl prețuia prea puțin, după cum însuși o spune într-una din scrisorile sale, către o revistă germană, în apărarea lui Schopenhauer. Nici pe acesta, nici pe Goethe nu-l vor mai avea, în schimb vor avea „destui Redwitz-i, Gebel-i și un cârd de Schelling-i, Hegel-i, Fischte și cum s-or mai numi..."*[521]

Redăm mai jos, poezia originală a lui Geibel (care n-are a face cu *Făt-Frumos din tei*,

---

[516] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *rev. cit*, nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 17.
[517] *Ibidem.*
[518] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 346.
[519] Dan Petrovanu, *Eminescu și Geibel: de la Romanze vom Elfenbrunnen* la *Făt-Frumos din tei* și *Povestea teiului*, în *Revista de istorie și teorie literară*, an XXXIII, nr.1, București, 1985, pp58-60.
[520] Apud Helmuth Frisch, II, *op. cit*., p. 346.
[521] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, în *rev. cit*., nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 18.

așa cum vom lămuri în continuare), apoi traducerea liberă a ei:

ROMANZE VON ELFENBRUNNEN

„Wiss'es Blanka, meine Tochter,
Weil du sünd'ger Liebe Spross,
Hab'ich früh schon in der Wiege
Dich dem Heiland anverlobt.
Morgen reiten wir selbander
Nach Sankt Annas Klosterhof,
Dass du dort ein Nönnlein werdest
Dir zum Hei! Und mir zum
Trost". –

„Mag kein Nönnlein werden, Vater,
Denn mein Herz ist jung und froh;
Tanz und Jagd gefällt mir besser,
Als zu singen auf dem Chor;
Schad'auch wär's um meine Locken,
Sie zu kürzen schonungslos,
Schad'um meine weissen Füsse,
Die nur seidne Schuh gewohnt".
„Mach dich fertig, meine Tochter
Besser weiss ich was dir frommt.
Morgen ziehen wir früh vor Tage
Nacht Sankt Annas Klosterhof".
Als die Jungfrau das vernommen,
Zäumte sie ihr milchweiss Ross,
Zäumt'es unter bittern Thränen,
Ritt hinab zum wilden Frost.
Ganz in ihren Gram versunken
Gab sie nicht, wohin sie zog,
Kam zur tiefsten Waldestiefe.
Als das Späthroth schon verglomm
Kam zulzetzt zur alten Linde

Wo der Elfenbrunnen quoll
Aufgeweckt vom Wasserrauschen
Ihren Blick erhub sie dort,
Sich, da ritt ein schöner Knabe
Neben ihr auf schwarzen Ross,
Trug im Haare Lindenblüte,
Trug am Gurt ein silbern Horn
Und begab
N so süss zu blasen,
Das ihr Gram davor zerschmolz
Und ihr Herz von heisser Sehnsucht
Nach dem derm schönen Fremdling schwoll.
Als sie endlich, ganz bezaubert
Sich zu ihm hinüberbog,
Hielt mit Blasen sich empor.
Und umfing sie, wie sie ritten,
Mit den Armen liebevoll.
Langsam, in der Blumen weidend,
Schritten ihre Zelter fort,
Schritten sacht hinein ins Dunkel,
Wo sich jeder Pfad verlor.
In den Lüften ging ein Singen,
Durch die Wipfeln schien der Mond.

Andern Morgens leer am Schlossthor
Stand der Jungfrau milchweiss Ross,
Doch sie selber blieb verschollen
Für und für im wilden Frost.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, I, Ediția D. Vatamaniuc, *op. cit*., p. 744-745.)

D. Vatamaniuc, spune că *Eminescu urmează îndeaproape originalul german și respectă până și organizarea în strofe. Poetul nu a indicat autorul și nici titlul poeziei, cum*

procedează în numeroase texte din manuscrisele sale.[522] Versiunea eminesciană, în versuri albe, este următoarea:

„Să știi Blanca că din leagăn
Ești cu Domnul logodită
Căci odraslă ești copilă
Unei dragosti fără lege

Mâni la schit vom merge noi călare
Sus la schitul Sântei Ana
Să te faci călugăriță
Mie spre mântuire, ție spre
mângâiere.”

„Nu voi tată să fiu none
Tânăr, vesel e-al meu suflet;
Joc, vânat îmi plac mai bine
Decât ca să cânt în cor

Și păcat de-a mele plete
Făr de milă să scurteze
Și păcat pentru picioru-mi
Alb deprins papuci mătase”.

„Te gândește-a mea fiică
Știu mai bine ce-ți prieste
Mâne-n zori de zi plecăm noi
Sus la mânăstirei curte”.

Când aude asta fecioara
Calu-i alb ca lapte-nfrână,

---

[522] Mihai Eminescu, *Opere*, I, *Poezii*, *op. cit*., Ediția D. Vatamaniuc, pp. 744-745.

L-înfrână-n amare lacrimi,
Merse spre sălbatec codru.

Adâncită în durerea-i
Nici nu vede unde merge
Spre-adâncimea mai adâncă
Pe când soarele-asfințește

În sfârșit ajunse teiul
Vechi lângă izvorul d'elfi
Și trezită de a apei
Sunet ochii și-i ridică

Și-un băiat frumos ea vede
Călărind pe un cal negru.
Flori de tei el poartă-n păru-i
Și la șoold un corn de-argint

Și-ncepu să sune dulce
Cât topi durerea-i toată
Inima-i s-îmflă de dorul
Al străinului frumos.

Când cu totul fermecată
Se-ndoi spre el din șolduri
El înceată din sunarea-i
Și-i grăi cu graiul blând

Ș-o cuprinse, erau călări ei
Braț de braț, lângă olaltă
Caii lor pășind a lene
Păsteau florile din iarbă

Și din ce în ce-n adâncuri

Ei pierdeau orice cărare
Și prin aer îmbl-un cântec
Luna trece peste vârfuri.

Iar a doua zi stă calul
Ei cel alb la poarta curții
Dar ea singură-i rămasă
Dusă-n lume prin păduri.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, I, *Poezii*, Ediția D. Vatamaniuc, *op. cit*., pp. 744-745)

În articolul său, Dan Petrovanu face câteva remarci comparatiste greu de pierdut din vedere, arătând între altele: *a) varianta-matrice este o traducere juxta-liniară a poeziei lui E. Geibel: „Romanze vom Elfenbrunnen"; b) scenariul acestei romanțe „trece" aproape în întregime în poeziile „Făt-Frumos din tei" și „Povestea teiului" (publicate de Eminescu însuși), iar o parte din „accesoriile" scenariului „trec" în postuma „Mii de stele... dulce sară", ceea ce le situează (din acest punct de vedere, strict limitat) în zona unei poezii de imitație. Cât de diferită rămâne în multe privințe chiar poezia „Făt-Frumos din tei" de „modelul" poeziei lui Geibel e de prisos să o spunem, lăsându-i cititorului plăcerea propriei descoperiri.*[523]

În legătură cu remarca finală, trebuie să observăm înainte de orice comentariu faptul că în manuscris 2284, la filele 30v-31v., poezia apare grafiată de Eminescu în paisprezece strofe a câte patru versuri, pe când cea originală, cu mult îmbunătățită, are 23 de strofe și, la modul cum este topită în vers, ea are neîndoielnic atribuțiile unei creații originale.

Helmuth Frisch face la rându-i precizări care vor lămuri definitiv lucrurile. Și anume, după ce va stabili că nu este nici o legătură între balada lui Geibel și poezia din publicația *Der Bazar* [*Bazarul*], din 12 mai 1873, întrucât *Petrovanu a găsit poezia „Romanze vom Elfennbrunen" în volumul 4 al „Gesammte Werke"* [*Opere complete*] *ale lui Geibel, deci în volumul „Späthherbstblätter/Nachlese älterer Gedichte" (p. 138-140) („Frunze de toamnă târzii/ Culegere de poezii mai vechi") (p. 138-140), și nu în volumul 8 ce conține, între altele, „Spanische Liederbuch"* [*Carte de lieduri spaniole*] *editată de E. Geibel și P. Heyse, ori*

[523] Dan Petrovanu, *Eminescu și Geibel: de la „Romanze vom Elfenbrunnen" la „Făt-Frumos din tei" și „Povestea teiului"*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Anul XXXIII, nr. 1 din ianuarie – martie 1985, p. 59.

„Romanzero der Spanier u. Portugiesen” [*Culegere de romanțe ale spaniolilor și portughezilor*][524].

Drept pentru care cercetătorul german va concluziona obiectiv: *Este fără îndoială ca Eminescu să se fi uitat cu mare interes la acest desen*[525]*, în care un tei vechi stă în centrul atenției, în timp ce fântâna elfilor este aproape de neobservat. Acest desen ne poate da de înțeles titlurile date ulterior de Eminescu, și anume „Făt-Frumos din tei” și „Povestea teiului”.*[526]

Că este așa și nu altfel, o dovedește și faptul arătat mai sus că originalul eminescian are cu mult mai multe strofe decât romanța în cauză a lui Geibel. Reproducem textul eminescian pentru împrospătarea memoriei:

−Blanca, află că din leagăn
Domnul este al tău mire,
Căci născută ești, copilă,
Din nevrednică iubire.

Mâni în schit la sfânta Ana
Vei găsi la cel din stele
Mângâierea vieții tale,
Mântuirea feții mele.

−Nu voi, tată, să usuce
Al meu suflet tânăr, vesel:
Eu iubesc vânatul, josul;
Traiul lumii alții lese-l.

Nu voi părul să mi-l taie,
Ce-mi ajunge la călcâie,
Să orbesc cetind pe carte

---

[524] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 346.
[525] Este vorba de un desen al lui Wilhelm Camphausen, la modă atunci pentru ilustrațiile de lupte, reprodus pe jumătate de pagină în revista *Der Bazar* [*Bazarul*], numărul în cauză, reprezentând un cal cu șaua pusă, păscând între o pădure și o poartă de castel – cf. relatării lui Helmuth Frisch, care a cercetat respectiva publicație.
[526] Helmuth Frisch, II, *op. cit*., p. 347.

În fum vânăt de tămâie.

−Știu mai bine ce-ți prieește,
Las' de-a lumii orice gând,
Mâni în zori de zi pleca-vom
Către schitul vechi și sfânt.

Ea aude – plânge. − Parcă
Îi venea să plece-n lume,
Dusă de pustie gânduri
Și de-un dor fără de nume.

Și plângând înfrână calul,
Calul ei cel alb ca neaua,
Îi netează mândra coamă
Și plângând îi pune șeaua.

S-avântă pe el și pleacă,
Păru-n vânturi, capu-n piept,
Nu se uită înainte-i,
Nu privește îndărăpt.

Pe cărări pierdute-n vale
Merge-n codri făr' de capăt,
Când a serei raze roșii
Asfințind din ceruri scapăt.

Umbra-n codri ici și colo
Fulgerează de lumine...
Ea trecea prin frunza-n freamăt
Și prin murmur de albine;

În mijloc de codru-ajunse
Lângă teiul nalt și vechi,

Unde-izvorul cel de vrajă
Sună dulce în urechi.

De murmur duios de ape
Ea trezit-atunci răsare,
Vede-un tânăr, ce alături
Pe-un cal negru stă călare.

Cu ochi mari la ea se uită,
Plini de vis, duioși plutind,
Flori de tei în păru-i negru
Și la șold un corn de-argint.

Și-ncepu încet să sune
Fermecat și dureros –
Inima-i creștea de dorul
Al străinului frumos.

Părul lui i-atinge părul,
Și atunci c-obrazul roș
Ea apleacă gene lunge
Peste ochii cuvioși.

Iar pe buze-i trece-un zâmbet
Înecat, fermecător,
Care gur-abia-i deschde
Cea uscată de amor.

Când cu totului răpită
Se-ndoi spre el din șele,
El înceată din cântare
Și-i grăi cu glas de jele,

Ș-o cuprinde de călare –

Ea se apără c-o mână,
Însă totuși lui se lasă,
Simte inima-i că-i plină.

Și pe umărul lui cade
Al ei cap cu fața-n sus;
Pe când caii pasc alături,
Ea-l privea cu suflet dus.

Numai murmurul cel dulce
Din izvorul fărmăcat
Asurzește melancolic
Al lor suflet îmbătat.

Lun-atunci din codri iese,
Noaptea toată stă s-o vadă,
Zugrăvește umbre negre
Pe câmp alb ca de zăpadă.

Și mereu ea le lungește,
Și urcând pe cer le mută,
Dar ei trec, se pierd în codri
Cu viața or pierdută.

La castel în poartă calul
Stă a doua zi în spume,
Dar frumoasa lui stăpână
A rămas pierdută-n lume.

(Apud Mihai Eminescu, Opere, I, Poezii, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 113-116.)

Se știe astăzi că Eminescu era un creator foarte exigent îndeosebi când era vorba de

simțul *proprietății literare a altuia*[527], el care vorbea despre *furtișagurile literare*, *imitațiilor nemărturisite*, *localizarea numelor personagiilor*, căci nu în zadar conchide Dan Petrovanu: *cine și-l poate închipui pe Eminescu imitând „nedeclarat" scenariul unei poezii de factură cultă, cu autor cunoscut, într-o poezie publicată de el însuși, n-a înțeles nimic din caracterul poetului.*[528] Ceea ce este just pentru oricine cunoaște exigența proverbială a poetului român.

Dan Petrovanu, se rătăcește în explicații, însă, din cauza referirilor la cu totul altă poezie, dintr-un alt volum. De aceea el va susține că *sesizând numele „exotic", iberic, Blanca (păstrat de Eminescu, cu intenție, în ambele poezii publicate), observând caracterul „epic" al „variantei-matrice" și având semne că poetul citise operele scriitorilor din „grupul de la München" am formulat ipoteza că „varianta-matrice" ar fi o traducere după o „romance" spaniolă (prin intermediar german), ceea ce fiind vorba de traducerea unei poezii populare anonime ar fi explicat totul.*[529] Și conchide: *Trebuie avut în vedere însă că Eminescu nu s-a simțit dator să-și citeze „sursele filosofice" ale cutărei poezii sau fragment de proză literară publicate de el însuși și nici să-și declare pasajele izolate prelucrate* <u>*creator*</u> (s.a.) *după surse folclorice (sau cvasi-folclorice). El se înscria, astfel, în optica timpului, care este – mai mult sau mai puțin – și optica zilelor noastre.*[530]

Așadar, cele cinci poezii copiate de Eminescu în manuscris, poezii care glorifică Germania ca pe o logodnică au fost citite de poet în *Emanuel Geibel als politischer Lyriker* [*Emanuel Geibel ca poet politic*], în cronica din *Blatter für litterarische Unterhaltung* din 16 septembrie 1870.

Un an mai târziu, în 1871, Eminescu alege și transcrie aceste poezii, căci „*Evocările eroice" ale lui Geibel au fost foarte apreciate, în special în perioada de după războiul franco-german, de exemplu și în alte publicații citite regulat de Eminescu, cum ar fi BAZ (în nr. 305*

---

[527] Apud Dan Petrovanu, *art. cit*., p. 59.
[528] *Ibidem*.
[529] *Ibidem*.
[530] Dan Petrovanu, *art. cit*., p. 59. În *loc. cit*., pp. 59-60, autorul explică amănunțit: *nu e cazul să ne cramponăm de o explicație care a dus la un rezultat parțial, ci să mai remarcăm că nu e nevoie să fii folclorist erudit (iar Eminescu era cel puțin un împătimit al folclorului) ca să observi că ambele romanțe sunt pe motive folclorice standard, arhicunoscute. Într-adevăr, „Romanze vom Werwolf" este construită pe motivul licantropiei (Werwolf=loup-garrou=vârcolaci=pricolici=om/femeie-lup), pe scenariul unui basm ce a circulat, probabil, în toată Europa. De asemenea, în „Romanze vom Elfenbrunnen" se recunoaște o contaminare între două motive de toată lumea cunoscute: a) motivul ademenirii (fecioarelor, copiilor/șoarecilor) prin cântec/corn (de argint)/fluier fermecat /cimpoi – parantezele delimitând submotive arhireprezentative în folclorul german și pan-european; b) motivul fugii novicelor (candidatelor la viața monahală) din/de mânăstire cu ajutorul unui tânăr/bandit etc. – parantezele având același rol. Să fie oare scenariul poeziei „Romanze vom Elfenbrunnen" calchiat (în detaliu) după o (eventuală, cunoscută) sursă populară?*

din 1.11.1871, pp. 5385-5386), sau „Daheim”[531]*, o revistă săptămânală cunoscută și ea poetului*.[532] Din punct de vedere poetic, însă, ele rămân declarative, fără adâncimi de spirit.

Prin urmare, nici Geibel nu trece pragul unei artisticități care să răzbată în timp. Creația lui poetică n-a fost altceva decât apanajul momentului. Poate că poetului român să-i fi trezit ideea preamăririi *dulcii Românii* din *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, compusă în tinerețe (1867), căci, totuși, finalul poeziei germane nu este unul de neglijat:

O, tu, Germanie, ca o logodnică
Dormi fără știre, visând, acasă –
Dar te-or trezi trompeții cezarului
Să mi te facă, acuși, mireasă!

Prin noaptea adâncă, acest imn asumat adus împăratului german Wilhelm I, se vrea un cântec vechi despre cel care a învins pe francezi în proaspătul război, așa încât autorul simte nevoia, fremătând, *Să apară ziua roșie*, așa cum era așteptată lupta în pieptul a *Zeci de mii de inimi* [...] *aprinse*, așa cum așteptase poetul însuși victoria.

Sigur că și Eminescu își compară țara iubită cu o mireasă, dar din vers se simte puterea trăirii, căci știm (poate prea mult) cum sună strofa finală, recitată la serbările școlare:

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Tânără mireasă, mamă cu amor!
Fiii tăi trăiască numai în frăție
Ca a nopții stele, ca a zilei zori,
Viața în vecie, glorii, bucurie,
Arme cu tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, fală și mândrie,
Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Pentru a păstra paralelismul cu poezia lui Geibel, dar și pentru a sublinia tematica poeziei să amintim ce spunea Alain Guillermou referitor la textele lui Eminescu: *Aceasta e opera căreia nu-i lipsește nici elanul, nici verva: ea se supune fără îndoială legii genului și*

---

[531] Dr. Rudolf Kögel, *Geibel, der deutsche Reichsherold* [*Geibel, blazonul imperial german*], în: *Daheim* [*Acasă*], an VIII, nr. 15, 6.1.1872, pp. 228-232. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 143).
[532] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 143.

dezvoltă locuri comune pe care le regăsim ușor în literatura universală. Dar ea merită să ne rețină atenția prin prospețimea indiscutabilă și prin spontaneitatea plină de farmec și o anumită tandrețe amestecată cu orgoliu patriotic[533], pe când *Vocația Germaniei* ajunge să fie catalogată prin aceea ce poetul român spunea răspicat că *Naționalitatea trebuie simțită cu inima și nu vorbită cu gura.*

Altfel, de la ea (de la poezie adică) atârnau numai onorurile, iar în unele cazuri erau dublate de avantaje materiale și de poziția în societate. Era o tendință accentuată a vremii de a intra în grațiile potentaților, iar poeții de atunci nu se dădeau în lături de la a cânta învingătorii.

Prin urmare, dacă Geibel aduce osanale împăratului, următorul pas a fost să întărească imaginea Germaniei învingătoare a Franței, în războiul pe care îl numește în derâdere *toana de pe Sena*. Finalul se apropie de bombastic, iar construcția versului este una cu totul tezistă:

Putere și libertate, drept și moravuri,
Cuget clar și lovitură tare
Vor ține în frâu, dintr-un centru puternic,
Înclinația sălbatică a orice egoism,
Și atunci, cândva, lumea întreagă
Să se însănătoșească mulțumită firii germane.

Într-o astfel de osană, nu putea să scape soiul de metaforă forțată dintre înlănțuirea *vocei germane* și cea a *sfintei tronului coroană*. Nici cronica menționată mai sus nu scapă de neroziile politice ale timpului, din moment ce-l ridică pe Gebel în slăvi fără ca acesta să fie unul de talia lui Goethe, așa încât, după ce se afirmă că poezia *se mișcă în zona frumoasă de mijloc a prezentării artistice*, imediat cronicarul mișcă o strună neacordată a instrumentului său, spunând că *În micuța noastră casetă de comori lirice trebuie aflat, în afară de „Cheronea", în special imnul triumfal ce răsună cu toate clopotele „La trei septembrie", ca o capodoperă a tehnicii dominate de formă, care, fără constrângeri și fără a dăuna sintaxa, vocabularul și fluxul de idei, așază vers lângă vers, dând astfel naștere unui ton puternic, armonic și fermecător*[534], reproducând poezia întreagă, așa cum o va copia în manuscris Eminescu.

Poetului român îi atrage atenția și poezia intitulată *Drumeție germană*, din care copiază

---

[533] Alain Guillermou, *op. cit*., pp. 45-46.
[534] Rudolf Gottschall, *Emanuel Geibel als politischer Lyriker*, *art. cit*., Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 149.

în manuscris numai prima strofă, care, probabil, îi aduce aminte de strofa nibelungiană a vechii literaturi germane, dar și de avântul juvenil al propriei experiențe trăite în tinerețe: *Musai s-apuc toiagul și-adio, casă veche!*

Îi va fi plăcut lui Eminescu atmosfera creată în *Cântecul pretorienilor*, pe care el o va realiza în capodopera *Odă. În metru antic*? Poate că da, din moment ce a reprodus toate cele patru strofe ale poeziei, din care reproducem mai jos (pentru exemplificare) pe una dintre cele mai semnificative, în care orgoliul nemăsurat al lui Geibel compară imperiul german abia răsărit cu cel al Romei antice:

Apoi își laudă și înzestrează haita,
Și ceea ce ne prisosește el împarte;
Pentru el gloria, pentru noi prada,
Pentru noi femeile și vinul!
Iată, răzbate pofta din toate înfrânările,
Iată, flăcările pârjolului cuprind valea;
Pe molozul orașelor și movilele de leșuri
Începem noi bacanala.

Conchidem, așadar, că poeziile lui Geibel *par excellence* ocupă *un loc proeminent în lirica noastră politică.*[535] Da, în lirica politică, dar nu mai mult. Cât despre afirmația referitoare la *aplicarea criteriilor estetice*[536] tocmai acestea ne împiedică să ne raliem judecăților părtinitoare, așa cum sunt exprimate ele de criticul german.

*

Din opera lirică a poetului german MAX KALBECK, Eminescu reproduce o singură poezie, în manuscrisul 2291.

Julius Max Heinrich Kalbeck s-a născut la 4 ianuarie 1850 la Breslau și a murit la Viena, în data de 4 mai 1921. Poet, compozitor și traducător german, care a scris o vreme sub pseudonimul *Jeremias Deutlich* a cântat în corul din Breslau, iar în 1867 a devenit cântăreț de biserică. Va absolvi liceul *Sf. Maria Magdalena* din orașul său natal, în 1869.

Cum la vremea aceea, dorința părinților (cu precădere a autorității tatălui) era urmată,

---

[535] Rudolf Gottschall, *Emanuel Geibel als politischer Lyriker*, *art. cit.*, Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 153.
[536] *Ibidem*.

nici Max Kalbeck, fiul, n-a putut să facă rabat și a trebuit să urmeze dreptul la Wroclaw, vechea capitală a Sileziei de Jos (vestul Poloniei), oraș așezat pe râul Oder. În 1869, în timpul studenției, el a devenit membru al frăției *Arminia* din Breslau.

Se mută la Universitatea din München în 1872, studiind aici filologia și filosofia, de care era atras cu mult mai mult decât de știința dreptului. Tot în München va învăța la școala regală de muzică, având maeștri muzicieni de talie. Va studia și vioara, iar în 1874 se va întoarce la Breslau, unde va face critică de artă plastică și de muzică la *Schlesische Zeitung* [*Ziarul silezian*], apoi la *Breslauer Zeitung* [*Ziarul de Wroclaw*]. Va fi angajat asistent de regie la *Schlesisches Museum der Bildenden Künste* [*Muzeul de Arte Plastice din Silezia*], în același oraș. Recomandat de Eduard Hanslick[537], în 1880, Kalbeck a venit la Viena, fiind angajat critic muzical pentru *Wiener Allgemeine Zeitung* [.....]

Întocmai ca Hanslick, Kalbeck devine și el un apropiat și partizan al marelui compozitor Brahms, pe care l-a cunoscut în 1874, când Eminescu își termina studiile filosofice la Berlin. Din 1886 până la moartea sa va lucra pentru *Neue Wiener Tagblatt* [*Noua revistă vieneză*], devenind unul dintre cei mai influenți critici ai Austriei timpului.

Realizarea sa (constând într-o vastă și extinsă lucrare publicată în perioada dintre 1904 și 1914) care a răzbătut timpul a fost biografia compozitorului Johannes Brahms, rămânând nu numai o sursă de documentare pentru viața muzicală a marelui compozitor, dar și pentru ilustrarea atmosferei timpului în care a trăit și lucrat acesta. Iată ce spune William M. Johnston despre acești creatori și prieteni: *În ultimii ani de viață Brahms a devenit un excentric, apărând în public cu secretarul său, Max Kalbeck, a cărui biografie a maestrului, publicată în mai multe volume, abundă de spiritele acestuia; opera a fost supranumită „Brahms Stilleben”* [*Brams Natură moartă* n.n.]*, ca o aluzie la „Tierleben”[Viață de animal] a lui Brehm.*[538]

De altfel Max Kalbeck a publicat nu numai biografia lui Brahms, ci și mai multe volume din corespondența lui Brahms, un adevărat document muzical și de viață a maestrului, precum

---

[537] *Din 1860 până în jurul lui 1900, cel mai temut personaj al vieții muzicale vieneze a fost Eduard Hanslick (1825-1904). Astăzi ni-l amintim doar pentru că i-a nedreptățit pe Wagner, Bruckner și Hugo Wolf.* [...] *În 1885 a fost numit lector la Universitatea din Viena. Folosindu-se pentru demonstrațiile practice de pianul instalat în sala de curs, Hanslick a dezbătut timp de patruzeci de ani problemele fundamentale ale gustului muzical, inaugurând astfel primul curs de muzicologie din lume.* [...] *Hanslick detesta tot ce stârnește străfundurile emoționale, așezând seninătatea mai presus de virtuțile expresivității.* [...] *Hanslick postula că muzica este alcătuită din „forme sonore puse în mișcare" (tönend bewegte Formen) ale căror conexiuni conțin impresii ale frumosului.* [...] *Cu încurajarea chirurgului Theodor Billroth, Hanslick a ajuns să aprecieze muzica germanului Johannes Brahms (1833-1897).* (Apud William M. Johnston, *op. cit*., pp. 144-145).

[538] *Ibidem*, p. 146.

și corespondența din 1918 dintre poeții Gottfried Keller și Paul Heyse, despre care am mai vorbit în alt loc. El are grijă să publice și două colecții ale propriilor recenzii muzicale.

Dar munca lui Kalbeck nu se oprește numai la cele relatate mai sus, căci a tradus librete de operă, cum ar fi pe cele ale marilor compozitori: Ceaikovski, Verdi, Puccini și Smetana, scriind totodată librete noi pentru Mozart (*Bastien și Bastienne* și *La Finta Giardiniera – Bastian si Bastiana și La Finta Giardiniera* [*Grădinăreasa deghizată sau Grădinareasa din dragoste (Mozart!)*], revizuind pe cele ale lui *Don Giovanni* și *Le Nozze di Figaro* pentru producțiile lui Gustav Mahler la Opera de la Curtea din Viena.

Nu s-a oprit însă nici aici, contribuind cu propriile versuri la melodiile operetei *Jabuka* de Johann Strauss (fiul). Dovadă că era apreciat la timpul său o dovedește și faptul că Brahms însuși îi pune pe note două poezii: cântecul pentru pian *Nachtwandler* [*Somnambul*], Op. 86.3 și *Last Luck* [*Ultimul noroc*], Op. 104.3 pentru cor mixt *a cappella*.

Kalbeck a avut un fiu care a devenit actorul și apoi regizorul Paul Kalbeck.

La timpul potrivit, în revista sa satirică *Fackel* [*Facla*] despre Kalbeck se scria că *din moment ce nu era nici poet, nici muzician, a devenit critic de ziar pentru literatură și muzică*, dovadă că timpurile nu erau departe de ceea ce se întâmplă astăzi, când, vorba lui Eminescu, în cunoscuta și deja citata scrisoare către Iacob Negruzzi: *ziarele Germaniei sunt mai chauviniste și mai poltrone decât toate – decât ale noastre chiar, implicând „Columna”!*

Kalbeck a publicat volumele de poezie intitulate: *Aus Natur und Leben* [*Din natură și viață*], și *Gelegentlich* [*Ocazional*]. În recenzia la primul volum menționat, criticul german al timpului ține să-i facă o bună prezentare spunând că *Autorul stăpânește o bogată fantezie și o mare îndemânare a formei, daruri care îi sunt de folos mai ales pentru poezia narativă. Astfel poezia cea mai frumoasă, „Cimitirul din munți”, este o adevărată capodoperă a poeziei descriptive, care ne permite o viziune detaliată a vieții unui nelegiuit. Nu mai puțin frumoasă este „O zi din viața lui Klärchen”. Alături de talentul său descriptiv a fost și un adevărat instinct, care l-a îndreptat pe autorul poeziei „Natură și viață” pe o anume cale, prima pășire respectiv descoperire a căreia a fost meritul editorului acestei reviste – ne referim la calea odei antice însuflețită de podoaba rimei.*[539]

Cel care *dovedește însă că poate să șuiere și cu biciul satirei*[540], Max Kalbeck, are un sonet închinat *Poeților*, sonet care nu l-a preocupat pe Eminescu, dar care merită toată atenția, căci iată ce scrie poetul german: *Versuri se fac de la felcer până la rege*, aducând aminte de

---

[539] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 384.
[540] *Ibidem*, p.385.

atitudinea poetului român față cu versurile reginei. Credem că va fi zâmbit măcar atunci când poetul german încheia sonetul:

O, timp măreț, melodios, de cântece plin! –
Pieriți, Schiller, Goethe! De demult voi sunteți mucegai! –
Halleluja! Poezii, vedre întregi!

Sătul el însuși de cantitatea de poezie răspândită prin ziare și reviste, Eminescu nu contenea să le citească, învățând din unele ce nu trebuia să facă, iar din altele să-și tragă seve noi, nemaipomenite în lirica europeană, așa cum vom vedea la timpul potrivit.

Poezia *Biserica în ruină* apare transcrisă în manuscrisul 2291, începând de pe ultimul sfert al filei 21r., unde Eminescu copiază trei strofe, iar restul de patru, pe versoul aceleași file. Începutul și sfârșitul poeziei este despărțit de câte o linie orizontală, pentru a marca celelalte poezii copiate pe aceeași filă de manuscris.

DIE ZERFALLENE KIRCHE

Was weiß die Welt von deiner geheimen Pracht,
Zerfallne Kirche tief des Waldes Nacht?
Entzückt sah ich dich vor mir liegen,
Als ich hinunter ins Thal gestiegen.

Andächt'gen Sinnes schritt *ich dein Portal,*
Entführt vom sonnengoldigen Abendstrahl,
Der deine gothlich ernsten Bogen
Prächtig mit Purpur und Gold bezogen.

Zu rothen Gluten war der Altar entflammt
Gehalten ward ein feierlich Seelenamt
Dem Frühling, welcher in die Lüfte
Sterbend verhauchte die letzten Düfte.

Der wind durchrauschte rings die Gebüsche all,
Das klang wie mächtig brausender Orgeischall;

Und blaue Blumen, tief erschrocken[541]*,*
Schwangen die zitternden Blütenglocken[542]

Von Rosenkelchen fielen die Blätter eb,
Wie lichte Thränen[543] *auf ein geliebtes Grab,*
Und hoch aus den verfallnen Chören
Senkten sich Gräser zu Trauerflören.

Auf allen Halmen gläntze geveihtes Naß,
Die blüh'nde Linde schwenkte das Weihrauchfaß,
Und Klaggesänge ließ erschallen
Schluchzend die letzte der Nachtigallen.

Allmählich schwand des sinkenden Tages Schein,
Und durch die Fenster gläntze der Mond herein.
Der Lenz war todt; doch durch die Fernen
Schwebte sein Geist zu den lichten Sternen.

BISERICA ÎN RUINĂ

Ce știe lumea despre măreția ta secretă,
Biserică în ruine, din întunericul pădurii?
Încântat te-am zărit în fața mea,
Când coborâsem în vale.

Cu gând pios ți-am trecut pragul,
Condus de raza aurie a soarelui de seară,
Care a învelit arcurile tale gotice sobre
Minunat cu purpură și aur.

În flăcări roșietice strălucea altarul tău,

---

[541] În mss.: *tieferschrocken*.
[542] În mss.: *Blüthenglocken.*
[543] În mss.: *Tränen*.

Avea loc o slujbă sfântă de sufletească
Adusă primăverii, care în eternitate
Trimitea murind ultimele miresme.

Vântul sufla prin crângul din jur,
De răsuna ca vuietul măreț al orgii;
Și flori albastre, puternic speriate,
Își scuturau tremurând capetele de clopoțel.

Petalele trandafirului se desprindeau căzând,
Ca lacrimi luminoase pe un drag mormânt,
Și sus din bolțile în ruină
Ierburile se înclinau ca un văl de doliu.

Pe toate tulpinile strălucea roua sfințită,
Teiul în floare își scutura cădelnița,
Și cântece de jale lăsa să răsunetul
Suspinând cea din urmă privighetoare.
Încet dispărea ultima lumină a zilei,
Și prin ferestre strălucea luna.
Primăvara murise; dar prin depărtări
Spiritul său se-nălța la stelele luminoase.

BISERICA ÎN RUINĂ

Ce știe lumea de fastul tău secret
Ce surpă-n biserici noaptea codrului adânc.
Te văzui așezat la pământ în fața mea
Când coborâi jos în vale.

Cu cuget recules, îți trecui portalul,
În raza serii ce-și sticlea opalul,
Pe când poetica-ți arcadă
Era îmbrăcată în purpură și aur.

Roșii văpăi învăluiau altarul
Și-un preot, solemn desfășurându-și harul,
Oficia înmiresmatei primăveri
Ce sucomba în ultime-adieri.

Vântul în branişti răsuna de zor, că
Părea s-apese-n clape lungi de orgă,
Iar florile, de moarte-nfricoșate,
Îşi scuturau petalele uscate.

Cădeau potirele de trandafiri
Ca lacrimi pe mormântul unei mari iubiri
Și sus, cu crengile verzi plecate,
Formau copacii bolți îndoliate.

În iarbă roua picura neauzită
Și teiu-și legăna cădelnița-aurită,
În timp ce ultima privighetoare
Un bocet îngâna, pe corzi amare.

Jur-împrejur se stingea treptat lumina zilei;
Și strălucea-n ferestre straniu luna.
Ziceai că-i mort; și totuși, în văzduh,
Zbura spre stele al său veșnic duh.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 749. Trad. Leonard Gavriliu.)

Biserica în ruină este copiată îngrijit de Eminescu (de data aceasta grafiată frumos, cu litere rotunjite și fără grabă) din citata revistă *Blätter für Literarische Unterhaltung*. Conținând versuri care aduc aminte de teme des cultivate în epocă, ea se apropie mai degrabă de *Ruinurile Târgoviștei*, a lui Vasile Cârlova, decât de *Melancolie*, poezia lui Eminescu.

În fond, creația aceasta este un ecou al aducerii aminte, căci pe cât de atrăgătoare în aura ei de religiozitate era altădată, pe atât de neprimitoare este în prezent. Misterul trecut ca o boare al menționatei aduceri aminte (*Ce știe lumea despre măreția ta secretă, / Biserică în*

ruine, din întunericul pădurii?) îi trezește poetului imaginea strălucirii de altădată, când, *cu gând pios* îi trecuse *pragul/ Condus de raza aurie a soarelui de seară*.

De aici înainte, biserica „învie" ca odinioară în razele de soare al după-amiezii, când arcurile gotice sobre apar *Minunat cu purpură și aur*, când altarul părea scăldat *în flăcări roșietice* din același motiv și când *Avea loc o slujbă de suflet / Adusă primăverii...* Misterele exteriorului bisericii aduc senzații vizuale și olfactive de-o gingășie aparte: vântul se auzea ca *vuietul măreț al orgii*, petalele trandafirului cădeau așa cum cad *lacrimi luminoase pe un drag mormânt*, *Teiul în floare își scutura cădelnița*, pentru ca în final, luna să apară prin ferestrele deja întunecate, iar *prin depărtări / Spiritul său se-nălța la stelele luminoase.*

Sigur că anumite imagini i-au răscolit amintiri poetului român, așa cum intuim că a rezonat la versul *Ca lacrimi luminoase pe un drag mormânt* ori *Și flori albastre, puternic speriate, / Își scuturau tremurând capetele în formă de clopoțel*, căci și în felul acesta se poate explica rostul copierii. Dar ca să ajungi la versul de asemenea profunzime, precum, *Credința zugrăvește icoanele-n biserici* din eminesciana *Melancolie*, scrisă imediat după plecarea din Berlin (în 1875), demonstrează netăgăduit diferența pragului (din nou!) dintre talent și geniu. La Eminescu, nu exteriorul rezonează cu biserica ruinată, ci ea însăși, cu un vers luat pare că din titlul germanului:

Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,
Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul –
Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul –
Năuntrul ei pe stâlpi-i, pereți, iconostas,
Abia conture triste și umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greier fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur,

încât *Puterea de inducție a melancoliei se sprijină* [...] *pe o trăsătură general umană, pe întoarcerea privirii spre propria existență, percepută global, și pe reflecția, oricât de vagă, asupra rostului și sfârșitului ei. Contaminarea de melancolie are o bază antropologică. Aceasta explică într-o măsură însemnată ceea ce e modă comportamentală în epoca romantică și atâtea dintre scrierile ei minore ieșite din imitație și tot ea explică fenomenul*

epigonismului eminescian.[544]

Nu același lucru poți remarca la Max Kalbeck. La el imitația romantică, de care vorbea Călinescu se simte chiar dacă mai puțin decât la alți poeți răsăriți la umbra aceluiași curent. Nu poți spune despre Kalbek, însă, că *Nimicul se înserează la nivelul dinamicii imaginale și se manifestă ca încremenire în întuneric*, și nici nu poți să afirmi cum afirmă Pompiliu Crăciunescu despre *Melancolie* că, *în viziune eminesciană, existența este și viață, și poveste (a vieții), dar nu numai viață și povestire. Ci și repovestire, și (părelnică) moarte...*[545]

*

Cu AUGUST von PLATEN poezia se îndepărtează programatic de romantism. Din creația acestuia, Eminescu va copia doar patru versuri. Vom vedea de ce sunt ele atât de importante încât să intereseze viața și opera artistului.

Botezat cu un nume kilometric, Karl August Georg Maximilian Graf von Platen-Hallermünde, von Platen s-a născut la 24 octombrie, la Ansbach, în 1796 și a murit în 5 decembrie 1835. Poetul și dramaturgul german este cunoscut în limba germană, drept Graf (Count) Platen. Orașul Ansbach, situat în Franconia Mijlocie a fost încorporat în landul Bavaria, la timp scurt după nașterea copilului. A urmat școala de cadeți din München [*Kadettenhaus*], unde, încă de pe atunci se remarcă drept un tânăr talentat, manifestându-se ca atare, după care trece *Königliche Pagerie* [*Scoala regală de paji* (sau pajar)] (1810).

După un intermezzo nefast al vieții, când în 1814 Platen a fost numit locotenent în regimentul de salvatori bavarezi unde nu luptă și este dezgustat de viața cazonă, va face mai întâi un turneu în Elveția și Alpii bavarezi, după care va fi student la Universitatea din Würzburg, în 1818, unde studiază filosofie și filologie. Părăsește însă universitatea, mergând la cea din Erlangen, unde l-a cunoscut pe Schelling, devenind un mare și înfocat admirator al acestuia.

A studiat literatura orientală, publicând un volumaș de poezii *Ghaselen* [*Ghazeluri*], în 1821, influențat de orientalism și imitându-l pe Rückert, cel care tradusese din persanul Abdurrahman Nureddin bin Ahmad Djami, *Din cântecele de dragoste ale lui Djami*. Va mai publica volumele: *Lyrische Blätter* [*Foi lirice*], în 1821, *Spiegel des Hafis* [*Oglinda lui Hafis*],

---

[544] G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*, vol. V, *Analize. Eminescu în timp și spațiu, București*, Fundația pentru literatură și artă *Regele Carol II*, 1936, p. 81.

[545] Pompiliu Crăciunescu, *Eminescu Paradisul infernal și transcosmologia*, Prefață de Basarab Nicolescu, Ediția a doua, revăzută, Iași, Editura Junimea, Colecția *Eminesciana*, 2018, pp. 103-105.

în 1822, *Vermischte Schriften* [*Scrieri amestecate*], în 1822) și *Neue Ghaselen* [*Gazeluri noi*], în 1823. În corespondența lui Goethe, ele atrag atenția acestuia, apreciind spiritul oriental, puritatea și eleganța lor.

Așa cum anunțam încă de la începutul prezentării vieții și activității lui Platen, acesta a arătat un antagonism fățiș al romantismului, antagonism devenit din ce în ce mai pronunțat, considerând că *romanticiștii* târzii sunt lipsiți de artă și că își imită temele unii altora. Dar mai ales era împotriva prostului gust al așa-numitelor tragedii ale destinului[*Schicksalstragödien*].

În 1826, von Platen, ca un adevărat rapsod rătăcitor, vizitează Italia. Îi place atât de mult, încât se stabilește în însorita și pitoreasca țară, deși mijloacele sale de susținere erau minime, locuind de acum înainte la Florența, Roma și Napoli.

Urmează o dispută puternică între von Platen și Heinrich Heine, cel care îl ataca pe seama *die Orientsucht* [*obsesia orientului în poezie*], în lucrarea sa *Reisebilder, zweiter Teil* [*Imagini de călătorie*. *Partea a II-a*] din 1827. Nici Platen nu se lasă jignit, astfel încât își va exprima sentimentele antisemitice îndreptate cu țintă sigură asupra lui Heine, elaborând lucrarea *Der romantische Oedipus* [*Romanticul Oedip*], din 1828. Evident, vine și replica lui Heine, dezvăluind public homosexualitatea rivalului său în *Die Bäder von Lucca* [*Băile din Lucca*], în 1830.

Aceste veritabile atacuri *ad hominem* n-au servit nimănui, întrucât *die von Platen Affaire* [*Afacerea von Platen*] a fost uitată. W. D. Williams numește acest schimb de focuri scriitoricești *cel mai vicios și răutăcios atac făcut vreodată de un scriitor german asupra altuia.* „Împăcându-i" pe amândoi, *Encyclopædia Britannica*, ediția a XI-a, ține să spună că *La fel ca Heine însuși, Platen a eșuat în dramă, dar odele și sonetele sale, la care trebuie adăugat „Polenlieder" (1831), în care eliberează simpatia sa caldă pentru polonezi ridicându-se împotriva stăpânirii țarului, sunt în limbă și metru atât de terminate artistic încât să se claseze printre cele mai bune poezii clasice ale timpurilor moderne*.

În 1832, von Platen se întoarce în țară, locuind, în iarna dintre 1832-1833 la München. Profitând de repaosul german își va revizui ediția operelor complete a poeziilor: *Gedichte*. Se întoarce în Italia în vara lui 1834, locuiește o vreme la Florența și Napoli, apoi pleacă în Sicilia, în 1835, căci bântuia holera. De frică se muta dintr-un loc în altul. De altfel moare la Siracuza, în 5 decembrie 1835 și este înmormântat în cimitirul necatolic al orașului.

Nu se poate spune că von Platen din această perioadă n-a fost prolific. La Napoli se împrietenește cu poetul și pictorul August Kopisch, scrie drama *Die Liga von Cambrai* [*Liga*

din Cambrai], în 1833, precum și un basm încântător: *Die Abbassiden*[546] [*Abasizii*] (1830; 1834), la care se adaugă numeroase poezii lirice, ode și balade. Încearcă, de asemenea, lucrarea istorică intitulată *Geschichte des Königreichs Neapel von 1414 bis 1443* [*Istoria regatului Napoli din 1414 până în 1445*], în 1838, dar nu obține succesul scontat. Între compunerile sale cele mai cunoscute sunt: *ghazal*-urile, adică poezii inspirate de poetul persan medieval Hafez și de *West-östlicher Divan* (1819), [*Divanul Vest-Est*] al lui Goethe. Apoi sonetele sale venețiene, capodopere clasice intercalate de accente moderniste.[547]

Din acest autor, însă, Mihai Eminescu copiază doar distihurile reproduse de noi mai jos care figurează la începutul volumului de *Poezii* al lui Eduard Baumbach. Poetul român le copiază, probabil, pentru nuanța lor clasicizantă:

Gut sei jeglischer Mensch, nicht jeder ein Künstler, und deshalb
Sei man im Kunsturtheil streng, und im Sittlichen mild:
Menschliche Schwäche verdient Nachsicht in der Sphäre des Handelns;
Wer im Gesange schwach, schlage die Leier entzwei.[548]

BLÂNDEȚE ȘI NECRUȚARE

Bun să fie orice om, nu fiecare un artist, și de aceea
Aspri să fim în judecată artei, în cea a moravurilor, blânzi:
Slăbiciunea omenească merită iertare în sfera acțiunii;
Cine în cântec este însă slab, sfărâmă lira în două.

BLÂNDEȚE ȘI NECRUȚARE

Bun fie orice om, [dar] nu și-orice artist; de aceea
Fii aspru în judecățile tale estetice și blând în cele morale.
Slăbiciunea omenească merită îndurare în sfera acțiunii,
[Însă] cui cântă slab zdrobească-i-se lira!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 758. Trad. Leonard Gavriliu.)

---

[546] Dinastie arabă care a urmat califatului Omeiad de la Damasc.
[547] Sonetele în cauză l-au influențat pe Thomas Mann, în a sa *Moarte la Veneția*.
[548] În mss. Eminescu adaugă la sfârșitul poeziei numele poetului: *A. v. Platen*.

Sub forma unui catren-epigramă, poezia aceasta se regăsește în manuscrisul academic eminescian 2291, la f. 21r. și deschide, cum spuneam, volumul de *Poezii* al autorului german Eduard Baumbach. *Manuscrisul eminescian începe la pagina 211r cu două distihuri semnate „A. v. Platen" și cu două poezii semnate „Karl Crist. Tenner", cele patru poezii ce urmează nu poartă nici titlu, nici vreo indicație a autorului.*[549] *Epigrama lui August von Platen (1795-1835), transcrisă din „Blätter für Literarische Unterhaltung" este inclusă și în scrierile sale.*[550]

Epigrama încremenește mai mult înghețată între cea clasică (aici nereușită) și cea modernă, dar mult prea explicativă, iar recenzentul poeziilor lui Baumbach se folosește de ea pentru o introducere a poeziilor acestuia. Reproducem și noi un fragment pentru a reliefa judecata asupra acestor mulțimi de poeți mediocri germani: *...ținem în mod absolut la practicarea unei critici riguroase în fața tuturor insuficiențelor scrierilor poetice, ne bucurăm însă că în timpul discuției noastre de astăzi despre culegerile de poezii alese, nu trebuie să aplicăm decât pe alocuri această asprime și exigență extremă a criticii, pentru că majoritatea lor se situează la o scară valorică medie, între bine și insuficient.*[551]

*

Despre poetesa EMILIE SEIDEL (născută Löwecke) aflăm din *Brockhaus Enzyklopädie* in 20 Bänden. SECHSTER BAND: - S. Siebte Auflage (4325/1321 s) [*Enciclopedia Brockhaus* în 20 de volume. VOLUMUL ȘASE: - Ediția a șaptea (p. 4325/1321)] că s-a născut în în Berlin, pe 20 aprilie 1804. Era fiica negustorului G. Löwecke, căsătorită cu prof. Karl Seidel (mort în 1844) și a trăit ca educatoare și scriitoare la Berlin, murind în 1875. Volumul său, *Friede sei mit euch! Gedichte zum Geleit durch das Leben* [*„Pacea fie cu voi"! Poezii care te petrec în viață*], a apărut în Berlin 1869, la editura Haude & Spener.

Din creața sa lirică, Eminescu reproduce în manuscris două poezii. Redăm din recenzia *Noi poezii lirice* doar câteva repere: *În cele mai reușite piese ale acestei cărți de cânturi se numără: „Stark in Gott" [Tare în credință], „Tod im Leben, Leben im Tod" [Moarte în viață, viață în moarte], „Rechter Wille" [Voință dreaptă] și „Nur Muth!" [Numai curaj]. Mult*

---

[549] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 381.
[550] August von Platen, *Gesammelte Weke.* In fümf Bänden. Zweiter Band. Stuttgart und Tübingen, I. G. Cotta'scher Verlag, 1853, p. 269. (Apud M. Eminescu, *Opere*, XV, ed. Academiei Române, p. 905).
[551] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 382.

suflet răzbate din poezia „Ein mildes Wort" [Un cuvânt blând], pe care o prezentăm mai jos:[552]

EIN MILDES WORT

Ein mildes Wort ist gleich dem Maienregen,
Der welke Fluren wunderbar erquickt,
Der mit der Blütenpracht[553]*, mit Erntesegen*
Die Augen rosig rings und goldig schmückt.

Ein mildes Wort ist gleich der Flut des Lethe,
Die leis' und lind um Sinn und Seele weht,
Daß so in ihr der Dämon Schmerz sich[554] *tödte,*
Der dann in Nacht Vergessenheit begräbt.

Ein mildes Wort gleicht einem holden Kinde,
Das uns umstrickt mit trauter Tändelei,
Dem lächelend wir verzeihn des Schmeichelns Sünde
Und sanfter Bitte süße Tyrannei[555]*.*

Ein mildes Wort gleich einem Wundertranke,
Der lindernd jeglich Lied versenkt in Schlaf,
Der magisch heilt das Herz, das wundenkranke,
War glühend auch der Pfeil, der tief es traf.

Ein mildes Wort ist gleichder Gottestaube,
Die friedenfroh den heil'gen Ölzweig trägt,
Die noch des Heiles Blatt dem Feind im Staube,
Nicht nur dem Sieger, hold zu Füßen legt.

---

[552] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 118.
[553] În mss.: *Bluthenpracht*.
[554] În mss.: *sie*.
[555] În mss.: *Tyranney*.

Ein mildes Wort ist gleich dem Gruß der Engel,
Der Freude weckt, wo immer er erklingt,
Der frei die Seele aus dem Thal der Mängel
Empor zum Lande der Vollendung schwingt.

Eine mildes Wort ist gleich dem Hauch von droben,
Das Wehn des[556] *Geistes, der allmächtig ist,*
Der leicht beschwört der Leindenschaften Toben,
Wie Meereszorn beschwor einst Jesus Christ.

Ein mildes Wort gleicht Edens Melodien,
Die zaubrich widerhallen[557] *fort und fort,*
Die Wollhaut durch des Lebens Misklang[558] *zeihen,*
Bis jede Dissonanz sich löst im Dort.

UN CUVÂNT BLÂND

Un cuvânt blând e asemeni ploii de mai,
Care înviorează minunat câmpurile veștejite,
Care colorează în trandafiriu și auriu de jur împrejur luncile
Cu splendoarea florilor și belșugul recoltelor.

Un cuvânt blând e asemeni valului Lethei,
Care învăluie încet și domol simțurile și sufletul,
Încât se ucide în el demonul Durere,
Care, apoi în noapte, îngroapă uitarea.

Un cuvânt blând se aseamănă unui copil grațios,
Care ne dă târcoale cu cochetăria lui drăgălașă,
Iertându-i, zâmbind, păcatul alintării

---

556 În mss.: *des*.
557 În mss.: *wiederhallen*.
558 În mss.: *Miston*.

Și dulcea tiranie a rugăminții blânde.

Un cuvânt blând e asemeni porumbelului lui Dumnezeu,
Care, bucuros de pace, poartă sfânta ramură de măslin,
Și care frunza tămăduirii o pună grațios la picioarele dușmanului umilit,
Și nu numai la picioarele învingătorului.

Un cuvânt blând e asemeni salutului îngerilor,
Care trezește bucurie oriunde răsună,
Care eliberează sufletul din valea mizeriilor
Și-l avântă, sus, spre țara desăvârșirii.

Un cuvânt blând e asemeni suflului din înălțimi,
Care e adierea spiritului celui *atotputernic,*
Care ușor potolește ceea ce dezlănțuie pasiunile,
Precum odinioară potolea Isus Hristos furia mării.

Un cuvânt blând se aseamănă melodiilor Edenului,
Ce răsună neîncetat, vrăjind
A căror eufonie străbate disonanțele vieții,
Până se stinge orice discordanță în lumea de dincolo.

UN CUVÂNT BLÂND

Un cuvânt blând e asemenea ploii de mai,
Care înviorează minunat câmpurile veştejite,
Care colorează în trandafiriu şi auriu de jur împrejur luncile
Cu splendoarea florilor şi belşugul recoltelor.

Un cuvânt blând e asemenea valului Lethei,
Care învăluie încet şi domol simţurile şi sufletul,
Încât ucid în el demonul Durere,
Îngropându-l apoi în uitarea nopţii.

Un cuvânt blând se aseamănă unui copil graţios
Care ne dă târcoale cu cochetăria lui drăgălaşă,
Iertându-i, zâmbind, păcatul alinării
Şi dulcea tiranie a rugăminţii blânde.

Un cuvânt blând se aseamănă unei băuturi vrăjite,
Care scufundă în somn, alinând orice suferinţă,
Vindecând în mod magic inima cea bolnavă de vrajă,
Chiar dacă fusese înroşită săgeata ce o nimerise adânc.

Un cuvânt blând e asemeni porumbelului lui Dumnezeu,
Care, bucuros de pace, poartă sfânta ramură de măslin,
Şi care trebuie să ducă tămăduire duşmanului aflat la pământ,
Să n-o pună graţios numai la picioarele învingătorului.

Un cuvânt blând e asemeni salutului îngerilor,
Care trezeşte bucurie oriunde răsună,
Care eliberează sufletul din valea mizeriilor
Şi-l avântă, sus, spre ţara desăvârşirii.

Un cuvânt blând e asemeni suflului din înălţimi,
Care e adierea spiritului celui autotputernic,
Care uşor potoleşte ceea ce dezlănţuie pasiunile,
Precum odinioară potolea Isus Christos furia mării.

Un cuvânt blând se aseamănă melodiilor Edenului,
Ce răsună neîncetat, vrăjind,
A căror eufonie străbate pădurea de mirt a Libanului,
Până se stinge orice disonanță în florile purpurii de vovârv.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 762-763. Trad. Leonard Gavriliu)

Extragem din aceeași recenzie din care copiază Eminescu în manuscris *Și cântecul „Atâta timp”,* care *este de menționat aici, deoarece caracterizează concepția religioasă a*

autoarei. El sună astfel:[559]

SO LANGE

So lange lache, als das Herz dir rein,
So lange weine, als des Kummers Pein
Dein Menschenbruder unterworfen ist;
So lange hilf, als deine Hand sich regt,
So lange liebe, als das Herz dir schlägt,
Dann, heißt man Heide dich, bist du doch Christ.

So lange glaube, als ein Stern noch lebt,
So lange hoffe, als die Sonne schwebt
Empor im Osten, kündend neuen Tag;
So lange, als da denken kann dein Geist,
Denk' dessen, was der Seelenhort verheißt,
Und so laß kommen, was da kommen mag.[560]

ATÂTA TIMP

Să râzi atâta timp cât inima ți-e pură,
Să plângi atâta timp cât chinul suferinței,
Fratele tău omenesc, e îngenuncheat;
Să ajuți atâta timp cât mâna ți-e teafără
Să iubești atâta timp cât îți bate inima,
Atunci, chiar dacă ți se zică păgân, totuși ești creștin.

Să crezi atâta timp cât o stea mai licăre pe cer,
Să speri atâta timp cât soarele plutește la răsărit,
Acolo sus, vestind o nouă zi;

---

[559] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 119.
[560] În mss. Eminescu adaugă la sfârșit numele autoarei: *Emilie Seidel, fără a-i trece doar inițialele, cum obișnuia.*

Atâta timp cât spiritu-ți poate gândi,
Gândește ceea ce -ți promite adăpostul sufletesc,
Și apoi lasă să vină orice ar vrea.

ATÂTA TIMP

Să râzi doar cât puterile te țin
Să plângi cât (durează) chinul suferinței,
Seamănul tău e îngenuncheat;
Cât mâna ți-e teafără, ajută,
Iubește cât îți bate inima, frumos.
După aceea, să nu ți se zică păgân, căci ești totuși creștin.

Cât timp o stea mai licăre pe cer – să crezi
Speră cât soarele plutește la răsărit,
Acolo sus, vestind o nouă zi.
Atâta timp cât spiritu-ți poate gândi,
Gândește ceea ce te poate mântui
Și apoi lasă vină de o vrea.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 763. Trad. Leonard Gavriliu)

Cele două poezii se regăsesc în manuscrisul eminescian 2291, f. 41r. și v.: *Un cuvânt blând*, scris vers după vers, ca pe proză, iar la f. 41v. [*Atâta timp*], după ce Eminescu desparte cu o linie orizontală mijlocul filei, scrise în continuare tot ca o proză. Ele provin din aceeași *Blätter für Literarische Unterhaltung*, dar sunt mai mult „sentințe" decât poezii în adevăratul înțeles al cuvântului.

Așa cum le surprinde criticul, *Emile Seidel nu ne oferă în poeziile sale, intitulate „Pacea fie cu voi", decât retorică religioasă, căreia nu reușește să-i pătrundă patosul moral pe care-l exprimă cu suflul poeziei, dar este retorica unui suflet sensibil la tot ce este uman. De aceea, nu trebuie să refuzăm autoarei, oricât de puțină capacitate creativă am crede că are, recunoașterea pe care o manifestăm mereu față de caracterele morale, indiferent de formele de exprimare folosite: reflecțiile moral-filosofice ale Emiliei Seidel ne îmbucură inima, pentru că se simte că au fost dictate dintr-o convingere sufletească sinceră – dar veștmântul poetic*

cu care autoarea se drapează în mod ceremonios, nu i se potrivește prea bine. Cu toată forța convingătoare a conținutului, versurile ei lasă impresia că nu este vorba de o necesitate imperioasă a sufletului autoarei căreia li s-ar datora existența, ci mai degrabă de o întâmplare, și anume nu produsul unei intuiții creatoare ci rezultatul unei munci anevoioase.[561]

În orice caz, filonul religios al Emiliei Seidel este presărat mai peste tot în lirica sa, fiindcă acel cuvânt blând este în concepția poetesei *valul Lethei*, *porumbelului lui Dumnezeu*, care *poartă sfânta ramură de măslin*, e *asemeni salutului îngerilor*, e *țara desăvârșirii*, e *asemeni suflului din înălțimi, / Care e adierea spiritului celui atotputernic*, care potolește *Precum odinioară potolea Isus Hristos furia mării*, e apoi ca *melodiile Edenului*. Ce vreți mai mult?

Revenind strict la cele două poezii, *Un cuvânt blând* și *Atâta timp*, ne raliem concluziei recenzentului german Rudolf Gottschall, care spune: *Suntem de părere că ambele probe prezentate au dovedit, în ciuda tuturor ideilor nobile ce conțin, că Pegasul care o poartă pe autoare în țara poeziei n-a reușit pe deplin să scuture de pe aripile sale praful greu al retoricii.*[562]

*

Botezat cu același nume ca al tatălui său, CARL CHRISTISN TENNER era fiul unui negustor de vinuri din Grünstadt (oraș din Landul Renania-Palatinat). Mama, Johanna, provenea din Westerburg (Renania-Palatinat).

S-a născut pe 16 aprilie 1791 și a murit în Darmstadt, în 30 octombrie 1866. A activat ca oficial de stat și poet din statul Hesse. Dorind să devină profesor de religie luterană, el a urmat liceul din localitate, dar cum familia era opozanta regimului francez, nu reușește să-și ducă la îndeplinire ceea ce credea că va fi profesia sa, așa încât va evada fugind în Westerburg-ul natal al mamei. Numai după ce francezii s-au retras din teritoriile anexate de pe malul stâng al Rinului, când s-a închegat un guvern austro-bavarez provizoriu, la Bad Kreuznach, Carl Christian Tenner și-a găsit aici refugiul, obținând un serviciu.

Din 1816 el va activa în serviciile regale bavareze, apoi va pleca la Mainz, îndeplinind funcția de secretar al guvernului Hessian. În 1821 va fi contabil la Oberfinanzkammer Darmstadt, iar zece ani mai târziu va sluji ca auditor la autoritatea de control fiscal. Ca și alți

---

[561] Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 118.
[562] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 119.

poeți ai timpului, după ce se îmbolnăvește, adică din 1838, se va retrage din viața public-funcționărească, iar din 1840, când își revine din boală și până la moarte se dedică poeziei, care i-a dat ghes și până atunci, dar sâcâit de serviciile aduse statului a rămas o activitate secundară. Din când în când, el revenea în sânul familiei, la Gießen.

În timpul cât lucra în serviciul statului, Tenner își va construi o casă impunătoare în orașul Darmstadt, pe care o va moșteni fiul său, Alfons Tenner. Cum Carl Christian avea o deosebită înclinație pentru cântecele populare, mai multe dintre poeziile sale au fost scrise ca text pe o melodie populară (străină sau autohtonă). Amintim doar *Im Wald, im Wald, im Wald, da ist mein Aufenthalt* [*În pădure în pădure, este cea mai frumoasă ședere a mea*]. Având sorginte populară, dar și melodicitate, mai mulți compozitori contemporani i-au pus pe note versurile.

A realizat apoi studii lingvistice în vederea traducerilor de poezie și cântece străine în germană, alcătuind colecția *Nordische Lieder* [*Cântece nordice*]. În 1870 o colecție însemnată de poezii și cântece de Tenner a fost publicată postum la Darmstadt. Se cunosc apoi creațiile poetului pentru două *Singspiele* și anume: *Fischerhütte am Brienzersee – Ein Schweizer Gemälde mit lokalen Volksliedern und Tänzen* [*Cabana pescarilor de pe lacul Brienz – O pictură elvețiană cu melodii și dansuri populare locale*] (1852) și *Eine Komödie mit Volkstanzliedern* [*Moara din Odenwald – O comedie cu cântece de dans popular*] (1853).

În manuscrisul eminescian 2291, fila 21r., după ultimele patru versuri din August von Platen, poetul român copiază la mijlocul foii pe două coloane, ambele poezii, scriind în dreapta filei numele autorului: *Karl Crist. Tenner.* Iată poeziile:

LETZTES GLÜCK

Sie lag so blaß, sie lag so krank,
Ich hob sie zitternd auf;
Sie neigt'an[563] *meine Brust ihr Haupt,*
Ich weinte still darauf.
Sie drückte lächelnd mir die Hand,
Sie sah so treu mich an;
Sie küßte sanft die Thräne weg,
Die mir vom Auge rann.

---

[563] În mss.: *auf.*

Es war ihr letzter Händedruck,
Es war ihr letzter Blick,
Es war ihr letzter Liebescuß –
Es war mein letztes Glück.

ULTIMA FERICIRE

Zăcea atât de palidă, zăcea atât de bolnavă,
O ridicam tremurând;
Își apleca capul pe pieptul meu,
Și-l acopeream tăcut cu lacrimi.

Îmi strângea zâmbind mâna,
Mă privea atât de duios;
Săruta cu blândețe lacrima,
Care îmi picura din ochi.

A fost ultima ei strângere de mână,
A fost ultima ei privire,
A fost ultimul ei sărut de dragoste –
A fost ultima mea fericire.

ULTIMA FERICIRE

Un pal obraz bolind zăcea.
În tremur, îi sunt scut.
Căpșorul mi-l lăsă pe piept
Și plânse-acolo mut.
Îmi strânse mâna cu-n surâs
Și mă privi duios;
O lacrimă mi-o sărută
Când se prelinse-n jos.
Fu ultima atingere,
Fu ultimul privit,

Fu ultimul sărut al ei –
Și-s azi nefericit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 765. Trad. Leonard Gavriliu.)

NACHRUF

Ich sah dich kaum in sel'gem Traum
An meinen Busen blühn;
Da nicktest du mir traurig zu,
Und welktest schnell dahin!

Doch war auch mir so kurz mit dir
Der sel' Traum verliehn:
O Kind im Licht, ich gäb'ihn nicht
Um alle Welten hin![564]

EVOCARE

Abia te-am zărit în vis fericita
Înflorind la pieptul meu;
Când tristă înclinai capul,
Și repede te-ai ofilit!

Chiar dacă atât de scurt
Mi-a fost visul fericit cu tine:
O copilă, înconjurată de lumină,
Nu l-aș da pentru o lume întreagă!

EVOCARE

În visul ferice abia te zării
Exaltând la pieptul meu.

---

[564] În mss., la sfârșit, Eminescu notează numele autorului: *Karl Crist. Tenner.*

Și atunci mi-ai făcut un semn, tristă
Și repede ai dispărut.
Oricât de fugar, fericele vis
Din amintire nu mi s-a șters:
O, semnul acela, eu nu l-aș da nici
Pentr-un întreg univers.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 766. Trad. Leonard Gavriliu)

Deși apropiate ca temă de iubita moartă, care va face carieră în lirica eminesciană, poeziile lui Karl Christian Tenner sunt (parcă) scrise telegrafic. Vrând să surprindă esența, poetul se depărtează de poezie, în speță de poeticitate și ele rămân simple stanțe schițate, cu rare tresăltări de sentiment, dar și acela neînchegat.

Creațiile poetice ale acestui autor demonstrează doar... *o frumoasă dotare pentru poezia cântată, populară. Autorul, decedat în 1866 la Darmstadt, s-a străduit nu fără succes să urmeze mai marile modele ale unui Moore sau Burns. Sunt trăsăturile senine ale unui singuratic mulțumit în orice situație a vieții, care ne surâd binevoitoare din aceste cântece ușoare, și este reprezentativ pentru poet faptul că spune:*

O, cât de milă mi-e de voi, dragi prieteni poeți,
Ce darul muzei îl credeți blestem pe pământ!
Mie zeiță, chiar dacă fruntea nu mi-a acoperit cu lauri,
Mi-a dăruit până acum bucurie, numai binecuvântare.

Însă o viață plină numai de raze de soare, fără furtuni neroditoare, nu poate, la vremea recoltei poetice, să aducă spicuiri pline de lumina zilei. Adevăratelor genii le prieește numai un drum schimbător, peste tot prăpăstios, și unica doică a tot ce este cu adevărat mare este numai durerea, o durere care îi înscrie urmele cu un fier încins în sufletele noastre și ne înnobilează zguduindu-ne până în cele mai din urmă adâncuri, până în acele regiuni ale vieții sentimentale pe care viața profană le lasă neatinse. Cântecele lui Tenner nu arată nicăieri urme ale acestei dureri, care doar ele pot să nască ceva important – și de aceea ele vor coborî în tăcere în adâncurile lui Orcus.[565]

[565] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 383.

*

Poetul din care Eminescu a copiat cele mai multe poezii este KARL WOERMANN. S-a născut în Hamburg la 4 aprilie 1844 și a murit în data de 4 februarie 1933. Istoric de artă și director de muzeu, Woermann a studiat istoria artei la Heidelberg și München, călătorind enorm în lumea largă. Ca un fapt major al activității sale trebuie remarcată participarea acestuia la așa numita *convenție Holbein*, în 1871, unde s-au adunat celebritățile zilei din domeniul istoriei artelor cu scopul de a dezbate și stabili care dintre cele două versiuni ale *Meyer Madonna*, pictura lui Hans Holbein cel Tânăr, era lucrarea originală.

În 1874 el va fi solicitat la Academia de artă din Düsseldorf, unde va preda cu mult profesionalism istoria artei și literaturii. Devine, începând cu anul 1882, directorul galeriei de tablouri din Dresda, reușind să întocmească primul catalog științific al lucrărilor muzeului. Meritul de a ține cont și a aprecia munca înaintașilor săi în domeniu l-a caracterizat pe istoricul artei, ceea ce i-a adus un plus de apreciere. A mai contribuit la cercetarea sitului Urnenhain Tolkewitz din Dresda.

Între lucrările publicate de Woermann amintim: *Die Landschaft in der Kunst der alten Völker* [*Peisajul în arta popoarelor vechi*], în 1876, *Die antiken Odysseelandschaften vom Equilinischen Hügel in Rom* [*Peisaje antice ale Odiseei de pe colina Esquilina din Roma*], 1877, *Kunst-und Naturskizzen aus Nord-und Südeuropa* [*Schițe de natură și artă din nordul și sudul Europei*], în 1880, *Was uns die Kunstgeschichte lehrt* [*Ce ne învață istoria artei*], ajunsă la ediția a patra, în 1894, precum și *Geschichte der Kunst aller Zeiten und Völker* [*Istoria artei tuturor timpurilor și popoarelor*], tipărită în trei volume, în intervalul 1900-1905. În afara acestor lucrări de strictă specialitate, Woermann a evoluat prolific în lirica timpului, publicând volumul *Aus der Natur und dem Geiste. Gedichte von* [*Din natură și din spirit. Poezii de K. Woermann*]. Hamburg, Hoffmann u. Campe. 1870. Gr. 1 Thlr.

Reproducem mai jos poeziile care se regăsesc în manuscrisele lui Eminescu:

BITTE

Wenn meine letzte Stunde schlägt,
Tragt mich ans Meer, das[566] *blaue,*
Daß ich, eh' man ins Grab mich legt,
Das Meer noch einmal schaue;

---

[566] În mss.: *ans*.

Daß vor der Todesdunkelheit,
Mit sterbematten Auge,
Den Glanz[567] *ich der Unendlichkeit*[568]
Noch einmal in mich[569] *sauge!*
Daß von der unbegrenzten Flut
Mich Ahnung hold umwehe,
Und ich mit hoffnungsvollem Muth
Von dieser Erde gehe!

Wenn meine letzte Stunde schlägt,
Tragt mich ans Meer, das blaue,
Daß ich, eh' man ins Grab mich legt,
Das Meer noch einmal schaue.

RUGĂCIUNE

Când o să-mi sune ceasul din urmă,
Să mă duceți la marea cea albastră,
Ca înainte de-a mă așeza în mormânt,
Să mai văd odată marea;

Ca înaintea întunecimii morții,
Cu ochii încețoșați de moarte,
Să mai sorb în mine încă o dată
Strălucirea nemărginirii!
Ca înaintea talazurilor nesfârșite
Să mă cuprindă, grațios, gândurile,
Și să părăsesc această lume
Cu un curaj plin de speranță!

Când o să-mi sune ceasul din urmă,
Să mă duceți la marea cea albastră,

---

[567] În mss.: Den Glanz. (Subliniat de Eminescu).
[568] În mss.: der Unendlichkeit. (Subliniat de Eminescu)
[569] În mss.: *mir*.

Ca înainte de-a mă așeza în mormânt,
Să mai văd odată marea;

RUGĂMINTE

În ceasul meu din urmă,
A mării-albastră apă
Aș vrea s-o văd
Înainte de-a mă așeza în groapă.

În fața beznei morții
Cu ochi simțind pieirea,
Aș vrea din nou în mine
Să sorb nemărginirea.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 767. Trad. Leonard Gavriliu.)

IN DER WELTSTADT

Jedweden Morgen lenkt' ich meine Schritte,
Jedweden Morgen um die Dämmerstunde,
Desselben Weges in der Weltstadt Mitte.

Und still und sittsam, an derselben Stelle,
Sah eine blasse Maid ich jeden Morgen
Verlassen eins armen Häuschens Schwelle.

Schön war sie, aber ernst und bieich von Sorgen,
Und unter ihrn dunkeln Augenbrauen
Lag ein Roman von Lieb' und Leid verborgen.

Ich liebt' es, in die Augen ihr zu schauen,
Den tiefen Spiegel einer tiefen Seele,
Die in die meinen schauten voll Vertrauen.

Ich las in ihrem Blick, daß, was ihr fehle,
Gerad' ein Herz sei mit verwandtem Pochen,
Ein Herz, dem sie ihr stilles Leid erzähle.

So sahen wir uns täglich an seit Wochen,
Doch wie's dem kalten städt'schen Treiben eigen,
Wir hatten miteinander nie gesprochen.

Und dabei blieb es. Keiner wollte zeigen,
Daß er ein Herz in seinem Busen hege,
Drum blieb es so. Wir brauchen nie das Schweigen.

Jedwegen Morgen, eh' ich ausgeh', pflege
Ich eine Rosenblüte[570] *mir zu pflücken,*
Als duft'gen Trost auf dürrer Pflichten Wege.

Mit dieser Rose wollt' ich täglich schmücken
Das stille Mägdlein,das so bleich von Leide;
Doch ach! – an keinem Tage wollt' es glücken.

Drum blieb es also, doch wir fühlten beibe,
Daß wir uns kannten, daß wir uns verstanden,
Und daß uns nur das Stadtgetümmel scheide.

Ja, Wochen schwanden also; Monde[571] *schwanden:*
Und längst schien es uns beiden selbstverständlich,
Daß wir uns täglich auf dem Wege fanden.

Doch ach! auf Erden endet alles endlich,
Sei es im Schiffbruch oder sei's im Hafen.

---

[570] In mss.: *Rosenblüthe*.
[571] In mss.: *Monden*.

Dem Sommer folgt der Winter unabwendlich.

Ein Morgen kam, an dem wir nicht uns[572] *trafen.*
Doch tröstet' ich mich selber mit dem Worte:
„Die blasse Maid, die süße, wird noch schlafen."

Am anden Morgen war ich früh am Orte:
Doch auch an diesem Morgen, auh am dritten
Blieb festverschlossen die bekantte Pforte.

Mir war's, als müßt' ich jetzt um Einlaß bitten;
Doch welch ein Recht denn hatt' ich, nachzufragen?
Ich that es nicht, ich floh mit bangen Schritten[573]

So ging es täglich während sieben Tagen.
Am achten aber war die Hausthür offen,
Und einen Sarg sah ich ins Freie tragen.

Zerschmettert stand ich, wie vom Blitz getroffen;
Ich wußte ja, wem man das Grab bereite,
Und gab den wilden Winden preis mein Hoffen.

Zwei Männer trugen sie an jeder Seite,
Im ganzen vier, die schmucklos schwarzen Breter[574].
Und niemand gab der Bahre das Geleite.
Ich folgte stumm. Es war ein Spätherbstwetter;
Grau, trüb' und kalt. Die Sonnenstrahlen gaben
Kein Licht mehr. Wirbelnd flogen dürre Blätter.

Am Friedhof war die Grube schon gegraben,

---

[572] Ìn mss.: *uns nicht*.
[573] Ìn mss.: *Schriten*.
[574] Ìn mss.: *Bretter*.

An stiller Stelle, unter schlichtem Moose,
Wo man begräbt, die keine Freunde haben.

Ich stand am offen Grab im Sturmgetose:
Und heute endlich, Trauer im Gemüthe,
Warf ich ihr zu, ins Grab zu, meine Rose.
Es war des Spätherbst s letze, bleiche Blüte[575]

ÎN ORAȘUL MONDIAL

Nu era zi să nu-mi fi-ndreptat pasul,
Pe când se revărsau din zare zorii,
Pe-același drum ce taie-n miez orașul.

Și din același loc, decentă, mută,
O fată palidă dintr-o cocioabă
Ieșea, urmând mereu aceeași rută.

Era frumoasă, însă tristă, slabă,
Iar în sprâncene ea părea s-ascunză
Romanț de-amor ce au făcut-o roabă.

Iubeam ochii ei verzi cum e o frunză
De tei, a sufletului ei oglindă,
În stare o speranță să-i aprindă.

Și săptămâni trecură, înmulțite,
Iar noi, în furnicarul de mistere,
Ne-nțelegeam sfios doar din privite.

Și așa rămase. Fără mângâiere,

---

[575] În mss.: *Blüthe.*

Erau în piept a noastre inimi calde
Mereu învăluite în tăcere.

Iar pentru ochii ei de reci smaralde
Zilnic rupeam un trandafir în cale,
Ca în parfumu-i nările să-și scalde.

Dar, spre a mea nemărginită jale,
N-am izbutit, cu floarea, niciodată
Să-i decorez a buzei ei paftale.

Așa fu, deci. Treceam pe lângă fata
Simțind că ne cunoaștem de-o vecie
'N-acel tumult făcut să ne despartă.

Așa se scurse parc-o veșnicie
Și-a noastră ne-ntâmplată întâlnirea
Părea în firea lucrului să fie.

Dar, vai, aicea pe pământ ieșise
Nu e decât în naufragiu. Basta!
Ca iarna-i, după verii pârjolire.

Sosi o zi când n-o văzui pe casta
Făptură nicidecum: drept consolarea
Mi-am spus: „Mai doarme, cred, la ora asta."

M-am întrecut cu razele de soarelui
Și-a doua zi, și-a treia, – dar zadarnic:
De după poartă ea nu-mi mai apare.

Un dor cumplit, ca focul pe-un pojarnic,
Mă dogorea și-aș fi bătut în poartă.
Dar cu ce drept? Și-am suspinat amarnic.

O săptămână nu-mi știui de soartă.
A opta zi, pe ușa larg deschisă
Fata ieșea, dar în sicriu, – deci moartă.

Un fulger parcă inima-mi zdrobise
Și-a mea speranță, pe veci spulberată,
Pierea-n mormântul ce se pregătise.

De câte doi, de-o parte și cealaltă,
Patru bărbați sfrijiți duceau sicriul.
Și nime-n lume n-o bocea pe fată.

În toamna rece, vântul, cenușiul,
Învârtejea potop de frunze moarte,
Și-n mine s-așeza, de plumb, puștiul.

În loc tihnit, sub bălării uscate,
O aștepta cu groapa-i cimitirul,
Ca pe ființele abandonate.

În doliu, cugetu-mi pierduse șirul
Și, fără gând, avui curaju-n fine
Să-i arunc az, în groapă, trandafirul –
O floare veștejită, plângând ca mine.

ÎN METROPOLĂ

Nu era zi să nu-mi fi-îndreptat pasul,
Pe când se revărsau din zare zorii,
Pe-acelaşi drum ce taie-n miez oraşul.

Şi din acelaşi loc, decentă, mută,
O faţă palidă dintr-o cocioabă

Ieşea, urmând mereu aceeaşi rută.

Era frumoasă, însă tristă, slabă,
Iar în sprâncene ea părea s-ascunză
Romanţ de-amor ce au făcut-o roabă.

Iubeam ochii ei verzi cum e o frunză
De tei, a sufletului ei oglindă,
Şi ea căta pe-ai mei să îi pătrunză.

Citeam în cătătura-i suferindă
Absenţa unei inimi înrudite
În stare o speranţă să-i aprindă.

Şi săptămâni trecură, înmulţite,
Iar noi, în furnicarul de mistere,
Ne-nţelegeam sfios doar din privite.

Şi-aşa rămase. Fără mângâiere,
Erau în piept a noastre inimi calde
Mereu învăluite în tăcere.

Iar pentru ochii ei de reci smaralde
Zilnic rupeam un trandafir în cale,
Ca în parfumu-i nările să-şi scalde.

Dar, spre a mea nemărginită jale,
N-am izbutit, cu floarea, niciodată
Să-i decorez a bluzei ei paftale.

Aşa fu deci. Treceam pe lângă fată
Simţind că ne cunoaştem de-o vecie
'N-acel tumult făcut să ne despartă.

Aşa se scurse parc-o veşnicie

Şi-a noastră ne-ntâmplată întâlnire
Părea în firea lucrului să fie.

Dar, vai, aicea pe pământ ieşise
Nu e decât în naufragiu. Basta!
Ca iarna-i după-a verii pârjolire.

Sosi o zi când n-o văzui pe casta
Făptură nicidecum: drept consolare
Mi-am spus: „Mai doarme, cred, la ora asta.”

M-am întrecut cu razele de soare
Şi-a doua zi, şi-a treia,− dar zadarnic:
De după poartă ea nu mai apare.

Un dor cumplit, ca focul pe-un pojarnic,
Mă dogorea şi-aş fi bătut la poartă.
Dar cu ce drept? Şi-am suspinat amarnic.

O săptămână nu-mi ştiui de soartă.
A opta zi, pe uşa larg deschisă
Fata ieşea, dar în sicriu,− deci moartă.

Un fulger parcă inima-mi zdrobise
Și-a mea speranță, pe veci spulberată,
Pierea-n mormântul ce se pregătise.

Doi câte doi, de-o parte și cealaltă,
Patru bărbați sfrijiți duceau sicriul.
Și nime-n lume n-o bocea pe fată.
În toamna rece, vântul, cenușiul,
Învârtejea potop de frunze moarte,
Și-n mine s-așeza, de plumb, pustiul.

În loc tihnit, sub bălării uscate,
O aştepta cu groapa-i cimitirul,
Ca pe fiinţele abandonate

în doliu, cugetu-mi pierduse şirul
Şi, fără gând, avui curaju-n fine
Să-i arunc azi, în groapă, trandafirul −
O floare veştedă, plângând ca mine.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediţia Academiei Române, p. 768-769. Trad. Leonard Gavriliu.)

EIN GUTER TRUNK

W'rum sollt i denn Durst leid'n
Da wer i a Narr,
Bin i lustig, so trink i,
Bin i trauring, schon gar.

Hab zweierlei Flsch'n,
Is a jede von Glas,
Für Freud ene, für Leid ane,
Haltet jede a Mass.

Steh i mit mei Diandl
Bald a so, bald a so,
So bleibt mir nix übrig,
Als i trink alle zwo.

În fliessendem Wasser
Da schwimmen die Fische
Wie fein halt a Dierendl
Die Endi no is.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediţia D. Vatamaniuc, p. 1204-1205.)

O ÎNGHIŢITURĂ BUNĂ

De ce ar trebui să îndur setea?
Aș fi un mare smintit,
De sunt vesel, eu o dau pe băutură,
Iar dacă sunt trist, beau chiar înzecit.

Am aicea două sorturi de butelii
Și din sticlă-s fiecare.
Una-i pentru bucurie, alta pentru năcaz;
Și fiecare are o măsură.
Dacă beau cu gașca mea
Când așa, când altfel.
Nu-mi rămâne-atunci altceva de făcut
Decât să le las eu goale pe-amândouă.

Bine mai înoată peștele în apă
Când ea cură-ntruna, gâlgâind cumplit,
Ce frumoasă-i viața, cu amici în gașcă,
Când îți pare cheful că n-are sfârșit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 770. Trad. Leonard Gavriliu.)

TRINKLIED

Der Mensch hat an Geist,
Hat der Schullehrer g'sagt,
Und dass der Wein auch a an hat,
Han i selber der fragt.
Und wann dö zwa raf'n,
Da hats fast'n Schein,
Als wenn halt der Weingeist,
That der stärkere sen.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1205.)

CÂNTEC DE PETRECERE

Că omul are spirit
La școală-am învățat;
De are spirit vinul
Chiar eu am cercetat.

Când ambele se ceartă,
Pe cinstea mea, se pare
C-al vinului sec spirit
Este și cel mai tare.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 771.)

DANN SEHET MAL...

Dann sehet mal zu, dass er nicht vom Steine
Sich löse, und den Mantel umgeschlungen,
Sich still verliere in das Volksgemeine

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1206.)

APOI, IATĂ CĂ...

Apoi, iată că, de nestemate
Nedezlipit, înfășurat în mantie,
Se pierde tăcut în mulțime.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 771. Trad. Leonard Gavrliu.)

DIE WELT...
Die Welt ist wie eine Haube.
Beesser ist, das Dorf untergeht, als im Dorf der Brauch.
Wenn Got ihn kennt wie ich, steht es schlimm um ihn.
*Der unbeschäftigte Pope taufte auch *** Jungen,*

Wenn der lügt, findet ihn die Braut nicht.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1206.)

LUMEA...

Lumea e ca un clopot.
E mai bine să piară satul decât în sat datina.
De-ar ști Dumnezeu cât de rău stau cu dânsul.
*Popa lipsit de ocupație botează și *** tineri.*
Dacă minte, mireasa nu-l găsește.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 772. Trad. Leonard Gavriliu.)

WIRBELT STURM DEN SCHNEE...

Wirbelt Sturm den Schnee in Säulen,
Hüllt den Himmel ein geschwind;
Heult bald wie die Wolfe heulen,
Weint bald wieder wie ein Kind;
Rauscht bald auf dem Dach
In anderer Weise in das Stroch hinein,
Klopft bald wie spät nachts
Ein Wanderer, hier bei uns ans Fensterlein...

Unsere Hütte morsch sich neigend
Steht so traurig düster hier.
Mütterchen, was sitzest schweigend
Du am Fenster, sagst es mir?
Machte dich der Sturm verstummen
Draussen heulend ohne Ruh?
Oder, Liebe, bei dem Summen
Deines Spinnrads schlummerst du?

Trinken wir den Rest der Güte

Meiner Jugend Pflegerin,
Trinken wir aus schwerem Muthe,
Leichter wird dann unser Sinn!
Sing das Lied mir wie Meise
Stille lebte über Meer,
Wie die Maid kommt singend leise,
Morgens komm nach Wasser her.

Wie ***
Wie ***
Der Tag ist prächtig, Frost und Sonne,
Du schlummerst noch, meine Wonne.
S'ist Zeit, gib auf die feste Ruth!
Schliess Schöne auf den Blick dem Lichte,
Das Morgenroth im Auge sichte
Als Stern des Nordens strahle du!

Denkst Abends[576] *welche Wut*[577] *getoben*
Ein Wahrer Nebel wogte droben,
Der Mond ein gelber Fleck in Grau,
Scheinet, rins von Gewölk verhangen,
Von Trübsinn sitzest[578] *du befangen –*
Doch jetzt schau nur ins Fenster, schau!
So weit der Himmel blau sieh weitet,
Liegt ein Prachttepich ausgebreitet.
Der Schnee strahlend im reinsten Weiss.
Der kahle Wald allein ist dunkel,
Die Tanne grün im Reifgefunkel
Es blitz das Bächlein unter Eis.
Sich nur das ganze Zimmer lachen

---

[576] Ìn mss.: *Abends*.
[577] Ìn mss.: *Wu*.
[578] Ìn mss.: *sizest*.

In Bersteinglanz. Mit Kinstern, Krachen
Vergnügt das Ofenfeuer sich.
Schön auf der Ofenbank zu träumen...

Dich reist die Stute ohne Säumen,
Im Schlitten spannem lassen, sprich:
Wir wollen auf dem Früschnee gleiten,
Wie's Pferd will, rasch in alle Weiten,
Mein liebes Leben, ich mit dir!
Besuchen jetzt die öden Felder
Die kahlen jüngst so dichten Wälder,
Das Ufer, das so scheinet hier.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1207-1208.)

ZĂPADA FURTUNA O SPULBERĂ...

Zăpada furtuna o spulberă-n turlă
Și ceru-nfășoară în mantii, agil;
Ba ca o haită de lupi flămânzi urlă,
Ba, prin cotloane, scâncește ca un copil;
Vâjâie-ndată peste acoperișuri
Și-n câte-un stog alte sunete scoate,
Apoi, după goana-i prin cele tufișuri,
Îmi bate la geam – drumeț ce horhăie-n noapte.

Cocioaba noastră șubredă intră-n pământ,
Părând bolnavă de melancolie.
De ce stai mută, mamă, la fereastră, în vânt,
Și ce te-apasă pe suflet nu-mi spui tu mie?
Te-a amuțit cumva al vijeliei oftat,
Furtuna ce se zbate fără oprire,
Sau, torcând la roată, uite-așa, deodat',
Te-ai cufundat în vis și în neștire?

Din al binelui prinos, hai să sorbim,
O, protectoarea tinereții mele,
Necazurile-n vânt să le-azvârlim
Și cugetul să ni-l spălăm în stele!
Cântă-mi cântecul acelei păsări brave
Ce deasupra valurilor mării zboară,
Cântecul fecioarei blânde și suave
Ce, în zori, cu cofa merge la izvoare.
Ca [un vis al nopții se stinge furtuna,]
Ca [o arătare apune și luna.]
Ziua e geroasă și, sub mândrul soare,
Tu mai dormi, măicuță, a mea încântare.
E timpul să cunoaștem a liniștii dulceață,
Acum când este tihnă și afară.
Privesc la tine-n frumoasa dimineață
Și-mi apari întocmai ca o stea polară.

Cugeți la stihia de aseară,
La corbii ceții ce se legăna pe cer,
La luna, pată galbenă, de ceară,
În plumburiul norilor mister.
Din tristețea ce te cotropește,
Trezește-te și, uite, la fereastră,
Cum în lumină cerul strălucește
Ca un splendid covor de floare-albastră.
Zăpada se răsfață în albul cel mai pur,
Numai golașul codru se-ntinde-ntunecat,
Pârâul licărește-ntre maluri, înghețat,
Iar brazii par fantome în naltul lor contur.
Întreaga odăiță e cuib ce strălucește
Ca ambra, de curată. În sobă plin de jar e
Și focul, în răstimpuri, ca din pistol pocnește.
Ce bine-i lângă vatră, pierdut într-o visare...

În hăț se-nstrună roibul, făr' povară
Și la o sanie-nhămat se lasă:
Pe neaua moale echipajul zboară
În voia calului; și-a ta mireasă
Stă lângă tine, strânsă ghem, tot să o furi!
Străbați albe câmpii cu drumul lin
Și-apoi pustii, sălbatice păduri –
Spre-un țărm al fericirii, mai senin.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 773-774. Trad. Leonard Gavriliu.)

DIE *WELT* IST URANFÄNGLICH...

„Die Welt *ist uranfänglich, so was Ihr – ewig heisst,*
Ein Leib*, der unvergänglich, und* Leben *ist ihr Geist,*
Die Sonnen, die Planeten, die Stern'am Himmelszelt,
Das sind zerfallne Glieder des grossen Wesens Welt". –

„Was ist des Menschen Denken? Ein Labyrinth voll Nacht!
Was ist des Menschen Können? Ach, einses Kindes Macht!
Was ist des Menschen Wissen Von Deinem Meer ein Schaum,
Was ist des Menschen Leben? Ein kurzer bunter Traum!"

„O, selgig, wem ein Lichtreich in Poesie erbüht!
Der Sänger trägt Erlösung zum Ufer des Kozyt.
Und in dem Kranz, den Nachruhm um seine Stirne flicht,
Flammt's, eine Schrift aus Sternen, goldhell:

Durch Nacht zum Licht!"
Sittensprüche

Sind hohler Wortkram auf dem Fürstenstuhl.
Da wird die Schwachheit Sünde, Unfähigkeit

Ein Laster. Härte sanft und Milde grausam,
Gewalt'ge Klugheit Recht, und blindes Recht
Gewalt, da schont Zerstörung, würget Schonung!
Und wär's auch Schlud, was ich gethan, ich war
Der Arm nur der Nothwendigkeit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1210.)

ORIGINAR E LUMEA...

„Originar e lumea*, cum spuneți, veșnicie,*
Un trup *fără pieire, și spirit* – apă vie.
Planete, sori și stele pe firmament se-nșiră,
Inele ale lumii*, așa cum se iviră."*

A omului gândire? Un labirint în noapte!
A omului putere? Vreri de copil, necoapte!
A omului știință? Este ca spuma mării!
A omului viață? Bălțatul vis al zării!

Ferice cui lumina Poesis i-o aduce!
El cântă mântuirea, la țărm, duios și dulce.
Postumă, amintirea i-ncununează fruntea,
Din beznă spre lumină găsind poetul puntea!"

Maxime

Vorbele goale se lăfăiesc uneori în jilțuri princiare.
Aici păcatul [e al] slăbiciunii, incapacitatea
E viciu, asprimea-i blândă și cruntă-i bunătatea,
Măreață e înțelepciunea stăpânirii și oarbă legea ei,
Acolo ocolind cruzimea, dincolo ucigând indulgența!
Și vinovată îmi fu fapta, nefiind
Decât brațul necesității.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 775. Trad. Leonard Gavriliu.)

DIE STERNE GLITZERN FEUERIGWARM...

Die Sterne glitzern feuerigwarm
In tiefem blauem All.
Im tiefen See blickt still und[579] *weh*
Des Mondes-silber-ball.

Am Himmelhoch der Seele mein
Wie Stern'viel Gedanken mild
In tiefen Grund, wie Mondenrund
Ihr theures bleiches Bild.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1211.)

STELELE SCÂNTEIAZĂ INCANDESCENTE...

Stelele scânteiază incandescent
În universul profund, albastru.
În adâncul lac privește liniștit și îndurerat
Globul însuși al lunii.

În înaltul cerului gândurilor ***
Precum stelele odată gândurile blânde
În pământul adânc, ca ***
Chipul ei trist, palid.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 775. Trad. Leonard Gavriliu.)

STELELE SCÂNTEIAZĂ INCANDESCENT...

Stelele scânteiază incandescente
În universul profund, albastru.

---

[579] În mss.: *u*.

În adâncul lac privește liniștit și îndurerat
Globul însuși al lunii.

În înaltul cerului sufletul meu
Precum stelele multe gândurile blândețe
În pământul adânc, ca luna rotundă, (văd)
Chipul ei scump, palid.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1211-1212.)

DER SCHATZ LIEGT ENTHÜLLT IM FELSENGRAB...

Der Schatz[580] *liegt enthüllt im Felsengrab*
Gedämpft in Urgestein
Mit einem einzigen Sonnenstrahl
Wie werd sich zünden die Steinblumen all,
Wie wird er lieblich sein.

Der Schatz[581] *liegt dunkel im Grab der Brust*
Wehhalten im Herze mein
Mit einem einzigen Liebesstrahl
Wie würden jauchzen die Gedanken all,
Wie wird er lieblich sein.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1212.)

COMOARA ZACE PIRDUTĂ ÎN MORMÂNTUL DE STÂNCĂ...
Comoara zace pierdută în mormântul de stâncă
Strâmtorată în roca primordială
Cu o singură rază de soare
Cum se va aprinde floarea de piatră, pe deplin,

---

[580] În mss.: *Sch*.
[581] În mss.: *Sch*.

Cât de încântătoare va fi ea.

Comoara zace întunecată în mormântul pieptului
Păstrată dureros în inima mea
Cu o singură rază a dragostei
Cum ar aprinde gândurile toate,
Cât de încântătoare va fi ea.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1212.)

IUBITUL ZACE DEZVELIT ÎN MORMÂNTUL DE STÂNCĂ...

Iubitul zace dezvelit în mormântul de stâncă
Strâmtorat în roca primordială
Cu o rază de soare
Cum se vor aprinde florile de piatră, toate,
Cât de încântător va fi el.

Iubitul zace întunecat în mormântul pieptului
Păstrat dureros în inima mea
Cu o rază a dragostei
Cum ar aprinde gândurile toate,
Cât de încântător va fi el.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 776. Trad. Leonard Gavriliu.)

IN HUNDRET JAHREN EINMAL BLÜHT DIE ALOE...

In hundert Jahren einmal blüht die Aloe
In hundert Jahren einmal bringt sie Früchte
In tausend Jahren einmal blüht der Erdgeist
In tausend Jahren bringt sie Frucht
Die Blüthe, ein tausendjähriges Werden
In Innersten der Grossen Mutter Erde –

Frucht in der[582] *Welt, gereift, în einem Jahrtausend.*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1213.)

LA O SUTĂ DE ANI O DATĂ ÎNFLOREȘTE ALOEA...

La o sută de ani o dată înflorește aloea,
La o sută de ani o dată aduce ea roade.
La o mie de ani o dată înflorește duhul pământului,
La o mie de ani o dată aduce rod,
Înfloririle sunt o devenire milenară
În interiorul Marii Mame a Pământului –
Rod în lume, maturizat, într-un mileniu.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1213.)

LA O SUTĂ DE ANI O DATĂ ÎNFLOREȘTE ALOEA...

La o sută de ani o dată înflorește aloea,
La o sută de ani o dată aduce ea roade.
La o mie de ani o dată înflorește duhul pământului,
La o mie de ani o dată aduce rod,
*Înfloririle sunt *** milenare*
*În *** Marii Mame a Pământului –*
Rod în lume, maturizat, într-un mileniu

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 776. Trad. Leonard Gavriliu.)

UM GEDANKEN NICHT ZU VERGESSEN...
Um Gedanken nicht zu vergessen
Leg ich einen[583] *Ring am Finger*[584].

---

[582] În mss. Eminescu prescurtează din nevoia de a copia mai rapid, scriind: *d*.
[583] În mss.: *ein*.
[584] În mss.: *Fger*.

Sind sehr viele solcher Dinge[585]*,*
Fang ich an sie einzuprägen –
Es entsteht daraus ein Bändchen,
Klein und[586] *artig eingeschlossen*
Um die Ringe[587] *sind die Strophen*
Bedachtes somit mit allen,
Darf still in sich geschlossen
Wie gegossen sein.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1213.)

PENTRU A NU UITA GÂNDURILE

Pentru a nu uita gândurile
Pun un inel în deget.
Dacă-s multe lucruri de acest fel
Încep să mi le întipăresc
Din aceasta ia ființă un volumaș
Mic și închis cuminte.
În jurul inelelor sunt strofele.
Ce am gândit și cu toate celelalte
Trebuie să fie închise în sine, liniștit,
Precum și să fie formate bine.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1214.)

PENTRU A NU UITA GÂNDURILE...

Pentru a nu uita gândurile
Pun un inel în deget.
Dacă-s multe lucruri de acest fel

---

585 În mss.: *Dge*
586 În mss.: *u*.
587 În mss.: *Rige*.

*Încep să mi le ****
*Ia ființă **** în legăturică,*
Mic și închis cuminte.
În jurul inelelor sunt dungi.
Mă preocup de toate,
Totuși liniștit să fie închise în sine,
Ca turnate.

(Apud Mihai Eminescu, Opere, XV, Ediția Academiei Române, p. 777. Trad. Leonard Gavriliu.)

UND WÜRD' ICH GOTT SEIN...

Und würd' ich Gott sein, würd' ich meine Welt
Vergessen in Augustens weissem Arm
Um dem Auge blau und[588] *tief und gross*
Zu suchen eine neue – finden würd' ich sie.
Vielleicht auch nicht, vielleicht auch ja,
Das Suchen würde ewig dauern
In jedem Fall.

*Der **** der Frühling ist wieder da,*
Die weissen Blüthen schein
Du hast dich hinüber gelebet
Im nächtlichen (Mondenen) Sonnenschein.

Du hast dich tief gebettet
Im schwarzen, engen Schrein
Um auf der schwarzen Erde
Wie im Himmel unsterblich zu sein.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1214.)

ȘI DUMNEZEU DE-AȘ FI

---

[588] În mss.: *u*.

Și Dumnezeu de-aș fi, lumea mea aș
Uita-o în brațele albe ale Augustei
Ca în ochiul albastru, și adânc, și mare
Să caut una nouă – de găsit, aș găsi-o eu,
Poate că nu, poate că da,
Căutarea ar dura veșnic
În orice caz.

Strălucirea primăverii a sosit din nou
Ninge cu flori albe
Tu te-ai așezat dincolo
În lumina de soare nocturnă[589]

Te-ai cuibărit adânc
În sicriul strâmt, negru
Ca pe pământul negru
Precum în cer să fii nemuritor.

ȘI DUMNEZEU DE-AȘ FI...

Și Dumnezeu de-aș fi, lumea mea aș
Uita-o în brațele nevinovate ale Augustei,
Ca în ochiul albastru, și adânc, și mare
Să caut una nouă – de găsit aș găsi-o eu.
Poate totuși nu, poate totuși da.
În orice caz.

Strălucirea primăverii a sosit din nou-născut
Ninge cu flori albe
Tu te-ai așezat dincolo,

---

[589] În mss. Eminescu scrie deasupra cuvântului: *Mondenen* [*de lună*].

În lumina de soare nocturnă (de lună).

Te-ai cuibărit adânc
În scrinul strâmt, negru,
Ca pe pământul negru,
Precum în cer să fii nemuritor.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1214-1215.)

ȘI DUMNEZEU DE-AȘ FI...

Și Dumnezeu de-aș fi, lumea mea aș
Uita-o în brațele nevinovate ale lui Augustus,
Ca în ochiul albastru, și adânc, și mare
Să caut una nouă – de găsit, aș găsi-o eu.
Poate totuși nu, poate totuși da,
Căutarea ar dura veșnic,
În orice caz.
*A sosit din nou primăvara ***,*
Ninge cu flori albe
Tu te-ai așezat dincolo,
În lumina de soare nocturnă (de lună).

Te-ai cuibărit adânc
În lumina strâmtă, neagră,
Ca pe pământul negru,
Precum în cer să fii nemuritor.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 778. Trad. Leonard Gavriliu.)

DER HIMMEL IST SO DUNKELBLAU...
Der Himmel ist so dunkelblau,

Der Mond so klar und[590] *hold*
Er leuchtet, in dem Schlacht der Welt,
Dem Himmel – Sternengold.

Die silberne Wärme des Mondes
Und dämpften das blumige Leuchten (das Leuchten der Blumen)
Beglänzte das ewige Meet
*Und leuchtete Auslandigreizend * das Heer der Wolken*

Die Sterne sind geschnitzene Edelsteine
Und jede Blume ein geschmolzener[591] *Stern*
*
Die Blumen sind geschmolzene Edelsteine.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1215-1216.)

CERUL E ATÂT DE ÎNTUNECAT DE ALBASTRU

Cerul e atât de întunecat de albastru,
Luna atât de clară și lină
Ea luminează în luminătorul lumii
în cerul – câmpie aurie a stelelor.

Căldura argintie a lunii
Și potolea lumina de floare (lumina florilor)
Făcea să lumineze eterna mare
Și oastea norilor astrălucea, radiind, luminând

Stelele pietre prețioase topite
Și fiece floare, o stea topită.
Florile sunt pietre prețioase topite.

---

[590] În mss.: *u*.
[591] În mss. cuvântul lipsește.

(Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 390.)

CERUL E ATÂT DE ÎNTUNECAT ALBASTRU...

Cerul e atât de întunecat albastru,
Luna atât de clară și grațioasă.
Ea-i luminează, în bătălia lumii,
Cerului – auriul stelelor.
Căldura argintie a lunii –
Și potolea lumina de floare (lumina florilor),
Făcea să strălucească eterna mare
Și lumina, strălucind straniu, oastea norilor.
*
Stelele-s pietre prețioase tăiate
Și fiece floare, o stea topită.
*
Florile sunt pietre prețioase topite.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, pp. 778-779. Trad. Leonard Gavriliu.)

ES WEHT EIN WEH...

Es weht ein Weh die ganze Welt entlang
Es klingt in...

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1216.)

STRĂBATE O DURERE...

Străbate o durere în largul întregii lumi
Răsună în ...

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 779. Trad. Leonard Gavriliu.)

DER VOGEL PHÖNIX...
Der Vogel Phönix der im Brande...

Sich selbst gebart im süssen Abendland
In selber[592] *Stunde hat es sich verwirrt **
*Und schwangt die Flügel über beide Seen **

Der Vogel Phonix[593] *der im Kalte lebte*
Aus Brand so hat sich selbst gebärt
Ist ausgelaffen[594] **** in der Zeit von*[595] *****
*Und schwängt die Flügel uber *** *** ****

*Er ist von andre Welt in ****
*Gebürt es eins von *** selbst sich aus*
*In kalter Stunde hat er sich wirrt **
Der Vogel Phönix der im Brande lebte

In eigen Haus sterben ist so süss
So süss zu sterben in dem eigenen Land
Weilen hat er sich im Zeit
*Und was es glaubt heraus geboren * ward **

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1216-1217.)

PASĂREA PHOENIX...

Pasărea Phoenix care trăia în văpaie
Se naște pe sine (singură) în dulcele crepuscul
S-a rătăcit în același ceas
Și-și desfășoară aripile peste ambele lacuri
Pasărea Phoenix care trăia în frig
S-a născut așa singură din incendiu
Zbura... în timpul de odinioară

---

592 În mss.: *selb*.
593 În mss. Eminescu prescurtează: *Ph*.
594 În mss. *ausgelaff*.
595 În mss.: *v*.

Și își desfășoară aripile peste mlaștini și lacuri
*Ea e din altă lume ****
Se născu odinioară pe sine
*În ceasul rece s-a ****
Pasărea Phoenix care trăia în foc

Să mori în propria casă e atât de dulce
E atât de dulce să mori în propria țară
Se lasă așteptat în vremi mai vechi
Se crede c-ar rezulta din aceasta.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 780. Trad. Leonard Gavriliu.)

EIN ZWEIG

Das Sonnenauge überwacht dich still
Und Wolkenschatten ziehn sanft und[596] *leis*
Der schlägt mein Herz hinüber wo du sei

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1217.)

O RAMURĂ

Ochiul solar supraveghează liniștit
Iar umbrele norilor trec blând și ușor
Inima mea bate dincolo unde ești tu

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 780. Trad. Leonard Gavriliu.)

DU, MEINE SEELE...

Du, meine Seele, jetzt
Und meiner Jugend Hauch.

---

[596] În mss.: *u*.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1218.)

TU, SUFLETE AL MEU...

Tu, suflete al meu, acum
Și-a tinereților mireasmă.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 780. Trad. Leonard Gavriliu.)

VERDRIB DU BÖSEWICHT...

*Verdirb du Bösewicht – Werde zum ****
Des eigenen Schatten. Feinde diesen an
Und werde der feige Schatten eins Feigen –
*Dummkopf!... Du weiter * zugegen * weiter* Dummkopf du*
O schüttle den grauen, tollen Schädel
Was kommt heraus – ein elend dunkelhaft Gelichte,
Schnöder Gedanken, unsinnschwangeres Zeugs.
Brenn'in die Seele, mit Verzweiflungsgift
*Das Wort das ewige, das ein Elend * stiftet*
Der Mensch, die handvoll Sünde,
Die handvoll Erde, das ist ja ein Mensch
Das Unglück kelbt an ihm, das gibt ihm Schwere
Scheint dann glücklich, ist's ein lustiges Gesindel
Ein Traumbold? Glücklich? Wer sprach denn das Wort?
Ist Glück ein Wort? Hat's ein Mensch ersonnen –
Ersonnen? Was nicht ist, was auch nicht sein kann
Was keinen Halt hat an dem Erdenstoff –
Ersinnen? Was das – ein Narr?
Ein Naar – der ist zu gescheit dazu –

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1218.)

PIEI, TU, NEMERNICULE...

Piei, tu, nemernicule, − devii [nemernicia]
Propriei tale umbre. Dușmănește-o
Și devii umbra lașă a unui laș,
Nerodule! ... Tu, mereu prezent, tu, de-a pururi nerod,
O, scutură-ți capul cărunt, de găgăuță.
Ce iese din el – e o mizeră, înfumurată,
Jalnică idee – o absurditate.
Arde în inimă cu veninul deznădejdii,
Logosul cel veșnic ce ctitorește nenorocirea.
Omul, pumn de păcate,
Mâna de țărână – asta este, oricum, un om.
Nefericirea se lipește de dânsul, îl pune în cumpănă,
Ca să pară apoi fericit, o lepădătură voioasă.
Un lunatic? Un fericit? Cine a născocit cuvântul?
Este fericirea un cuvânt? Un om l-a născocit?
Născocit? Ceea ce nu există, ceea ce nici nu poate să existe,
Ceea ce nu are nici sprijin în materia Pământului –
A născocit? Ce e aceea – un nebun?
*Un nebun acela-i ce e *** *** ****

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 782. Trad. Leonard Gavriliu.)

WIE HOCH SIE AUFGESCHOSSEN!...

Wie hoch sie aufgeschossen! Wen wir sie
So lassen, werden sie am Ende
Grösser wie wir, sagten der Erde Grossen;
Und brechen können wir sie nicht, verachten ja,
Verachten wir sie, vielleicht werden sie
Von selbst sich träge und verkommen.
Der Hecules des Geistes, verschatet wurde er und
todtgeschwiegen.

Er wurden[597] *hart wie Stein, die edlen Glieder*
Verdelten vor Stolz – und stolz stand er
Am stummen klaren Meer der Einsamkeit
Und wurde durch den Schatten seine Höhe
Gerad so tief, wie hoch er war.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1219.)

CE SUS EI PARVENIRĂ!...

Ce sus ei parveniră! De îi
Lăsăm așa, ajunge-vor, la urmă,
Mai mari decât suntem – spuneau mai-marii pământului;
Cum nu-i putem îngenunchea, atunci să-i urâm,
Să-i disprețuim și poate că de la sine
Vor degenera și vor decădea.
Și Hercule al minții fu detestat
și îngropat într-o tăcere de moarte.
El deveni tare ca piatra, nobilele-i mădulare
Se-nnobilară de trufie – și trufaș stătu
Lângă marea mută, limpede, a singurătății.
Iar de luăm aminte la umbra staturii sale –
E pe-atât de profund, pe cât de înalt.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, pp. 782-783. Trad. Leonard Gavriliu.)

DU WARST DER SCHREIER DER SORGEN...

Du warst der Schreier der Sorgen
Erwachst du nur auf morgen?
*** *** *** ***
Versunken einig in die Nacht

---

[597] În mss.: *wurde*.

Fort sein nur mit deiner Acht
Dass mich in Tod getragen.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1220.)

TU ERAI VESTITORUL NECAZURILOR...

Tu erai vestitorul necazurilor
Te trezești doar dimineața?
*** *** *** ***
Scufundat în noapte
Plecat numai prin (ordinul tău) de exil
Care mă mână în moarte

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 783. Trad. Leonard Gavriliu.)

IN DIE HOHE EISBURG...

Denn in die hohe Eisburg ist Wotan ausgezogen
Und wälzt mit seinem Athem die Völker wie die Wogen.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1221.)

ÎN ÎNALTA CETATE DE GHEAȚĂ...

Căci în înalta cetate de gheață se retrase Wotan
Și învârte cu respirația lui popoare precum valurile

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 783. Trad. Leonard Gavriliu.)

WIR FLIEGEN DURCH DIE ALPEN REGIONEN...

Wir fliegen durch die Alpen Regionen –
Am Abgrund – das erschrockene Auge misst,
Ob diese Klüfte, wo die Schrecken wohnen,
Ob tiefer das Gewölb des Himmels ist?

Wie durch die Wüste dem erwählten Volke,
Zeiht hell die Feuersäule uns voran,
Die Burgruine hoch bis in die Wolke
Tief unter uns gafft hohlen Augs uns an.

Die Wolken kommen finster uns entgegen,
Zu Füssen uns der Blitz des Feuers schon;
Wir ziehen durch das dunkle Heer verwegen,
Vorüber an des Schneebergs eisgem Thron.

Es bleibt vor Staunen festgewurzelt stehn
Das Wild, bedebkich schüttelt es sein Haupt;
Der Bergfürdt sieht verwundert stolz uns gehen,
Wo er nur sich und Einsamkeit geglaubt.

Die Adler zu Genossen um die Wette,
Mit ihren Rachen kühn wie Stahl gescholt,
Nur einer ist, wie wohl in eine Kette
Gelegt, der uns elektrisch überholt.

Heil dem Gedanken wo wir ihm begegnen:
Ob in des Forschers, in des Künstlers Blick,
Wir wollen ihn in niederer[598] *Werkstatt sengen*
Und in dem völkerwaltenden Geschick.

Ein Blick aus feinem Geniusauge war es
*Der diesen Felsen *** durchflog;*
Columbuskühn mit Flügeln eine Aares
Zur grünen Thalesküste jenseits zog.

Abwende jetzt vom Taumel fast die Blüte,

---

[598] Ìn mss.: *nieder*.

Und wenn das Herz im Busen zaghaft pocht,
Titanenhaft hebt Brücke sich auf Brücke,
Die stürmend einen Abgrund überkocht.

Wer spricht vom rhodischen Koloss verwundert
Das Wunderwerk besiegt ist's hundertfach,
Und schweigend schafft das lebende Jahrhundert,
Wovon ruhmreich stets die Vorwelt[599] *sprach.*

Wir sehen zurück entsetzt, wo flüchtige Gämsen,
Umsonst den Sprung gewagt, dort fuhren wir!
Nun // muss die Kraft des Wagenlenkers bremsen,
Wir ziehen durch der Urwelt Nachtrevier.

Fantastich hängen uns zu Haupten,
Berggeister sind die Funken in der Nacht,
Die zischend, wirbelnd auseinandersäugten;
Kein Menschenlaut und Wagent on erkacht.

Gebirge höhlen schon im Wunderlande
Die dunklen Sklavenwerke mächting aus,
Umtürmten Pyramiden auf Sande,
Für eine Mumie ein Riesenhaus –

Es tagt – ein Meer von Licht ist ausgegossen,
Aus Bergen fliegt das Auge hinab entzückt,
Auf goldne Thäler grün vom Wald umschlossen
Auf rieche Städte kuppelreich geschmükt?

Bacchantisch wiegt die Rebe sich an Stäben,
Der Gärten Schmuck erglänzt ums Dorfe rings.

---

[599] Ìn mss.: *Vorwel*.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1221-1222.)

ZBURĂM PRIN ZONELE ALPINE...

Zburăm prin zonele alpine –
Peste prăpastia – ce-o măsoară ochiul înspăimântat –
Oare aceste abisuri, pline de grozăvii,
Ori bolta cerului e mai profundă?

Precum în pustie poporul ales,
Ne premerge luminoasă coloana de foc,
Ruina cetății sus, până în nori,
Sub noi adâncul ne privește căscat cu ochi pustii.

Norii ne vin, întunecați, în întâmpinare,
La picioarele noastre fulgerul, copil al focului,
Noi trecem cutezători prin oastea întunecată,
Pe lângă tronul de gheață al muntelui de zăpadă.
De mirare rămâne țintuit pe loc
Animalul sălbatic, scuturându-și capul îngrijorat;
Principele muntelui ne privește, uimit, cum trecem, mândri,
Pe unde numai pe sine și singurătatea le știa.

Cu vulturii ca tovarăși la pariu,
Cu ghearele lor temerar pingelite ca oțelul,
Numai unul există, fie și într-un lanț
Prins, care, electric, ne depășește.
Salut ideii, când o întâlnim:
Fie în privirea cercetătorului, în a artistului,
Noi vrem s-o binecuvântăm într-un atelier mai modest
Și în destinul ce domină popoarele.

Privirea unui ochi de geniu rafinat era
*Cea care străbătu în zbor peste aceste stânci ***;*

Temerar ca Columb, cu aripile unui vultan,
Trecu dincolo spre coasta verde a văii.

Se abate acum floarea cuprinsă de delir
Și pe când inima se zbate șovăielnic în piept,
Se ridică titanic pod peste pod,
Acoperind furtunos un abis.

Cine vorbește cu uimire despre Colosul de la Rhodos,
Lucrarea-minune e de sute de ori învinsă,
Iar secolul actual creează în tăcere
Despre ceea ce vorbea, glorificând mereu, lumea veche.

Privim îngroziți înapoi, pe unde caprele negre în goană
Îndrăzniră ușor saltul, pe acolo trecurăm noi!
Acum // cârmaciul trebuie să tempereze puterea carului,
Căci trecem prin zona nocturnă a străvechii lumi.

Fantastic atârnându-ne deasupra capetelor,
Duhurile munților sunt scânteile din vârf,
Care se împrăștie biciuind, șuierând, în vârtej;
Nu răsună nici un glas omenesc, nici un uruit de car.

Scobesc deja munții din țara minunilor
Puternic prin întunecate munci de sclavi,
Înălțară piramide pe nisip,
O casă uriașă pentru o mumie.
Se face ziuă – o mare de lumină se revarsă,
Din munți privirea zboară vrăjită în jos,
Pe văi aurii împrejmuite în verde de pădure,
Pe orașe bogate împodobite îmbelșugat cu cupole?
Bacantic se leagănă strugurii pe butuci,
Podoaba grădinilor strălucește împrejurul satului.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 785-786. Trad. Leonard Gavriliu.)

VOM BLUME ZU BLUME...

Von Blume zu Blume, vom Ranke zu Ranke
Ein wenig Traum, ein entzückter Gedanke.
Ein Schifflein aus Schein gebaut und aus Duft
Durchgaukelt eggend die Wellen der Luft.

Es malen sich Himmel und Erde im Spiegel.
Der zierlich geränderten seidenen Flügel.
Die Sonne, der Mond, die Lerchen der Flur
Das Samtblau der Nacht und des Tages Azur.

O, freut euch des Glanzes und lasset ihn schweben,
In Fesseln verkümmert sein leuchtendes Leben
Und fasst die rauhe, entwerfende Hand
Zerflattert in Asche sein Faderengewand.

Geniesset die Freude, die flüchtige Blüte.
Mit liebendem Danke, mit frischem Gemühte,
Und trübet das himmelsentsprossene Licht,
Mit Wehe und vergebliche Zweifel euch nicht.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1224.)

DIN FLOARE ÎN FLOARE...

Din lujer în lujer, din floare în floare,
Frântură de vis și un gând ca din soare –
O arcă d-iluzii plutește în ceață,
Grăpând parcă bezna, dincolo de viață.

Pământul și cerul apar zugrăvite

Pe pânza vintrelor gingaș tivite,
Cu aștrii înalturilor și ciocârlia
Ce-n zori cu-al ei cântec îmbată câmpia.

O, nu scăpați astăzi clipa cea repede,
Nu lăsați lanțuri în gol să vă lepede.
Veți prinde, apoi, mâna aspră a sorții
Cu haina-i mânjită-n cenușele morții.

Gustați bucuria cu flori trecătoare,
Lăsați să vă scalde în raze solare
Și nu tulburați ale cerului daruri
Cu vaiet și dubii, ca-n jocul de zaruri.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, pp. 786-787.)

DER JUNGE TITAN

**** uns, da der Mond den Glimmschein um die Locken des jungen Titanen*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1225.)

TÂNĂRUL TITAN

**** pe noi, când luna părelnica luminiscență pe zulufii tânărului titan*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 787. Trad. Leonard Gavriliu.)

ER SITZT GEDANKENVOLL ZU IHREN FÜSSEN...

Er sitzt gedankenvoll zu ihren Füssen
Um seine Lippen spielt des Sporttes Zittern
Von eines scharfen Wolken leuchtens Güssen

Nach[600]*schweren lägstver*[601] *gangen Gewitrrern.*

Blass sind die Wangen gleich den Marmorsteinen
Daraus der Künstler seine Götter meisselt,
Das Aug' ist kalt, doch will es manchmal scheinen
*Als ob ein *** seinen Spigel kräuselt.*

Die Finger spielen mit des Güttels Enden
Die von den schlanken Hüften niederfliessen,
Doch hat das Spielzeug in den rauhen Händen
Schon seinen glatten Schein eingebüsset.

Ich glaube nicht, spricht, er zu ihr gewendet,
An eine Wunderliebe ewiger Dauer
Glaub nicht an einem Traume, nie geendet.
Glaub nicht an eines Herzens stille Träume.

Des Winkers Liebe, gleich der Rose scheine,
Die sich des Morgens buchterisch erschlisset
Sie kehrt mit den ersten Falten innen,
Gleich duftbereit wenn sie der zweite grüsset.

'S ist Rosenart, ich will's such nicht verärgern,
Ihr lebt so kurz das duftige Blumenleben,
Was sollt ihr niedisch vom Duft verlangen
Was sollt ihr geizig sparen, start zu geben!

Am ende wird Ros' einem Menschen doch geborgen
Wenn auch die Blumenwege euch erbleichen,
Ihr lasst mich brechen um mich zu verbergen
Für's Haus genügen euch die Blumenleichen.

---

[600] Ìn mss.: *Nch*.
[601] Ìn mss.: *längtsre*.

Sie legt die Hand auf seine blasse Stirne.
Und blickt ihn an mit wehmutreichen Augen
Das ist ein Blick, wie niemlas an der Drine,
Zum Dolmetscher Begierde möchte taugen.

„Tu nicht zweifeln, spricht sie stolz und milde,
Während die Hand die wirren Locken streichelt –
Wohl[602] *hast du recht mit deinem Blumenbilde*
Dass meine Liebe dem Rosendufte gliecht!

Doch wird sie nicht wie diese schnell vergehen
Wenn sich der Sonne warme Kräfte senken
Ihr Blütenhauch wird nur dich umwehen
Ein ewiger Kuss, nur stets deiner gedenken!

*Nie wird sie sich zu andern K *** wenden*
Wie sich die Blum' nicht ob der Sonne kehrt.
Ihr Duft wird nur mit meinem Leben enden
Ob du ihr Klech dem Lichtstrahl auch erwehrt.

Doch stolz wie Rosen so ist auch mein Lieben
Brauchst du mich jetzt in meinen duften Tagen
Kannst du als Leiche mich nach Hause tragen
*Bin so wie du, bin *** treu geibleben*[603] *".*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1223-1227. Trad. Leonard Gavriliu.)

LA ALE EI PICIOARE STĂ-MPOVĂRAT DE GÂNDURI...

La ale picioare stă-mpovărat de gânduri,
Pe când viclean pe buze-i vibrează ironia.

---

[602] În mss.: *Wol*.
[603] În mss.: *geblieben*.

Iluminări stridente în nori parcă-s bineţe
După furtuna ce-a trecut, clătind tăria.

Ce palidă-i e faţa, ca blocul cel de marmor
Din care zeii sculptorul şi-i dăltuieşte;
De gheaţă-i este ochiul, deşi ar vrea să pară
Ca apa unui [lac] ce vântul o-ncreţeşte.

Al lui deget se joacă în ciucurii centurii,
Ce curg în jos pe coapsa-i subţire şi cabrată;
În mâinile-i rugoase micuţa jucărie
E o-ndeletnicire obscură, vinovată.

„Eu nu cred – spuse dânsul, galant întors înspre dânsa –
În dragostea-miracol, zidită-n veşnicie,
Nu cred în visul care nicicând nu se sfârşeşte
Şi inima-ţi exaltă în veci, ca-ntr-o beţie.

Al dragostei semnal este ca trandafirul
Ce dimineaţa se deschide, răsfăţat,
C-apoi să se închidă în prima încruntare
Şi altuia drum liber să-i dea, ne-ntârziat.

Este ca trandafirul şi, nu vreau să te supăr,
Viaţa-i parfumată scurt timp voi o trăiţi,
Tot ceea ce, cu pizmă, parfumului pretindeţi
Şi adunaţi, avare, în loc să dăruiţi.

La urmă omul însă îşi are trandafirul,
Chiar dacă pier în cale-i aleile în floare;
Lăsaţi-mă să-l rup şi să mi-l ţin ascuns –
Destule-s pentru casă a florilor cotoare.”

Pe-a lui palidă frunte ea mâna-ncet şi-aşază

Și ochii-i sunt cuprinși de-un val de-amărăciune.
Asemenea privire o târfă niciodată
Nu ar putea să aibă-n a ei deșertăciune.

− Atunci te îndoiește – îi spuse cu mândrie,
În timp ce cu un deget o buclă-i dezmierda −;
Desigur este justă metafora ta, unde
Cu un parfum de roze compari dragostea mea.

Dar ea nu se va stinge ca un parfum de roze
Când soarele pe boltă căldura-și va slăbi;
Mereu te va-nsoți mireasma mea de floare
Și un sărut de-a pururi la tine va gândi.

Nicicând nu se va-ntoarce spre nu știu care altul,
Cum floarea nu-și întoarce corola de la soare;
Parfumul ei nu piere cât timp eu mai sunt vie,
Chiar de-i ferești potirul de-a razelor dogoare.

Deci mândră mi-e iubirea cum e și trandafirul;
De-ți face trebuință, acum, când amiroasă,
Mă poți duce acasă și leș fără suflare:
− Eu sunt la fel ca tine [și-n veci] ți-s credincioasă.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 788-789. Trad. Leonard Gavriliu.)

ALS IN LETZTVERFLOSSENER NACHT...

Alks in letztverflossener Nacht mir durch den Hauch des Frühlingswindes
war von moschusstreuendem Dufe mein Geist getränkt.
Als gleich Wolken frisch mein Wesen vom Gewinn der Freude gläntze,
gleich als ob auf sie der Langhauch Gottes Gnadenguss gesenkt.
Als die Seele mir zu stärken Aromen rechts der Ost verstreute und zur

Linken Wohlgereuch[604] *um breite der Nord.*
Da aus Gram um Liebchens Scheiden harte in den Kleiderbausch just,
reihergleich mein Haupt gesenkt ich einsam an entlegengen Ort;
Durch des Abschieds Leidenbürde sank mein Lieb im Staub des Elends.
Während Seufzerband in's Herz mir durch der Trennung
Brandmal drang,
Seelenmüde, dass mein *wünschen so durchkreutz des Abschieds*
Stunde, satt des eigenen Lebens war ich, dass sein *Wunsch dem*
Feind gelang!
Tausendmal wohl[605] *auf die Lippen trat die Seele mir aus Pein schon,*
seufzend: soll mich lang noch quälen solcher Trennung Bitterkeit ?
Möglich wohl[606]*, es *** sich einst noch feurig heiss ein anders Lieb mir*
Möglich auch, der Abschied heute – er erspart mir künftiges Lied –
Jetzt doch hatte er meine Seele tief gepackt, nicht lebend, nich
berauscht, nicht nüchtern war sie, sorgte um sich selbst nicht mehr;
Ja! – soweit schon war's gekommen, dass ich niedersass im Winkel, dass
dem Auge Blut entströmte, das vom Blut das Herz mir schwer!
Doch – entschwand mir denn die Seele? Nein! Zum Körperjoch kehrt
heim sie. Trat mein Lieb Cypressenschlank doch, silberwangig selbst
jetzt ein.
Sich' mein süsses Blut nun fliessen – Wunden mit des Zornes Bogen
schlägt ja meinem Geist das Bild schon ihres Schelmenlicks allein.
Auf dem Glauben feindlich lauert dieser Blick. Die Locken dräuen.
Schaust du, ihre Wang' und Lippe, ist dir Fried und Ruch entfloh'n.
Ach wohl[607] *tausend freie Selen schlug ihr krauses Haar in Banden, Ihres*
schmachtend Pfeil zur Beute fielen tausend Engel schon.
Bringt in seelenvollem Reiz auch hundert Seelenstoff die Holde. Sie zu
schauen wirkt hundert Leiden, da vom Blut ihr Aug' sich nährt.
Und ich selbst – nicht unterschied ich Haupt und Turban, Fuss und
Schuh mehr, so vom Übermass ser Sehnsucht war ich leidenschaftlich

---

[604] Ìn mss.: *Wolgereuch.*
[605] Ìn mss.: *wol.*
[606] Ìn mss.: *wol.*
[607] Ìn mss.: *wol.*

Verzehrt!...

Dennoch blickt ich sie eintrat, weg von ihr, dem wartenden Seeln,
ward so wenig Trost wie allen, die der Gram der Liebe quält.

Auch eigentliche[608] *Freude böts genug mir, sach ich deutlich wie bitter*
selber hier empfand, dass Trennung sie freiwillig sich erwählt.

Schien ihr Lächeln friederschnend – bot dem Glauben Krieg ihr Zürnen.
Alle Ruhe stört erquält sie, stelt der Wände schelmisch nach,

Schweigend zwar, doch kalten Seufzens hundertfach verseihe, erbitternd
raubt die Zügel sie dem Herze, dessen Leitseil längst schon schwach.

Tausendmal zum Opfer fiel ich ihrem Blicke – under wider Willen. War's
dass Flehen um Vergebung sich auf meine Zunge stahl.

Schamvoll ward ob meiner selbst ich – doch wär nicht los ganz auch
*dennoch *** ich um ihre Wimpern tausend aber tausendmal,*

Ihrer Wange // Strahl umbluhte meine Seel in tausend Kreisen, wie
um einen einzigen Punkt stets sich der Erdball dreht im Kreis,

Tausendmal auf Hand und Fuss ihrn sank ich nieder – gab ich gern doch
im Erstreben ihrer Lippe ihrem Fuss mein Leben preis!

Wie mir's die Sitte erlaubte, sie zu küssen, hielt die Wange ich hundert –
fach vor Sehnsucht doch nur auf ihr Füsschen hin gebückt...

Ach! Als kaum mein Aug am zarten ich gerieben, war die Seele, von der
Schärfe ihrer Wimpern tausendfach mir wundgedrückt.

Aber endlich höchster Huld voll setzte sie vor mit sich nieder, und es frug
mich laut der Lippen[609] *perlendes Rubienpaar:*

„O mein Freund, du der von niederen Lästerungen viel erfahren, der
soviel schon preisgegeben der Verleumder Tadel war,

Sei dein Herz dem Leib entflattert? In Erinneurung süsser Studen, sei
nach Liebchens Anblick seuftzend deine Seele nach dem flicht.

Warum willst im Winkel einsam deine Tage du verbringen? Warum
durch dein Herz den Körper der Gesundheit du entziehst?

Was erringst du denn durch Trennung? Was duch Einigung? Wird
Ruch dir? Sehnst du ewig dich – nur gibst dir Preis dich selber,

---

[608] In mss.: *eigl.*
[609] In mss.: *Lippe.*

lebst du dann? Weshalb hast du denn start mein der Entfremdung Schwur geleistet?

Nichts verhehle mir, sag offen alles Wort für Wort mit an!" Als nun so von ihren Lippen mir zu reden ward verstattet,

Schloss mein Herzensleid ihr Anblick nur ihrer Reise Macht, Und ich barg ihr nichts von allem, was ich tief // von drinnen hegte.

Nicht den Schmerz des Trennungstages. Nicht das Lied der finstern Nächte!

Was von Freunden und Bekannten über Lieb ich je vernommen, was mir Freunde, was mir Kinder über Trennung je erzählten,

Alles sagt ich ihr und wusste, meinem Selbst entrückt es selber. Nicht wie viel ich ihr verrathen, nicht wie viel ich ihr verhehlte

Was und wie's geschehe, ein Rätsel war's, doch schwand das Trennungsleid mir. Ihres Grams *Herrschaft machte* mich *wie Bubek stark und reich,*

Seufzend ob des Herzens Qualen, es erfasst sie winder Willen. Goss sie aus dem Auge Thränen, den Gewölk des Frühlings gleich –

Auf ihr Antlitz niederrannen so viel heislam süsse Zähren, gleich als wenn ein Strom von Wasser sich ergiesst durch Rosenaun

Und noch vor Scham erröthend und vor Scham ihr Köpfchen senkend, schwur sie Treue mir und nimmer durft' ich diesem Schwur misstrauen.

Alles gut macht ihr Versprechen; frohe Kunde beut ihr Wort mir. Trost ihr Lieben, wenn ihr Huldblick alle Ruh mir auch entraffte;

Welch Gelöbliss hätt' ein herz nicht neu dem Liebesglück geveiht Schon? Welch Treuschwur wäre auf's neu nicht schon erblüht in frischer Kraft?

Und so an der Ein'gung Tafel: weilten wir beisammen wieder, und vom Weine munter schlürfrend nahm sie ihn, // dem Lust entquoll,

*Nahm den Becher in die Hand sie, *** gleich das Herz voll Lächeln, sass beim Liebsten sie, die Lippe *** gleichen Lächlen voll.*

Doch das Feuer der Begierende war noch kaum entbrannt im Herzen, kaum des süssesten Genusses Macht so recht in Schwung gebracht,

Dadurch himmlischen Geschickes doppelzünigig neidisch Walten,

durch des hatten Himmels Kreislauf, der auf Ränke stets bedacht,
Brachen, während sonst den Dom voll[610] *Rosen plötzlich sich entwinden;*
mir aus lustvertrauten Rosen nicht als Dornen nun hervor.
Hoch das Haupt umflog auf einmal mir des Himmelskreises Wecker, wie
des Kranken Haupt der Engel, der die Seelen trägt empor,
Und an tausend Orten lies er seine Stimmer Ruf erschallen, wie am
Rechnungstag lebendig alles wird, was längst schon todt.
Und als das mein Herz erschaute, brach aufs neu ihm auf die Wunde, und
des Auges Pfad entquellen liess es Thränen blutroth.
Gleich wie in des Weines Becher ward, grauen Lachen glich die Klage,
die der Lippe sich gesellt.
Und so ward mir, dass zu sterben ich vor Kummer auch begehrte, und so
ward er als der Schmerz ach! Selbst das Seufzen mir vergällt.
Ja! als ob sich selbst erbittert war mein Herz, dass es[611] *sich sehnte, //*
seines eignen Selbst zu strafen, ledig ganz und los zu sein;
Zu vergehen vor innerem Schmerze, Seufzer nicht *entlockte dem Busten.*
Was denn ist's auch? So vom Staub ja wird des Himmelsspiegel rein.
Ein Fleck auf der glänzenden[612] *Sphärenscheibe – Jeder hat die Pflicht den*
Himmelsspiegel zu reinigen vom Staub.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1228-1231.)

ÎN NOAPTEA CE TRECU...

În noaptea ce trecu, spiritul îmi fu pătruns de parfumul ce răspândea miros de mosc adus de adierea vântului de primăvară.

Asemeni norilor, ființa mea strălucea din nou de belșugul bucuriei, ca și cum s-ar fi pogorât pe ea suflul prelung al grației divine.

Pentru a-mi întrema sufletul, Răsăritul împrăștia, în dreapta, arome, iar Nordul răspândea în stânga, miresme în jurul meu,

[Pe când] răpus de durere din pricina despărțirii de iubită, singuratic și în loc

---

[610] În mss.: *vol*.
[611] În mss.: *es* lipsește.
[612] În mss.: *glänzende*.

îndepărtat, îmi ascundeam, asemeni bâtlanului, capul în faldurile hainei;

Sub povara suferințelor despărțirii, trupul mi se prăvăli în pulberea mizeriei. În timp ce focul suspinelor îmi străpungea inima cu fierul roșu al dezbinării,

Cu sufletul chinuit de faptul că ceasul despărțirii contraria atât de mult propria-mi dorință, eram sătul de viață, [pentru că] se împlinea dorința lui, a dușmanului!

De mii și mii de ori îmi și izbucni pe buze durerea sufletului, în suspine: oare mult mai trebuie să mă chinuiască amărăciunea unei astfel de despărțiri?

*Cu putință e, desigur, *** să mă iubească cândva cu ardoare altcineva. Posibil, de asemenea, ca despărțirea de astăzi să mă cruțe de o suferință viitoare –*

Acum însă ea îmi încleștează profund sufletul, care nu e nici viu, nici mort, nici treaz, nemaipreocupându-se de sine însuși.

Da, ajunsei atât de departe, încât mă izolai într-un colț, din ochi mi se revărsau lacrimi de sânge, iar în inimă îmi zvâcnea greu sângele!

Dar mi se stinsese oare, atunci, sufletul? Nu! El se întoarse subit la lăcașul său, în trup. Iubita mea apăru, totuși, zveltă ca chiparosul, cu glasu-i de argint.

Să vezi acum dulcele-mi sânge cum curge. Chiar și numai imaginea căutăturii ei strengărești îmi izbește și rănește de-acum spiritul cu arcul încordat al mâniei.

Sub masca încrederii, privirea aceasta stă la pândă dușmănește. Buclele-i sunt rebele. Privește-i fața și buzele – pacea și liniștea îs dispărute de pe ele.

Ah, sigur, părul ei creț a înlănțuit multe suflete răzlețe, mii de îngeri au și căzut pradă săgeții ei rafinate.

În farmecu-i sentimental ascunde sigur substanța a sute de suflete, ea, mândruța. Dacă o privești, se stârnesc sute de suferințe, căci ochii ei se nutresc cu sânge.

Și eu însumi – nu mai deosebeam capul de turban, piciorul de încălțări, atât eram de cu patimă mistuit de doru-mi nemăsurat!...

O privii totuși când intră, mai presus de ea, căci pentru sufletele în așteptare fu atât de puțină consolare, ca pentru toți cei pe care-i chinuiește mâhnirea din dragoste.

Chiar dacă mi se oferi destulă bucurie adevărată, văzui și simții numaidecât cu amărăciune lăuntrică că ea alesese de bună voie despărțirea.

Dacă zâmbetu-i arăta dorință de pace – mânia ei declara război credinței. O deranja, o supăra orice pace; urmărește cu cochetărie să rănească,

Iartă de sute de ori, ce-i drept pe tăcute, dar cu suspine lipsite de căldură, smulgând îndârjită frâiele inimii, al cărei îndemn la viață slăbise de-acum demult.

Căzui de mii de ori victimă privirii ei – dar împotriva voinței; mi se furișează pe limbă

ruga fierbinte a iertării.

*Mi-era rușine de mine însumi – și totuși nu mă eliberam de aceasta în întregime *** pândeam privirea ei de mii și mii de ori.*

Chipul ei // strălucitor îmi înfășoară sufletul în mii de cercuri, asemeni globului pământesc ce se învârtește neîncetat în cerc în jurul unui singur punct.

Căzui la pământ în fața ei, năzuind spre buzele ei, lăsând-o să-mi calce viața în picioare!

Cum datine îmi îngăduia s-o sărut, plin de dor îmi întinsei de sute de ori obrazul, dar mă aplecai doar spre piciorușul ei...

Ah, abia îmi frecai delicat ochii, și sufletul îmi fu rănit de mii de ori de asprimea genelor ei.

Dar, în sfârșit, se așază plină de cea mai mare bunăvoință jos, în fața mea, și cu perechea de perle rubinii a buzelor ei întrebă tare:

„O, prietene al meu, tu cel atât de experimentat în defăimări josnice, care ai și fost de atâtea ori expus blamului în calitate de calomniator,

Ți-a zburat oare inima din trup? În amintirea dulcilor ceasuri, suspinând după imaginea iubitei, sufletul tău aleargă după ea?

De ce vrei să îți petreci tu zilele singuratic, într-un cotlon? De ce-ți distrugi sănătatea din pricina inimii?

Ce-ai câștigat tu prin despărțire? Ce, prin împăcare? Vei fi liniștit? Ți-e veșnic dor, dar însuți sacrificându-te trăiești tu oare? De ce ai făcut jurământ înstrăinării, nu mie?

Mie nu-mi ascunde nimic, spune-mi totul deschis, tot, cuvânt cu cuvânt!” pe când își îngăduia să-mi vorbească astfel cu gura ei,

Privirea-i îmi topi cu puterea farmecelor sale durerea inimii. Și nu-i ascunsei nimic din tot ce mă frământa profund.

Nu durerea din ziua despărțirii! Nu suferința nopților întunecate!

Ceea ce auzisem de la prieteni și cunoscuți despre dragoste, ceea ce-mi povestiră cândva prieteni sau copii despre despărțire,

Toate i le-am spus ei și nu știam că mă lămuream și pe mine însumi. Nu cât de multe îi trădasem, nici cât de multe îi ascunsesem.

Ce și cum se întâmpla era o enigmă, îmi dispăru însă suferința despărțirii. Dominarea mâhnirii ei mă făcu pe mine puternic și bogat ca Bubek. Suspinând din cauza suferințelor inimii, fu cuprinsă de ele fără voie. Vărsă lacrimi din ochi asemenea norilor de primăvară.

Pe fața ei curgeau la vale atâtea lacrimi dulci, binefăcătoare, precum un șuvoi de apă

pe câmpul de trandafiri –

Și, roșind încă și lăsându-și în jos căpșorul de rușine, ea îmi jură credință și nu-mi era permis niciodată să mă îndoiesc de acest jurământ.

Promisiunea ei repară totul. Cuvântul ei îmi dădu o veste îmbucurătoare. Dragostea ei mă consola, chiar dacă privirea-i binevoitoare îmi răpi toată liniștea:

Ce juruință n-ar fi fost în stare să facă o inimă din nou fericită în dragoste? Ce legământ de credință n-ar fi înflorit din nou, devenind o forță proaspătă?

Și astfel la masa împăcării zăbovirăm din nou împreună și, sorbind voioși din vin, ea luă în mână pocalul, izvor de plăcere,

**** inima voioasă, *** buzele numai zâmbet, încât [părea] că pe nimeni nu iubește mai mult.*

Dar abia se aprinsese focul dorinței în inimă, abia luă avânt impetuos puterea prea dulcii plăceri,

Când acțiunea ambiguă, invidioasă, a destinului ceresc, rotația grăbită a cerului, pusă mereu pe viclenii,

Îmi aduseră, precum petalele trandafirilor plini de spini se smulg brusc din trandafirii înveselitori, nimic altceva decât spinii.

Ceasul deșteptător al bolții cerești îmi proiectă deodată în zbor capul, precum creștetul bolnavului îngerul ce poartă spre înălțimi sufletele,

Făcând să-i răsune în mii de locuri chemarea glasului său că în ziua judecății de apoi va fi viu tot ce demult era de-acum mort.

Și când inima mea a întrezărit aceasta, i se deschise din nou rana, iar din ochi țâșniră lacrimi roșii ca sângele.

La fel ca în cupa de vin, inima mi se scufundă în sânge; râsului sinistru i se asemăna plângerea ce se asocia buzelor.

Și mă simțeam în așa hal încât doream chiar să și mor de supărare; durerea și însuși suinul îmi fură otrăvite.

Da, era ca și cum inima-mi o înrăia contra ei înseși, dorind // să se pedepsească pe sine, să rămână cu totul părăsită și răzleață,

Să se prăpădească de durerea lăuntrică. Din piept n-a scăpat nici un suspin. Ce mai e și aceasta? Da, așa se curăță de praf oglinda cerească.

O pată pe sfera strălucitoare. Fiecare are datoria să curețe de praf oglinda cerului.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 791-793. Trad. Leonard Gavriliu.)

O, KÖNNTE ICH...

O, könnte ich eine Nacht in Ruhe am Busen Dir,
Und von des Mondes Haupt den Kopfschmuck mir rauben;
Ich überragt an Weite den unweiten Himmelskreis.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1231-1233.)

O, DE-AȘ PUTEA...

O, de-aș putea o noapte să mă odihnesc la pieptul tău,
Aș prăda podoaba de pe al lunii creștet;
Întrecut-am în întindere bolta cerească din preajmă.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 793. Trad. Leonard Gavriliu.)

ICH SAH IM GEIST...

Ich sah im Geist als Kind mich noch und Jüngling.
O, Jugendtage, ihr Jugendtage!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1234.)

MĂ VĂZUI ÎN GÂND...

Mă văzui în gând copil doar, apoi tânăr.
O, zile ale tinereții – voi, zile ale tinereții.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 793. Trad. Leonard Gavriliu.)

DASS ICH EINMAL DOCH...

Dass ich einmal doch, ich Sklave, Gunst und Gande bei ihr fände.
Liess sie's gestern klar mich schauen, wie man Huld und Güte spende.
Aller Sünden sprach sie los mich und ergriff dann meine Hand.

Schlang sie endlich um den Hals sich, lächelnd, lächelnd, ohne Ende.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1234.)

DACĂ VREODATĂ...

De aș găsi la ea vreodată, totuși, eu, sclavul, favoare și îndurare.
M-a lăsat ieri doar să privesc cum se dăruiește farmec și bunătate.
Ea îmi iertă toate păcatele și îmi apucă apoi mâna.
Și-a strecurat-o, în fine, pe după grumaz, surâzând, surâzând la nesfârșit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 794. Trad. Leonard Gavriliu)

EIN WARMER TAUWIND...

Ein warmer Tauwind weht vom Süd' und treibt mir auf verschollene
Sagen
Von Ländern, wo die Myrthe blüht und wo die Nachtigallen schlagen;
Der Zeiten Wahrheit[613]*,Qual und Wonne, des Morgenlandes*
Märchenpracht,
Sie steigen auf mit Wüstensonne, aus Tausendundeine Nacht.
Der Menschen Seele und Gedanken umspannen weit der Schöpfung
Raum,
Die Formen wechseln wie die Schranken, denn alles Leben ist ein
Traum.
Auf Erden wechselt nur der Leib und jede Form sie ist vergänglich;
Ob Baum, ob Tier, ob Mann, ob Weib, der Seele Wandlung ist
unendlich.
*Ob in der Fluth, ob in dem Feuer, im *** im Weizenkorn,*
Das grösste Rätsel heisst Erneuren, und immerdar beginnt's von vorn.
Auch ihren Trost[614] *hat herbe Pein und selig blüht aus tiefsten Qualen,*
Die Wüste schmückt morgens. Schau, die dunkle Nacht hat
Sternenstunden.
Die schwarzen Grüfte schmücken Kränze, die Pein winkt, wie's Auge

---

[613] În mss.: *Warheit*.
[614] În mss.: *Tost*.

bricht,
An jedes Elends letzter Grenze flammt einer Hoffnung Morgenlicht!
Ein seliges[615] *Schweigen*[616] *auf geküsstem Mund.*

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1235.)

UN VÂNT CALD DE DEZGHEȚ...

Un vânt cald de dezgheț adie dinspre sud și îmi trezește legende de mult uitate
Despre țări în care înflorește mirtul și unde cântă privighetorile;
Adevărul vremilor, cazna și desfătarea, splendoarea basmelor Orientului,
Ele răsar ca soarele deșertului din O mie și una de nopți.

Sufletul și gândurile oamenilor cuprind vastul spațiu al creației,
Formele se schimbă ca limitele, căci viața toată e un vis.
Pe pământ se transformă numai corpul și orice formă este inteligibilă;
Fie arbore, fie animal, fie bărbat, fie femeie, schimbarea sufletului e interioară.
*Fie în bătaia valului, fie foc, în ***, în bobul de grâu,*
Marea enigmă se numește înnoire și de-a pururi o ia de la început.

Orice amară suferință își are consolarea ei și din durerea cea mai cruntă înflorește cel fericit,
Pustiul se împodobește dimineața. Privește, noaptea întunecoasă are ceasuri siderale.
Criptele negre sunt împodobite cu coroane, suferința face semn cum se stinge;
La capătul ultim al fiecărei mizerii licăresc zorii unei speranțe.
O tăcere ferice pe gura sărutată.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 794. Trad. Leonard Gavriliu.)

DIE GOLDENE ZEIT...

Die goldene Zeit umschattet Wälderpracht[617]*,*

---

[615] În mss.: *selig*.
[616] În mss.: *Scweige*.
[617] În mss.: *Wälderprcht*.

Wo Elfen tanzen in der Sommernacht;
Durch grüne Dämmrung fliesst der feine Duft;
Laut rauschen Quellen in verborgener Kluft...
Auffliegt ein Taubenschwarm.
Im Wellenglimmer geheimnisvolle Wassertiere schwimmen.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1236.)

EPOCA DE AUR...

Epoca de aur adumbreşte măreția pădurilor
În care dansează ielele în noaptea soarelui;
În crepusculul verde se răspândeşte delicata mireasmă;
Izvoarele susură tare în prăpastia ascunsă...
Un stol de porumbei îşi ia zborul.
În valuri scânteietoare înoată misterioase animale acvatice.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 795. Trad. Leonard Gavriliu.)

ICH DACHTE NIE ES KÖNNT EIN TRAUM...

Ich dachte nie könnt ein Traum,
Ein Traum uns so beglücken,
Wie trunkene Minuten kaum,
Im Wachen uns entzücken.

Was hält uns Theuere doch im Bann,
Wenn wir uns traut umschliessen,
Das nie sich meine Seele kann,
In Deine ganz ergiessen?

Ein Pilger *vor den Pforten ringt*
Nach Worten der Gedanke,
Dein Arm, der kosend mich umschlingt,

Ist doch nur eine Schranke.

Ein falscher Lehrer ist dein Mund,
Wenn laut die Herzen pochen.
Das letzte Wort, der letzte Grund,
Das bleibt unausgesprochen.

Doch wie sich Wölkchen silberbleich
Im Morgenroth entzünden,
Erhellt ein Traum dein Seelenreich
Mir in den tiefsten Gründen.

Ein holdgelöstes Rätsel spricht
Aus Deinem Aug', dem feuchten;
Ein Schleier ist dein Angesicht,
Dahinter Rosen leuchten.

Und glühend wie der Sommerhauch
Vor nachenden Gewittern,
So fühlen[618] *unsre Seelen auch*
Nun in einander zittern.

O weniger Durcheinander sein
O schrankenloses Schweben –
Die Erdenwelt, sie wird zum Schein,
Und Traum das wahre Leben!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1237-1238.)

N-AȘ FI CREZUT VREODATĂ...

N-aș fi crezut vreodată că un vis

---

[618] În mss.: *fühl*.

Atât de fericiți ne poate face,
Cum de-al beției tulbure abis
Abia trezia dacă ne desface.

Ce blestem, scumpo, puse stăpânire
Pe noi, că sufletu-mi, ce fermecat e,
În clipele divine de iubire
Să se reverse în al tău nu poate?

Un pelerin *sfios la poartă bate*
Și doar cuvinte pentru gându-i cere.
Sunt brațele-ți, în juru-mi încleștate,
Ca două albe, stranii bariere.

Un dascăl fariseic ți-este gura
Când inima puternic ne zvâcnește
Și ultimul cuvânt își lasă zgura,
Neexprimând ideea ce urzește.

Cum norișori în mantă argintie
S-aprind în jarul zorilor, departe,
A sufletului tău împărăție
De facla unui vis îmi face parte.

Enigmei îi pătrund tot înțelesul
Privind în ochii tăi mereu fugari.
Sub vălul ce acoperă eresul,
Ca trandafirii, pură, îmi apari.

Ca vântul arzător în miez de vară
Ce prevestește din văzduh furtuna,
Ni-s sufletele glob vibrant de pară
Când în simțire amândouă-s una.

O, de am fi ca la-nceputuri Chaos

Plutind etern în cosmicul abis –
Lumea terestră aparent adaos,
Iar viața cea reală – veșnic vis!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 796-797. Trad. Leonard Gavriliu.)

SO SING...

*So sing * auch ich dir ganze Lebenskraft*
Die Blüthen deines Lieds umweben
An Deinen Schein seit manchem Jahr
Aug – eine ewge Lampe Klar;

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1239.)

TOATĂ VIAȚA...

Toată viața ți-am cântat așa,
Întrețesând cu flori cântarea ta
Și chipu-ți, de ani și ani la rând,
E ca o candelă de-a pururi luminând;

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 797. Trad. Leonard Gavriliu.)

KEIN WESTHAUCH...

Kein Westhauch würzt mit Düften der Gefilde überstreut
Kein Lorbeer rankt am edlen Marmorbilde,
Die Palme neigt die stolze Krone nicht
Der Säule zu getaucht in Blend und Licht.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1239.)

NICI O BOARE...

Nici o boare nu aduce miresme dulci din asfințit,

Chipul de marmoră cel nobil cu lauri nu-i împodobit,
Iar palmierul a sa mândră coroană nu-și înclină
Spre o columnă clar-obscură, de beznă și lumină.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 797. Trad. Leonard Gavriliu.)

WIE KINDESAUGEN...

Wie Kindesaugen gucken hell die Sterne
**** von des Himmels klarem Dom*
Sie bringen Grüsse aus der weiten Ferne
*Und spiegeln, lieblich glitzernd sich im Sterne**

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1239.)

OCHII COPIILOR...

Ochii copiilor se uită la stele,
**** pe-al cerului limpede dom:*
Stelele-aduc salutul nemărginitului
Și-n ele s-oglindesc dulci ochi de om.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 798. Trad. Leonard Gavriliu.)

VON NORDEN HER WELCH DUMPF GEWALTIG DRÖHNEN?...

Von Norden her welch dumpf gevaltig Dröhnen
Es nahet Schritt für Schritt in ungemessnem Zug
Und oh des Krieges wetterbraunen Söhnen
Zerfetzte Fahnen ziehn im Windesflug.
Es blitz und gleist – von mächtigen Feuerschlünden
Noch pulverschwarz die Erde zitternd dröhnt
Und Ross um Ross scheint sich heranzuwinden
Und, Zug um Zug, das Hornsignal ertönt –
Was soll der Ton! Was sind's für Kriegsgestalten,
Die traumhaft mir Vergangenes entfalten?

War‘s nicht im Winter als von nordschen Feldern
Des Schwesterpaares dumpfer Schrei erklang?
Der Däne in den übereisten Feldern
Ums Bruderland die blut’gen Fesseln schlang?
Sach man von Zorn das deutsche Volk nicht zittern
Das einmal schon den Danebrog zerbrach*
Und brauste nicht gleich Brandungsungewitter?
Ein Sturmesflug schien sich emporzuraffen
Und ahnungsvoll klang das Geräusch der Waffen.
Da wird es hell! Am fernen Donaustrande
Der Doppeladler spannt seine Schwingen aus;
Den eignen Spross zum Kampf im fernen Lande
Schickt Hohenzollers grosses Königshaus.
Die alten Namen hört man wiederklingen
Von Eckernförde, Schleswig tönt es laut
Und hoch vom Mast, im Winde sich zu schwingen
Die deutsche Flagge mahnend niederschaut!
So zieht all denn aus ihr waffenstolzen Heere
Zu wahren blutig eures Volkes Ehre!

Sie zogen aus – vom Königsberge her
War kaum entbrannt das Spiel der Todesblitze,
Da sankt in Schutt die alte Dänenwehr,
Und gegen Düppel donnern die Geschütze.
Bei Oversen dem grausen Totengraben
Schickt Helgoland die Ehrensalven nach
Und als am Sund die Todenfeuer *starben*
War weggemacht mit Blut die blutge Schmach:
Von Meer zu Meer die Siegesbann walten!
Von Meer zu Meer die Segelslieder hallten!
Du altes Wien, du graue Kaiserswiege
Hörst du am Thor den mächtgen Heldengang?
Du Steingedanke voll der Riesenzüge

Schickst du nicht aus dem tiefsten Glockenklang?
Schon wachten auf die stolzen Kaiserahnen
Und ziehn hieraus aus der Cäsarengruft
Sie schweben grüssend um die alten Fahnen,
Sie ziehen segend * langsam durch die Luft,
Und rings das Volk mit heiligem Entzücken
Will an die Brust die Heldensöhne drücken.

So tönet denn, ihr jubelnden Fanfaren!
Ihr Siegesklänge rauscht ins Land hinaus.
Und ihr benarbte, ernste Kriegesscharen
Ruth in der Heimat weichen Armen aus.
Ich aber zieh im Geist zu stillen Hügeln
Um die das Meer im Wogenbilde träumt
Und horch der Mahnung, wenn von Sturmesflügeln
*Egner * den Sand zur bleichen Düne schäumt:*
Der Toden denkt, die fern am öden Strande
Mit ihrem Herzblut zahlen deutsche Schande.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1240-1241.)

CE BUBUIT PUTERNIC, ÎNĂBUȘIT, DINSPRE NORD?...

Ce bubuit puternic, înăbușit, dinspre nord?
Se apropie pas cu pas în nesfârșit marș
Ca și cum fiii încercați de intemperii ai războiului,
Cu drapele zdrențuite mărșăluiesc în rafala vântului.
Fulgeră orbitor de din guri de foc puternice,
Negru de pulbere, pământul încă mai bubuie zguduindu-se
Și cal lângă cal par a se avânta încoace
Și în tact răsună și semnalul de corn.
Ce înseamnă răsunetul! Ce întâmplări de război
îmi desfășoară, ca în vis, trecutul?
N-a fost oare astă iarnă când, de pe câmpiile nordice,

Răsuna strigătul înăbușit al perechii frățești?
Danezul, în câmpurile înghețate bocnă,
Lega lanțuri însângerate în jurul țării frățești?
Nu se văzu cutremurându-se de mânie poporul german
Care a și distrus mai întâi Daneborg
Și nu a clocotit numaidecât furtuna distrugătoare?
Un avânt furtunos părea să se ridice din nou
Și plin de presimțiri răsuna zgomotul armelor.

Dar iată că s-a luminat! Pe malul îndepărtat al Dunării
Dublul vultur își desfășoară aripile;
Propriul vlăstar la luptă în țara îndepărtată
Și-l trimite Marea Casă regală Hohenzollern.
Se aud din nou vechile nume
De la Eckernförde, Schleswig răsunând puternic
Și din catargul înalt, fâlfâind în vânt,
Drapelul german privește în jos avertizând!
Așa porniră apoi armarele lor mândru înarmate,
Să apere sângeros onoarea poporului nostru.

Porniră de la Königsberg încoace.
Abia se dezlănțuise jocul fulgerelor ucigașe
Și iată căzu în ruine vechea apărare daneză,
Și bubuiră tunurile contra Duppel-ului.
La Oversen groaznica groapă a morții,
Helgoland trimite salvele de onoare,
Iar când la Sund se stinseră focurile morții
Se îndepărtase prin sânge dezonoarea sângeroasă:
De la mare la mare stăpânesc stindardele victorioase,
De la mare la mare răsună cântecele victoriei!
Tu, bătrână Viană, tu, leagăn străvechi al împăratului,
Auzi tu la poartă pasul greu al eroilor?
Tu, gând de stâncă plin de campanii uriașe,
Nu trimiți sunetul cel mai profund al clopotelor?

Se și treziră mândri străbuni imperiali
Și ies din cavoul Cezarilor.
Ei planează salutând vechile stindarde,
Ei trec încet, binecuvântând, prin aer,*
Iar de jur-împrejur poporul cu sfântă încântare
Vrea să strângă la pieptu-i fiii eroici.

Așa răsunară atunci fanfarele lor jubilatoare!
Sunetele lor victorioase vuiesc în largul țării,
Iar șirurile de războinici, acoperiți de cicatrici, cu gravitate
Se odihnesc în brațele dulci ale patriei;
Eu însă cu spiritul mă îndrept spre colinele liniștite
În jurul cărora visează marea sub forma valurilor
Și ascult avertismentul, când aripile furtunii
Aruncă spuma mării pe nisipul dunelor palide:
Se gândește la morții care, departe, pe malul pustiu,
Plătesc cu sângele inimii lor infamia germană.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, pp. 790-800. Trad. Leonard Gavriliu.)

AM SPIGEL SITZT DAS BURGFRÄULEIN...

Am Spiegel sitzt das Burgfräulein – und strählt ihr Haar und lacht.
Das Fräulein schüttelt ihr goldenes Haar;
Du sprichst nicht mach Gebühr
Und glänzt mein Aug, und blüht mein Mund,
Sag was kann ich dafür?

Was schert mich all die Liebesglut
Von Ritter und Edelknecht,
Lass sie verderben und sterben.
Sie sind mir viel zu schlecht.
Lass sie verderben und sterben,
Eh sie mich lehren frein
Der Wind, der Wind, das Königskind,

Soll eh mein Buhle sein.

Zu Nacht das Fräulein schlief im Saal,
Sie hat einen schweren Traum –
Ihr war im Flug ein Vogel
In bodenlosen Raum

Hoch über ihr die leere Luft
Und unter ihr das Meer.

Die Harf nur klirrt und klingt im Saal
Die Fenster springen auf –
*So wie das *** dort im Traum*
So fliesst's an ihr herauf.

Des Lagers Decken lichten sich
Sie weiss nicht was gescheh'n
Ihr faltig Nachtkleid flattert
Ihre golden Locken wehn.

———————

Es küsst sie was so kühle,
Dass ihr das Blut gerinnt
Es kommt ein langer, luftger Arm
Und hebt sie auf geschwind.

———————

Hinaus, hinaus, feine Lieb und fort
Im weissen Mondenschein
Und ist dein Fuss gleich unbeschuht
*Es geht zum *** reiche.*

———————

Ich bin der Tod du Königskind
Du überstolzes Blut –
Die Wälder neigten sich unter mir
Und mir gehorcht die Flut.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1243-1244.)

DOMNIȚA DIN CASTEL ȘADE ÎN FAȚA OGLINZII...

Domnița din castel șade în fața oglinzii și își piaptănă părul și râde
Domnița își scutură părul auriu:
Tu nu vorbești după cuviință
Și ochiul meu strălucește, gura îmi înflorește,
Spune, ce-s eu de vină?

Ce mă-ncălzește pe mine toată acea dogoare a dragostei
Cavalerului și pajului?
Lasă-i să se ruineze și să moară,
Ei sunt pentru mine mult prea de rând.

Lasă-i să se ruineze și să moară
Înainte de a mă libera din ucenicie
Vântul, vântul, copilul de rege
Să-mi fie mai degrabă iubit.

Noaptea, domnița dormi în sală.
Ea avu un coșmar –
Îi apăru o pasere în zbor
În încăperea fără tavan.
Sus, deasupra ei, aerul gol,
Iar sub ea, marea.
Harfa doar zdrăngăne și sună în sală,
Ferestrele se sparg
*Ca și *** acolo în vis,*
Așa curge spre ea în sus.
Acoperișul patului se luminează,
Ea nu știe ce se întâmplă,
Fâlfâie cămașa-i de noapte în falduri,

Îi flutură buclele aurii.

O sărută ceva atât de rece,
Încât sângele-i piere din obraz;
Se-ntinde un braț lung, aerian
Și o ridică repede.

Afară, afară, frumoasă iubită și departe,
În lumina albă a lunii,
Iar dacă piciorul tău nu-i numaidecât încălțat,
Merge în imperiul [neființei].

Eu sunt moartea, tu copil de rege,
Tu sânge nemaipomenit de mândru –
Pădurile mi se pleacă
Și potopul mi se supune.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 801-802. Trad. Leonard Gavriliu.)

DER ERWARTETE NICHT...

Der Erwartete nicht, ein Fremder nur
Betritt die Flur
Der Fremde ist's nicht, doch wäre es recht
Von demselben Leid ist sein Herze voll

Er war der Erwartete nicht
Ein Unerwarteter kem
Doch dieser möchte wohl[619]
Das Loos des anderen haben

*So freudestrahlend, so *** end*

---

[619] În mss.: *wo*.

Ja wenn's nur der Erwartete wäre –
Der Erwartete nicht, ein Fremder kam.
Umsonst das Freudestrahlen
Doch möchte der Fremde gerne ***
Zum Erwarteten werden wollen

Er ist nicht, ein Fremder nur
Betritt die Flur
Der Fremde jedoch will gerne
Er wäre.
Am Feuer, still'
Doch der Fremde will's so tief, so sehr,
Dess er's selber wäre
Umsonst den Menschen das Auge ***
der Wert Gold
Umsonst dein doch nicht – der Fremde dachte *
Von jenem Blicke noch glanzumweht
An das süsse Land, die schmerzvolle Freude
Nur das ihm selber gegolten hätt.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, pp. 1245-1246.)

NU CEL AȘTEPTAT...

Nu cel așteptat, doar un străin
Păși în pridvor
Nu este cel așteptat, totuși dacă ar fi el cu adevărat
De aceeași suferință e plină inima sa.
El nu era cel așteptat
Sosi unul neașteptat
Acesta dorea însă tare
Să aibă soarta celuilalt
Atât de strălucitor de bucurie, atât de înroșit ***
Da, numai dacă ar fi el cel așteptat

Nu cel așteptat, sosi un străin
În zadar lucirea de bucurie
Totuși străinul ar fi dorit cu plăcere ***
Să vrea să devină cel așteptat
Nu e el, e doar un străin care
intra în pridvor
Totuși străinul ar vrea bucuros
să fie el
La vatra de foc
Totuși străinul vrea atât de profund, atât de tare
să fie el însuși acela.

În zadar ochii oamenilor [au]
valoarea aurului
În zadar ai tăi totuși nu – se gândi la bucurie
Încă adiat strălucitor de acea privire.
Dulcii țări, bucuria plină de amărăciune
Ca și cum ai fi avut-o tu însuți.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 803. Trad. Leonard Gavriliu.)

WIE EINE BLAUE GLOCKE...

Wie eine blaue Glocke scheint der Himmel
Und höher rollet sein Donnersauge
In grauen Wolken, Andächtig ziehen
Die frommen, goldnen Sternenscharen
In Wolkendome Gottes zum Gebete –
Und auf der Erde, auf der weiten Ebne,
Lieg müd und[620] *sorgen bleich der stumme Feldherr,*
Beendigt ist die Schlacht seit lang. Und müde
Lässt er sein schleres Haupt auf die Knien,

[620] În mss.: *u*.

Und blick ins Feld auf die zerstreuten Haufen.
Und dunkel wird der Himmel, immer[621] *dunkler.*
Wie gross scheint er zu sein, wie klein ist er.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1247.)

CA UN CLOPOT ALBASTRU...

Ca un clopot albastru arată cerul
Și sus, undeva, bubuie tunetul
În nori de cenușă. Atente la poruncă,
Roiuri de stele aurii, cuvioase,
Pătrund în domul de aburi divin –
Iar pe pământ, pe un șes întins,
Ostenit și palid de griji, mut stă generalul,
După lupta-ncheiată de mult, istovit,
Capul și-l lasă greoi pe genunchi,
În mulțimea de soldați risipită.
Se-ntunecă cerul, mereu se-ntunecă.
Ce măreț generalul pare, și cât e de mic.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 804. Trad. Leonard Gavriliu.)

Răspândite pe parcursul a nu mai puțin de douăsprezece manuscrise, temele din poeziile lui Karl Woermann par a fi preferatele lui Eminescu, căci din acest autor copiază cel mai mult, așa cum se constată din reproducerile de mai sus. Sunt, așadar, în aceste manuscrise, un număr de patruzeci de titluri, toate reproduse în 1871.

Răspândirea lor în manuscrise este următoarea: *Rugăminte* (ms. 2285, f. 63v.); *În metropolă* (ms. 2285, f. 63v., 64r., 64v.); *O înghițitură bună* (ms. 2287, f. 7v.); *Cântec de petrecere* (ms. 2287, f. 10r.); *Apoi, iată că...* (ms. 2287, f. 12v.); *Lumea* (ms. 2254, f. 296r., pe o fâșie de hârtie); *Zăpada furtuna o spulberă* (ms. 2257, f. 21v., 22r.); *Originar e „lumea”...* (ms. 2257, f. 186v.); *Stelele scânteiază incandescente...* (ms. 2259, f. 226r.); *Iubitul zace dezvelit în mormântul de stâncă...* (ms. 2259, f. 226r.); *La o sută de ani o dată*

[621] În mss.: *imm*.

înflorește aloea... (ms. 2259, f. 226r.); *Pentru a nu uita gândurile...* (ms. 2259, f. 226r.); *Și Dumnezeu de-aș fi...* (ms. 2259, f. 286v.); *Cerul e atât de întunecat albastru...* (ms. 2259, f. 286v.); *Străbate o durere...* (ms. 2260, f. 14r.); *Pasărea Phoenix...* (ms. 2260, f. 14r, 15r.); *O ramură* (ms. 2260, f. 312v.); *Tu, suflete al meu...* (ms. 2262, f. 111r.); *Piei, tu, nemerniciile...* (ms. 2262, f. 151r.); *Ce sus ei parveniră!...* (ms. 2276 A, f. 181r.); *Tu erai vestitorul necazurilor...* (ms. 2280, f. 27r.); *În înalta cetate de gheață...* (ms. 2281, f. 79r.); *Zburam prin zonele alpine...* (ms. 2285, f. 69v., 70r.); *Din floare în floare...* (ms. 2285, f. 70r, 70v.); *Tânărul titan* (ms. 2285, f. 124v.); *La ale ei picioare stă-mpovărat pe gânduri...* (ms. 2285, f. 125r., 125v.); *În noaptea ce trecu...* (ms. 2286, f. 55r., 55v., 56r., 56v., 57r., 57v.); *O, de-aș putea...* (ms. 2286, f. 57v.); *Mă văzui în gând...* (ms. 2286, f. 57v.); *Dacă vreodată...* (ms. 2286, f. 57v.); *Un vânt cald de dezgheț...* (ms. 2286, f. 76v.); *Epoca de aur...* (ms. 2286, f. 77r); *N-aș fi crezut vreodată...* (ms. 2290, f. 8r.); *Toată viața...* (ms. 2289, f. 67r.); *Nici o boare...* (ms. 2290, f. 67r.); *Ochii copiilor...* (ms. 2290, f. 67r.); *Ce bubuit puternic, înăbușit, dinspre nord?...* (ms. 2290, f. 65r., 65v., 66r., 66v.); *Domnița din castel șade în fața oglinzii...* (ms. 2290, f. 67v. 68r.); *Nu cel așteptat...* (ms. 2290, f. 87v., 88r., 89r); *Ca un clopot albastru...* (ms. 2291, f. 44v.).

Deși Eminescu a citit cu atenție contribuția lui Rudolf Gottschall (ms. 2285, f. 62v-63r.) care afirmă în repetate rânduri că toți poeții recenzați aparțin unei categorii de mijloc și nu posedă un talent mai remarcabil, [622] iată un exemplu ilustrativ prin care poetul român judecă și simte cu judecata și simțirea proprie.

Temele abordate sunt diverse, încărcăturile emoționale sunt și ele de tării mai accentuate sau mai moi, așa încât *O înghițitură bună* și *Cântec de petrecere*, degajă din versurile lor un amestec de odă bahică destul de reușită, în spiritul cântecelor studențești de altădată, ducând cu gândul la poeziile bahice ale antichității.

Altădată, Eminescu trimite la atmosfera descrisă de Blaga în *Elogiul satului românesc*, ori la cea a tematicii poetice eseniene, așa cum devoalează poezia *Lumea* (cu un vers de genul: *E mai bine să piară satul decât în sat datina*). Toate astea fără prea mari adâncimi de spirit. Copiind o poezie ca *Zăpada furtuna o spulberă*, Eminescu știe să despartă autorul cu talent de cel care imită.

Odată cu poezia intitulată *Apoi iată că...*, poetul român va depista o evidentă originalitate de gândire poetică, aducând aminte de celebra *Odă* (*în metru antic*), deși creația

---

[622] Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, p. 106.

germanului pare neterminată... Cât despre maxime, ele sunt atât de bine așezate în context încât uiți că sunt versuri și te fac să intri în conținutul lor adânc, așa cum se întâmplă în *Originar e lumea...*, spre exemplu.

De remarcat faptul că (întocmai ca la simboliștii europeni de mai târziu), vreo câțiva poeți germani, între care și Woermann, aduc, prin sugestiile lirice elaborate inspirat și mijlocite de subtilități cu rol rafinat în transmiterea mesajului, un suflu împrospător liricii germane fără să frizeze genialitatea. Un exemplu ilustrativ în acest sens îl dă poezia *Stelele scânteiază incandescente*, care trimite prin tematică la poetul chinez, Li Tai Pe, prin versuri ca acestea: *În adâncul lac privește liniștit și îndurerat / Globul însuși al lunii.* Cât despre *Iubitul zace dezvelit în mormântul de stâncă*, se poate spune fără putință de tăgadă că este vorba de întoarcerea în sine a poetului, ceea ce lui Eminescu nu i-a scăpat, cum nu se poate să-i fi scăpat încifrarea din *Pentru a nu uita gândurile* sau ca în *Cerul e atât de întunecat de albastru,* în care se găsește o metaforă unică: *Florile sunt pietre prețioase topite*.

În sfârșit o poezie cu toate metaforele ei acasă: *Pasărea Phoenix*, în care Woermann aduce în prim plan o precizare la obiect: *care trăia în văpaie*. De aici a venit scânteia când Eminescu se apleca asupra *Odei* sale *în metru antic*? Sunt întrebări la care numai frământarea intimă a aluatului proaspăt al inspirării și adâncimii oceanului gândirii eminesciene pot răspunde.

Presupunând doar ceea ce aprecia Eminescu atunci când selecta o poezie sau alta, noi remarcăm varietatea abordărilor tematice: unele creații au apropieri de haiku japonez, așa cum se întâmplă în poezia *O ramură*, sau în altele în care găsim ecouri din *Trecut-au anii...*, așa cum altădată desprindem *noduri* (vezi Nichita Stănescu) din epopeile nordice sau cele ce țin de motivul *carpe diem*, așa ca în poezia *Din floare în floare* (unde regăsim versul *O, nu scăpați astăzi clipa cea repede*). Nu-i este străin autorului nici motivul *viața e vis*, care trimite la Calderon de la Barca. Cu toate acestea, *Ce bubuit puternic dinspre nord*, spre exemplu, este oricum altceva decât ceea ce făcea Eminescu în *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*, căci nu o dragoste de patrie adâncește tema acestei poezii, ci satisfacția triumfală a cuceritorului.

Cât despre poemul intitulat *În noaptea ce trecu*, acesta nu e nimic altceva decât un poem în proză în care sunt surprinse patimile și deșertăciunile împăcării între iubiți și din care cităm: *Acum însă ea îmi încleștează profund sufletul, care nu e nici viu, nici mort, nici treaz, nemaipreocupându-se de sine însuși. // Da, ajunsei atât de departe, încât mă izolai într-un colț, din ochi mi se revărsau lacrimi de sânge, iar în inimă îmi zvâcnea greu sângele! // Dar mi se stinsese oare, atunci, sufletul? Nu! El se întoarse subit la lăcașul său, în trup. Iubita mea apăru, totuși, zveltă ca chiparosul, cu glasu-i de argint. // Să vezi acum dulcele-mi sânge*

cum curge. Chiar și numai imaginea căutăturii ei strengărești îmi izbește și rănește de-acum spiritul cu arcul încordat al mâniei. [...] // *Nu durerea din ziua despărțirii! Nu suferința nopților întunecate! // Ceea ce auzisem de la prieteni și cunoscuți despre dragoste, ceea ce-mi povestiră cândva prieteni sau copii despre despărțire, // Toate i le-am spus ei și nu știam că mă lămuream și pe mine însumi. Nu cât de multe îi trădasem, nici cât de multe îi ascunsesem.* [...] // *Pe fața ei curgeau la vale atâtea lacrimi dulci, binefăcătoare, precum un șuvoi de apă pe câmpul de trandafiri – // Și, roșind încă și lăsându-și în jos căpșorul de rușine, ea îmi jură credință și nu-mi era permis niciodată să mă îndoiesc de acest jurământ. // Promisiunea ei repară totul. Cuvântul ei îmi dădu o veste îmbucurătoare. Dragostea ei mă consola, chiar dacă privirea-i binevoitoare îmi răpi toată liniștea...*

Atras fiind de cronicile lui Rudolf Gottschal, Eminescu nu dezminte nici aprecierile critice ale acestuia. Ele exprimau în adânc ceea ce lectura poeziilor respective ținea să transmită, așa ca în rândurile de mai jos: *K. Woermann, autorul antologiei „Din natură și din spirit", dedicată lui Karl Lemcke, este, fără discuție, relativ cel mai important între poeții recenzați. Dacă poeziilor lui le lipsește marca originalului, totuși ele sunt în parte pline de idei și în cea mai mare parte sentimentale, și apar în fața publicului într-o formă foarte corectă, deseori foarte grațioasă.* [...] *...n-am găsit nici o singură rimă falsă și foarte rar un vers cu ritm șchiopătând. Woermann este un om foarte umblat.*[623]

În prefața poeziilor sale din volumul anunțat la început, el spune: *Autorul s-a bucurat de bucuriile dragi ale unei soarte comode și voioase șederi acasă; el a simțit amețeala fermecătoare a universităților germane;* [era docent și istoric de artă n.n.] *el s-a adâncit în labirintul filosofic îndrumat de profesori vrednici: dar el a străbătut și întinderile vaste și înspumate ale mărilor lumii, s-a plimbat pe sub palmierii Indiei, a văzut înălțându-se piramidele Egiptului, a coborât pe Mississipi, „părintele râurilor", și după ce s-a săturat admirând toată măreția și strălucirea naturii, a trăit în orașe din ambele emisfere pentru a se acomoda cu activitățile exotice ale cetățenilor lumii. // Rezultatul poetic al acestei agitate vieți de călătorie l-a așezat Woermann în „Portrete de călătorie", cum a intitulat el o parte a poeziilor sale, ce conține unele cântece foarte drăguțe, câteva peisaje și situații avântat prezentate.* [...] *Printre diferitele piese ale capitolului „Adevăr și frumusețe", evidențiem în mod special poemul-imn „În fața cascadei Niagara" și sonetul „Justificare", plasând aici și următoarea epigramă, ce împrumută o exprimare potrivită unei idei într-adevăr cuminți...*

---

[623] Rudolf Gottschall, *Noi poezii lirice*, apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 109.

[...] *Plin de emoțiune este poemul „Rugăciune”.* [...] *Foarte frumoasă este și povestirea mai lungă în trohee puternice: „Oda”.*[624]

În ceea ce privește minusurile poeziilor lui Woermann, același recenzent german al timpului menționează că ele trimit la *lipsa unei trăsături energice marcante a personalității poetice, o lipsă care domină în ciuda căldurii sufletești și a iscusinței formale a acestor poezii. În culegerea lui Woermann, pe lângă unele cântece înflorite și pline de farmec și pe lângă unele povestiri iscusite, găsim prea multe creații fără importanță. Un autor cu adevărat important însă se ocupă de teme pline de însemnătate. Temele autorului sunt întotdeauna un criteriu decisiv pentru valoarea sa spirituală. Am dori ca Woermann, în viitor, să țină seama de cuvântul bine intenționat „Non multum sed multa”!!*[625], așa încât Eminescu putea cântări cu și mai multă luciditate atunci când selecta poeziile în vederea transcrierilor acestora în manuscris, căci o făcea cu pintea proprie, fără să țină cont de constrângerile nimănui.

*

Despre poetul englez care moare în același an cu Eminescu, (în 12 decembrie), ROBERT BROWNING, prezent și el în manuscrisul eminescian, se știe că s-a născut pe 7 mai 1812. A fost unul dintre cei mai importanți poeți, dramaturgi și creatori de monologuri din epoca victoriană. În stilul său personal al unui vocabular și al unei sintaxe original-provocatoare, creațiile acestuia sunt pline de ironii, de umor negru, de comentarii cu caracter social, dar și de fundaluri istorice viu colorate. A cunoscut urcușul rapid, apoi o spectaculoasă cădere, după care din nou succesul. Toate au început cu succesul lungilor poezii *Pauline* (1833) și *Paracelsus* (1835) și au scăzut odată cu *Sordello* (1840). Faima i-a revenit abia peste un deceniu, când a trecut de la formele artistice preluate din Schelley la unele cu totul personale.

În 1846 se căsătorește cu poeta (mai în vârstă) Elizabeth Barrett, hotărându-se să locuiască în Italia, pitoreasca țară europeană, plină de istorie, dar și de peisaje fermecătoare, care a ispitit, așa cum am văzut, mai mulți dintre creatorii luați aici în discuție.

Creațiile care l-au făcut celebru au fost: colecția *Männer und Frauen* [*Bărbați și femei*] (1855), *Dramatis Personae* [*Die Personen des Dramas*] (1864). Poemul epic *The Ring and the Book* [*Inelul și cartea*] (1868-1869), îi readuce succesul. Pe măsură ce a trecut timpul Browning a acumulat idei și experiență, așa încât spre finalul vieții sale a fost considerat drept

---

[624] R. Gottschall, *Noi poezii lirice*, apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, pp. 111 și 113.
[625] *Ibidem*, p. 113.

un poet-filosof care va contribui la zugrăvirea socialului și politicului victorian în literatură. Este bine de spus că succesul său din acest punct de vedere a trecut și peste ocean, în Statele Unite ale Americii.

El s-a născut în sudul Angliei, în Walworth, în parohia Camberwell, Surrey. Era singurul fiu al familiei, cu tatăl funcționar prosper la Banca Angliei. Bunicul dinspre tată a fost proprietar de sclavi în Saint Kitts, Indiile de Vest. În schimb tatăl era aboliționist. Faptul că nu a acceptat sclavagismul a fost întărit atunci când acesta a fost trimis în Indiile de Vest, pe o plantație de zahăr, iar în urma unei revolte îndreptățite a sclavilor, el s-a întors în Anglia nevrând să participe la forma aceasta de exploatare. Nici mama poetului nu stătea mai prejos din punct de vedere material, căci era fiica unui armator german care se stabilise în Scoția (Dundee).

Așadar, copilul a crescut în casa părintească având în față o bogată bibliotecă, iar multe dintre ele foarte rare. Nu era de mirare că tânărul avea o educație desăvârșită și lectură bogată. De la mamă, de care fusese foarte atașat, a moștenit și simțul muzical, căci ea era un muzician talentat, iar de la tatăl său, înclinația și inițierea în literatură și arte. Atmosfera din familie îi stimulează astfel talentul care se manifestă de timpuriu, căci la 12 ani scrie o carte de poezie, pe care însă o distruge mai târziu din cauză că nu găsise un editor care să i-o tipărească.

A avut, ca și poetul român Eminescu, o adevărată idiosincrazie pentru constrângerile școlare, căci fusese educat acasă în alt fel de către un tutor. Tânărul a profitat din plin de biblioteca familiei, așa încât la 14 ani vorbea fluent greaca, franceza italiana și latina – un lucru cu totul remarcabil pentru un copil. Devine un mare admirator al romanticilor, în special al lui Schelley, de care, așa cum am menționat, a fost influențat.

Compune aranjamente muzicale pentru mai multe texte ale genului, dar se dedică totuși poeziei. Până când se va căsători rămâne dependent financiar de familie. Tot tatăl a fost cel care-i sponsorizează publicarea poeziilor, iar mătușa îl sponsorizează în 1833 pentru a publica ..... [*Pauline, un fragment de mărturisire*], în omagierea lui Schelley. Îl însoțește, în 1834, pe consulul general rus, într-o vizită la Sankt Petersburg și începe astfel *Paracelsus*, cu un subiect inspirat de marele și misteriosul savant, operă care va fi publicată în 1835. Scrie apoi piesa de teatru *Strafford*, interpretată pe scenă de trei ori.

Vizitează în 1838 Italia, căutând un fundal natural pentru lungul poem *Sordello*, în care surprinde biografia imaginară a personajului lui Dante din *Divina Comedie* (vezi *Canto* 6 din *Purgatoriu*), în timpul războaielor guelf-gibeline (1840), un insucces total, astfel încât Tennyson a comentat atât de caustic lucrarea încât afirmă că nu a înțeles din ea decât primele și ultimele rânduri, iar Carlyle scrie și el că după lectură, soția sa nu a înțeles dacă Sordello

era bărbat sau femeie. În 1842 compune ..... [*Clopote și rodii nr. III*]: versuri dramatice.

Va publica apoi *Bells* [*Clopote*] și ..... [*Rodii*] (1841-1846). În 1845 o cunoscuse deja pe mai vârstnica sa soție, poeta Elizabeth Barrett, semi invalidă. După o vreme prin corespondență s-au apropiat, îndrăgostindu-se și căsătorindu-se în secret. *Elizabeth's Poems*, [*Poemele Elisabetei*] publicate la insistențele soțului, i-au sporit faima de poetesă sonetistă. În 1950, după moartea lui William Wordsworth, ea a concurat la titlul de *Poeta Laureate*, dar a fost ales Tennyson. În 1877, când la noi se desfășura războiul de Independență, Browning scrie poezia ..... [*De ce sunt un liberal*].

Deși, după lecturarea lui Schelley se declară ateu, totuși admiră poezia lui Byron *ca bun creștin.* Că așa este, o demonstrează chiar propria poezie intitulată ..... [*Ajunul Crăciunului și ziua Paștelui*]. Trecând prin experiența spiritismului (ca Hașdeu, la noi), poetul demonstrează că este o pură înșelătorie, fiind un adversar al lui Daniel Dunglas Home, în casa căruia participă la ședințele de spiritism. Era în 23 iulie 1855.

În 1861 soția sa se stinge la Florența. Își găsește o oarecare consolare în vasta corespondență cu poetul Isa Blagden și soția acestuia, pe care i-a cunoscut imediat după moartea Elisabetei. În 1862, împreună cu fiul său, Pen, se întoarce la Londra, unde-și va construi o casă, deși făcea vizite dese în Italia, țară căreia îi păstra o vie și plăcută amintire. Publică ..... [*Inelul și cartea*] (1868), subiect inspirat de o crimă petrecută în Roma anilor 1690, o serie de 10 monologuri diferite prin care personaje diferite își exprimă punctul de vedere asupra evenimentelor, considerat astăzi drept un tur de forță poetică. Acest lung poem i-a adus faima așteptată timp de patruzeci de ani.

A călătorit mult în ultimii ani de viață, iar poemele *Balaustion's Adventure* [*Aventura lui Balaustion*] și *Red Cotton Night-Cap Country* [*A nopții șapcă roșie din bumbac*] au fost cele mai bine primite de critica literară londoneză. Are o aventură amoroasă cu Louisa Caroline Stewart-Mackenzie, Lady Ashburton, dar Browning a refuzat propunerea ei de căsătorie. În 1878 publică *Parleyings with Certain People of Import in The Their Day.* [*Discuții cu anumiți oameni de străini a timpurilor lor*]. Nu are succesc cu încâlcitul poem, așa încât revine la versurile scurte din ultimul volum, *Asolando* [*Asolando*] (1889), publicat în ziua morții sale. În timpul vieții i s-au propus mai multe distincții, pe care le-a refuzat, căci refuzase să vorbească în public.

De numele lui este legat și faptul că la 7 aprilie 1889, în anul morții lui Eminescu, în casa lui Rudolf Lehmann Browning a fost înregistrată vocea sa recitând o poezie, pe un cilindru alb de ceară, de către reprezentantul britanic Edison, George Gouraud. Poezia

înregistrată se numea *How They Brought The Good News* [*Cum au adus vestea bună*] și este considerată cea mai veche înregistrare fonică din Regatul Unit cunoscută până acum.[626]

Despre opera poetică a lui Browning au scris: Henry James, Oscar Wilde, George Bernard Shaw, G. K. Chesterton, Ezra Pound, Jorge Luis Borges și Vladimir Nabokov.

Lucrarea lui Robert Browning *Der Fürst Hohenstiel-Schwangau, Retter der Gesellschaft* [*Prințul Hohenstiel-Schwangau, Mântuitorul / Salvatorul societății*] încearcă să redea un portret al ultimului împărat francez, Luis Napoleon, pe care Eminescu l-a considerat prietenul României, nu numai pentru că l-a susținut pe Alexandru Ioan Cuza, dar și pentru faptul că el a avut ideea uniunii tuturor popoarelor de sorginte romanică. Lungul poem este conceput în patru părți: într-o primă parte, Browning își pune problema dacă abilitățile și talentul său îi permit să prezinte artistic adevăratul portret al lui Napoleon al III-lea (Luis Napoleon), precum și dacă Hohenstiel-Schwangau poate fi personajul sub care se va ascunde personalitatea lui Napoleon.

Partea a doua a poemului urmărește un soi de apologie a faptelor ultimului împărat al francezilor. Partea a III-a este dedicată în întregime unui portret înălțător al Împăratului, dar și tehnicii abordate de compoziția poemului. În sfârșit, ultima parte este o analiză a politicii lui Louis Napoleon așa cum este prezentată în *Prințul Hohenstiel-Schwangau*.

Eminescu copiază câteva fragmente din recenzia anonimă intitulată *Fürst Hohenstiel-Schwangau* [*Prințul de Hohenstiel Schwangau*], tipărită în *Allgemeine Zeitung*, în 1872. Versurile au fost publicate pentru întâia dată în revista fondată de Perpessicius, *Manuscriptum*, nr. 4 din 1982 purtând titlul *Man belügt selbst* [*Te minți pe tine însuși*], precum și în *Autobiografie*, adică traducerile unor fragmente din volumul *Prince Hohenstiel-Schwangau, Savoir of Society*. [*Prințul Hohenstiel-Schwangau, înțelept față de societate*] By Robert Browning, London: Smith, Elder and Comp., 1871. A fost recenzată în ziarul menționat mai sus, în care stă scris că principele imaginar Hohenstiel-Schwangau, sub care este caracterizată personalitatea lui Napoleon al III-lea, care, *chiar dacă ar fi fost introdus sub propriul său nume, n-ar avea nici un motiv să se plângă de un avocat care apără comportamentul și mobilurile lui cu o finețe ingenioasă.*[627]

Ach! Man belügt sich selbst
Sogar, wenn man als Ziel sich Wahrheit setzt,

---

[626] Se făcuse o alta, cu șase luni înainte, mai cunoscută, era vocea lui Sir Arthur Sullivan.
[627] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*. II, p. 172.

Wahrheit allein, das Wort ins Licht zu setzen.
..... doch, tuh dein bestes nur,
Laß Worte kommen, wen'ge Worte beugen
Wie wohlgezielte Schüsse jeden Willen.

Zwanzig Jahr' sind Gewinn, es komme was da will;
Noch oder nicht mehr! Sende ich den Brief?
Solang ich herrsche, merke,
Soll Krieg für Krieges Ursach, Krieg, für die Ursach,
Des guten Kriegs natürlich, als des Kriegs Entschuldigung
Verdammlich sein und in der That verdammt sein!
Jetzt magst du wohl den Krieg,
Dieweil ein Nachbars Glück sich immer mehrt,
Dieweil ein halbes Stündchen Ruhe war,
Ein irdisch Paradies, nicht ein Kanonenschuß
Der meldet daß die Hohenstiel-Schwangauer
Das schöne Fest gewillt sind zu zerstören...
.....
Ich sollt mein besser Selbst in Zukunft sein,
In Wahrheit eine große Nation. Kein Krieg
Denn mehr für Krieges Ursach! Da ich weiß daß Thorheit
Bosheit gebiert, weg mit der Thorenfurcht
Daß aus des Nachbars Reichthum uns und Ruhe
Den Nebenbuhlern rasch Gefahr erwachse.
An die natürliche Empfänglichkeit
Das heim'schen Volks, das deinen Flug nicht kennt,
Und auch im Zweifel ist[628] *ob Recht und Wahrheit*
Und andre große[629] *Worte derart decken*
Die baaren Kosten für die Monarchie.
Hohenstiel-Schwangau, du und ich, wir gehen
Den andern Weg![630] *Krieg durch des Krieges Abscheu,*
Nicht Lieb', dieß einemal. So ward Italien frei.

---

[628] În mss. este virgulă după *ist*.
[629] În mss.: *große* este subliniat de Eminescu.
[630] În mss.: *Weg* (fără semnul exclamării).

Autobiographie, fahr' hin! Das Ende
Wird's rächend zeigen daß es nur Verbrechen.
Nur Lug und Trug war, nicht verfehlte Tugend,
Wie Thiers und Victor[631]*Hugo und beweisen.*
Hört, was ich niemals war, doch gern gewesen wäre
In jener Welt[632] *wohin der Rauch sich zieht.*
Hier liegt ein Dutzend Bände meines Lebens –
(Ich sprach doch: liegt? Die Rede muß prägnant sein)
Eilt nur zum Schlußcapitel rasch, obschon –
Dieweil die Zeit sich schon beginnt zu neigen,
Elit Thiers und Hugo zu der Arbeit Ende –
Das ungeschriebene Capitel leicht sich räth.

PRINȚUL HOHENSTIEL-SCHWANGAU

Ah, te minți pe tine însuți
Chiar și când țelul tău e adevărul,
Doar adevărul, scoaterea cuvântului în lumină.
..... totuși, dă-ți silința,
Lasă cuvintele să vină, puține cuvinte frângându-și
Orice voință ca niște împușcături bine țintite.

Douăzeci de ani sunt un câștig, orice ar veni mai apoi;
Oare să mai trimit scrisoarea ori e de ajuns?

Atât timp cât domnesc, ține minte,
Războiul să fie cauză războiului, războiul, să fie cauzalitate
Bine înțeles pentru un război bun, ca scuză a războiului
Să fie condamnabil și în realitate să fie condamnat!
... Acum îți place războiul,
Cu condiția ca norocul vecinului să crească necontenit,
Cu condiția ca măcar o jumătate de oră să fie liniștită,
Un paradis terestru, și nu o salvă de tunurile

---

[631] În mss. Eminescu prescurtează *V.* de la Victor.
[632] În mss., după cuvântul *Welt*, Eminescu pune virgulă.

Care anunță că cei din Hhenstiel-Schwangau
Doresc să distrugă sărbătoarea frumoasă...
.....
Voi să fiți în viitor Eul meu mai bun,
În realitate o mare națiune. Niciun războinici
Să nu mai fie o cauză pentru alt război! Deoarece știu că neghiobia
Naște răutate, în lături cu frica prostească
Că din bogăția vecinului ar încolți pentru noi liniștea
Iar pentru rivali un pericol imediat.

Către sensibilitatea naturală
A autohtonilor care nu cunosc orbita ta,
Și care se îndoiesc dacă dreptatea și adevărului
Și alte cuvinte mari acoperă într-adevăr
Cheltuielile apăsătoare ale Monarhiei.

Hohenstiel-Schwangau, tu și cu mine, mergem
Pe celălalt drum! Război prin detestarea războiului,
Nu dragostea, de data aceasta. Așa s-a eliberat Italia.

Autobiografie, pleacă! Deznodământul
Va arăta prin răzbunare că totul a fost doar o crimă,
Doar minciună și aparență, și nu virtuți nepotrivite,
Cum ne-o dovedesc Thiers și Victor Hugo.
Ascultați ceea ce n-am fost niciodată, dar aș fi dorit mult să fiu
În lumea aceea în care fumul se ridică.
Aici zac o duzină de volume ale vieții mele –
(Am spus totuși: zac? Vorba trebuie să fie pregnantă)
Grăbiți-vă către capitolul final, deși –
Timpul e deja pe terminate,
Iar Thier și Hugo se grăbesc să ternmine cu lucrul –
Capitolul nescris este ușor de ghicit.

PRINȚUL HOHENSTIE-SCHWANGAU

Ah, cum ne mințim pe noi înșine,
Chiar dacă adevărul ni l-am fixat drept țel.
Numai adevărul, acest cuvânt punându-l în lumină.
Fă batâr ce poți tu mai bine;
Las' vorbele să curgă – puține vorbe-nfrâng,
Ca-mpușcături bine țintite, orice voință.
.....
Vreți ca în viitor să fie ce e mai bun în mine,
De fapt, o mare națiune. Nici un război
De dragul războiului! Cum știu că nechibzuința
Generează nechibzuință, în lături cu prințul nechibzuinților,
Îmbuibat din avuția vecinului, întru pacea noastră.
Pe rival îl pândește numaidecât primejdia.
.....
Dată fiind sensibilitatea legitimă
A poporului băștinaș, ce nu-și cunoaște avântul,
Ne îndoim că dreptul și adevărul
Și alte cuvinte mari coperă în vreun fel
Banii sunători cheltuiți de monarhie ...
.....Tu și eu apucăm
Pe altă cale!
Autobiografie, la drum! Finalul
Va arăta-ndeajuns că n-a fost decât crimă,
Decât minciună și tertip, iar nu virtute-ascunsă,
Cum un Thiers [și] V. Hugo ne-au dovedit-o.
Auziți ceea ce n-am fost eu niciodată și totuși am fost bucuros
În acea lume prin care trece fumul.
Aveți aici duzină de volume ale vieții mele
(Am vorbit, totuși am vorbit. Cuvântarea trebuie să fie clară.)
Acum grăbește la capitolul conclusiv, deși
Capitolul nescris e lesne de ghicit.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Ediția Academiei Române, p. 725. Trad. Leonard Gavriliu.)

Poezia reprodusă mai sus se regăsește în manuscrisul 2291, iar Eminescu o copiază

astfel: primele trei strofe (după ce în capul filei, sus în stânga, scrie, continuând dicționarul de rime și expresii românești pe care le urmărește până la urzeala lor lingvistică ori poetică: *a-nturluca (târlă – turlă)*. Apoi, chiar dedesubt copiază în continuare pe fila 40r.

Pe fila următoare (f. 44v.) transcrie grăbit în continuare după ce înlocuiește *Hohenstiel-Schwangau*, așa cum era în publicația din care copia, cu numele (pe care nu mai avea rost să-l transcrie) cu puncte de suspensie, scriind doar versul care-l interesa din cine știe ce motive: *du und ich, wir gehn / Den andern Weg!* (vezi textul!). Restul filei este albă.

Comentariul lui Helmuth Frisch este unul edificator în acest sens: *Eminescu, care prețuia pe împăratul francez deoarece acesta s-a angajat personal în realizarea unei comunități puternice a popoarelor romanice, Eminescu, care a simțit tragismul sorții acestui monarh european, a fost atras de personalitatea lui Napoleon și n-a putut să treacă cu vederea, în ziarul „Algemeine Zeitung" consultat în mod regulat de el, monologurile dramatice atribuite protagonistului de către scriitorul englez. Robert Browning, la timpul lui poate poetul englez cel mai impregnat de o cultură filosofică, a avut o mare rezonanță și în țările germane. Ne referim de pildă la o apreciere a acestui poet, publicată în același an în care Eminescu a citit recenzia amintită, în suplimentul duminical al cunoscutului ziar „Wiener Zeitung".*[633]

Pentru că Eminescu le-a citit la vremea studenției, dar și pentru opiniile reliefate, spicuim și noi din cronica cu pricina, intitulată chiar *principele Hohenstiel-Schwangau* din *Saturday Rewiew*: *Este de bănuit că, cel puțin parțial, aprecierea însuflețită a domnului Browning se datorează aportului pe care l-a adus împăratul la eliberarea Italiei, căci puțini poeți naționali s-au consacrat cu atâta dăruire cauzei independenței Italiei ca poetul străin; cu toate acestea, din perspectiva criticii de artă este mai puțin important dacă părerile exprimate în versuri sunt politic valabile.* [...] *Este posibil ca cea mai mare parte a poeziei să fi fost scrisă înainte de căderea imperiului și că o explicație a deznodământului final nu se potrivea cu planul domnului Browning.* [...] *Poetul schițează, între alte trăsături de caracter, sofistica lipsită de scrupule care colorează toate autobiografiile polemice, dar întregul ton al primei părți al apologiei este, se pare, în concordanță cu judecata serioasă a domnului Browning. În esență, potentatul căzut crede în propriile sale cuvinte, și anume că el timp de douăzeci de ani a sprijinit societatea din Hohebstiel-Schwangau. El nu ridică nici o pretenție la titlul de geniu creator, dar consideră că și-a slujit țara cel mai bine prin aceea că a*

[633] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 172-173.

menținut pacea și a creat condițiile pentru dezvoltarea contemplației. [...] *Un cititor neavizat se poate lăsa încurcat datorită respingerii acelei griji prostești provenite din norocul vecinului, pe care principele o prezintă, acea grijă care de fapt l-a dus la ruină pe prototipul său. El depășește de asemenea granițele permise ale autoamăgirii atunci când prezintă războiul cu Austria doar ca pe un protest binevoitor și dezinteresat împotriva nedreptății, iar agresarea Nisei și Savoiei ca pe o concesie.* [...] *Dacă domnul Browning desconsideră temporar subtilitățile limbii, poetului nu-i sunt indiferente armonia dramatică interioară și logica. Partea a doua a apologiei principelui de Hohensstiel-Schwangau este în același timp o satiră sub forma unei descrieri ideale a cursului pe care el l-ar fi urmat:*[634]

Autobiografie, la drum! Finalul
Va arăta-ndeajuns că n-a fost decât crimă,
Decât minciună și tertip, iar nu virtute-ascunsă,
Cum un Thiers [și] V. Hugo ne-au dovedit-o.
Auziți ceea ce n-am fost eu niciodată și totuși am fost bucuros
În acea lume prin care trece fumul.
Aveți aici duzină de volume ale vieții mele
(Am vorbit, totuși am vorbit. Cuvântarea trebuie să fie clară.)
Acum grăbește la capitolul conclusiv, deși
Capitolul nescris e lesne de ghicit.

După *deși* din penultimul vers, Eminescu nu mai copiază versurile – *Dieweil die Zeit sich schon beginnt zu neigen, / Eilt Thiers und Hugo zu der Arbeit Ende* – [*Timpul e deja pe terminate, / Iar Thiers și Hugo se grăbesc să termine lucrul*], preferând doar versul ultim al fragmentului respectiv: *Das ungeschriebene Capitel leicxht sich räth*, în moda timpului atunci: [*Capitolul nescris este ușor de ghicit*].

*

Un alt dramaturg german care l-a interesat pe Eminescu a fost J. FREIH. V. AUFENBERG. S-a născut la 25 august 1798 la Freiburg și moare în 25 decembrie 1857, în același oraș. Studiază dreptul la Universitatea din Freiburg, după care va activa în armată obținând gradul de locotenent al gărzii de cavalerie. Mai apoi devine președintele comitetului

[634] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, pp. 173-174 și 175.

teatrului de la curtea din Karlsruhe, evident pentru larga sa contribuție în domeniul dramaturgiei.

Din lungul șir al lucrărilor sale amintim câteva apărute în 1855 în 22 de volume: *Pizzaro*, *König Erich* [*Pizarro, regele Eric*], *Die Filibustier* [*Corsarii*], *Fergus Mac Ivor* [*Fergus Macivor*, (căpetenia unui clan Highland)], *Ludwig XI in Peronne* [*Ludovic al XI-lea la Peronne*], *Der Löwe von Kurdistan [Leul din Kurdistan*], *Das Opfer des Themistokles* [*Sacrificiul lui Temistocle*], *Alhambra* și *Das Nordlicht von Kasan* [*Aurora boreală din Kasan*].

Din opera poetică a lui Auffenberg, Eminescu transcrie poezia *Spartanii*, pe care o reproducem în continuare:

SPARTANER

Wo Großes soll und Herrliches entstehen,
Da muß die Zeit den Kreislauf überschreiten,
In dessen Ring Jahrhunderte entflohen.
An ihrer Brust muß sie den Mann ernähren,
Der in dem Herzen Weltgesetze trägt,
Sie schreibend an den Sternenthron des Himmels.

SPARTANII

Pentru a se naște mărețul și minunatul,
Timpul trebuie să depășească ciclul,
În al cărui cerc zburară secole.
La pieptul său trebuie să hrănească bărbatul,
Ce poartă în inimă legi universale,
Scriindu-le pe tronul înstelat al cerului.

SPARTANII [*Spartacus* (Xerxes)]

Unde viețuiește mărirea și ia naștere măreția,
Acolo timpul trebuie să depășească ciclul
În al cărui zbucium zburară secole.
La pieptul său trebuie [să strângă] bărbatul

Ce poartă în inimă legi universale,
Scriindu-le pe tronul înstelat al cerului.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, Academiei Române, p. 827. Trad. Leonard Gavriliu.)

Versurile de mai sus fac parte din piesa *Spartanii* a lui J. Freih. Von Auffenberg și datează din perioada berlineză, mai exact din 1874, reprezentând un fragment dintr-o piesă de teatru cu titlul *Die Spartaner* [*Spartanii*], a autorului mai sus citat, versuri care se regăsesc în manuscrisul eminescian 2285, f. 179v. Cele șase versuri sunt transcrise de Eminescu în josul paginii, iar înainte de a le despărți de alte trei rânduri prin care se termină fila, el trage o linie orizontală, deasupra căreia scrie: *Auffenberg Spartaner [Xerses].*

În ediția academică a *Operelor*, XV, găsim mențiunea următoare: *Eminescu îl menționează pe J. Freih. Von Auffenberg cu piesa „Die Spartaner". Fragmentul transcris de poet este o replică adresată de Xerres lui Mardonius.*[635] Așa cum precizează Helmuth Frisch, încă nu s-a descoperit sursa primară după care Eminescu a copiat versurile. E foarte probabil ca ele să fie descoperite tot într-o publicație a vremii, căci *fragmentul transcris de Eminescu se găsește în interiorul unui dialog al lui Xerses, ci nu la începutul unui paragraf.*[636]

Cum știm că Eminescu alegea numai ceea ce era pe gustul său din cele citite pentru a fi trecute cu grijă în manuscrisele sale, aceste șase versuri, deși sunt adresate spartanilor duc cu gândul la însingurarea lui *Napoleon*, din *Odă în metru antic*, ori la vastul poem *Memento mori*. Atrag atenția, în acest sens:

La pieptul său trebuie [să strângă] bărbatul
Ce poartă în inimă legi universale,
Scriindu-le pe tronul înstelat al cerului.

*

Unul dintre cei mai cunoscuți scriitori austrieci ai secolului al XIX-lea, dramaturgul FRANZ GRILLPARZER, s-a născut la 15 ianuarie 1791 în Viena și trece pragul acestei lumi

---

[635] M. Eminescu, *Opere*, XV, ed. Academiei Române, *op. cit*., p. 908. Găsim în același volum *nota* la această remarcă, prin care se arată că versurile se regăsesc la pagina indicată mai jos, dar nu de aici au fost copiate de poetul român, ci din *«J. Freih. v. Auffenberg's Sämmtliche Werke în 22 Bäden». Zweite von der Hand des Verfassers sorgfältig revidirte, vollständige Gesammtaugabe. Erster Band, Friedrich'sche Verlagsbuchhandlung*, 1846, p. 112.
[636] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 384-385.

în 21 ianuarie 1872, la 81 de ani. Urmează Universitatea *Alma Mater*. Numele întreg al autorului este Franz Seraphicus Grillparzer. I s-au jucat frecvent și încă i se mai joacă piesele sale în celebrul *Burgtheater* din Viena, acolo unde Baudius și Federica Bognar, cunoscute și de Eminescu, erau divele serilor. Ca un fapt divers, dar care are importanța lui în biografia autorului, este de remarcat discursul scris în vederea înmormântării lui Beethoven.

Numit, după al doilea război mondial, poetul național al Austriei, Grillparzer a știut să-și mențină calea creației sale în limitele frumuseții estetice, tributar fiind mai mult clasicismului decât romantismului timpului, ferindu-se de vulgarul realism. Tatăl era avocat, om pedant și sever, mare susținător al tradițiilor liberale ale domniei lui Iosif al II-lea. Averile strânse în timpul avocaturii sale, au fost distruse de invazia napoleoniană. Mama, Anna Franziska, femeie nervoasă din fire se trăgea dintr-o spiță nobilă.

Dorința tatălui de a-i urma cariera juridică a fost parțial îndeplinită, întrucât el urmează din 1807 Universitatea din Viena ca student în jurisprudență, dar după moartea tatălui care lasă familia în deznădejde și mare dificultate, obține diploma de absolvire în 1813, deși nu l-a tras inima spre a practica avocatura. Se angajează mai întâi profesor în slujba unei familii nobile vieneze, ca mai apoi să intre funcționar la *Imperial și Royal Hofkammer* [Fiscal] din Austria.

Cum impulsul natural îl trăgea mai degrabă spre cărți, el candidează la funcția de scrib al Bibliotecii Imperiale, dar este respins. Lucrează apoi de nevoie la Ministerul Finanțelor. În sfârșit, în 1832, devine directorul arhivelor la *Imperial Hofkammer* [*Camera Imperială*], muncind aici până la pensionare, în 1856. Este încă o dovadă a faptului că una visează omul și alta i se îngăduie. Oricum, el funcționa socialmente doar pentru a-și hrăni independența, păstrându-și efortul creator spre care era chemat.

Prin urmare, Grillparzer se va manifesta în principal către puternica sa chemare literară. A fost influențat de drama spaniolă în speță de reprezentantul ei de seamă, Pedro Calderón de la Barca. În 1853, a scris o autobiografie în care sunt reliefate meandrele timpurilor vieții sale de la naștere până în 1836. Dramaturgul nu se oprește însă numai la stricta creație scenică; el va evolua și în critică literară, filosofică și politică, demonstrând un spirit accentuat de independență a gândirii.

Mai degrabă contemplativ din fire, el evită societatea, retrăgându-se în liniște, în vederea creației. Îl putem asocia comportamental cu poetul român, Eminescu: nu s-a căsătorit niciodată, era retras în fața lumii (a străinilor în special), dar era comunicativ și plin de vervă cu oamenii care îi plăceau, adică oamenii cultivați. Spunea adesea că arta de a scrie poezie nu poate fi nici învățată, nici dobândită, că inspirația va veni autorului atunci când el este stăpân

pe subiect.

A călătorit mult prin mai toate țările Europei, ca mai toți creatorii vremii, fapt care l-a ajutat în compunerea subiectelor. În 1840, publicul i-a respins singura comedie. Admiratorul său, Heinrich Laube devine director artistic al teatrului curții din Viena în 1849, ajutându-l să i se pună în scenă piesele. A repus și pus în scenă piesele uitate ale lui Grillparzer, iar succesul a fost redobândit, devenind comparat cu Goethe sau cu Schiller, așa încât, la moartea sa, la 80 de ani, toate clasele (inclusiv Curtea vieneză) s-au unit în a-l omagia post-mortem – fapt unicat în Viena timpului, căci ceremonia a întrecut în fast înmormântarea lui Klopstock.

Având în minte modelul lui *Don Carlos* de Schiller, lucrează doi ani la tragedia în iambi, *Blanca von Castilien* [*Blanca din Castilia*], așa cum tot acum va compune fragmentele dramatice, *Spartacus* și *Alfred der Grosse* [*Alfred cel Mare*] (1809). În vremea debutului, pe scena germană se jucau intens (până la saturație) piesele cu subiecte sălbatice ale lui Zacharias Werner și Adolf Müllner etc., dramaturgi specializați în așa numitele *tragedii ale destinului*, de care a fost și Grillparzer influențat la început, când a compus piesa *The Ancestress* (în germană: *Die Ahnfrau* [*Strămoașa*]), tipărită în 1816.

Primele spectacole cu *The Strabona* [*Strabona*] l-au făcut faimos. Urmează o dramă gotică de o structură și subiect diferit: *Sappho* (1818), o dramă similară cu *Torquato Tasso* a lui Goethe, reliefând cu iscusință și talent cum un poet renunță la fericirea pământească pentru a îndeplini o misiune superioară, fapt care aduce aminte de *Luceafărul* eminescian.

După sinuciderea mamei sale, în 1821, Grillparzer finalizează trilogia *Das Goldene Vlies* [*Lâna de Aur*], după care va compune o alta tot cu subiect din lumea antică: *Medea*, catalogată drept cea mai înaltă realizare a artei lui Grillparzer. Va mai scrie: *Sappho*, reprezentând tragediile dorințelor inimii, care răstoarnă echilibrul vieții obișnuite, ... [*Fortuna*] și *König Ottokars Glück und Ende* [*Norocul și sfârșitul regelui Otokar*], scrisă în 1823, interpretată scenic abia în 19 februarie 1825, din cauza cenzurării ei, căci autorul atacase subiectul sensibil al conflictului dintre Ottokar II din Boemia cu Rudolph I al Germaniei, descriind una dintre cele mai mândre perioade ale istoriei austriece, fondarea Casei de Habsburg.

Urmează o altă tragedie istorică: *Ein treuer Diener seines Herrn* [*Un slujitor credincios stăpânului său*] care a fost interpretată scenic în 1828, piesă care nemulțumise, prin subiectul abordat, Curtea vieneză. În 1826, îl vizitează pe Goethe în Saxa-Weimar, ocazie când constată pe viu condițiile iluminate de la Weimar în opoziție cu cenzura imposibilă a Vienei, căci fiul Mariei Tereza, Joseph al II-lea, *În 1871 a instituit cezura împotriva scrierilor antimonarhice, continuând, asemenea mamei sale, să le tolereze pe cele anticlericale,* astfel încât, *Nimic nu*

a ilustrat mai bine meandrele birocrației decât modul în care era administrată cenzura presei. În fiecare dimineață, exemplarele preliminare ale fiecărui ziar trebuiau duse în goană la cenzor, care putea, foarte bine, să dea ordinul excluderii oricărui articol. În locul articolului cenzurat apărea un spațiu gol și un singur cuvânt: konfisziert. [...] *Cărțile puteau fi, la rândul lor, confiscate. În 1906, cartea lui Hermann Bahr, „Wien", a fost interzisă pentru că primarul Lueger a considerat-o insuficient laudativă. Un an mai târziu, Joseph Redlich, căruia Bahr i-o dedicase, a obținut ridicarea interdicției printr-o interpelare în Reichsrat.*[637]

La aceste necazuri s-au adăugat griji personale, nu înainte de faptul că *În literatură, gustul Biedermeier a favorizat ceea ce s-a numit „omul mărunt" [der kleine Mann (omulețul)], reprezentat de personajul lui Grillparzer din „Den arme Spielmann" [Bietul menestrel], (1848).*[638]

În legătură cu grijile cotidiene s-au manifestat și cele personale, așa ca cele din iarna anilor 1820/1821, când dramaturgul s-a îndrăgostit de Katharina Fröhlich, dar au învins convingerile autorului că viața nu-i oferă fericirea unui creator, poate și din cauza incompatibilităților celor doi, așa încât relația nu s-a soldat cu finalul unei căsătorii. Mărturiile căderii psihice din jurnalul său sunt grăitoare în acest sens. Ele au fost compensate creator prin ciclul de poezii intitulat, *Tristia ex Ponto* (1835), care aduce aminte pregnant de *Tristele* și *Ponticele* ovidiene, pe malul Pontului Euxin, la Marea Neagră.

Între creațiile dramaturgului mai amintim: *Family Strife in Habsburg,* [*Cearta familiară în Habsburg*], *Blanche aus Kastilien* [*Blanche din Castilia*], [*Libussa*], *Des Meeres und der Liebe Wellen* [*Valurile mării și iubirii*] (1831), care precede dramele lui Ibsen, *Das Leben ist ein Traum* [*Un vis este viața*], terminat cu o concluzie nefastă: toate visele vieții sunt deșertăciune. Autorul a scris textul pentru *Mirjams Siegesgesang* [*Cântecul de victorie al Miriamei*], op. 136 / D. 942. A compus și o comedie, de altfel, singura din toată prodigioasa sa activitate dramaturgică: *Weh dem, der lügt* [*Vai de cine minte*]. Numai că premiera jucată în 6 martie 1838 a fost un total eșec, dezechilibrându-l pe autor.

Toate au fost compensate de vizitarea Parisului și Londrei, în 1836, apoi a Atenei și Constantinopolului, în 1843. Onorurile nu l-au ocolit nici pe el: a fost membru al Academiei de Științe. A fost ales apoi, în 1861, în Herrenhaus-ul austriac. Hebbel, îl consideră cel mai influent dramaturg de la mijlocul secolului al XIX-lea. Deși dramaturg *par excelentiam*, poezia sa lirică are note intens personale și nu este inferioară celei a lui Lenau, spre exemplu.

---

[637] William M. Johnston, *op. cit*., pp. 28, 61 și 62.
[638] *Ibidem*, p. 33.

Redăm mai jos textele din manuscrisul eminescian:

WEH DEM DER LÜGT

Es lügt der Mensch mit Worten nicht allein,
Auch mit der That.
Am Ende zwingt die Wahrheit Jeden doch,
Sie braucht nicht äuß're Helfer Beschützer,
Wär' sie auch Wahrheit sonst?[639]
Dein Wort soll aber sein: ja[640] *ja, nein nein!*
Denn was die menschliche Natur auch Böses kennt,
Werchehrtes, Schlimmes, Abscheuwürdiges,
Das Schlimmste ist das falsche Wort, die Lüge.
Wär' nur der Mensch recht war, er wär auch gut,
Wie könnte Sünde irgend doch bestehn,
Wenn sie nicht lügen könnte, täuschen? erstens sich,
Alsdann die Welt; dann Gott, ging es nur an.
Gäb's einen Bösewicht, müßt er sich sagen,
So oft er nur allein: Du bist ein Schurk!
Wer hielt sie aus, die eigne[641] *Verachtung? –*
Allein die Lügen in verschied'nem Kleid:
Als Eitelkeit, als Stolz, als falsche Scham,
Und wiederum als Großmuth und als Stärke
Als inn're Neigung und als hoher Sinn,
Als guter Zweck bei etwa schlimmen Mitteln,
Die hüllen uns'rer Schlechtheit Antlitz ein,
Und stellen sich geschäftig vor, wenn sich
Der Mensch beschaut in des Gewissens Spiegel,
Nun erst die wissenschaftliche Lüge! wer[642]
Heilt' sie für möglich, wär' sie wirklich nicht?

---

[639] În mss. Eminescu adaugă la sfârșitul versului o liniuță de dialog.
[640] În mss.: *Ja*.
[641] În mss.: *eigene*.
[642] În mss.: *Wer*.

Was, Mensch, zerstörst du deines Schöpfers Welt?
Was sagst du, es sei nicht, da es doch ist,
Und wiederum es sei, da[643] *es doch nie gewesen?*
Greifst du das Dasein an, durch das du bist?
Zulten noch: Freundschaft, Liebe, Mitgefühl,
Und all' die schönen Bande uns'res Lebens,
Woran sind sie geknüpft, als an das wahre Wort?
Wahr ist die ganze kreisende Natur:
Wahr ist der Wolf, der brüllt, eh' er verschlingt,
Wahr ist der Donner, drohend wenn es blizt
Wahr ist die Flamme, die von ferne[644] *schon sengt,*
Die Wasserflut, die heulend Wirbel schlägt;
Wahr sind sie, weil sie sind, weil Dasein Wahrheit.
Was bist denn du, der du dem Bruder lügst?
Den Freund betrügst, dein Nächs hintergehst?
Du bist kein Thier, denn das ist wahr;
Kein Wolf, kein Drach', kein Stein, kein Schierlingsgift!
Ein Teufel bist du! Der allein ist Lügner,
Und du ein Teufel, insofern du lügst.
D'rum laßt uns war sein,
Und euer Wort sei: ja und nein auf immer.

VAI, DE CEL CE MINTE

Nu doar cu vorba minte omul,
Ci și cu fapta[645].

În cele din urmă adevărul îl obligă însă pe fiecare[646]
N-are nevoie de ajutoare din afară și apărători,

---

[643] În mss.: *wenn*.
[644] În mss.: *fern*.
[645] În mss., după punct, Eminescu pune o liniuță de dialog.
[646] În mss. Eminescu subliniază *pe fiecare*.

Altfel ar fi el adevăr?[647]

Cuvântul tău să fie însă: da, da, ba, ba!
Căci dintre toate relele pe care natura umană le cunoaște,
Lucruri răstălmăcite, rele, de dezgust,
Nimic nu e mai rău decât cuvântul fals, minciuna.
Dacă omul ar fi absolut sincer, ar fi și bun.
Cum ar putea, cumva, păcatul să persiste,
Dacă n-ar putea minți, înșela?
Întâi pe sine,
Apoi lumea; apoi pe Dumnezeu, de-ar fi posibil.
De-ar exista un ticălos, ar trebui să-și zică,
De câte ori ar fi singur: Ești un nemernic!
Cine-ar putea îndura propriul dispreț? –
Doar minciunile felurit travestite:
În chip de vanitate, de trufie, de falsă pudoare,
În chip de mărinimie sau tărie de caracter,
De vocație dinăuntru sau de sens superior,
În chip de scop bun practicat cu mijloace rele,
Care maschează înfățișarea răutății noastre,
Prefăcându-se a pune la cale acte demne de laudă, atunci când
Insul se privește în oglinda cugetului.
Și mai ales minciuna conștientă! Cine
Ar socoti-o cu putință, dacă dacă nu ar exista cu adevărat?
Cum, omule, distrugi tu lumea celui care te-a creat?
Cum spui tu că asta nu ar exista, pe când, totuși ființează,
Și, pe de altă parte, cum spui tu că asta ar exista pe când n-a fost niciodată?
Ataci existența datorită căreia exiști?
La urma urmei, prietenia, dragostea, compasiunea,
Și toate frumoasele legături ale vieții noastre,
De ce țin ele, dacă nu de cuvântul adevărat?

---

[647] În mss. Eminescu pune o liniuță de dialog la sfârșitul versului.

Sinceră este întreaga natură ce ne-nconjoară:
Sincer e lupul care, 'nainte de-a înghiți, urlă,
Sincer e trăsnetul ce-amenință atunci când cade,
Sinceră e flacăra ce de departe dogorește,
Torentul de apă care, mugind, iscă vârtejuri;
Sunt sincere pentru că ființează, pentru că existența e adevăr.
Dar ce ești tu, care îți minți fratele,
Care îți înșeli prietenul, care abuzezi de credulitatea aproapelui tău?
Animal nu ești, întrucât acela e sincer;
Nici lup, nici balaur, nici piatră, nici otravă de cucută!
Un diavol ești! Căci numai acela e mincinos,
Iar tu ești diavol, în măsura în care minți.
Lasă-ne de aceea să fim sinceri,
Și cuvântul vostru să fie: Da și nu, fără echivocuri.

VAI DE CEL CE MINTE!

Nu numai cu vorba minte omul,
Ci și cu fapta.

La urmă adevărul se impune totuși fiecăruia,
Neavând nevoie de ajutoare din afară și de apărător;
Altfel ar fi el adevăr?
Cuvântul tău însă trebuie să fie: da ori ba!
Căci [din] ceea ce firea omului cunoaște a fi într-adevăr satanic,
Pe dos, rău, lucru vrednic de dezgust,
Cel mai rău este cuvântul calp, minciuna.
Dacă omul ar fi absolut, el ar fi și bun.
Cum ar putea, cumva, păcatul să existe,
Dacă n-ar putea minți, înșela? Mai întâi pe sine,
Apoi lumea: în sfârșit, pe Dumnezeu, de s-ar putea.
Ori de câte ori este singur cu sine,
Răufăcătorul ar trebui să-și spună: Ești un ticălos!
Ce l-ar putea opri de la disprețul de sine?

Doar minciuna felurit travestită:
În chip de vanitate, de trufie, de falsă pudoare,
În chip de mărinimie sau tărie de caracter,
De vocație sau de sens superior,
În chip de scop bun practicat cu mijloace rele,
Care maschează înfățișarea răutății noastre
Prefăcându-se a pune la cale acte demne de laudă, atunci când
Insul se privește în oglinda cugetului.
Abia acum minciuna e conștientă! Ceea ce
Socoate ea cu putință, să nu fie oare cu adevărat?
Cum, omule, distrugi tu lumea celui ce te-a creat?
Cum spui tu că nu există ceea ce, totuși, ființează,
Și, pe de altă parte, cum să fie ce n-a fost să fie niciodată?
Ataci existența datorită căreia exiști?
La urma urmei, prietenia, dragostea, compasiunea
Și toate frumoasele legături ale vieții noastre,
De ce țin ele, dacă nu de cuvântul adevărat?
Sinceră este întreaga natură ce ne-nconjoară:
Sincer e lupul care,-nainte de-a hălpăni, urlă,
Sincer e trăsnetul ce-amenință atunci când cade,
Sinceră e flacăra ce de departe dogorește,
Torentul de apă care, mugind, iscă vârtejuri;
Sunt sincere pentru că ființează, pentru că existența e adevăr.
Dar ce ești tu, care îți minți fratele,
Care îți înșeli prietenul, care abuzezi de credulitatea aproapelui tău?
Animal nu ești, întrucât acela e sincer;
Nici lup, nici balaur, nici piatră, nici otravă de cucută:
Un diavol ești! – căci numai acela e mincinos,
Iar tu ești diavol, pentru că minți.
Lasă-ne de aceea să fim sinceri,
Să fim întotdeauna limpezi, fără echivocuri.

Cunosc o țară-n care pe tron stă adevărul,
Unde minciuna este o haină de paiață

Pe care, meșterind-o, îi spune Vanitate
Și celor cu păcate de gât le o agață,
Să nu le strice ochii cu raza fericirii.
Acolo fericirea decepții nu cunoaște
Și pân-la bătrânețe te-mbie și te paște.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, XV, ed. Academiei Române, pp. 828-829. Trad. Leonard Gavriliu.)

DIALOG SAWA-BORISL

Still, still, dass in dem Lager nicht verlaute!
Der Jammer des getreuen Heeres wirkte
Wohl tödlich auf des Schwer-Erkrankten Hez.

Sawa

Steht es, so schlimm, dass Klageruf den Fittig
Der fluchtbereiter Seele schwellen kann?

Boris

Rasch fällt der Tod so grosse Männer en,
Als scheu'er, fest ins Auge sie zu fassen.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1283.)

Versurile reproduse în manuscris din *Weh'dem der lügt!* [*Vai de cel ce minte!*], copiate de Eminescu ca atare, fac *parte din comedia lui Franz Grillparzer cu acest titlu. Se constituie din patru fragmente, care sunt însă astfel orânduite, încât dau impresia unui poem cu o structură independentă. După fragmentul final se face mențiunea „Gp." [Grillparzer]. După versul: „Wahr sind sie, weil sie sind, weil Dasein Wahrheit", Eminescu notează „retr", iar la începutul versului de pe 173v. face aceeași mențiune. Primele două versuri sunt extrase dintr-o replică a eroinei Edrita, iar celelalte din pledoaria preotului Gregor pentru adevăr, pe parcursul desfășurării acțiunii. Organizarea segmentelor într-o structură poetică coerentă nu aparține, după părerea noastră, lui Eminescu, ci poetul preia textul în această formă dintr-o publicație neidentificată. Pentru cel de-al treilea text dramatic nu*

avem nici o informație.[648]

Fragmentul copiat de Eminescu pare să fie sursa primară a poeziei *Junii corupți*, a anumitor părți din *Scrisori* și apoi a imprecațiilor din publicistică, în fața sperjurilor vremii, întrucât cei din urmă nu erau deloc puțini. *...în privința tuturor textelor manuscrise care conțin o indicație despre autor, cei mai mulți exegeți ai operei eminesciene nu ezită să presupună că Eminescu a luat aceste texte direct din cărțile respective ale autorilor. Un bun exemplu în această privință îl reprezintă și cazul versurilor din Grillparzer transcrise de Eminescu și pe care Călinescu le menționează pentru a dovedi că poetului îi era cunoscut dramaturgul austriac.* [...] *Observăm numai în treacăt că cuvântul „Schierlingsgift" [„otravă de cucută"], pe care Grillparzer îl utilizează pentru a susține că fenomenele naturale, fie ele și foarte dăunătoare, nu sunt așa de rele precum minciuna, se găsește în prima parte a însemnărilor lui Eminescu. Se poate că, mai târziu, la Iași, poetul să-și fi adus aminte de acest cuvânt din Grillparzer, notându-și din „Conversation-Lexikon"-ul lui Brokhaus anumite informații despre plante veninoase, între care și despre cucută.*[649]

În elogiul la aniversarea lui Grillparzer, Ludwig Foglar ține să citeze din autorul căruia îi face cuvenitul elogiu un fragment din *Bătrânul lăutar*, fragment pus o vreme pe seama originalității eminesciene, dar descoperit de Helmuth Frisch ca fiind din dramaturgul luat în discuție aici: *Ich versäume nicht einem Volksfeste beizuwohnen. Al sein leidenschaftlicher Freund der Menschen (vorzüglisch des Volkes) besonders wenn sie, in Massen vereignit, für einige Zeit die einzelnen Zwecke vergessen und sich als „Theile eines Ganzen" fühlen, in welchem doch zuletzt das Götlische liegt – als einem solchen ist mir ein jedes Volkfest ein eigentlich Seelenfestr, eine Wallfahrt, eine Andacht. // Wie aus einem aufgerollten, ungeheueren Plutarch lese ich aus den heiteren, aber heilich bekümmerten Gesichteren, dem lebhaften oder*[650] *gedrückten Gange, dem wechselseitigen Benehmen der Familienglieder, den einzelnnen Theil unwillkürlichen Äusserungen mir die Biographie der unberühmten Menschen zusammen −und wahrilch man kann die bezeichnenten nicht verstehn, wenn man die Obscurien nicht durchgefühlt hat.*

*Dein Wägen ist dein Wert**
Der letzte Schritt auf Erden

---

[648] M. Eminescu, *Opere*, XV, ed. Academiei Române, *op. cit*., p.906.
[649] Heluth Frisch, *op. cit*., I, p. 316.
[650] În mss. cuvântul este prescurtat de poetul român: *od*.

Macht den letzten Fehler sut.

_____

An was das Herz mit gläubiger Fülle hängt
Ist einzig stets das Eine

_____

Was dir selber nütz, taugt nicht zu vielen[651].
Was vielen frommt, das wächst mit Kraut und Gras

_____

Ein Mensch ist um so mehr
Je mehr er Mensch.

(Apud Mihai Eminescu, Opere, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1285.)

[*Nu scap lesne prilejul de a participa la o serbare populară. Ca pasionat prieten al oamenilor (mai ales al poporului), îndeosebi când ei, reuniți în masă, uită pentru câtva timp de scopurile individuale și se simt ca „părți ale unui întreg" −în care, în definitiv, rezidă divinul – ca atare orice serbare populară e pentru mine propriu-zis o serbare a sufletului, un pelerinaj, o reculegere.*

Citesc, ca dintr-un uriaș Plutarch desfășurat, de pe fețele senine, dar tainic preocupate, din mersul vioi sau țeapăn, din purtarea mutuală a membrilor de familie, din unele manifestări în parte involuntare, biografia colectivă a oamenilor fără faimă – și cu adevărat, cei însemnați nu pot fi înțeleși dacă n-au fost simțiți în profunzimile lor cei anonimi.

*Cumpătul tău e valoarea * ta*

Ultimul pas pe pământ
Repară ultima greșeală.

_____

Lucru de care se leagă inima plină de credință
E întotdeauna numai Unicul.

_____

Ceea ce-ți folosește numai ție însuți nu servește multora.

---

[651] În mss.: *viele*.

Ceea ce e de folos multora crește cu buruiana și iarba.

———

Un om e cu atât mai de preț
Cu cât este mai om.]

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, X, Ediția D. Vatamaniuc, p. 1286.)

Textul de mai sus, împreună cu versurile care-i urmează este copiat de Eminescu în manuscrisul 2285, pe fila 173v., după ce sus, în capul foii scrie alte opt versuri continuate de pe altă pagină. Apoi le desparte de textul reprodus de noi printr-o linie orizontală, după obicei, subliniind ultimele trei rânduri și jumătate. Urmează versurile despărțite și ele de liniuțe, ca în grafia de mai sus. Ludwig Foglar, același care-i aduce elogii la aniversarea lui Grillparzer[652], va marca în mod deosebit *remarcabilele maxime pe care poetul le răspândește pe parcurs, precum grăunți de aur. De ex.*[653]

Das Kunstwerk, wie der Glauben,
Ob man klügelt, was man lehrt,
Läßt es sich kein Jota rauben,
Hat's durch Wunder sich bewährt.

———

Dein Wagen[654] *ist dein Werth*[655]

———

Der letzte Schritt auf Erden
Macht den letzten Fehler gut.

———

An was das Herz mit gläubiger Fülle hängt,
Ist einzig stets das Eins.

———

Was Dir selber nützt, taugt nicht für Viele[656]

---

[652] Ludwig Foglar, *Epilog zur Grillparzerfeier*, în *Blätter für Theater, Muzik u. Kunst*, an XVII, Viena, nr. 7 din 24 ianuarie, 1871, p. 26-27. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 315.)
[653] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 319.
[654] În mss. Eminescu subliniază cuvântul atunci când copiază poezia.
[655] *Idem*.
[656] În mss.: *viele*.

Was Vielen[657] *frommt, das wächst mit Kraut und Gras.*

———

– – Schönheit war und ist.

So Adelsbrief als Doctorhut den Weibern.

———

Ein Mensch ist um so mehr[658]

Jemehr er Mensch[659]

———

Ich weiß ein Land, das aller Wahrheit Thron,

Wo selbst die Lüge nur ein buntes Kleid,

Das schaffend wie er genannt „Vergänglichkeit"!

Und das er umhing dem Geschlecht der Sünden,

Daß ihre Augen nicht am Strahl ernlinden.

Dort ist ein Glück, das keine Täuschung nimmt,

Das steigt und wächst bis zu den spät'sten Tagen.[660]

Operei de artă ca și credinței

Oricât ai medita sau ai preda,

Nu le poți răpi nici o iotă

Dacă s-au impus prin miracol.

Îndrăzneala ta este valoarea ta.

Ultimul pas pe pământeanului

Îndreaptă ultima greșeală.

Ceea ce-ți umple inima cu dragoste plină de credință

Este mereu unic și unul singur.

Ceea ce-ți este ție de folos, nu folosește multora,

Ceea ce folosește multora, crește cu buruieni și iarbă.

Frumusețea ta a fost și este pentru femeilor

Titlu nobiliar și pălărie de doctor.

---

[657] În mss.: *vielen*.
[658] În mss.: *umsomehr*.
[659] În mss. Eminescu adaugă numele autorului: *Grillparzer*.
[660] În mss. Eminescu, la sfârșitul paginii 175r., adaugă numele prescurtat al autorului: *Gp*.

Un om prețuiește cu atât mai mult,
Cu cât este mai om.

Cunosc o țară-n care tronează adevărul.
Unde minciuna însăși este un înveliș pestriță
Pe care creându-l l-a numit „deșertăciune”!
Și pe care l-a îmbrăcat gintei marcate de păcat,
Ca strălucirea să nu-l orbească.
Acolo stăpânește fericirea care nu cunoaște amăgiri,
Care urcă și crește până în zilele cele mai din urmă.

Cât privește aniversarea a optzeci de ani de viață ai autorului, cităm din *Epilog la aniversarea lui Grillparzer*, de Ludwig Foglar, lăsând la o parte cuvintele (poate) exagerat de laudative, chiar mai presus de darurile spirituale lăsate de poet: *Am sărbătorit de curând a optzecea aniversare a unui bărbat care a păstrat Vienei, orașul între zidurile căruia i s-a aflat leagănul, o dragoste loială de nestrămutat, și – oricât de cald am răspunde noi acestei iubiri – el ne-a dăruit însutit mai mult decât a primit. Căci gânditorii și poeții sunt profeții națiunilor, și bărbatul spre care ne ridicăm cu respect privirea ca spre învățătorul și profetul nostru, se numește Franz Grillparzer!* [...] *Ca un bob de grâu între două pietre de moară au fost sfărâmate în Austria multe talente și caractere între cele două puteri de opinii dușmănoase* [E vorba de opiniile Austriei și cele ale Germaniei n.n.] *Nu așa s-a întâmplat cu Grillparzer, deși chiar el avea de suferit cel mai mult sub acest conflict de contradicții hrănit artificial, încât firea lui copilăroasă și deschisă s-a umplut de amărăciune și în cele din urmă i-a dispărut bucuria pentru orice activitate publică*.[661]

Mai reținem referitor la poezia *Vai de cel ce minte* că este *apoteoza dragostei de adevăr*, precum și versurile care sună ca o avertizare pentru timpul de atunci:

Nu doar cu vorba minte omul,
Ci și cu fapta.

Nu putem încheia capitolul despre Grillparzer fără a face referire la interesantele aprecieri critice făcute de Robert Zimmermann, filozoful și profesorul lui Eminescu, tocmai

[661] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 317.

pentru că și pe poetul român l-a interesat opiniile acestuia. Extrasele pe care le făcea Eminescu din *Studien und Kritiken zur Philosophie und „Ästhetik”*[662] [*Studii și critici de filosofie și Estetică*] se regăsesc în manuscrisul 2257, f. 57r.-58r.

Lui Eminescu îi atrage atenția faptul că R. Zimmermann face elogiul istoriei recente a Germaniei prin prisma literaturii, notând: *Wenn man mit einigen Aesthetikern*[663] *den Unterschied der antiken und moderen Tragödie in dem Umstand sehen wollte daß in jener*[664] *dem substanzialen Charakter*[665] *des Alterhums*[666]*gemäß der Einzelne die Schuld seines Geschlechts*[667]*, in diesem dem subjectivistischen der neueren Zeit entsprechend jeder nur die eigene*[668]*buße, so hätte Grillparzer in der Ahnfrau eine moderne Fabel antik, in der Sappho eine antike modern behandelt.* [*Dacă, împreună cu unii esteticieni, am vrea să vedem că deosebirea dintre tragedia antică și cea modernă constă în împrejurarea că în prima, potrivit caracterului substanțial al antichității, individul trebuie să ispășească vina neamului său, iar în cea de-a doua, conform cu subiectivismul timpurilor mai noi, fiecare nu trebuie să ispășească decât propria vină, atunci s-ar putea spune că în piesa „Die Ahnfrau”* [*Strămoașa*] *Grillparzer a tratat un subiect modern în manieră antică, iar în „Sappho” un subiect antic în chip modern.*].[669]

Pe de altă parte, punând punctul pe i, Eminescu notează transcriind din Robert Zimmermann: *So vorgebildet schuf*[670] *Grillparzer in König Ottokars Glück und Ende das nationalgeschichtliche Trauerspiel. Der auf seine Macht pochende übermüthige Böhme steth dem schlichten auf sein Recht sich stützenden Rudolf gegenüber*[671]*; der jähe Sturz des einen, der Sieg des andern*[672] *erscheint wie ein Gottesurteil, und wird doch ganz aus den haltenden Charakteren*[673] *abgeleitet; „sinniger und großartiger ließ sich der patriotisch Gedanke des*

---

[662] Publicat în *Beilage zur Allgemeinen Zeitung*, Augsburg, nr. 44 din 13 februarie 1870, pp. 673-674 și nr. 45 din 14 februarie 1870, pp. 682-683.
[663] În mss.: *Aestetikern*
[664] În mss. Eminescu scrie: *jener Trägodie*.
[665] În mss. Eminescu grafiază: *Character*.
[666] În mss. Eminescu grafiază: *Altertums*.
[667] În mss.: *Geschlechtes trägt*.
[668] În mss.: *Eigene*.
[669] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*, I, p. 58-59.
[670] În mss.: *schuff*.
[671] În mss. Eminescu înlocuiește cuvântul cu *entgegen*.
[672] În mss.: *Andern*.
[673] În mss. Eminescu grafiază: *Characteren*.

auf das Recht gegründeten Einheitsstaats[674] *Osterreich*[675] *nicht verkörpern."* [*Pregătit astfel, Grillparzer a creat în piesa „König Ottokars Glück und Ende" (Norocul și sfârșitul regelui Ottokar), tragedia național-istorică. Fălosul boemian, care se sprijină trufaș pe puterea sa, se opune simplului Rudolf, care se întemeiază pe dreptul său; prăbușirea bruscă a unuia, victoria celuilalt, apar ca o judecată cerească, și cu toate acestea ele decurg în întregime și din acțiunea personajelor; „mai ingenios și mai măreț nu s-ar fi putut întrupa gândul patriotic al statului unitar Austria*[676]*, întemeiat pe drept."*][677]

*

Un alt autor a cărei creație a atras atenția lui Eminescu a fost Amédée sau Théophile Conrad Pfeffel, cunoscut drept GOTLIEB KONRAD PFEFFEL, născut la 28 iunie 1736 și mort în 1 mai 1809. A beneficiat în cariera sa scriitoricească de bilingvismul său, fiind traducător și creator franco-german. Cum multe din textele sale au fost puse pe muzică de către Ludwig van Beethoven, Joseph Haydn și Franz Schubert, aceasta l-a făcut și mai cunoscut.

Scriitorul s-a născut în Colmar (Kolmar, denumit la început Colombarium), oraș devenit francez în anul 1648, în urma tratatului de pace din Westfalia, situat în estul Franței, în marea câmpie din regiunea Alsacia, la poalele munților Vosgi, cu vedere frontală în masivul *Le Grand Ballon*.[678] Johann Konrad Pfeffel, tatăl lui Gotlieb, a fost primarul orașului și consultant juridic al regelui francez. Moare însă de tânăr, când copilul său avea doar doi ani, așa încât îl va crește fratele său, Friedrich Pfeffel, care era cu zece ani mai în vârstă.

Gotlieb Konrad Pfeffel a studiat Dreptul, începând din 1751 la Universitatea din Halle, râvnind să devină diplomat. Îl are profesor pe cunoscutul filosof Christian Wolff. El va traduce din germană în franceză, în 1752, *Gedanken über den Werth der Gefühle in dem Christenthum* [*Gânduri despre valoarea sentimentelor în creștinism*] a lui Johann Joachim Spalding. A avut ghinionul de a vedea din ce în ce mai slab, așa încât a plecat la Dresda în 1754, făcând un tratament oftalmologic, unde l-a cunoscut pe poetul Christian Fürchtegott

---

[674] În mss. Eminescu scrie *Staates*. (Vezi nota de subsol la traducerea românească).
[675] În mss. Eminescu nu scrie cuvântul.
[676] În mss. Eminescu sare cuvintele *unitar Austria*, lăsând doar *statului întemeiat pe drept*, dovadă că înțelegea foarte bine mecanismul statal austriac, așa cum a demonstrat-o în *Influența austriacă asupra românilor din Principate*, din 1876.
[677] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 59.
[678] Între anii 1940-1945 a fost ocupat de Germania.

Gellert. În 1758, după ce s-a operat a orbit de tot și a fost nevoit să-și întrerupă studiile.

Aceasta nu l-a împiedecat să se căsătorească, în 1759, cu fiica unui negustor din Strasbourg. În urma căsătoriei celor doi s-au născut treisprezece copii, dintre care 7 au murit de foarte tineri, fapt ce aduce aminte de căsătoria lui Gheorghe Eminovici cu Raluca Iurașcu, în urma căreia au rezultat unsprezece copii, dintre care trei au murit de mici: la un an, la șase ani și la o lună.

Începând să se impună ca scriitor și traducător, în 1762, Pfeffel traduce în limba franceză *Fabeln* [*Fabule*] din Magnus Gottfried Lichtwer. Lucrează apoi intens la o altă traducere: de data aceasta din franceză în germană, la *Histoire ecclésiastique* [*Istoria ecleziastică*] a lui Claude Fleury. În 1773 el ia inițiativa deschiderii unei academii militare unde urmau să învețe protestanții aristocrați, întrucât categoriei acesteia îi era interzis să pătrundă la academia militară din Paris.

Din anul 1776, Pfeffel devine membru al Societății Helvetice, iar în 1782 i se conferă titlul de cetățean al orașului Biel (Bienne)[679] din Elveția, devenind mai apoi și membru de onoare al consiliului orașului. În sfârșit, în 1788, scriitorul va fi primit membru de onoare în Academia de Arte Prusiană.

După Revoluția Franceză, academia militară înființată de el, va fi desființată și va pierde totodată și averea agonisită. Găsește de muncă la comisia de învățământ din Colmar, apoi la editorul *Tübingen-Cotta*, ca bun și talentat traducător ce era. Drept compensație, Napoleon I i-a acordat o pensie anuală în 1806. În perioada aceasta va scrie multe articole pentru publicația intitulată ..... [*Flora*]. Devine în 1808 membru de onoare al Academiei Bavareze de Științe și Științe Umaniste în 1808. Nu apucă să se bucure de acest privilegiu și onoare, întrucât în anul următor va părăsi lumea pământeană.

Spuneam mai sus că poeziile sale au fost puse pe muzică de mai marii compozitori ai timpului, așa încât, Ludwig van Beethoven pune pe note poemul *Der freie Mann* [*Bărbatul liber*] (1795), iar Franz Schubert compune un lied pe versurile din poezia *Der Vatermörder*

---

[679] Biel (în germană) și Bienne (în franceză) este un oraș din regiunea Seeland, cantonul Berna, în Elveția. Acesta este un oraș bilingv situat la granița lingvistică între limba germană și limba franceză, motiv pentru care este adesea menționat cu amândouă numele. Orașul este situat pe malurile nord-estice ale lacului Biel (*Bielersee*). Berna, orașul în care a fost asasinat Aurel Șețu, șoferul Ambasadei Române în Elveția (14-16 februarie 1955), și este situat la sud-est de Biel/Bienne. Biel/Bienne are origine celtică și a fost denumit la acea vreme *Belenus*. Ocupat mai târziu de romani, orașul în sine a fost construit în secolul al XI-lea. Câteva sute de ani a fost sub jurisdicția episcopului de Basel. Din 1279 orașul intră într-o alianță cu Berna, până în 1352. În 1798 Biel/Bienne a fost invadat de trupele franceze. După prăbușirea regimului lui Napoleon, a devenit parte din cantonul Berna începând cu anul 1815.

[*Ucigașul tatălui*]. Urmează un șir întreg de astfel de compoziții muzicale pe versurile autorului: în 1773, *Philemon und Baucis: Ein Schauspiel in Versen von einem Aufzuge* [*Filemon și Baucius: o piesă în versuri dintr-un act*], o piesă în versuri într-un act transformată într-un *Singspiel* pentru un teatru de marionete de Joseph Haydn cu noul titlu *Philemon und Baucis oder Jupiters Reise auf die Erde* [*Filemon și Baucis sau Călătoriile lui Jupiter pe Pământ*], transformată într-o operă obișnuită, în 1776.

Ca scriitor bilingv, Pfeffel a cunoscut prietenia cu oameni de seamă ai culturii timpului, precum: Voltaire, Vittorio Alfieri sau poetul elvețian Johann Kaspar Lavater, corespondând mai mulți ani. Se pare că moștenirea bilingvă a fost perpetuată în familie, căci în 1839, nepoata sa Ernestine von Pfeffel se va căsători cu Fyodor Tyutchev, un cunoscut poet rus. În 1801 va fi ales vicepreședinte al *Colmarer Societe d'emulation* și membru de onoare al Universității din München (1808). Reproducem mai jos din manuscrisele lui Eminescu:

DIE LÖWIN UND DAS WILDE SCHWEIN

Zur Löwin sprach die wilde Sau:
„Im ganzen Land kommt keine Frau
An Fruchtbarkeit mir bei."
„Ich habe," sprach mit edlem Hohne
Die Löwin, „zwar nur einen Sohn:
Allein es ist ein Leu."

(Apud Gottlieb Konrad Pfeffel, *Poetische Versuche*, Band 9, Ausgabe 4, Verlag-Cotta 1809, Original von Bayeriche Staatsbibliothek – digitalizată pe 30 martie 2009, conține 206 pagini.)

LEOAICA ŞI SCROAFA

Ca mine-n toată lumea nu-i
O mamă, care s-aib-atâţi copii −
Scroafa se lăuda unei leoaice.
Ai mulţi − răspunse asta − unul eu,
Dar este leu.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, IV, Ediția Perpessicius, p. 200.)

DER NACHAHMER

Zeus schlich zu Leden sich als Schwan,
Dies weiß der Junker Hans;
Drum kömmt der listige Compan
Zu Clelien als Gans.

(Apud Gottlieb Konrad Pfeffel, *Poetische Versuche*, Band 9, Ausgabe 4, Verlag-Cotta 1809, Original von Bayeriche Staatsbibliothek – digitalizată pe 30 martie 2009, conține 206 pagini.)

IMITATORII

Şi prefăcut în lebădă la Leda Zeus porneşte;
Ar vrea să fac-asemenea un tânăr, ce iubeşte.
Amicul nostru cel posac
Se duce – ca gânsac.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, IV, Ediția Perpessicius, p. 200.)

DER AUTOR UND SEIN VERLEGER

Verleger.
Warum so trüb?
Autor.
Ach Freund, mir stahl ein Bösewicht
Mein ungedrucktes Lehrgedicht.
Verleger.
Der arme Dieb.

(Apud Gottlieb Konrad Pfeffel, *Poetische Versuche*, Band 9, Ausgabe 4, Verlag-Cotta 1809, Original von Bayeriche Staatsbibliothek – digitalizată pe 30 martie 2009, conține 206 pagini.)

AUTOR ŞI EDITOR

E. De ce aşa de trist, obscur?
A. Ah! un nemernic mi-a furat

Poemul meu neimprimat!

E. Sărmanul fur!

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, IV, Ediția Perpessicius, p. 200.)

Imitatorii, *Autor și editor*, precum și *Leoaica și scroafa*, adică traducerile lui Gottlieb Konrad Pfeffel în germană sunt, se pare, fabulele preferate și – cum a arătat Ștefanelli –, pe structura lui Eminescu, căci pe Eminescu îl interesa tot și din toate genurile lirice. Poetul german *s-a făcut cunoscut*, spune Murărașu, *prin fabule originale și prin traduceri din Florian și din Marmontel*[680], iar afirmația lui Ștefanelli este cu atât mai veridică cu cât fabulistul și traducătorul german era un *Spirit înclinat spre filosofie și preocupări moralizatoare.*[681] Traducerile acestea aparțin lui Eminescu și figurează în manuscrisul eminescian 2287, regăsindu-se scrise una sub alta pe toată fila de manuscris 60r. El subliniază toate titlurile, iar sub ele, între paranteze, scrie numele autorului: *Pfeffel*.

*

De numele autorilor germani Valentin Pogatschnigg și Emil Hermann este legată cronica la *Cântecele populare germane din Austria*, culegerea celor doi, a cărei recenzie intitulată *Deutsche Volkslieder aus Ősterreich* [*Cântece populare germane din Austria*] și publicată în *Magazin für Literatur des Auslandes* [*Magazin pentru literatură străină*], în 23 aprilie 1870, a unui autor anonim, din care Eminescu reproduce în manuscrisul 2287, f. 10r. două strofe, pe care le scrie chiar sus, în fruntea paginii.

Odată cu acestea, un lucru de o absolută noutate îl remarcă cercetătorul Helmuth Frisch în documentata sa carte, *Sursele germane ale creației eminesciene* și anume faptul că *Eminescu trebuie să fi înțeles bine dialectul din Carintia – de aici și această transcriere ce-i confirmă interesul – deoarece în manuscrisul 2287, f. 7v.* [...] *el îl corectează pe autorul colecției în dialect, scriind, de exemplu, formele dialectale „lusti" și „trauri" în loc de formele literare „lustig" și „traurig" folosite în originalul german.*[682]

În volum, aceste cântece au fost culese și adunate de doi autori, Dr. V. Pogatschnigg și Dr. Emil Hermann. Cum avem de a face cu niște pasionați, aceștia merită câteva date despre viața și activitatea lor. Dr. EMIL HERMANN s-a născut la 9 aprilie 1812 la Dresda și a murit

---

[680] M. Eminescu, *Poezii*, III, (1880-1883), Ediție critică de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1982, p. 366.
[681] *Ibidem*.
[682] Helmuth Frisch, *op. cit.*, I, p. 77.

în 16 aprilie 1885 la Gotha. Sas la origine, el a studiat dreptul la Leipzig, alăturându-se frăției din oraș, iar după ce-și trece examenul de stat (1834) va obține un doctorat în drept la Leipzig, avansând apoi lector.

Devine profesor asociat (1836) la Universitatea *Christian Albrechts* din Kiel, după care își obține titularizarea în 1842. Ocupă, postul de profesor la Universitatea *Georg-August* din Göttingen, iar în 1846 se va muta la *Ruprecht-Karls-Universität* din Heidelberg. Se bucură de succes scriind diverse tratate canonice, ajungând președintele Congresului Bisericii Evanghelice Germane (1864-1872). Cum însă Kaiserului Wilhelm I nu i-a fost pe plac reforma, Emil Herrmann se mută mai întâi la Heidelberg și apoi Gotha, unde și-a petrecut anii ultimi.

Celălalt autor, autorul numărul unu al culegerii de care ne ocupăm, VALENTIN POGTSCHNIGG, se naște la 7 februarie 1840 în Goggerwenig și moare în 24 ianuarie 1917 la Graz. Folcloristul a studiat dreptul la Universitățile din Viena și Graz, dar interesat fiind, va participa la prelegerile de filosofie și istorie. Din 1865 va funcționa mai întâi ca profesor, apoi ofițer administrativ în Graz.

În perioada 1871/72 a fost co-editor la *Wiener Zeitung* [*Ziarul vienez*], apoi va lucra la *Wiener Neustadt* [*Orașul nou vienez*[683]]. Ocupându-se de folclor și în special de miturile, basmele, legendele și cântecele populare din Carintia, el publică mai multe lucrări în domeniu. Din acestea, poetul român, după ce a parcurs întregul studiu al volumului, își notează versurile următoare:

Der Mensch hat an Geist,
Hat der Schullehrer g'sagt,
Und daß der Wein a[684] *an hat,*
Han[685] *i selber derfragt.*

Und wann dö zwa raf'n,[686]
Da hat's fast'n Schein,
Als wenn halt der Weingeist,

---

[683] A nu se confunda cu Viena.
[684] În mss.: *auch*.
[685] În mss.: *Hab*.
[686] În mss.: *faufen*.

That[687] *der stärkere sein.*
Că omul are spirit,
A spus profesorul,
Deși vinul are unul,
Am întrebat eu însumi.

Și când cei doi se-ncaieră,
Este ca și cum
Spiritul vinului
Ar fi cel care este mai tare.

Versurile au parte de comentarii de genul: *Vinul, femeia și cântecul își au, desigur, partea lor; unele cântece de pahar sunt cu adevărat minunate*[688] și duc cu gândul atât la Karl Woermann cu al său *Cântec de petrecere*, dar și la eminesciana *Amor și vin*, pe care o reproducem mai jos, ca pe un *memento*:

Și focul ce nu-l prinde
Amorul e și vin
Am zis: amor și vin

Decât [un pic], decât un pic
De vin și de amor!
Și de mă-ntrebi nu voi nimic
Decât un pic, [decât] un pic

De vin și de amor!
Că noi nu vrem acu nimic
Decât un pic, decât [un] pic,
Un pic de vin, de-amor!

Poeții sunt pe-acest pământ

---

[687] În mss.: *Thät*.
[688] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 77.

Ca pasei care trec

.....

De nu voiați! Nu vrem nimic.*

De altfel, Eminescu, atunci când se afla în rarele sale momente de bună dispoziție, dar numai în prezența celor apropiați, cânta *cu capul ridicat, cu ochii scânteietori, în atitudine dramatică și cuprins de un adânc sentiment*[689] un cântec la care ținea în mod deosebit și care se intitula *Mai turnați-mi în pahare*, ale cărui versuri sunau așa:

Mai turnați-mi în pahare,
Voi să beau, căci sunt setos,
Dacă nu-mi împleți paharul
Decât de la miez în jos.

Ca să-l împlu înc-o dată
Cu-apă rece de la râu,
De la râu ce izvorăște
Din adânc din pieptul meu.

Și să-l beau să sfârâiască,
Pân' ce-a fi din vin venin,
C-așa, să-l beau mai cu dulce,
Să-mi alin durerea-n sin.

Și de n-a pieri durerea,
Piară simțul, pier și eu,
C-a trăi, jălind poporul
Nu-mi ajute Dumnezeu!

Iar Ștefanelli, cel care relatează episodul, încheie semnificativ: *Era un fel de extaz când îl finea; vedeai ce adânc îl impresiona acest cântec și, din toată atitudinea sa, te încredințai*

---

[689] Teodor V. Ștefanelli, *op. cit.*, p. 121.

despre nemărginita iubire ce avea el pentru poporul său. Odată l-am întrebat cine e autorul acestui cântec și mi-a răspuns: „Ia! Un biet tânăr transilvănean, care avea durere de inimă pentru nenorocitul său popor; am auzit că l-a compus, l-a cântat și a murit după ce-l cântase!”[690]

Toate acestea se leagă de faptul că Eminescu nu ocolea nimic din ceea ce însemna poezie, fie ea de orice fel, căutând firescul lumii de jos, așa ca-n poezia populară, sau deopotrivă în cântecele de pahar. (Știm foarte bine că nici cântecele deocheate nu i-au scăpat, culegându-le, notându-le și adesea îndreptându-le). Așadar, iată-l notându-și în manuscrisul 2287, f. 7v. poezia *Ein guter Trunk* [*O băutură bună*], extrasă din cronica intitulată *Dialectdichtungen aus Süd und Nord*[691] [*Poezii în dialect din Nord și Sud*], cu un capitol denumit *Deutsche Volkslieder aus Kärnten* [*Poezii populare din Carintia*], adunate de B. Pogatschnigg și E. Herrmann.

Este cu totul îmbucurător ceea ce susține Helmuth Frisch referitor la faptul că *Eminescu trebuie să fi înțeles bine dialectul din Carintia – de aici și această transcriere ce-i confirmă interesul – deoarece în manuscrisul 2287, 7v.,* [...] *el îl corectează pe autorul colecției în dialect, scriind, de exemplu, formele dialectale „lusti” și „trauri” în loc de formele literare „lustig” și „traurig” folosite în originalul german.*[692] Nici nu avea cum să nu procedeze așa, ca unul ce în tinerețe adunase folclor, în vremea când fusese membru al cercului *Orientul*, preocupat de această îndeletnicire:

EIN GUTER TRUNK

W’rum[693] *solit denn*[694] *Durst lied’n*[695]
Da wer[696] *i a Narr,*
Bin i lustig[697]*, so trink i,*
Bin i traurig[698]*, schon gar.*

---

[690] *Ibidem*, p. 122.
[691] În *Blatter für litterarische Unterhaltung* nr. 33 din 14 august 1873, pp. 523-525. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 368.).
[692] Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 77.
[693] În mss. Eminescu scrie *Warum*.
[694] În mss. Eminescu grafiază *den*.
[695] În mss. Eminescu scrie *leiden*.
[696] În mss. Eminescu scrie *wär*.
[697] În mss., așa cum am menționat mai sus, poetul român adoptă forma populară, *lusti*.
[698] În mss. Eminescu scrie *trauri*, adică adaptat la forma dialectală.

Hab zweierlei Flach'n,
Is a jede von Glas,
Für Freund ane, für Lei dane,
Haltet jede a Maß.

Steh i mit mei Diandl
Bald a so, bald a so,
So bleib it mir nix übrig,
Als trink alle zwo.

O BĂUTURĂ BUNĂ

De ce să sufăr de sete
Aș fi un nebun,
Când sunt vesel, atunci beau,
Când sunt trist, atunci și mai abitir.

Am două clondire,
Fiecare e din sticlă,
Unul pentru bucurii, altul pentru necazuri,
Fiecare îmi ține măsura.

Când cu drăguța mea
Mă înțeleg așa și așa,
Atunci nu-mi rămâne nimic altceva,
Decât să le golesc pe amândouă.

*

Mihai Eminescu nu scapă însă din vedere nici poezia americană contemporană. Înainte de a intra în subiectul propriu zis, semnalăm ca pe o curiozitate că după autorul din care a transcris Eminescu, George Coșbuc va face o adaptare la poezia acestuia, *Nedumerire*. În manuscrisul 2257, ff. 105r.-106v. poetul român extrage pasaje întregi din *Zeitgenössische amerikanische Poesie* [*Poezia americană contemporană*], poezii traduse în germană de Adolf

Strodtmann: el copiază câteva strofe din poeții Bayard Taylor și James John Piatt.

Deși articolul îl comentează (și citează) și pe Walt Whitman, cunoscutul poet american, Eminescu nu reproduce în manuscris nici un vers citat de Strodtmann în adnotările sale. Va copia, în schimb, câteva rânduri referitoare la acesta, pe care le vom marca mai jos, nu înainte de a expune câteva date despre cei doi.

Cu precizarea că ne referim, evident, doar la versurile regăsite de Eminescu în articolul citat[699], mai întâi câte ceva din viața și activitatea lui BAYARD TAYLOR, din versurile căruia Eminescu copiază (odată cu pasaje întregi din comentariul lui Strodtmann, primele trei strofe pe fila 105r. și următoarele două, pe versoul acesteia din manuscrisul eminescian citat mai sus.

Al patrulea fiu al soților Joseph și Rebecca Taylor, poetul Bayard Taylor s-a născut pe 11 ianuarie 1825, în Chester, Pennsylvania. Avantajat de faptul că tatăl era un fermier bogat, acesta primește o bună instruire în Academia din West Chester (Pennsylvania), apoi în localitatea din apropiere: Unionville. Conform obișnuinței americane, la numai 17 ani își face ucenicia la o tipografie, unde criticul și editorul Rufus Wilmot Griswold îl va încuraja să scrie poezie, drept pentru care îi va dedica primul volum intitulat *Ximena sau Bătălia din Sierra*, *Morena și alte poezii*, apărut în 1844.

Economisind banii câștigați din publicarea volumului, la care adaugă pe cei economisiți din publicarea unor articole de călătorie, va vizita Franța, Germania, Anglia și Italia timp de doi ani, trimițând în țară relatări ale acestei călătorii în publicațiile: *Tribune* [*Tribuna*], *The Saturday Evening Post* [*Ziarul de sâmbătă seara*] și *Gazette of the United States* [*Gazeta Statelor Unite*].

În 1846 a fost publicată în două volume sub denumirea *Views Afoot*, sau *Europe seen with Knapsack and Staff* [*Vederi pe jos sau Europa văzută cu rucsac și baston*] o colecție de articole ale lui Bayard Tayler. În 1848, el este angajat redactor la *New York Tribune* și trimis în California cu misiunea de a expedia de acolo materiale în legătură cu goana după aur. Se întoarce prin Mexic, publicând apoi colecția de eseuri [*El Dorado; sau, Aventuri pe calea Imperiului*] (1850). După doar două săptămâni, cele două volume vor avea atâta succes încât s-au vândut 10.000 de exemplare în SUA și 30.000 în Marea Britanie.

În 1849 Taylor se căsătorește cu Mary Agnew, care va muri de tuberculoză anul următor. Câștigă în același an, cu oda *Privighetoarea suedeză* [*Nightingale suedez*] dedicat

---

[699] Adolf Strodtmann, *Die amerikanische Dichtung der Gegenwart*, în *Beilage zur Allgemeinen Zeitung*, nr. 113, din 23 aprilie 1870, pp. 1769-1770. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 80.).

cântăreței Jenny Lind, cea care-i va interpreta pe muzica compusă de Julius Benedict, poezia *Salutări către America*, lucru prilejuit de concertele acesteia în Statele Unite. După 1851 va călători din nou, de data aceasta de-a lungul Nilului, în Egipt, apoi în Palestina, Anglia, Calcutta, China, Japonia, Africa Centrală, Sicilia și Spania.

În decembrie 1853, când se întoarce în SUA, va ține un șir de conferințe publice cu mare succes la public, efectuând un turneu extins din Maine la Wisconsin, după care pleacă în nordul Europei țintind să studieze viața comună, limba și literatura suedeză, găsind astfel motive de inspirație pentru un poem narativ lung, intitulat *Lars*. Trimite de aici *Scrisori suedeze*, care vor apărea tipărite în volum în 1857.

O interesantă și apropiată legătură a avut poetul cu marele om de știință Alexander von Humboldt, în urma unei întâlniri în Berlin, în 1856. Pornise cu gândul să-i ia un interviu, dar acesta îl întâmpină, întrebându-l dacă vrea să converseze în limba engleză sau în germană. Cum Humboldt călătorise și el în 1829 în Asia centrală, au avut ce să-și depene. Se vor întâlni din nou la Potsdam, în 1857, unde va locui și Eminescu în perioada studenției germane.

În toamna anului 1857, Taylor se va recăsători cu fiica astronomului danezo-german Peter Hansen, Maria, și vor petrece amândoi toată iarna în Grecia, apoi, la întoarcere în țara natală, Taylor va ține prelegeri în San Francisco și își va câștiga existența ca secretar de legație la Sankt Petersburg, amintind din nou de Eminescu și acesta secretar de legație la Berlin. Va fi apoi ambasador în Rusia anilor 1862-63.

În 1863 îi va apărea romanul *Hannah Thurston*. În 1864, Taylor și soția sa se vor întoarce în SUA, călătoresc în Colorado, făcând o abatere prin munții nordici, călare. Publică romanul *Joseph and His Friend: A Story of Pennsylvania* [*Joseph și prietenul său: O poveste din Pennsylvania*], în 1870, numit mai târziu primul roman gay al Americii. Aventurier și curios din fire, Taylor va călători apoi în Islanda, trimițând materiale ce produc senzație în *Tribune*, unde se sărbătorea o mie de ani de la prima așezare europeană din insulă. În 4 iulie, 1876, de ziua Americii, poetul va recita în fața a patru mii de oameni, *Oda Națională*, entuziasmându-și auditoriul.

În 1878 va fi numit, de Senatul American, în funcția de ministru al SUA în Prusia și va călători pe același vapor cu Mark Twain. Bayard Taylor moare la Berlin în 19 decembrie 1878, iar corpul îi va fi adus în State. Necrologul său îl reține ca pe *un mare călător, atât pe uscat, cât și pe hârtie*. Marele poet Henry Wadsworth Longfellow a scris un poem în memoria lui Taylor.

Recunoscut drept scriitor de călătorii, cum și fusese, Taylor, a fost lipsit de imaginație în poezie, deși ca tehnică, el conducea bine aspectul, așa încât, traducerea lui *Faust* a fost

recunoscută pentru abilitățile sale științifice, rămânând apreciată până târziu, în 1969, când a fost retipărită.

Ca de fiecare dată, cităm cronologic din principalele lucrări ale lui Bayard Taylor: *Romanzen, Verse und Lieder* [*Romanțe, versuri și cântece*] (1852); *Gedichte aus dem Orient* [*Poezii din Orient*]; *Views Afoot*, sau *Europe seen with Knapsack and Staff* [*Vederi pe jos sau Europa văzută cu rucsac și baston*] (1859); *Alexander von Humboldts Leben, Reisen und Bücher* [*Viața, călătoriile și cărțile lui Alexander Von Humboldt*] (1859); *Joseph und sein Freund: eine Geschichte aus Pennsylvania* [*Iosif și prietenul său: o poveste din Pennsylvania*] (1870); *Die Maske der Götter* [*Masca zeilor*] (1872), *Der Prinz Deukalion* [*Prințul Deukalion*]; (1878), *The Picture of St John* [*Imaginea Sfântului Ioan*] (1866), [*Profetul*]; o tragedie (1874), precum și excelenta sa traducere a lui *Faust* de Goethe. (2 vol., Boston, 1870-71) în metru original. Apoi: *Bismarck: Seine wahre Biographie* [*Bismarck: Biografia sa autentică*] (1877); *Das malerische Europa* [*Europa pitorească*] (1878); *Studien zur deutschen Literatur* [*Studiile în literatura germană*] (New York, 1879).

Din *Cântece ale Orientului*, Strodtmann citează cele șase strofe ale poeziei *Als Kamadewa kam* [*Când a venit Kamadeva*], iar Eminescu reproduce în manuscris doar cinci dintre ele, fără să noteze numele poetului. A notat, sus, la începutul filei, titlul dat de A. Strodtmann: *Die amerikanische Dichtung der Gegenwart. III*. [*Poezia americană contemporană*]. Iată poezia:

Der Mond, die Sonne, all' die heil'gen Sterne
Vie nie zuvor erglänzten wundersam,
Und Freude jauchzte rings in Näh'[700] *und Ferne,*
Als Kamadewa kam.

Die Blüthen[701] *funkelten, der Luft Geschmeide,*
Vor dem das Morgentoth[702] *erblich in Scham,*
Duftvoll erschloß sich jede Blumenscheide,
Als Kamadeva kam.

---

[700] În mss.: *Nah*.
[701] În mss. Eminescu grafiază: *Blüten*.
[702] În mss. poetul român va grafia: *Morgenrot*.

Die Vöglein in dem Laub der Tamarinde
Begrüßten liebegirrend sich, und zahm
Aus seinen Pranken ließ der Leu die Hinde,
Als Kamadewa kam.

Das Meer schlief ruhig am beglückten Strande;
Die Bergeszinken glänzten zaubersam;
Die Wolken flohn hinweg vom Himmelsrande,
Als Kamadewa kam.

Die Herzen aller bebten traumverloren,
Den höchsten Flug des Dichter Harfe nahm;
Den niegeahnt Entzücken war geboren,
Als Kamadewa kam.

Ein neues Leben schien emporzusteigen,
In jeder Brust, ein Segen wonnesam;
Den Tod sogar sah man die Lanze neigen,
Als Kamadewa kam.

Interesante sunt fragmentele reproduse de Eminescu din cronica lui Strodtmann, mai ales pentru ceea ce subliniază textul lor: *Cititorul ar avea o imagine foarte unilaterală și, din această cauză, eronată, despre poezia americană contemporană, dacă ar crede cumva că aceasta își extrage substanța doar din nostalgia poetică, melancolică și nuanțat idealistă a spiritului. Îi place, ce-i drept, să se înveșmânteze în visele delicate ale lumii; dar făcând aceasta, ea nu uită încercarea de a trata artistic formele și configurațiile lumii exterioare...* [...] *Dintre poeții al căror talent s-a îmbogățit întotdeauna prin călătorii lungi și care au știut să oglindească impresiile receptate în creații poetice valoroase cu vivacitate bogată în culori, trebuie amintit mai ales Bayard Taylor. Ale sale „Cântece ale Orientului" sunt pătrunse de întreaga vrajă a coloritului răsăritean,* [...] *fie când slăvește cu cântecul plin de farmec nașterea lângă unda Gangelui a lui Kama sau Kamadeva, zeul indian al iubirii:*

Luna, soarele și toate stelele sfinte,
Au strălucit minunat ca nicicând,

Și bucuria a chiuit peste tot, cu ecou îndepărtat,
Când a venit Kamadeva.

Florile scânteiau, în fața giuvaerurilor văzduhului,
Înaintea cărora purpuriul zorilor a pălit de rușine,
S-a deschis, plină de rouă, fiecare teacă a florii,
Când a venit Kamadeva.

Păsările și frunzișul de tamariscă
Se-ntâmpinau drăgăstoase, și, îmblânzit,
Leula lăsat să-i scape din labe ciuta,
Când a venit Kamadeva.

Toate inimile tresăreau pierdute în vis,
Harfa poetului s-a înălțat sus de tot în zbor;
Căci un farmec nebănuit s-a născut,
Când a venit Kamadeva.

O viață nouă părea să urce în sus
În fiecare sân, un noroc plin de încântare;
S-a văzut, chiar, că moartea și-clina lancea,
Când a venit Kamadeva.[703]

Remarca din cronica lui Strodtmann: *Dennoch zeigt sich uns in der poetischen Auffassung der Natur hier ein gewisser*[704] *– und Betrachtungsweise.*[705] [*Ni se relevă, totuși, o anumită diferență în concepția despre natură față de modul german de tratare a naturii și a sentimentelor*[706]], declanșează nu doar nouă, românilor, prin ceea ce redă Eminescu, în *Kamadeva*, un anume sentiment de puritate copilărească amestecat cu nevoia unei altfel de simțiri legată de ludicul nostru ancestral. Spre deosebire de aceasta, *Kamadeva* lui Eminescu se desprinde de descrierea unor fațete (poetice chiar) ce țin de concretul cotidian:

---

[703] Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit*., pp. 81-82.
[704] În mss.: *Unterschied von dem deutschen Gefühl*.
[705] Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit*., p. 86.
[706] *Ibidem*, p. 82.

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindec
L-am chemat în somn pe Kama –
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează, ca săgeți,
Numai flori înveninate
De la Gangele măreț.

Pune-o floare-atunci în arcu-i,
Mă lovi cu ea în piept,
Și de-atunci în orice noapte
Plâng pe patul meu deștept...

Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Și-al iluziei deșerte.

Mutându-se, în cele două poezii, Accentul de la concretitudinea naturii în fața zeului indic, cum se întâmplă în poezia lui Bayard, se va muta, așa cum susține Călinescu, în *Kamadeva* eminesciană, spre *o miniatură delicată din sidefuri și smalțuri, de o valoare cu totul vizuală.*[707] Cealaltă, a americanului, așa cum remarcă Strodtamnn, se remarcă prin acest,

[707] G. Călinescu, *Opera lui Eminescu*, V, *op. cit*., p. 106.

Dieser deistische Charakter[708] *amerikanischen Naturpoesie verlieht derselben,*[709] [...] *eine gewisse Einförmigkeit; die breit ausgesponnene Schilderung ermüdet um so leichter, weil als Pointe derselben mit geringer Variation fast*[710]*immer die eine Lehre gepredigt wird:*[711] [*Acest caracter deist al poeziei americane despre natură îi conferă acesteia o anumită monotonie; descrierea amplă obosește cu atât mai ușor cu cât poanta acesteia este, cu mici variații, mereu aceeași predică...*[712]

În ceea ce privește pe celălalt poet, JAMES JOHN PIATT, aflăm despre el că s-a născut în 1835 și va muri în 1917. A fost jurnalist și poet american, născut la James Mills (astăzi Milton, Indiana), în data de 1 martie. A lucrat în Trezoreria SUA și a fost ales în Camera Reprezentanților. În intervalul 1882 până în 1894 a fost consul la Cork, în Irlanda.

Începând cu vârsta de 14 ani va ucenici la *Ohio State Journal* [*Jurnalul de stat Ohio*] ca să învețe meseria de tipograf. A făcut studii la Universitatea *Capital* și la *Colegiul Kenyon* fără să le absolve. Devine un colaborator frecvent al *Louisville Journal* [*Jurnalul Louisville*], unde îi apar primele poezii (1857), iar din 1859 colaborează la *The Atlantic Monthly* [*Luna Atlanticului*]. Se căsătorește în iunie 1861 cu poetesa Sarah Morgan Bryan. În 1867 se va muta în Cincinnati, unde a lucrat pentru ziarele *Chronicle* și *Commercial*. Se întoarce în Washington în 1870 și funcționează, așa cum am arătat mai sus, în Camera Reprezentanților, inițial ca funcționar înscris și, după 1871, ca bibliotecar al acesteia.

Între lucrările sale amintim în ordine cronologică: *Gedichte zweier Freunde / Poems of two friends* [*Poezii a doi prieteni*] (cu William Dean Howells) (1860); *Washingtons Nester und andere Gedichte / Washington's Nests and Other Poems* [*Cuiburile la Washington și alte poezii*] (de Sarah & John James Piatt). Îi mai apar tipărite: *Gedichte in der Sonne und im Licht des Feuers* / *Poems in the sun and in the light of fire* [*Poezii în soare și în lumina focului*] (1868); Die *Westernfenster und andere Gedichte /* The *Western Windows and Other Poems* [*Poezii din casă și acasă*], Boston (1878); *Gedichte vom Heim und von zu Hause / Poems from the home and from home* [*La Fântâna Sfântă, cu o mână de versete noi*], Cincinnati, (1887); *Am Heiligen Brunnen, mit einer Handvoll neuer Verse / At the Holy Well, with a handful of new verses* [*Un vis al ferestrelor bisericii*], Londra (1888); *Ein Traum der Kirchenfenster / A dream of church windows* [*Intrarea fantomelor și alte poezii*], Londra

---

[708] În mss. Eminescu grafiază: *Caracter*.
[709] În mss. Eminescu pune o liniuță în locul virgulei.
[710] În mss. Eminescu grafiază: *faßt*.
[711] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 86.
[712] *Ibidem*, p. 82.

(1889); *Ein goldenes Buch und andere Sonette / A golden book and other sonnets* [*O carte de aur și alte sonete*], Westminster, Marea Britanie: Constable, (1895).

În culegerea sa de poezii intitulată *Western Windows* [*Ferestrele vestului*], Piatt redă *originelle*[713] *Landschaftsbilder kräftiges*[714] *Loocalcolorit*[715] [*peisaje originale și cu puternic colorit local*][716], copiat și subliniat de Eminescu în textul-prezentare al lui Strodtmann.[717] Sunt transcrise în manuscrisul 2257, f. 105r-106v., strofele:

Vom Zauberschlaf der Lenz erwacht,
Der Erntehoffnung froch bewußt,
Und aus dem heil'gen Thau[718] *der Nacht*
Entkeim des Morgens Werdelust.

Der Sämann ist's[719]*, der wohlgemuth*[720]
Den Lenzaltären opferd naht:
Was todt, verlodre in der Gluth[721] *–*
Der Erde streun wir junge Saat![722]

Se trezește din somnu-i vrăjit primăvara,
Veselă de speranța recoltei,
Și din roua sacră a nopții
Încolțește a dimineții bucurie de a deveni.

Se apropie voios semănătorul
De altare și aduce jertfe:
Ce-i mort să se piardă în jăratec –

---

[713] În mss.: *originale*.
[714] În mss.: *mit kräftigem*.
[715] În mss.: *Lokalkolorit*.
[716] Apud Helmuth Frisch, I, *op. cit*., p. 82.
[717] Adolf Strodtmann, *Die amerikanische Dichtung der Genwart,* în *BAZ*, nr. 113 din 23 aprilie 1870, pp. 1769-1770. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., p. 80).
[718] În mss. Eminescu grafiază: *Tau*.
[719] În mss.: *ists*.
[720] În mss.: *wolgemut*.
[721] În mss.: *Glut*.
[722] În mss. Eminescu pune punct, în locul semnului exclamării.

Țărânei îi presărăm sămânță tânără!

Nu știm de ce Eminescu a vrut să ascundă numele acestor poeți. În manuscrisul 2257, la fila 106r., atunci când copiază textul poeziei *Land in Wolken* [*Țară în nori*] își notează doar faptul următor: *Von einer ebenso poesievollen Naturmystik*[723] *ist die nachstehende Vision Piatts durchhaucht* [*De o mistică a naturii la fel de poetică este pătrunsă și viziunea următoare a lui Piatt*], sărind numele autorului (scris cu un corp 10 în textul cronicii lui Strodtmann). Iată poezia reprodusă în manuscris:

LAND IN WOLKEN

Die Sonne sank; doch färbt sie droben noch
Mit purpundunklem Schimmer das Gewölk,
Und wunderbare Luftgebilde webt
Die flücht'ge Stunde. Was den Zauberschatten
An Klarheit fehlt, ersetzt die Phantasie:
Ich seh' auf einer unbegränzten[724] *Flur*
Ein lustig Nebelmeer von Licht und Garben;
Gigant'sche Schnitter eilen hin und her
Auf einem neuen Erntefeld, und mahen
Mich, wie im Traume, an mein großes Land,
Dem aus des Otens dunklem Abendroth
Sein Morgenstern emporstieg – an mein Land.
Das eine Nebel-Vision mich dünkt
Von einer unbegränzten[725]*, weiten Flur*
(Gleich jener bleichen Wolken-Phantasie[726]*),*
Mit schattenhaften Schnittern, hin und her
Enteilend durch ein künft'ges Erntefeld –
Ein lustig Nebelmeer von Licht und Garben!

---

[723] În mss.: *poesievollen Naturystik*.
[724] În mss.: *unbegrenzten*.
[725] În mss.: *unbegrenzten*.
[726] În mss.: *Wolkenphantasie*.

ȚARĂ ÎN NORI

Soarele a scăpătat; totuși, acolo sus mai colorează încă
Cu sclipiri purpurii-închise tărâmul norilor,
Și ora fugară țese năluci fantastice
A aerului. Ce le lipsește umbrelor fermecate
În claritate, înlocuiește fantezia:
Am văzut, pe o câmpie nemărginită
O mare de nori diafană în snopi și lumini;
Secerători uriași se grăbesc în toate direcțiile
Pe un ogor, și îmi trag luarea aminte,
Ca în vis, asupra marii mele țări,
Spre care se ridică, din apusul roșu întunecat al estului,
Luceafărul său de ziuă – asupra țării mele,
Ce-mi pare o viziune cețoasă
A unei câmpii nemărginite, vaste,
(Asemeni acelei fantasme palide de nori),
Cu umbrele secerătorilor, care, în toate direcțiile,
Grăbesc pe câmpul recoltei viitoare –
O mare de nori diafană în snopi și lumini!

Nu avem a comenta versurile îndestul de anoste (poate) și pentru poetul român, dar din textul manuscrisului, despre Piatt, Strodtmann scrie, iar Eminescu subliniază: *er*[727] *glaubt neue Wege zu wandeln weil er die altgewohnten Bahnen verläßt; er glaubt neue Gedanken zu denken weil er seine Weisheit nicht den Büchern entnimmt, sondern eizig dem Schlage*[728] *des eigenen Herzens lauscht.*[729] [*el crede că urmează căi noi, pentru că le părăsește pe cele obișnuite; crede că gândește idei noi, pentru că nu-și extrage înțelepciunea din cărți, ci ascultă atent doar vocea propriei inimi*[730]], ceea ce îl face pe Helmuth Frisch să conchidă: *Gândindu-ne la ideile ce străbat opera lui Eminescu, constatăm că tânărul student care se*

---

[727] În mss. Eminescu grafiază: *Er*.
[728] În mss. Eminescu subliniază cuvântul. *Schlage*.
[729] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 89.
[730] *Ibidem*, p. 83.

interesa de „visele delicate ale lumii inimii" și de „mistica naturii plină de poezie" dezvăluie involuntar prin aceste sublinieri, două dintre cele mai caracteristice aspecte ale propriei creații.[731]

Nu știm de ce n-a rezonat Eminescu în legătură cu versurile lui Walt Whitman, comentat și el în textul lui Strodtmann. Poate se găsește o explicație în textul acesta: *Der Trank der Begeisterung gleicht jenen süßen und kräftigen Weinen des Südens die, in kleinen Zügen hinabgeschlürft, uns die Adern mit heißer Gluth*[732] *durchflammen; trinken wir aber zu unmäßig davon, so folgt dem bacchantischen*[733] *Rausche das Erwachen mit abgestumpfen Sinnen in einer doppelt öden, aschgrauen Wirklichkeit. Wer vor der nüchternen Menge beständig in ekstatischer Verzückung, mit rollenden Augen und geheimnßvoll murmelnder Prophetenstimme einherschreitet, Den Augen und geheimnißvoll murmelender Prophetentimme einherschreitet, erscheint dem Publikum leicht wie ein Irrsinniger oder ein Trunkener,*[734] *und Walt Whitman ist oft in diesem Fall.*[735] [*Licoarea entuziasmului se aseamănă cu acele vinuri dulci și tari ale sudului, pe care dacă le sorbi în înghițituri mici ne incendiază arterele prin dogoarea lor fierbinte, dar dacă sunt băute fără măsură, beției bacantice îi urmează deșteptarea cu simțurile tulburate într-o realitate cenușie și de două ori deșartă. Cine pășește în fața mulțimii lucide într-o stare perpetuă de beție extatică, cu ochii rătăciți și vocea murmurând profeții tainice, apare publicului ușor ca nebun sau beat,*[736] *și Walt Whitman se găsește deseori în această situație.*] Numai că timpul a demonstrat altceva. Și timpul este cel care hotărăște, mai mult ca oriunde în alt domeniu.

*

Deși Eminescu transcrie o poezie a lui FRIEDRICH MARX în manuscrisul 2290, f. 8r., după textul *Album der Poesie* [*Album de poezii*], lecturat după obicei din *Wiener Salonblatt*[737] [*Foaia de salon vienez*], el nu trece și numele autorului german, despre care știm că s-a născut în 1830 și a murit în 1905. Deși era colonel în armata habsburgică, el s-a ocupat, pasionat fiind, de literatură. *Publicațiile sale sunt recenzate, în mod regulat, în revista preferată a lui*

---

[731] *Ibidem*, p. 81.
[732] În mss.: *Glut*.
[733] În mss.: *bachantischen*.
[734] Îm mss., în locul virgulei, Eminescu pune punct. (Vezi explicația în nota de subsol a traducerii).
[735] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., I, p. 88-89.
[736] În mss., după cuvântul *beat*, Eminescu pune punct.
[737] *Wiener Salonblatt*, an II, nr. 52 din 24 decembrie 1871.

Eminescu, și anume în „BflU”, de pildă la paginile 301 (6.5.1869), 277 (28.4.1870), 87-89 (2.2.1871) și 156 (1878). Friedrich Marx, apreciat de R. Gottschall, editorul revistei „BflU”, a scris între altele: „Gemüth und Welt” [„Inimă și lume”], poezii, 18681877), „Olympias” („Iacobeea din Bavaria”), piesă de teatru, 1869, „Konig Nal” [regele Nal], poezie dramatică, după Angelo de Gubernatis, 1870), „Clarisse” [„Clarissa”], roman, 1878.[738]

Pe fila 8 r. și 8v. din manuscrisul eminescian mai sus menționat, Eminescu copiază din articolul *Album der Poesie* [*Album de poezii*], cele patru strofe ale poeziei lui Friedrich Marx, poezie întitulată *Traumbelen* [*Vise*]:

Ich dachte nie, es könn' ein Traum,
Ein Traum unso so beglücken,
Wie trunkene Minuten kaum
Im Wachen uns entzücken.
Was hält uns, Theure, doch im Bann,
Wen wir uns traut umschließen,
Das nie sich meine Seele kann
In Deine ganz ergießen?
Ein Pilger vor der Pforten ringt
Nach Worten der Gedanke,[739]
Dein Arm, der kosend mich umschlingt,
Ist doch nur eine Schranke.
Ein falscher Lehrer ist dein Mund,
Wenn laut die Herzen pochen,
Das letzte Wort, der letzte Grund,
Das bleibt unausgesprochen.

Doch, wie sich Wölkchen, silberbleich,
Im Morgenroth entzünden,
Erhellt ein Traum Dein Seelenreich
Mir in den tiefsten Gründen.

---

[738] Vezi nota de subsol, p. 163, apud Helmuth Frisch, *op. cit*. II.
[739] În mss. Eminescu subliniază aceste două versuri cu cerneală neagră.

Ein holdgelöstes Räthsel[740] *spricht*
Aus Deinem Aug', dem feuchten,
Ein Schleirer ist Dein Angesicht,
Dahinter Rosen leuchten.
Und glühend, wie der Sommerhauch
Vor nahenden Gewittern,
So fühl' ich[741] *uns're Seelen auch*
Nun ineinander zittern.
O wonniges Durchdrungensein,
O schrankenloses Schweben, –
Die Erdenwelt, sie[742] *wied zum Schein,*
Und Traum das wahre Leben!

N-avea cum să nu rezoneze cu o așa poezie Eminescu, întrucât se potrivea pe calapodul său artistic, fiindcă iată cum sună:

N-aș fi crezut vreodată că un vis,
Un vis ne poate face atât de fericiți,
Cum minute beate de bucurie cu greu
Ne pot încânta chiar în starea trează.
Ce blestem, scumpo, pune stăpânire pe noi,
În clipele în care ne îmbrățișăm plini de dragoste,
Că sufletu-mi nu poate niciodată
Să se reverse de tot în al tău?

Gândul, un pelerin înaintea porții,
Se chinuiește să-și găsească cuvintele,
Brațul tău giugiulind, în juru-mi încleștat,
Totuși este numai o barieră.
Un dascăl neadevărat îți este gura,

---

[740] În mss. grafiat de Eminescu: *Rätsel*.
[741] În mss. Eminescu omite cuvântul.
[742] În mss. Eminescu grafiază: *die*.

Ultimul cuvânt, ultimul motiv,
Acestea rămân neexprimate.

Dar, cum norișori în mantă argintie,
S-aprind în purpuriul zorilor,
Un vis îmi limpezește împărăția ta sufletească
În adâncul cel mai mare al sufletului meu.
O enigmă plăcut dezlegată s-arată
Din ochiul tău, cel umed,
Îndărătul căruia strălucesc trandafiri.

Și arzător ca vântul în miez de vară
Înainte de o furtună care se apropie,
Așa simt și eu sufletele noastre
Când acum tremură una într-alta.
O, starea sufletească, pătrunsă de desfătare,
O, plutirea eternă fără margini, –
Lumea terestră, ea devine o aparență înșelătoare,
Iar visul viața cea reală!

Știm din biografia poetului[743] că plecat la Viena, încă îl ademenea visul de iubire consumat altădată cu ipoteșteana Casandra, așa încât nu este greu să bănuim că versurile lui Friedrich Marx i-au răscolit amintiri din vremea când îl aștepta iubita tinereții, *sub un salcâm*, dar mai ales atunci când dormeau peste noapte lângă lacul cel albastru, sub *teiul sfânt*.

*

Nici poezia franceză nu-i scapă din vedere lui Eminescu, așa încât, în revista *Algemeine Zeitung* (nr. 34 din 3 februarie 1873, când era, deci la Berlin), el citește extrasul din editorialul *Pariser Chronik. XXII. Der Tod Napoleons III* [*Cronică pariziană XXII. Moartea lui*

[743] Vezi tematica dezvoltată în: Valentin Coșereanu, *Desculț în iarba copilăriei*, *Ipoteștii în opera lui Eminescu*, Ilustrații inspirate și realizate de Mircia Dumitrescu, Prefața Pompiliu Crăciunescu, Editura Junimea, Col. Memoria clepsidrei, Iași, 2020.

Napoleon III[744]], scris de un autor anonim și să extragă din el versurile/strofele care-i sunt pe plac din VICTOR HUGO, analizate în respectivul editorial. Extractele respective se regăsesc în manuscrisul 2257, f. 16v.

Născut la 26 februarie 1802, la Besançon și mort în data de 22 mai 1885,Victor Hugo a fost poet, dramaturg și romancier francez demn reprezentat al romantismului francez apărut relativ târziu în această literatură chiar mai târziu decât în artele plastice. (Literatura germana marchează începuturile romantismului prin mișcarea *Sturm und Drang* [*Furtună și avânt*], iar cea engleză a fost de fapt considerată patria romantismului).

A deținut funcții și onoruri de rang înalt: pair al Franței, membru al Academiei Franceze ori senator al Parisului. În primul rând piesa *Cromwel* dar și drama *Hernani* l-au impus ca șef al curentului. Din punct de vedere al opțiunilor politice, el a început prin a fi regalist și a terminat ca un susținător ardent al ideilor republicane, militând pentru eliminarea pedepsei cu moartea.

Era al treilea fiu al lui Joseph Léopold Siquisbert Hugo și al Sophiei Trébuchet. Tatăl îi va scrie fiului său, Victor, că a fost conceput pe cele mai înalte vârfuri ale Munților Vosgi, cu ocazia unei expediții. A mai avut un frate și o soră. Marele Hugo s-a trezit în plin tumult politic și social, căci Napoleon a fost proclamat împărat când poetul împlinise doi ani, așa încât la Revoluția franceză, acesta avea treisprezece ani, când deja asista la controversele politice și religioase între cei doi părinți.

Tatăl, deși era ofițer de rang înalt în armata lui Napoleon, nu i-a fost trecut numele pe arcul de triumf, căci a eșuat în Spania. Așa cum era soarta oricărui ofițer (la ordinele armatei și superiorilor săi), familia s-a tot mutat, iar tânărul Victor n-a avut decât de câștigat, așa încât, deși avea doar cinci ani, călătoria de șase luni cu familia în Italia (Napoli, Alpi, Mediterana și Roma), a rămas cu senzațiile de atunci imprimate pentru totdeauna.

În Italia, tatăl, Leopold fusese numit guvernator al provinciei Avellino, de lângă Napoli, apoi în Spania, unde a servit tot ca guvernator a trei provincii. În primii ani, soția, Sophie l-a urmat pe soț, apoi, obosită și sâcâită de provizoratul mutărilor, ea s-a despărțit temporar de el, pentru ca în 1803 să se stabilească la Paris împreună cu fiii, unde Victor Hugo primește o educație în spiritul regalist-religios. De aici și atitudinea tânărului care, așa cum se va manifesta în poezie și ficțiune, i se va resimți influența mamei.

Mai târziu, în timpul Revoluției franceze de la 1848, el se va desprinde de sub influența

---

[744] *Augsburger Allgemeine Zeitung*, nr. 34 din 3 februarie 1873, p. 506. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 253.)

mamei, revoltându-se împotriva educației accentuat catolico-regaliste ale acesteia, susținând în schimb republicanismul și cugetarea liberă. În prima tinerețe a fost impresionat și influențat de scrierile lui de François-René de Chateaubriand. Primul său roman, *Han din Islanda*, a fost publicat în 1823, la numai 21 de ani.

Dovada dobândirii independenței poetului a fost aceea că îndrăgostindu-se fulgerător, tânărul Victor se va logodi în secret cu o prietenă din copilărie, Adèle Foucher, împotriva a ceea ce dorea mama sa. Dar Sophie a știut să lucreze sistematic în legătură cu cei doi îndrăgostiți și din cauza relației lui apropiate cu mama sa, Hugo a așteptat până după moartea ei (în 1821) să se căsătorească oficial cu Adèle, așa încât, căsătoria a avut loc abia în anul 1822.

Au avut împreună cinci copii: Léopold, Léopoldine, Charles, François-Victor și Adèle. Primul a murit de mic. Ce se întâmplă cu favorita scriitorului, Léopoldine, este scenariu de film. Plecat cu amanta în sudul Franței, Hugo citește într-o cafenea în ziar că fiica sa, Léopoldine, a murit într-un mod cu totul neașteptat: se înecase în Sena la numai 19 ani, la scurt timp după căsătorie, în timpul unei plimbări, când barca se răstoarnă, iar tânăra soție e trasă în fundul apei de fustele grele purtate după moda timpului.

Dar scenariul nu se termină aici, întrucât proaspătul soț sare în apă s-o salveze și se îneacă și el. Tatăl s-a simțit responsabil, fiind devastat de o asemenea veste, cu atât mai mult cu cât era fiica preferată. Povara morții acesteia a suportat-o Hugo toată viața. Multe din poeziile sale reflectă suferința acestei pierderi. Una dintre creațiile sale lirice și cea mai cunoscută este *Demain, dès l'aube* [*Mâine, la răsărit*], în care descrie vizita proprie la mormântul Léopoldinei.

După lovitura de stat a lui Napoleon al III-lea, din 1851, Hugo va trăi în exil (îndrăznise să-l facă pe împărat *trădător*): mai întâi o perioadă scurtă la Bruxelles, în 1851, apoi în Insulele Canare; după care în Jersey (1852-1855), apoi în insula Guernsey în 1855. Va rămâne aici până în 1870, când Napoleon cade de la putere. În ciuda faptului că împăratul a proclamat amnistie generală în 1870, Hugo rămâne în exil și se va întoarce abia după ce Împăratul va fi înlăturat cu totul de la putere în urma pierderii dezastroase a războiului franco-prusac. Mai mult, scriitorul, după asediul Parisului (1870), până în anul următor, a trăit în Germania.

Se va întoarce și va trăi în Franța natală abia după 1873. În timpul exilului scriitorul va publica pamfletele sale, țintindu-l pe împărat: *Napoleon cel mic* și *Istoria unei crime*. Deși au fost interzise în Franța, așa cum se întâmplă de obicei, ele au circulat mai intens și au trecut granițele, având influențe și în țările vecine. Cel mai cunoscut roman al său, *Mizerabilii* a fost scris tot în exil. Între operele sale cele mai cunoscute sunt: *Notre-Dame de Paris* (1831),

precum și volumele de poezii *Les Contemplations* [*Contemplații*] și *La Légende des siècles* [*Legenda secolelor*]. În anul 1841 a fost ales membru al Academiei Franceze. Va fi înmormântat cu cinste în Panthéonul parizian.

Spicuim în ordinea cronologică a apariției lor, pe genuri, principalele sale opere: 1822: *Odes et poésies diverses* [*Ode și poezii diverse*]; 1829: *Les Orientales* [*Orientalele*]; 1831: *Les Feuilles d'automne* [*Frunze de toamnă*]; 1835: *Les Chants du crépuscule* [*Cântecele crepusculului*]; 1837: *Les Voix intérieures* [*Vocile lăuntrice*]; 1840: *Les Rayons et les Ombres* [*Razele și umbrele*]; 1853: *Les châtiments* [*Pedepsele*], din care copiază Eminescu − capodoperă a poeziei satirice franceze; 1856-1857: *Les Contemplations* [*Contemplațiile*]; 1859-1883: *La légende des siècle*, [*Legenda secolelor*], două volume-capodoperă a poeziei franceze. Apoi: 1827: *Cromwell*, cu celebra-i *Prefață*; 1830: *Hernani*; 1831: *Marion Delorme*; 1832: *Le roi s'amuse* [*Regele petrece*]; 1835: *Angelo*; 1837: *Ruy Blas* – capodopera sa dramatică; 1843: *Les Burgraves* [*Burgravii*]. Și romanele: 1818: *Bug-Jargal*; 1823: *Han d'Islande* [*Han din Islanda*]; 1829: *Le Dernier Jour d'un condamné* [*Ultima zi a unui condamnat la moarte*], un adevărat rechizitoriu pentru abolirea pedepsei capitale; 1831: *Notre-Dame de Paris*; 1834: *Claude Gueux*; 1862: *Les Misérables* [*Mizerabilii*]; 1866: *Les Travailleurs de la mer* [*Oamenii mării*], dedicat locuitorilor insulei Guernsey; 1869: *L'homme qui rit* [*Omul care râde*], roman filozofic ce condamnă aristocrația și monarhia; 1874: *Quatrevingt-treize* [*Anul '93*]. Interesant este și studiul din 1864 intitulat *Shakespeare*.

Relativ la interesul lui Eminescu pentru Victor Hugo, el nu se rezumă numai la a copia *Sacer esto* din *Les Châtiments*, ori la cele trei strofe din *Non, liberté*[745], ci este la curent cu operele publicate recent de poetul francez, apreciindu-l ca pe un *Adorator al poporului și al libertății, el reflectă pe amândouă în contururi mari, gigantice.*[746] Mai mult, poetul nostru îi va citi *Religion et Religion*, această *declarație de rezbel contra tuturor religiilor și mai ales contra catolicismului.*

În ziarul *Timpul* din 21 februarie, 1882, Eminescu ține să remarce chiar și discursul lui Hugo în care face elogiul Parisului. Din reproducerea versurilor în manuscris desprindem cu ușurință că poetul român își alege versurile ce-i erau pe plac, la care a rezonat mai mult, citate și ele în context, despărțindu-le cu liniuțe mici care țin locul punctelor de suspensie. La sfârșit, Eminescu scrie și numele poetului: *V. Hugo*. Copierea respectivelor poezii o va face pe trei sferturi din fila 16v a manuscrisului 2257.

---

[745] Vezi G. Călinescu, *Viața lui Eminescu*, *ed. cit*., p. 247.
[746] M. Eminescu, *Opere complete*, ediția Scurtu, *op. cit*., p. 61.

Revenind la poezie, în cronica anonimă intitulată *Pariser Chronik. XXII. Der Tod Napoleons II* [*Cronica Parisului. XXII. Moartea lui Napoleon al II-lea*], care a apărut în *Algemeine Zeitung* din 1873, referirile la versurile lui Hugo sunt mai degrabă pretextul de a face un rechizitoriu realist al epocii lui Napoleon al III-lea. Cităm din respectiva cronică[747]: *Als Carol X in der Verbannung starb, dichte Victor Hugo jene schônen Strophen mit dem Titel „Sunt lacrimae rerum"* [...] *die nun zu Gunsten des letzten Napoleon von dessen Genossen ausgebeuutet werden* [...]. *Aber der Dichter hat diesen längst schon auf immer gerichtet. Er ruft ihm zu „Sacer esto!" Sobald era uf Jersey landete:*

Non, Liberté non Peuple, il ne faut pas qu'il meure[748]*!*
Oh! Certes, ce[749] *serait trop simple, en vérité...*
und nachtdem er ihm die Schandthat der December-Gräuel vorgehalten:
„… A cause de cet homme, empereur éphémère,
Le fils n'a plus[750] *de père et l'enfant plus d'espoir,*
La veuve à genoux pleure et sanglote, et la mère
N'est plus qu'un spectre assis sous un long voile noir,"

sagt er weiter von ihm:

„Gardons l'homme vivant! Oh! Châtiment superbe!
Oh! s'il pouvait un jour par le chemin,
Nu, courbé, frissonnent, comme au vent tremble l'herbe,
Sous l'exécration de tout le genre humain!
- - - - -
Vieillissant, rejeté par la mort comme indigne,
Tremblant sous la nuit noire, affreux sous le ciel bleu –
Peuple, écartez-vous! Cet homme porte un signe:
Laissez passer Caïn! Il appartient à Dieu!"[751]).

---

[747] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 256.
[748] În mss. Eminescu scrie: *meurt*.
[749] În mss. Eminescu grafiază: *c'est*.
[750] În mss.: *pas*.
[751] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 256.

Napoleon I hatte sich am Recht, an der Freiheit am fatalen 18. Brumaire versündigt, sein Fall war aber glorich bei Waterloo, sein Ende in der Gefangenschaft auf dem Meersfelsen beklagenswerth für viele, welche die Menschenschlächterei vergaßen ob der heroischen Legende. Diese überlebte das zeitliche Ende des großen Feldhern und Franzosenkaisers, und mit Recht sagt wieder der Dichter:

Le côté de clarté cachait le côté d'hombre;
De sorte que la gloire aimait cet homme sombre,
Et De doute sur le mal que les colosses font.

Il est mauvais qu'on mette[752] *un crime dans un temple,*
Et Dieu vit qu'il falleit recommencer l'exemple."[753]

[*Când Carol al X a murit în exil, Victor Hugo a compus acele strofe frumoase* [era moda timpului n.n.] *cu titlul „Sunt lacrymae rerum",* (și citează cinci versuri n.n.) *care acum sunt exploatate în favoarea ultimului Napoleon de către tovarășii acestuia. Dar poetul l-a judecat pe acesta deja de mult pentru totdeauna. Îi strigă „Sacer esto!"* (*Ia asta!) Când a acostat la Jersey:*

Non, Liberté non Peuple, il ne faut pas qu'il meure[754]*!*
Oh! Certes, ce[755] *serait trop simple, en vérité...*

Nu, Libertate! Nu, Popor, el nu trebuie să moară!
Oh! E limpede că,-n fapt, prea simplu ar fi asta...

și după ce i-a reproșat mârșăvia crimelor din decembrie:

„... A cause de cet homme, empereur éphémère,
Le fils n'a plus[756] *de père et l'enfant plus d'espoir,*

---

[752] În mss. Eminescu scrie: *met*.
[753] În mss. Eminescu notează, așa cum am menționat mai sus, numele autorului francez: *V. Hugo*.
[754] În mss. Eminescu scrie: *meurt*.
[755] În mss. Eminescu scrie: *c'est*.
[756] În mss.: *pas*.

La veuve à genoux pleure et sanglote, et la mère
N'est plus qu'un spectre assis sous un long voile noir,"

Din cauza ăstui om, vremelnic împărat,
Fiul a rămas fără tată, copilul speranță nu mai are,
Văduva-n genunchi plânge și suspină, în vreme ce mama
Nu mai e decât un spectru așezat sub un voal lung și negru

spune mai departe la adresa lui:

„Gardons l'homme vivant! Oh! Châtiment superbe!
Oh! s'il pouvait un jour passer par le chemin,
Nu, courbé, frissonnent, comme au vent tremble l'herbe,
Sous l'exécration de tout le genre humain!
- - - - -
Vieillissant, rejeté par la mort comme indigne,
Tremblant sous la nuit noire, affreux sous le ciel bleu –
Peuple, écartez-vous! Cet homme porte un signe:
Laissez passer Caïn! Il appartient à Dieu!"[757]).

Să-l ținem în viață pe om. Oh! superbă pedeapsă!
Oh! De l-am vedea-ntr-o zi trecând pe cărare,
Gol, cocârjat, tremurând, așa cum tremură iarba-n vânt.
Sub huiduiala întregii omeniri!
.....
Îmbătrânind, respins de moarte ca nevrednic,
Tremurând în noaptea neagră, îngrozit sub cerul albastru -
Popor, dă-de deoparte! acest om e-nsemnat:
Lasă-l pe Cain să treacă! E al lui Dumnezeu!

Comparându-l cu celălalt Napoleon (Napoleon I) cu cel de-al treilea, Louis Napoleon,

---

[757] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 256.

autorul anonim al cronicii spune mai departe: *Napoleon I s-a făcut vinovat față de drept, față de libertate în acel fatal 18 Brumaire, căderea sa era însă glorioasă la Waterloo, sfârșitul său în captivitate pe stânca în largul mării de deplâns pentru mulți (așa cum vom vedea mai jos în poemul eminescian) care au uitat în favoarea legendei eroice măcelul uman produs. Acesta a supraviețuit morții marelui strateg și împărat al francezilor, și pe bună dreptate spune poetul din nou:*

Le côté de clarté cachait le côté d'ombre;
De sorte que la gloire aimait cet homme sombre,
Et que la conscience humaine avait un fond
De doute sur le mal que les colosses font.

Il est mauvais qu'on mette[758] *un crime dans un temple,*
Et Dieu vit qu'il fallait recommencer l'exemple."[759]

Partea cea luminoasă ascundea partea de umbră;
Așa încât gloria-l iubea pe-acest om sumbru,
Iar conștiința umană avea o parte
De îndoială privind răul pe care-l fac coloșii.

Nu este bine să pui o crimă într-un templu,
Și Dumnezeu văzu că trebuie un nou exemplu.

(Traducere liberă de Pompiliu Crăciunescu.)

Vorbeam mai sus despre faptul că și Eminescu în epoca studenției berlineze se apleacă *cu asupra de măsură* artistică zugrăvind chipul întristat al celuilalt Napoleon, Napoleon I exilat definitiv în insula Sfânta Elena. Dar spre deosebire de versurile lui Hugo, în cele ale lui Eminescu *Nu e de căutat* [...] *nimic din marele epos imperial, nici cugetări asupra măreției și înfrângerii, nici lirica minoră a exilului. Iar Cezarul nu apare ca biată ființă omenească supusă, oricâtă mării-ar fi hărăzită, legilor zămislirii și morții. Acest Napoleon se înfățișează ca o făptură de marmură, coborâtă o clipă de pe soclul ei ca să miște și să înfioreze lumea,*

---

[758] În mss. Eminescu scrie: *met*.
[759] În mss. Eminescu notează, așa cum am menționat mai sus, numele Autorului francez: *V. Hugo*.

pentru ca apoi să-și reia neclintirea, veșnicia și singurătatea. Are prioritățile unei mari statui cosmice, ale albei pietre eterne din care a făcut. Căci e făcut din însăși materia impasibilității, a indiferenței, a nedurerii, iar tristețea lui este când a fost de alt ordin și de altă esență.[760]

Reproducem întru ilustrarea celor susținute mai sus câteva versuri din poemul *Memento mori* tocmai pe cele din perioada despre care vorbim, deși *Oda În metru antic* și în forma definitivă este compusă abia în 1882 și nu intră în preocupările temei prezente:

N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gândire
A trăit în el... Cu dânsul cartea lumii iar s-anchis.
Exilat în stânce sure și-n titanica-i gândire,
Ca Prometeu ce-a-adus lumii a luminii fericire,
De pe-o piatră el privește lingușirea mării-adânci;
Acolo, gonit de soarte și de gânduri el adoarme,
Cu durere-adâncă marea vrea pământul să-l răstoarne –
Și izbea mugind de doliu în mormântul lui de stânci.
.....

Oamenii au făcut chipuri ce ziceau că-ți semăn ție,
Te-au săpat în munți de piatră, te-au sculpat într-o cutie,
Căci erai zidit în stânce, colo-n aș chii de lemn sfânt;
Ș-apoi vrură ca din chipu-ți să explice toate. Mută
La rugare și la hulă idola de ei făcută
Rămânea!... Un gând puternic, dar nimic – decât un gând.

Câtă deosebire între cei doi Naopleoni... Câtă deosebire între cronica anonimă, care se sfârșește prin a spune: *Wer weiß ob nicht künfting die Gesdichte mehr fühlen wird für die tausendköpfige namenlose Menge, die dem Ehrgeizigen und Rücksichtslosen zum Spilbelball dient, und ohne Rückhalt das großen verdammen wird was man im eizelnen Verbrechen nennt?*[761] [*Poate în viitor istoria va compătimi mai mult mulțimea fără nume cuprinzând mii de persoane, care i-au servit drept jucărie bărbatului ambițios și lipsit de respect, și va*

[760] Petru Creția, în *Manuscriptum*, nr. 1 din 1991, *rev. cit*., pp. 17-18.
[761] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 265.

condamna fără rezerve în totalitate ceea ce individual se numește crimă?[762]] și poemele eminesciene din care am citat mai sus câteva versuri.

Și asta tocmai pentru că pe Eminescu nu l-a interesat să facă istorie enunțiativă (fie ea și în versuri), ci să aducă în prim plan figura unui erou exemplar, pe care să-l ridice la rang universal și să facă mai apoi din el (așa cum a realizat în *Odă în metru antic*) *o chintesență de viață proprie*[763], fiindcă atunci când avem a face cu un geniu, așa cum spune Eugen Simion, *Creația poate transforma o teorie discutabilă ideologic într-o utopie acceptabilă estetic.*[764] Dar și în poemul *Împărat și proletar*, poetul român aduce elogii lui Napoleon II (nu lui Ludovic XVI, cum eronat susține G. Călinescu[765]), fiindcă despre el este vorba atunci când îl zugrăvește pe *cezarul* care *trece palid în gânduri adâncit*.

*

Așa cum am mai întâlnit și în legătură cu alți autori comentați în volumul de față, din care Eminescu extrage și copiază fragmente/poezii întregi în manuscrisele sale, chiar dacă autorii respectivi sunt unii care au trăit cu mult înaintea contemporanilor lui (Vezi cazul Abduraman Nuredin bin Ahmad Djami), dar au fost traduși în limba germană de un autor contemporan cu el, Eminescu nu trece cu vederea autorul respectiv. Și asta cu atât mai mult când este vorba de un poet ca FIRDUSI (pseudonim al poetului persan celebru în literatura întregii lumi, pe numele său adevărat: Abul-Qâsem Ferdowsi Tusi, grafiat: *Firdawsi*, *Firdusi*, *Firdosi*, *Firdausi Firdawsi, Ferdowsi*[766] – consecința faptului transliterării din persană în engleză, care a dat naștere unor diferențe fonetice[767]).

Poetul a trăit între anii 940-cca.1021 și este autorul celebrei *Shahnameh* [*Cartea Regilor*], care ar fi putut fi trecută astăzi cu brio în *Cartea recordurilor*, reprezentând nu numai epopeea națională iraniană, dar este una dintre cele mai lungi poezii epice din lume create de un singur autor.

Se știe despre Firdusi că s-a născut în satul Paj, lângă orașul Tus, care făcea parte din regiunea Khorasan (imperiul Samanid, astăzi provincia Khorasan Razavi din nord-estul

---

[762] *Ibidem*, p. 259.
[763] M. Eminescu, *Poezii*, III, ed. Murărașu, *op. cit*., p. 296.
[764] Eugen Simion, *Introducere* la volumul Mihai Eminescu, *Publicistica*, Ediție critică de D. Murărașu, col. *Opere fundamentale*, București, 2017, p. XXIV.
[765] Vezi G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. II, *ed. cit*., p. 199.
[766] Ferdowsī, care înseamnă *paradisic*. Sursele persane îl denumesc Ḥakīm Abu'l-Qāsim Firdowsī Ṭusī.
[767] Spre exemplu: Ḥakīm (filosof).

Iranului) într-o familie de proprietari de pământ. Nu se cunoaște mai nimic despre tinerețea poetului, dar se știe că a avut o soție cunoscătoare de carte și provenea din clasa *dehqan*, aristrocrați proprietari de pământuri. De altfel, Firdusi însuși este mândru de apartenența la aceeași clasă, căci folosește termenul în opera sa drept sinonim pentru iranian. Singurul său fiu moare la 37 de ani și-l va jeli în elegia sa din scrierea intitulată *Shahnameh* [*Cartea regilor*], finalizată în 1010, prin care autorul perpetuează tradițiile culturale vechi ale islamului, inclusiv despre legendarii ei regi.

Aflat la un moment dat sub protecția prințului Samanid Mansur, Firdusi reușește să finalizeze prima versiune a *Shahnameh* în 994, având ca model o lucrare a colegului său, poetul Daqiqi, care fusese asasinat de sclavul său. Va rescrie porțiuni din carte aducând laude sultanului Mahmud. Interesante sunt însă mai degrabă pasajele despre stările de spirit ale poetului, despre bătrânețe, sărăcie și boală, precum și cele despre pierderea fiului.

A finalizat epopeea pe 8 martie 1010. Nu se știe nimic despre ultimii zece ani ai vieții sale. Se știe însă că a fost îngropat în grădina casei sale întrucât un cleric local îi va interzice înmormântarea în cimitir. Un guvernator pe nume Khorasan va construi peste mormânt un mausoleu, reconstruit între 1928 și 1934, mausoleu care a devenit simbolul și echivalentul unui altar național.[768] Astfel a fost creată și calea prin care memoria poetului a intrat în conștiința națională.

Despre preferința lui Eminescu pentru poezia orientală – spune Helmuth Frisch – *stau mărturie multe din însemnările în limba germană din manuscrisele sale.* [...] *Să luăm exemplul lui Julius Grosse, din a cărui operă Eminescu a excerptat de asemenea și care așa cum doar puțini contemporani ai săi au făcut, s-a scufundat „wieder und wieder, dem Beispiel Rückert's und anderer Meister auf diesem Gebit folgent, in des Orients geheimnißvolle Märchenfluth"* [*iar și iar, urmând exemplul lui Rückert și al altor maeștri din acest domeniu, în misteriosul potop de basme ale Orientului*], *„immer neue, schimmerende Perlen aus seiner*

---

[768] Există o legendă în legătură cu viața de poet a lui Firdusi care s-a perpetuat până astăzi: se spune că sultanul Mahmud din Ghazni i-ar fi oferit poetului câte o bucată de aur pentru fiecare cupletă din *Shahnameh*. Poetul, om cinstit, a primit oferta cu condiția să o primească când termină epopeea, planificând să folosească banii pentru reconstrucția digurilor din Tus, orașul natal. Numai că după treizeci de ani de muncă, când Firdusi și-a terminat opera, cele 60.000 de piese de aur cate i se cuveneau, i-au fost trimise poetului printr-un rival care-l invidia și care i-a schimbat aurul cu argint. Poetul, mâhnit că i s-a oferit argint în locul aurului, l-a donat unui vânzător de băuturi răcoritoare și sclavului care purtase monedele. Furios de comportamentul poetului, sultanul l-a amenințat cu moartea, drept pentru care Firdusi, după ce va scrie o satiră despre Mahmud, își va petrece restul vieții în exil. Târziu, când sultanul a aflat adevărul, va dispune execuția înșelătorului și-i va trimite poetului din nou suma în aur. Dar, așa cum se întâmplă în poveste, în momentul când trimișii sultanului au intrat pe poarta orașului Tus, tocmai ieșea un car mortuar pe poarta opusă: poetul murise în urma unui infarct.

unergründlichen Tiefe an's Licht fördere" [*aducând mereu noi perle strălucitoare la lumină din adâncurile sale insondabile*].[769]

Pe JULIUS WALDEMAR GROSSE, traducătorul în germană al persanului, și după care a copiat Eminescu versurile în manuscrisul eminescian 2286, s-a născut la 25 aprilie 1828, la Erfurt și a moare pe 9 mai 1902, la Torbole, Italia. Scriitorul și criticul de teatru german și-a luat pseudonimul Otfried von der Ilm. El studiază dreptul la Halle, devenind membru al fraternității *Fürstenthal* în 1849. În 1851 îi apare tragedia *Cola di Rienzi* decizând să renunțe la studii după succesul acesteia.

Se va muta la München, încercând să practice pictura. Împreună cu prietenul său, marele poet laureat al Premiului Nobel pentru literatură, Paul Heyse, a fondat în 1854, la München, grupul literar *Die Krokodile* [*Crocodilul*], despre care am mai vorbit și cu alte ocazii. Se angajează apoi critic de teatru, la *Neue Münchner Zeitung* [*Noul ziar munchenez*]. Lucrează ca editor la publicația *Leipziger Illustrirten Zeitung* [*Ziarul ilustrat din Leipzig*], întorcându-se în capitala bavareză (1862), angajat la *Bayrische Zeitung* [*Ziarul bavarez*] până când a încetat publicarea, cinci ani mai târziu.

A mai obținut un post onorant ca editor al revistei *Propylaen* și al consiliului consultativ al teatrului curții, fiind succesor al lui Goethe. La Weimar a fost secretar al *Fundației Schiller*. Încă din 1870 și 1871-73, au apărut ediții ale operelor scriitorului cu lucrările dramatice adunate precum și poeziile narative. În 1885, Grosse s-a mutat înapoi la München. Onorat ca Mare Consilier Ducal și Profesor, a murit în 1902 pe Lacul Garda la vârsta de 74 de ani.

Câteva dintre numeroasele sale opere, sunt: *Gedichte* [*Poezii*] (1857); *The Ynglinger* [*Ynglinger* (sau *Inglinger*)] (1858), tragedie; *Das Mädchen aus Capri* [*Fata din Capri*] (1860), poem; *Gundel din Königssee*, idilă în versuri (1864); *Aus ereignisreichen Tagen* [*Din zilele pline de evenimente*] (1869), colecție de poezii; *Ein Revolutionär* / *Un revoluționar* [*A Revolutionary*] (1869), roman; *Gegen Frankreich* [*Împotriva Franței*] (1870), poezii; *Maria Mancini* (1871), roman; *Der Wasunger Not: (Ein tragikomisches Heldenlied aus dem achtzehnten Jahrhundert)*, [*Necazul lui Wasunger Not: (un cântec de erou tragic-comic)]* (1873); *Daponte și Mozart* (1874); *Die Abenteuer der Kaleviden* [*Aventurile Kalevidilor*], poveste populară estonă (1875); *Sophie Monnier* (1876), roman; *Tiberiu* (1876), dramă; *Gedichte* [*Poezii*], selecție nouă (1882); *Ein Frauenlos* [*Fără femeie* / *Soarta unei femei*] (1888), roman.

---

[769] Apud Helmuth Frisch, *op. cit.*, II, pp. 280-281.

În legătură cu setea de a ști a poetului român, dar și cu modul atât de serios în care lucra, mergând până la sursa primară a documentului, aflăm chiar în legătură cu reproducerea casidei lui Fridusi[770] în manuscrisul 2286, ff. 55r.-57v. transcris de Eminescu din persana veche. După îndelungi cercetări în mai toată presa vremii, Helmuth Frisch explică: după ce a citit despre noile descoperiri ale poetului poemelor persane în traducerea lui Julius Waldemar Grosse, Eminescu merge mai departe, căutând la bibliotecă *Sitzungsberichte der k. b. Akademie der Wissenschaften* [*Rapoarte ale ședințelor Academiei regale de Științe din Bavaria*], care erau deja publicate în 1872, când poetul român se afla la Berlin, copiind din studiul publicat de Hermann Ethé versurile din Firdusi.

Despre orientalistul german CARL HERMANN ETHÉ știm că s-a născut la 13 februarie 1844, la Stralsund[771], în Prusia, 13 februarie 1844 și moare la Bristol, Anglia, în data de 7 iunie 1917. Este fiul unui topograf guvernamental, care începând cu anul 1862 va frecventa Universitatea din Greifswald[772], studiind filologia clasică și orientală. Își va continua studiile orientale la Berlin, începând munca în domeniu care-l pasiona, în tandem cu Heinrich Fleischer, editând mai multe texte arabe importante, pe lângă scrierea unor lucrări care se ocupă de persană, ebraică și aramaică.

Absolvă facultatea în 1865, la Universitatea din Leipzig, după care își face debutul la Universitatea din München cu lucrarea *Das Schlafgemach der Phantasie von Fettâhi aus Nîšâbûr: Erstes Kapitel: Vom Glauben und Islam* [*Dormitorul imaginației lui Fettâhi din Nîšâbûr: Capitolul unu: Despre credință și islam*], publicată apoi în Leipzig, în 1868.

Recunoscut ca un mare specialist în domeniu, Ethé va fi invitat la Oxford de către reprezentanții Bibliotecii *Bodleian* pentru a completa *Catalogul manuscriselor persane, turcești, hinduse și Pushtû*. În urma unui provizorat își abandonează lectoratul din Germania lui Bismarck, iar în 1874 se stabilește definitiv în Marea Britanie, dar își menține mândria de a fi german, căci nu se va adapta unor cutume sociale străine, dovadă că în afara cataloagelor, restul operelor și le va redacta în limba germană.

Din 1875, Ethé va funcționa ca profesor de limbi orientale la *University College* din Țara Galilor, unde a predat ebraică, germană și alte limbi orientale și occidentale. Nu neglijează lucrul la descrierea manuscriselor persane începută la Oxford și Londra,

---

[770] A se vedea și varianta la *Călin*, la care Eminescu lucrează chiar în timpul studenției berlineze: *Eu doriam odat' să-mi vină/ Inspirarea cea străină/ Care-n lira lui Firdusi/ În gazeluri se combină.* (Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI, *op. cit*., București, 1989, p. 531.).

[771] Pomerania vestică.

[772] Localitate situată în N-E Germaniei.

continuându-și această preocupare în timpul liber. Imediat după începutul primului război mondial, când izbucnesc accentuate sentimente anti-germane, cei doi soți (soția englezoaică) fug din Aberystwyth, deși colegiul unde preda nu l-a demis. Se va retrage cu o pensie insignifiantă trăindu-și ultimii ani în Reading și Bristol.

În domeniul studiilor persane, numele său devine de referință, astfel încât finalizarea cataloagelor s-a derulat conform planificării indicilor lui Ethé – la care a lucrat până la sfârșitul vieții. Autorul și-a extins cercetarea și asupra manuscrisele altor colecții britanice, cum ar fi a celor arabe și persane ale Bibliotecii Universității din Edinburgh (1925), la care se adaugă numeroase alte articole științifice publicate în revistele de specialitate din Germania.

Fiind de-a lungul anilor un harnic și talentat traducător din lirica persană, arabă și turcă în limba engleză, preocupările sale de traducator se extind și în limba germană. Ele oferă indicii interesante pentru înțelegerea poeziei persane, așa încât va contribui cu articole pentru autorii persani la *Encyclopædia Britannica* a ediției (a IX-a) din 1885. Redăm mai jos textele reproduse de Eminescu și traduse în germană de Herman Ethé:

Sitzungsberichte der Philosophisch-Philologischen und historischen Classe der k. b. Akademie der Wissenschaften zu München

Her Müller legte vor eine vom Hrn. Dr. Ethé in Oxford dete Abhandlung:
Firducî als Lyriker

Neuen Lider Firdûsîs

In Text und Übersetzung

Ouseley Collection 198 f. 104 ff.

Als in letztverfloss'ner[773] *Nacht mir durch den Hauch des Frühlingswindes*
Ward vom moschusstreu'nden[774] *Dufte meines Geistes Hirn durchtränkt*[775]*,*
Als gleich Wolken frisch mein Wesen vom Gewinn der Feuchte glänzte,

---

[773] În mss.: *letztverflossener*.
[774] În mss.: *moschusstreuenden*.
[775] În mss.: *getränkt*.

Gleich als ob auf sie der Lenzhauch Gottes Gnadenguss gesenkt,
Als die Seele mir zu stärken Crocus rechts der Ost verstreute,
Und zur Linken Wohlgerüche um mich breitete der Nord −
Da aus Gram ob Liebchens Scheiden hatte in den Klederbausch just[776]
Reihergleich mein Haupt gesenkt ich einsam an entleg'nem[777] *Ort;*
Durch des Abschieds Leidensbürde sank mein Leib in Staub des Elends,
Während Seufzerbrand in's Herz mir durch der Trennung Brandmal drang,
Seelenmüde, das mein[778] *Wünschen so durchkreuzt des Abschieds Stunde,*
Satt des eig'nen[779] *Lebens war ich, dass sein*[780] *Wunsch dem Feind gelang!*
Tausend Mal wohl[781] *auf die Lippe*[782] *trat die Seele mir aus Pein schon,*
Seufzend: „soll mich lang noch quälen solcher Trennung Bitterkeit?"
Möglich wogl[783]*, es eint sich einst noch feurig heiss ein and'res*[784] *Lieb mir,*
Jetzt doch hatt' er meine Seele tief gepackt – nicht todt, nicht lebend,
Nicht berauscht, nicht nüchtern war sie, sorgte um sich selbst nicht mehr;
Ja! So weit schon war's[785] *gekommen, daß ich niedersaß im Winkel,*
Daß dem Auge Blut entströmte, daß von Blut das Herz mir schwer!
Doch – entschwand mir denn die Seele? Nein! Zum Körper jach[786] *kehrt heim sie,*
Trat mein Lieb cypressenschlank doch, silberwangig selbst jetzt ein.
Sieh[787] *mein süßes Blut nun fließen – Wunden mit des Zornen Bogen*
Schlägt ja meinen Geist das Bild[788] *schon ihres Schelmenblicks allein!*
Auf den Glauben feindlich lauert dieser Blick – die Locken dräuen,
Schaust du ihre Wang' und Lippe, ist dir Fried'[789] *und Ruh entflohn,*
Ach! wohl[790] *tausend freie Seelen schlug'*[791] *ihr krauses Haar in Banden,*

---

[776] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvântul *just*.
[777] În mss. cuvântul este subliniat și nespațiat.
[778] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[779] În mss. Eminescu scrie *eignen*.
[780] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[781] În mss. Eminescu scrie *wol*.
[782] În mss. *Lippen*.
[783] În mss. Eminescu scrie *wol*.
[784] În mss. Eminescu grafiază: *andres*.
[785] În mss. Eminescu grafiază: *wars*.
[786] În mss. Eminescu schimbă cuvântul în *jäh* (brusc).
[787] În mss. Eminescu scrie: *Sieh'*.
[788] În mss. cuvântul e subliniat.
[789] În mss. Eminescu grafiază *Fried*, fără apostrof.
[790] ÎN mss. poetul român scrie: *wol*.
[791] În mss. Eminescu grafiază *schlug*, fără apostrof.

Ihres Schmachtens Pfeil zur Beute fielen tausend Engel schon.
Birgt im seelenvollen Reiz auch hundert Seelen Stoff die holde[792]
Sie zu schau'n weckt hundert Leiden, da von Blut ihr Blick[793] *sich nähert,*[794]
Und ich selbst – nicht unterschied ich Haupt und Turban, Fuß und Schun mehr,
So vom Übermaß der Sehnsucht war ich Leidenschaftverzehrt! –
Dennoch blickt'[795] *ich, als sie eintrat*[796]*, weg von ihr, denn wunden Seelen*[797]
Wird so wenig Trost wie Allen[798]*, die der Gram der Liebe quält,*
Auch nicht Freunde bot's genug mir, sach ich deutlich gleich, wie bitter
Selber sie's[799] *empfand, daß Trennung sie freiwillig sich erwählt.*
Schien ihr Lächeln friedersehend – bot dem Glauben Kreig ihr Zürnen,
Alle Ruhe stört kokett[800] *sie, selt der Würde schelmisch nach,*
Schweigend zwar, doch kalten Seufzers hundertfach Verzeihn erbittend
Raubt den Zügel sie dem Herzen, dessen Leitseil längst schon schwach.[801]
Tausendmal zum Opfer fiel ich ihrem Blick – und wider Willen
War's, daß Flehen um Vergebung sich auf meine Zunge stahl,
Schamroth[802] *ward ob meiner selbst ich – doch, wenn machtlos ganz auch, dennoch*
Buhle ich um ihre Wimpern tausend, abertausend Mal![803]
Ihrer Wange Mal[804] *umwühlte meine Seel'*[805] *in tausend Kreisen,*
Wie um einen einz'gen Punkt[806] *stets sich der Cirkel dreht im Kreisen,*
Tausend Mal[807] *auf Hand und Fuß ihr sank ich nieder – gab'*[808] *ich gern doch*
Im Erstreben ihrer Lippe ihrem Fuß mein Leben preis!

---

[792] În mss. Eminescu pune virgulă la sfârșitul versului.
[793] În mss.: *blickt*.
[794] În mss. emistihul este subliniat de poetul Eminescu.
[795] În mss. *blickt*, fără apostrof.
[796] În mss.: *eintratt*.
[797] În mss. Eminescu pune virgulă la sfârșitul versului.
[798] În mss. poetul român scrie cuvântul cu literă mică.
[799] În mss.: *sies*.
[800] În mss.: Eminescu franțuzește cuvântul, grafiindu-l: *coquette*.
[801] În mss.: Eminescu pune virgulă la sfârșitul versului, după cuvântul: *schwach*.
[802] În mss. Eminescu scrie: *Scamroth*.
[803] În mss.: *abertrausendmal!*.
[804] În mss.: *Mahl*.
[805] În mss.: *Seel*.
[806] În mss. Eminescu grafiază: *Punct*.
[807] În mss.: *Mahl*.
[808] În mss.: *gab*.

Wenn mir's gleich die Sitt'[809] *erlaubte, sie zu küssen, hielt'*[810] *die Wang'*[811] *ich*
Wunderfach voll Sehnsucht doch nur[812] *auf ihr Füsschen hin gebückt,*
Ach! Als kaum mein Aug'[813] *am zarten ich gerieben, ward*[814] *die Seele*[815]
Von der Schärfe ihrer Wimpern tausendfach mir wundgedrückt.
Aber endlich höchster Huld voll setzte sie vor mir sich nieder.
Und es frug mich laut der Lippe perlendes Rubinenpaar:
„O mein Freund[816] *du, der von Neidern Lästerungen viel erfahren,*
Der sowie schon preisgegeben der Verleumder Tadel war,
Sei dein Herz dem Leib entfaltet in Erinn'rung süßer Stunden,
Sei nach Liebchens Anblick seufzend deine Seele nach dem Fliehn,
Warum willst im Winkel einsam deine Tage du verbringen?
Warum durch dein Herz den Körper der Gesundheit auch[817] *entziehn?*
Was erringst du denn durch Trennung? Was durch Einigung? Wird Ruh'[818] *dir,*
Sehnst du ewig dich – nur gibst[819] *du preis dich selber, lebst du dann?*
Weshalb hast du denn statt meiner der Entfremdung Schwur geleistet?
Nicht verhehle mir, sag'[820] *offen*[821] *alles für Wort mir an!"*
Als nun so von ihren Lippen mir zum Eden ward verstattet,
Schloß mein Herzensband ihr Anblick auf nur ihrer Reize Macht,
Und ich barg ihr nichts von Allem, was ich tief da drinnen hegte,
Nicht den Schmerz des Trennungstages, nicht das Lied der finstern Nacht![822]
Was von Fremden und Bekannten über Lieb'[823] *ich je vernommen,*
Was mir Freunde, was mir Kinder über Trennung je erzählt,
Alles sagt' ich ihr und wußte, meinen Selbst entrückt, es selber[824]

---

[809] În mss. Eminescu grafiază fără apostrof: *Sitt*.
[810] În mss.: *hielt*, fără apostrof.
[811] În mss.: *Wang*, fără apostrof.
[812] În mss.: după *nur* Eminescu pune virgulă.
[813] În mss: *Aug*, fără apostrof.
[814] ÎN mss.: *war*.
[815] În mss.: după cuvântul *Seele*, Eminescu pune virgulă.
[816] În mss. Eminescu pune virgulă după *Freund*.
[817] În mss.: *du*.
[818] În mss.: *Ruh*, fără apostrof.
[819] În mss.: *gibst*.
[820] În mss.: *sag*, grafiat fără apostrof.
[821] În mss. după *offen*, Eminescu pune virgulă.
[822] În mss.: *Nächte!*
[823] În mss.: *Lieb*. (Fără apostrof).
[824] În mss.: după *selber*, Eminescu pune virgulă.

Nicht, wie viel ich ihr verrathen, nicht wie viel ich ihr verhehlt[825].
Was und wie' geschehn, ein Räthsel war's, doch schwand der Trennung Leid mir,
Ihres Grames[826] *Herrschaft machte mich*[827] *wie Bâbek stark und reich,*
Seufzend ob des Feures Qualen, dass erfaßt sie[828] *wider Willen,*
Goß sie aus dem Auge Thränen, dem Gewölk des Frühlings gleich.
Auf ihr Antlitz niederrannen soviel heilsam süße Zähren,
Gleich als wenn ein Storm von Wasser sich ergießt durch Rosenau'n[829] *–*
Und um mich vor Schaam[830] *erröthend und vor Scham*[831] *ihr Köpfchen senkend*[832]
Schwur sie Treue mir, und nimmer durft' ich diesem Schwur mißtrau'n[833]*!*
Alles gut macht ihr Versprechen – frohe Kunde beut ihr Wort mir,
Trost ohr Lieben, wenn ihr Huldblick alle Ruh mir auch entrafft[834]*;*
Welch Gelöbniß hätt' ein Herz nicht neu dem Liebesglück geweiht schon?
Welcher Treuschwur wär' auf's Neu[835] *nicht schon erblüht in frischer Kraft?*
Und so an der Ein'gung Tafel weilten wir beisammen wieder,
Und vom Weine munter schlürfend nahm sie ihn, dem Lust entquoll,
Nahm den Becher in die Hand sie, tulpengleich das Herz voll Lächeln,
Saß beim Liebsten sie, die Lippe knospengleichen Lächelns voll!
Doch – das Feuer der Begierde war noch kaum entbrannt im Herzen,
Kaum des süßesten Genußes Markt so recht in Schwung gebracht,
Da – durch findlichen Geschickes doppelzüngig neidisch Walten,
Durch des harten Himmels Kreislauf, der auf Ränke stets bedacht,
Brachen, während sonst dem Dorn wohl[836] *Rosen plötzlich sich entwinden,*
Mir aus lustvertrauten Rosen nicht als Dornen nun hervor,
Jach das Haupt umflog aus einmal mir des Himmelskreises Wecker
Wie des Kranken Haupt der Engel, der die Seelen trägt empor.

---

[825] În mss. Eminescu grafiază: *verhehlte*.
[826] În mss. Eminescu subliniază cele două cvinte.
[827] În mss. cuvântul este subliniat.
[828] În mss.: *wie*.
[829] În mss. Eminescu grafiază: *Rosenaun*.
[830] În mss.: *Scham*.
[831] *Idem*.
[832] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvântul *senkend.*
[833] În mss.: *mistraun*.
[834] În mss.: *entrafte*.
[835] În mss.: *neu*.
[836] În mss.: *wol*.

Und an tausend Orten ließ er seiner Stimme Ruf erschallen,
Wie am Rechnungstag lebendig alles wird, was längst schon todt,
Und als das mein Herz erschaute, brach auf's Neu ihm auf die Wunde,
Und des Auges Pfad entquellen ließ es Thrännen blutigroth.
Gleichwie in des Weines Becher ward mein Herz gesenkt in Blut nun,
Grimmen Lachen glich die Klage, die der Lippe sich gesellt[837].
Und so war mir, daß zu sterben ich vor Kummer ach! Begehrte,
Und so ward mir[838]*, daß der Schmerz ach! Selbst das Seufzen mir vergällt.*
Ja! so[839] *ob sich selbst erbittert war mein Herz, das es sich sehnte,*
Seines ei'gnen[840] *Selbst zur Strafe ledig ganz und zu sein;*
Zu vergehn vor inn'rem Schmerze, Seufzer nicht[841] *entlockt's*[842] *dem Busen,*
Was denn ist's auch? So von Staub ja wird des Himmels Spiegel rein!

2) *W. Jones „Poeseos Asiaticae commentariorum libri sex" London 1774 p. 115u. 116...*

Übersetzung

O könnt' ich eine Nacht nur ruhn am Busen Dir,
Zum Himmel streckte auf mein stolzes Haupt ich schier;
Das Schreibrohr wohl zerbräch' ich in der Hand Merkus
Und von des Mondes Haupt raubt' ich den Kopfschmuck mir![843]
Ich überragt' an Werth den neunten Himmelskreis,[844]
Der Sphären Scheitel rieb' ich mit der Ferse hier.
Und wär' zu eigen mir nur deiner Schönheit Glanz,
Und wär' es möglich je, die Rollen täuschten wir,
Mitleidig nähm' ich wohl mich der Verlass'nen an,
Die Bettler schmückt' ich all' mit reicher Gaben Zier!...

---

[837] În mss.: Eminescu pune virgulă după cuvântul *gesellt*.
[838] În mss.: es.
[839] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[840] În mss.: *eignen*.
[841] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
842 În mss.: *entlockst*.
[843] În mss. Eminescu, transcriind pentru el, schimbă versul în: *Würd ich von des Mondes Haupt den Kopfschmuck mir rauben*, așa cum știa că sună mai bine.
[844] În mss. Eminescu, în locul virgulei, pune o liniuță, căci nu mai continuă să transcrie versurile următoare.

4) Lubâb-'ul Albâb (Journal of the Royal As. Soc. Volume 9, p. 122)

Übersetzung

Viel müht' ich mich, las in Arabiens Sprache
Und auch im Pehlewî so manche Sage,
Daß nach zweiundsechzigjähr'ger Müh' ich
Was kund, was nicht, als Wegkost mit mir trage.
Doch von der Jugend blieb mir heute nichts mehr,
Als Seufzer nur allein und Sündenplage.
Und denk' ich ihrer, stimm mit Abû Thâhirs,
Des Fürstensängers Vers ich an die Klage:
„Ich sah im Geist als Kind mich noch und Jüngling,
O Jugendtage[845] *ihr – o Jugendtage!"*

8) Machzan-a'lgharâib und Ateshkedeh am angef. Orte.

Übersetzung

Daß ich einmal doch, ich Sklave[846]*, Gunst und Gnade bei ihr fände,*
Ließ sie's gesten klar mich schauen, wie man Huld und Güte spende.
Aller Sünden sprach sie los mich und ergriff dann meine Hand,
Schlang sie endlich um den Hals sich, lächlend, lächlend ohne Ende. –

Rapoarte ale ședințelor Academiei Regale de Științe din Bavaria

„Domnul Müller a prezentat un studiu trimis de domnul Dr. Ethé din Oxford:
„Firdusi ca poet"

Nouă cântece de Firdusi în original și în traducere

1) Ouseley Collection 198 f. 104 ff.

---

[845] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvântul *Jugendtage.*
[846] În mss. Eminescu grafiază: *Sclave*.

În noaptea ce-a trecut, creierul spiritului meu era pătruns de parfumul ce răspândea miros de mosc adus de adierea vântului de primăvară,
Toată ființa mea strălucea proaspătă precum norii îmbibați de umezeală,
De parcă asupra lor suflul primăverii ar fi coborât grația divină,
Când spre a -mi întări sufletul, vântul de răsărit răspândea, în dreapta șofran,
Iar vântul de nord mă-nconjura din stânga cu miresme –
Pe când suferind despărțit fiind de iubită îmi ascundeam singuratic în loc pustiu capul precum stârcul în faldurile hainei;
Sub greutatea suferințelor despărțirii trupul meu se scufundă în pulberea durerii,
Iar arșița suspinelor îmi pătrundea în inimă datorită stigmatului despărțirii,
Cu sufletul îngreunat că ceasul despărțirii îmi zădărnicea atât de mult dorințele mele,
Eram sătul de viață, dorind ca dușmanului să i se îndeplinească dorința sa!
De mii de ori sufletul mi se vărsa pe buze datorită durerii,
Oftând: „să mă mai chinuie mult amărăciunea unei astfel de despărțiri?”
Posibil este să mi se dăruiască focos de fierbinte o altă iubită,
Dar posibil și este, ca despărțirea de azi să mă scutească de viitoare suferinți –
Acum însă mi-a cuprins adânc sufletul – nici mort, nici viu,
Nu era nici îmbătat nici lucid, nu-i mai păsa nici de el însuși;
Da, așa de departe am ajuns încât stăteam ghemuit în colț,
Ochiul meu vărsând sânge, sângele îngeruindu-mi inima!
Dar – mă părăsise sufletul? Nu! Brusc se întoarse la trup,
Căci acum intra iubita însăși, zveltă precum chiparosul, cu obrazul palid ca argintul.
Privește cum îmi zvâcnește sângele – răni îi provoacă spiritul meu cu arcul mâniei deja imaginea privirii strengărești!
Privirea asta pândește dușmănos credința – buclele amenință,
Dacă îi privești obrazul și buzele ți s-a dus pacea și liniștea,
Vai! Probabil mii de suflete libere au fost prinse în lanțuri de părul ei buclat,
Mii de îngeri au căzut pradă deja săgeților dragostei ei.
În farmecul ei plin de suflet, ființa mândra ascunde motivații pentru sute de suflete
S-o privești îți provoacă sute de suferințe, căci privirea ei se hrănește cu sânge,
Și eu însumi – nu mai deosebeam capul de turban, piciorul de pantof,
Atât de copleșit de dor eram ros de patimi! –
Totuși priveam în lături când intra, căci sufletele rănite

Găsesc atât de puțină consolare precum toți cei care sunt chinuiți de durerea iubiri,
Nici nu mă puteam bucura suficient, văzând limpede, cât de amară,
Îi părea și ei despărțirea pe care singură și-a impus-o.
Dacă zâmbetul ei părea împăciuitor – supărarea ei oferea război credinței,
Toată liniștea o perturbă cochet urmărește strengărește demnitatea,
Tăcând ce-i drept, dar cerând de sute de ori iertare prin suspine amare
Răpește inimii frâul ale cărui hățuri sunt de mult slăbite.
De mii de ori căzui victimă privirii ei – și împotriva voinței mele
Mii se strecurau pe limbă implorări de iertare,
Roșeam de rușinea mea – dar deși cu totul nepoliticos, totuși
Râvneam după genele ei de mii, de mii de ori!
Chiar dacă buna-cuviință îmi permitea s-o sărut îmi țineam obrazul
De sute de ori plin de dor aplecat doar asupra piciorușul ei,
Vai! Abia ochiul meu atingând piciorul delicat, sufletul
Îmi era rănit înmiit de tăria genelor ei.
Dar în sfârșit plină de bună-voință se așeza în fața mea.
Și mă întreba cu voce tare perechea de rubine din care izvorau perle:
„Prietene, tu care ai avut mult de suferit din cauza invidioșilor,
Care ai fost expus de atâtea ori criticii defăimătorilor,
Fie ca inima ta să părăsească trupul în amintirea orelor dulci,
Fie ca privind iubita, sufletul tău să fie aproape de evadare,
De ce vrei ca într-un colț să-ți petreci singuratic zilele?
De ce datorită inimii vrei să-ți lipsești și trupul de sănătate?
Ce obții prin despărțire? Ce prin unire? Îți găsești liniștea,
Dacă suferi veșnic de dor – te expui doar singur, simți astfel că trăiești?
De ce ai depus în locul meu jurământul înstrăinării?
Nu-mi ascunde nimic, spune-mi deschis totul, cuvânt cu cuvânt!”
Când astfel buzele ei mi-au permis să vorbesc,
Inima mea se deschise sub privirile ei, doar datorită puterii farmecelor ei,
Ei nu-i ascundeam nimic din tot ce purtam adânc în inimă,
Nici durerea zilei despărțirii, nici suferința nopții întunecoase!
Tot ce aflasem de la străini și de la prieteni vreodată despre dragoste,
Tot ce-mi povestiseră prietenii, ce-mi povestiseră copii cândva despre despărțire,
Tot i-am spus, și nu mai știam, nemaifiind eu însumi,

Câte i-am divulgat și câte i-am ascuns.
Ce și cum s-a întâmplat, era un mister, dar durerea despărțirii îmi dispăru
Forța durerii ei mă făcea puternic și bogat precum Bâbek,
Oftând de chinurile focului ce a cuprins-o fără voie,
Ochii ei vărsau lacrimi precum norii primăverii.
Pe chipul ei curgeau atâtea lacrimi dulci, vindecătoare,
De parcă un curent de apă s-ar fi revărsat prin lunci cu trandafiri –
Și, roșind încă din cauza mea și lăsându-și în jos căpușorul de rușine
Îmi jură credință, și nicicând nu trebuia să mă-ndoiesc de jurământul ei!
Promisiunea ei îndrepta totul – vești bune îmi aduceau cuvintele ei,
Iubirea ei consolare, chiar dacă privirea ei plină de farmec îmi răpi toată liniștea;
Ce fel de jurământ n-ar fi sacrificat inima din nou fericirii dragostei?
Ce jurământ de credință n-ar fi înflorit din nou cu forță proaspătă?
Și așa stăteam din nou împreună la masa împăcării,
Și, sorbind voioasă din vin, apuca paharul,
Care răspândea plăcere, asemănătoare lalelei, inima plină de zâmbet,
Stătea lângă iubit, buzele zâmbind precum mugurii!
Dar – focul patimii abia mi se aprinse în inimă,
Abia lua avânt puterea celei mai dulci plăceri,
Când – prin acțiunea invidioasă, falsă a destinului dușmănos,
Datorită cursului implacabil al cerului, pus mereu pe intrigi,
Îmi irupeau pe când de obicei se desprind brusc trandafiri din spini,
Din trandafiri care promiteau plăceri doar spini,
Brusc îmi zbura în jurul capului cocoșul sferelor cerești,
Precum îngerul care poartă spre cer sufletele, înconjoară capul bolnavului.
Și în mii de locuri lăsa să se răstoarne chemarea vocii sale,
Precum în ziua Judecății de apoi tot ce-a fost mort de mult se trezește,
Și când inima mea a înțeles asta, rana i s-a deschis din nou,
Iar din ochi îmi izvorau lacrimi roșii ca sângele.
Precum în paharul cu vin, inima mea se scufunda acum în sânge,
Ca un râs amar suna tânguirea care se asocia buzelor mele.
Și astfel simțeam că doresc să mor de durere,
Ei astfel simțeam că durerea îmi întuneca și suspinele.
Da! Atât era inima mea de revoltată împotriva ei înseși, încât își dorea,

Ca spre pedeapsă să scape definitiv de Eul ei propriu;
Să piară de durere sufletească, să nu mai trezească suspine în piept,
Ce contează însă? Fiecare este obligat să curețe oglinda cerească de praf!

2) *W. Jones „Poeseos Asiaticae commentariorum libri sex", London, 1774, p. 115 și 116...*

Traducere

O, de-aș putea să odihnesc o noapte la pieptul tău,
Capul l-aș întinde mândru aproape spre cer;
Condeiul l-aș frânge în mâna lui Mercur
Și din creștetul lunii aș răpi podoaba!
M-aș simți mai presus de-al Nouălea cer,
Creștetul sferei l-aș călca aici cu călcâiul.
Și dacă moi-ar aparține doar strălucirea frumuseții tale,
Și dac-ar fi cândva posibil, am schimba rolurile,
Plin de milă m-aș îndrepta spre cea părăsită,
Iar cerșetorii i-aș împodobi cu daruri bogate!

5) *Lubâb-'ul Albâb (Journal of the Royal As. Soc. Volume 9, p. 122)*

Traducere

Mult m-am străduit, am citit în libile Arabiei
Și chiar în Pehlewî multe întâmplări,
Încât acum, după stăruințe de șaizeci și doi de ani,
Port cu mine ca rație de drum ce știu și ce nu știu.
Din tinerețe însă nu mi-a mai rămas astăzi nimic.
Decât doar suspine și chinurile păcatelor.
Și dacă îmi amintesc de ea, pornesc
Plângerea cu versul lui Abû Thâhir, cântărețul regilor,
„În spirit mă vedeam încă în chip de copil și de tânăr,
O, voi zile ale tinereții –, o zile ale tinereții!"

9) *Machzan-a'lgharâib și Ateshkedeh la locul indicat.*

Traducere

Că voi găsi totuși, sclavul din mine, cândva în fața ei favoare și îndurare,
Mi-a permis ieri limpede să constat cum se oferă bunăvoință și bunătate.
Mă dezlega de toate păcatele și îmi lua apoi mâna,
Și-o strecura în sfârșit în jurul gâtului ei, zâmbind, zâmbind fără sfârșit. –

*

Interesul poetului român pentru atmosfera Orientului nu slăbește nici atunci când este vorba de versurile epice ale dramaturgului german Julius Grosse, atunci când citește un extras al aceluiași Dr. Hermann Ethé care tradusese din Firdusi, extras intitulat *Julius Grosse's: „Erzählende Dichtungen"*[847], *Prosagedichte.* [*Poeme în proză*]. Meritul de a fi găsit recenzia respectivă despre poeziile lui JULIUS WALDEMAR GROSSE a aparținut (din nou!) lui Helmuth Frisch, care în urma cercetărilor minuțioase a avut privilegiul de a ajunge la una din cele două colecții aproape complete ale revistei citate în subsol, aflată în arhivele bibliotecii universitare din Darmstadt.

Fiul unui capelan militar, poetul german Julius Waldemar Grosse s-a născut la Erfurt pe 25 aprilie 1828 și a murit în 9 mai 1902. După ce absolvă gimnaziul din Magdeburg părăsește școala, angajându-se în biroul unui arhitect, deși mintea sa era absorbită de literatură, așa cum s-a întâmplat și cu alți poeți din generația sa. În 1849 a intrat la Universitatea din Halle, localitatea renumitelor băi prin care s-au perindat multe personalități românești, între care și surorile lui Eminescu, Harieta și Aglaia.

Deși înscris la facultatea de drept, Julius Grosse se dedică activității literare. Își face debutul cu tragedia *Cola di Rienzo.* Cola di Rienzo (născut în primăvara lui 1313, la Roma, și mort în 8 octombrie 1354) a fost un om politic și tribun roman (1851). Scrie comedia *Eine Nachtpartie Shakespeares*, [*O partidă de noapte cu Shakespeare*] care a fost interpretată scenic în același an. Acest succes îl impulsionează spre literatura profesionistă și în 1852, mergând la München, se va alătura cercului tinerilor poeți din oraș, în frunte cu Paul Heyse și Hermann Lingg, liderii grupului. În răstimpul a șase ani (1855-1861) a susținut rubrici de critică dramatică la *Neue Münchener Zeitung* [*Ziarul nou münchenez*] și apoi în echipa *Leipziger Illustrierte Zeitung* [*Ziarul Ilustrat Lipscan*].

Se întoarce la München în 1862 lucrând ca redactor la *Bayrische Zeitung* [*Ziarul*

---

[847] În revista *Didaskalia. Belletristisches Beiblatt des Frankfurter Journals*, nr. 88, Frankfurt, 29.3.1873, și nr. 89, 30.3.1873. (Didascalia. Supliment de beletristică al *Jurnalului de Frankfurt*)

bavarez], post pe care l-a păstrat până în 1867, când publicația își încetează activitatea. În 1869, Grosse se va muta la Weimar, funcționând ca secretar al *Schiller-Stiftung* [Fundația Schiller]. Dar periplul său a continuat la Dresda și München, până când, în 1890, și-a stabilit reședința permanentă la Weimar. El a fost numit Grand-ducal Hofrat și avea titlul de profesor. A murit la Torbole pe Lago di Garda la 9 mai 1902.

Amintim câteva dintre operele scriitorului: *Gedichte* [*Poezii*] (1857); *Aus bewegten Tagen* [*Din zile tulburi*] (1869); *Untreu aus Mitleid* [*Infidel din milă*] (2 vol., 1868); *Vox populi, vox dei* [*Vocea poporului, vocea lui Dumnezeu*](1869); *Maria Mancini* (1871); *Neue Erzählungen* [*Povestiri noi*] (1875); *Sophie Monnier* (1876) și *Ein Frauenlos* [*Un burlac*] (1888) sunt remarcabile pentru o anumită eleganță de stil. Tragediile sale, *Die Ynglinger*[848] (1858); *Tiberiu* (180); *Johann von Schwaben Johann din Șvabia*; și comedia *Die steinerne Braut* [*Mireasa din piatră*] au avut un succes considerabil pe scenă.

Ca de obicei, Eminescu selectează și transcrie câteva fragmente din poeziile citate în cronica respectivă. *Poeziile epice ale lui Julius Grosse posedă într-adevăr un farmec irezistibil, ceea ce se poate observa și în acele fragmente pe care Eminescu nu le-a copiat dar desigur le-a citit cu atenție, mai ales în spovedania lui „Simplicius Simplicissimus" cu tema generală a deșertăciunii, rezumându-se în versurile „Anii trec și anii vin" și care aduce aminte de faimoasa glossă eminesciană cu versul „Vreme trece, vreme vine". Atrăgătoare este și descrierea singurătății pădurii, de data aceasta transcrisă de poet.*[849]

Redăm mai jos transcrierile din manuscrisul eminescian:

Jenseits bist Du nun des Stromes,
Jenseits bist Du nun mein eigen!
Anders wüßt' ich's nicht zu fügen,
Deinen starren Sinn zu strafen
Und Dein weiches Herz zu lohnen
.....
Ein warmer Thauwind weht vom Süd[850]
Und deckt mir auf verscholl'ne Sagen[851]
Von Länden, wo die Myrthe[852] *blüht,*

---

[848] Dinastie presupusă provenită din Suedia.
[849] Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 303.
[850] În mss. Eminescu pune apostrof: *Süd'*.
[851] În mss. Eminescu pune virgulă la sfârșitul versului.
[852] În mss. Eminescu grafiază: *Mirthe*.

Und wo die Nachtigallen schlagen,
Der Zauberweisheit Qual und Wonnen[853]
Des Morgenlandes Märchenpracht,
Sie steigen auf mit Wüstensonnen[854]
Aus tausend und aus seiner Nacht
.....
Des Menschen Seele und Gedanken[855]
Umspannen weit der Schöpfung rum;
Die Formen wechseln nur, die schwanken,
Denn alles Leben ist nur Traum.
Auf Erden wechselt nur der Lieb,
Und jede Form, sie ist verständlich;
Ob Baum, ob Tier, ob Mann, ob Weib,
Der Seele Wand'rung[856] *ist unendlich.*
Ob in der Fluth, ob in den Feuern,
Im Schlangenei, im Weizenkorn,
Das große Räthsel heißt Erneurern,
Und immerdar beginnt's von vorn![857]
.....
Auch ihren Trost hat herbe Pein,
Und Laubung blüth auch[858] *tieften Qualen;*
Die Wüste schmückt Morgana's[859] *Schein,*
Die dunkle Nacht hat Sternenstrahlen.
Die schwarzen Grüfte schmüchen Kränze,
Die Peri winkt, wenn's Auge bricht,
An jedes Elends letzter Grenze
Flammt neuer Hoffnung Morgenlicht![860]
.....

---

[853] În mss. Eminescu grafiază: *Wonne*.
[854] În mss. Eminescu grafiază *Wüstensonne* și pune virgulă la sfârșitul versului..
[855] În mss., după cuvântul *Gedanken*, Eminescu pune virgulă.
[856] În mss. Eminescu grafiază: *Wandrung*.
[857] În mss. Eminescu grafiază: *beginnts*.
[858] În mss. Eminescu scrie: *aus*.
[859] În mss. Eminescu grafiază: *Marganas*.
[860] În mss. Eminescu nu pune semnul exclamării la sfârșitul versului.

Was denn ist Geheimnis dieses Athmens
Zwischen Träumen, Blühen und Verschwinden,
Als sein Bestes fort und fort zu retten,
In der Flucht der Zeit sich zu behalten!
Jahre schwinden hin und Jahre kommen,
Wie ein dunkler Traum vorüberrauschend;
Die nur leben wach wer unvergeßlich,
Da das Teilchen Gottheit in uns wachte,
Das im Menschen schläft schon von Geburt an.
Menschen altern hin nach wenig Jahren,
Wind und Ströme rauschen keine Spur bleibt,
Wo sie brausten – Felsen sind verwittert,
Tempel stürzen, Altarkerzen löschen,
Städte schwanden weg aus grünen Reichen,
Du bist Du! Kein Gott kann Dir Dich reuben.
Wenn wir einst den Staub ins Grab geschüttelt,
Weißt Du ganz, Du die Pflicht erfüllt hast,
Glücklich sein und Andre glücklich machen,
Weißt Du ganz, Dir Dein Dasein reifte,
Ewige Reue oder ewigen Frieden!
.....
Ein Jubelruf aus tiefsten Seelengrunde,
Ein selig Schwingen auf geküßtem Munde.[861]
.....
Du goldne Zeit umschatteter Waldespracht,
Wo Elfen tanzen in der Sommernacht;
Durch grüne Dämm'rung[862] *blitzt der Fernen Duft,*
Laut rauschen Quellen in verborg'ner[863] *Kluft,*
Aufliegt[864] *ein Taubenschwarm. Im Wellenglimmen*
Geheimnißvolle Wasserblumen schwimmen.

---

[861] În mss. Eminescu scrie: *Mund*.
[862] Îm mss. Eminescu grafiază: *Dämmrung*.
[863] În mss. Eminescu scrie: *verborgner*.
[864] În mss. Eminescu scrie: *Auffliegt*.

(Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., pp. 310, 311, 313, 314 și 315.)

Ești acum dincolo de fluviu,
Dincolo acum îmi aparții mie!
Altfel n-am știut cum reușesc,
Ca gândul tău rigid să fie pedepsit
Și inima ta moale să fie răsplătită
.....
Un vânt cald de dezgheț adie dinspre sud
Și îmi dezvelește legende uitate
Despre țări în care înflorește mirtul,
Și unde cântă privighetorile,
Cazna și desfătările înțelepciunii magice,
Splendoarea basmelor Orientului,
Ele răsar cu soarele deșertului
Din O mie și una de nopți
.....
Sufletul și gândurile omului
cuprind vastul spațiu al creației;
Numai formele se schimb, se clatină,
Căci viața toată e un vis.
Pe pământ se transformă numai corpul,
Și orice formă este inteligibilă;
Fie arbore, fie animal, fie bărbat, fie femeie,
Migrațiunea sufletului este nemărginită.
Fie în bătaia valului, fie în focuri,
Fie în ou de șarpe, fie în bobul de grâu,
Marea enigmă se numește înnoire,
Și de-a pururi o ia de la început!
.....
Orice amară suferință își are consolarea ei,
Și din durerile cele mai crunte înflorește mângâiere;
Pustiul este împodobit cu strălucirea fetei morgane,
Noaptea întunecoasă are lumina stelelor.

Criptele negre sunt împodobite cu coroane,
Fata morga face semn, în momentul morții,
La capătul ultim al fiecărei mizerii
Licăresc zorii unei noi speranțe!

.....

Care este deci secretul acestei respirări
Între vise, flori și disperări,
Decât să-ți salvezi mereu binele,
Să te păstrezi în fuga timpului!
Anii trec și anii vi,
Ca un vis întunecat ce foșnește prin fața noastră;
Numai acei, care sunt de neuitat, trăiesc în starea trează,
Căci o părticică din divinitate a stat de veghe în noi,
Care doarme în inima omului încă din zilele nașterii.
Oamenii îmbătrânesc după puțini ani,
Vântul și valurile vâjâie, nu rămâne nici o urmă,
Pe unde au vâjâit – stâncile sunt șterse,
Templele se prăbușesc, lumânările altarelor se sting,
Orașe au dispărut din verzi imperii,
Tu ești Tu! Nici dumnezeu nu te poate fura pentru tine.
Și atunci când aruncăm pământul în mormânt,
Știi precis, dacă ți-ai făcut datoria,
Să fii fericit și să-i faci pe alții fericiți,
Atunci știi precis, pentru ce te-a pregătit viața,
Căință veșnică sau veșnică pace!

.....

Un strigăt de bucurie din adâncul inimii,
O tăcere ferice pe gura sărutată.

.....

Tu, epoca de aur a măreției adumbrite a pădurilor,
În care dansează ielele în noaptea de vară;
În crepusculul verde fulgeră mireasma depărtării,
Izvoarele sună tare în prăpastia ascunsă,
Un stol de porumbei își ia zborul. În valuri scânteietoare
Înoată misterioase animale acvatice.

(Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 304, 305, 307 și 308.)

*

Helmuth Frisch descoperită o noutate în manuscrisele lui Eminescu: reproducerea a două poezii ale marelui poet rus, ALEXANDR SERGEEVICI PUȘKIN, după ce poetul român avusese interes să lectureze despre starea politică, economică și socială a Rusiei și să copieze, în 1870, fragmente din două articole: *Starea în agricultura Rusiei după abolirea iobăgiei* și *Din trecutul Rusiei*.

Este vorba de poeziile traduse în limba germană de Th. Opitz: *Winterabend* [*Seară de iarnă*] și *Wintermorgen* [*Dimineață de iarnă*], poezii care se regăsesc reproduse în manuscrisul 2257, f. 21v. și 22r. (cu precizarea că ele sunt transcrise în paralel pe pagina 21v și pe pagina 22r., iar sus în stânga se află finalul celei de a doua).

Poeziile sunt copiate după un articol anonim cu titlul *Landwirtschaft und Volksleben im südlichen Rußland* [*Agricultura și viața populară în sudul Rusiei*], apărute în *Westermann's Illustrirte Deutsche Monatshefte* [*Caiete germane ilustrate ale lui Westermann*], nr. 8 din luna mai 1873, pp. 171-184.[865]

Despre publicistul și scriitorul THEODOR OPITZ știm că s-a născut la 22 noiembrie 1820 în Schloss / Castelul Fürstenstein, provincia Silezia într-o familie de conți și moare în 28 noiembrie 1896 în Liestal, Elveția. Absolvent la Breslau, a lucrat ca profesor privat, după care se orientează către tinerii hegelieni, rămânând în corespondență toată viața cu Bruno Bauer. Va fi remarcat în mod public prin studiile sale asupra Revoluției Franceze.

După 1863, când are loc revolta poloneză din ianuarie, acesta fuge din Silezia în Elveția din motive politice, unde va lucra atât ca jurnalist cât și ca traducător. Ca aproape toți cei din stirpea lui, pe lângă limbile clasice (latină și greacă), stăpânea încă șase limbi moderne, fapt pentru care prin anii 1850, la Cracovia, va fi angajat în publicarea traducerilor din poeții maghiari și ruși. După ce se va muta în Elveția, va conduce un ziar polonez *Der weiße Aar* [*Aarul Alb*], din Zurich, apoi un altul unde va fi chiar redactor, *Volksfreunds* [*Prietenului popular*]. După 1870 se retrage la Liestal pentru a se dedica scrisului și traducerilor, sfârșind în sărăcie, nu înainte de o tentativă de sinucidere.

A adus critici cunoscuților, Karl Marx și Friedrich Engels, încă de când aceștia erau susținătorii lui Feuerbach, fiind în schimb un admirator al lui Hölderlin, precum și unul dintre primii admiratori ai lui Nietzsche, drept pentru care întreține și cu acesta o bogată

---

[865] Același Helmuth Frisch, care a descoperit publicația respectivă, ne spune că extrasele lui Eminescu sunt după paginile 180 și 181.

corespondență. Primește laude neconvenționale de la Gottfried Keller pentru traducerile sale din Pușkin, Lermontov și Petőfi.

Dintre operele care interesează aici amintim: *Poezii lirice*, apărute la Würzburg în 1860, *Poeme*, editate la Liestal, în 1886. Apoi *Maria Stuart*, la Freiburg în 1879/81, *Nikolaus Lenau* (monografie documentată din opera acestuia), apărută la Leipzig, în 1850, editarea și traducerea volumului *Poezii de A. Pușkin și M. Lermontow*, apărute la Berlin în 1859, traducerea *Alexander Petöfi. Poezii lirice*, tipărite la Pesta (Ungaria), în 1867, precum și o biografie, dar și versuri traduse ale lui Alexandru Petöfi, ediție apărută la Berna, în 1868.

În articolul mai sus menționat se spune: *Einen Winter in er Steppe zu verleben, hat für einen Deutschen zwar wenig Reize, aber solche Schneestürme, wie auch wieder so scöne stern- und modhelle Nächte haben wir in Deutschland nicht. Ser schön hat Rußland größter Dichter A. Puschlin den „Winterabend" und „Wintermorgen" besungen, welche Gedichte, von Th. Opitz übersetzt, wir hier folgen lassen:* [*A petrece iarna în stepă n-are, ce-i drept, nici un farmec pentru un neamț, dar în Germania n-avem astfel de viscole, nici astfel de nopți frumoase luminate de lună și stele. Cel mai mare poet al Rusiei, A. Pușkin, a cântat foarte frumos seara de iarnă și dimineața de iarnă, poezii pe care le cităm aici în traducerea lui Th. Opitz:*].[866]

Despre Pușkin știm că s-a născut la Moscova în data de 6 iunie 1799, avându-și originea într-o familie de vechi nobili ruși ai căror strămoși se regăsesc până în sec. al XII-lea, ceea ce probează statutul său de rus adevărat, așa cum o demonstrează și propria operă. Considerat astăzi, poet romantic prin excelență și fondatorul culturii ruse moderne, Pușkin va folosi dialecte locale nu numai în opera sa poetică, dar și în cea dramatică.

Un rol însemnat în viața copilăriei sale l-a avut singura sa prietenă, Arina Rodionovna, dădaca sa, țărancă iobagă de mare bun simț, care i-a sădit copilului dragostea pentru poezia populară. Acasă a beneficiat de o bibliotecă imensă, în marea ei majoritate în limba franceză. Pușkin a fost poetul care a influențat creatorii ruși ai genului liric de mai târziu.

Descendența sa nu era de neglijat, căci mama, Nadejda (Nadia) Ossipovna Hannibal (1775-1836), pe linie paternă se trăgea din nobilimea germană și scandinavă. Străbunicul poetului, Abram Petrovici Ganinibal, din Eritreea, a fost un paj ce purta *pas cu pas / A-mpărătesei rochii*, cum ar fi spus Eminescu și ridicat în rang de însuși țarul Rusiei, Petru cel Mare, cel care, după în anul 1756, lângă Petersburg, construiește Palatul de vară al țarilor

---

[866] Apud Helmuth Frisc, *op. cit*., II, p. 342.

despre care Pușkin spune fără să fabuleze: *Patria noastră este Țarskoe Selo.* Aici trimitea Petru I fii boierilor pentru a învăța în noua școală construită. Tot aici va studia și Pușkin din 1811 până în 1817. Copil talentat și precoce va publica prima sa creație poetică la numai cincisprezece ani. După absolvirea școlii, poetul se va stabili la Petersburg, devenind membru al societății *Lampa verde.*

Ruslan și Ludmila, primul său mare poem, a fost tipărit în 1820 devind deja un poet popular, lucru care nu i-a adus numai bucurii. Necazurile apar și după publicarea unor scrieri cu un puternic mesaj antidespotic. Urmărindu-l deportarea în Siberia, după „moda" timpului, apoi în urma apariției unei epigrame care-l viza pe favoritul țarului, dar și despotismului și sclaviei care luaseră forme îngrijorătoare în Rusia timpului, poetului rus i se va comuta pedeapsa la intervenția istoricului Karamzin și va fi trimis în exil, la Chișinău, unde va locui până în anul 1823, timp de trei ani.

Aici colindă plaiurile Basarabiei, încântat de portul și obiceiurile orientale ale fostei provincii românești. Tot aici are multiple aventuri, între care cu grecoaica Calipso, făcută celebră de poet datorită poeziei *Șalul negru*, poezie de o forță poetică remarcabilă. Este o cutremurătoare poveste de dragoste, din care Pușkin iese cel înșelat. Fiind petrecăreț (și iubăreț) din fire, poetului îi place să frecventeze balurile la modă mai ales prin casele boierilor moldoveni.

Calipso, se spune că venise din Grecia împreună cu mama sa, fugind din cauza unor răzmerițe din țara natală. A fost muza prodigioasă a poetului rus și gura lumii șușotea că fusese și amanta poetului englez Byron. Acum este momentul când va cunoaște mai mulți membrii ai Eteriei. În 1824, plictisindu-se de viața monotonă a Chișinăului va solicita să fie mutat la Odessa, iar dorința i-a fost îndeplinită.

Rămâne însă cu nostalgia orașului basarabean, va reveni pentru câteva zile aici, petrecând *nespus de poetic* – după cum relatează într-o scrisoare. De altfel, chiar poemul *Țiganii* a fost, se spune, conceput încă de la Chișinău, inspirat de un episod nu tocmai plăcut legat de o șleahtă de țigani care-i cereau de pomană. Nevoit să fugă speriat în casa unui prieten, dar marcat de neprevăzutul incident, găsește de cuviință să noteze primele versuri ale lungului poem: *Cu șatrele din loc în loc / Țiganii prin Bugeac se poartă, / Neprihănind al lor noroc / Sau nestatornica lor soartă...*

Numai că, fire impulsivă și cu un accentuat simț al dreptății sociale, va intra din nou în conflict cu guvernul. Și cum nici o astfel de faptă nu putea rămâne nepedepsită, va fi trimis în al doilea exil, în nordul Rusiei, unde va rămâne alți doi ani, din 1824 până în 1826.

Nestatornic și curios din fire, Pușkin va face o excursie în Crimeea și în Caucaz, iar

rodul acesteia se va manifesta prin două poeme care-au făcut vâlvă la vremea respectivă: *Prizonierul din Caucaz* și *Fântâna din Bahcisarai.* La Odessa, ajutat de autoritățile locale cu influență la Moscova, va reuși să-i facă o vizită Țarului Nicolai I, cu scopul de a-i înmâna o petiție, evident, în favoarea eliberării lui. Lucru care-i va reuși.

Din 1823 începe romanul în versuri, *Evgheni Oneghin*, scriere de referință în literatura rusă, care reprezenta triumful realismului rusesc. Pe de altă parte, exilul i-a făcut și un bine: acela de a nu putea participa la revoltele din Sankt Petersburg, deși ghinionul îl urmărește constant, căci în mâinile insurgenților petersburghezi va circula o serie întreagă de poeme politice ale lui Pușkin, așa încât el va intra din nou sub supravegherea guvernului, interzicându-i-se să călătorească și să publice. Este perioada anului 1825, când Pușkin va compune drama *Boris Godunov*, pe care nu o va putea publica decât peste cinci ani din motive lesne de înțeles.

Viața lui Pușkin ia o altă întorsătură după ce se va căsători cu Natalia Goncearova, în 1831, femeie admirată de lumea nobiliară pe care o frecventau împreună, dar mai ales de țar. Cu Natalia, Pușkin va avea patru copii: Maria, care s-a născut în 1832 și care va fi considerată prototipul Anei Karenina, a lui Tolstoi, apoi Alexandr, născut în anul următor, pe Grigori, născut doi ani mai târziu și Natalia, născută în 1936. Aceasta se va căsători cu un membru al familiei regale din Nassau (Nikolaus Wilhelm de Nassau), cu mult mai în vârstă decât ea, devenind Contesă de Merenberg.

Din ce în ce mai des încep șușotelile în legătură cu admirația țarului pentru soția lui Pușkin, lucru ce-l va afecta profund pe omul sensibil și impulsiv. Lucrurile însă nu se vor opri aici, căci poetul vorbește și scrie împotriva autorităților, iar țarul, ca să-l umilească, îi oferă un rang neînsemnat la curtea sa.

Trăind așa, este nevoit să facă nechibzuite datorii, iar viața amoroasă îi este din nou potrivnică: Natalia, soția, se va expune mai mult sau mai puțin public cu aventurierul francez d'Anthes, așa încât, în 1837, Pușkin nu mai poate suporta situația și-l provoacă la duel pe presupusul amant. În urma duelului din 27 ianuarie, amândoi vor fi răniți, iar poetul va deceda. Moare în data de 29 ianuarie. Nici înmormântarea sa n-a fost altfel decât cu restricții, astfel încât, de frica revoltelor spontane cu acest prilej, ceremonialul funerar va fi mutat într-un loc ferit, cu participarea unui grup restrâns de rude și oameni apropiați.

Selectăm cronologic, din vasta operă, cele mai cunoscute dintre opurile sale: *Ruslan și Ludmila* (1820); *Prizonierul din Caucaz* (1822); *Fântâna din Bahcisarai* (1824); *Boris Godunov* (1825); *Țiganii* (1827); *Poltava* (1829); *Povestea ursoaicei* (1830); *Basmul răposatului Ivan Petrovici Belkin* (1831); *Rusalca* (1832); *Basmul cu pescarul și peștișorul*

(1833); *Călărețul de aramă* (1833); *Dama de pică* (1834); *Basmul cocoșelului de aur* (1834); *Fata căpitanului* (1836).

Cele două poezii regăsite în manuscrisul eminescian mai sus menționat, reproduse în traducerea amintită în cronica anonimă, sunt:

WINTERABEND

Wilbert Sturm den Schnee in Säulen,
Hüllt den Himmel ein geschwind,
Heut bald wie die Wölfe heulen,
Weint bald wieder wie ein Kind;
Rauscht bald auf dem Dach in andrer
Weise in das Stroh hinein,
Klopft bald, wie spät nachts ein Wandrer,
Hier bei uns ans Fensterlein.

Unsre Hütte, morsch, sich neigend,
Steht so traurig, düster hier.
Mütterchen, was sitzest schweigend
Du am Fenster, sag' es mir?
Machte dich der Sturm verstummen,
Draußen heulend ohne Ruh?
Oder, Liebe, bei dem Summen
Deines Spinnrads schlummerst du?

Trinken wie den Rest, du Gute,
Meiner Jugend Pflegerin,
Trinken wir aus schwerem Muthe,
Leichter wird dann unser Sinn!
Sing' das Lied mir, wie die Meise
Stille lebte überm Meer;
Wie die Maid kam, sing' die Weise,
Morgens kam nach Wasser her.

Wilbert Sturm den Schnee in Säulen,
Hüllt den Himmel ein geschwind,
Heut bald wie die Wölfe heulen,
Weint bald wieder wie ein Kind;
Trinken wie den Rest, du Gute,
Meiner Jugend Pflegerin,
Trinken wir aus schwerem Muthe,
Leichter wird dann unser Sinn![867]

WINTERMORGEN

Der Tag ist prächtig: Frost und Sonne!
Du schlummerst noch, du meine Wonne!
's ist[868] *Zeit! Gieb auf die süße Ruth!*
Schließ, Schöne, auf den Blick dem Lichte,
Das Morgenroth im Angesichte,
Als Stern des Nordens Strahle du!

Denkst Aben[d]s, welches Wugatoben!
Ein trüber wogte broben;
Der Mond, ein gelber Fleck im Greu,
Schien matt, rings vom Gewolk verhangen,
Von Trübsinn saßest du befangen –
Doch jetzt – schau nur ins Fenster, schau!

Soweit der Himmel blau sich weidet,
Liegt, ein Prachtteppich, ausgebreitet
Der Schnee, strahlend im reisten Weiß;
Der kahle Wald allein ist dunkel,
Die Tanne grün im Reifgefunkel,

---

[867] Întrucât ultima strofă a poeziei este compusă din primele patru versuri ale primei strofe și din primele patru ale celei de-a treia, Eminescu nu mai copiază versurile respective, notându-și doar: *Wie – 1. Eie – 3. (Ca – i. Ca - 3).*
[868] În mss. Eminescu grafiază: *S'ist*.

Es blitz das Bächlein unterm Eis.
Sieh nur das ganze Zimmer lachen
Im Bernsteinglanz! Mit Knistern, Krachen

Vergnügt das Ofenfeuer sich,
Schön, auf der Ofenbank zu träumen –
Doch weißt: die Stunde ohne Säumen
Im Schlitten spannen lassen? Sprich!

Wir wollen auf den Frühschnee gleiten,
Wie's Pferd will, rasch in alle Weiten,
Mein lieben, ich mit dir!
Besuchen jetzt die öden Felder,
Die kahlen jüngst so dichten Wälder,
Das Ufer, das so unheuer mir!

(Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 344-345.)

SEARĂ DE IARNĂ

Zăpada furtuna o spulberă-n turlă,
Și ceru-nfășoară în mantii, agil,
Ba urlă ca o haită de lupi flămânzi,
Ba scâncește din nou ca un copil;

Vâjâie-ndată peste acoperișuri
Și-n câte-un stog alte șuiere scoate,
Ba ca un drumeț, în noapte târzie,
Ne bate la geam.

Cocioaba noastră, șubredă, înclinându-se,
Stă aici cam tristă, întunecată.
De ce stai mută, mamă,
La fereastră, să-mi spui tu mie?

Te-a amuțit cumva furtuna,
Ce, afară, se zbate fără oprire?
Sau, iubită, torcând
La roată, te-ai cufundat în vis?

Hai să bem restul, dragă,
O, protectoarea vieții mele,
Să bem, plini de melancolie,
Ca gândul nostru să devină mai ușor!

Cântă-mi cântecul acelui pițigoi
Ce, în liniște, trăia deasupra valurilor mării;
Cântă-mi cântecul acelei fecioare,
Ce, în zori, se duce, aici, la apă.

Zăpada furtuna o spulberă-n turlă,
Și ceru-nfășoară în mantii, agil,
Ba urlă ca o haită de lupi flămânzi,
Ba scâncește din nou ca un copil;

Hai să bem restul, dragă,
O, protectoarea vieții mele,
Să bem, plini de melancolie,
Ca gândul nostru să devină mai ușor!

DIMINEAȚĂ DE IARNĂ

Ziua este splendidă: ger și soare!
Tu mai dormi, a mea încântare!
E timpul! Părăsește liniștea dulceață!
O, frumoasă, privește spre lumină,
Purpuriul zorilor în fața ta,
Să strălucești ca o stea polară!

Cugeți la furia viscolului de aseară!
Când o ceață tulbure se legăna pe cer;
Și luna, o pată galbenă în noaptea cenușie,
A părut să fie fără luciu, înconjurată de nori,
Din tristețea ce te cotropea –
Dar acum, trezește-te – uite, la fereastră!
Cum în lumină cerul strălucește,
Ca un splendid covor de floare-albastră
Zăpada se răsfață în albul cel mai pur;
Numai golașul codru se-ntinde-ntunecat,
Bradul verde în strălucirea brumei,
Pârâul înghețat licărește-ntre maluri.

Iată! Întreaga odăiță e cuib ce strălucește
Ca ambra, de curată. Cu pârâitul și pocnetul
Se distrează focul sobei.
Ce bine-i să visezi lângă vatră –
Iar, auzi: să lăsăm ca iapa să fie înhămată,
Fără povară în sanie, spune!

Vrem să zburăm pe neaua moale,
În voia calului, repede la mari depărtări,
Draga mea mireasă, eu cu tine!
Să străbatem acum câmpiile deșerte,
Pădurile desfrunzite, de curând încă așa de dese,
Spre țărmul ce îmi este așa de scump!

Dar pentru a spăla de sens acel mult repetat *traduttore traditore*, redat mai sus în traducere liberă, vom reproduce mai jos pentru atmosfera lor unică și a redării acelui cântec interior (specific rusesc), traducerile celor două cunoscute poezii ale lui Pușkin în varianta creatoare/poetică a lui GEORGE LESNEA, nu înainte de a relata câteva date despre autor și opera sa.

Poetul ieșean George Lesnea s-a născut la 25 martie 1902 și a murit pe 6 iulie1979. Pe

numele adevărat George Glod, face școala primară în orașul natal, apoi va fi ucenic la Tipografia revistei *Viața Românească*. A fost pe rând: tipograf, bibliotecar și redactor șef la revista *Iașul literar*. Format în climatul revistei *Viața Românească*, Lesnea a fost sprijinit de tânăr de mai marii lui confrați într-ale condeiului, Ionel Teodoreanu și Garabet Ibrăileanu.

Debutul literar a avut loc în anul 1922 cu poezia *Din adâncuri*, după care a colaborat la mai multe reviste: *Viața Românească*, *Adevărul literar și artistic*, *Cuvântul liber*, *Gândirea*, *Bilete de papagal*, *Contemporanul*, *Iașul literar*, *Gazeta literară*, *Cronica*, *Convorbiri literare*, *România literară* etc.

Va traduce din Henrik Ibsen (1923) și Heinrich Heine (1927), apoi se va profila pe traduceri din poeții ruși: Alexandr Sergheevici Pușkin (*Evgheni Oneghin*, pentru care a fost premiat în anul 1946), dar și din Mihail Lermontov (1923) ori Serghei Esenin (1932).

A fost onorat cu mai multe premii, între care: Premiul *Demostene Constantinide* al Academiei Române (1935); Premiul Societății Scriitorilor Români pentru poezie (1935); Premiul de Stat pentru literatură (1954); Ordinul *Meritul Cultural* (cl. I și a II-a, 1971, 12972); Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1977); Premiul Special al Uniunii Scriitorilor (1978).

Enumerăm selectiv din operele sale: *Veac tânăr*, (1931); *Cântec deplin*, (1934); *Argint*, (1938); *Poezii* (1938); *Cântec* (1940); *Ceaslov* (1940); *Izvod* (1943); *Pomul vieții* (1943); *Treptele anilor* (1962); *Versuri* (1964); *Ulcioare de piatră*, (1969); *Chipul din fântână* (1972); *Poeme* (1977); *Cântece de noapte* (1979); *Pe-un prag de fum* (1983).

Revenim la poeziile copiate de Eminescu în manuscris pentru farmecul traducerilor autorului mai sus prezentat:

SEARĂ DE IARNĂ

Vântu-n beznă zburdă, zboară,
Și zăpada zvârcolește
Scoate urlete de fiară,
Ori ca un copil scâncește.

Izba veche o străbate
Zgâlțâind-o din păreți,
Sau la geamul nostru bate
Ca un rătăcit drumeț.

Tristă este mititica
Vai de ea, cocioaba noastră,
De ce stai tu, mătușica,
Ghemuită la fereastră?

Te cuprinse oboseala
De atâta viscolit,
Sau cumva de sfârâiala
Fusului ai ațipit?

Tu ce ții tovărășie
Tinereții mele-amare,
Hai să bem, și voioșie
Să culegem din pahare!

Cântă-mi cântecul în care
Pițigoiu-i călător,
Cântă-mi cântecul cu soare
Și cu fata de izvor!

Vântu-n beznă zburdă, zboară,
Și zăpada zvârcolește
Scoate urlete de fiară,
Ori ca un copil scâncește.

Vântu-n beznă zburdă, zboară,
Tu ce ții tovărășie
Tinereții mele-amare,
Hai să bem, și voioșie
Să culegem din pahare!

DIMINEAȚĂ DE IARNĂ

Ce zi frumoasă! Ger și soare.

Iubita mea, mai dormi tu oare?
Deschide ochii mari și sari
Din somnul dulce. Iată zorii.

Acum în calea Aurorii
Ca Steaua Nordului răsari.
Aseară viscolea într-una.
Arar ieșea pe ceruri luna
Din nouri, și-o asemănam
Cu-o palidă, gălbuie pată.
Iar tu stăteai îngândurată...
Și-acuma... uită-te pe geam:

Albastru-i cerul, și covoare
De nea se-ntind lucind la soare.
Copacii în pădure-s goi
Și negri. Brazii verzi se-mbracă
În străvezie promoroacă,
Și râu-i sclipitor de sloi.

Plutește-odaia-n-tr-o lumină
De chihlimbar, și soba plină
Trosnește. E plăcut aici;
Visarea lângă foc e bună...
Dar dac-aș spune-acum să pună
Pe roib la sanie? Ce zici?

Pe pârtii să zburăm, departe,
Pe unde calu-o să ne poarte
Atât de zbuciumat în frâu:
Pe câmpul cu zăpada groasă,
Și prin pădurea ieri stufoasă;
Și pe la mult iubitul râu.

Dacă Mihai Eminescu va spune cu atâta sinceritate despre poetul rus că este *copleșit de versurile lui Pușkin* și că e un *izvor de apă vie*, atunci putem crede că în lirica acestuia poetul român a simțit genialitatea. Regăsirea celor două poezii în manuscrisul eminescian justifică pe deplin interesul poetului român pentru lirica lui Pușkin, dar și preocuparea vastă asupra întregii poezii a lumii europene în care s-a mișcat cu ușurință.

*

Sunt curiozități în *laboratorul de creație eminescian*, cum numește D. Vatamaniuc manuscrisele, în deplin acord cu ceea ce reprezintă ele de fapt, încât ele merită comentate întorcându-le pe toate fețele. Iată, așadar, ce ne așteaptă în manuscrisul 2276B, la ff. 18v.-20v. despre cosmogonia indiană, rânduri copiate ca pe o proză (chiar și atunci când copiază versuri), căci poetul nostru reproduce totul cu cerneală neagră, despărțind versurile doar prin virgule. Este vorba de un transcris din MARTIN HAUG, intitulat *Die Kosmogonie der Inder* [*Cosmogonie indiană*], lecturat de Eminescu în *Blätter Allgemaine Zeitung*[869].

Reluăm aici pasajele copiate de Eminescu din conferința lui Martin Haug susținută la München, în data de 26 martie 1873 și pe care Mihai Eminescu o regăsește publicată în revista mai sus citată, nu înainte de a remarca o consistentă cunoaștere a autorului asupra cosmogoniei operelor indiene, căci iată ce susține autorul: *Atât „Purâne”-le cât și codul de legi al lui Manu trec drept tradiții străvechi care urcă până la vremea genezei. Brahma, creatorul, i-a raportat lui Wjâsa procesele genezei; acesta le-a raportat ucenicilor săi, printre care îndeosebi Lomaharschana este considerat drept transmițătorul tradiției purânice. În codul de legi al lui Manu, Manu, primul om, care funcționează acolo în calitate de creator, povestește lui Bhrigu toată desfășurarea genezei, și Bhrigu o transmite mai departe.*[870]

Or, autorul german, cercetător al literaturii vechi indiene, ține să precizeze faptul că *nici „Purâne”-le, nici diferitele coduri de legi nu sunt cele mai vechi produse literare ale spiritului indian, ci „Vedele”*[871], din care poetul român extrage următoarele fragmente, subliniind doar ceea ce-l interesează în mod deosebit, marcând în notele de subsol diferențele față de original:

---

[869] Nr. 155 din 4 iunie 1873, pp. 2373-2374 și nr. 156 din 5 iunie 1873, pp. 2390-2392. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, p. 374).
[870] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 348-349.
[871] *Ibidem*, p. 349.

1)Da war nicht Sein, nicht Nichtsein – nicht das Luftmeer,
Nicht dasgewobne Himmelszeltdadroben –
Was hüllte ein ? Wo borg sich das Verborgne[872]*?*
War's wohl[873] *die Wasserfluth, der jähre Abgrund?*

2)Da war nicht Tod – Unsterbliches war nirgends –
Nicht schied die dunkle Nacht vom hellen Tage.
Es hauchte hauchlos in sich selbst[874] *das Eine.*
Anders als dieß ist fürder nichts gewesen.

3)Und[875] *dunkel war's*[876]*, ein unerleuchtet Weltmeer,*
So lag das All im Anfang tief verborgen;
Das Eine nur, gehüllt in dürrer Hülse,
Wuchs und erstand ktaft seiner eignen[877] *Wärme.*

4)Und Liebe überkam zeurst das Eine[878]*,*
Der geist'gen Inbrunst erster Schöpfungssame.
Im Herzen sinnend spürten Seher
Das alte Band, das Sein an Nichtsein[879] *bindet.*[880]

5)Der Strahl, den weit und breit die Seher sahen,
War er im Abgrund, war er in der Höhe?
Man streute Samen, es entstanden Mächte –
Natur lag unten, oben Kraft und Wille.
6)Wer weiß es denn, wer hat es je verkündet,
Woher sie kam, woher die weite Schöpfung?
Die Götter kamen denn die Schöpfung –

---

[872] În mss. Eminescu scrie cuvântul cu literă mică: *verborgne*.
[873] În mss. Eminescu scrie: *wol*.
[874] În mss. Eminescu scrie: *in sich slebst*.
[875] În mss. înlocuit cu *So*.
[876] În mss. scris de Eminescu într-un cuvânt, ca de obicei: *wars*, fără apostrof.
[877] În mss.: *eig'nen*.
[878] În mss. Eminescu scrie *eine*, cu literă mică.
[879] În mss. Eminescu scrie *nicht Sein*.
[880] În mss. Eminescu subliniază cu aceeași cerneală neagră toate versurile.

Wer weiß es wohl[881] *von wannen sie gekommen?*

7)Nur er, aus dem sie kam, die weite Schöpfung
Sei's[882] *daß er selbst sie schuf, sei's*[883] *daß er's*[884] *nicht that,*
Er der vom hohen Himmel her herabschaut –
Er weiß es wahrilch![885] *Oder weiß er's nicht?*

Iată și traducerea liberă a lui Helmuth Frisch:

1)Pe atunci, nu era ființă, nici neființă – nici atmosfera,
Nici bolta cerească ce se mișcă acolo sus –
Ce a învelit? Unde se ascundea ascunsul?
Oare nu cumva a fost potopul de apă, prăpastia abruptă?

2)Pe atunci, moarte nu era – nicăieri n-a fost nemurire –
Fără de haturi noaptea întunecată era față de ziua luminoasă.
În sine Însuși Unu respira fără suflare.
Și nu era de acum încolo nimic să mai fi fost.

3)Și era întunecime, un ocean de beznă,
Așa, în începuturi, universul era adânc ascuns;
Numai el, Unu, învelit în coaja lui uscată,
De propria-i căldură zorit mereu creștea.

4)Întâi și-ntâi iubirea răzbi la Unu,
A pasiunii spirituale prima sămânță-demiurg.
În inimi visătoare vizionarii au simțit
Puntea veche ce leagă ființă de neființă.

---

[881] În mss. Eminescu scrie: *wol*.
[882] În mss. poetul român scrie cuvântul fără apostrof: *Seis.*
883 În mss. La fel, cuvânt scris fără apostrof: *seis*.
[884] În mss. Cuvântul e scris fără apostrof: ers.
[885] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.

5)Raza ce ei deodat' în lung și-n lat zărit-au,
Era jos, în abis, ori sus, în nalte ceruri?
S-a-mprăștiat sămânța și-au răsărit puteri –
Natura era dedesubt, sus forța și voința.
6)Cine cunoaște, oare, și-a dat vreodat' de știre,
De unde a venit aceasta, de unde nemărginita lume?
Zeii venit-au mai târziu decât creația –
Și cine știe sigur de unde ei veniră?

7)Doar el, din care lumea făr-de hotar s-a tras,
Fie că el o a creat, fie că nu,
El care din înalturi la moi distant privește –
Cu-adevărat o știe! Sau poate nici el?

Despre cercetătorul și orientalistul german Martin Haug se știe că s-a născut la 30 ianuarie 1827 la Ostdorf (astăzi parte din Balingen), Württemberg și a murit în 3 iunie 1876 în orașul Bad Ragaz, în Elveția. A făcut liceul ceva mai târziu ca alții de vârsta lui, la Stuttgart, intrând apoi la Universitatea *Eberhard Karls* din Tübingen (1848), unde s-a adâncit în studierea limbilor orientale, în special în sanscrită. A ținut prelegeri în domeniul orientalisticii, de care era pasionat, la Universitatea din Göttingen, apoi la Universitatea din Bonn, după care se mută (în 1856) la Universitatea din Heidelberg.

Din 1859, invitat în India, devine superintendent al studiilor sanscrite și profesor de sanscrită în Poona (astăzi orașul Pune, situat în Maharashtra, India). Cunoașterea limbii și literaturii Zend îi va oferi oportunități excelente pentru a-și extinde cunoștințele despre această ramură a literaturii.

După ce revine la Stuttgart, în 1866, este chemat la München să predea sanscrită și filologie comparată (1868). Performanțele Dr. Haug au fost atât de mari în domeniul orientalisticii, încât el va schița structura popularelor cărți introductive în sanscrită de Bhandarkar, care a fost folosită în toată India la începutul secolului al XX-lea.

Selectăm câteva din lucrările sale în domeniu: *Essays über die heilige Sprache, Schriften und Religion der Parsen* [*Eseuri despre limbajul sacru, scrierile și religia parseilor*] (Bombay, 1862), rezultatul studiilor sale din Poona. Apoi: *Die Pehlewisprache und der Bundehesch* [*Limba Pahlavi și persana mijlocie*] (1854); *Die Schrift und Sprache der zweiten Keilschriftgattung* [*Scrierea și limba celui de-al doilea tip cuneiform*] (1855); *Die fünf Gathas*

[*Cele cinci Gatha* (parte a *Avestei*)], editat și tradus în anii 1858-1860; *Aitareya Brahnsana din Rigveda* [*Ziua Aita reia Brahman asană din Rigveda*], o ediție, cu traducere și explicații, Bombay, 1863, cotată drept cea mai bună lucrare a sa în domeniul literaturii antice indiene; o prelegere despre un discurs original al lui Zoroastru (1865); *Über den Charakter der Pehlewisprache* [*Despre caracterul limbii pehlewi*] (1869); *Das 18. Kapitel des Wendidad* [*Capitolul 18 din Wendidad* (O parte din *Zend Avesta*)] (1869); *Über das Ardai-Virafnameh* [*Despre Arda Viraf Nameh: Textul original Pahlavi*] (1870); *Ein altes Glossar Pahlavi-Pazand* [*Un vechi glosar Pahlavi-Pazand*] (1870); *Vedische Rätselfragen und Rätselsprüche* [*Întrebări și ghicitori vedice*] (1875).

Pornit să știe cât mai multe din atrăgătorul și documentatul discurs al Dr. Haug, Eminescu subliniază ceea ce-l interesează în mod deosebit, ceea ce-și impune să țină minte, esențializând idea că *Ehe diese Schöpfung ins Dasein trat*[886]*, exsistirte nur ein Urwwesen, in sich geschlossen; die Gegensätze des Seins (sat) und Nichtseins (asat), der Unsterblichkeit und des Todes, die erst in Folge des Schöpfunges- und Werdeprocesses sich entwickelten, waren noch nicht vorhanden. Dieses Urwesen war die Urmaterie*[887] *mit der ihr immanenten*[888] *ewigen Kraft, die durch sich selbst existirte, also nie einen Anfang genommen hat. Sie wird al seine dunkle Wassermasse beschrieben – ein Ausdruck der aber gewiß nur figürlich zu nehmen istund unserem Erkenntnißkreis einen ungefähren Begriff von dem Urzustand des Alls vor der Schöphung geben soll. Die Schöphung ist ein Werdeproceß, eine Entwicklung*[889]*, nicht das Werk eins selbstbewußten, nach Zwecken handelnden Schöpfesrs. Dieß beweisen schon die Worte die für „das Schaffen" und „Schöpfung" hier gebraucht werden, nämlich* visarjana *und* visrishti*, die eigentlich das Entlassen, die Entlassung, d. h. Emanation, bedeuten, wie denn* srij[890]*, „entlassen", das gewöhlniche Wurzelwort zum Ausdruck der Erschaung*[891] *der Welt geblieben ist. Die Urmaterie erhitzte sich, und mit der Hitze nahm die Entwicklung*[892] *uhren Anfang. Die erste bewegende Macht war* kâma*, die Liebe, das Verlangen*[893]*, der ερως der orphischen, und ποδος der phönicischen Kosmogonie*[894]*; dieser ist das Band zwischen*

---

[886] În mss. Eminescu scrie: *tratt*.
[887] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvântul *Urmaterie*.
[888] În mss. poetul român pune virgulă după cuvânt.
[889] În mss. Eminescu scrie: *Entwickleung*.
[890] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[891] În mss. Eminescu schimbă în: *Erschaffung*.
892 În mss. Eminescu grafiază: *Entwickelung*.
[893] În mss. Eminescu subliniază cuvântul.
[894] În mss. Eminescu grafiază ca întotdeauna cuvântul: *Cosmogonie*.

Nichtsein und Sein, denn durch Liebe wird das Nichtexistirende in das Dasein gerufen. Aus dem kâma *entstand,* manas*, die Urvernunft, das eigentlich schöpfrische Princip*[895]*. Das Dunkel lichtete sich; ein Lichtstrahl verbreitetesich; die Natur (Materie) sank nsch unten, die geistige Ktaft (*pryati*, „Energgie”) strebte nach oben.* [...]*?? Die geistge Macht, die Urkraft, die in der Materie verborgen lag und durch ihre Entfaltung die Welt schuf, wird als Hiranjagarbha, d. i. Goldkeim (goldener Embyo). In einer andern alten hochpoetischen Hymne des Rig-weda gepriesen.*

[*Mai înainte ca această lume să fi căpătat existență, a existat doar o ființă primordială, închisă în sine; contrariile ființei (sat) și neființei (asat), ale nemuririi și morții, care s-au derulat abia în succesiunea proceselor creației și devenirii, încă nu existau. Această ființă primordială a fost materia primordială cu forța ei eternă imanentă, care exista prin ea înseși, deci niciodată n-a avut început. Ea este descrisă ca o întindere întunecată de apă – o expresie care, desigur, este de interpretat doar la sensul figurat și care urmează să dea sferei noastre de cunoaștere o noțiune aproximativă despre starea primordială a cosmosului înainte de creație. Creația este un proces de devenire, o dezvoltare, nu opera unui demiurg conștient de sine, acționând potrivit unor scopuri. Acest lucru îl dovedesc chiar cuvintele ce sunt folosite aici pentru „creare” și „creație”, anume* visarjana *și* visrshti*, care propriu-zis înseamnă eliberare, punere în libertate, cu alte cuvinte emanație, așa cum, în sfârșit,* srj*, „a elibera”, a rămas rădăcina lexicală obișnuită pentru exprimarea zărării lumii. Materia primordială se înfierbântă, și odată cu fierbințeala are loc începutul dezvoltării. Cea dintâi putere dinamică a fost* kâma*, iubirea, dorința,* ερως*-ul cosmogoniei orfice, și* ποδος*-ul al celei feniciene; aceasta este legătura dintre neființă și ființă, căci, prin iubire, neființa ia naștere. Din kâma a luat naștere* manas*, rațiunea primordială, principiul creator prorpiu-zis. Întunericul s-a rarefiat; o rază de lumină s-a răspândit; natura (materia) a coborât, forța spirituală (prayati, „energie”) s-a năzuit către înalt.* [...] *// Puterea spirituală, forța primordială care zăcea ascunsă în materie și care a creat lumea prin derularea sa, este slăvită de Hiranjagargha, adică germenul de aur (embrionul de aur), într-un alt vechi imn de înaltă valoare poetică din Rigveda.].*

Urmează în manuscris alte patru strofe din conferința lui Martin Haug, în traducerea lui FRIEDRICH MAX MÜLLER, filolog și orientalist german despre care știm că s-a născut la 6 decembrie 1823, la Dessau, în Ducatul Anhalt și a murit în 28 octombrie 1900, în Oxford,

---

[895] În mss. Eminescu subliniază: *manas, die Urvernufth, das eingentlich schöperische Princip.*

la vârsta de 76 de ani. Cea mai mare parte a vieții și-o petrece în Marea Britanie.

Naș la căsătorie le-a fost marele Carl Maria von Weber. Müller fusese numit Friedrich după personajul din opera *Der Freischütz* a lui Weber. La șase ani va intra la gimnaziu (Dessau), apoi urmează școala muzicală și clasicii în Leipzig, unde îl întâlnește pe Felix Mendelssohn. În 1843 termină filologia manifestând aptitudini reale pentru limbile clasice: greacă, latină, arabă, persană și sanscrită. În 1850 Müller a fost numit profesor de limbi europene moderne la Universitatea Oxford, apoi profesor titular, iar în 1858 este ales cu o bursă pe viață la *All Souls'College*.

La 32 de ani devine cetățean britanic naturalizat, iar în 1859 se căsătorește și va avea patru copii. Din 1868 este primul profesor de la Universitatea din Oxford de filologie comparată, funcție fondată special pentru meritele sale în domeniu. Înainte de a-și începe cariera profesorală aici, Müller a studiat la Berlin cu Friedrich Schelling, traducând pentru acesta *Upanișadele*, continuând să studieze sanscrita cu Franz Bopp, al cărui tratat îl va traduce Eminescu în limba română. Va mai traduce în germană o colecție de fabulele indiene, *Hitopadesa*.

În 1845 se va muta la Paris, unde sub îndrumarea lui Eugène Burnouf va studia sanscrita și la îndemnul acestuia va traduce *Rig-Veda*, folosind manuscrisele disponibile în Anglia. În 1846 se mută în Anglia preocupat să studieze textele sanscrite din colecția Companiei Indelor de Est, întrucât la vremea aceea, Marea Britanie controla acest teritoriu ca parte a Imperiului său. Müller a fost unul dintre primii fondatori ai disciplinelor academice occidentale ale studiilor indiene și studiilor religioase („știința religiei", Religionswissenschaft), iar inițiativa traducerii *Cărților sacre din est* (50 de volume de traduceri în limba engleză), a fost pregătită sub îndrumarea sa.

Va traduce apoi *Rig-Veda Samhita* scrisă de savantul Sayanacharya din sanscrita secolului al XIV-lea. Tot în engleză. Impresionat de *Ramakrishna Paramhansa*, contemporanul său și susținător al filozofiei vedantice, acesta scrie mai multe eseuri atât despre carte cât și despre autor. Va convinge apoi Compania Indiilor de Vest să întreprindă o ediție critică a *Rig-Veda*, realizând-o în intervalul dintre 1849-1874, pentru care este citat și apreciat până astăzi. În 1888, Müller a fost numit lector la Universitatea din Glasgow.

În 1881 publică o traducere a primei ediții a *Criticii rațiunii pure* de Kant, corectând erorile de traducere anterioară. E de acord cu Schopenhauer privitor la faptul că această ediție a fost cea mai directă și cinstită expresie a gândirii lui Kant. Swami Vivekananda, care a fost cel mai important discipol al lui Ramakrishna Paramahamsa, l-a întâlnit pe Müller la un prânz în 28 mai 1896.

Între lucrările sale științifice amintim: *Nārāyana* (1844); *Hitopadesa: eine alte indische Fabelsammlung* [*Hitopadesa: o colecție de fabule vechi indiene*] (1859); *Eine Geschichte der alten Sanskritliteratur, soweit sie die primitive Religion der Brahmanen illustriert* [*O istorie a literaturii sanscrite antice În măsura în care ilustrează religia primitivă a brahmanilor*] (1866); *Vorträge zur Sprachwissenschaft* [*Prelegeri despre știința limbajului*] ținute la Royal Institution of Great Britain în aprilie, mai și iunie 1861; *Einführung in die Religionswissenschaft* [*Introducere în știința religiei*] (1873); *Vorträge über Entstehung und Wachstum der Religion am Beispiel der Religionen Indiens* [*Prelegeri despre originea și creșterea religiei așa cum este ilustrat de religiile din India*] (1878); *Biographische Essays* [*Eseuri biografice*], (1884); *Upanișadele*, Edițiile Wordsworth, 1 ianuarie 2000; *Deutsche Klassiker vom 4.ten bis 19.ten Jahrhundert* [*Clasicii germani din secolul al IV-lea până în secolul al XIX-lea*], 1886; *Die Wissenschaft des Denkens* [*Știința gândirii*] (1887, 2 vol.); *Studien zum Buddhismus. Asiatische Bildungsdienste* [*Studii în budism. Servicii educaționale din Asia*], 1999; *Sechs Lehrweisen der hinduistischen Philosophie* [*Șase sisteme de filosofie hindusă*], (1899); *Meine Lebensbeschreibung: Ein Fragment* [*Autobiografia mea: Un fragment*], (1901).

Iată transcrierea acestuia în manuscrisul eminescian:

1) *Im Anfang trat*[896] *hervor der goldene Lichtkeim;*
Er war allein der Welt geborener Herrscher;
Er helt die Erde, helt den Himmel droben:
Wer ist der Gott dem wir das Opfer bringen?

2) *Der Leben gibt und Kraft, er dessen Segen*[897]
Sie alle, sie die Götter selber[898] *anflehn;*
Unsterblichkeit und Tod sind seine Schatten –[899]
*Wer ist der Gott u.*s.w.?

3) *Wohin ins All die mächt'gen Wasser eilten,*
Trager des Keims, des Lichts Gebärerinnen,

---

[896] În mss. Eminescu grafiază: *tratt*.
[897] În mss. Eminescu pune virgulă după versul acesta.
[898] În mss. Poetul român pune virgulă după cuvântul *selber*.
[899] În mss., după *Schatten*, Eminescu pune punct și virgulă.

Von dorther kam der Götter Lebensondem –
Wer ist der Gott u.s.w.?[900]

4) *Der mächtig über jene Wasser blickte,*
Träger der Kraft, des Heils Gebärerinnen,
De rob den Göttern[901]*einzig Gott gewesen –*[902]
Wer ist der Gott u.s.w.?[903]

1)La început se ivi luminosul sâmbure de aur;
Doar el era al lumii născut stăpânitor;
El păstra, sus, pământul, și, sus, păstra cerul:
Care e zeul căruia ofranda i-o aducem?

2)Care dă viață și forță, și al cărui har
Până și zeii înșiși din ceruri îl imploră:
Vecia și moartea sunt ale sale umbre –
Care e zeul ș. a. m. d.?

3)De-acolo unde-n cosmos grăbeau întinse ape,
Purtătoare de germeni, mame-ale luminii,
De-acolo veni suflul ce zeii-nsuflețiră –
Care e zeul ș.a. m. d.?

4)Care puternic peste apele acele strălucea,
Purtătoare de forță, mame-ale mântuirii,
Acel care peste zei, unicul zeu a fost –
Care e zeul ș. a. m. d.?

Prin urmare, Eminescu își subliniază în final ideile despre geneza indiană, în comparație cu cea iudeo-creștină, subliniind în textul conferinței lui Martin Haug: *Werfen wir noch einen*

---

[900] În mss. Eminescu pune puncte puncte după cuvântul *Gott*.
[901] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[902] În mss.: Eminescu pune virgulă după cuvântul *gewesen*.
[903] În mss. Eminescu pune trei puncte după cuvântul *Gott*.

kurzen Rückblick auf die der indischen Kosmogonie[904] *zu Grunde liegenden Anschauungen im Vergleich mit den uns geläfigen jüdich-christlichen über die WWeltestehung. Der Grundunterschied besteht darin daß die indische einen persönlischen Scöpfer, der die Welt nach einem bestimmten Plan und nur nach Zwecken schafft, und alles zweckmäßig einrichtet, eigentlich gar nicht kennt. Die Schöpfung ist bei den Indern nur eine Emanation: au seiner Potenz emaniren andere, diese zeugenwieder andere, bis die unendliche Wesenreihe*[905] *vollendet ist. Daher kent sie eine Mehrheit der Schöpfer oder, besser, der schöpferischen Kräfte. Von einer bewußten Zweckmäßigkeit sieht die ibdische Kosmogonie*[906] *ganz ab, worin sie sich völlig in Übereinstimmung mit den Darwinisten befindet, da die Brahmanen der Ansicht sind*[907] *daß die Welt ihr Dasein nur einem Zufall*[908]*, dem Spiele Brahâ's, verdanke.* [...] *Dieser hat sie eigentlich nur aus Langeweile zum Zeitvertreib hervorgeracht! Eine weitere Eigenthümlichkeit der brahmanischen Cosmogonie ist daß*[909] *die Schöpfung der Welt der Indeen, der geistingen Potenzen, der der materiellen vorangeht. Ale Dinge sind bereitis virtuell und potentiel mit allen Eigenschaften und Eigenthümlichkeiten vorhanden*[910] *ehe die grobe sinnliche Welt mit ihrer Körpermenge entstand. Das geistige Element ist das überviegende, und dieß ist dem System der orthodoxen Wedâna-Philosophie so sehr zur Herrschaft gelangt, daß der Geist (Brahmâ*[911]*) für das einzig existirende, die materielle Welt für bloße Täuschung gilt. Auffallend ist auch*[912] *daß der Mensch in der brahmanischen Kosmogonie*[913] *nicht das Centrum ist*[914] *für den alles geschaffen wurde*[915]*, wie in der mosaischen. Sie ist deßvegen von dem antropocentrischen Irrthum frei.*[916]

[*Să mai aruncăm o scurtă privire retrospectivă asupra concepțiilor care au la bază cosmogonia indiană, în comparație cu concepțiile iudeo-creștine, familiare nouă, cu privire la geneza lumii. Deosebirea fundamentală constă în aceea că, de fapt, cosmogonia indiană nu cunoaște un creator ca persoană, care să creeze lumea după un plan stabilit și strict*

---

[904] În mss., cum am remarcat și altădată, Eminescu scrie *Cosmogonie*.
[905] În mss.: *Wesensreihe*.
[906] În mss. aceeași corectură: *Cosmogonie*.
[907] În mss. Eminescu pune virgulă dpă cuvântul *sind*.
[908] În mss. cuvântul este subliniat cu cerneală neagră.
[909] În mss. Eminescu scrie: *das*.
[910] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[911] În mss. Eminescu grafiază: *Brahmas*.
[912] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[913] În mss.: *Cosmogonie*.
[914] În mss. Eminescu pune virgulă după cuvânt.
[915] În mss. Eminescu grafiază: *wurde –*.
[916] În mss. Eminescu pune punct după cuvântul *frei*. (Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 367-368).

potrivit scopului, orânduind toate cele corespunzător cu scopul. Crearea lumii la indieni este doar o emanație: dintr-o potență umană alte potențe, acestea din urmă produc iarăși alte, până când șirul infinit al existenței este realizat. De aici, creația cunoaște o pluralitate de creatori sau, mai bine spus, de puteri creatoare. Întreaga cosmogonie indiană nu ia în considerație o finalitate conștientă, și astfel se află într-o absolută concordanță cu darwiniștii, deoarece brahmanii sunt de părere că lumea își datorează existența numai întâmplării. De fapt, aceasta a creat-o numai din plictiseală, pentru distracție! O altă particularitate a cosmogoniei brahmanice este aceea că crearea lumii ideilor, a potențelor spirituale o precede pe aceea a lumii materiale. Toate lucrurile există deja în mod virtual și potențial, cu toate însușirile caracteristice, mai înainte de a se fi născut lumea sensibilă grosieră, cu mulțimea ei de corpuri. [...] *...spiritul (Brahmâ) trece drept singurul existent, lumea materială drept simplă amăgire. Izbitor este și faptul că, în cosmogonia brahmanică, omul nu stă în centrul tuturor celor create, ca în cosmogonia mozaică. Din această cauză, cosmogonia brahmanică este lipsită de eroarea antropocentrică.*][917]

Textele de mai sus reproduse în traducere germană și în românește, aduc aminte de celebra geneză a *Scrisorii* I eminesciene, pe care o reproducem aici întru asemănarea multor puncte de vedere:

La-nceput, pe când ființă nu era, nici nefiinţă,
Pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă,
Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns...
Când pătruns de sine însuşi odihnea cel nepătruns.
Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă?
N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,
Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,
Dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază.
Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,
Şi în sine împăcată stăpânea eterna pace!...
Dar deodat-un punct se mişcă... cel întâi şi singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...
Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,

[917] Apud Helmuth Frisch, *op. cit*., II, pp. 356-357.

E stăpânul fără margini peste marginile lumii...
De-atunci negura eternă se desface în fâşii,
De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii...
De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute
Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute
Şi în roiuri luminoase izvorând din infinit,
Sunt atrase în viaţă de un dor nemărginit.
Iar în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici,
Facem pe pământul nostru muşunoaie de furnici;
Microscopice popoare, regi, oşteni şi învăţaţi
Ne succedem generaţii şi ne credem minunaţi;
Muşti de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,
În acea nemărginire ne-nvârtim uitând cu totul
Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,
Că-ndărătu-i şi-nainte-i întuneric se arată.
Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,
Mii de fire viorie ce cu raza încetează,
Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ţine încă...
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al nefiinţii universul cel himeric...
.....
Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate...

Pornind de la înțelegerea genezei indiene, pe care o aprofundează nu numai din punct de vedere strict fizic (ca fenomen adică, așa cum copiase el din conferința lui Martin Haug: *crearea lumii ideilor, a potențelor spirituale o precede pe aceea a lumii materiale. Toate lucrurile există deja în mod virtual și potențial, cu toate însușirile caracteristice, mai înainte de a se fi născut lumea sensibilă grosieră, cu mulțimea ei de corpuri.* [...] *...spiritul (Brahmâ) trece drept singurul existent, lumea materială drept simplă amăgire*), Eminescu se îndreaptă spre partea spirituală a ei, căci ce altceva să însemne atât de profundele versuri dintr-o variantă a poeziei *La steaua*, în care, pe o concentrare poetică inegalabilă, el va reduce totul în două versuri: *Timpul care bate-n stele, / Bate ritmul vieții noastre.*

Că este așa și nu altfel, o va spune explicit în *Timpul* din 1 ianuarie 1883: *...precum o*

lege eternă mișcă universul deasupra capetelor noastre, precum puterea gravitațiunii le face pe toate să plutească cu repejune în caos, tot astfel de legi, mai greu de cunoscut, supuse aceleiași necesități, de la care nu este nici abatere, nici excepție, guvernează oamenii și societățile. [...] *Se vede că aceeași necesitate absolută care dictează în mecanismul orb al gravitațiunii cerești domnește și în inima omului; că ceea ce acolo ni se prezintă ca mișcare e dincoace voință și acțiune și că ordinul moral de lucruri e tot atât de fatal ca și cel al lumii mecanice.* [...] *...precum o constelație e dată cu necesitate, tot astfel evenimentele de pe pământ se-ntâmplă într-un șir pare că mai nainte determinat.*[918]

În aceasta constă, așadar, geniul; el pătrunde acolo unde mintea obișnuită se limitează la simple relatări. Dar poetul român merge dincolo de aceasta, punând probleme, așa cum bine remarcă G. Călinescu: *Ideea poetică superioară începe cu fragmentul cosmogonic.* [...] *Aici nu sunt idei logice* [...] *ci idei poetice de structură intelectuală* [...]. *Geneza eminesciană are desfășurarea mitului, deci a modului celui mai înalt, cu deosebirea că în loc de obișnuitele divinități apar unități enigmatice (prin îndoita lor funcțiune): Ființa, Neființa, Nepătrunsul, Muma, Tatăl* [...]. *Noțiunile sunt așadar foarte filosofice. Însă Eminescu le formulează mitic.*[919]

Între gândurile aplecate asupra textului eminescian, unul dintre cele mai adânci ale spiritului exprimat, poate fi acela al francezului Alain Guillermou: *Rezumată la maximum, „Scrisoarea I" ne apare ca o cosmogonie încadrată de două meditații: una asupra zădărniciei eforturilor umane în general, cealaltă, asupra zădărniciei efortului celui mai nobil, acela al Gânditorului.*[920]

Fiind *sigilat de destin*, cum se exprima Călinescu, Eminescu nu numai că pătrunde esența gândirii *Vedelor*, dar ajunge să re-creeze în versuri o înțelegere profundă și creatoare a acesteia: *Nici un alt poem nu reflectă atât de îndeaproape problemele majore ale filosofului și nici tristețea la care se adapă geniul său*[921], astfel încât, *în adâncul unei asemenea teoreze lirice se află un suflet însetat de puritate și beatitudine, năzuind spre ceva de neatins și sfâșiat de o dezamăgire fără leac, căutându-și pacea în gândul neființei.*[922]

---

[918] Mihai Eminescu, *Opere*, XIII, *Traduceri filosofice, istorice și științifice, Hurmuzaki, Rötscher, Kant, Leskien, Bopp, Articole și excerpte*, Studiu introductiv de Al. Oprea, Cu 367 de reproduceri după publicații și manuscrise, Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, Române, București, 1983, p. 251.
[919] G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. V, *op. cit*., p. 146.
[920] Alain Guillermou, *op. cit*., p. 306.
[921] *Ibidem*, p. 319.
[922] Petru Creția, *Constelația Luceafărului, Sonetele, Scrisorile lui Mihai Eminescu, editate și comentate de Petru Creția*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 207.

Dar în afara exemplului clasic citat mai sus, rămân în manuscris și alte exemple la care Eminescu a lucrat începând chiar cu perioada berlineză. Ele merită citate, căci în acestea se află zbuciumul creator al poetului filosof, căutările sale spre a găsi cuvântul ce exprimă adevărul. Iată-le:

Îi par asemeni vremii din ziua cea de ieri
Nu s-ascundea nimica şi tot era ascuns
Pătruns de sine însuşi era cel nepătruns.
Prăpastie? Genune? Noian întins de apă?
Nici lume pricepută, nici minte s-o priceapă
Atât de întuneric − o mare făr-o rază,
Nici de văzut nu fuse, nici ochi care s-o vază:
Din cele nefăcute nimic nu se desface
În sine împăcată dormea eterna pace
Deodată-un punct se mişcă − − dar unul singur, iată-l
Din chaos face mumă şi el devine Tatăl −
Atât de slab el fuse întâi ca raza spumii
Stăpânul fără margini pe marginele lumii
Iar negura eternă se rupe în fâşii
Din ea răsare lume şi soare şi stihii − −
Apoi cugetătorul socoate mai departe
Şi soarele ce ziua de noapte o desparte
Cu mii de ani nainte îl vede trist şi roş.
Stingându-se o rană prin nori întunecoşi
Planeţii reîngheaţă şi fug rebeli în spaţ
Din frânele luminii ş-ai soarelui scăpaţi
Şi-n nefiinţă lumea recade iar şi tace
În sine împăcată rencep-eterna pace.
Şi astfel de la talpa obştimii omeneşti
Şi pân' în susul scării la frunţile crăieşti
De sine oricui-i pasă de-a sale trebuinţi,
Un dor îl au cu toţii deşi mai multe minţi,
De-a vieţii lor enigmă îi vezi pe toţi munciţi
Şi nu ştii spune cari sunt mai nefericiţi.

Tu soarte ştii că unul, tot unul e în toţi,
Deasupra tuturora ridici pe care poţi.
Pe alţii-i laşi să cadă cu inima smerită
În taină să se piardă ca spuma nezărită.
Ce-ţi pasă ţie oare ce vor sau ce gândesc?
Te joci ca vântu-n valuri cu traiul omenesc.

(Din manuscrisul 2276 A, f. 48 (+47v.)-51+53-55)

*

Dacă tema genezei nu-i dă pace, opusul acesteia, stingerea, este o altă preocupare majoră a lui Eminescu, așa încât, atunci când o depistează, el nu va lasa să-i treacă neobservată, așa cum se poate constata în manuscrisul 2308, fila 7r., unde se regăsește, lipit dintr-o tipăritură, un cântec străvechi din Islanda, de FRITZ PFUHL.

Pe numele său întreg Friedrich (Fritz) Karl Adolph Pfuhl, se știe că s-a născut pe 20 mai 1853 în Pyritz și a murit în 16 iulie 1913 în Misdroy.

Profesor și botanist german, el participă la *Royal Friedrich Wilhelms-Gymnasium* din Poznan și trece examenul în februarie 1873. Urmează apoi studiul chimiei, botanicii și a limbilor străvechi la Universitatea din Berlin, luându-și acolo un doctorat. În 1878, a fost angajat profesor permanent la *Mariengymnasium* din Posen, iar la sfârșitul anului 1903 a funcționat ca profesor la Academia Regală din Posen. Este cel care fondează revista Asociației de Științe Naturale din provincia Posen, precum și colecția de științe naturale a Muzeului *Kaiser Friedrich* din Posen. În 1913 colecția în cauză conținea deja peste 30.000 de exemplare. La *Mariengymnasium* a creat o grădină de plante după metoda sa biologică care s-a bucurat de succes.

Între operele sale amintim: *Über die Anatomie der Gattungen Brassica, Sinapis, Raphanus und Raphanistrum* [*Despre anatomia genurilor Brassica, Sinapis, Raphanus și Raphanistrum*], disertație inaugurală la Universitatea din Giessen, Merzbach, Posen, 1878; *Unterweisung in der Beschreibung der Natur im Gymnasium* [*Lecțiile care descriu natura la liceu*], Poznan 1889; *Welche Aufgaben muss das Schulbuch im Naturkundeunterricht lösen?* [*Ce sarcini trebuie să rezolve manualul în lecțiile de istorie naturală?*], Poznan 1893; *Der Pflanzengarten des Marien-Gymnasiums im jetzigen Zustand* [*Grădina de plante de la Marien-Gymnasium în starea actuală*], *Poznan* 1893; *Das Botanik Lehrstück wird durch die Lebensweise der Pflanze bestimmt* [*Lecția de botanică este determinată de modul de viață al plantei*], Teubner, Leipzig 1902; *Wie der Boden unserer Land entstanden ist und was er uns*

über die Urgeschichte verrät. Eine geologische Skizze [*Cum s-a format solul provinciei noastre și ce ne spune despre preistorie. O schiță geologică*], Poznan 1912; *Didaktik und Forschungsweise der Naturgeschichte* [*Didactica și metodologia istoriei naturale*], Beck, München 1913.

Textul în cauză se termină cu fraza: *Ein uraltes Lied, welches Pfuhl anzieht, von Jahrhunderten auf Island gesungen, weissagt:* [*Un cântec străvechi care atrage mâlitura, cântat de secole în Islanda, profețește:*]

Auch da droben ist Drangsal
Und droht mit Vernichtung.
Auch am Himmel, so hör ich,
Erlöschen schon Lichter,
Und die stolzesten Sterne
Erwarten Zerstörung!

Și acolo sus există nenorocire
Ce amenință cu nimicire.
Și în cer, după cum aud,
Se sting deja lumini,
Și pe cele mai mândre stele
Le așteaptă distrugerea!

Descoperirea textului i se datorează tot cercetătorului Helmuth Frisch, care găsește sursa primară, fără însă a o devoala pe cea din care a copiat Eminescu. Este vorba de lucrarea intitulată *Was geboren ist auf Erden, Muß zu Erd' und Asche werden* [*Ce se naște pe pământ trebuie să devină cenușă și pământ*], apărută în 1882, la Berlin și pe care Eminescu o va fi găsit tot într-o cronică/recenzie care a apărut tipărită într-o publicație deocamdată necunoscută.

*

În sfârșit, am ajuns la un autor genial, din care Eminescu traduce: JOHANN WOLFGANG von GOETHE. Unul dintre foarte puținii pe care Eminescu îi așează între genii, reducându-i pe toți la numai o duzină (cf. manuscrisul 2225, f. 256r. citat de noi cu altă ocazie).

Poetul, dramaturgul, filosoful, criticul, regizorul, omul de stat și diplomatul Goethe s-a născut la Frankfurt pe Main (Großer Hirschgraben), la 28 august 1749. Tatăl era un înalt funcționar de stat, Johann Kaspar Goethe (1710-1782) căsătorit cu Catharina Textor (1731-1808) la 20 august 1748, când avea vârsta de 38 de ani, iar viitoarea soție 17 ani. Copiii, cu excepția lui Johann Wolfgang și a surorii sale Cornelia Friederica Christiana (născută în 1750), au murit la vârste fragede.

Ca orice tată care n-a ajuns acolo unde visase, va sprijini educația copiilor înlesnindu-le activități diversificate, de dans, călărie și scrimă, dar mai ales de educația umanistă prin însușirea de limbi străine: latină, greacă, franceză, italiană, engleză și ebraică. Deși în tinerețe, desenul a fost marea sa pasiune, curând tânărul Goethe s-a îndreptat spre literatură, pasionat fiind de Friedrich Gottlieb Klopstock (1724-1803) și de Homer. Ca și Eminescu în prima tinerețe, Goethe a fost fascinat de teatru. Îndeosebi de jocul păpușilor din copilărie. Au urmat istoria și religia, care l-au „izolat" imaginar în locurile biblice din cărțile lui Moise.

În intervalul dintre anii, 1765-1768, Goethe studiază dreptul la Universitatea Leipzig și, ca orice om liber și creativ (vezi și Eminescu), el va detesta învățarea papagalicească a regulilor juridice, preferând lecțiile de poezie ale lui Christian Fürchtegott Gellert. În Leipzig, se îndrăgostește de Anna Katharina Schönkopf, dedicându-i versuri vesele, rococo. În 1770, a lansat prima sa colecție de poezii *Annette*. Începe interesul pentru Gotthold Ephraim Lessing și Christoph Martin Wieland.

Se întoarce la Frankfurt în august 1768, dezamăgit de învățătura pe de rost a legilor. Din aprilie 1870 își reia studiile la Universitatea din Strasbourg. Aici își găsește sursa naturală de inspirație, încântat de peisajele Alsaciei din regiunea Rinului, apropiindu-se de Volkspoesie (poezia populară), pentru Ossian și mai ales pentru Shakespeare. Aici, la Strasbourg, se împrietenește cu Johann Gottfried Herder.

Călătorind în satul Sessenheim, se îndrăgostește de Friederike Brion, îl inspiră să compună mai multe poezii, dar dragostea aceasta se va sfârși în câteva luni. În 1771 dobândește *Licentia docendi*, dar prea marea sa exigență îl va face să-și încheie prematur profesia, înclinând spre planurile literare, ajutat, de această dată de tatăl său, așa încât, plecând de la o biografie reală va scrie drama *Götz von Berlichingen*, iar succesul printre contemporani a fost cu totul neobișnuit.

După o nouă încercare în avocatură, în 1772, la Wetzlar, Goethe va compune *Die Leiden des Junge Werthers* [*Durerile/Suferințele tânărului Werther*], în fond, suferințele din dragoste trăite împreună cu iubita de atunci, Charlotte Buff și logodnicul ei, Johann Christian Kestner, precum și din sinuciderea prietenului autorului Karl Wilhelm Ierusalim. Scurtul roman

epistolar al cărui subiect se va încheia cu o sinucidere, îl va publica în 1774. Tradus și tipărit în zeci de limbi, Goethe va deveni un autor de referință în literatura lumii, iar personajul său un arhetip literar.

Romanul care se încheie cu sinuciderea lui Werther și cu o înmormântare la care nu participă nici un duhovnic va face din acesta o scriere controversată, nu numai pentru obsesia sinucigașă a personajului, ci și pentru provocarea unei revolte în rândurile clerului. Subiectul părea să admită gestul sinuciderii. Mai mult să glorifice un astfel de act, în contradicție cu dogma creștină, prin care sinucigașilor li se refuză înmormântarea după ceremonialul religios. La vremea respectivă, bunurile aceluia erau adesea confiscate de Biserică.

Mai târziu, în Viena imperială, sinuciderile ajunseseră să fie *un bastion împotriva schimbării*[923], iar cultul morții (și al sinuciderii, evident) ajunsese la apogeu, așa încât Mozart îi scrie tatălui său (4 aprilie 1787) nu numai că *moartea este cheia adevăratei noastre fericiri*, cum am mai arătat și în alt loc, făcându-i un adevărat elogiu în *Requiem*, mesa compusă pe patul de moarte.

Francmasonii, la rândul lor, susțineau că *Moartea dezvăluie o față ascunsă a experienței umane, întruchipând, cum spunea Hermann Bahr, esența ultimă a tot ceea ce nu putem cunoaște aici*[924] (pe pământ). Mai mult, Maria Tereza, după moartea soțului va avea o atitudine reverențioasă față de moarte, îmbrăcând doliu pe viață, tapetând camerele de locuit din Hofburg în mătase neagră, astfel încât, *cultul morților atrăgea după sine și un ritual de venerare a corpului neînsuflețit. În „Innocens" (1866) Saar descrie cum contemplarea unui corp neînsuflețit, pregătit pentru înmormântare, l-a învățat să se resemneze; în „Ein Abschied", Schnitzler evocă o scenă asemănătoare.* [...] *În „Die Ahnfrau" Grillparzer dramatizează legenda „bietului suflet" care bântuie până e răzbunat.* [...] *Până târziu, în secolul XX, catolicii austrieci au crezut că morții continuă să trăiască în sufletele rudelor și prietenilor.*[925]

Revenind la creație, trebuie spus că romanele epistolare erau obișnuite în perioada în care scria Goethe, întrucât scrisorile erau modul principal de comunicare. Dar ceea ce a făcut diferența între acestea și romanul lui Goethe *a fost expresia dorinței sale neînfrânate, de o bucurie dincolo de posibilități, a sentimentului său de rebeliune sfidătoare împotriva autorității și a importanței principale, a subiectivității sale totale: calități care au pus în*

---

[923] William M. Johnston, *op. cit.*, p. 179.
[924] *Ibidem*.
[925] *Ibidem*, p. 180.

pericol mișcarea romantică. Înainte de a ajunge la Weimar, Goethe scrie tragedia *Götz von Berlichingen*, în 1773, lucrare care-i va aduce recunoașterea deplină ca scriitor.

Considerat a fi figura cea mai grandioasă a literaturii germane moderne, Goethe atinge celebritatea încă de la vârsta de 25 de ani, când ducele de Saxa-Weimar, Karl August, îl cheamă la Weimar după ce publicase *Suferințele/Durerile tânărului Werther*, roman care va marca faza timpurie a romantismului – „scânteia" care a aprins mișcarea. El poate fi considerat, fără îndoială, primul „best-seller" din lume.

La Weimar, din 1775, a participat încă dintru începuturile mișcării literare ale *Sturm und Drang*-ului [*Furtună și avânt*] german. Aici, în 1776 o va întâlni pe Charlotte von Stein, mai în vârstă decât el și căsătorită, relație trăită în ascuns timp de zece ani. În perioada aceasta și înainte de a-l cunoaște pe Schiller, el scrie dramele *Iphigenie auf Tauris* [*Ifigenia în Taurida*], *Egmont* și *Torquato Tasso*.

La Weimar, tânărul Goethe urcă rapid în demnități, fiind mai întâi membru al consiliului privat al ducelui, apoi participă la comisiile de război, la deschiderea minelor de argint din Ilmenau, implementând o serie de reforme la Universitatea din Jena. Contribuie la planificarea parcului botanic din oraș. În 1788 el va face un turneu în Italia, iar la întoarcere va publica lucrarea științifică *Die Metamorphose der Pflanzen* [*Metamorfozarea plantelor*], în 1791. Este numit apoi director general al teatrului din oraș. Din 1794 se împrietenește cu Friedrich Schiller, având grijă să programeze premiere cu piesele acestuia la teatrul pe care-l conducea.

Lucrând asiduu, în această perioadă publică romanul *Wilhelm Meisters Lehringsjahre* [*Ucenicia lui Wilhelm Meister*], epopeea în versuri *Hermann und Dorothea* [*Hermann și Dorothea*], o idilă plină de miez, precum și o primă parte a lui *Faust* (1808). Dar nu numai atât, căci va continua prolific scriind și publicând: *Die römische Nachrufe* [*Elegiile romane*] și drama în versuri *Die natürliche Tochter* [*Fiica naturală*], iar după 1805: *Affinities elective* [*Afinități elective*], *The West-Eastern Diwan* [*Divanul de Est-Vest*], o colecție de poezii în stil persan, influențată de opera lui Hafez, precum și *Asul*-ul său autobiografic: *Mein Leben*.

Convorbirile întreținute cu Schiller, Gottfried Herder, Johann Gottlieb Fichte, Johann Alexander von Humboldt, Wilhelm von Humboldt și August și Friedrich Schlegel au ajuns să fie denumite în mod colectiv clasicism Weimarez, căci de-a lungul anilor 1790 vor deveni celebre pentru consistența lor. Conversațiile lui Johann Peter Eckermann cu Goethe au fost publicate în 1836, rămânând de referință în literatura și cultura europeană, astfel încât, Ralph Waldo Emerson îl selectează pe Goethe între cei șase bărbați reprezentativi ai culturii lumii împreună cu Platon, Emanuel Swedenborg, Montaigne, Napoleon și Shakespeare. Din 1872, înlocuindu-l pe cancelarul Fiscului Ducatului, va ajunge practic prim-ministru și principalul

reprezentant al Ducatului. Aici, în 1872, este înnobilat cu acel *von* adăugat numelui.

În călătoria-pelerinaj făcută în Italia se va împrieteni cu artiștii Angelica Kauffman și Johann Heinrich Wilhelm Tischbein, precum și cu personaje notabile precum Lady Hamilton și Alessandro Cagliostro. În Sicilia, pe care o adoră, este impresionat de arta greacă veche descoperită pe viu. Vizitează de asemenea Veneția, notând îndelung în jurnalul său de non-ficțiune. Va publica acest *Italian Journey* [*Jurnalul italian*], motivându-i și pe alți tineri germani să-i urmeze exemplul.

Spre sfârșitul lui 1792, Goethe participă la bătălia de la Valmy împotriva Franței revoluționare. În 1806, îl regăsim cu amanta sa, Christiane Vulpius, locuind la Weimar, unde, la 13 octombrie, soldații lui Napoleon îi invadează casa. Chrstiane a fost viteaza care i-a scăpat de soldații încinși de băutură. La câteva zile, impresionat probabil de gestul ei eroic, Goethe se va căsători legal cu iubita sa. Christiane von Goethe a murit în 1816.

După anul 1793 se va dedica în special literaturii. După ce-și va reveni din boală, un atac de cord care ar fi putut fi fatal, în 1823, în vârstă de aproape 74 de ani, se îndrăgostește de adolescenta, Ulrike von Levetzow, având și cu ea gânduri matrimoniale. Impedimentul a fost mama fetei, care s-a opus vehement.

În 1821, prietenul lui Goethe, Carl Friedrich Zelter, i-l prezintă pe compozitorul Felix Mendelson Bartoldi, care, deși acesta avea atunci doar 17 ani îl impresionează profund pe scriitor. De altfel, Bartoldi îi va pune pe muzică câteva poezii, apoi se nasc și alte compoziții inspirate de opera lui Goethe: uvertura *Calm Sea* [*Marea calmă/liniștită*] și *Prosperous Voyage* [*Voaiaj prosper*] (Op. 27, 1828), dar și cantata *Die Erste Walpurgisnacht* [*Prima noapte Walpurgis*], Op. 60, 1832.

Întorcându-ne la relația cu Ulrike, la care a ținut mult, se spune că ultima lor întâlnire, la Carlsbad, în septembrie 1823, când o și cere în căsătorie, l-a inspirat în *Elegia de la Marienbad* care este, așadar, istoria ultimei poveşti de dragoste a lui Goethe și din care s-a născut această operă unică în literatura universală.

Nerealizarea căsătoriei nu l-a împiedicat să dezvolte o nouă relație emoțională cu o pianistă poloneză, Maria Agata Szymanowska. Marele om își găsește sfârșitul la 82 de ani, în data de 22 martie 1832, la Weimar. Așa cum va relata medicul său, Carl Vogel, ultimele cuvinte ale sale au fost: *Mehr Licht!* [*Mai multă lumină!*]. În *Geschpräche mit Eckermann* [*Convorbirile cu Eckermann*], acesta îl descrie cât de viguros și senin arăta mort. În cinstea lui, prima producție a operei *Lohengrin* a lui Rischard Wagner a avut loc la Weimar, pe 28 august 1850, iar dirijor a fost Franz Liszt, cel care mai târziu va vizita Bucovina fraților Hurmuzachi.

Începută, în 1808, celebra sa dramă *Faust*, va fi finalizată în etape, căci partea a doua o termină în anul morții sale, iar lucrarea va fi publicată postum. Proiectul original al piesei *Faust*, care datează, probabil, din 1773-74 este acum cunoscut sub numele de *Urfaust*. A fost și el publicat tot după moartea sa. Rămânând o lucrare de referință a întregii literaturi a lumii, *Faust* a fost transpus și în opere muzicale: mai întâi de către Louis Spohr, în 1814. Au urmat opere și oratorii de Schumann, Berlioz, Gounod, Boito, Busoni și Schnittke, precum și lucrări simfonice ale lui Liszt, Wagner și Mahler.

Faust, ca personaj a devenit un mit al mai multor figuri în secolul al XIX-lea. Una dintre fațetele sale, anume aceea de a-și vinde sufletul diavolului pentru a dobândi putere asupra lumii fizice, a căpătat o importanță literară mare, devenind în fel și chip o perspectivă asupra victoriei tehnologiei și a industrialismului, alături de cheltuielile sale umane dubioase.

Marii compozitori ai timpului n-au încetat să-i pună pe muzică impresionantele sale creații, așa încât Beethoven ajunge să-l idolatrizeze. Opera sa este, de asemenea, o sursă de idei creatoare pentru Mozart, Schubert, Berlioz și Wolf. În literatură opera sa va crea o adevărată mișcare denumită *Innerlichkeit* [*Interioritatea*], reprezentată de Heine, în special. Goethe a devenit atât de popular în Germania încât până și o vorbă a lui Hipocrate a fost pusă tot pe seama sa: *Ars longa, vita brevis* [*Arta e lungă, viața e scurtă*].

Cât privește știința culorilor, spre exemplu, el o pune pe întâiul loc, fiind mai mândru de aceasta decât de poezia însăși, marea sa creație. *Conversațiile cu Goethe* a lui Johann Eckermann, respiră o multitudine de idei din care se poate învăța și astăzi. Setea lui de cunoaștere, ca și la Eminescu, nu va avea limite, astfel încât, prin anii 1790, a făcut experimente galvanice și a studiat amănunțit anatomia împreună cu marele savant Alexander von Humboldt.

A adunat, de asemenea, una dintre cele mai mari colecții private de minerale din întreaga Europa. O parte dintre ele poate fi văzută și astăzi în Muzeul de la Weimar, ca și o colecție geologică de peste 17.000 de mostre de rocă. În domeniul științelor naturii, el a fost cel care a teoretizat în sensul metamorfozării continuă a viețuitoarelor și nu a transmutației speciilor. Darwin însuși a fost influențat de teoria lui Goethe. După studii atente pe un craniu de elefant împrumutat de la savantul Samuel Thomas von Soemmerring, Goethe a descoperit, în 1784, osul inter-maxilar uman, cunoscut și sub numele de *osul lui Goethe.*

După ce în timpul călătoriei în Italia formulează o teorie referitoare la metamorfoză, evoluția și adaptarea climatică a plantelor în diferite locuri ale globului, susținând că forma arhetipală a plantei se găsește în frunză, va publica în 1790: *Die Metamorphose der Pflanzen* [*Metamorfoza plantelor*], pentru ca în 1831 să îi apară *Story of My Botanical Studies*

[*Povestea studiilor mele botanice*].

Plăcându-i să grădinărească în propria curte, Goethe, folosindu-se de principiul lui Torricelli, va oferi un tabel barometric ținut pe tot parcursul lunii decembrie (1822) în Jena, Londra, Boston, Viena, Töpel și, evident, Weimar. Fire curioasă, studiază aprofundat pătrunzând până la structura dintâi a fenomenelor, publicând în 1810, *Teoria culorilor*, așa încât, filosoful Schopenhauer, folosindu-se de datele furnizate de Goethe, va concepe volumul *Zur Farbenlehre* [*Despre teoria culorilor*], iar după ce a fost publicată (1840) și în limba engleză, lucrarea a fost folosită de către pictorul J. M. W. Turner. L-a inspirat apoi pe filosoful Ludwig Wittgenstein, pentru a-și scrie *Remarks on Color* [*Remarci asupra culorilor*].

Chiar dacă teoriile sale au fost depășite de știința modernă, Goethe a ajuns să creeze o roată a culorilor și să anticipeze viitoarea teorie a acestora adversarului său, Ewald Hering. Chiar Rudolf Steiner a remarcat la rându-i intuiția formidabilă a genialului creator de la Weimar. Novalis, care era de profesie geolog și inginer minier, consideră că Goethe a fost primul fizician al timpului său, comparându-l cu anticii. Este știut că mineralul goethetit (oxid de fier) îi poartă numele.

Deschizător de drumuri în multe feluri și domenii, Goethe a considerat că sexualitatea, în general, poate fi introdusă în operele unui autor, așa încât, în *Faust*, spre exemplu, după ce acesta încheie contractul său cu diavolul, prima utilizare a puterii sale noi a fost aceea de a seduce o adolescentă. Epigramele și elegiile sale sunt înțesate de descrieri pasionale și acte erotice, așa încât multe dintre ele nu au fost publicate tocmai din cauza conținutului lor sexual, căci va trece timp până când literatura artistică să accepte un roman ca *Amantul doamnei Chatterley* a lui D. H. Lawrence, căci natura privată, aș spune intimă a sexualității în vreme era riguros normativă.

Fiind un adept fervent al lui Spinoza, alături de Heinrich Heine și Nietzsche, Goethe a fost un panteist convins, având o mare influență asupra filosofiei și literaturii germane de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. August Wilhelm Schlegel l-a considerat pe Goethe *un păgân care s-a convertit la Islam*. În fapt el a fost unul care, așa cum mărturisește într-o scrisoare către Sulpiz Boisserée, că toată viața a aspirat să fie un *hypsistariani*, adică aderentul unei secte din regiunea Mării Negre, adepți care căutau să se venereze, ca fiind aproape de Dumnezeire.

Din punct de vedere politic, el era un liberal moderat, neavând încredere în capacitatea maselor de a guverna. Fiind francmason înregimentat în loja *Amalia* din Weimar va face des în scrierile sale literare aluzii cu substrat tematic francmason. Va fi atras de *Iluminații bavarezi*, o societate secretă fondată în 1776. Și desigur era împotriva naționalismului afișat

și extremist.

Fiind marele reprezentant al clasicismului de la Weimar, Goethe, prin scrierile sale de natură filosofică și aforistică, au stimulat dezvoltarea multor gânditori de mare talie cum au fost: Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Schopenhauer, Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche, Ernst Cassirer și Carl Jung. Schopenhauer a citat romanul lui Goethe *Wilhelm Meister's Apprenticeship* [*Ucenicia lui Wilhelm Meister*] drept unul dintre cele mai mari patru romane ale literaturii care au fost scrise vreodată, alături de *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* [*Viața și opiniile lui Tristram Shandy, gentleman*], romanul lui Laurence Sterne, publicat în 9 volume, *La Nouvelle Héloïse* [*Noua Heloisă*], romanul epistolar al lui Jean-Jacques Rousseau și *Don Quijote*, capodopera lui Miguel de Cervantes.

Operele, în frunte cu *Faust*, au fost puse pe note de marii muzicieni ai timpului, de la Mozart și List la Mahler, influențând și drama sau opera franceză. Așa cum și-a dorit încă din timpul vieții, List și Mahler au creat simfonii al căror personaj celebru, ca Doctorul Faust, cel care a influiențat aproape toată literatura secolului al XIX-lea. Numită adesea *Das Drama der Deutschen* [*Drama germanilor*], *Faust* este și astăzi reprezentat în spectacole de festival în teatrul construit la inițiativa lui Rudolf Steiner, teatrul numit *Goetheanum*.

Goethe a fost apreciat de Napoleon însuși. La întâlnirea lor din anul 1808 acesta îl primește cu legendarul comentariu: *Voilà un homme!* Decorând-ul cu *Crucea Legiunii de Onoare* Napoleon îi propune scriitorului, să meargă la Paris și să scrie piese despre eroi. Discuțiile despre politică ori despre scrierile lui Voltaire, dar și despre suferințele lui Werther, pe care Napoleon le-a citit de șapte ori (!), situându-le printre preferatele sale, îl fac pe Goethe să plece profund impresionat de iluminatul intelect al Cezarului francez și de ideile sale novative în legătură cu efortul de a construi o alternativă la vechiul și coruptul regim.

Rămânând cu o profundă admirație, Goethe va spune despre Napoleon I că nimic nu i s-a întâmplat mai plăcut în toată viața sa decât această întâlnire. De asemenea, ceva mai târziu, și nimic nu pare a fi întâmplător, aflăm că Germaine de Staël, în *De l'Allemagne* (1813), îl va considera pe Goethe drept un clasic viu/în viață. Și de data aceasta, ca și după întâlnirea cu Napoleon, intâlnirea cu doamna de Staël și partenerul ei, Benjamin Constant, a provocat admirație reciprocă.

Și în Anglia victoriană, Goethe a influențat scrierile lui George Eliot, iar George Henry Lewes a scris *Viața lui Goethe*, așa cum Matthew Arnold îl numește *medicul epocii fierului*, făcându-l pe bună dreptate *cel mai clar, cel mai mare, cel mai ajutător gânditor al timpurilor moderne*, beneficiind de o *viziune largă, liberală asupra vieții*. Și Thomas Mann, marele prozator, l-a avut drept exemplu de referință în discursurile și eseurile sale în apărarea

republicii, subliniind înainte de toate umanismul și cosmopolitismul lui Goethe. Nu în mod gratuit a fost înscrisă memoria literară din Arhivele Goethe și a lui Schiller în *Registrul Memoria Lumii* (UNESCO, 2001). Vorbele sale devenite proverbiale au rezistat timpului, căci adesea se adresa astfel în special condeierilor: *Nu există nimic mai rău decât imaginația fără gust.*

Ralph Waldo Emerson și el a fost influențat de ideile tehnice ale lui Goethe. Și mai presus de oricine dintre cei enumerați, Nicola Tesla, cel care i-a învățat *Faust*-ul pe de rost, în timp ce recita un anumit verset, a fost lovit de epifania care l-a dus la ideea câmpului magnetic rotativ și, în cele din urmă, la descoperirea curentului alternativ.

Dintre cele 142 de volume ale lui Goethe (50 de corespondență) redăm în continuare în ordine cronologică, doar câteva dintre titluri, pe care le-am considerat reprezentative: (Texte științifice): 1790, *Die Metamorphose der Pflanzen* [*Metamorfoza plantelor*]; 1810, *Die Farbenlehre* [*Teoria culorilor*]; *Aus meinem Leben: Dichtung und Wahrheit* [*Din viața mea: Poezie și Adevăr*]; 1817, *Italian Journey* [*Jurnal italian*]; 1836 și 1848: *Konversationen mit Goethe, übersetzt und Gespräche mit Eckermann - posthum; (Non-Fictions*): [*Conversații cu Goethe*, traduse și *Conversații cu Eckermann*] – postum; (Non-ficțiune): 1793, *Die Belagerung von Mainz* [*Asediul din Mainz]*; 1798-1801, *Propyläen* [*Propilee*]; 1805, *Winckelmann und sein Jahrhundert* [*Winckelmann și secolul său*]; (Proză): 1774, *The Sorrows of Young Werther* [*Die Leiden des jungen Werthers/Suferințele tânărului Werther*]; 1794, *Reineke Fuchs*, fabulă; 1794-95, *Jupân Rănică vulpoiul* [*Conversații de emigranți germani*], [*Gespräche deutscher Flüchtlinge*], nuvelă, care include, de asemenea, basm, *Das Märchen von der schönen Lilie und der grünen Schlange,* [*Șarpele verde și crinul frumos*] (1795), basm; 1796, *Wilhelm Meisters Lehrjahre* [*Ucenicia lui Wilhelm Meister*]; roman; 1809, *Die Wahlverwandtschaften* [*Afinități elective*], roman; 1821, *Wilhelm Meister's Wanderjahre, sau Die Disclaimers* [*Wilhelm Meister's Journeyman Years, or the Renunciants/Wilhelm Meister's Travels*], roman; (Poezie): 1769, *Keine Eile, aber keine Ruhe* [*Fără grabă, dar fără odihnă*]; 1771: *Trandafir de stepă* [*Heidenröslein* (*Heath Rosebud*), 1773, *Prometheus* [*Prometeu*]; 1774, *Der König in Thule* [*Regele din Thule*]; 1782, *Erlkönig* [*Regele Ielelor*]; 1790, *Römische Elegien* [*Elegie Romane*], colecție, 1795; *Ich denke dein* [*Mă gândesc la tine*]; 1795-96 (în colaborare cu Friedrich Schiller): *Xenia*, colecție de epigrame; 1797: *The Sorcerer's Apprentice* [*Der Zauberlehrling, Ucenicul vrajitor*], (care mai târziu dus la crearea unui poem simfonic de Paul Dukas, care la rândul său a fost folosit de Disney în Fantasia), 1797; *Die Braut von Korinth* [*Mireasa din Corint*], 1798: *Hermann und Dorothea* [*Hermann și Dorothea*]; (Epic): 1798, *Die erste Walpurgisnacht* [*Prima noapte*

Walpurgis]; 1813, *Găsit*; 1819: *Divanul de Est-Vest*, *Parlamentul de Est și de Vest*, sau altfel; colecție de poezii în imitație de Sufi și altă poezie musulmană sunnită, inclusiv cea a lui Hafez; 1823: *Marienbader Elegien* [*Elegiile din Marienbad*]; 1808, *Drama nach Faust Erster Teil* [*Drama după Faust Partea I*]; 1832, *Faust* Partea a doua; (Drame și tragedii): 1773: *Götz von Berlichingen*; 1775, *Stella*, tragedie în cinci acte; 1787, *Iphigenia in Tauris – Perseus* (*Iphigenia în Taurida – Perseus*), dramă; *1788*, *Egmont, dramă; 1790, Torquato Tasso*, dramă; 1803, *Die natürliche Tochter* [*Fiica naturală*], piesă inițială destinată ca prima parte a unei trilogii despre revoluția franceză.

Aplecându-se asupra genialului creator din Weimar, Zoe Dumitrescu-Bușulenga adună în câteva fraze totul: *...socotim că travaliul eminescian de natură beethoveniană, cum a fost definit, a cuprins în ciclopica sa întreprindere, ca pe un element congener poeziei, și muzica, în sensul gândirii romantice germane care năzuia spre fraternitatea redobândită a celor două arte. Dar la Eminescu construcția propriului univers presupune, ca în mitul amphionic extins, și arhitectura și poezia și filosofia și știința, într-o viziune de totalitate care depășește un simplu curent literar sau o morfologie oricât de clară a unui stil. Și atunci în titanica sa tentativă de reunire a atâtor activități ale intelectului și spiritului, pornite dinlăuntrul unei „demonice" propulsii spre demiurgie, toate materialele pe care le-a folosit, molozurile intrate mai mult sau mai puțin în construcția sa „urieșească" pornită pe dimensiuni cosmice, nu mai prezintă decât o importanță minoră. Meritul lor este de a fi ajutat pe marele constructor să-și ducă la capăt edificiul. Și cultura germană – filosofie, poezie, muzică, istorie etc., etc. – are enormul merit de a-i fi luminat căile proprii cu o lumină generoasă.*[926]

Revenind la poezia *Hochzeitlied* [*Cântec de nuntă*], Gh. Bogdan-Duică spune: *Îndrăzneț și bizar – Eminescu! Traducerea nu-i ușoară. Nici Eminescu nu i-a putut da rostul românesc. Totuși o reproducem, ca un omagiu ce-a fost pentru Goethe, ca o măsurare a luptei lui Eminescu cu stilistica sa în naștere.*[927] Și pe bună dreptate, căci a te încumeta la o traducere din Goethe însemnă urcarea unui vârf dintre cele ca al Himalaiei, nu a unuia oarecare.

În această privință reproducem câteva exemple de bun simț, trasate de Eva Behring: *Problema calității traducerii se pune în mod constant, deși mereu din alte puncte de vedere. Ea implică o rețea foarte complicată de raporturi ce se stabilesc între două culturi și respectiv literaturi, rețea focalizată în traducător ca element mediator. De la acesta se cere să cunoască bine ambele limbi, în așa fel încât opera tradusă să fie pe de o parte fidelă*

---

[926] Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Eminescu și romantismul german*, *op. cit.*, pp. 305-306.
[927] Vezi G. Bogdan-Duică, *Eminescu și Goethe*, în *Buletinul «Mihai Eminescu»*, nr. 2 din 1930.

originalului, pe de altă parte fluentă, adaptată spiritului limbii receptoare. Originalul nu trebuie „trădat" nici în conținutul de idei și nici în ceea ce constituie proprietatea sa stilistică și de atmosferă specifică deoarece această exigență exprimă un deziderat ideal, realizat plenar doar în cazul rar al unor traduceri congeniale, dezbaterile legate de acest domeniu de preocupări se mai centrează și astăzi fie pe prioritatea acordată traducerii literale fie pe aceea acordată traducerii libere.[928] Or, Eminescu, cel puțin în cazul de față, îndeplinea criteriile cerute, în ciuda celor afirmate de Bogdan-Duică. În 1802 a tradus-o în limba română N. Argintescu-Amza. Eminescu o traduce în 1873.

HOCHZEITLIED

Wir singen und sagen vom Grafen so gern,
Der hier in dem Schlosse gehauset,
Da, wo ihr den Enkel des seligen Herrn,
Den heute vermählten,beschmauset.
Nun hatte sich jener im heiligen Krieg
Zu Ehren gestritten durch mannigen Sieg;
Und als er zu Hause vom Rösselein stieg,
Da fand er sein Schlösselein oben;
Doch Diener und Habe zerstoben.

Da bist du nun, Gräflein, da bist du zu Hause,
Das Heimische findest du schlimmer!
Zum Fenster da ziehen die Winde hinaus,
Sie kommen durch alle die Zimmer.
Was wäre zu tun in der herbstlichen Nacht?
So hab' ich doch manche noch schlimmer vollbracht,
Der Morgen hat alles wohl besser gemacht.
Drum rasch bei der mondlichen Helle
Ins Bett, in das Stroh, ins Gestelle!

---

[928] Eva Behring, *Probleme ale traducerilor germane din literatura română*, în *Revista de istorie și teorie literară*, *op. cit*., nr. 1 ianuarie-martie, 1985, p. 132.

Und als er im willigen Schlummer so lag,
Bewegt es sich unter dem Bette.
Die Ratte, die raschle, solange sie mag!
Ja, wenn sie ein Bröselein hätte!
Doch siehe! da stehet ein winziger Wicht,
Ein Zwerglein so zierlich mit Ampelen-Licht,
Mit Redner-Gebärden und Sprecher-Gewicht,
Zum Fuß des ermüdeten Grafen,
Der, schläft er nicht, möcht er doch schlafen.

„Wir haben uns Feste hier oben erlaubt
Seitdem du die Zimmer verlassen,
Und weil wir dich weit in der Ferne geglaubt,
So dachten wir eben zu prassen.
Und wenn du vergönnest und wenn dir nicht graut,
So schmausen die Zwerge, behaglich und laut,
Zu Ehren der Reichen, der niedlichen Braut."
Der Graf im Behagen den Traumes:
„Bedienet euch immer des Raumes!"

Da kommen drei Reiter, sie reiten hervor,
Die unter dem Bette gehalten;
Dann folget ein singender, klingender Chor
Possierlicher kleiner Gestalten;
Und Wagen auf Wagen mit allem Gerät,
Daß einem so Hören als Sehen vergeht,
Wie's nur in den Schlössern der Könige steht;
Zuletzt auf vergoldetem Wagen
Die Braut und die Gäste getragen.

So rennet nun alles in vollem Galopp
Und kürt sich im Saale sein Plätzchen;
Zum Drehen und Walzen und lustigen Hopp
Erkieset sich jeder ein Schätzchen.

Da pfeift es und geigt es und klinget und klirrt,
Da ringelt's und schleift es und rauschet und wirrt,
Da pispert's und knistert's und flistert's und schwirrt;
Das Gräflein, es blicket hinüber,
Es dünkt ihn, als läg er im Fieber.
Nun dappelt's und rappelt's und klappert's im Saal!
Von Bänken und Stühlen und Tischen,
Da will nun ein jeder am festlichen Mahl
Sich neben dem Liebchen erfrischen;
Sie tragen die Würste, die Schinken so klein
Und Braten und Fisch und Geflügel herein;
Es kreiset beständig der köstliche Wein;
Das toset und koset so lange,
Verschwindet zuletzt mit Gesange.–

Und sollen wir singen, was weiter geschehn,
So schweige das Toben und Tosen.
Denn was er, so artig, im Kleinen gesehn,
Erfuhr er, genoß er im Großen.
Trompeten und klingender, singender Schall
Und Wagen und Reiter und bräutlicher Schwall,
Sie kommen und zeigen und neigen sich all,
Unzählige, selige Leute.
So ging es und geht es noch heute.

(Apud Johann Wolfgang von Goethe: *Lyrische Dichtungen* (*Poezii lirice*) *Zum 250. Geburtstag des Dichters. La 250 de ani de la nașterea poetului*, Editura Grai și Suflet-Cultura Națională, București 1999, p. 230-234.)

CÂNTEC DE NUNTĂ

Povestim şi cântăm de-acel conte cu drag
Ce-odat locuit-a castelul,
Azi când un nepot al fericelui moşneag
Îl face pe însurăţelul.
Fusese acela în sfântul război,

C-onoare luptase pin multe nevoi;
De pe cal când se dete întors înapoi
Găsi cetăţuia lui susă –
Dar slugile, averile dusă.
Acum, conţişorule, acasă că-mi eşti...
Dar afli mai rău cele toate,
Căci vânturile trec neoprit prin fereştri
Şi vin prin odăile toate.
În noaptea de toamnă ce-ar fi de făcut?
Ah! multe de-aceste mai rău le-am trecut.
Vede-se-va mâne ce-ar mai fi de făcut.
Deci iute, în luna bălaie,
În vechiul crevat şi în paie.

Şi cum el de voie-i aşa aţipea
Sub pat se mişca ceva pare.
Guzanul foşnească oricât şi va vre...
De-ar ave v-o fărmioară, cum n-are!
Dar iute!-un pitic se arată deodat.
C-a lămpii lumină el e spiţelat.
Cu mutra lui gravă de-orator încercat
La picioarele contelui vine,
Ce nu doarme, să doarmă voire-ar!

Permisu-ne-am noi sărbători aici sus
De când părăsişi aste sale.
Şi când te credeam îndeparte-ncă dus
Gândeam să petrecem încale
Şi dacă dai voie şi nu te înfrici,
Petrece-or în gură-îndemână, pitici,
N-onoarea miresei bogate şi mici.
Iar contele-n visu-i răspunde:
Serviţi-vă numai oriunde.

Şi ies trei călări ce se mişcă uşor,
Ei stătuse sub pat pân-aice...
Le-urmează un cor cântător-sunător
De chipuri posace şi mice.
Şi car după car ce-s cu toate de rând
De-ţi trece vederea ş-auzul văzând,
Cum este-n castelele regilor rând.
În căruţa aurită în fine
Mireasa cu oaspeţii vine.
Ş-aleargă cu toţii acuma-n galop
Să-şi aleagă în sală locşorul.
La-nvărtit şi la valţ şi la veselul hop
Îşi alege oricare odorul.
Ş-acum ţiuie, scripcă, sun-zurăind,
Se rotesc şi foşnesc, şusăesc şfârâind,
Ţistăesc, poşpăesc, şopotesc, sfârâind.

Conţişorul priveşte şi sigur
El crede că zace în friguri.
Ş-cum clappai şi dappai şi rappai, aşe
De laiţi, scaune, mese.
La masa cea mare oricare ar vre
Să stea lângă puicele-alese.
Ş-aduc cârnăciorii, jamboanele mici
Şi păsări şi peşti şi fripture pitici
Şi vinul înconjură mesele mici,
Şi vuiesc, gălăgesc pân-dispare
Întreag-arătare-n cântare.

Vreţi ce s-a-ntâmplat mai departe să zic.
Să tacă-atunci zvon şi cântare:
Ce-atât de gentil el văzuse în mic
I s-a dat ş-a gustat el în mare.
Şi trâmbiţe, sunet, cântări, tărăboi

Şi căruţi, călăreţi, de mireasă convoi,
Ei vin şi s-arăt şi se pleacă la noi:
Oameni mulţi şi-n voia lor bună –
Aşa fu şi va fi totdeauna.

(Apud Mihai Eminescu, *Opere*, IV, Ediția Perpessicius, pp. 491-493.)

Eminescu s-a încercat și în arta traducerii, așa cum a încercat atâtea domenii (la care, din păcate, poeții de astăzi nici nu visează). Din acest punct de vedere, G. Călinescu avea perfectă dreptate când susținea că un critic literar trebuie să „rateze" cât mai multe genuri: proză, poezie, dramaturgie, etc. În privința aceasta, Eminescu îi anticipează convingerea, reușind lăudabil în câteva dintre aceste... „rateuri".

Una dintre ele este și traducerea din Goethe reprodusă mai sus având înainte originalul, traducere care apare în manuscrisul 2257, f. 9v.-10v., ocupând ultimele file ale unui caiet vienezo-berlinez, unde se află și alte notițe în germană (*Verdichtung des Denkens in der Geschichte*, *Condensarea gândirii în istorie*), precum și versul care încheie pagina (*ş-acum klappai şi dappai şi rappai aşa!)* și care, așa cum susține Călinescu, trimite la *Bürger*.

*

Vom sfârși volumul de față făcând referire și la câteva versuri compuse de Eminescu direct în limba germană, astfel încât, cine se mai îndoiește de cunoștințele de limbă germană ale poetului român trebuie să capituleze.

Iată câteva exemple, despre care nici un editor mare n-a avut știință, deși poezia pe care o reproducem mai întâi se regăsește în manuscrisul 2259, las fila 286v. Este vorba de două strofe închinate actriței vieneze Auguste Wilbrandt-Baudius, pe care Eminescu, student fiind, o frecventa, așa cum mărturisește A. D. Xenopol: *Această poezie a fost scrisă de Eminescu în limba germană, pe când era în Viena, și dedicată actriței germane Baudius. Traducerea e de mine. Originalul l-am pierdut: mi-aduc aminte numai cele 4 versuri finale:*

Wie Stern' viel Gedanken mild
Im tiefen Grund
Wie Mondenrund

Ihr teueres bleichers Bild.[929]

Ca stelele, gândiri multe, blânde,
În taină profundă
La luna rotundă
Icoana ei palid s-ascunde.

(Traducere de A. D. Xenopol.)

Cel care avea să publice textul întreg, în 1964, este Mircea Anghelescu, spunând că o face *după un dosar provenit de la Iacob Negruzzi.*[930] Așadar, Anghelescu publică textul după dosarul lui Negruzzi, versuri care sună astfel:

Die Sterne leuchten feurig warm
Im hohen blauen All
Im tiefen See
Blickt still und weh
Der Mondensilberball.

Am Himmelhoch der Seele mein
Wie Stern' viel Gedanken mild
Im tiefen Grund
Wie Monderund
Ihr teueres, bleiches Bild.

În manuscris, cele două strofe sunt scrise cu cerneală neagră, chiar în stânga sus a paginii menționate și sunt altfel așezate în vers decât cele citate mai sus:

Die Sterne glitzern[931] *feurig warm*
Im tiefen[932] *blauen All.*

---

[929] I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, IV, București, 1933, p. 312.
[930] Mircea Anghelescu, *O strofă inedită*, în rev. *Gazeta literară*, anul XI, nr. 21, București, 1964.
[931] În mss. Eminescu scrie deasupra cuvântului *funkeln* (scânteiază), caracteristic poetului nostru.
[932] În mss. Eminescu scrie deasupra cuvântului alt cuvânt: *hohen* (înalt).

Im tiefen See blickt still und weh
Der Mondensilberball.

Am Himmelhoch der Seele mein
Wie Stern' viel Gedanken mild
Im tiefen Grund, wie Menderrund
Ihr teueres, bleiches Bild.

Stelele scânteiază incandescent
În universul profund, albastru.
În adâncul lac privește liniștit și îndurerat
Globul argintos al lunii.

În înaltul cerului sufletul meu
Precum stelele, multe gânduri blânde
În pământul adânc, ca luna rotundă
Chipul ei scump, palid.

Pe aceeași filă a manuscrisului 2259 (226r.), despărțite de linii verticale și orizontale se găsesc și alte strofe, pe care autorul *Surselor germane ale creației eminesciene* le bănuiește tot creații originale ale lui Eminescu scrise direct în limba germană. Argumentația sa se bazează pe faptul că ele țes aceeași temă. Le reproducem mai jos. Mai întâi strofele din fila 226r. scrise, de asemenea, cu cerneală neagră:

Der Schatz liegt verschollen im Felsengrab
Gedämpft im Urgestein,
Mit einem einzigen Sonnenstrahl
Wie wird sich zünden die Steinblume, all,
Wie wird er lieblich sein.

Der Schatz liegt dunkel im Grab der Brust
Wehhalten im Herze mein
Mit einem einzigen Liebesstrahl
Wie würden jauchzen die Gedanken, all,

Wie wird er lieblich sein.

In hundert Jahren einmal blüht die Aloe
In hundert Jahren einmal bringt sie Früchte
In tausend Jahren einmal blüht der Erdgeist
In tausend Jahren bringt sie Frucht
Die Blüthe, ein tausendjähriges Werden
Im Innersten der großen Mutter Erde –
Frucht der Welt, gereift in einem Jahrtausend.[933]

Um Gedanken nicht zu vergessen
Leg ich einen Ring am Finger.
Sind sehr viele solcher Dinge
Fang ich an sie einzuprägen –
Es entseht daraus ein Bändchen.
Kein und artig eingeschlossen
Um die Ringe sind die Strophen
Bedachtes somit mit allen
Darf still in sich geschlossen
Wie gegossen sein.

Nu mai dăm traducerea în limba română a acestor poezii, căci ele se regăsesc între cele ale autorului Karl Woermann și sunt reproduse ca atare în volumul de față.[934] Pentru o înțelegere limpede, trebuie spus că este vorba de poeziile următoare: *Der Himmel ist so dunkleblau* [*Cerul e atât de întunecat de albastru*]; *Und würd' ich Gott sein, würd' ich meine Welt* [*Și Dumnezeu de-aș fi*]; *In hunrdert Jahren einmal blüht die Aloe* [*La o sută de ani înflorește aloea*] și *Um Gedanken nicht zu vergessen* [*Pentru a nu uita gândurile*].

E de mirare cum de-a lungul a două volume totalizând 830 de pagini, autorul german care demonstrează în fapt proverbiala minuție nemțească în legătură cu depistarea surselor (mai exact a autorilor și a publicațiilor din care a extras Eminescu poeziile/fragmentele de

---

[933] În mss. dedesubtul strofei scrisă în stânga paginii și încadrată în chenar cu cerneală neagră, Eminescu scrie: *Napoiesc!*
[934] Vezi în volum paginile despre Karl Woermann.

poezii) să concluzioneze că versurile în cauză (depistate deja ca producțiile lirice ale lui Karl Woermann) sunt creații originale eminesciene scrise direct în limba germană.

Mai mult, explicația dată în rândurile de la pagina 389[935] este cea care nedumerește și mai mult, deoarece poeziile respective nu sunt altele decât cele ale autorului precizat mai înainte și regăsite ca atare în aceleași pagini la care se regăsesc toate celelalte ale lui Woermann.

Este doar o corectură măruntă în marea de clarificări făcute de Helmuth Frisch în legătură cu sursele germane ale creației eminesciene.

BIBLIOGRAFIE

Eminescu, M., *Poezii tipărite în timpul vieţii*, I, *Introducere, Note şi variante, Anexe*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 50 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă *Regele Carol II*, 1939.

Eminescu, M., *Poezii tipărite în timpul vieţii*, II, *Note şi variante: De la «Povestea codrului» la «Luceafărul»*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 54 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, 1943.

Eminescu, M., *Poezii tipărite în timpul vieţii*, III, *Note şi variante: De la «Doina» la «Kamadeva»*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 21 de reproduceri după

935 Helmuth Frisch, *op. cit*., II: *Ultima poezie* [Este vorba de catrenul: *Die silberne Wärme des Mondes/ Und dämpfte das blumige Leuchten/ Beglänze das ewige Meer/ Un leuchtet das Wolkenheer.* [*Căldura argintie a lunii/ Și potolea lumina de floare/ Făcea să lumineze eterna mare/ Și oastea norilor strălucește.* n.n.] *se regăsește, cu foarte puține diferențe, și în ms. 2259, 286v., unde se mai găsesc și alte poezii germane care, după opinia noastră, sunt și ele creații germane ale poetului care, de altfel, compune pe aceeași pagină și versuri române cu teme foarte asemănătoare celor în limba germană. Versurile germane precum și cele române trebuie deci incluse în capitolul intitulat de Perpessicius „Exerciții și moloz”*

manuscrise, Bucureşti, Fundaţia *Regele Mihai I*, 1944.

Eminescu, M., *Poezii postume*, IV, *Anexe, Introducere, Tabloul ediţiilor*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 38 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.

Eminescu, M., *Poezii postume*, *Anexe*, *Note şi variante*, *Exerciţii&Moloz*, *Addenda&Corigenda*, *Apocrife*, *Mărturii*, *Indice*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 46 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.

Eminescu, M., *Literatura populară*, VI, *Introducere*, *Poeme originale de inspiraţie folclorică*, *Lirica populară*, *Balade*, *Dramatice*, *Basme în proză*, *Irmoase*, *Paremiologie*, *Note şi variante*, *Anexe*, *Exerciţii&Moloz*, *Caietul anonim*, *Bibliografie*, *Indice*, Ediţie critică îngrijită de Perpessicius, Cu 63 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, VII, *Proza literară, Sărmanul Dionis, La aniversară, Cezara, Geniu pustiu, Celelalte proze postume, Texte inedite*, Studiu introductiv de Perpessicius, Cu 77 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1977.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, VIII, *Teatrul original şi tradus, Traducerile din proza literară, Dicţionarul de rime*, Studiu introductiv de Petru Creţia, Cu 145 de reproduceri după manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1988.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, IX, *Publicistică 1870-1977, «Albina», «Familia», «Federaţiunea», «Convorbiri literare», «Curierul de Iaşi»*, Studiu introductiv de Al. Oprea, Cu 68 de reproduceri după manuscrise şi publicaţii, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, X, *Publicistică 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880, «Timpul»*, Cu 16 reproduceri după publicaţii şi manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XI, *Publicistică 17 februarie – 31 decembrie 1880, «Timpul»*, Cu 27 de reproduceri după publicaţii şi manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1984.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XII, *Publicistică 1 ianuarie – 31 decembrie 1881,* Cu 28 de reproduceri după publicaţii şi manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XIII, *Publicistică 1882 – 1883, 1888 – 1889, «Timpul», «România liberă», «Fântâna Blanduziei»*, Cu 64 de reproduceri, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XIV, *Traduceri filosofice, istorice şi ştiinţifice, Hurmuzaki, Rötscher, Kant, Leskien, Bopp, Articole şi excerpte*, Studiu introductiv de Al. Oprea, Cu 367 de reproduceri după publicaţii şi manuscrise, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

Eminescu, M., Academia Română, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XV, *Fragmentarium, Addenda ediţiei*, Cu reproduceri după manuscrise, documente şi presă, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993.

Eminescu, M., Academia Republicii Socialiste România, Muzeul Literaturii Române, *Opere*, XVI, *Corespondenţă, Documentar.* Cu reproduceri după manuscrise şi documente, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2254, volumul I, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2255, volumul II, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2256- 2257, volumul III-IV, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2258 şi 1829, volumul V, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2259, volumul VI, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Academiei Române.

Eminescu, Mihai, Academia Română, Manuscrisele Mihai Eminescu, Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie şi Literatură a Academiei Române, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Biblioteca Academiei Române, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2007. (Volumul VII)

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2261, volumul VIII, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie şi Literatură a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2262 şi 2263, volumul IX, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2264, volumul X, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2265 şi 2266, volumul XI, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2267, 2268, 2269 şi 2270, volumul XII, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2271, 2272, 2273 şi 2274, volumul XIII, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2275A şi 2275B, volumul XIV, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2276A şi 2276B, volumul XV, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2277, 2278, 2279 şi 2280, volumul XVI, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2281, 2282, şi 2283, volumul XVII, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2284, 2285, 2286 şi 2288, volumul XVIII, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2289, 2290, 2291, 2292, 2306, 6441 şi

4262, volumul XIX, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Manuscris românesc 2307, 2308, 5186 şi 5453, volumul XX, (Biblioteca Academiei Române), Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Scrisori autografe aflate în secţiile Academiei Române, Memorialul Ipoteşti–Centrul Naţional de Studii *Mihai Eminescu*, Muzeul Mănăstirii Putna, volumul XX, Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Scrisori autografe aflate în colecţiile Bibliotecii Academiei Române, Muzeul Naţional al Literaturii Române, Memorialul Ipoteşti− Centrul Naţional de Studii *Mihai Eminescu*, Muzeul Mănăstirii Putna, volumul XXI, Ediţie coordonată de Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Reproduce întocmai corespondenţa Mihai Eminescu aflată în colecţia familiei Graziella şi Vasile Grigorcea, volumul XXII, Ediţie coordonată de Acad. Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Reproduce întocmai documente din anii 1864-1889 păstrate în fonduri şi colecţii aflate la Arhivele Naţionale ale României, corespondenţă oficială şi documente de arhivă din perioada 1874-1886 aflate în Fondul Arhiva Istorică a Ministerului de Externe şi în colecţiile Bibliotecii Centrale Universitare *Mihai Eminescu* din Iaşi, volumul XXIII, Ediţie coordonată de Acad. Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, CD-ROM, Reproduce întocmai manuscrisul 357 II – 30 aflat în Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* Iaşi, volumul XXIII, Ediţie coordonată de Acad. Eugen Simion, Preşedintele Secţiei de Filologie a Academiei Române.

Eminescu, Mihai, *Poezii*, I, Ediţie critică de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982.

Eminescu, Mihai, *Poezii*, II, Ediţie critică de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982.

Eminescu, Mihai, *Poezii*, III, Ediţie critică de D. Murăraşu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982.

Eminescu, Mihai, *Opere*, *Poezii*, vol. I, Ediţie îngrijită, studiu introductiv, cronologie, note şi comentarii: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române, Bucureşti, Editura Naţional, 2010.

Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. III, *Poeme originale de inspiraţie folclorică şi poeme în proză. Dicţionarul de rime. Traduceri literare,* Ediţie îngrijită, studiu introductiv, cronologie, note şi comentarii: D. Vatamaniuc, Membru de onoare al Academiei Române,

Bucureşti, Editura Naţional, 2010.

*

Blaga, Lucian, *Geneza metaforei şi sensul culturii*, 1937.

Cacoveanu, Ştefan, *Amintiri despre Eminescu*, Ediţie îngrijită de Corneliu-Remus Cacoveanu, Prefaţă de Ion Buzaşi, Ion Mărgineanu, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.

Caracostea, Dumitru, *Arta cuvântului la Eminescu*, Ediţie îngrijită de Nina Apetroaie, Introducere de Ion Apetroaie, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana*, 1980.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, 1, *Descrierea operei. Cultura. Eminescu în timp şi spaţiu*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1969.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu, Cultura Descrierea operei,* II, Bucureşti, Monitorul oficial, Imprimeriile Statului, Imprimeria Naţională, 1935.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, III, *Cadrul psihic. Cadrul fizic. Tehnica*, Bucureşti, Editura pentru Literatură şi Artă, *Regele Carol II*, 1936.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu,* IV, *Cadrul psihic. Cadrul fizic. Tehnica*, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă *Regele Carol II*, 1936.

Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, V, *Analize. Eminescu în timp şi spaţiu*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», 1936. Călinescu, G., *Viaţa lui Mihai Eminescu*, Postfaţă şi bibliografie de Elena Zaharia-Filipaş, Bucureşti, Editura Minerva, 1989.

Conte, Rosa del, *Eminescu sau despre Absolut*, Ediţie îngrijită, traducere şi prefaţă Marian Papahagi, Cuvânt înainte de Zoe-Dumitrescu-Buşulenga, Postfaţă de Mircea Eliade, Cu un cuvânt înainte pentru ediţia românească de Rosa del Conte, Cluj, Editura Dacia, 1990.

Coşereanu, Valentin, *Eminescu, realitate şi sublimare poetică,* Cuvânt înainte de Eugen Simion, Bucureşti, Editura Muzeul Literaturii Române, 2010.

Coşereanu, Valentin, Crăciunescu, Pompiliu, *Odiseea manuscriselor Eminescu. Descifrări, ediţii, radiografii interioare, facsimilări*, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana*, 2016.

Comitetul Comemorării − Galaţi, *Omagiu lui Mihail Eminescu*, *Cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa, 10 ianuarie 1850 – 16 iunie 1889 − 16 iunie 1909,* Bucureşti, Atelierele grafice Socec&Co., Societate anonimă, 1909.

Crăciunescu, Pompiliu, *Eminescu Paradisul infernal şi transcosmologia*, Prefaţă de Basarab Nicolescu, Ediţia a doua, revăzută, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana*, 2018.

Creţia, Petru, *Testamentul unui eminescolog*, Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Muzeul

literaturii Române, 2015.

Creţia, Petru, *Constelaţia Luceafărului. Sonetele. Scrisorile, Editate şi comentate de Petru Creţia*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2012.

Cubleşan, Constantin, *Eminescu Lecturi analitice*, Bucureşti, Editura Palimpsest, 2018.

Dragomirescu, Mihail, *Teoria poeziei*, Ediţie refăcută şi complectată, Bucureşti, Editura Librăriei Socec&Co. Societate Anonimă, 1927.

Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit. Corespondenţă inedită Minai Eminescu – Veronica Micle, Scrisori din arhiva familiei Graziella şi Vasile Grigorcea, Ediţie îngrijită, transcriere, note şi prefaţă de Christina Zarifopol-Illias, Iaşi, Editura Polirom, 2000.

Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Eminescu – Cultură și creație*, Editura Eminescu, București, 1976.

Eliade, Mircea, *Despre Eminescu şi Haşdeu*, Ediţie îngrijită şi prefaţată de Mircea Handoca, Iaşi, Editura Junimea, 1967.

Eminescu, Mihai, *Poezii postume*, Ediţie îngrijită de Ilarie Chendi, 1908.

Eminescu, M., *Scrieri politice*, Ediţie comentată de D. Murăraşu, Craiova, Scrisul Românesc, 1931.

Eminescu, Mihai, *Fragmentarium*, Ediţie după manuscrise, cu variante, note, addenda şi indici de Magdalena D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.

Eminescu, Mihai, *Opere complete. I. Literatura populară*, Bucureşti, Editura Minerva, 1902.

Eminescu, Mihai, *Poezii*, Ediţia Institutului de literatură de sub direcţia d-lui Mihail Dragomirescu, Bucureşti, Editura Universul, 1937.

Eminescu în critica germană, Selecție, traducere, introducere, note și bibliografie de Sorin Chițanu, Editura Junimea, Col. Eminesciana, Iași, 1985.

Freud, Sigmund, *Introducere în psihanaliză. Prelegeri de psihanaliză. Psihopatologia vieţii cotidiene*, Traducere de Leonard Gavriliu, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1992.

Frisch, Helmuth, *Sursele germane ale creaţiei eminesciene, Identificarea izvoarelor, comentarea lor şi introducere*, Volumul I, Februarie 1870 – Aprilie 1871, Bucureşti, Editura Saeculum, I. O., 1999.

Frisch, Helmuth, *Sursele germane ale creaţiei eminesciene*, *Identificarea izvoarelor, comentarea lor şi introducere*, Volumul II: Mai 1871-August 1873, Bucureşti, Editura Saeculum, I. O., 1999.

Gană, George, *Melancolia lui Eminescu*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române,

2002.

Guillermou, Alain, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Cu un cuvânt al autorului către cititorii români, Traducere de Gh. Bulgăr şi Gabriel Pârvan, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana*, 1963.

Henriette şi Mihail Eminescu, *Scrsori către Cornelia Emilian şi fiica sa Cornelia*, Iaşi, Editura Librăriei Fraţii Şaraga, 1893.

Johnston, William M., *Spiritul Vienei. O istorie intelectuală şi socială 1848-1938*, Traducere de Magda Teodorescu, Iaşi, Editura Polirom, 2000.

Jurnalul Junimii, Ediţie îngrijită, studiu introductiv, transliterare şi note de Valentin Coşereanu, Cu un Cuvânt înainte de Eugen Simion, Muzeul Brăilei *Carol I*, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Brăila, Editura Istros, 2014.

Livescu, Cristian, Eminescu și enigmele Caietului vienez. Strategiile textuale ale debutului literar, Cuvânt înainte de acad. Mihai Cimpoi, Postfață: Dan Mănucă, Vasile Spiridon, Edoitura Crigarux, Piatra-Neamț, 1989.

Marin, I. D., *Eminescu la Ipoteşti*, Iaşi, Editura Junimea, Col. *Eminesciana* 15, 1979.

Mărturii despre Eminescu, Povestea unei vieţi spusă de contemporani, Selecţie, note, cronologie şi prefaţă de Cătălin Cioabă, Bucureşti, Editura Humanitas, 2013.

Negruzzi, Iacob, *Amintiri din «Junimea»*, Iaşi, Editura Viaţa Românească, 1921.

Noica, C., *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii româneşti*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2014.

Petrescu, Ioana Em., *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*, Ediţie îngrijită şi prefaţată de Irina Petraş, Bucureşti, Editura Paralela 45, 2005.

Simion, Eugen, *Întoarcerea autorului, Eesuri despre relaţia creator-operă*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1981.

Scărlătescu, Doru, *Eminescu și ispitele eminescologiei*, Iași, Editura Junimea, Col. *Eminesciana*, 2018.

Ştefanelli, Teodor, *Amintiri despre Eminescu*, Ediţie îngrijită prefaţă, bibliografie şi indice de Constantin Mohanu, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana*, 1983.

Ştrempel, Gabriel, *Catalogul Manuscriselor Româneşti*, B.A.R. 1601-3100, vol. II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Torouţiu, I. E., şi Cardaş, Gh., *Studii şi documente literare*, Vol. I. *Juminea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice «Bucovina», 1931.

Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare*, Vol. II, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1932.

Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare*, Vol. III, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1932.

Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare*, Vol. IV, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1933.

Torouţiu, I. E., *Studii şi documente literare*, Vol. V, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1934.

Torouţiu, I. E., Membru corespondent al Academiei Române, *Studii şi documente literare*, Vol. VI, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1938.

Torouţiu, I. E., Membru corespondent al Academiei Române, *Studii şi documente literare*, Vol. IX, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1940.

Torouţiu, I. E., Membru corespondent al Academiei Române, *Studii şi documente literare*, Vol. XI, *Junimea*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice *Bucovina*, 1940.

Vanhese, Gisèlle, «*Luceafărul» de Mihai Eminescu. Portretul unei zeităţi întunecate*, Prefaţă de Eugen Simion, Cu o postfaţă a autoarei pentru ediţia românească, Traducere şi note de Roxana Patraş, Iaşi, Editura Timpul, 2014.

Vianu, Tudor, *Poezia lui Eminescu*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1930.

Vintilă, Petru, *Eminescu, Roman cronologic*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1974.

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu*, Iaşi, Editura Junimea, Colecţia *Eminesciana* 39, 1985.

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu 1870-1877*, Iaşi, Editura Junimea, Col *Eminesciana*, 39, 1985.

Vatamaniuc, D., *Eminescu, Manuscrisele jurnal al formării intelectuale şi al lărgirii orizontului ştiinţific. Laborator de creaţie. Instrument de lucru*, Bucureşti, Editura Minerva, 1988.

Vatamaniuc, D., *Caietele Eminescu. Mitologie şi document*, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 1998.

Vatamaniuc, D., *Eminescu. Mitologie şi document*, Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 1998.

Vatamaniuc, D., *Eminescu, Manuscrisele jurnal al formării intelectuale şi al lărgirii orizontului ştiinţific. Laborator de creaţie. Instrument de lucru.*, Bucureşti, Editura Minerva, 1988.

Vatamaniuc, Magdalena D., *Fragmentarium*, Ediţie după manuscrise, cu variante, note, addenda şi indici de Magdalena D. Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1991.

*

Bogdan-Duică, G., *Eminescu şi Goethe*, în *Buletinul «Mihai Eminescu»*, nr. 2 din 1930.

Busuioceanu, Oxana, rev. *Manuscriptum*, anul XX, nr. 3 (76), 1989, p. 14.

Bușulenga-Dumitrescu, Zoe, *Eminescu și romantismul german*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Anul XXXIII, nr. 1 din ianuarie-martie, Institutul de Istorie și Teorie literară G. Călinescu al Universității din București, 1985, pp. 11-20.

Bușulenga, Zoe-Dumitrescu, *Eminescu și romantismul german*, în *Revista de istorie și teorie literară*, Anul XXXIII, nr. 2 din aprilie-iunie, Institutul de Istorie și Teorie literară G. Călinescu al Universității din București, 1985, pp. 8-16.

Bogdan-Duică, G., *Iubita din Ipoteşti*, în *Buletinul «Mihai Eminescu»*, nr. 3 din 1930.

Creţu, I., *Contribuţii la cunoaşterea scrierilor lui Eminescu*, *Studii eminesciene*, Bucureşti, 1965.

Dumitrescu, Gabriela, *Manuscrisele lui Mihai Eminescu*, în vol. *Manuscrisele Mihai Eminescu*, Ediţie coordonată de Eugen Simion, Academia Română, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004.

Giovani Pascuoli, *Il fanciullino* (*Copilul*), *Viaţa Românească*, nr. 8, din august 1989. Traducere: Alexandru Balaci.

Kremnitz, Mite, *Amintiri fugare despre Eminescu (Încredinţate fiului meu adoptiv)*, în I. E. Torouţiu, vol. IV.

Manuscriptum, Revistă trimestrială editată de Ministerul Culturii şi Muzeul Literaturii Române, Director fondator, Panaitescu-Perpessicius, Număr special Eminescu, Poezii inedite, Ediţie de Petru Creţia, Anul XXII, nr. 1 (82), Bucureşti, 1991.

Morariu, Leca, *Buletinul «Mihai Eminescu»*, Cernăuţi, 1930, p. 39.

Morariu, Leca, *Eminescu – note pentru o monografie*, în *Buletinul Mihai Eminescu*, Cernăuţi, 1930.

Sbiera, Radu, *Almanah literar pe anul 1903*, Cernăuţi, 1903.

CUPRINS

Un aspect quasi-necunoscut al manuscriselor 7
HIERONYMUS LORM 39
CHRISTIAN JOHANN HEINRICH HEINE 49
LEONARD GAVRILIU 61
KARL GEOK 70
KARL (CARL) GOTTFRIED RITTER von LEITNER 75
CONRAD FERDINAND MEYER 85
ANDREAS MUNCH 99
EDUARD PAULUS 108
ADOLF PICHLER 117
OTTO ROQUETTE 123
ADOLF FRIEDRICH von SCHACK 131
LEOPOLD von SCHEFER 137
ADOLF STERN 142
FRANZ TRAUTMANN 146
THEODOR ALTWASSER 152
WILHELM BERG 166
FRIEDRICH RÜCKERT 177
ABDURRAHMAN NUREDDIN bin AHMAD DJAMI 180
EDUARD DORSCH 194
GEORG FREIHERR von DYHERRN 220
ERNST ECKSTEIN 226

CARL FREIHERR von FOHLBERG 230
EMANUEL GEIBEL 234
MAX KALBECK 262
AUGUST von PLATEN 269
EMILIE SEIDEL 273
CARL CHRISTISN TENNER 280
KARL WOERMANN 284
ROBERT BROWNING 357
J. FREIH. V. AUFENBERG 367
FRANZ GRILLPARZER 369
GOTLIEB KONRAD PFEFFEL 384
EMIL HERMANN 388
VALENTIN POGTSCHNIGG 389
BAYARD TAYLOR 394
JAMES JOHN PIATT 400
FRIEDRICH MARX 404
VICTOR HUGO 408
FIRDUSI 416
JULIUS WALDEMAR GROSSE 418
CARL HERMANN ETHÉ 419
JULIUS WALDEMAR GROSSE 431
ALEXANDR SERGEEVICI PUȘKIN 437
THEODOR OPITZ 437
GEORGE LESNEA 446
MARTIN HAUG 449
FRIEDRICH MAX MÜLLER 455
FRITZ PFUHL 463
JOHANN WOLFGANG von GOETHE 465